

การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย

นางสาวนวลวรรณ ดาระสวัสดิ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ

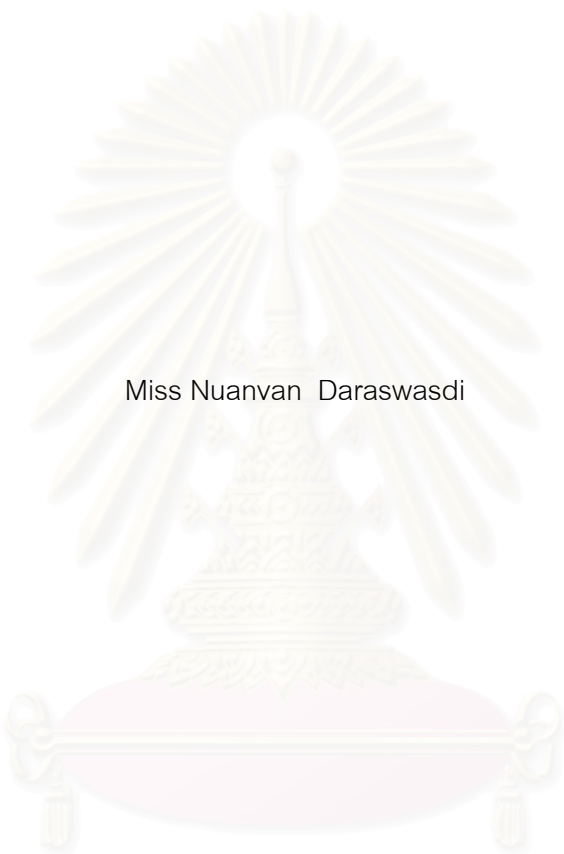
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0339-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAILAND'S TRANSFORMATION OF JOURNALISTIC IDEOLOGY

Miss Nuanvan Daraswasdi

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Journalism

Department of Journalism

Faculty of Communication of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0339-2

นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์ : การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย (THAILAND'S
TRANSFORMATION OF JOURNALISTIC IDEOLOGY)

อ.ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล, 336 หน้า. ISBN 974-17-0339-2

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย ผ่านการให้คำนิยามของนักวารสารศาสตร์ไทย นับจากอดีต-ปัจจุบัน

ผลวิจัยพบว่า นักวารสารศาสตร์ไทยมีการรับอุดมการณ์จากตะวันตก และปรับเปลี่ยนอุดมการณ์จากตะวันตก ในแต่ละประเด็นไปพร้อมกัน โดยมีการรักษาเนื้อหาหลักของอุดมการณ์ ขณะที่ปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย และการรักษาอำนาจของกลุ่มปัญญาชน

สำหรับอุดมการณ์ที่ถูกนำมาอ้างถึงในวาทกรรมมากที่สุด จากอดีตถึงปัจจุบัน คือ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีอุดมการณ์อื่น คือ ความถูกต้อง, ความจริง, ความเป็นกลาง, ความยุติธรรม และวิชาชีพนิยม มาเป็นกรอบในการทำงาน รวมทั้ง มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาอุดมการณ์ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในแต่ละช่วงเวลา พบความแตกต่างดังนี้

1. ยุคการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์จากตะวันตก โดยอ้างวาทกรรม “ชาตินิยม” แบ่งการตีความหมายเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มราชสำนักหัวอนุรักษ์ ที่ว่า การแสดงความคิดเห็นต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริง-ความถูกต้อง เพื่อประโยชน์บำรุงชาติ และ กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า ที่ว่า การแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่มีอำนาจมาคุกคาม เพื่อเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ให้ชาติมีความเจริญ และ พ้นจากการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยม

2. ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) มีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ จากการอ้างวาทกรรม “ชาตินิยม” มาเป็นการอ้างวาทกรรม “การควบคุมตนเอง” แบ่งการตีความหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มราชสำนักหัวผสมผสาน ที่ว่า การแสดงความคิดเห็นต้องมีขอบเขตของความรับผิดชอบต่อ เพื่อจะได้ไม่ถูกควบคุมเสรีภาพ และ กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า ที่ว่า การแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่มีอำนาจมาคุกคาม เนื่องจากทำไปเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน นอกจากนี้ ยังเกิดการเชื่อมโยงแนวคิดภายในกลุ่ม คือ อุดมการณ์ “วิชาชีพนิยม” ภายใต้วาทกรรม “สมบัติผู้ดี”

3. ร่วมสมัย มีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ จากการอ้างวาทกรรม “การควบคุมตนเอง” มาเป็นการอ้างวาทกรรม “ความน่าเชื่อถือ” แบ่งการตีความหมายเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการวารสารศาสตร์ ที่เน้นการใช้เสรีภาพอยู่ในขอบเขตของความถูกต้อง-ความจริง และ กลุ่มนักวิชาชีพวารสารศาสตร์ ที่ว่า การทำงานต้องอยู่บนหลักการความจริง ไม่มีอคติ เพื่อให้เสรีภาพเกิดประโยชน์แก่ประชาชน โดยมีการเชื่อมโยงแนวคิดในกลุ่ม คือ การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะจากครูสู่ลูกศิษย์

ภาควิชา.....วารสารสนเทศ.....ลายมือชื่อ.....

สาขาวิชา.....วารสารสนเทศ.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....2544.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

438 50887 28: MAJOR JOURNALISM

KEY WORD: JOURNALISTIC IDEOLOGY/ TRANSFORMATION

NUANVAN DARASWASDI: THAILAND'S TRANSFORMATION OF JOURNALISTIC IDEOLOGY.

THESIS ADVISOR: WILASINEE PHIPHITKUL, Ph.D., 336 pp. ISBN 974-17-0339-2

The objective of this research, which employed qualitative approach, was to analyze the transformation of Thai journalistic ideology by studying the definition on journalistic ideology given by the prominent journalists and academicians from past to present.

The study revealed that the journalists were both influenced by western ideologies and adapted each point of them at the same time. By this adaptation, they reserved the core content of these ideologies and adapted the detail of the subordinate idea to Thai social context in order to maintain the hegemonic intellectual group's power in Thai society.

Freedom of the press and social responsibility were the main ideologies that were referred in their discourse from the past to present. The other Ideologies such as accuracy, truth, fairness and professionalism were the subordinated ideologies that Thai journalists used as their framework. They also adapted the content of these ideologies to Thai social context during 3 different periods as below:

1. Absolute Monarchy Period: the journalists adapted the western ideologies by referring to the "Nationalism Discourse". The meaning of this discourse was interpreted by 2 groups ;the conservative courtiers and the progressiveness. The conservative courtiers interpreted that the freedom of the press was based on the truth and accuracy for the sake of the nation's benefit. On the contrary, the latter group believed that the freedom of the press could be expressed without any threat of power group. They could use it as a tool in demanding of the political revolution for the nation's prosperity and escaping from Imperialism.

2. Post-Democratic Revolution Period (1932): the journalists changed their reference from Nationalism to Self-Control Discourse. The meaning of this discourse was interpreted by 2 groups; the new-blood courtiers and the progressiveness. The first group interpreted that the freedom of the press should based on their limit of responsibility so that they would not be controlled of their freedom. The second group believed that their freedom of expression is unlimited and would not be controlled by any power group because it provided benefit to the country and Thai people as a whole. Moreover, it also created the linkage of the Nationalism ideology among their groups under the Noble Practice Discourse.

3. Contemporary period: the journalists changed their reference from the "Self-control Discourse" to "Credibility Discourse". The meaning of this discourse was interpreted by 2 groups; the journalistic academicians and prominent journalists. The academicians emphasized on the use of freedom under the frame of accuracy and truth while the journalists emphasized on their work based on the truth, non-prejudice. The freedom will be applied for the sake of Thai people. They also created the linkage among their groups by passing on their knowledge to their followers.

Department.....Journalism.....Student's signature.....

Field of study.....Journalism.....Advisor's signature.....

Academic year.....2001.....Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้คงมีอาจารย์ผู้ล่วงลับได้ หากขาดการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มารดาของข้าพเจ้าที่ให้กำลังใจ และเป็นแรงผลักดันอยู่เสมอมา แม้นิยามที่ความรู้ ลึกซึ้งถ้อย เห็น้อยล้ากับอุปสรรคมากมายที่ประดังเข้ามา จนแทบไม่อาจก้าวเดินต่อไปได้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล สำหรับการจุดประกายความคิดด้วยแนวคิด- ทฤษฎี และคำปรึกษาต่างๆ ที่อาจารย์กรุณามอบให้ด้วยความเต็มใจ ตลอดช่วงเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์สุกัญญา สูดบรรทัด สำหรับแนวคิดประวัติศาสตร์วารสารศาสตร์ ที่ทำให้ข้าพเจ้าสานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขึ้นมาเป็นรูปเป็นร่างดังฝัน

ขอบคุณ สำหรับคำถามที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวเองว่า “สยามเป็นอาณานิคมทางวัฒนธรรม ของชาติตะวันตกอย่างไรที่หลายคนอ้างไว้จริงหรือ?” เพราะนั่นทำให้ข้าพเจ้ามุ่งมั่นที่จะแสวงหาคำตอบเพื่อ สมองความอยากรู้ของตน กระทั่งมาพบว่า แท้จริงแล้วสยามยังคงเป็นดินแดนแห่งอารยะ ที่รู้จักรับ และ เลือกรับแนวคิดทัศนคติ อุดมการณ์ และ เทคโนโลยี ในแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสังคมของตน มากกว่า ที่จะรับความคิดใดๆ มาอย่างเต็มรูปแบบโดยไม่ได้ศึกษาถึงข้อดี-เสีย หรือความเหมาะสม

ที่สุด ขอขอบคุณอย่างจริงใจ สำหรับพวกหนาม ที่ทำให้ข้าพเจ้าเรียนรู้ว่าการประสบความสำเร็จ เป็นเรื่องที่ต้องฝ่าฟัน และกล้าเผชิญหน้ากับความลำบากโดยไม่ท้อถอย ขอขอบคุณด้วยใจจริง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช

บทที่	
1. ที่มา และความสำคัญของปัญหา.....	1
1.1. ปัญหาวิจัย.....	8
1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	8
1.3. ข้อยสันนิษฐานเบื้องต้น.....	8
1.4. ขอบเขตการวิจัย/วิธีการศึกษา.....	9
1.5. ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	9
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1. กรอบแนวคิดเรื่อง การรับอุดมการณ์.....	12
2.2. กรอบแนวคิดเรื่อง –การเลือกรับอุดมการณ์.....	21
2.3. กรอบแนวคิดเรื่อง –การเคลื่อนย้ายเชิงประวัติศาสตร์ของอุดมการณ์วารสารศาสตร์.....	33
2.4. กรอบแนวคิดเรื่อง – อุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์.....	39
2.5. นิยามศัพท์.....	44
2.6. กรอบแนวคิด (Conceptual Framework).....	47
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	48
3.1. ขอบเขตการวิจัย/วิธีการศึกษา.....	48
3.2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	49
3.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
3.4. เครื่องมือรวบรวมข้อมูล.....	54
3.5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
3.6. การนำเสนอข้อมูล.....	55

บทที่	หน้า
4. ผลการวิจัย	57
4.1. มุมมองภายใต้บริบทความศิวิไลซ์ในมิติทางวารสารศาสตร์	58
4.1.1. มุมมองแบบจักรวรรดินิยม	58
4.1.2. มุมมองแบบการปฏิวัติอุตสาหกรรม	61
4.1.3. มุมมองแบบระบบการเมืองโลก	65
4.1.4. มุมมองแบบความทันสมัย	68
4.1.5. มุมมองแบบจักรวรรดินิยมในสื่อ/วัฒนธรรม	70
4.1.6. มุมมองแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม	73
4.1.7. มุมมองแบบการฟื้นฟูของทุนนิยมโลก	77
4.2. วิเคราะห์การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์	81
4.2.1. การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์	82
4.2.2. ตาราง-ประมวลการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์	131
4.2.3. สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์	132
4.2.4. การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)	136
4.2.5. ตาราง-ประมวลการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)	204
4.2.6. สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)	205
4.2.7. การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ ร่วมสมัย	209
4.2.8. ตาราง-ประมวลการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ ร่วมสมัย	280
4.2.9. สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ ร่วมสมัย	281

บทที่	หน้า
5. สรุป และอภิปรายผล	286
5.1. การสังเคราะห์:- การให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” ของนักวารสารศาสตร์ไทย	286
5.1.1. ตาราง-สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ไทย	294
5.2. การสังเคราะห์:- ปรากฏการณ์การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไทย	298
5.3. การสังเคราะห์:- การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไทย	307
5.4. การอภิปรายผล	319
5.5. ข้อจำกัดในการวิจัย	322
5.6. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	322
รายการอ้างอิง	323
ภาคผนวก	331
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	336

บทที่ 1

ที่มา และความสำคัญของปัญหา

"ในปัจจุบัน ความหลากหลายในสังคม ทำให้เกิดการปะทะระหว่างหลักการ และคุณค่าต่างๆ วงการหนังสือพิมพ์เองก็ตกอยู่ในภาวะขัดแย้งในตัวเอง และขัดแย้งกับสถาบันอื่น การแสวงหารอบ ในการถกเถียงปัญหาทางจริยธรรมสื่อมวลชนจึงมีความสำคัญ" (ดิศทัต โรจนาลักษณ์, 2538: 105-6)

"คำวิพากษ์วิจารณ์ที่สาธารณชนมุ่งเป้าโจมตีหนังสือพิมพ์ของไทยนับแต่อดีต และต่อเนื่องมา จนถึงปัจจุบันก็คือ การรายงานข่าวแบบเร้าอารมณ์ (Sensational Reporting), การเสนอข่าว เพียงด้านเดียว (One-side) และมีความลำเอียง (Bias) เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง" (Pisal Sricaratchanya, 1998: 185-186)

"ในแง่หนึ่ง การควบคุมตนเองทางจริยธรรม ยังเป็นจุดอ่อนอย่างยิ่งของสื่อมวลชนในสังคมไทยเช่นนี้ การสร้างเหตุการณ์เทียม (Pseudo Event) ทั้งโดยรู้สึกรู้ตัว และไม่รู้สึกรู้ตัว จึงกลายเป็น กิจกรรมอย่างหนึ่งที่สื่อมวลชนมักจะปฏิบัติอยู่เสมอ ตัวอย่างที่ดีในที่นี้ จะมาจากกรณีหนังสือพิมพ์ รายงานฉบับจะนำเรื่องราวที่จริงบ้าง เท็จบ้างของผู้หญิง พร้อมๆ กับภาพนุ่งน้อยห่มน้อยของเธอ มาตีกรอบขึ้นหน้าหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเรียกร้องความสนใจอย่างตื้อๆ โดยไม่มีข้ออ้าง ที่น่ารับฟังใดๆ เลย นอกจากนี้ว่า 'คนอ่านสนใจ' เท่านั้น" (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2537: 120-8)

"ผู้มีอำนาจของรัฐ และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ มักจะมองหนังสือพิมพ์อย่างผิวเผิน จากเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์นำเสนอว่า หนังสือพิมพ์เป็นตัวที่ทำให้เกิดอันตรายต่อศีลธรรม ประเพณี และ วัฒนธรรมของสังคม เป็นตัวที่สร้างความกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ เป็นตัวสร้าง ความแตกแยกกวนวายให้เกิดขึ้นในสังคม....." (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2539: 17)

ความเห็นหลากหลายในเชิงวิพากษ์ (Critical Opinion) ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่อ้างถึงในตอนต้นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงได้ประการหนึ่งว่า ภาพลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบัน ที่ตกเป็นเป้าสายตาของสาธารณชน ไม่ว่าจะเป็ภาครัฐบาล ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคนักวิชาการ และอาจหมายรวมไปถึงภาคนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์บางท่าน ทำให้เรามองเห็นถึงตัวปัญหาอย่างชัดเจนมากขึ้นว่า ทั้งหมดล้วนเกิดจากปัญหาความบกพร่องทางจริยธรรม และช่องว่างในด้านของ อุดมการณ์แห่งวิชาชีพ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ มาตรฐานวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ (Journalism Professional standard) ที่ตัวนักข่าว และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการข่าวเป็นผู้ที่ยึดถือ และรับภาระในการนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มวลชน

“ซึ่งโดยหลักการแล้ว สื่อมวลชนจะกำหนดข้อผูกพันด้านอุดมการณ์แห่งวิชาชีพหลายประการ คั้งที่แสดงออกใน รหัสจริยธรรม (Code of Ethics)” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2537: 127) หรือ จรรยาบรรณ นั่นเอง

นอกจากจะถูกบรรจุไว้ในหลักจรรยาบรรณแล้ว อุดมการณ์แห่งวิชาชีพ ยังถือเป็นส่วนหนึ่งใน ศาสตร์ (Science) หรือองค์ความรู้เชิงเทคนิค (Technical Knowledge) และทักษะ (Skill) ที่กลายมาเป็น “หลักการท่าข่าวเชิงวิทยาศาสตร์” และมีการถ่ายทอดให้กับผู้ที่ศึกษาในด้านการวารสารศาสตร์ ไม่ว่าจะ เป็น “หลักคุณภาพข่าว” (News Qualities) อาทิ ความถูกต้อง (Accuracy), ความสมดุล (Balance), ความ เป็นกลาง (Objectivity), ความกระชับชัดเจน (Conciseness) และความรวดเร็ว (Immediacy) รวมทั้ง “หลัก การวินิจฉัยคุณค่าข่าว” (News Values) ตลอดจนถึง รูปแบบการเขียนข่าว (Formats) ที่เน้นการบอกเล่า เรื่องราวของเหตุการณ์ผ่านประโยคคำถาม 5 W และ 1 H (Who, What, Where, When, Why & How)

การถ่ายทอดอุดมการณ์วารสารศาสตร์ในลักษณะข้างต้นนี้ อาจเป็นไปได้ทั้งการถ่ายทอดผ่านทาง สถาบันการศึกษา หรือทางองค์กรหนังสือพิมพ์ โดยการจัดอบรมนักข่าว, การเผยแพร่จรรยาบรรณของแต่ละ องค์กร และอื่นๆ ซึ่งการถ่ายโอนองค์ความรู้ในลักษณะหลังนี้ ถือเป็น การถ่ายทอดค่านิยมของวัฒนธรรมองค์กร (Socialization) ที่ก่อกำเนิดเป็นตัวตน หรืออัตลักษณ์ (Identity) ของนักข่าวหนังสือพิมพ์ที่ แตกต่างกันไปตามแบบอย่างของแต่ละองค์กร

อย่างไรก็ดี คำวิพากษ์วิจารณ์ต่อวงการหนังสือพิมพ์ไทย ที่เพิ่มขึ้นอย่างมากมาในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม อันเนื่องมาจากความบกพร่องทางจริยธรรม และ วิชาชีพของบรรดานักหนังสือพิมพ์ ดังที่ได้อ้างถึงในตอนต้น ทำให้หลายๆ ฝ่ายเริ่มมองเห็นความจำเป็นที่ ต้องหาทางแก้ไขเป็นการเร่งด่วนที่สุด

ลินีทซ์ ลิทธีร์ (2541: คำนำ) ให้ความเห็นเรื่อง “การทำหน้าที่กระจกสะท้อน” (Mirroring Role) ของนักข่าวที่นับวันจะมีแต่ความบกพร่องทางจริยธรรม และขาดไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาชีพ จน แทบจะเข้าขั้นวิกฤตไว้ว่า “อุปมาอุปไมยที่เคยเปรียบเปรยว่า สื่อสารมวลชนคือ “กระจกสะท้อนสังคม” นั้นไม่เป็นจริงเสียแล้ว หรือกระจกบานนั้นมีรอยแตกร้าว หมาที่เฝ้ายาม เฝ้าหอนเตือนภัย (Watchdog) ถ้ากลายเป็นหมาหลับ ในช่วงที่สังคมต้องการผู้นำทางปัญญาคอยชี้นำ ตั้งคำถามหรือเหนี่ยวรั้งทัดทาน สื่อ มวลชนมีคุณค่าเพียงเป็น “นักตีฟองสบู่”

เช่นเดียวกับ บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (2537: 331) ที่วิพากษ์ถึงการอ้าง “การสะท้อนภาพที่มีอยู่ แล้วในสังคม” ของนักหนังสือพิมพ์ว่า “...บ่อยๆ เรื่องราวที่ปรากฏขึ้นเป็นผลลัพธ์จากการ “ปรุงแต่ง” อะไรที่ “จริงครึ่งเดียว” ที่ผมขอเรียกว่า “สัจจะเชิงนิยาย” (Fictionalized truth) อันล้วน “อบรม” ให้คน อ่านเชื่อกันว่า หนังสือพิมพ์คืออะไรที่ไม่มากไปกว่าความเพลิดเพลินชนิดเบี่ยงเบน (Deviated Pleasure)

ทั้งนี้ ได้มีการนำเสนอแนะแนวทางออกมากมายหลายประการ อาทิ การนำเสนอ การสร้าง
 ธรรมเนียมปฏิบัติในสื่อมวลชน (Good Governance in Journalism) (วิลาสินี พิพิธกุล 2543), การพัฒนา
 ฐานทางวิชาชีพของนักข่าวหนังสือพิมพ์ให้สูงขึ้นกว่าเดิม (Pisal Sricaratchanya, 1998: 186), การนำเสนอ
 ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 6 หรือ "ยุทธศาสตร์สื่อสารมวลชน" (ประเวศ วะสี,
 2538: 53-4), การนำเสนอแนวทางในการควบคุมตรวจสอบกันเองระหว่างสื่อมวลชน ผ่านองค์กรต่างๆ
 อาทิ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, สาธารณชน/ผู้อ่าน, สื่ออื่น และสมาคมวิชาชีพของสื่อมวลชน และ
 ฯลฯ

ในขณะที่มีการแสวงหาทางออกให้กับปัญหา อุดมการณ์วารสารศาสตร์ของนักหนังสือพิมพ์ไทย
 กันอยู่ในหลายๆ แนวทางนั้น หากบางครั้งดูเหมือนกับการแก้ปัญหาที่พยายามกันอย่างมากมายอยู่ใน
 ขณะนี้ กลับกลายเป็นการพายเรือวนอยู่ในอ่าง ไม่สามารถหาทางออกที่เป็นรูปธรรมได้มากนัก นอกจากนี้
 จะเป็นการแก้ที่ตัวนักข่าวให้มีการรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น หรือในกรณีใดๆ ก็ตามที มีการจัดสัมมนา
 ถกปัญหา หาทางออกในเรื่องนี้กันมากมาย แต่สุดท้ายภาพ และผลงานที่สื่อมวลชนในสาขาหนังสือพิมพ์ที่
 ผลิตออกมา ก็ยังคงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก หรือหากเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็อาจเป็นใน
 ระยะสั้น หากพอวันเวลาผ่านไป ความเคยชินแบบเก่าก็กลับเข้าครอบงำ และเริ่มกลับไปปฏิบัติในสิ่งที่เคย
 ชินอีกครั้งหนึ่ง

"เนื้อหาสาระที่หนังสือพิมพ์ในทวีปเอเชียนำเสนอ นั้น ไม่ได้มีอะไรมากไปกว่าเป็น รูปแบบเดียว
 กัน" (*The Context in which the press operates in Asia is anything but uniform.*) (Latif. A., 1998: 11)

ปัญหา การหาทางแก้ปัญหา รวมถึงการย้อนกลับมาสู่จุดปัญหาซ้ำซากวนเวียนอยู่ตลอดเวลา อาจ
 มีส่วนมาจากในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทุกฝ่ายต่างพากันให้ความสำคัญกับ การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หรืออย่าง
 ที่สุภชาติไทยกล่าวไว้ว่า "ว้าวหายแล้วล่อมคอก" นั่นเอง ซึ่งความจริงแล้วสิ่งหนึ่งที่บรรดานักวิชาการ นัก
 วิชาชีพหนังสือพิมพ์หลายๆ ท่าน ลืมพิจารณาไปก็คือ ปัญหาความขาดวินทางจริยธรรม การบกพร่องทาง
 วิชาชีพ ที่เกิดขึ้น และสะสมตกเป็นตะกอนอยู่ในวงการสื่อสารมวลชนของบ้านเราในทุกวันนี้ เป็นผลพวง
 มาจากสาเหตุอะไร? เกิดขึ้นมาได้อย่างไร? และในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการพยายามศึกษาโยงโย องค์
 ความรู้แบบย้อนกลับ เพื่อศึกษาหารากเหง้าของปัญหาดังกล่าวกันมากหรือน้อยเพียงใด?

ดังที่ เลโอโพลด์ ฟอน รังเก้ (Leopold Von Ranke 1795-1886) ได้กล่าวถึง การศึกษาประวัติศาสตร์
 ผ่านกระบวนการแยกย่อย (Particularization) กับกระบวนการสรุปรวม (Generalization) และมุ่งหาแบบ
 (Pattern) ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดของ รังเก้ นำไปสู่การศึกษาแบบ ความสัมพันธ์แบบสายโซ่
 คือเหตุการณ์หนึ่งเป็นบ่อเกิด และโยงโยกันอย่างแนบสนิท หรือเป็นเงื่อนไขให้เกิดอีกเหตุการณ์หนึ่ง ก่อ
 ให้เกิด "ภาพลำดับของเหตุการณ์ที่ไล่ตามกันมาเป็นขบวน และต่างเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน (สุกัญญา สด
 บรรทัด, 2542,1)

สอดคล้องกับที่ Latif, A., (1998: 11) ได้กล่าวถึงการวารสารศาสตร์ในทวีปเอเชียไว้ว่า

“การวารสารศาสตร์ของเอเชีย เป็นเนื้อหาตำรา ที่มีจุดเริ่มต้นความคิดอยู่ภายใต้ลัทธิอาณานิคม และถูกฝังรากตรึงอยู่ด้วยวิวัฒนาการความคิดของโลกตะวันตกที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง” (*Asian journalism is a text whose script originated in colonialism and is embedded in the West's continuing evolution.*)

หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การวารสารศาสตร์ของทวีปเอเชียที่ดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในปัจจุบันนั้น ไม่ได้มีรากฐานมาจากความคิดนึกจากระบบสังคมของแต่ละประเทศในเอเชีย หากแต่เป็นการปลูกฝัง และ ถ่ายโอนแนวความคิดต่างๆ ทั้งในด้านการเมืองการปกครอง การวารสารศาสตร์ เทคโนโลยี หรือวิทยาศาสตร์ และ ฯลฯ ที่ล้วนมาจากการเผยแพร่ความรู้ ความเชื่อของชาติตะวันตกนับตั้งแต่สมัยยุคล่าอาณานิคม หรือจักรวรรดินิยม (Colonialism/ Imperialism) กระทั่งฝังรากลึกมาถึงปัจจุบัน จนแทบแยกไม่ออกว่าอะไรคือตัวตนที่แท้จริงของชาติในเอเชีย และอะไรคือตัวตนที่หยิบยืมเอามาจากตะวันตก เพราะบรรทัดฐานแบบตะวันตก (Western Norm) คือความเป็นจริงของวิถีชีวิตชาวเอเชียในปัจจุบัน (...Which is a fact of Asian life) (Latif, A., : 11)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากได้มีการเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองการปกครองในยุคล่าอาณานิคม (ครั้งที่ 2 ค.ศ.1880-1914) ที่มีความแตกต่างกันระหว่างชาติตะวันตก และตะวันออก ซึ่งทางตะวันตก ยึดถือหลักการของ **ประชาธิปไตย (Democracy)** อันเป็นสังคมเปิด (Open Society) ขณะที่ย่านเอเชีย รวมทั้งสังคมไทย (สยาม) ในสมัยนั้น ยังคงแนวคิดทางการเมืองการปกครองแบบ **สมบูรณาญาสิทธิราชย์** อันเป็น **สังคมอำนาจนิยม (Authority)** หรือ สังคมปิด (Closed Society) เป็นสังคมของการสั่งสอน (Instructional Society) ก็ทำให้เห็นได้ว่า รากเหง้าความเป็นมาของ 2 ฝากทวีปนี้ มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

และถึงแม้ว่าในที่สุดหลายๆ ประเทศจะต้องตกเป็นประเทศอาณานิคมโดยสมบูรณ์ และอีกหลายๆ ประเทศ อาทิ สยาม ไม่ต้องตกเป็นประเทศอาณานิคม หากแต่แนวทางในการรักษาประเทศชาติให้รอดพ้นจากภัยคุกคามในยุคนั้น (ประมาณ รัชกาลที่ 3-5) ก็ทำให้ราชสำนักไทยต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด โดยเลือกรับแนวความคิดเกี่ยวกับ "ความทันสมัย" (Modernization) ในบางส่วน ขณะที่ละเลยในบางส่วนที่ทำความเข้าใจได้ยาก อาทิ แนวคิดในด้านศาสนา และเสรีภาพ โดยเลือกรับในด้านของเทคโนโลยี แทน (รวมถึงเทคโนโลยี และแนวคิดในด้านการวารสารศาสตร์แบบตะวันตก) (สุกัญญา สุกบรรทัด, 2542: 16-24)

ดังนั้น "ภาพพจน์ตนเอง (Self image) ของชาวสยามได้กลับตาลปัตรจาก "เจ้าของอารยธรรม" เป็น "ผู้แสวงหาอารยธรรม" ซึ่งอาจจะมองในแง่ดีหรือแง่ร้ายได้ทั้งสิ้น" (ไมเคิล ไรท์, 2544: 64) แต่ทั้งนี้ การแสวงหาอารยธรรมเพื่อความอยู่รอดก็ทำให้ไทยแทบจะตกเป็น อาณานิคมทางจิตวิญญาณต่ออารยประเทศไปโดยปริยาย

ดร.เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (ยุค ศรีอาริยะ, 2541: 28-9) อธิบายถึงลัทธิล่าอาณานิคม (Colonization) ในสมัยอดีต ได้ส่งผลทำให้ประเทศไทยกลายเป็น "อาณานิคมทางปัญญา" ในปัจจุบันว่า "ผลของการล่าอาณานิคม ไม่ใช่เพียงแต่การสร้างระบบเมืองขึ้นทางการเมือง และเศรษฐกิจเท่านั้น ฝรั่งเศสยังสร้างระบบเมืองขึ้นทางปัญญาครอบงำจิตวิญญาณของชนชั้นนำในสังคมเมืองขึ้นด้วย.....

.....คนเอเชียที่ต้องการเป็นด็อกเตอร์ ก็ต้องเดินทางไปเรียนจากตะวันตก เรียนทฤษฎีตะวันตก เรียนยุทธศาสตร์ตะวันตก ไม่มีใครคิดว่า การเรียนรู้ก็คือขบวนการในการล้างสมองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ไม่มีใครตระหนักว่า ทฤษฎีโดยส่วนใหญ่ที่มาจากตะวันตก ก็ล้วนแล้วแต่มีผลประโยชน์ของชาติตะวันตกอยู่เบื้องหลังทั้งนั้น.....สิ่งเหล่านี้ สะท้อนถึงความเป็นทาสทางปัญญาของชนชั้นนำของไทยที่ยากจะปลดปล่อยได้"

การเลือกรับเอาแนวความคิด และหลักการวารสารศาสตร์แบบตะวันตกมาใช้ใน การวารสารศาสตร์แห่งประเทศไทย ขณะทีระบบสังคมของทั้ง 2 ฝากทวีป มีความแตกต่างกันทั้งในอดีต และปัจจุบัน ที่กล่าวกันว่าล่วงเข้าสู่ ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) แล้วนั้น (แม้ว่าในปัจจุบัน จะมีการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ก็มี ความแตกต่างในด้านปลีกย่อยมากมาย) ทำให้ตัวตนของนักหนังสือพิมพ์ไทยในทุกยุคสมัยไม่เอื้ออำนวยต่อการตอบสนองความต้องการของสังคม และประชาชนที่มีความแตกต่างกันได้มากนัก อาทิ ในขณะที่ตะวันตกถือได้ว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มุมมองทางการวารสารศาสตร์ หรือการทำข่าวจึงมุ่งเน้นในเรื่องการตอบสนองชุมชนเมือง (Metropolitan Discourse) หรือการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อมุ่งสู่ความเป็นใหญ่ทางเศรษฐกิจในระดับโลก (Global Perspective) ขณะที่ในสังคมไทยนั้น ยังคงเต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในภาวะที่ตัวเลขของประชากร ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตามชนบท (Marginalised Communities) มีมากกว่าผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ประกอบกับยังมีความไม่เท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัดในระหว่าง 2 ชุมชน การทำหนังสือพิมพ์ภายใต้หลักการ "การอธิบายโลกแบบตะวันตก" หรือ "วาทกรรมแบบชาวเมือง" ขัดแย้งต่อสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย ที่ต้องการ "วาทกรรมแบบชุมชนชาวบ้าน" หรือในทำนองอื่นๆ

หาก "แท้จริงแล้ว "โลกาภิวัตน์" (Globalization) ในศตวรรษที่ 21 นี้ มีบางลักษณะที่คล้ายกับ "อัสตงคตานูว์ตร" (Westernization: กระบวนการทำให้เป็นตะวันตก) เมื่อศตวรรษที่แล้ว (ศตวรรษที่ 20) แต่มีอัตราเร่ง ขอบเขต และผลสะท้อนที่ลุ่มลึก และกว้างขวางแตกต่างกัน" (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2537: 39-43) โดยอัสตงคตานูว์ตร เมื่อ 100 ปีที่แล้ว มุ่งชู "ความศิวิไลซ์" และ "ความทันสมัย" ซึ่งหมายถึงความ

เจริญทางวัตถุ ลัทธิทุนนิยม หรือที่รวมเรียกว่านวัตกรรมตะวันตก ขณะที่ "โลกาภิวัตน์" ในยุคสมัยนี้ มุ่งหมายผสมผสานวัฒนธรรม และอุดมการณ์ต่างๆ (Media & Cultural Diversities) ให้เป็นอุดมการณ์โลก ด้วยแนวคิด "โลกไร้พรมแดน" ที่มีระบบการสื่อสารเป็นกลจักรสำคัญภายใต้ "อุดมการณ์หลัก" (ที่ยังมีตะวันตกเป็นแกนนำสำคัญ : Anglo-American Orbit)

จากปัญหาความขัดแย้งระหว่าง "แนวความคิด หรืออุดมการณ์แบบตะวันตก" กับ "สภาพความเป็นจริงในสังคมของหลายๆ ประเทศ" รวมทั้งไทย (Western Idealistic Vs Real World Realistic) ที่เริ่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะนี้ ทำให้หลายฝ่ายเริ่มหันกลับมามองถึงความบกพร่องในการเลือกรับอุดมการณ์แบบตะวันตก โดยเฉพาะในการวารสารศาสตร์ หรือการสื่อสารมวลชน ที่มีบทบาทต่อการถ่ายทอดความคิดนึก ตลอดจนแบบอย่าง และวัฒนธรรมการบริโภคของประชาชน จนที่สุดนอกจากนักหนังสือพิมพ์ นักสื่อสารมวลชน จะเป็นฝ่ายที่สูญเสีย ตัวตน (อัตลักษณ์: Identity) ของตัวเองไปแล้ว ยังอาจทำให้ความนึกคิด และอุดมการณ์ของวัฒนธรรมไทยเลือนหายไปได้รับบทของ โลกาภิวัตน์ จนหมดสิ้น จึงได้เกิดเป็นแนวความคิดสะท้อนกลับ อันเนื่องมาจากความพยายามที่จะ ลดกระแสอุดมการณ์แบบตะวันตกของสื่อ (De-Westernizing Media) เพื่อให้ความเป็นจริงของสังคม ตอบสนองได้พอดีกับอุดมการณ์ที่ถูกปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับแต่ละสังคม-วัฒนธรรม

“ความรู้” กับ “ความเป็นจริง” นั้น คือ สิ่งที่อยู่ขนานกัน แต่ไม่เคยเลยที่จะพบกันจริงๆ สิ่งที่เราเข้าใจและเรียนรู้ก็มักจะผิวเผิน และความจริงที่ปรากฏออกมามักจะคดหน้าเราเสมอ สิ่งที่เราจะต้องทำก็คือ ต้องศึกษาแล้วศึกษาอีก ไม่ย่อท้อ เรียนรู้มากขึ้นเรื่อยๆ และต้องไม่ยอมแพ้มัน” (ยุค ศรีอาริยะ, 2537: 11)

“การวิจัยแนววิพากษ์ (Critical Research) จะเป็นหนทางเดียวที่จะนำไปสู่ความเข้าใจสถานภาพและบทบาทสื่อมวลชนในระบบสังคมอย่างรวดเร็ว แทนที่จะยอมรับภาวะที่เป็นอยู่โดยไม่มีคำถามใดๆ ขณะที่ปฏิบัติการอันน่าสงสัยต่างๆ ไม่ว่าจะป็นนโยบายสื่อมวลชนที่หวังผลประโยชน์ระยะสั้นๆ ของรัฐ หรือ บรรทัดฐานทางอาชีพ (Professional norms) ที่น่าสงสัยของสื่อมวลชน กลายเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากยิ่งในปัจจุบัน” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2537: 35)

“ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ นักประวัติศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง ระบุไว้ว่า ประวัติศาสตร์มักจะเปลี่ยนสถานะจากวิชาที่ “ถูกลืม” เป็นวิชาที่ “ถูกถามหา” เมื่อใดก็ตามที่สังคมตกอยู่ในภาวะวิกฤติ หรือกำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ขาดความมั่นใจในการเลือกทางเดิน ผู้คนจึงจะหันกลับไปทบทวนอดีต เพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างมีวิสัยทัศน์ และสติปัญญา.... วิชาวารสารศาสตร์และสื่อมวลชนก็เช่นเดียวกัน คราใดที่เกิดวิกฤตการณ์ หัวลูกศรจะพุ่งเป้ามาตั้งคำถามอยู่เสมอ แต่ในทิศทางที่ตรงกันข้าม นั่นคือที่ผ่านมาสื่อมวลชนทำอะไรอยู่? จึงได้ปลั่งพลาดกันไปถึงเพียงนี้ (สินิทธิ์ สิทธิรักษ์, 2541: คำนำ)

ดังนั้น เพื่อบรรลุถึงคำตอบ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการวารสารศาสตร์ไทย ไม่ว่าจะเป็นความบกพร่องทางด้านจริยธรรม และขาดไว้ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพ ที่อาจจะเป็ผลพวงมาจากการรับเอาแนวความคิดด้านการวารสารศาสตร์จากตะวันตก มาใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติวิชาชีพของไทย ขณะที่ด้านบริบททางสังคม การเมือง ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ของแต่ละฟากทวีป ตะวันตก กับ ตะวันออก กลับมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง¹ จึงจำเป็นจะต้องมีการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการมุ่งศึกษาลงลึกไปถึงรากเหง้าของปัญหาทั้งปวง ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อจะได้รู้ซึ่งถึงตัวปัญหา และสามารถแก้ไขอนาคตได้อย่างถูกต้องทิศทางกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยมุ่งที่จะแสวงหาทางออกสู่ การวารสารศาสตร์เยี่ยมยอด (Excellent Journalism) ที่เหมาะสมกับตัวตนของนักหนังสือพิมพ์ไทย ตัวตนของความเป็นไทย และบริบทของสังคมไทย ได้อย่างแท้จริง

....การติดตามลีลาการเคลื่อนย้ายเชิงประวัติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ จะตอบเราได้ในข้อจำกัดหนึ่ง หนังสือพิมพ์ไทย กำหนดประเภทของคนไทยในรุ่นต่อๆ มาหรือไม่? ถ่านไฟร้อนๆ ซึ่งฝรั่งนำมาให้คนไทยนั้น อาจมีคุณค่ามหาศาลต่อการดำรงชีวิต แต่ก็อาจนำพิษเจ็บปวดอย่างคาดไม่ถึงในขณะเดียวกัน เราได้รับถ่านไฟนั้นมาด้วยมือเปล่า ไม่ได้เตรียมสวมเครื่องกันความร้อน.....เรารับมันเข้ามาด้วยชีวิตจิตใจของคนไทยแท้ๆ ไม่ได้ถูกล้อมกลาเป็นศตวรรษ ด้วยหนังสือที่เผยแพร่ความคิดเหมือนชาวยุโรป โรงพิมพ์แห่งแรกของหมอบรัดเล ไม่ได้พิมพ์หนังสือที่เป็นสาระทางวิชาการ แต่พิมพ์ประกาศห้ามสูบบุหรี่ ต่อมาได้มีการพิมพ์หนังสือพิมพ์ควบคู่ไปกับหนังสือศาสนา และเรื่งรมย์ ซึ่งไม่ได้ปูความรู้พื้นฐานใหม่ให้กับประชาชน เราเดินออกจากวรรณคดี เช่นรามเกียรติ์ สู่นั่งหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ สื่อที่ทรงอิทธิพลยั้งนั้น ต้องการคนที่รู้จักมัน และใช้มันอย่างมีจริยธรรม (สุกัญญา ติระวานิช, 2526: 2)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ โดยอาจมีต้นตอ นับตั้งแต่สมัยยุคล่าอาณานิคมเมื่อราวร้อยกว่าปีที่ผ่านมา (ครั้งที่2: 1880-1914) ต่อเนื่องภายใต้กระแสคิดตะวันตกที่มุ่งครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ ไม่ว่าจะเป็นยุคแห่งการปรับตัวให้ทันสมัย (Modernization; 1960s) ยุคอัศตงคตานุวัตร (Westernization) และที่สุดสู่การเริ่มต้นศตวรรษใหม่ (ศตวรรษ 21) แบบ “โลกาภิวัตน์” (Globalization)

□ ปัญหาวิจัย

1. การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ สะท้อนออกมาจากวาทกรรมหลักของนักวารสารศาสตร์แต่ละคนอย่างไร?
2. ปรากฏการณ์ของการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร?
3. อุดมการณ์วารสารศาสตร์ ได้รับการนิยามภายใต้บริบทของสังคมไทยอย่างไร?

□ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของนักวารสารศาสตร์ไทย ที่สะท้อนออกมาจากวาทกรรมหลักต่างๆ นับจากอดีต จนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงรูปแบบปรากฏการณ์การสืบทอดอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ไทย
3. เพื่อศึกษาถึงการให้คำนิยามเกี่ยวกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ไทย ที่นำเสนอผ่านวาทกรรมต่างๆ นับจากอดีต จนถึงปัจจุบัน

□ ข้อเสนอพื้นฐานเบื้องต้น

1. อุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่นักวารสารศาสตร์ไทย ให้คำนิยามผ่านวาทกรรมต่างๆ นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีความแตกต่างจากการให้คำนิยามของนักวารสารศาสตร์ตะวันตก
2. นักวารสารศาสตร์ของไทยนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่รับมาจากชาติตะวันตก และจากนักวารสารศาสตร์ไทยด้วยกันเอง โดยสะท้อนออกมาให้เห็นจากการให้คำนิยาม ผ่านวาทกรรมต่างๆ
3. การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทยมีปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหว และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ภายใต้บริบทของสังคมในแต่ละช่วงเวลา

□ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษาด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) นักวารสารศาสตร์ไทย เป็นหลัก

- การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์ หนังสือ/เอกสาร/ งานวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนเอกสารบทความ แสดงความคิดเห็น/บทวิเคราะห์ในมุมมองหลากหลาย และมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย ที่เขียนโดยนักวารสารศาสตร์ของไทย ทั้งกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มนักวิชาชีพ ด้านหนังสือพิมพ์
- การสัมภาษณ์เจาะลึก จะเลือกสัมภาษณ์ถึงแนวคิด และอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ของไทยในปัจจุบัน ทั้งกลุ่มนักวิชาการ และนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์

โดยได้ทำการแบ่งกลุ่มนักวารสารศาสตร์ออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ดังนี้

1. นักวารสารศาสตร์ สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
2. นักวารสารศาสตร์ ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)
3. นักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ
  - 3.1 กลุ่มนักวิชาการด้านการวารสารศาสตร์
  - 3.2 กลุ่มนักวิชาชีพด้านการวารสารศาสตร์

□ ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เพื่อรับทราบถึงแนวคิดหลักที่เกี่ยวกับอุดมการณ์ของนักวารสารศาสตร์ของไทย ทั้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อเข้าใจถึงปรากฏการณ์การสืบทอด และปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย ได้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม
3. เพื่อเข้าใจวิสัยทัศน์ และปัญหาเชิงอุดมการณ์ของนักวารสารศาสตร์ของไทยทั้งในอดีต และปัจจุบัน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวารสารศาสตร์ไทย” เป็นวิทยาการที่ชาติตะวันตกนำมาเผยแพร่ด้วยตัวเอง โดยอาศัยกระบวนการจักรวรรดินิยม (Imperialism/ Colonialism: 1880-1914) และระบบทางการค้ากับประเทศอาณานิคม เริ่มตั้งแต่ การหนังสือพิมพ์ยุคฝรั่งบาทหลวง (มิชชันนารี) เมื่อครั้งสมัยรัชกาลที่ 3 จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีมิชชันนารีเข้ามามีบทบาทสำคัญในกิจการหนังสือพิมพ์ ในฐานะ ผู้วางรากฐานการทำหนังสือพิมพ์ จากการออกหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของประเทศไทย “จดหมายเหตุฯ Bangkok Recorder” โดยหมอบรัดเลย์จนมาถึงหนังสือพิมพ์ “จดหมายเหตุสยามไสมย” ของหมอมสมิธ และหมोजันทเล ฯลฯ (สุกัญญา สูดบรรทัด, 2528: 72)

หากเนื่องจากคนไทยในเวลานั้น ไม่เคยรู้จักสิ่งที่เรียกว่าหนังสือพิมพ์มาก่อน ดังนั้น อุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่คนไทยรับเข้ามาพร้อมกับ กำเนิดหนังสือพิมพ์ไทยในยุคฝรั่งบาทหลวง¹ (ประมาณ 1844) จึงเป็นการรับเอาอุดมการณ์วารสารศาสตร์ และอารยธรรมตะวันตกมาใช้ ขณะที่บริบททางสังคมของทั้งสองฟากทวีป ตะวันตก และตะวันออก มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

หลังจากการเริ่มต้นของการหนังสือพิมพ์แห่งกรุงสยาม ในยุคอาณานิคม อุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์ของไทยยังคงผูกติดอยู่กับกระแสคิดแบบตะวันตก ภายใต้บริบทของ “ความศิวิไลซ์” และ “ความทันสมัย” ในยุคต่างๆ มา อาทิ ยุคทันสมัยนิยม (Modernization) ยุคตะวันตกนิยม (Westernization) ฯลฯ จนที่สุดภายใต้ศตวรรษใหม่ (21) คือ ยุคโลกาภิวัตน์” (Globalization) ที่ชาติตะวันตกมุ่งสร้างจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม (Cultural Imperialism) และเมืองขึ้นทางวัฒนธรรม (Cultural Dependency; Reeves, G., 1993: 28-9) โดยอาศัย กระบวนการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony) ในดินแดนอาณานิคม หรือดินแดนอื่น

ดังนั้น การศึกษาวิจัยในเรื่อง “การรับอุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์จากตะวันตก และการปรับเปลี่ยนในบริบทของสังคมไทย” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้

¹ Missionary: เข้ามายังสยามโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อเผยแพร่ศาสนา อุดมการณ์/ปรัชญา และเทคโนโลยีแบบตะวันตก อันเป็นสัญลักษณ์ของ “ความศิวิไลซ์-ความทันสมัย” รวมทั้งแสวงหาดินแดนอาณานิคมใหม่ๆ

ซึ่งการวารสารศาสตร์ในยุคนี้ ถือเป็น การวารสารศาสตร์ยุคใหม่ (New Journalism: ประมาณ ปลายศต. 18-19) ที่เริ่มต้นขึ้น เมื่อหนังสือพิมพ์เริ่มผลิตเพื่อการพาณิชย์มากขึ้น ภายหลังจากมีวิวัฒนาการเครื่องจักรเรียงพิมพ์ และแท่นพิมพ์เพื่อผลิตในเชิงอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

โดยกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. กรอบแนวคิดเรื่อง –การรับอุดมการณ์
  - a. แนวคิดเรื่อง “อุดมการณ์” (Ideology)
  - b. ทฤษฎีการเผยแพร่นวัตกรรม (Diffusion of Innovation)
  - c. แนวคิดเรื่อง “วาทกรรม” “อำนาจ” และ “ความรู้” (Discourse, Power & Knowledge)
  - d. ทฤษฎีการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony)
2. กรอบแนวคิดเรื่อง –การเลือกรับอุดมการณ์
  - a. ทฤษฎีการต่อรองการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Counter-Hegemony)
  - b. ทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory)
  - c. แนวคิดการลดความเป็นตะวันตกในการศึกษาสื่อ (De-Westernizing Media Studies)
3. กรอบแนวคิดเรื่อง – การเคลื่อนย้ายเชิงประวัติศาสตร์ของอุดมการณ์วารสารศาสตร์
  - a. ทฤษฎี ความแตกต่างของแต่ละยุค
  - b. แนวคิดเรื่อง – ความสัมพันธ์แบบสายโซ่ในประวัติศาสตร์
  - c. แนวคิดเรื่อง – คลื่นความคิดวิไลซ์ในมิติทางวารสารศาสตร์ ภายใต้มุมมองแบบต่างๆ
    - i. มุมมองแบบจักรวรรดินิยม (Imperialism)
    - ii. มุมมองแบบการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution)
    - iii. มุมมองแบบระบบการเมืองโลก (Geo-Politic Perspective)
    - iv. มุมมองแบบทันสมัยนิยม (Modernization Perspective)
    - v. มุมมองแบบจักรวรรดินิยมในสื่อ/ทางวัฒนธรรม (Media/cultural Imperialism)
    - vi. มุมมองแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization)
    - vii. มุมมองแบบการฟื้นฟูของทุนนิยมโลก (Global Capitalism Restored)
4. กรอบแนวคิดเรื่อง –อุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์
  - a. หลักจริยธรรมวารสารศาสตร์ (The Principles)
    - i. เสรีภาพหนังสือพิมพ์ (Freedom of the Press)
    - ii. ความถูกต้อง (Accuracy)
    - iii. ความเป็นกลาง (Objectivity)
    - iv. ความจริง (Truth)
    - v. ความยุติธรรม (Fairness)
    - vi. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
    - vii. วิชาชีพนิยม(Professionalism)
  - b. การสถาปนาอุดมการณ์วารสารศาสตร์ (The Constitution of Principles’ Ideology)

กรอบแนวคิดเรื่อง: การรับอุดมการณ์

- แนวคิดเรื่อง “อุดมการณ์” (Ideology)
- ทฤษฎี การเผยแพร่นวัตกรรม (Diffusion of Innovation)
- แนวคิดเรื่อง “วาทกรรม อำนาจ และ ความรู้” (Discourse, Power & Knowledge)
- ทฤษฎี การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony)

การเผยแพร่อุดมการณ์แห่งลัทธิวารสารศาสตร์จากตะวันตกเข้ามายังดินแดนสยาม เริ่มต้นขึ้นในสมัยของหมอบรัดเลย์ (Bradley Era: ปลายรัชกาลที่ 3 – สิ้นรัชกาลที่ 4) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเผยแพร่แนวความคิด และวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาในสังคมไทยในช่วงเวลาเดียวกันกับยุคแห่งการล่าอาณานิคม ที่มีจุดประสงค์หลักเพื่อขยายปริมณฑลของอุดมการณ์ทางการเมือง/สังคม/วัฒนธรรม โดยอาจผ่านปฏิบัติการเข้ายึดครองดินแดนด้วยวิธีใช้กำลัง หรือด้วยวิธีละมุนละม่อม จากการทำสนธิสัญญาการค้าที่ไม่เป็นธรรม (Colonization) {Colonialism & Imperialism, Compton's Interactive Encyclopedia}

หรือหากไม่สำเร็จ อาจใช้ปฏิบัติการต่อเนื่อง โดยค่อยๆ รุกคืบด้วยวิธีการเผยแพร่แนวความคิด และอุดมการณ์ต่าง ๆ (Diffusion of Innovation) ผ่านวาทกรรมแห่งอำนาจ ความสยิวไลซ์ และวิทยาการ (Discourse of Power) เพื่อสถาปนาระบบความคิด/อุดมการณ์/วัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ให้กลายเป็นระบบความคิด/อุดมการณ์/วัฒนธรรมหลักของอีกสังคมหนึ่ง (Hegemonization) {กาญจนา แก้วเทพ, 2540: 68}

ก่อนที่จะอธิบายไปถึงเรื่อง การเผยแพร่แนวคิด (Diffusion of Innovation) และการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony) ในที่นี้จะขออธิบายถึงแนวความคิดในเรื่องของ “อุดมการณ์” (Ideology) เสียก่อน

□ อุดมการณ์ (Ideology)

“อุดมการณ์” โดยทั่วไปแล้ว หมายถึง กระบวนความคิดที่มีการจัดระบบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมหรือทัศนคติต่างๆ ซึ่งการจัดระบบกระบวนความคิดเหล่านี้ อาจเป็นไปอย่างหลวมๆ หรือเข้มข้นก็ได้ หากแต่เป็นการแฝงเอาไว้ซึ่งความต้องการของผู้มีอำนาจที่นำเสนออุดมการณ์ ที่อาจเกี่ยวเนื่องกับระบบการเมืองการปกครอง หรือประวัติศาสตร์ รวมทั้งจะได้รับการเผยแพร่ผ่านกระบวนการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ กัน เพื่อก่อให้เกิดเสถียรภาพ และอำนาจของผู้นำเสนออุดมการณ์นั้นๆ แต่ทั้งนี้ อุดมการณ์หนึ่งๆ อาจจะคงอยู่ได้เพียงชั่วคราว ขณะที่อีกอุดมการณ์หนึ่งอาจคงทนถาวร หรือ อุดมการณ์หนึ่งอาจได้รับการคัดค้านอย่างหนัก แต่อีกอุดมการณ์หนึ่งอาจได้รับการยอมรับในทันที (Lull, J., 1995: 6-8)

อย่างไรก็ดี Storey, J. (1997: 2-6) ให้ความเห็นว่า “อุดมการณ์” อาจมีความหมายได้ในหลายลักษณะ ขึ้นกับการอธิบายปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในที่นี้เขาได้หยิบยกคำอธิบาย “อุดมการณ์” เอาไว้ทั้งสิ้น 5 ลักษณะด้วยกัน คือ

ประการแรก “อุดมการณ์” อาจหมายถึงความคิดที่เป็นกระบวนการระบบที่เขียนขึ้น หรือจัดทำขึ้น โดยกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่ง เพื่อจุดประสงค์ใดๆ อาทิ “อุดมการณ์วิชาชีพ” (Professional Ideology) ก็หมายถึง แนวคิดที่นำเสนอวิธีการปฏิบัติตัวสำหรับกลุ่มวิชาชีพใดๆ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ประการที่สอง “อุดมการณ์” อาจมีความหมายในเชิงแอบแฝง บิดเบือน และปิดบัง กล่าวคือ เป็นการสร้างเนื้อหาทางวัฒนธรรม หรือแนวทางปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “จิตสำนึกเทียม” (False Consciousness) ที่ผู้มีอำนาจในสังคม พยายามถ่ายโอนลงสู่จิตสำนึกของผู้ด้อยอำนาจ เพื่อให้ปฏิบัติตาม อาทิ อุดมการณ์ทุนนิยม ที่แท้จริงแล้ว เป็นการปิดบังความจริงที่ว่า ผู้มีอำนาจแสวงผลประโยชน์ และกดขี่ผู้ด้อยอำนาจ ตามแนวความคิดของ Karl Marx ที่ว่าชนชั้นปกครอง (Ruling Class: Dominant) พยายามสร้างจิตสำนึกเทียม สร้างความต้องการเทียมภายใต้ “อุดมการณ์ทุนนิยม” ขึ้นในสังคม เพื่อให้ชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat Class: Subordinate) หลงใหลอยากได้ เพื่อจะได้ทำงานหนักๆ ให้กับกลุ่มนายทุน แลกกับสิ่งที่ต้องการ อาทิ การทำงานหนัก เพื่อจะได้หาเงินไปมีรูปแบบการพักผ่อนที่หรูหรา

ประการต่อมา “อุดมการณ์” ยังคงมีความหมายที่ใกล้เคียงกับความหมายที่สอง หากแต่เน้นหนักในเรื่องรูปแบบอุดมการณ์ (Ideological Form) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อหาที่ปรากฏในวาทกรรมของสังคม/วัฒนธรรมหนึ่งๆ อาทิ นิยาย, เพลงป๊อป, ละครโทรทัศน์, ภาพยนตร์ ฯลฯ อันเป็นการผลิตซ้ำภาพตัวแทน (Representation) ของอุดมการณ์ หรือภาพความเป็นไปของโลก (Image of the World) ในวัฒนธรรมหนึ่งๆ ดังที่ Bertolt Brecht (*On Theatre: แปล 1978: 150-51*) นักเขียนบทละครชาวเยอรมัน ให้ความเห็นว่า “ไม่ว่าดีหรือเลว บทละครก็มักจะปรากฏภาพความเป็นไปของโลกอยู่ในนั้น โดยไม่มีละคร หรือการแสดงใด ๆ ที่ไม่มีการสะท้อนภาพ หรือแทรกความคิด และภาพความเป็นไปของโลกให้กับผู้ชมละคร .... ศิลปะไม่เคยปรากฏขึ้นโดยที่ไม่มีผลลัพท์ติดตามมา” ขณะที่ S.Hall (1994) ให้ความเห็นว่า “ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มสังคมถูกสร้างขึ้นมา โดยผูกอยู่กับลักษณะของการเมืองของการให้สัญลักษณ์ (Politics of Signification) อันเป็นความพยายามที่จะดึงผู้อ่านให้มามองเห็นภาพความเป็นไปของโลก”

ความหมายประการที่สี่ ของ “อุดมการณ์” เป็นคำจำกัดความที่ได้รับอิทธิพลมาจากทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษที่ 1980 คือพัฒนามาจากแนวคิดของนักคิดสายมาร์กซิสชาวฝรั่งเศส Louis Althusser ที่มองว่าอุดมการณ์ไม่ใช่กระบวนการของความคิด (Body of Idea) หากแต่เป็นการปฏิบัติในเชิงรูปธรรม (Material Practice) กล่าวคือ อุดมการณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของบุคคล อาจผ่านทาง ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ที่ล้วนผูกอยู่ด้วยลำดับชั้นทางสังคม (Social Order: ซึ่งแบ่งด้วยปัจจัยด้านความร่ำรวย, สถานภาพ และอำนาจ) อาทิ เช่น อุดมการณ์ของการพักผ่อนประจำปี เพื่อเป็นการลงให้กลุ่มผู้ด้อยอำนาจในสังคม ได้คิดว่าตัวเองหาเงินมาเพื่อมีรูปแบบการพักผ่อนที่ดี แล้วก็กลับมาทำงานถูกกดขี่ ถูกเอาเปรียบจากระบบนายทุนอีกหน เป็นวัฏจักรหมุนเวียนกันไปไม่จบสิ้น

ความหมายสุดท้าย เป็นแนวความคิดของนักทฤษฎีสายวัฒนธรรมศึกษา Roland Barthes ชาวฝรั่งเศสที่ย้ำว่า อุดมการณ์เป็นมายาคติ (Myth) ที่ฝังรากลึกไปถึงความคิดระดับจิตสำนึก รวมทั้งเป็นปริณิษยของการช่วงชิงการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ ที่มีทั้งฝ่ายยอมรับ/ต่อต้าน จนอาจจะมีการสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นก็ได้เช่นกัน

จากความหมายทั้งหมดที่อ้างถึงข้างต้นของคำว่า “อุดมการณ์” จึงพอสรุปได้ว่า ความคิดที่เป็นกระบวนการระบบ และถูกสร้างขึ้น โดยกลุ่มผู้มีอำนาจ เพื่อใช้ในการควบคุม ดูแล กลุ่มผู้ด้อยอำนาจให้เชื่อฟัง และปฏิบัติตามนั้น เป็นกระบวนการความคิดที่ฝังตัวอยู่ในวาทกรรมรูปแบบต่าง ๆ กระทั่งกลายเป็นมายาคติที่อิงกับความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละสังคม ขณะที่อุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก ที่เข้ามาในประเทศไทยนั้น เนื่องด้วยไม่ใช่อุดมการณ์หลักที่ใช้กันอยู่เดิมในสังคม จึงต้องมีการเผยแพร่ในฐานะ “นวัตกรรม” (Diffusion of Innovation) เพื่อสถาปนาระบบความคิด/อุดมการณ์/วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งให้กลายเป็นระบบความคิด/อุดมการณ์/วัฒนธรรมหลักของอีกสังคมหนึ่งให้ได้เสียก่อน

□ การเผยแพร่ นวัตกรรม (Diffusion of Innovation)

E.M.Rogers (เสถียร เขยประทับ, 2525) ให้ความหมายของ “นวัตกรรม” ว่าหมายถึง ความคิดใหม่ การปฏิบัติใหม่ หรือ สิ่งใหม่ที่สมาชิกในสังคมเห็นว่า หรือนึกว่าเป็นของใหม่ คือเป็นของใหม่ในลักษณะนามธรรม ไม่ใช่ในลักษณะรูปธรรม ใหม่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความรู้ใหม่จริงๆ คนอาจเคยได้ยินเกี่ยวกับนวัตกรรมมาก่อน แต่ยังไม่เกิดทัศนคติในทางที่ชอบหรือไม่ชอบนวัตกรรมนั้น ถ้าเราสังเกตให้ดี จะเห็นว่า ความคิด อุดมการณ์ และ ประดิษฐ์กรรม ทุกอย่างล้วนแล้วแต่เคยเป็นนวัตกรรมมาแล้วทั้งสิ้น จึงสามารถอนุมานได้ว่า อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตก ถือเป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรม ที่มีจุดประสงค์ของการเผยแพร่ เพื่อเปลี่ยนแปลงความคิด หรืออุดมการณ์หลักของอีกสังคมหนึ่ง

การเผยแพร่ นวัตกรรม (Diffusion of Innovation) เป็นการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ความคิดใหม่ อุดมการณ์ใหม่ หรือวิธีปฏิบัติใหม่ การประดิษฐ์คิดค้น ซึ่งถือเป็นการสื่อสารที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงความคิด อุดมการณ์ หรือวิธีปฏิบัติดั้งเดิม ที่สังคมใดสังคมหนึ่งเคยยึดถือเป็นกรอบปฏิบัติมาก่อน เพื่อให้ยอมรับนวัตกรรมใหม่ ทำให้มันจะสร้างผลกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมใดๆ อันเป็นผลของกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม นั่นเอง

ทั้งนี้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม มี 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. การประดิษฐ์ คือกระบวนการที่ความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือสิ่งปฏิบัติใหม่ ถูกประดิษฐ์ หรือพัฒนาขึ้นมา (ทั้งจากแหล่งภายใน หรือแหล่งภายนอกสังคม) (ในงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นที่แหล่งภายนอกสังคม อันหมายถึง อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากชาติตะวันตก- ผู้เขียน)

2. การเผยแพร่ คือ กระบวนการที่ความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือสิ่งปฏิบัติใหม่ ถูกถ่ายทอดไปยังสมาชิกภายในระบบสังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม
3. ผล คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดในระบบสังคม เนื่องจากการยอมรับ/ปฏิเสธนวัตกรรมดังกล่าว

(เสถียร เขยประทับ, 2525)

ในกรณีของ อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตก ที่เข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมานั้น ไม่เพียงแต่เข้ามาในฐานะของนวัตกรรมใหม่ หากยังแอบแฝงสัญลักษณ์ของความทันสมัย และความศิวิไลซ์ จากชาติตะวันตกที่เจริญแล้ว ตามกระแสคิดแบบจักรวรรดินิยม (Imperialism) ที่มองว่าชาติอื่นๆ เป็นชาติที่ป่าเถื่อนล้าหลัง และสมควรจะต้องถูกยึดครองเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมใดๆ อย่างถอนรากถอนโคน *สัญลักษณ์ของผู้เจริญ*

เสาวนีย์ นัทรแก้ว (2541: 44) ได้อธิบายถึงการถ่ายทอดนวัตกรรมของชาติตะวันตกว่า “มิชชันนารีเข้ามาในสังคมไทยพร้อมๆ กับกระแสจักรวรรดินิยม มีการปฏิบัติอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดระบบทุนนิยม การเข้ามาของมิชชันนารี จึงเป็นไปในลักษณะของผู้ที่อยู่ในฐานะสูงกว่า ขณะที่สังคมไทยเปรียบเป็นชนชั้นที่ต่ำกว่า จากแนวคิดดังกล่าว จึงเป็นไปได้ที่การออกหนังสือพิมพ์ของมิชชันนารี จะมีเป้าหมายเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ตะวันตกสู่สังคมไทย โดยเฉพาะเรื่องความก้าวหน้าของชาติตะวันตกในทุกๆ ด้าน ที่อาจจะซ่อนให้เห็นว่า สังคมไทย ในฐานะด้อยความเจริญกว่า อยู่ในภาวะที่สมควร “ยอมรับในอุดมการณ์ตะวันตก”

ในประเด็นของการยอมรับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก ของนักการวารสารศาสตร์ไทยนับแต่อดีต ถึงปัจจุบันนั้น ศ.สุกัญญา สุตบรรทัด (2526,2528) ให้ความเห็นไว้ว่า “หนังสือพิมพ์ เป็นวิทยากรที่ชาติตะวันตกนำมาเผยแพร่ด้วยตนเอง หลังจากนั้นชาติเอเชียจะลอกเลียนแบบจากตะวันตก มากกว่าจะแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนบ้านในเอเชีย” (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2528: 77) รวมทั้ง “เป็นลักษณะการรับโดยไม่ได้พิจารณา และเมื่อรับแล้ว มิได้วิเคราะห์เพื่อแก้ไข หากมีการวิเคราะห์ก็ต้องดูตัวอย่างจากตะวันตกเป็นสำคัญ” (สุกัญญา ตีระวนิช, 2526: 166)

□ การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony)

- วาทกรรม อำนาจ และความรู้ (Discourse & Power & Knowledge)

ซึ่งการรับอุดมการณ์ในลักษณะข้างต้น สามารถพิจารณาในทัศนะของ “การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์” (Hegemony) ที่ A.Gramsci (1971, 1983) นักคิดชาวอิตาลีได้นำเอาแนวคิดของ Karl Marx ในมุมมองของเศรษฐกิจ และการเมือง ภายใต้ระบบทุนนิยม มาอธิบายในมุมมองของ “อุดมการณ์” (Ideology) ภายหลังจากที่ระบบทุนนิยมในศตวรรษที่ 20 เริ่มมีความแตกต่างจากเศรษฐกิจระบบทุนนิยมในช่วงเวลาของ Marx กล่าวคือ ชนชั้นในสังคมไม่ได้ถูกกำหนดโดยปัจจัยในด้านเศรษฐกิจ อีกนัก

หนึ่งคือ ระบบเศรษฐกิจไม่ได้มีฐานะเป็นอำนาจที่สามารถกำหนดชนชั้นต่างๆ ในสังคม แต่กลับเป็นอิทธิพลในด้านของอุดมการณ์แทน (Lull, J., 1995: 6-8)

Hegemony ในทัศนะของ Gramsci (1971, 1983) หมายถึง การที่กลุ่มผู้ปกครองที่เป็นชนชั้นสูง (Dominant:- ในที่นี้หมายถึง อุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก-ผู้เขียน) สามารถคงความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์เอาไว้ได้ โดยการที่ทำให้ผู้ถูกปกครอง (Subordinate:- นักนสพ.ชาวสยาม) ยินยอมพร้อมใจยอมรับต่ออำนาจ/อุดมการณ์ แบบไม่มีการต่อต้าน (Meyers, M., 1997: 20) ดังนั้น มันจึงเป็น อำนาจ (Power/Dominance) ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม ถือครองอยู่นี้คือกลุ่มสังคมอื่นๆ และเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นที่เกิดขึ้นจาก โครงสร้างแห่งอำนาจ ซึ่ง Lull, J. (1995: 31) สรุปไว้ว่า “การครอบงำ” ด้วยตัวของมันเองนั้น เป็นมากกว่าอำนาจทางสังคม แต่ยังเป็นวิธีการ (Method) ใดๆ ที่ลงมือปฏิบัติเพื่อให้ได้รับอำนาจ และสามารถคงเสถียรภาพของอำนาจนั้นเอาไว้ได้ (Hall;1985, J.Lull;1995)

กล่าวคือ “การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์” เป็นสถานะที่เคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องของชนชั้นผู้มีอำนาจมากกว่า (Dominant Class) ที่ไม่เพียงแต่ทำการ ปกครอง (Rule) หากแต่ยังพยายาม ชักนำ (Lead) ให้ชนชั้นที่มีอำนาจน้อยกว่า (Subordinate) เกิดความยินยอมพร้อมใจที่จะถูกปกครอง โดยใช้กระบวนการชักนำ คุณค่าทางศีลธรรม และสติปัญญา ซึ่งอำนาจ (Power) ที่ได้รับจะอยู่ในรูปของความชอบธรรมทางกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งในสังคมที่ผู้ปกครองสามารถทำให้ผู้ด้อยอำนาจส่วนใหญ่ เชื่อฟังได้สำเร็จ ก็จะหมายถึงเสถียรภาพทางสังคม/ การเมืองของกลุ่มผู้ปกครองจะมากขึ้นเป็นเงาตามตัวนั่นเอง (Storey, J., 1997: 124)

Althusser (1997) กล่าวย่ำว่า การครอบงำทางอุดมการณ์จะสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับ การประสานกันระหว่างการใช้กำลัง (Force) กับการยอมจำนน (Consent) แต่จะประสบความสำเร็จมากที่สุด เมื่อการยอมจำนน หรือการเชื่อฟังเป็นไปในรูปแบบที่ไม่มี การตั้งคำถามโต้แย้ง หากแต่เป็นการยอมรับ อุดมการณ์นั้นๆ เข้ามาเป็นอุดมการณ์ของฝ่ายตนโดยไม่รู้ตัว (*The Unquestioned & unconscious acceptance of Ideology.*) (Meyers, M., 1997: 20)

เช่นเดียวกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตก ที่ได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ในฐานะอุดมการณ์จากผู้ที่มิอำนาจมากกว่า (Dominance) ทั้งในฐานะอารยะประเทศ (ที่มีอารยธรรม และฐานะสูงกว่า) รวมทั้ง มีวิทยาการใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมีมาก่อน จึงทำให้การนำเอาเมล็ดปรัชญาแห่งอุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตกมาเพาะปลูกในสยาม (Transplantation) ประสบความสำเร็จอย่างมาก และเป็นที่ยอมรับ และนำมาใช้กันโดยปริยาย ในกลุ่มนักวารสารศาสตร์ไทยนับจากการเปิดศักราชการหนังสือพิมพ์เป็นต้นมา

A. Gramsci (1971, 1983) ระบุว่า “ลักษณะการยอมรับอุดมการณ์ใดๆ โดยคฤณี และเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา² ของสังคมหนึ่ง ทำให้เจ้าของอุดมการณ์นั้น (ตะวันตก) สามารถรักษาสถานภาพของตน ภายใต้ระบบสังคมที่มีการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด/อุดมการณ์ ระหว่างชนชั้น (War of Position) อยู่ตลอดไว้ได้” (Storey, J., 1997: 96-7) ขณะที่ M. Foucault ชี้ว่า “วาทกรรมแห่งอุดมการณ์ที่ถูกถ่ายทอดสามารถสถาปนาตัวเองให้กลายเป็น -ความรู้- (Knowledge) ที่ยอมรับกันโดยปริยายของสังคมหนึ่ง จะกลายมาเป็น -อำนาจ- (Power) ที่บงการให้บุคคลใดๆ ในสังคมยอมรับอุดมการณ์หลัก ขณะที่ปฏิเสธอุดมการณ์อื่นๆ ที่พยายามแทรกตัวขึ้นมาอำนาจ” (Meyers, M., 1997: 20)

หากนำเอา “อุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก” มาพิจารณาในมุมมองของ วาทกรรมแห่งอำนาจ (Discourse of Power) ก็จะทำให้มองเห็นภาพของความพยายามที่จะครอบงำทางอุดมการณ์ (Hegemony) ของฝ่ายผู้มีอำนาจ (ตะวันตก) ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเราจะพบว่าอุดมการณ์นั้น ได้คงความมีอำนาจอยู่ในสังคมไทยมายาวนาน จนกระทั่งเปลี่ยนตัวเองจากวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ในฐานะนวัตกรรม และมีการครอบงำสืบเนื่องต่อมา จนอุดมการณ์นั้นกลายเป็น ความรู้ (Knowledge), ความเป็นจริง (Fact) ที่ทุกคนให้การยอมรับโดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งกลายมาเป็นความรู้ ความเป็นจริง ที่ก้าวขึ้นมามีบทบาท และมีอิทธิพลในการกำหนดความเป็นไปของการวารสารศาสตร์ไทยในปัจจุบันอย่างแทบแยกไม่ออก

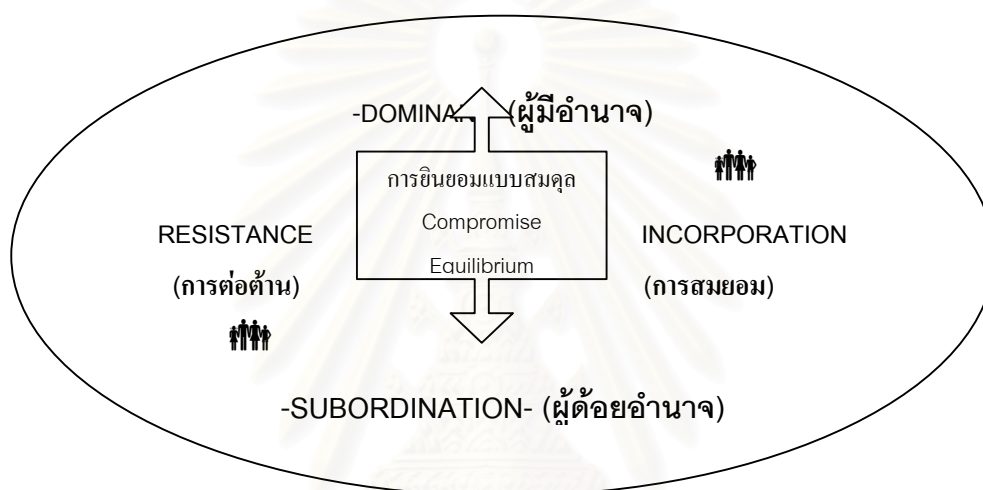
J. Storey (1997: 96-7) ได้อธิบายเกี่ยวกับ “วาทกรรมแห่งอำนาจ” ตามแนวคิดของ M. Foucault ไว้ว่า “ตัววาทกรรมนั้นเป็นวิธีการ (Means) ที่สถาบันใดๆ ใช้เป็นเครื่องมือในการคงสถานะแห่งอำนาจเอาไว้ ด้วยวิธีการให้ความจำกัดความ/กำหนดขอบเขตของความหมาย และจัดสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง (อุดมการณ์อื่น) ออกไป (Definition & Exclusion) อีกนัยหนึ่งคือ วิธีการที่วาทกรรมใดๆ ให้คำอธิบายความหมายในทางที่เป็นไปได้ (ด้วยการกำหนดขอบเขต) ต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง โดยการสร้างวาทกรรมนั้นๆ เป็นการประกอบขึ้นของกฎเกณฑ์ต่างๆ (Rules) ที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ในขณะเดียวกันกลับเป็นกฎเกณฑ์ที่พยายามจะควบคุมดูแลวาทกรรมในส่วนที่ เป็นลายลักษณ์อักษร, ความคิด และการกระทำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง”

“อำนาจก่อให้เกิดความรู้.....อำนาจ และความรู้ เป็นนัยยะโดยตรงซึ่งกันและกัน.....ไม่มีความสัมพันธ์แห่งอำนาจใดที่ปราศจากการสถาปนาขึ้นมาเป็นความรู้ หรือ ไม่มีความรู้ใดที่ไม่ได้ก่อตัวขึ้นมาในเวลาเดียวกันจากความสัมพันธ์แห่งอำนาจ” (M.Foucault: *Discipline and Punish*; 1979, P.27) ซึ่งในมุมมองของ Foucault แล้ว อำนาจเป็นปริวิตทางยุทธศาสตร์ ในการต่อสู้ช่วงชิงระหว่างฝ่ายมีอำนาจ/ฝ่ายด้อยอำนาจ เพื่อให้ได้พื้นที่ดังกล่าวนี้มาเป็นของฝ่ายตน “ที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นมีการต่อต้าน” (*History of Sexuality*; 1981, P.92-97)

² Neutrality, Consensus & Common sense: มักใช้วาทกรรม “เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า .....” มาอธิบาย(กาญจนา แก้วเทพ, 2540: 68)

ดังนั้น แม้ว่า Hegemony จะเป็นกระบวนการที่ทำให้อุดมการณ์ใดๆ ที่มีการนำเสนอขึ้นมา (อาทิ อุดมการณ์วาทศาสตร์ตะวันตก) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของมหาชน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความขัดแย้งทางความคิดระหว่างชนชั้น (Class Conflict) จะหมดไป ซึ่งนี่เองทำให้การรักษาสถานภาพของความเป็นเจ้าอุดมการณ์ระหว่าง 2 ฝ่ายเกิดขึ้นบน เวทีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงความเป็นเจ้าอุดมการณ์- Hegemonic Struggle (Storey, J., 1997: 124-30) ที่ฝ่ายมีอำนาจต้องการรักษาอำนาจ ขณะที่ฝ่ายด้อยอำนาจต้องการช่วงชิงเพื่อขึ้นไปมีอำนาจแทน โดยเป็นการแสวงหาอำนาจของทั้ง 2 ฝ่าย ที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง ค่อยเป็นค่อยไป จนอาจกลายเป็นพื้นที่ของการช่วงชิงอำนาจ และการเจรจาต่อรอง (Negotiating) เพื่อหาจุดสมดุลระหว่างทั้งสองฝ่ายขึ้น ดังจะเห็นได้จากแบบจำลองที่ 2.1

แบบจำลอง 2.1:- การช่วงชิงอำนาจเพื่อความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemonic Struggle)

จากแบบจำลองจะเห็นถึงการช่วงชิงอำนาจ/อุดมการณ์ และการต่อรองที่เกิดขึ้นระหว่าง เจ้าอุดมการณ์ (Dominant) และผู้ด้อยอำนาจ (Subordinate) เกิดเป็นการต่อสู้ของซีกความคิดซ้าย-ขวาในกลุ่มผู้ด้อยอำนาจ เพื่อยอมรับอุดมการณ์ (Incorporation) หรือ ต่อต้าน (Resistant) ซึ่งการต่อสู้เพื่อยอมรับ/ต่อต้านนี้ มีปัญญาชน (Intellectual) ของแต่ละชนชั้นเป็นผู้นำความคิด และปฏิบัติการ

โดย Gramsci (Storey, J., 1997: 125 และ วิลลาซีนี พิพิชกุล, 2543) แบ่งประเภทของ “ปัญญาชน” ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. **กลุ่มปัญญาชนหัวก้าวหน้า (Progressive Intellectual)** เป็นกลุ่มที่เน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่อุดมการณ์ใหม่อย่างถอนรากถอนโคน หรือกลุ่มที่ยอมรับอุดมการณ์นั่นเอง (Incorporation)

2. **กลุ่มปัญญาชนอนุรักษ์นิยม (Traditional/ Conservative Intellectual)** คือกลุ่มที่ต้องการรักษาความคิด/อุดมการณ์ดั้งเดิมเอาไว้ อีกนัยหนึ่งคือ กลุ่มต่อต้านอุดมการณ์ (Resistant)
3. **กลุ่มปัญญาชนแบบผสมผสาน (Organic Intellectual)** เป็นกลุ่มตัวแทนของชนชั้น หรือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรืออาจเป็นทุกคนในสังคมส่วนใหญ่ที่สามารถสร้างวิถีทางปัญญาได้เอง (Organically) มีหน้าที่หลักในการเป็นผู้จัดระเบียบของชนชั้น (Class Organizers) ไม่เน้นการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวร้าว แต่เน้นการเปลี่ยนแปลงแบบ “คลื่นใต้น้ำ” คือการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป

Storey, J. (1997: 125) ยกตัวอย่างการต่อสู้บนเวทีความคิด ระหว่างจักรวรรดิอังกฤษ กับประเทศอาณานิคมในหมู่เกาะคาริบเบียน ที่เกิดขึ้นจากการพยายามครอบงำความคิดของบุคคล ด้วยนำเสนอภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาที่ใช้ในราชการ แต่ผลที่เกิดขึ้นกับความพยายามที่จะเปลี่ยนอุดมการณ์ทางด้านภาษาของชาวพื้นเมืองกลับไม่เป็นดังที่เจ้าอุดมการณ์ต้องการ เนื่องจากเกิดปรากฏการณ์ใหม่ อันเป็นการเจรจาต่อรองบนเวทีความคิดระหว่างฝ่ายสมยอม/คัดค้าน โดยกลุ่มคนส่วนใหญ่ (Majority = Organic Intellectual) จนเกิดลักษณะของ การยินยอมแบบสมดุล:- **Compromise Equilibrium** กลายเป็นภาษาอังกฤษแบบคาริบเบียน ที่มีการผสมผสานคำพื้นเมือง การเพิ่มคำศัพท์ใหม่ๆ หรือมีสำเนียงแบบคาริบเบียน ทั้งการเน้นเสียง และเปลี่ยนแปลงท่วงทำนองในการพูด สร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับ คนพื้นเมืองคาริบเบียน (*New Language* → *New Identity*)

ดังที่ Mouffe (1981) อธิบายถึงการต่อสู้ทางอุดมการณ์ (Ideology Struggle) ไว้ดังนี้

“วัตถุประสงค์หลักของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ ไม่ใช่เพื่อปฏิเสธระบบ และองค์ประกอบโดยรวม แต่เป็นเพียงการนำมาสร้างความหมายใหม่ (*Rearticulate*) โดยนำอุดมการณ์เดิมนั้นมาแยกองค์ประกอบพื้นฐานออกจากกันเป็นส่วนย่อย แล้วจึงพิจารณาถึงรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ เพื่อสำรวจดูว่ามีองค์ประกอบใด สามารถนำมาใช้อธิบายสถานการณ์ใหม่ได้บ้าง และเมื่อการสำรวจระบบเสร็จสิ้นลง องค์ประกอบที่ถูกเลือกจะถูกนำไปให้ความหมายในระบบอื่นๆ เพื่อใช้เป็นอุดมการณ์ใหม่ต่อไป” (Meyers, M., 1997: 20)

จึงพอสรุปได้ว่า “การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ใดๆ นั้นไม่เคยสถิตยอยู่ถาวร เนื่องจากกลุ่มด้อยอำนาจไม่เคยซิมซับ หรือยอมรับอุดมการณ์อย่างเต็มรูปแบบ กล่าวคือ เมื่อมีความพยายามในการท้าทายอุดมการณ์ขึ้นมา วาทกรรมของเจ้าอุดมการณ์จะได้รับการท้าทาย (Challenged) และปรับเปลี่ยน (Modified) รวมทั้งมีความเป็นไปได้ที่จะมีการสร้างความหมาย, คุณค่า, ความคิดเห็น และทัศนคติอื่นๆ มาทดแทน (Alternative ways) ดังนั้น เจ้าอุดมการณ์จึงจำเป็นต้องมีการ นำเสนออุดมการณ์ซ้ำอีกครั้ง (renewed), ต่อสู้เพื่อให้ได้ชัยชนะ (fought for), สถาปนาอีกครั้ง (Re-created) และ ป้องกัน (defended)” (Meyers, M., 1997: 20)

เมื่อนำมาปรับเปลี่ยนกับกรณีของการรับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า แม้ “อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตก” (Dominant) ในฐานะชนชั้นนำ จะมุ่งถ่ายทอดอุดมการณ์ผู้นำวารสารศาสตร์ของไทย (Subordinate) ในลักษณะจากบนลงล่าง (Top-Down Approach) แต่ขณะเดียวกันก็ “อาจ” มีแรงต้านย้อนกลับขึ้นไปมีบทบาทในการนำเสนออุดมการณ์อื่นๆ ด้วยในขณะเดียวกัน จนกลายเป็นการต่อสู้ทางความคิด ที่แบ่งออกเป็น 2 ขั้ว คือยอมรับ/ต่อต้านอุดมการณ์ และเกิดมีการเจรจาต่อรองอันนำไปสู่อัตลักษณ์ใหม่โดยกลุ่ม Organic Intellectuals หรือเกิดการแยกองค์ประกอบย่อยออกมาเพื่อแสวงหาความเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทย และมีการ “การปรับเปลี่ยน” อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากชาติตะวันตก ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย เกิดเป็นอัตลักษณ์ใหม่ของวารสารศาสตร์ไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดเรื่อง: การเลือกรับอุดมการณ์

- ทฤษฎี การต่อรองการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Counter-Hegemony)
- ทฤษฎี ไร้ระเบียบ (Chaos Theory)
- แนวคิด การลดความเป็นตะวันตกในการศึกษาสื่อ (De-Westernizing Media Studies)

ในขณะที่ A.Gramsci เน้นอยู่เสมอว่าบนเวทีการต่อสู้ และช่วงชิงความเป็นเจ้าอุดมการณ์ระหว่างชนชั้น (Hegemony Struggle) คู่ท้าวทั้งสองฝ่าย (Dominant/ Subordinate) จะสามารถหาทางออกได้โดยการต่อรอง (Negotiation) จนเกิดเป็นลักษณะของ “การยินยอมแบบสมดุลย์” (Compromise Equilibrium) แต่ S.Hall กลับมีทัศนะต่างออกไป โดยเขาเห็นว่า “การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์” เป็นกระบวนการที่ไม่สมบูรณ์อยู่ในตัวมันเอง (Incomplete Process) โดยชัยชนะ และการคงอยู่ของอุดมการณ์ใดๆ ในสังคมที่ได้มาด้วยวิธี Hegemony จะคงอยู่เพียงแคในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะหากมีแรงต้านอุดมการณ์ (Resistant) มากกว่าฝ่ายยอมรับอุดมการณ์ การเจรจาต่อรองก็มีแนวโน้มที่จะ **ต่อต้านการครอบงำทางอุดมการณ์ (Counter-Hegemonic Tendencies)** ไม่ใช่การแสวงหาความยินยอมแบบสมดุลย์อยู่เสมอไป

□ การต่อรองการครอบงำทางอุดมการณ์ (Counter Hegemony)

โดย S.Hall (1977,1985) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ ไม่ใช่เป็นลักษณะของการถ่ายทอดให้ (Given) แต่เป็นปฏิบัติการรุนแรง คือเป็นการกระทำใดๆ (Force) เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ และเสถียรภาพ ซึ่งอาจทำให้ปฏิบัติการนี้มีแนวโน้มว่าอาจกลายเป็นความพ่ายแพ้ได้เช่นเดียวกัน” เนื่องด้วย “อุดมการณ์เป็นการประกอบสร้างของเนื้อหาที่เปิดให้มีการถกเถียงได้ ทำให้แนวโน้มของการต่อรองอุดมการณ์ มักจะปรากฏอยู่ตามตะเข็บ และรอยร้าว (Seams & Cracks) ของรูปแบบการถ่ายทอดอุดมการณ์จากผู้มีอำนาจอยู่เสมอ” (Lull, J., 1995: 38)

การต่อรอง/ยอมรับการครอบงำทางอุดมการณ์ อาจไม่ได้มีสาเหตุจากตัวเนื้อหา (Text) ของอุดมการณ์เพียงอย่างเดียว แต่มีสาเหตุเนื่องจากกระบวนการในการสื่อสาร และเผยแพร่อุดมการณ์นั้นๆ อาทิ การตีความหมาย, วัฏจักรทางสังคม และการนำเนื้อหามาใช้ของสื่อ ดังปรากฏอยู่บ่อยครั้งว่า ฝ่ายต่อต้านอุดมการณ์อาจมีการแต่งเนื้อหา และตีความหมายของอุดมการณ์เสียใหม่ ที่แตกต่างไปจากจุดมุ่งหมายเดิม อาทิ สโลแกนที่ว่า “Just Say No to Drugs” ก็ถูกแต่งใหม่ให้เป็น “Just Say No to Drug Test” หรือ โครงการ “Safe Sex” ที่มุ่งลดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นอเมริกันกลับไม่ได้ผล หากทำให้ตัวเลขเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ ในทศวรรษ1980 (Lull, J., 1995: 38-42)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากแนวคิดต่อรองการครอบงำอุดมการณ์ของ Hall มีความเห็นว่าสงครามการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ของสองขั้วอำนาจ ไม่จำเป็นต้องสรุปลงที่การต่อรอง เพื่อก่อให้เกิดการยินยอมอย่างสมดุลย์ของฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่า ตามแนวคิดของ Gramsci อยู่เสมอไป ดังนั้นเขา

จึงได้พัฒนาแนวคิดในเรื่อง การตีความหมายของสาร:- Reading Position (กาญจนา แก้วเทพ, 2540: 24-37) ของการใส่รหัส และถอดรหัส:- Encoding & Decoding ของผู้ส่งสาร/เจ้าอุดมการณ์ และผู้รับสาร/ฝ่ายค้อยอำนาจ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการต่อสู้อาจไม่ใช่การยอมรับ หรือปฏิเสธอุดมการณ์ของผู้มีอำนาจเท่านั้น แต่อาจจะเกิดลักษณะของ การให้ความหมายใหม่ หรือมีการตีความเข้าข้างตัวเอง โดยเขาได้สรุปถึงลักษณะการตีความหมายสารไว้ด้วยกัน 3 แบบ คือ

1. **ตีความหมายแบบที่ผู้ส่งสารต้องการ** (Dominant-hegemonic position) คือ เชื่อทั้งหมด ไม่มีการคัดค้าน เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มที่ผู้ส่งสารต้องการ (Preferred Reading)
2. **ตีความหมายแบบมีการต่อรองความหมายใหม่** (Negotiated position) เป็นกลุ่มที่เชื่อในความหมายหลักๆ แต่ในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อย จะมีการต่อรองทางความคิด หรือมีเงื่อนไขใดๆ เป็นตัวกำหนด รวมทั้ง อาจมีการตีความหมายเข้าข้างตัวเอง
3. **ตีความหมายแบบคัดค้าน** (Opposition position) เป็นกลุ่มที่ไม่เชื่อเนื้อหา ออกมาท้าทาย และแต่งเนื้อหาใหม่ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาในมุมมองของการรับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตกของไทย อาจเห็นได้ว่า วาทกรรมแห่งอุดมการณ์ของผู้มีอำนาจ (ตะวันตก) ที่ได้สถาปนาตัวเองจนกลายเป็นความรู้สากล (Universal Knowledge) และสามัญสำนึก (Common Sense) ที่ได้รับการยอมรับกันโดยปริยาย (Consensus) โดยไม่จำเป็นต้องตั้งคำถามนั้น เมื่อเวลาผ่านไปภายหลังการแรกรับเข้ามาในฐานะ นวัตกรรม และมีการลองผิดลองถูกมานับครั้งไม่ถ้วนนั้น จึงเป็นไปได้ว่า อาจจะเกิดแนวโน้มที่คนรุ่นหลังจะเริ่มจะมีการต่อรองกับตัววาทกรรมแห่งอำนาจดังกล่าวมากขึ้น

โดยอาจจะเกิดกระแสการคัดค้านจากกลุ่มชาตินิยม อันเป็นปฏิปักษ์กับกระแสยอมรับที่ยึดติดเหนียวแน่นอยู่กับปรัชญาแบบตะวันตกนิยม หรือในบางกลุ่มอาจเป็นการต่อรองกับเนื้อหาวาทกรรมเดิม เพื่อคงนำความหมายหลักๆ ที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมมาใช้ ขณะที่มีการนำวาทกรรมเดิมในรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย มาตีความหมายของอุดมการณ์บางมุมเสียใหม่เข้าข้างฝ่ายตนเอง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้ความหลากหลายของระบบสังคมใดๆ (Diversity of Subculture)

หรือที่ **E.M.Rogers** (เสถียร เชยประทับ, 2525) อธิบายถึงการสร้างนวัตกรรม(อุดมการณ์ใหม่) ของกลุ่มต่างๆ ในสังคมหลังรับนวัตกรรมใดๆ มาใช้ว่า “การเผยแพร่วัตกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ในระยะที่กลุ่มเป้าหมายยังขาดความรู้ ความเข้าใจ จำเป็นต้องใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจ หรือมีการวางแผนจากแหล่งภายนอกของระบบสังคม (มิชชันนารี → สยาม) แต่เมื่อกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ มีความเข้าใจมากขึ้น ในระยะนี้ อิทธิพลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจะมาจากแหล่งภายในของ

ระบบสังคมมากขึ้น (สยาม → สยาม) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายจะทราบความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง และคิดสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่เอง”

เมื่อนำเอาแนวคิด การต่อรองการครอบงำทางอุดมการณ์ และ วาทกรรมแห่งอำนาจ ที่ว่าด้วย อุดมการณ์ ก็คือ อำนาจ มาพิจารณารวมกัน ทำให้เราสามารถสร้างภาพให้เห็นว่าทั้ง 2 แนวคิด มีทัศนะที่ตรงกันในเรื่องของ “อำนาจ (Power)” และ “การต่อต้าน” กล่าวคือ “อำนาจเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง (Dynamic) และผูกติดอยู่กับกระแสการคัดค้านอยู่เสมอ” โดยทางฝ่าย Counter-hegemony เห็นว่า การที่จะมองเห็นถึงการต่อรอง (Negotiate) ที่เกิดขึ้นได้นั้น ในขั้นแรกจะต้องยอมรับว่ามีความสัมพันธ์แห่งอำนาจอันไม่เท่าเทียมกำลังต่อสู้ช่วงชิงความเป็นเจ้า รวมทั้ง ยอมรับว่ามีพื้นที่ในการต่อรอง และต่อต้านเกิดขึ้นมาจากฝ่ายของผู้ด้อยอำนาจ (Subordinate) ขณะที่ทาง Foucault เสนอว่า กลยุทธ์ในการคัดค้าน (Strategy of resistant) ควรจะอาศัย “การวิเคราะห์อำนาจ” (Analytical of power) ด้วยการเริ่มตั้งคำถามกับตัวเองว่า “เราเข้าใจความเป็นตัวตนของเราในวาทกรรมแห่งอำนาจ (อุดมการณ์) ได้อย่างไร? และเราจะสามารถล้มล้างอำนาจ และจะยอมให้อุดมการณ์ใหม่ จากฝ่ายคัดค้านเกิดขึ้นได้อย่างไร?” (Wilasinee Phiphitkul, 2001)

เมื่อทำความเข้าใจได้ว่า “อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตก” ที่ถูกนำเสนอเข้ามายังกรุงสยาม เมื่อราวร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ด้วยสถานภาพของ “นวัตกรรม” ในเริ่มแรกนั้น เมื่อเวลาผ่านไป อุดมการณ์ดังกล่าวที่เข้ามาพร้อมกับกระแสจักรวรรดินิยม (Imperialism) ยังได้เคลือบแฝงเอาไว้ด้วยแนวคิดของการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony) ผ่านวาทกรรมแห่งอำนาจ เพื่อให้วาทกรรม และอุดมการณ์นั้นสามารถคงสถานะของความเป็นเจ้า (dominance) และควมมีอำนาจ (Power) เอาไว้ได้ตลอดเวลา หากเนื่องด้วยตัวของอำนาจเองนั้น ไม่ได้มีลักษณะเหมือนคัมภีร์ทางศาสนา ที่มีได้เปิดให้มีการถกเถียงหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้ รวมทั้งการผูกโยงของอำนาจนั้น ปรากฏอยู่บนปริมณฑลที่มีการช่วงชิงความเป็นเจ้าอุดมการณ์ จึงยากที่จะทำให้อุดมการณ์ใดๆ สามารถคงสถานะแห่งอำนาจนั้นอยู่ได้ โดยที่ไม่ถูกคัดค้านหรือต่อรอง เพื่อแสวงหาความสมดุล หรือแสวงหาความหมายใหม่ๆ ที่เป็นไปได้ และเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในบริบทของสังคมใดๆ

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาในแบบองค์รวม (Systemic Thinking: ความคิดแบบเป็นกระบวนการระบบ) และวิวัฒนาการ (Evolution) ในเรื่องการรับอุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตกของไทย อาจทำให้เรามองเห็น ปรากฏการณ์การเสื่อมลงของอำนาจ (Power Regression Phenomenon) ของฝ่ายผู้มีอำนาจ (Dominant: อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตก) เห็นได้จากสถานการณ์เริ่มมีความขัดแย้งกันมากขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างตัวอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทยในปัจจุบัน ที่รับเข้ามาจากชาติตะวันตกนับตั้งแต่กำเนิดหนังสือพิมพ์ยุคหมอบรัดเลย์ (ร.3-ร.5) กับการนำมาปฏิบัติจริงเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันของนักการวารสารศาสตร์ไทยในปัจจุบัน

แม้แต่การวิพากษ์วิจารณ์ถึงการทำงานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของบรรดานักการวารสารศาสตร์ชาติตะวันตกเอง ที่เริ่มมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับอุดมการณ์ และวิชาชีพกันมากขึ้น ก็ยืนยันได้ประการหนึ่งว่า อุดมการณ์ หรือ อำนาจคือพลวัต (*Power is Dynamic*) ไม่เคยหยุดนิ่งอยู่กับที่หากแต่มีการเคลื่อนย้าย และปรับเปลี่ยนอยู่ได้ตลอดเวลา โดยอุดมการณ์วารสารศาสตร์ในวันนี้ ไม่ได้เป็นอุดมการณ์เนื้อเดียวกัน สอดคล้องกับอุดมการณ์ หรือแนวคิดหลักที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมานับร้อยๆ ปี จึงอาจกล่าวได้ว่าระเบียบ (Order) ที่อุดมการณ์หลัก และวาทกรรมแห่งอุดมการณ์นั้น เคยมีการให้ความหมาย คำจำกัดความ จนกลายมาเป็นความรู้ ความจริง เพื่อให้ผู้ด้อยอำนาจ (นักการวารสารศาสตร์) ปฏิบัติตามโดยปริยาย เป็นสิ่งที่ไม่ต้องมีการตั้งคำถาม หรือตั้งข้อสงสัยนั้น กำลังตกอยู่ใน “ความยุ่งเหยิง” แห่ง ภาวะไร้ระเบียบ (Chaos/ Disorder) ไปแล้ว

□ ทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory)

โดยสภาวะความยุ่งเหยิงที่วุ่นวาย นำมาอธิบายด้วยทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory) หรือที่เรียกกันว่า Theory of Complex System, Theory of Nonlinear System, Theory of Dynamic System ซึ่งตัวทฤษฎีนั้นเป็นส่วนหนึ่งของความคิดแบบองค์รวม และเป็นวิวัฒนาการ (ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2537: 7) เพื่อให้เห็นภาพปรากฏการณ์อันเกิดจากความขัดแย้ง จนกลายเป็นการปะทะกันทางความคิด/อุดมการณ์ ระหว่างการให้ความหมายของอุดมการณ์หลัก กับการให้ความหมาย/ตีความของผู้ด้อยอำนาจ ตลอดจนการนำมาใช้ปฏิบัติจริงที่มีปัจจัยภายนอก หรือ “ความบังเอิญ” มากกระทบ (อาทิ ระบบทุนนิยม เศรษฐกิจ-การเมือง ลัทธิการปกครอง ฯลฯ) จนทำให้การปฏิบัติวิชาชีพไม่สามารถสนองตอบอุดมการณ์หลักได้นั้น ถือว่าเป็น “วิกฤต” ประการหนึ่ง

ดร.ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ (2537: 9) อธิบายถึงลักษณะของความไร้ระเบียบว่า “ความไร้ระเบียบใน ความหมายทางวิทยาศาสตร์ คือสภาพ และกระบวนการที่ไร้เสถียรภาพ (Unstable) มีความอ่อนไหวสูงยิ่ง ปรະบาง เมื่อมีการกระทบเพียงเล็กน้อย ทำให้เกิดการพัฒน์ที่ไม่เป็นเส้นตรง เป็นเส้นทางคดเคี้ยว กวัดแกว่ง บางครั้งถึงก้ำวาระโคดฉบับพลัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจึงทำนายให้ถูกต้องแม่นยำได้ยาก” ซึ่ง “ความบังเอิญ” หรือปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ ถือว่ามีบทบาทอย่างสูง ที่ก่อให้เกิดสภาวะความไร้ระเบียบขึ้นมา ทั้งทางวิทยาศาสตร์ และ ทางสังคม

“เมื่อโยงโยเหตุการ์ณด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน ตั้งแต่การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะเห็นภาพของการส่งผลสะเทือนต่อกันและกัน ระหว่างด้านต่างๆ เป็นสถานการณ์โลกที่ไร้เสถียรภาพ พัฒนาไม่เป็นเส้นตรง ก้ำวาระโคด กวัดแกว่ง และวุ่นวาย...แม้แต่ธรรมชาติเอง ปรากฏการณ์ของความไร้ระเบียบมีทุกแห่งหน กลุ่มเมฆที่ลอยตัวกระจายเมื่อลมกรรโชกแรง คลื่นใหญ่ที่โถมซัดโขดหิน กระเด็นเป็นฟองฝอย คำนวนุหรีที่มีวนตัวลีเภาไม่มีรูปร่างแน่นอน ล้วนเป็นตัวอย่างของความไร้ระเบียบทั้ง

สิ้น” (ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2537: 9) ดังเช่นลักษณะของปรากฏการณ์ “ผลกระทบผีเสื้อ” (Butterfly Effect) ของ Edward Lorenz³

การเคลื่อนย้ายกระบวนทัศน์ของความไร้ระเบียบทางวิทยาศาสตร์ มาสู่ความไร้ระเบียบทางสังคมศาสตร์ ทำให้สามารถมองเห็นภาพอันเกิดจากปรากฏการณ์ภายใต้แนวคิด “การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์” (Hegemony) ที่ต้องการคงเสถียรภาพทางอำนาจของฝ่ายผู้มีอำนาจ ให้อยู่ใน **สถานะภาพที่เป็นระเบียบ** ให้คงอยู่ได้นานที่สุด หรือตลอดไป และ “การต่อรองการถูกรอบงำทางอุดมการณ์” (Counter-hegemony) ที่ต้องการปลดปล่อยตัวเองจากพันธนาการทางความคิด/อุดมการณ์ของผู้ปกครอง อันล้วนเกิดภายใต้วาทกรรมแห่งอำนาจ (Discourse of Power) ที่อ้างถึงไปแล้วได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะแนวคิดของ Peter Henningsen ในเรื่อง **ระบบพลวัต (Dynamic System) กับช่วงการเปลี่ยนผ่าน (Transformation Period)**

ดังที่ Hall ได้ย้ำในตอนต้นว่า อำนาจ หรืออุดมการณ์ จะสามารถคงอยู่เพียงช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากอำนาจเป็นพลวัต (Power is Dynamic) ดังนั้น **สถานะภาพที่เป็นระเบียบ** ของระบบพลวัต จึงมีเสถียรภาพชั่วคราว โดย P. Henningsen (*Werkzeuge der Erkenntis: เครื่องมือแห่งความรู้แจ้ง*, 1984: อ้างใน ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2537: 16-20) ได้อธิบายว่า สาเหตุที่ทำให้ “สภาพระเบียบ” เกิดอาการไร้เสถียรภาพขึ้นมานั้น มีปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ได้แก่

1. **พลวัตของระบบแปรเปลี่ยนไป:** เช่นอาจเกิดจากมีการนำกระบวนการใหม่เข้าไปในระบบ หรือกระบวนการที่มีอยู่เก่า เกิดการเปลี่ยนแปลงทางคุณสมบัติ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของพลวัตมักเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบย่อยก่อน

2. **กรอบเงื่อนไขของระบบมีการเปลี่ยนแปลง (Boundary Conditions):** ซึ่งมักจะเกิดเมื่อ สภาพระเบียบ ของระบบที่ใหญ่กว่า หรือระบบที่ใหญ่เท่ากัน เกิดการเปลี่ยนแปลง อาทิ ระบบสังคมสยาม จะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อกรอบเงื่อนไข คือระบบสังคมโลกเปลี่ยนแปลงก่อนแล้ว

³ ปรากฏการณ์ “ผลกระทบผีเสื้อ” (Butterfly Effect): ว่าด้วย “ในทฤษฎีทางด้านอุตุนิยมวิทยา ผีเสื้อใหญ่ตัวหนึ่งกระพือปีกที่ฮ่องกง สามารถทำให้ดินฟ้าอากาศที่แคลิฟอร์เนียเปลี่ยนแปลงได้เมื่อหนึ่งเดือนให้หลัง” ของ Edward Lorenz ศาสตราจารย์ทางด้านอุตุนิยมวิทยา แห่งสถาบัน MIT ที่จุดประกายให้กับการค้นคว้าในเรื่อง “สภาพความไร้ระเบียบ” แสดงให้เห็นว่า ความอ่อนไหวอย่างสูงของเงื่อนไขเบื้องต้น จะสามารถก่อให้เกิดผลสะท้อนใหญ่หลวงได้ นี่เองที่ทำให้ ดินฟ้าอากาศ การวิวัฒนาการ-พัฒนา ของระบบนิเวศน์ และ พัฒนาการด้านจิตใจของมนุษย์ ล้วนแล้วแต่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องต่อกันอธิบายของวิทยาศาสตร์เส้นตรงมาตลอด และจะไม่ยอมอยู่ใต้กฎข้อนี้ในอนาคตด้วย (ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2537: 13)

และเมื่ออำนาจ หรืออุดมการณ์ใดๆ ที่มีการพลวัตอยู่แล้วด้วยตัวของมันเอง ได้รับแรงปะทะ ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ทั้งด้วยพลวัตของระบบแปรเปลี่ยนไป หรือกรอบเงื่อนไขของระบบเปลี่ยนแปลง ก็จะทำให้สภาพระเบียบ (อำนาจ) นั้นๆ เกิดปรากฏการณ์ ไร้เสถียรภาพ ขึ้นได้

อย่างไรก็ดี Henningsen ก็ได้ย้ำว่า ความไร้เสถียรภาพ ไม่ใช่ว่าจะเกิดขึ้นได้โดยง่าย เนื่องจาก หากแรงปะทะ (ตัวปัญหา) ที่เข้ามากระทบไม่ได้มีความรุนแรงมากนัก ก็จะเกิดการวิวัฒน์ขึ้นภายในระบบ เพื่อหาทางแก้ไขให้เกิด “สภาพระเบียบ” ขึ้นมาได้อีกครั้งหนึ่ง แต่หากว่า แรงปะทะ (ตัวปัญหา) มีความรุนแรง โดยเป็นช่วงที่เหตุการณ์ปั่นป่วน วุ่นวาย จนสภาพระเบียบหมดปัญญาจะรับมือได้ การกวัดแกว่งนี้ จะผลักดันให้ระบบก้าวเข้าไปสู่สภาพระเบียบใหม่ในที่สุด

โดยเขาสรุปรว่า “การพัฒนาที่วิวัฒน์” (Evolutionary Development) ของทุกระบบจะมี 2 ระยะที่ แตกต่างกันคือ ระยะราบ และ ระยะวิกฤต ซึ่งทั้งสองระยะนี้มักจะเกิดสลับกันไป วิวัฒนาการที่ดำเนินในช่วงระยะราบเรียบ จะเป็นช่วงที่สภาพระเบียบมีเสถียรภาพมั่นคง แม้ในบางครั้งอาการกวัดแกว่งจะถึงขั้นรุนแรงก็ไม่สามารถส่งผลสะท้อนต่อทั้งระบบได้หมด การหักเหที่เฉไฉออกนอกสภาพระเบียบจะถูกดึงกลับไปสู่จุดในเวลาอันสั้น ตัวแปรเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ แต่สม่ำเสมอไม่หยุดยั้ง ส่วนวิวัฒนาการในระยะวิกฤตนั้น สภาพของระบบจะไร้เสถียรภาพ ในระยะนี้จะเกิดความสับสน ปั่นป่วน หรือวุ่นวาย การกวัดแกว่งเพียงเล็กน้อยสามารถชี้ขาดทิศทางของระบบได้ว่าจะไปสู่ทางไหน

Ervin Laszlo (Evolution: The New Synthesis, 1987) อธิบายถึงความเป็นจริงในระบบโลกว่า ระบบจะดำรงตนอยู่ในสภาพใดสภาพหนึ่งใน 3 สภาพ หรือที่รวมเรียกว่า “ระบบในสภาพที่สาม”⁴ (System in the Third State) คือ สภาพสมดุล (Equilibrium), สภาพใกล้สมดุล และสภาพห่างไกลสมดุล (Far from Equilibrium)

⁴ ระบบในสภาพที่ 3 (System in the Third State): ประกอบไปด้วย

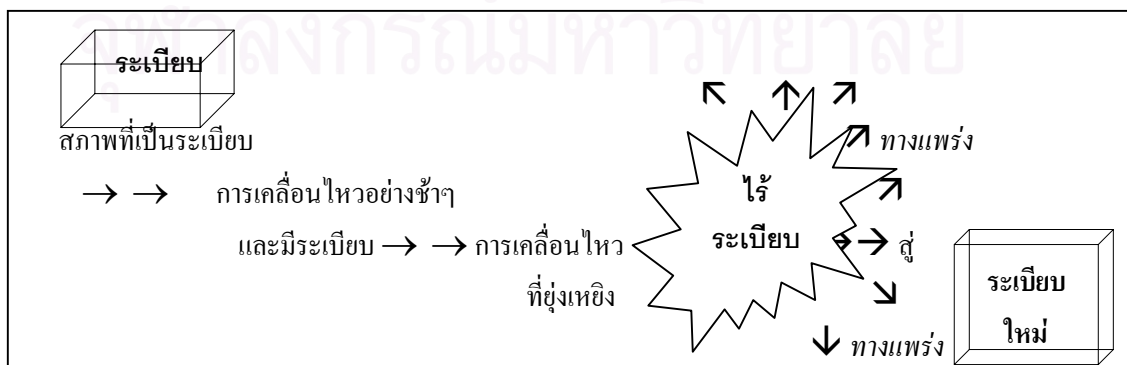
1. **สภาพที่ 1:** เป็นสภาพที่อยู่ในความสมดุล กระแสการไหลของพลังงาน และสสารที่ดี หรือความแตกต่างของอุณหภูมิ หรือมวลสารที่ดี จะไปจบลง ณ จุดสมดุล (Equilibrium)
2. **สภาพที่ 2:** เป็นสภาพที่อยู่ใกล้ความสมดุล มีความต่างจากสภาพที่ 1 เพียงเล็กน้อย แต่ระบบนี้ยังมีแนวโน้มที่จะกลับไปสู่สภาพสมดุลเพราะทันทีที่ปัจจัยซึ่งเป็นสาเหตุของความไม่สมดุลหายไป ระบบจะกลับคืนสู่จุดสมดุล
3. **สภาพที่ 3:** เป็นสภาพที่ต่างออกไปสิ้นเชิงจากสองสภาพแรก มันเป็นระบบที่ ห่างไกลความสมดุล (Far from Equilibrium) ระบบใดที่อยู่ในสภาพที่ 3 เป็นระบบที่พัฒนาไม่เป็นเส้นตรง และบางครั้งกำหนดตายตัวไม่ได้ อาการกวัดแกว่ง มักขยายตัวจนตนเองต้องพัฒนาไปสู่ระบบพลวัตใหม่ (ชัชวพันธ์ ติระพันธ์, 2537: 20-33)

ดังนั้น ระบบที่มีพลวัต (โดยเฉพาะระบบที่มีชีวิต อาทิ สังคม อุดมการณ์) ซึ่งมีอยู่ในโลกความจริง เสถียรภาพ หรือสถานะสถิตเป็นสภาพชั่วคราว (*อุดมการณ์หลัก*) การเปลี่ยนแปลงของระบบ และสถานะไร้ระเบียบ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในกระบวนการของวิวัฒนาการ ซึ่งไม่ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นหรือต่อเนื่อง แต่ค่อนข้างจะกระโดด หรือมีลักษณะผลึกกระแทกเป็นครั้งคราว ซึ่งวิวัฒนาการในระบบสังคมมนุษย์นั้น มนุษย์ต้องการรูปแบบ และระเบียบของการอยู่ร่วมกัน ไม่ช้าก็เร็วพวกเขาจะต้องจัดระเบียบใหม่ให้แก่สังคมจนได้

ณ ตรงจุดที่จะมีการกระโดดไปสู่หนทางการพัฒนาของระเบียบใหม่ ระบบพลวัต จะมี ทางแพร่ง (Bifurcation) ให้เลือกหลายสาย ซึ่งสำหรับระบบธรรมชาติ กระบวนการจะพัฒนาไปทางใดขึ้นอยู่กับความบังเอิญ (Chance) ในขณะนั้น ที่ส่งผลสะท้อนได้จังหวะพอดี จนเกิดการหักเหไปในทางใดทางหนึ่ง แต่ระบบสังคมนั้นมนุษย์มีโอกาสจะชี้ขาดว่าจะ เลือกไปทางสายใด ตรงจุดทางแพร่ง ไม่ได้ปล่อยให้เหตุการณ์ดำเนินไปโดยยถากรรม

สภาพความไร้ระเบียบเกิดขึ้นในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน จากระเบียบเก่า (อุดมการณ์เก่า) ไปสู่ระเบียบใหม่ (อุดมการณ์ใหม่) มักจะเป็นเหตุการณ์ที่ระเบียบเก่ากำลังอยู่ในช่วงเสื่อมสลายอย่างถึงราก แต่ระเบียบใหม่ยังไม่สามารถก่อตัวเป็นรูปเป็นร่าง และยังคงมีความพยายามที่จะจัดระเบียบเก่าให้กลับเข้าสู่สมดุล/เสถียรภาพอยู่ให้ได้ โดยผู้ทำหน้าที่เสมือนตัวควบคุม (Regulator หรือ ผู้มีอำนาจ: Dominant) แต่เนื่องจากแรงปะทะของปัญหา และปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีลักษณะของการเกิดทับซ้ำแล้วซ้ำเล่า (Recursive) ในทิศทางเดียวกัน จนทำให้เหตุการณ์ที่ดำเนินไปเรื่อยๆ ธรรมดา หรือที่มีความพยายามจะควบคุมให้อยู่ในระเบียบ พัฒนาไปสู่ความไร้เสถียรภาพที่ควบคุมไม่ได้ จนต้องมีการเลือกทางแพร่ง ซึ่งอาจเป็นการเคลื่อนย้ายไปสู่ระเบียบใหม่ (อุดมการณ์ใหม่) ซึ่งเป็นการพัฒนา/สร้างสรรค์ หรือหากไม่มีความพยายามที่จะแก้ปัญหาที่อาจจะนำไปสู่ทางแพร่งหายนะ (Catastrophic bifurcation) ที่พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ

กล่าวคือ ไม่มีโครงสร้างชีวิตใดที่ธำรงเสถียรภาพไว้ได้ตลอด หนทางของการวิวัฒน์ต้องมีระยะเวลาที่ปั่นป่วนวุ่นวาย (Chaos) แต่สถานการณ์ไร้ระเบียบนี้ ก็ไม่ได้ดำรงอยู่ตลอดไปเช่นกัน เพราะท่ามกลางความไร้ระเบียบ จะมี การจัดตั้งตนเอง (Self Organization) เกิดขึ้น กระบวนการนี้จะสร้างระเบียบใหม่ / อุดมการณ์ใหม่ ขึ้นมาจากซากปรักหักพังของระเบียบเก่า ดังภาพที่ 2.2

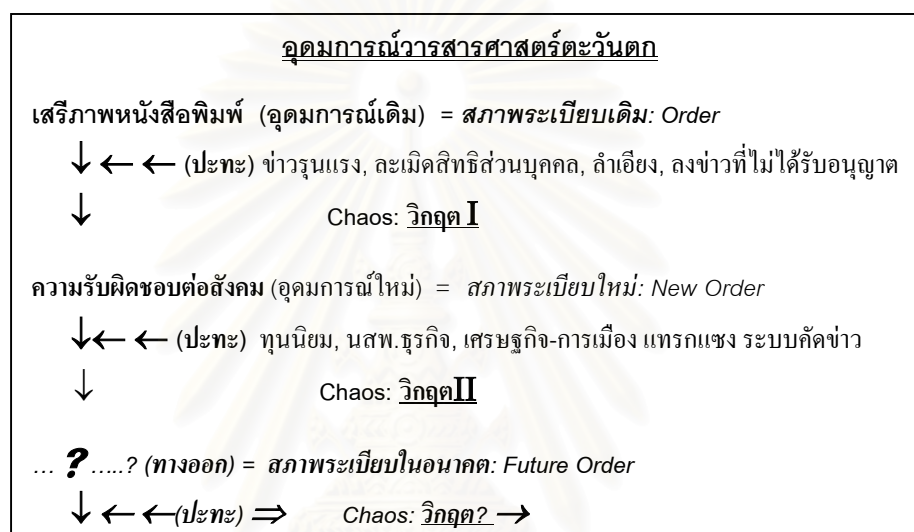
□ ภาพจำลองที่ 2.2: ระบบในสภาพที่สาม ทางแพร่ง และการจัดตั้งตนเอง

เห็นได้จาก การเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก อันเนื่องมาจากการปะทะเข้ามาของปัญหา และปัจจัยภายนอกอื่นๆ ทำให้อุดมการณ์ที่ใช้อยู่เดิม เกิดการกวัดแกว่งรุนแรง จนต้องมีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ใหม่ แต่ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์เดิม ก็ไม่จำเป็นจะต้องหมายถึงการยกเลิกไม่ใช้ทั้งหมด หากแต่อาจจะมีการคัดสรรวิเคราะห์ หาจุดเหมาะสม เพื่อให้อุดมการณ์ที่มีการปรับปรุงใหม่ที่เกิดขึ้นมา สามารถนำไปใช้ให้สอดคล้องกับสถานะในขณะนั้นๆ ได้

ดังจะเห็นถึงการเปลี่ยนผ่านแนวคิดจากภาพที่ 2.3

□ ตัวอย่างที่ 2.3: ระบบพลวัต กับช่วงเปลี่ยนผ่านในการวารสารศาสตร์ของตะวันตก

จากภาพตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เมื่ออุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่เน้นหนักในด้าน “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” เริ่มส่อเค้าว่าเกิดปัญหา เมื่อการปฏิบัติงานของนักวิชาชีพกลับใช้เสรีภาพดังกล่าวอย่างไม่มีขอบเขต จนกระทั่ง มีการวิพากษ์วิจารณ์ ถึงการลงข่าวที่รุนแรง ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ลงข่าวลำเอียง ลงข่าวที่ไม่ได้รับอนุญาต ฯลฯ ซึ่งในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านไปสู่อุดมการณ์ใหม่นั้นก็ได้มีความพยายามที่จะหาทางออกจากภายในระบบเอง แต่เมื่อปัญหาดังกล่าวไม่สามารถบรรลุนทางของการแก้ไขได้ด้วยวิธีการภายในระบบ และมีปัญหาการทำข่าว/รายงานข่าว อันเนื่องมาจากการยึดมั่นในลัทธิอุดมการณ์เดิมอยู่อย่างต่อเนื่อง (การเกิดซ้ำ: Recursive) ทำให้เกิดแรงต่อต้านจากภายนอกมากขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นวิกฤตครั้งที่ 1

จนกระทั่งในปี ค.ศ.1947 คณะกรรมการฮัตชินส์ จึงได้มีการสรุปแนวทางการแก้ปัญหา ภายใต้อุดมการณ์ใหม่ คือ “ความรับผิดชอบต่อสังคม” (Social Responsibility) ที่เน้นหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อของสื่อมวลชน ในการนำเสนอข่าวสารอย่างเป็นธรรม หากในเวลาต่อมา อุดมการณ์ใหม่ที่นำมาใช้ ก็เริ่มส่อเค้าว่ายังมีปัญหาอีก เมื่อลักษณะของสังคมเริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ระบบอุตสาหกรรม และทุนนิยมเริ่มเข้ามามีส่วนแทรกแซงในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ กระทั่งความเป็นปัจเจกบุคคลของตัวนักวิชาชีพเองที่ทำให้ปัญหาสะสมหนักยิ่งขึ้น เมื่อแต่ละคนต่างมีค่านิยมส่วนตัว ที่นำมากำหนดความเป็นข่าวหรือเข้ามากำหนดลักษณะการคัดข่าวที่ตนเองนำเสนอ ฯลฯ จนเกิดปัญหาว่าข่าวมีความไม่เป็นกลาง ไม่ถูกต้อง ฯลฯ จนมีความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาโดยการกำหนดออกมาเป็นจรรยาบรรณให้ชัดเจน หาก

ปัญหาดังกล่าวก็ยังคงเรื้อรัง และแก้ไขไม่ได้ยู่ดี ซึ่งปัญหาที่สะสมกันเป็นตะกอน (recursive) นี้เอง ที่กำลังนำอุดมการณ์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันไปสู่ความไร้ระเบียบ หรือวิกฤตครั้งที่ 2 ซึ่งอาจจะนำไปสู่ระเบียบใหม่อีกครั้งหนึ่งในอนาคต

ดังที่ ดร.ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ (2537) ได้สรุปไว้ว่า “วิกฤตจะดำรงตนอยู่ชั่วขณะหนึ่ง ก่อนที่จะเหวี่ยงตัวเองเข้าสู่สถานะใหม่ และค่อยๆ สงบลงจนหยุดนิ่งก่อนที่การปะทะทางความคิดครั้งใหม่จะเกิดขึ้น” ในที่นี้อาจหมายถึงภาวะขัดแย้ง และการปะทะกันระหว่างอุดมการณ์ กับการปฏิบัติจริงของวิชาชีพ การวารสารศาสตร์ ที่ก่อตัวขึ้น จนเกิดเป็นวิกฤตนั้น จะมีความพยายามที่จะก้าวล่วงให้พ้นจากภาวะไร้ระเบียบ เนื่องจากอุดมการณ์ เป็นพลวัต มีการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง โดยมีกระบวนการ “ยกเลิก และเริ่มใหม่” เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างอนาคตของตนเอง ซึ่งแม้ว่าจะเกิดความไร้ระเบียบขึ้นมา แต่บุคคลหรือสถาบันใดๆ ก็ดิ้นหาความมีระเบียบ (ทางแพรง→สู่การจัดตั้งตนเอง) และต้องการไปถึงสภาพเช่นนั้นด้วย

จากแนวคิดที่อ้างถึงข้างต้น อาจพอสรุปได้ในระดับหนึ่งว่า ปรากฏการณ์ วิกฤตในอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไทย ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยนั้น เป็นผลเนื่องมาจากการรับเอาวัฒนธรรมแห่งวารสารศาสตร์เข้ามาเป็นอุดมการณ์หลักในการปฏิบัติวิชาชีพ ทั้งด้วยการผ่านกระบวนการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemonization) ที่สถาปนาความรู้/ทฤษฎีจากตะวันตก ให้กลายเป็นสัจจะ (Truth) ที่ทำให้ฝ่ายรับอุดมการณ์ยอมรับเข้ามาใช้เป็นอุดมการณ์หลักโดยปริยาย และไม่มีที่ตั้งคำถามโต้แย้งแต่อย่างใด ซึ่งแม้ว่าอาจจะมีการต่อรองเพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย แต่ก็มีที่จะอ้างอิงมาจากเนื้อหาหลักจากฝ่ายตะวันตก ที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก่อนแล้วนั่นเอง

“หนังสือพิมพ์ เป็นวิทยาการที่ชาติตะวันตกนำมาเผยแพร่ด้วยตัวเอง หลังจากนั้นชาติเอเชียจะลอกเลียนแบบจากตะวันตก มากกว่าจะแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนบ้านเอเชีย (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2526: 77) และ เป็นลักษณะการรับโดยไม่พิจารณา และเมื่อรับแล้วมิได้วิเคราะห์เพื่อแก้ไขหากมีการวิเคราะห์ก็ต้องดูตัวอย่างจากตะวันตกเป็นสำคัญ (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2528: 166)

หากเนื่องด้วยบริบททางสังคมของชาติตะวันตก และประเทศไทย นับตั้งแต่การเผยแพร่อุดมการณ์วารสารศาสตร์เป็นต้นมา มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยทางตะวันตกยึดถือและเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย ที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งการกำเนิดของหนังสือพิมพ์ ก็เต็มไปด้วยการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความชอบธรรม และเสรีภาพที่เที่ยงแท้ ขณะที่ในสังคมสยามกลับเป็นลักษณะของสังคมที่ปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ประชาชนมีหน้าที่เชื่อฟังผู้มีอำนาจ ไม่ได้มีหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นดังลักษณะของฟากตรงข้าม ทำให้การรับอุดมการณ์เดียวกัน หากต่างกัน ซึ่งบริบททางสังคมเริ่มปรากฏเค้าแห่งปัญหาอันเนื่องจากการนำมาใช้

กระทั่งในภาวะที่สังคมสยามเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตย หากแต่ลักษณะประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย กับลักษณะประชาธิปไตยในประเทศตะวันตก ก็ไม่ได้เหมือนกันเสียทีเดียว ทำให้แนวคิดเดียวกัน หากแต่มีการนำมาใช้ภายใต้สถานการณ์ต่างกัน จึงอาจส่งผลได้ผลเสียในรูปแบบที่ต่างกัน ซึ่งหากว่าเราไม่สามารถหาทางแก้ไขที่ถูกต้อง แต่กลับเป็นการนำเอาตัวอย่างปัญหาจากตะวันตกมาวิเคราะห์ แล้วแก้ไขปัญหาไปตามนั้น ก็อาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้นเรื่อยๆ และยิ่งนานวันปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่สม่าเสมอ ก็อาจกลายเป็นตะกอนที่ซ้อนทับ (Recursive) ที่นำไปสู่วิกฤต (Chaos) ที่ต้องเร่งหาทางออกที่เหมาะสมในที่สุด

ในประเด็นความแตกต่างในด้านบริบททางสังคม กับการรับเอาอุดมการณ์/ แนวคิด/ ทฤษฎีจากตะวันตกมาใช้ นั้น Curran, J. & Park, M. (2000: 3) ได้นำเสนอมุมมองที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาจากกระบวนการดังกล่าว เพื่อหาทางแก้ไขด้วยวิธี การลดความเป็นตะวันตกในการศึกษาสื่อ (De-Westernizing Media Studies) เอาไว้อย่างน่าสนใจ

□ การลดความเป็นตะวันตกในการศึกษาสื่อ (De-Westernizing Media Studies)

โดย Curran, J. & Park, M. (2000: 3) ได้อธิบายถึง การนำทฤษฎีสื่อสารมวลชนจากตะวันตกมาใช้ศึกษา สื่อของประเทศอื่นๆ ที่มีบริบททางสังคมต่างกันว่า “สถาบันด้านสื่อสารมวลชนของสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มักจะพัฒนาทฤษฎี หรือแนวคิดด้านสื่อสารมวลชน ภายใต้บริบทของประเทศตน โดยลืมที่จะหันไปมอง หรือศึกษาในประเด็นความแตกต่างของแต่ละบริบทในประเทศอื่นๆ ในโลก ขณะที่มันก็ได้กลายเป็นประเพณีสากลไปแล้วว่า เมื่อจะมีการศึกษาถึงความก้าวหน้าทางทฤษฎี หรือแนวคิดใด นักทฤษฎี หรือนักวิชาชีพก็มักจะยึดเอาตำราที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษมาใช้ในการศึกษา และวิเคราะห์ปัญหา และแก้ปัญหา

นอกจากนี้ ยังมีนักการวารสารศาสตร์ตะวันตกอีกหลายท่าน ที่เริ่มออกมายอมรับถึงข้อบกพร่องของการใช้แนวคิดที่มีรากฐานจากทางตะวันตกเพียงอย่างเดียว อาทิ Schudson, Downing และ Spark โดย Michael Schudson (1996: 156) ได้สอดแทรกความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ในบทนำที่เกี่ยวกับประเด็น –การผลิตข่าว- (News Production) เอาไว้อย่างแหลมคมว่า “การนำเสนอแนวคิดที่มีมุมมองต่างออกไป 3 ประเด็นนี้.....เป็นความพยายามที่จะสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ..... ให้เห็นถึงจุดอ่อนของทักษะ และคุณค่าแบบสังคมศาสตร์ ที่มีการใช้กันมาเป็นเวลายาวนาน”

คล้ายคลึงกับแนวคิดของ John Downing (1996) ที่ได้วิพากษ์อย่างรุนแรงต่อความพยายามในการนำเสนอประสบการณ์แบบอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มานำเสนอให้เป็นประสบการณ์สากล (Universalize experiences) โดยที่เขาประณามว่า เป็นการนำแนวคิดแบบโปรเตสแตนต์ และจักรวรรดินิยมแบบตะวันตกนับแต่ประวัติศาสตร์ มาสร้างภาพตัวแทนของชาติอื่นในโลก (Representative of the world) ที่มีความแตกต่างทางศาสนา และการปกครอง

เช่นเดียวกับ Sparks (1998) ที่เรียกร้องให้มีการ “พัฒนาทฤษฎีสื่อสารมวลชนให้มีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบมากขึ้น” (*Comparative Perspectives*) จากเดิมที่ทฤษฎีเหล่านี้มักจะมองภาพของทุกชาติในโลกเป็น ทัศนะแบบสากล (Global Orientation⁵) โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้พิจารณาถึงการนำเอาแนวคิดแบบโลกาภิวัตน์ (Globalization) มาอธิบายโลกทั้งใบด้วยกระบวนการความคิดเดียว

จุดประสงค์ของแนวคิด “การลดความเป็นตะวันตกในการศึกษาสื่อ” ที่ว่านี้ จะเน้นการขยายทัศนะ และกรอบความคิดทฤษฎีที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ให้มีความหลากหลาย และตีความตามประสบการณ์ของแต่ละประเทศที่อยู่นอกวงโคจรของกลุ่มชาติที่เกี่ยวข้องกับอังกฤษ และอเมริกา (Anglo-American Orbit) มากขึ้น รวมทั้งเป็นแนวคิดในเชิงปฏิบัติต่อกระบวนการทัศนะแบบโลกาภิวัตน์อีกด้วย โดยมองเห็นว่าความเป็นชาติ (Nation) ยังคงมีความสำคัญในฐานะศูนย์กลาง หากแต่ถูกรังสีของทฤษฎีแบบโลกาภิวัตน์ปิดบังเอาไว้จนแทบมองไม่เห็น (Curran, J. & Park, M., 2000: 11-5)

Curran, J. & Park, M. (2000) ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนของแนวคิดแบบโลกาภิวัตน์ไว้ดังนี้ ประการแรก แม้จะมีความพยายามที่จะสร้างความเป็นสากล (Internationalization) ให้เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมสื่อ ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์, ดนตรี และข่าว ประเภทขายส่ง (Wholesaling) จากชาติตะวันตกเป็นจำนวนมาก แต่สื่อที่มีบทบาทสูงที่สุดในแต่ละชาติกลับเป็น “โทรทัศน์” ที่มีเนื้อหารายการที่นำเข้ามาจากต่างประเทศน้อยมาก ดังปรากฏในการวิจัยของ Bens และคณะ (1992) พบว่า พื้นที่ในการนำเสนอรายการส่วนใหญ่ยังคงเป็นรายการที่ผลิตโดยผู้ผลิตภายในประเทศ และมีรายการประเภทที่นำเข้ามาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่โลกาภิวัตน์จะเข้ามาครอบคลุมน้อย และกำหนดภาพสังคมของแต่ละประเทศ ให้มีลักษณะเหมือนกัน กันไปหมดในทุกประเทศ นอกจากนั้น “หนังสือพิมพ์” ก็ยังเป็นสื่อที่คงความสำคัญอย่างต่อเนื่องในการนำเสนอข่าวสารของแต่ละประเทศ

ประการที่สอง ภาครัฐบาลได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดระบบของสื่อมวลชน ทั้งการให้ใบอนุญาต ของสถานีโทรทัศน์ และสถานีวิทยุ ซึ่งตราใบใดที่สถานีของภาครัฐยังคงมีอิทธิพลสูงสุด ภาครัฐก็จะมีส่วนในการพิจารณาตัดสินใจ ในการเข้ามาควบคุมการทำงานของสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ โดยอาจจะเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ การกำหนดกฎระเบียบ หรือการจัดการอนุมัติให้เงินกู้เพื่อดำเนินกิจการใดๆ ซึ่งเป็นลักษณะที่ค่อนข้างจะมีความต่างจากบริบททางสังคมของทางตะวันตกอยู่ค่อนข้างมาก

⁵Global Orientation: ทัศนะแบบสากล คือทัศนะที่ทฤษฎี/ แนวคิด/ อุดมการณ์ชุดเดียวกันสามารถนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาให้กับทุกสถานการณ์ในโลก ที่มีความแตกต่างกันทางบริบทสังคมได้

ประการสุดท้ายคือ ความเป็นชาติ (Nation) เป็นปัจจัยที่สร้างความแตกต่าง (Difference) มากกว่า ความคล้ายคลึง เพราะต่างชาติ ก็ต่างภาษา ต่างระบบการเมือง ต่างระบบโครงสร้างอำนาจต่างวัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ ประวัติศาสตร์ ซึ่งนี่เป็นเหตุผลประการหนึ่งว่า ทำไมสถานีโทรทัศน์ข้ามชาติ (Transnational Television Channels) จึงล้มเหลวในการดำเนินกิจการ กล่าวคือ ตัวผู้ชมเองไม่ใช่บุคคลที่มีลักษณะข้ามชาติ (Transnational) แต่มีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันออกไปตาม สำเนียงภาษา และวัฒนธรรม รวมทั้งค่านิยม และความชอบที่ต่างกันออกไปด้วย

ดังนั้น จึงมีปัจจัยบางอย่างที่ควรจะนำมาพิจารณา ก่อนการนำแนวคิด หรืออุดมการณ์วารสารศาสตร์แบบตะวันตก มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในประเทศอื่นๆ ที่มีบริบททางสังคมต่างกัน เนื่องจากอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในระบบสังคม อาทิ แนวคิดเสรีภาพของสื่อ เมื่อนำมาใช้ในบริบทของประเทศที่มีการปกครองในเชิงอำนาจนิยม ไม่ว่าจะภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือประชาธิปไตย ก็อาจทำให้สื่อมวลชนขัดแย้งกับภาครัฐบาล จนเกิดสภาวะไร้ระเบียบ และถ้าหาทางออกไม่ได้ก็อาจนำไปสู่วิกฤตในการปฏิบัติวิชาชีพ กล่าวคือ อาจเกิดการแทรกแซงสื่อ ออกกฎหมายควบคุมสื่อขึ้นมาได้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ซึ่งแนวทางหนึ่ง ที่น่าจะแก้ปัญหาได้ก็คือ การลดความเป็นตะวันตก (De-westernizing) ในการวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย รวมทั้งมีการนำเอาตัวทฤษฎีจากตะวันตกเหล่านั้น มาทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Studies) ภายใต้บริบทสังคมที่ต่างกันออกไป กล่าวคือไม่ได้เพียงแต่นำเอาแนวทางการแก้ไขปัญหามาแก้ไข แต่ต้องเป็นการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ดึงส่วนที่ดี และเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยมาใช้ ในขณะที่คัดส่วนปลีกย่อยที่ไม่เหมาะสม ไม่เกี่ยวข้องออกไป รวมทั้งอาจจะมีการเขียนอุดมการณ์ขึ้นมาใหม่ (Rearticulation) เป็นนวัตกรรมใหม่ เพื่อให้ใช้กัน ได้อย่างเหมาะสม

ดังที่ Rainer Paslach (*Kursbuch เล่มที่ 98*) ได้อ้างถึงการสร้างสถาบันใหม่ของสังคม เพื่อ ก่อให้เกิด “สังคมทางเลือก” ที่มีความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคือว่า “ความไร้ระเบียบเป็นกลไกแห่งการวิวัฒน์ นั่นคือเป็นตัวสร้าง นวัตกรรมทางสังคม อย่างไม่ขาดสาย” (ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2537: 78)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดเรื่อง: การเคลื่อนย้ายเชิงประวัติศาสตร์ของอุดมการณ์ วารสารศาสตร์

- ทฤษฎี:- ความแตกต่างของแต่ละยุค
- แนวคิดเรื่อง:- ความสัมพันธ์แบบสายโซ่ในประวัติศาสตร์
- แนวคิดเรื่อง:- คลื่นความคิดวิไลซ์ในบริบทของยุคต่างๆ

การที่จะทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ของ วิฤตในอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไทยได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มศึกษาจากแง่มุมของประวัติศาสตร์ เพื่อแสวงหาคำตอบอันเป็นผลอันต่อเนื่อง และมีสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนอาจจะเป็นบทเรียนที่ทำให้เรามองเห็นถึงแนวโน้มของปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น และทางการแก้ไขอันควรจะเป็นไปได้ในอนาคต โดยแนวคิด และทฤษฎี ที่จะนำมาประกอบเพื่อให้มองเห็นภาพปรากฏการณ์ในเชิงประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ร่วมสมัยได้อย่างชัดเจนขึ้นนั้น ก็คือ แนวคิดเรื่อง ความแตกต่างของแต่ละยุค ของ Johann Gotfried Herder (1744-1805) และ แนวคิดเรื่อง ความสัมพันธ์แบบสายโซ่ในประวัติศาสตร์ ของ Leopold Von Ranke (1795-1886)

□ ความแตกต่างของแต่ละยุค (:- Herder: 1744-1805)

ศ.สุกัญญา สุคบรรทัด (2543: เอกสารการเรียนการสอน) อธิบายไว้ว่า เนื่องจากอุดมการณ์วารสารศาสตร์ มีรากเหง้ามานับแต่การกำเนิดขึ้นของการหนังสือพิมพ์ในยุคอดีต ดังนั้น การศึกษาในเชิงวิวัฒนกลับ (Backtrack) เพื่อมุ่งชี้ให้เห็นความแตกต่าง และเงื่อนไขของแต่ละยุค ก็จะทำให้เราสามารถมองเห็นพัฒนาการ และความเป็นมาของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ยุคปัจจุบัน โดยตามแนวคิดของ Herder นั้น เขาเห็นว่า ประวัติศาสตร์ในแต่ละอารยธรรม หรือแต่ละยุคนั้น มีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้แม้ว่าในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ต่างวัฒนธรรม ย่อมมีความละม้ายคล้ายคลึงกันในบางส่วน แต่ความคล้ายคลึงกันนั้น ย่อมจะมีน้อยกว่าความแตกต่างกัน

ซึ่ง Herder ยังย้ำอีกด้วยว่า สาระของประวัติศาสตร์เป็นทั้งความหลากหลาย (Diversity) และเป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ (Dynamic) ดังนั้น นักประวัติศาสตร์ควรจะเน้นถึงความแตกต่างกันนี้ โดยมีหน้าที่มองหาคำแตกต่าง อันเป็นลักษณะเด่นของแต่ละยุค และวัฒนธรรม ตลอดจนจนถึงแต่ละเหตุการณ์ รวมทั้ง พยายามบรรยายถึงสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้เข้าถึงลักษณะเฉพาะของมันมากกว่าจัดเข้าอยู่ในพวกใดพวกหนึ่งอย่างผิวเผิน เพราะ “ไม่มีช่วงเวลาใดแม้เพียงสองขณะที่เหมือนกันเลย”

ยิ่งไปกว่านั้น Herder เห็นว่า “มนุษย์ ไม่มีธรรมชาติ อะไรที่แน่นอน ซึ่งเราจะไปแสวงหาเพื่อตั้งเป็นกฎเกณฑ์ได้เลย” เพราะในหัวใจของมนุษย์มีแต่ความ โน้มเอียงที่จะปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม กล่าวคือเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยน จิตใจของมนุษย์ก็เปลี่ยนตามไปด้วย โดยเขามีทัศนะว่า “*ธรรม*

ชาติของมนุษย์ เป็นเหมือนดินเหนียว ซึ่งจะเปลี่ยนรูปไปตามสภาวะความจำเป็น และความกดดันที่ต่างกัน แม้แต่คติแห่งความสุขยังเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์แต่ละอัน และเส้นแวงแต่ละเส้น”

เช่นเดียวกับ คติแห่งอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ที่ดำเนินผ่านกระแสความกดดัน ทั้งด้วยต่างกาลเวลา ต่างยุคสมัย ต่างบริบทสังคม/วัฒนธรรม ต่างด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จึงมีอาจจะคงสถานะอยู่เหมือนเช่นเดิมได้ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนรูปให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมในบริบทที่คตินั้นได้แทรกตัวเข้าไปอาศัยยึดครองอยู่ได้ ซึ่ง Herder เห็นว่าเราจะสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของความคิดที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยได้นั้น ไม่สามารถทำได้โดยนำความเปลี่ยนแปลงในยุคดังกล่าว มาเปรียบเทียบกับยุคของเราโดยอาศัยมาตรฐานแห่งความดี ความชั่วในสมัยของเราเป็นเครื่องวัด ตรงกันข้าม เราจะต้องพิจารณาอุบัติการณ์ในประวัติศาสตร์ความหมายแห่งยุคสมัย และสังคมที่เกิดอุบัติการณ์นั้นๆ

สิ่งสำคัญที่ Herder พยายามเน้นในประวัติศาสตร์ของเขาก็คือ การพัฒนาสืบเนื่องกันของประวัติศาสตร์มนุษย์ เขาเป็นผู้ที่รู้สึกถึงความสืบเนื่องกันแห่งประวัติศาสตร์ (Continuity) อย่างลึกซึ้ง โดยความสำเร็จอย่างไรที่มนุษย์ทำไว้ในประวัติศาสตร์นั้น ควรต้องพิจารณาได้ว่าเป็นผลผลิตจากยุคก่อนหน้านั้นขึ้นไป ไม่มีอุบัติการณ์อะไรในประวัติศาสตร์ที่อาจแยกออกจากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นได้โดยเด็ดขาด ดังที่เขากล่าวไว้ว่า “ความคิดประการแรกของมนุษย์คนแรกย่อมเกี่ยวเนื่องกับความคิดประการสุดท้ายของมนุษย์คนสุดท้าย ไม่ว่าจะมีความลึกที่พันปีมาคั่นระหว่างความคิดของเขาทั้งสอง”

□ ความสัมพันธ์แบบสายโซ่ในประวัติศาสตร์ (- Ranke: 1795-1886)

ต่อแนวคิดเรื่อง “ความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์”:- Continuity ของ Herder นั้น ศ.สุกัญญา สุตบรรทัด (2543: เอกสารการเรียนการสอน) สรุปว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกันแนวคิดในเรื่อง “ความสัมพันธ์แบบสายโซ่” (Zusammenhang:- เยอรมนี)ของ Leopold Von Ranke ที่ถือว่า ปรากฎการณ์ในประวัติศาสตร์แต่ละอัน ย่อมมีลักษณะเฉพาะของตนซึ่งจะต้องศึกษา (ปัจเจกภาพ/ความหลากหลาย: Particular) แต่ในขณะเดียวกันเอกภาพ (Unity) ของปรากฏการณ์นั้นก็ถูกผสมอยู่ในความสัมพันธ์แบบสายโซ่ที่เป็นสากล

Ranke ย้ำว่า รูปแบบใดๆ ที่กำหนดขึ้นในประวัติศาสตร์ ซึ่งถึงว่ามีลักษณะเฉพาะ (Particularly) จะทำความเข้าใจได้ก็แต่โดยการพิจารณาภาวะแวดล้อม (Context) ของสิ่งนั้นๆ เสียก่อนเท่านั้น เป็นต้นว่า นักประวัติศาสตร์จะพิจารณาการกระทำของจักรพรรดิโรมัน โดยไม่คำนึงถึงภาวะแวดล้อมทางการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมในสมัยของจักรพรรดิองค์นั้นไม่ได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวทำให้ Ranke ประสานกระบวนการสองอย่างที่ขัดแย้งกันให้เกื้อกูลกันได้ นั่นคือกระบวนการแยกย่อย กับกระบวนการสรุปรวม

โดยเขาได้อธิบายถึงกระบวนการในการสืบค้นความสัมพันธ์แบบสายโซ่ในประวัติศาสตร์ไว้ว่า ต้องเริ่มด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านกระบวนการแยกย่อย (Individualization /Particularization) เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างของปัจจัยเล็กๆ และมองให้เห็นถึงคุณค่าของลักษณะเฉพาะเหล่านี้ กับกระบวนการสรุปรวม (Generalization) เพื่อค้นหาแบบ (Pattern) หรือกฎ (Rules/ Laws) ตลอดจนคำอธิบายกว้างๆ ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การศึกษาแบบ ความสัมพันธ์แบบสายโซ่ คือ เหตุการณ์หนึ่ง เป็นบ่อเกิด และโยงใยกันอย่างแนบสนิท หรือเป็นเงื่อนไขให้เกิดอีกเหตุการณ์หนึ่ง ก่อให้เกิด “ภาพลำดับของเหตุการณ์ที่ไล่ตามกันมาเป็นขบวน และต่างเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน” (Cause and Effect Relationship) ที่ไม่ใช่เพียงแต่ “เอาข้อเท็จจริงมาวางซ้อนๆ กันเป็นกอง”

ยกตัวอย่างเช่น สาเหตุการชิงราชบัลลังก์ของกษัตริย์องค์หนึ่ง ย่อมเกิดผลลัพธ์ได้นับตั้งแต่การสูญเสียอธิปไตยของประเทศ การจลาจลนองเลือด ไปจนถึงการสถาปนาการปกครองที่สงบราบคาบขึ้นในประเทศนั้น แต่จะไม่เกิดผลลัพธ์เป็นการระเบิดของภูเขาไฟ น้ำท่วม หรือห่ากินเมืองเลย (อย่างหลังนี้ เป็นกรอบโครงแห่งความจำเป็นบังคับไว้ไม่ให้เกิดขึ้น)

อย่างไรก็ดี Ranke ได้ย้ำอย่างชัดเจนว่า “ความสัมพันธ์แบบสายโซ่” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เองในประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เกิดขึ้นมาจากความคิดของนักประวัติศาสตร์ โดยความสัมพันธ์แบบสายโซ่นี้ จะแฝงอยู่ในเหตุการณ์ต่างๆ อยู่แล้ว กล่าวคือ “ข้อเท็จจริงแต่ละอันจะปรากฏความหมายอันต้องแท้หมดจดของมันได้ ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงนั้นปรากฏขึ้นในความสัมพันธ์แบบสายโซ่อันเป็นสากลนี้เท่านั้น” ซึ่ง ความเป็นสากลแห่งประวัติศาสตร์ ตามทัศนะของเขาอยู่ตรงที่ “ความสัมพันธ์แบบสายโซ่นี้ ผูกพันประวัติศาสตร์ของยุคหนึ่งเข้ากับอีกยุคหนึ่ง ผูกพันประวัติศาสตร์ของทวีปหนึ่งเข้ากับอีกทวีปหนึ่ง”

ดังนั้น อุดมการณ์วารสารศาสตร์จากตะวันตก ที่ถูกเผยแพร่เข้ามาในแผ่นดินสยาม จึงไม่สามารถทำได้เฉพาะการศึกษาแยกส่วนในด้านอุดมการณ์วารสารศาสตร์เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องนำข้อเท็จจริงในมุมมองของลัทธิจักรวรรดินิยม การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ บริบททางสังคมที่แตกต่างกันระหว่างชาติตะวันตก กับประเทศไทย และปัจจัยอื่นๆ ตลอดจนการศึกษาถึง อิทธิพลของแนวคิดความคิดวิไลซ์ที่แฝงตัวอยู่ในบริบทของยุคสมัยต่างๆ มาพิจารณาประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อมองให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบสายโซ่ที่ปรากฏโยงใยขึ้นภายใต้กรอบอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย เพื่อให้ได้ภาพของที่มา และรากเหง้าของปัญหา ตลอดจนความสัมพันธ์ของปัญหาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

□ กลิ่นความวิไลซ์ในมิติทางวารสารศาสตร์ ภายใต้มุมมองแบบต่างๆ

เนื่องด้วย “อุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก” ที่เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ร.3-ร.4) ได้เข้ามาพร้อมกับความเจริญ หรือนวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม อาทิ ความเจริญทางด้านวัตถุ เทคโนโลยี การแพทย์ การหนังสือพิมพ์ รวมทั้งแนวคิดที่เกี่ยวกับศาสนาคริสต์ ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่หมายรวมเรียกได้ว่าเป็น ความวิไลซ์:-

Civilization⁶ เปรียบเป็นแสงสว่างแห่งยุคเอนไลเทนเมนต์:- Age of Enlightenment⁷ (1500-1750) ขณะที่ชาวสยามในเวลานั้นยังคงยึดมั่นในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ภายใต้การปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ประชาชนมีหน้าที่เชื่อฟังพระมหากษัตริย์ หรือกระทั่งราชสำนักเองก็พยายามที่จะรักษาค่านิยมประเพณีศิลปวัฒนธรรมแต่ดั้งเดิมเอาไว้ (สุกัญญา สุกบรรทัด, 2543: 8)

คลื่นแห่งความศิวิไลซ์นี้ พัดโหมกระหน่ำเข้ามาระลอกแล้วระลอกเล่า และไม่ได้มาจากพวกมิชชันนารีเพียงสายเดียวดังกล่าวแล้ว เพราะว่าอารยธรรมหลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งเกิดการแพร่กระจายของความคิดแบบเสรีนิยม และลัทธิสังคมนิยม และมาร์กซิสม์นั้น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกันทั่วโลกในระดับสากลไปเป็นระยะเวลานานับศตวรรษ เกิดการปฏิวัติในประเทศจีน รัสเซีย ตุรกี และในอีกหลายๆ แห่งทั่วโลก ที่โค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่รูปแบบเสรีนิยมของพวกศิวิไลซ์ คลื่นนี้เข้ามาเสริมโซ่เส้นเดิมที่มิชชันนารีเข้ามาสานไว้ พวกนักหนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในสมัยรัชกาลที่ 6 อย่างรุนแรง ไม่ผิดอะไรกับหนังสือพิมพ์ยุคหอมฝรั่ง จนกระทั่งถึงจุดเปลี่ยนแปลงคือการปฏิวัติ 2475

ภายใต้บริบท หรือคลื่นของ “ความศิวิไลซ์” อันเป็นต้นกำเนิดแห่งวิทยาการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนอุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์นี้เอง ที่กลายเป็นแนวทางในการพัฒนาการหนังสือพิมพ์ และอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทยจากอดีต สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยกลุ่มราชสำนักไทยเป็นหัวหอกในการรับวิทยาการ และนำมาพัฒนาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมโลก แต่ก็เป็นการพัฒนาในลักษณะของการลอกเลียนเอามา ดังที่ ศ.สุกัญญา สุกบรรทัด (2543, น.8) ได้อธิบายไว้ว่า “แต่การพัฒนาที่นั่นอาศัยลัทธิเอาอย่าง การเลียนแบบ และความผิวเผิน คือเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ซึ่งในเรื่องนั้นๆ”

⁶ Civilization: ความศิวิไลซ์ = ความก้าวหน้าในการพัฒนาทางวัตถุ และวัฒนธรรมของสังคมมนุษย์ในด้านต่างๆ อาทิ ระบบการเมือง ระบบสังคม ความเชื่อทางศาสนา และความก้าวหน้าทางวิทยาการ และศิลปะ

⁷ Age of Enlightenment: ยุคแห่งแสงสว่าง (1500-1750) เป็นยุคที่กลุ่มปัญญาชน และประชาชน เริ่มตระหนักว่าพวกเขาได้หลุดพ้นจากศตวรรษแห่งความมืดมน และความไม่รู้ เข้าสู่ยุคใหม่แห่งแสงสว่างอันเต็มไปด้วยเหตุผล, วิทยาศาสตร์ และการเคารพในความเป็นมนุษย์ โดยแนวคิดที่แพร่หลายในยุโรป และอาณานิคมอเมริกา (สมัยนั้น) ระหว่างศตวรรษที่ 18 หรือก่อนการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution: 1789) และเชื่อกันว่าเป็นยุคที่สิ้นสุดลงพร้อมๆ กับการปฏิวัติในครั้งนั้น แต่กระแสแห่งความคิดของความปลดแอกตัวเองออกจากกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมก็ยังคงแพร่หลายสืบมาจนกระทั่งศตวรรษที่ 20 (Tackett, T. N., Microsoft © Encarta. Copyright © 1994)

ดังนั้น การวิเคราะห์การเคลื่อนย้ายทางอุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก มาสู่กรุงเทพฯ หรือในกลุ่มนักการวารสารศาสตร์สยามด้วยตนเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำบริบทความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมตะวันตก อันเป็นแหล่งกำเนิดแห่งแนวคิดความศิวิไลซ์ มาพิจารณาประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อให้มองเห็นภาพปรากฏการณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในที่นี้จะเป็นการยึดเอาการแบ่งเกณฑ์บริบทของความศิวิไลซ์ภายใต้มุมมองแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ตะวันตก และไทย ที่คาดว่าส่งผลกระทบต่อแนวความคิด ของนักการวารสารศาสตร์ของไทยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มาเป็นเกณฑ์พิจารณา และวิเคราะห์ เฉพาะอย่างยิ่ง การแบ่งมุมมองด้วยการมองปรากฏการณ์ ภายใต้ทัศนะแบบโลกเดียว:- Global Orientation⁸ คือมองภาพเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยสายตาแบบตะวันตก และที่สามารถใช้ทฤษฎี หรืออุดมการณ์ใดๆ ที่สร้างขึ้นโดยโลกตะวันตกมาอธิบายร่วมกันได้

ดังที่ Curran, J. & Park, M. (2000: 3-16) ได้อธิบายถึงการแบ่งมุมมองด้วยการมองปรากฏการณ์ ภายใต้ทัศนะแบบโลกเดียวได้ด้วย 5 มุมมองคือ

1. มุมมองแบบระบบการเมืองโลก (Geo-political Perspective)
2. มุมมองแบบความทันสมัย (Modernization Perspective)
3. มุมมองแบบจักรวรรดินิยมในสื่อ/ ทางวัฒนธรรม (Media & Cultural Imperialism)
4. มุมมองแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization)
5. มุมมองแบบการฟื้นฟูของทุนนิยมโลก (Global Capitalism Restored)

ขณะเดียวกัน ปรากฏการณ์สำคัญภายใต้มุมมองของความศิวิไลซ์อีก 2 มุมมอง ที่ส่งผลกระทบต่อ การกำเนิดลัทธิวารสารศาสตร์ของไทยโดยตรง และจำเป็นต้องกล่าวถึง ก็คือ

1. มุมมองแบบจักรวรรดินิยม (Imperialism/ Colonialism Perspective)
2. มุมมองแบบการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution Perspective)

---

⁸ ทัศนะแบบโลกเดียว (Global Orientation): เป็นผลต่อเนื่องของลัทธิจักรวรรดินิยม ที่มีความต้องการจะเปลี่ยนแปลงให้ทุกๆ ชาติในโลกมีความคิดเพียงหนึ่งเดียว คือเหมือนกับประเทศเจ้าอาณานิคม ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใช้กำลัง (Colonization) หรือการถ่ายทอดแนวความคิด และอุดมการณ์ เพื่อครอบครองสิทธิอำนาจ (Hegemonization / Imperialism) ไม่ว่าจะในยุคทันสมัยนิยม, จักรวรรดินิยมในสื่อ, ตะวันตกนิยม, และโลกาภิวัตน์ (Curran, J, and Park, M, 2000: 3)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดการแบ่งเกณฑ์มุมมองภายใต้บริบทของความศิวิไลซ์ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในการศึกษา-วิจัย ไว้ดังต่อไปนี้;-

1. มุมมองแบบจักรวรรดินิยม (Imperialism/ Colonialism Perspective)
2. มุมมองแบบการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution Perspective)
3. มุมมองแบบระบบการเมืองโลก (Geo-political Perspective)
4. มุมมองแบบความทันสมัย (Modernization Perspective)
5. มุมมองแบบจักรวรรดินิยมในสื่อ/ ทางวัฒนธรรม (Media & Cultural Imperialism)
6. มุมมองแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization)
7. มุมมองแบบการฟื้นฟูของทุนนิยมโลก (Global Capitalism Restored)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดเรื่อง: อุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์

- หลักจริยธรรมวารสารศาสตร์ (The Principles)
- การสถาปนาอุดมการณ์วารสารศาสตร์ (The constitution of Principles Ideology)
- หลักจริยธรรมวารสารศาสตร์ (The Principles)

อุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์ (Journalism Ideology) หรือแบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ หรือวิธีการคิดร่วมกัน อันเป็น “มาตรฐาน” ของกลุ่มวิชาชีพวารสารศาสตร์ ที่ถือเป็นเป้าหมายแห่งการปฏิบัติวิชาชีพ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้นๆ อาจหมายถึง “จริยธรรม” (Ethics) และ “จรรยาบรรณ” (Code of Ethics) ดังที่ บุญรักษ์ บุญญะเขตมลา (2537: 127) ได้อธิบายไว้ว่า “ซึ่งโดยหลักการแล้ว สื่อมวลชนจะกำหนดข้อผูกพันด้านอุดมการณ์แห่งวิชาชีพหลายประการ ดังที่แสดงออกใน รหัสจริยธรรม (Code of Ethics)”

Konvitz, Milton R. (Press Freedom of the, Microsoft® Encarta, 1994) อธิบายถึงหลักการ (Principle) ที่นักการวารสารศาสตร์ทั่วโลกยึดถือเป็นอุดมการณ์สำคัญ และใช้กันมายาวนานที่สุดในการปฏิบัติวิชาชีพวารสารศาสตร์ ได้แก่

- “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” (Freedom Of the press)

โดยหลักการเสรีภาพหนังสือพิมพ์ อันรวมถึง สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นตามสิทธิพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย เริ่มต้นขึ้นในสหรัฐอเมริกาที่นำเอาหลักการดังกล่าวมาใช้เมื่อปี 1735 ก่อนจะมีการขยายความอยู่ในมาตราที่ 1 แห่งรัฐธรรมนูญปี 1791 จากนั้นประเทศต่างๆ จึงนำแบบอย่างไปใช้ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ดี หลักการ “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” ก็มีข้อจำกัดในการนำไปใช้อยู่บ้าง โดยเฉพาะไม่นำไปใช้ในกรณีที่อาจก่อให้เกิดผลลัพธ์ในทางร้ายได้ทั้งกับภาครัฐบาล ระบบการปกครอง ศีลธรรมอันดี รวมถึงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และ ฯลฯ

Ferguson, D.L., & Patten, J., (1988: 23-9) แบ่งลักษณะ จริยธรรมวารสารศาสตร์:- Journalism Ethics) ภายใต้เกณฑ์ของ “Fair Play” ออกเป็นประเภทใหญ่ๆ คือ

- ความน่าเชื่อถือ (Credibility)
- ความถูกต้อง (Accuracy)
- ความเป็นกลาง (Objectivity)

โดย ความถูกต้อง และ ความเป็นกลาง ถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดที่นักการวารสารศาสตร์ส่วนใหญ่ยึดถือเป็นหลักการเบื้องต้น แต่ทั้งนี้ Ferguson & Patten ก็ได้ย้ำว่ายังมีหลักการปลีกย่อยอีกหลายประการที่นักวิชาชีพควรยึดเป็นหลักปฏิบัติด้วยเช่นกัน อาทิ ความมีรสนิยมที่ดี (Good Taste), สิทธิในการได้รับการตอบโต้ (Simultaneous rebuttal /Right to reply), ยุติธรรมต่อทุกคน (Fairness to all), ไม่ลอกผลงานของคนอื่น (Plagiarism), ระบุถึงที่มาของข่าว-แหล่งข่าว (Attribution), นำเสนอความจริง (The Truth) และ ฯลฯ

ขณะที่ Hausman, C. (1992: 25-67) ได้ระบุถึงหลักแห่งจริยธรรม (The Principles) โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

- ความถูกต้อง และความเป็นกลาง (Accuracy and Objectivity)
- ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
- ความยุติธรรม (Fairness)
- หลักปฏิบัติวิชาชีพ (Professional Conduct)

จากการอ้างอิงหลักการ และคุณลักษณะของจริยธรรมวารสารศาสตร์ ดังข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถตีกรอบของจริยธรรมได้อย่างชัดเจนขึ้น โดยในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกเอาแนวคิดจริยธรรมสี่มวชนที่สำคัญๆ มาประกอบการวิจัยดังนี้

- เสรีภาพหนังสือพิมพ์ (Freedom of the Press)
- ความถูกต้อง (Accuracy)
- ความเป็นกลาง (Objectivity)
- ความจริง (Truth)
- ความยุติธรรม (Fairness)
- ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
- วิชาชีพนิยม (Professionalism/ Professional Conduct)

□ การสถาปนาอุดมการณ์วารสารศาสตร์ (The constitution of Journalistic Principles Ideology)

เนื่องจากประวัติศาสตร์แห่งการวารสารศาสตร์ชาติตะวันตก ได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าการวารสารศาสตร์ (หรือหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น) เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการเรียกร้องเสรีภาพและประชาธิปไตยของประเทศตะวันตก ดังนั้น “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” หรือ “จริยธรรมวารสารศาสตร์” จึงไม่สามารถแยกออกจากลัทธิประชาธิปไตย (Democracy) ได้เลย อีกนัยหนึ่งคือ อุดมการณ์วารสาร

ศาสตร์ หรือจริยธรรมเป็น ภาพสะท้อน (Reflection) หรือ มายาคติ (Myth) ของการมุ่งสู่สังคมประชาธิปไตย (Democratic Society) นั่นเอง

โดยหากพิจารณาถึงเป้าหมายหลักในการทำงาน ที่นักวารสารศาสตร์ตะวันตกยึดถือร่วมกัน ดังที่ Smith, R. F., (1999: 8) อธิบาย ก็จะเห็นได้ว่าเป้าหมายเหล่านี้ล้วนมุ่งเน้นเพื่อความเป็นประชาธิปไตยทั้งสิ้น ซึ่ง Smith ระบุว่าเป้าหมายหลักอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ

1. นำเสนอ (Inform) ให้สาธารณชนได้รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์, แนวโน้ม และการพัฒนา ที่เกิดขึ้นในสังคม และในการทำงานของรัฐบาล
2. ปฏิบัติ (Treat) ต่อบุคคล ทั้งผู้รับสาร และผู้ทำข่าว อย่างยุติธรรม, เคารพ และแม้แต่มีความเมตตาเห็นอกเห็นใจกัน
3. พิทักษ์ (Nurture) กระบวนการประชาธิปไตยให้ยั่งยืน

นอกจากนี้ Smith, R.F. (1999: 8-10) ยังได้อธิบายว่าหลักพื้นฐานของจริยธรรมวารสารศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา ที่สะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนสังคมประชาธิปไตยก็คือ การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องประเด็นสังคม-การเมือง (เป็นหูเป็นตาแทนประชาชน: Watch-Dog) และ สิทธิของประชาชนในการรับรู้ข่าวสาร (Public Right to Know) โดยหลักการแรกนั้น เกิดขึ้นในช่วงก่อนการเรียกร้องเอกราช อันนำไปสู่สงครามประกาศอิสรภาพ (War of Independence) ขณะที่หลักการที่สอง ในเรื่องสิทธิในการรับรู้ข่าวสารนั้น เริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยบรรดานักหนังสือพิมพ์ ผู้รายงานข่าวได้ใช้แนวคิดดังกล่าวในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ, ธุรกิจ และสถาบันอื่นๆ ในสังคม ที่พวกเขาเห็นว่าหน่วยงาน หรือสถาบันนั้นๆ อาจพยายามปกปิดข้อมูลบางประการที่อาจส่งผลดี ผลเสียแก่ประชาชน

โดยบุคคลแรกที่เริ่มใช้วลี “สิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน” นี้ ก็คือ Kent Cooper อดีตผู้บริหารระดับสูงของสำนักข่าว AP (Associated Press) และต่อมาจึงเป็นที่แพร่หลายกันในหมู่นักการวารสารศาสตร์กันมากขึ้น เมื่อ Harold Cross นำมาใช้เป็นชื่อหนังสือของเขาเมื่อปี 1953 และทำให้วลีดังกล่าวกลายเป็นธงชัยที่โบกสบัดให้กับบรรดานักการวารสารศาสตร์ ที่รู้สึกว่าคุณเองมีความรับผิดชอบในการปกป้องสิทธิของประชาชนให้พ้นจากการกระทำ หรือซ่อนเร้นของรัฐบาล

นอกจากนี้ อุดมการณ์ของนักการวารสารศาสตร์ ที่ถูกแยกย่อยลงมาเป็นรายละเอียด อาทิ ความเป็นกลาง ความถูกต้อง ความสมดุล ความยุติธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม ฯลฯ ก็ล้วนแต่เกิดจากความพยายามที่จะหาแนวทางอันเหมาะสมเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ ตอบสนองต่อความเป็นประชาธิปไตยให้มากที่สุดนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า การกำเนิดของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ยุคใหม่ ของตะวันตกนั้น โดยพื้นฐานล้วนเกิดมาจากกระแสการต่อสู้ในด้านลัทธิการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่หลักปฏิบัติ ที่ทำให้ประชาชนได้เข้าถึงลัทธิการเมืองการปกครองในระบอบดังกล่าวให้มากที่สุด ในขณะที่ในสังคมไทยนั้น พบว่า ปรากฏการณ์ของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ได้รับการเผยแพร่ ก่อนที่จะมีระบอบประชาธิปไตยขึ้นในสังคม จึงพบอยู่เสมอว่าหลักการเบื้องต้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ มักจะถูกลิดรอนอยู่เสมอ รวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาขึ้นอย่างมากมาย กว่าที่จะมีการต่อสู้จนได้มาซึ่งสิทธิในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรี ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (2540) แต่กระนั้น แม้เวลาจะล่วงเลยมาเป็นเวลาปัจจุบัน (2544) และดูเหมือนว่านักการวารสารศาสตร์ไทยจะมีสิทธิในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้นกว่าเดิม หากเสรีภาพของสื่อที่ได้มาก็ยังคงอยู่ในระดับจำกัด ภายใต้การควบคุม และแทรกแซงสื่ออยู่ห่างๆ และภายใต้ระบบเศรษฐกิจ-การเมือง (Political Economy)

อย่างไรก็ดี หลังจากที่ประชาธิปไตยได้เบ่งบานอยู่ในชาติตะวันตกมาเป็นเวลานาน ก็ดูเหมือนว่าระบบ “เศรษฐกิจแบบทุนนิยม” จะเข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดหน้าที่ของนักข่าวแทน “ลัทธิประชาธิปไตย” ที่เมื่อนักข่าวแต่ละคนยังคงยึดมั่นอยู่ในอุดมการณ์หลัก แต่การที่ถูกครอบงำด้วยลัทธิทุนนิยม และผลประโยชน์เชิงธุรกิจ ก็ทำให้อุดมการณ์ดังกล่าวเริ่มสั่นคลอนลง อุดมการณ์ของนักข่าวเริ่มถูกวิพากษ์วิจารณ์กันบ่อยครั้งมากขึ้น ดังผลการวิจัยทัศนคติของผู้รับสารในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ที่พบว่าความนิยมในสื่อลดลงอย่างน่าใจหาย ดังที่ Smith ได้สรุปผลการวิจัยดังนี้ (Smith, R.F., 1999: 8-10)

กล่าวคือ ผลจากการหยั่งเสียง (Straw Poll) ของชาวสหรัฐ ที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของนักการวารสารศาสตร์ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา พบว่าประชาชนมีความรู้สึกว่า จริยธรรมของนักการวารสารศาสตร์ในยุคปัจจุบัน มีต่ำกว่าจริยธรรมของเซลล์แมนขายของมือสองเสียอีก ขณะที่ผลการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ ก็พบว่า จริยธรรมของนักการเมืองมีมากกว่าจริยธรรมของนักข่าว นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่านักข่าวเป็นพวกมือสกปรก ส่วนการสำรวจความคิดเห็นอย่างเป็นทางการพบว่า นักข่าวนั้นเย่อหยิ่ง และหยาบคาย โดยมีเพียง 1 ใน 3 ของประชาชน คิดว่าผู้รายงานข่าวยังคงสนใจความรู้สึกของประชาชน ขณะที่ 73% คิดว่าสื่อไม่เคารพในความเป็นส่วนตัวของบุคคล และมากกว่าครึ่งที่คิดว่านักข่าวได้ย่ำยีความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันวารสารศาสตร์ รวมทั้งครึ่งหนึ่งคิดว่านักข่าวไม่ได้เสนอข่าวตรงความจริง และมากกว่าครึ่งคิดว่าสื่อปกปิดความคิดของตัวเองอยู่เสมอ

และยังน่าตกใจเมื่อผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจำกัดสิทธิของนักข่าว และมีการเข้าควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานของสื่อไม่เกินขอบเขตเช่นในปัจจุบัน โดยผลการสำรวจประชามติของ Los Angeles Times พบว่า 1 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าเจ้าหน้าที่รัฐควรมีสิทธิในการยับยั้งสื่อในการเสนอข่าวที่ภาครัฐเชื่อว่าเป็นข่าวที่ไม่ถูกต้อง (Inaccurate News) ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าผู้สื่อข่าวควรมีใบประกอบวิชาชีพ เหมือนกับแพทย์ หรือทนาย และถ้าหากพวกเขาปฏิบัติหน้าที่ผิดก็จะถูกยึดใบประกอบวิชาชีพคืนไป นอกจากนี้ ผลการวิจัยจากสถาบันอื่นๆ ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการให้มี

กฎหมายในเรื่องการหมิ่นประมาท (Libel Suit) โดยเรียกค่าเสียหายมากๆ เพื่อให้สื่อหลบจำ และไม่ประพาดิตนอย่างเดิมอีก

จากผลการสำรวจดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแม้แต่วงการวารสารศาสตร์ตะวันตกเองก็เริ่มที่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการยึดอุดมการณ์เก่าๆ โดยอ้างสิทธิอันชอบธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เฉพาะอย่างยิ่งการอ้างสิทธิตามมาตราที่ 1 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา (1st Amendment) จนทำให้สื่อได้รับสิทธิอย่างมากมายเกินความจำเป็น เข้าไปก้าวก้าวในเรื่องต่างๆ มากขึ้น โดยอาศัยบทบัญญัติเหล่านี้มาบังหน้า หาข่าวด้วยวิธีที่ผิด โดยอ้างว่าทำเพื่อประชาชน และอื่นๆ

ดังนั้น อาจจะต้องถึงเวลาแล้วที่การวารสารศาสตร์ของไทย หรือสื่อมวลชนของไทย ควรจะหันมามองกับการยึดอุดมการณ์วารสารศาสตร์แบบตะวันตกว่า เหมาะสมที่จะนำมาใช้ปฏิบัติในสังคมไทยโดยไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเลย หรือว่าควรมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ตามมายาคติแห่งประชาธิปไตยที่บรรดานักการวารสารศาสตร์เหล่านี้ยึดเอาไว้เป็นอุดมการณ์หลักในการทำงานของตน รวมถึง อาจจะต้องถึงเวลาที่นักการวารสารศาสตร์ของไทย ควรจะเริ่มต้นหาแนวทาง หรือทิศทางที่เหมาะสมสำหรับการนำเสนอข่าวในยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อเป็นทางออกจากวิกฤติสื่อมวลชนที่กำลังถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก รวมทั้งตอบสนองของความต้องการที่แท้จริงของสังคมสยามในศตวรรษที่ 21

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

□ นิยามศัพท์

□ อุดมการณ์ (IDEOLOGY)

หมายถึง แบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อของบุคคล หรือ สังคมใดๆ ผ่านการให้คำนิยาม/ความหมายภายใต้วาทกรรมต่างๆ โดยถือว่าแบบอย่างความคิดเห็นนั้นๆ เป็น **มาตรฐาน** (Standard) ทางความคิดของบุคคล/ สังคมนั้นๆ และ บุคคล/ สังคมดังกล่าว ยึดถืออุดมการณ์นั้น เป็นเป้าหมายในการใช้ชีวิต หรือ ปฏิบัติวิชาชีพของตน

□ วารสารศาสตร์ (Journalism)

หมายถึง วิชา หรือศาสตร์ที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ ในด้านการทำข่าวสำหรับ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์ (Journalism Ideology)

หมายถึง แบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อของนักวารสารศาสตร์ ผ่านการให้คำนิยาม/ความหมายภายใต้วาทกรรมต่างๆ โดยถือว่าแบบอย่างความคิดเห็นนั้นๆ เป็น **มาตรฐาน** ทางความคิดของบุคคล และ ยึดถืออุดมการณ์นั้น เป็นเป้าหมายในการปฏิบัติวิชาชีพของตน ในที่นี้แบ่ง หลักการอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ออกเป็น 7 ประการ คือ เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความถูกต้อง, ความเป็นกลาง, ความจริง, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบต่อสังคม และแนวคิดวิชาชีพนิยม

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์:- Freedom of the Press

หมายถึง สิทธิในการแสดงความคิดเห็นใดๆ ลงในข่าว, บทความ ฯลฯ หนังสือพิมพ์, นิตยสาร หรือ อื่นๆ โดยปราศจากการเข้ามาแทรกแซงเพื่อตรวจสอบก่อนการตีพิมพ์ของรัฐบาล แต่ทั้งนี้ การตรวจสอบใดๆ จากภาครัฐฯ สามารถกระทำได้ภายหลังการตีพิมพ์ ภายใต้ข้อห้ามของกฎหมายที่ว่าด้วย การปลุกปั่นเพื่อก่อการกบฏ หรือความไม่สงบ, การหมิ่นประมาท และ เรื่อง-ภาพลามกอนาจาร

□ ความถูกต้อง:- Accuracy

หมายถึง ความระมัดระวัง ความละเอียดละออ ในการรายงานข่าว เพื่อให้มีความถูกต้องเที่ยงตรงในเนื้อหาข่าว นับตั้งแต่ ชื่อบุคคล ตำแหน่ง รายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ จนกระทั่งจุดทัศนียภาพ โดยนักข่าวจะต้อง

ระวังไม่ให้เกิดความผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้น นักข่าวจะต้องมีไหวพริบ และสำนึกเกี่ยวกับเรื่องรายละเอียดปลีกย่อย เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ในทุกรายละเอียด และทุกเวลา

□ **ความเป็นกลาง:- Objectivity**

หมายถึง การรายงานข่าวอย่างตรงไปตรงมา โดยปราศจากการชี้นำอันเนื่องมาจากความรู้สึกส่วนตัว นักข่าวอาจคิดว่าบุคคล หรือฝ่ายใดๆ เป็นฝ่ายผิด/ถูก แต่นักข่าวก็ต้องรายงานแต่เพียงสิ่งที่พวกเขากระทำ และปล่อยให้ผู้อ่านตัดสินใจเองว่าฝ่ายใดถูกหรือผิด

□ **ความจริง:- Truth**

หมายถึง การไม่แต่งเติม กุเรื่องใดๆ ขึ้นมาเอง กล่าวคือ การที่นักข่าวรายงานโดยอ้างถึงแหล่งข่าว, ภาพข่าว และรายละเอียดของเนื้อหาข่าวไปตามความจริง ไม่แต่งเติมเนื้อหา รายงานแต่เพียงในสิ่งที่ตัวนักข่าวรู้ในประเด็นข่าวนั้นๆ

□ **ความยุติธรรม:- Fairness**

หมายถึง การปฏิบัติตัวต่อบุคคลทุกคน ทุกกลุ่มอย่างยุติธรรม และเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ, สีผิว, ปรัชญา, ศาสนา, เพศ, อายุ หรือ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และไม่มีกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ ทำข่าว รายงานข่าว ที่ต่างกัน ต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่มีความแตกต่างกันออกไป และหากเป็นกรณีความขัดแย้งของสองฝ่าย นักข่าวต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างสมดุลกัน

□ **ความรับผิดชอบต่อสังคม:- Social Responsibility**

หมายถึง การรายงานข่าวใดๆ ก็ตาม จะต้องให้ความสำคัญ และรับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของปวงชน และต่อสังคม โดยนักข่าวต้องนำเสนอความจริงของเหตุการณ์ต่างๆ ที่อยู่ในความสนใจของประชาชน กล่าวคือนักหนังสือพิมพ์ที่รับผิดชอบต่อสังคม จะต้องยึดมั่นในหลักการต่อไปนี้ หน้าที่ (Duty), มีความรับผิดชอบ (Accountability), ภาระผูกพัน (Obligation), ความจริง และความถูกต้อง (Truth & Accuracy), ความเป็นกลาง และความยุติธรรม (Objectivity & Fairness), วิชาชีพนิยม (Professionalism), ความสมดุล (Balance) และความน่าเชื่อถือ (Credibility)

□ **วิชาชีพนิยม:- Professionalism**

หมายถึง การที่นักข่าว ต้องปฏิบัติวิชาชีพ โดยมีความรู้ ความชำนาญ ในด้านทักษะ (Skill) สำหรับการทำข่าวสำหรับสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร สื่อการพิมพ์ประเภทอื่น ขณะเดียวกันนักข่าวก็ต้องยึดถือหลักการความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) และหลัก จริยธรรมวารสารศาสตร์ (Journalism Ethics) ประกอบไปด้วยกัน

□ การวารสารศาสตร์ยุคใหม่ (New Journalism)

หมายถึง การวารสารศาสตร์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ที่เฟื่องฟูจากการวารสารศาสตร์ยุคหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transitional Journalism: ศตวรรษที่ 18) หรือนับตั้งแต่เมื่อการวารสารศาสตร์ (การหนังสือพิมพ์) เริ่มผลิตเพื่อการพาณิชย์มากขึ้น ภายหลังจากมีวิวัฒนาการเครื่องจักรเรียงพิมพ์ และแท่นพิมพ์เพื่อผลิตในเชิงอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

□ การถ่ายทอดอุดมการณ์

หมายถึง การเสนอแบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ ของสังคม/วัฒนธรรม หรือบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกสังคม/วัฒนธรรม/บุคคลหนึ่ง ผ่านการให้คำนิยาม/ความหมาย เพื่อให้สังคม/วัฒนธรรม/บุคคล ที่ได้รับการถ่ายทอดอุดมการณ์นั้นๆ เกิดการยอมรับคำนิยาม/ความหมายนั้นๆ และยึดถืออุดมการณ์ดังกล่าว (คำนิยาม/ความหมาย) ให้เป็นอุดมการณ์ หรือ แบบแผนปฏิบัติของตน

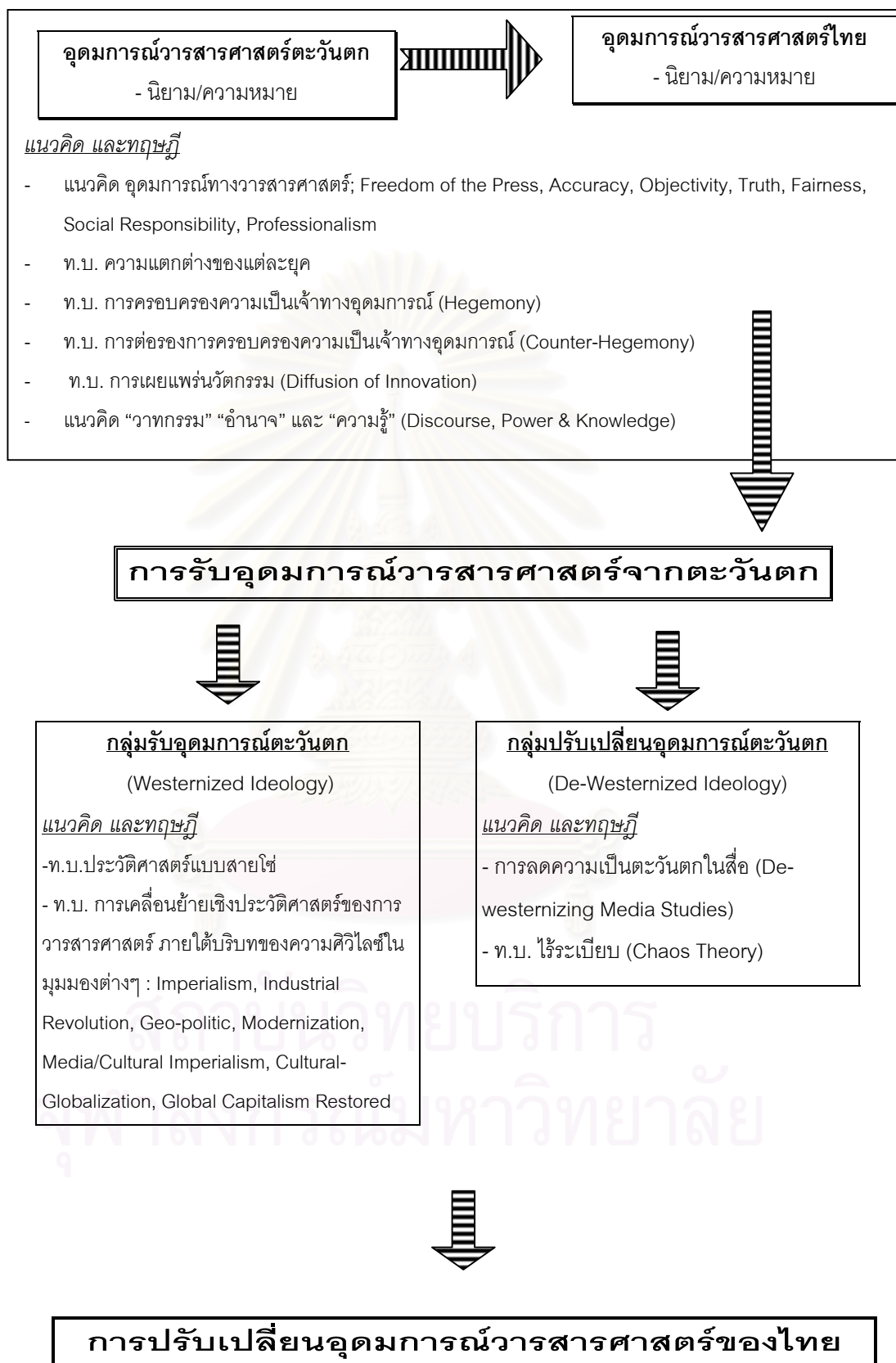
□ การรับอุดมการณ์ตะวันตก

หมายถึง การที่บุคคลในสังคม/วัฒนธรรมหนึ่ง ที่มีสถานภาพเป็นผู้ด้อยอำนาจ (Subordinate) ได้รับการถ่ายทอดอุดมการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด จากบุคคล/กลุ่มในอีกสังคม/วัฒนธรรมหนึ่ง ที่มีสถานภาพเป็นผู้มีอำนาจ (Dominant) ผ่านการให้คำนิยาม/ความหมาย โดยที่ฝ่ายผู้ด้อยอำนาจ อาจ มี หรือ ไม่มี “ความรู้ความเข้าใจ” ในความหมายของอุดมการณ์ฯ หากเกิดกระบวนการยอมรับ/สมยอม (Incorporate) ยึดถืออุดมการณ์ (คำนิยาม/ความหมาย) ดังกล่าว ให้เป็นแบบแผนปฏิบัติในสังคม

□ การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ตะวันตก

หมายถึง การที่บุคคลในสังคม/วัฒนธรรมหนึ่ง ที่มีสถานภาพเป็นผู้ด้อยอำนาจ (Subordinate) ได้รับการถ่ายทอดอุดมการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด จากบุคคล/กลุ่มในอีกสังคม/วัฒนธรรมหนึ่ง ที่มีสถานภาพเป็นผู้มีอำนาจ (Dominant) แล้วเกิดกระบวนการยอมรับ ยึดถืออุดมการณ์ (คำนิยาม/ความหมาย) ดังกล่าวให้เป็นแบบแผนปฏิบัติในสังคม อย่างมีเงื่อนไข กล่าวคือ ฝ่ายผู้ด้อยอำนาจมีการพิจารณาอุดมการณ์ดังกล่าว ประกอบกันไปกับบริบทสังคม/วัฒนธรรมของตน แล้วจึงนำเอาอุดมการณ์ (คำนิยาม/ความหมาย) ที่มีการถ่ายทอดนั้นๆ มาตีความ และให้คำนิยาม/ความหมายใหม่ (Re-articulate) เพื่อปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสังคม/วัฒนธรรม จนเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ฝ่ายตน

Conceptual Framework

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับอุดมการณ์วารสารศาสตร์จากชาติตะวันตก และการปรับเปลี่ยนในบริบทของสังคมไทย” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในแง่มุมของประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการ ที่เน้นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อค้นหาปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ (Ideology Movement) และมโนทัศน์ของนักวารสารศาสตร์ (Journalists' concepts) ทั้งในประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ของชาติตะวันตก และชาติไทย เกี่ยวกับ “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” ในเชิงการรับอุดมการณ์ และการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสังคม โดยนำเสนอเป็นบทความ หรือการบรรยาย (Text Presentation or Descriptive Analysis) ภายใต้อะดับหัวข้อที่สำคัญๆ ในการศึกษาวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีลักษณะเป็น “การวิจัยเชิงพัฒนาการ” (Developmental Research) ที่มุ่งศึกษาตัวแปร (อุดมการณ์วารสารศาสตร์) และพัฒนาการของตัวแปรนั้น ในแต่ละช่วงระยะเวลา และบริบททางสังคม ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร กล่าวคือ มีรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทิศทาง การเปลี่ยนแปลงไปในทางใด และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร

ลักษณะของการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการรวมการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์/ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย และการวิจัยเชิงพัฒนาการ เข้าด้วยกัน โดยมีลักษณะเชิงศึกษา (Study) เพื่อมุ่งหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง ที่มีอยู่ในลักษณะที่ต้องการบรรยายให้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งมีการนำเอาข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

ขอบเขตการวิจัย และวิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษาด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) นักวารสารศาสตร์ไทย เป็นหลัก

- การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์ หนังสือ/เอกสาร/ งานวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนเอกสารบทความ แสดงความคิดเห็น/บทวิเคราะห์ในมุมมองหลากหลายผ่าน “วาทกรรมหลัก” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ทั้ง 7 ประการ ที่เขียนโดยนักวารสารศาสตร์ของไทย ทั้งกลุ่มนักวิชาชีพ และนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์การนำเสนอ และปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาออกเป็น 3 ช่วง คือ สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์, ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) และ ยุคร่วมสมัย

- การสัมภาษณ์เจาะลึก จะเลือกสัมภาษณ์ถึงแนวคิด และอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ของไทยในปัจจุบัน ทั้งกลุ่มนักวิชาการ และนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์

โดยผู้วิจัยได้ทำการแบ่งกลุ่มนักวารสารศาสตร์ออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ดังนี้

1. นักวารสารศาสตร์ สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
2. นักวารสารศาสตร์ ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)
3. นักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ
  - 3.1 กลุ่มนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์
  - 3.2 กลุ่มนักวิชาชีพด้านวารสารศาสตร์

งานวิจัยครั้งนี้ จะครอบคลุม และให้ความสำคัญกับประเด็นหลักๆ ดังต่อไปนี้

- เนื้อหา และการให้คำนิยาม/ความหมายที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของกลุ่มนักวารสารศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกไว้ทั้งสิ้น 7 ประการ คือ

1. เสรีภาพหนังสือพิมพ์ (Freedom of the Press)
2. ความถูกต้อง (Accuracy)
3. ความเป็นกลาง (Objectivity)
4. ความจริง (Truth)
5. ความยุติธรรม (Fairness)
6. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
7. วิชาชีพนิยม (Professionalism)

- ปรากฏการณ์ของการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ทั้ง 7 ข้อ ที่สะท้อนออกมาจากวาทกรรมต่างๆ

- ปรากฏการณ์ของการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ภายใต้บริบทของสังคมไทย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร/ กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่กลุ่มนักวารสารศาสตร์ไทย นับจากอดีต จนถึงปัจจุบัน ที่อยู่ใน กลุ่มผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ (Dominance) โดยแบ่งลักษณะประชากรตามการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มนักวารสารศาสตร์ ที่ศึกษาการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ จากวาทกรรมหลัก ที่ต้องใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประเภท หนังสือ/ เอกสาร/ งานวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนข้อเขียน บทวิเคราะห์บทความแสดงความคิดเห็นต่างๆ

2. กลุ่มนักวารสารศาสตร์ ที่ศึกษาการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ จากวาทกรรมหลัก ประเภท การสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview)

3. กลุ่มนักวารสารศาสตร์ ที่ศึกษาการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ จากวาทกรรมหลัก ที่ต้องใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประเภท หนังสือ/ เอกสาร/ งานวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนข้อเขียน บทวิเคราะห์บทความแสดงความคิดเห็นต่างๆ ประกอบกับวาทกรรมหลัก ประเภท การสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview)

โดยผู้วิจัย ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเอาไว้ด้วยกันทั้งสิ้น 24 คน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. กลุ่มนักวารสารศาสตร์ในประวัติศาสตร์ ที่อยู่ในกลุ่มผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ (Dominance) และเป็นเจ้าของวาทกรรมหลักที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน จำนวนทั้งสิ้น 14 คน

โดยเป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ จากวาทกรรมหลัก ประเภท หนังสือ/ เอกสาร/ งานวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนข้อเขียน บทวิเคราะห์บทความแสดงความคิดเห็นต่างๆ ประกอบไปด้วย

- 1.1 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4)
- 1.2 ดร.แดน บีช บรัดเลย์ (หมอบรัดเลย์)
- 1.3 กุหลาบ ตฤษณานนท์ (ก.ศ.ร.กุหลาบ หรือ ก.ศ.ร.กุหลาบ)
- 1.4 เทียนวิวัฒนาโก (เทียนวรรณ)
- 1.5 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6)
- 1.6 เขียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง
- 1.7 พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ (โศนนทวิศาล)
- 1.8 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)
- 1.9 กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (ไวยวรรณ)
- 1.10 กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา)
- 1.11 พระยาศราภัยพิพัฒน์ (เลื่อน ศราภัยวานิช)
- 1.12 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
- 1.13 ศ. สุภา ศิริमानนท์
- 1.14 ศ. เสฐียร พันธงชัย

2. **กลุ่มนักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย ในกลุ่มผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ (Dominance) จำนวนทั้งสิ้น 10 คน**

เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ จากวาทกรรมหลัก ประเภท หนังสือ/ เอกสาร/ งานวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนข้อเขียน บทวิเคราะห์บทความแสดงความคิดเห็นต่างๆ ประกอบกับการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) หรือ ใช้วิธีศึกษาวาทกรรมหลัก จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเพียงอย่างเดียว โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มนักวิชาการ 5 คน และกลุ่มนักวิชาชีพ 5 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. **กลุ่มนักวิชาการ 5 คน:** การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนี้ มุ่งเน้นไปที่กลุ่มนักวิชาการในแวดวงวารสารศาสตร์ที่มีหน้าที่ให้การศึกษา หรือถ่ายทอดอุดมการณ์ (Dominance) หรือจริยธรรมสื่อมวลชน ผู้นำศึกษาด้านวารสารศาสตร์ (Subordinate: ในที่นี้จัดเป็นกลุ่มรับอุดมการณ์) ทั้งนักวิชาการที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา หรือนักวิชาการอิสระที่ได้รับความเชื่อถือ ดังนี้

1. รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา: นักวิชาการอิสระด้านวารสารศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน
2. รศ. ศดศรี เผ่าอินจันทร์ นักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ศ.ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์: นักวิชาการอิสระด้านวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน
4. รศ.มาลี บุญศิริพันธ์: นักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ ภาควิชาหนังสือพิมพ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. รศ.ดร.พีระ จิระโสภณ: นักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. **กลุ่มนักวิชาชีพ 5 คน:** การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในหัวข้อนี้ มุ่งเน้นไปที่กลุ่มนักวิชาชีพในวงการหนังสือพิมพ์ ที่มีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในกลุ่มผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ (Dominance) อาทิ บรรณาธิการบริหาร, บรรณาธิการข่าว หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดอุดมการณ์ขององค์กรให้กับผู้รับสาร (Subordinate) ด้านวารสารศาสตร์ของแต่ละองค์กรข่าว (Cooperate Ideology) รวมทั้งศึกษา "หลักจรรยาบรรณ" ของแต่ละองค์กรข่าว

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ โดยในแต่ละกลุ่มจะคัดเลือกจากองค์กรหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยม คือ

1. ตัวแทนนักวารสารศาสตร์ในฐานะผู้บุกเบิกวารสารศาสตร์แนวใหม่ให้กับวารสารศาสตร์ไทย โดยเป็นผู้พัฒนาวารสารศาสตร์ให้มีรูปแบบที่มีความเป็นสากลมากขึ้น ได้แก่

“สุทธิชัย หยุ่น” ตำแหน่งปัจจุบัน "บรรณาธิการอำนวยการ เนชั่น กรุ๊ป"

2. หนังสือพิมพ์คุณภาพ (Quality Newspapers): ได้แก่ "หนังสือพิมพ์ในเครือเนชั่น"

และ "หนังสือพิมพ์ในเครือมติชน" มีรายละเอียดดังนี้

ก. เทพชัย หย่อง ตัวแทนผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ ของสื่อมวลชนจาก "หนังสือพิมพ์ในเครือเนชั่น" ตำแหน่งปัจจุบัน "บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เครือ เนชั่น กรุ๊ป"

ข. ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ตัวแทนผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ ของสื่อมวลชนจาก "หนังสือพิมพ์ในเครือมติชน" ตำแหน่งปัจจุบัน "บรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์มติชน"

2. หนังสือพิมพ์ปริมาณ (Quantity Newspapers): หรือหนังสือพิมพ์ ประชาชนิยม: ได้แก่ "หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ" "หนังสือพิมพ์เดลินิวส์" และ "หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์" มีรายละเอียดดังนี้

ก. มานิจ สุขสมจิตร ตัวแทนผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ ของสื่อมวลชนจาก "หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ" ตำแหน่งปัจจุบัน "บรรณาธิการอาวุโส"

ข. กำแหง ภริตานนท์ ตัวแทนผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ ของสื่อมวลชนจาก "หนังสือพิมพ์เดลินิวส์" ตำแหน่งปัจจุบัน "บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์เดลินิวส์"

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) เป็นหลัก โดยแบ่งการวัดตัวแปรเป็น 2 ส่วน ด้วยกันคือ

1. การศึกษาถึง "การให้คำนิยามเกี่ยวกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์" ที่นำเสนอผ่านวาทกรรมหลักต่างๆ ของนักวารสารศาสตร์ นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน: ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้าง Coding Sheet หรือแผ่นลงรหัส สำหรับการลงรหัสข้อมูล โดยจำแนกเป็น

อุดมการณ์วารสารศาสตร์ แบ่งเป็น

- เสรีภาพหนังสือพิมพ์	- ความยุติธรรม
- ความถูกต้อง	- ความรับผิดชอบต่อสังคม
- ความเป็นกลาง	- วิชาชีพนิยม
- ความจริง	

มุมมองทางวารสารศาสตร์ ภายใต้บริบทของความวิไลซ์ แบ่งเป็น

- มุมมองแบบจักรวรรดินิยม
- มุมมองแบบการปฏิบัติอุตสาหกรรม
- มุมมองแบบระบบการเมืองโลก
- มุมมองแบบทันสมัยนิยม
- มุมมองแบบจักรวรรดินิยมในสื่อ/ ทางวัฒนธรรม
- มุมมองแบบ โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม
- มุมมองแบบการฟื้นฟูของทุนนิยมโลก

บริบทของต่างประเทศ แบ่งเป็น

- เศรษฐกิจ
- การเมือง
- สังคม

บริบทของประเทศไทย แบ่งเป็น

- เศรษฐกิจ
- การเมือง
- สังคม

จากการจำแนกดังกล่าว มีเป้าหมายในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างการใช้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์แต่ละคน กับมุมมองภายใต้บริบทของความวิไลซ์ รวมทั้งบริบททางสังคมของทั้งประเทศไทย และของชาติตะวันตก ที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน

2. ศึกษาถึง “การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์” และ “รูปแบบของปรากฏการณ์การสืบทอดอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ไทย”: โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจาก Coding Sheet หรือ แผ่นลงรหัส สำหรับการลงรหัสข้อมูล ที่ได้จากหัวข้อที่ 1 จากนั้น จึงนำมาวิเคราะห์สรุปถึงการปรับเปลี่ยน และการสืบทอดอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไทย

□ เครื่องมือรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล 2 ส่วนด้วยกันคือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หนังสือ/เอกสาร/ งานวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนเอกสาร ข้อเขียน บทวิเคราะห์ บทความแสดงความคิดเห็น และตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่จำแนกเอาไว้ 7 ประการ
2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) กลุ่มนักวิชาการ และนักวิชาชีพ ด้านวารสารศาสตร์ของไทย

□ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ “การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย” เป็นการวิเคราะห์ถึงการให้ค่านิยมอุดมการณ์วารสารศาสตร์ทั้ง 7 ประการ คือ *เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความถูกต้อง, ความเป็นกลาง, ความจริง, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบต่อสังคม และวิชาชีพนิยม* จากกลุ่มนักวารสารศาสตร์ไทย ที่ถือเป็นเจ้าของวาทกรรมหลัก และมีบทบาทในการถ่ายทอดอุดมการณ์ ถ่ายโอนแนวคิด ในด้านที่เกี่ยวกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ นับจากอดีต จนถึงปัจจุบัน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของการให้ค่านิยมอุดมการณ์วารสารศาสตร์ จะได้จากการแจกแจงลงในแผ่นลงรหัส (Coding Sheet) เพื่อสำรวจหาว่าอุดมการณ์ใดที่นักวารสารศาสตร์แต่ละคนยึดถือเป็นอุดมการณ์หลัก และอุดมการณ์วารสารศาสตร์ใดที่นักวารสารศาสตร์คนนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญ ตลอดจนแสวงหาคำตอบที่เกี่ยวข้องในด้านบริบททางเศรษฐกิจ/การเมือง/สังคม ทั้งในและต่างประเทศ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาการให้ค่านิยมอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์แต่ละคน เพื่อให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของการรับ/ปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเลือกลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

โดยจะแบ่งการศึกษา และวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประการ คือ

1. วิเคราะห์การให้ค่านิยมอุดมการณ์วารสารศาสตร์ทั้ง 7 ประการ ของนักวารสารศาสตร์ไทย นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อแสวงหาคำตอบดังนี้
  - นักวารสารศาสตร์แต่ละคน ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ใด และไม่ได้ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ใด? และให้ค่านิยมอุดมการณ์ที่ยึดถือไว้อย่างไร?

2. วิเคราะห์การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ และปรากฏการณ์ของการสืบทอดอุดมการณ์ของไทย นับจากอดีต จนถึงปัจจุบัน จากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้ในการวิเคราะห์หัวข้อที่ 1 โดยอาศัยแนวทางการวิเคราะห์ดังนี้ คือ

- นำเอาข้อมูลค่านิยมของนักวารสารศาสตร์ในแต่ละกลุ่มที่ได้ มาวิเคราะห์สรุปในแต่ละช่วงเวลาว่า นักวารสารศาสตร์แต่ละคนให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ใดมากที่สุด และอุดมการณ์ใดที่ถูกพูดถึงมากที่สุดในช่วงเวลานั้นๆ
- เมื่อพิจารณาการให้ค่านิยมของนักวารสารศาสตร์ทั้ง 3 ช่วงเวลาแล้ว จึงสังเคราะห์ว่า อุดมการณ์ในแต่ละกลุ่ม มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร? ใช้วาทกรรมอะไร? และอุดมการณ์ในแต่ละกลุ่มมีความเชื่อมโยงในการถ่ายทอด /ปรับเปลี่ยน ในระหว่างกลุ่มอย่างไร?
- เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงนำเอาข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์ ประกอบกับบริบทแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา เพื่อค้นหาว่า
  - ก. อุดมการณ์วารสารศาสตร์ทั้ง 7 ประการนั้น มีลักษณะ การรับอุดมการณ์ (Westernized Ideology) หรือ ปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ (De-westernized Ideology) อย่างไร?
  - ข. อุดมการณ์ใดที่เป็นประเด็นหลัก (Subject) ที่ถูกนำมาอ้างอิง และผลิตในวาทกรรมของการรับ/ปรับเปลี่ยนอุดมการณ์มากที่สุด?
- และท้ายสุด จึงเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดออกมาว่า อุดมการณ์ทั้ง 7 ได้รับการนิยามภายใต้บริบทสังคมไทยอย่างไร?

การนำเสนอข้อมูล

การค้นหาปรากฏการณ์ “การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย” ในบทที่ 4: ผลการวิจัย ผู้วิจัยเลือกการนำเสนอออกเป็น 2 แนวทาง ตามขอบเขตการศึกษา คือ

1. การให้ค่านิยมอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์แต่ละคน
2. สรุปการให้ค่านิยมของนักวารสารศาสตร์ในแต่ละกลุ่ม

ในบทที่ 5: สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล จะเป็นส่วนของการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ถึงผลการวิจัยในบทที่ 4 โดยจะแบ่ง 3 ประเด็นสำคัญๆ คือ

1. การสังเคราะห์:- การให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ไทย”
2. การสังเคราะห์:- ปรัชญาการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย
3. การสังเคราะห์:- การให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” ภายใต้บริบทของสังคมไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับ “การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย” นี้ เป็นการวิเคราะห์ในแง่มุมมองประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการ เพื่อมุ่งหาปรากฏการณ์การเคลื่อนย้าย และการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ และมโนทัศน์ของนักการวารสารศาสตร์ไทย ทั้งในประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเบื้องต้นเสียก่อนว่า การวิเคราะห์ในครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์โดยอาศัยบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งของไทย และต่างประเทศ ที่มีความเปลี่ยนแปลง และเกี่ยวเนื่องกับปรากฏการณ์ทางวารสารศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลา หรือ “บริบทของความคิดวิไลซ์ในมิติทางวารสารศาสตร์ภายใต้มุมมองต่าง ๆ” (Civilization In Journalistic Dimension) มาประกอบเข้าด้วยกัน เฉพาะอย่างยิ่งบริบทที่เกิดขึ้นในชาติตะวันตก และที่มีผลต่อการกำหนดกรอบแนวคิด อุดมการณ์ และการปฏิบัติวิชาชีพของนักการวารสารศาสตร์ไทย

ในที่นี้จะยึดเกณฑ์การแบ่ง มุมมองภายใต้บริบทความคิดวิไลซ์ในมิติทางวารสารศาสตร์ ในลักษณะของการมองปรากฏการณ์ภายใต้ “ทัศนแบบโลกเดียว”¹ (Global -Orientation) คือการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย ด้วยความเชื่อที่ว่า ปรากฏการณ์เหล่านั้น สามารถใช้แนวคิด และทฤษฎี หรืออุดมการณ์ใด ๆ ที่สร้างขึ้นจากโลกตะวันตกมาอธิบายร่วมกันได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างในด้านบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของแต่ละประเทศ ขณะที่ในความเป็นจริงแล้ว แต่ละประเทศในโลกต่างมีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่แตกต่าง และหลากหลายกันไป จึงไม่สามารถจะนำทฤษฎี หรือแนวคิดใดๆ มาใช้ โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศเสียก่อน

โดยแบ่งเกณฑ์มุมมองภายใต้บริบทความคิดวิไลซ์ไว้ด้วยกัน 7 มุมมองดังนี้ :-

1. มุมมองแบบจักรวรรดินิยม (Imperialism/ Colonialism Perspective)
2. มุมมองแบบการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution Perspective)
3. มุมมองแบบระบบการเมืองโลก (Geo-political Perspective)

---

¹ ทัศนแบบโลกเดียว (Global Orientation):- เป็นผลต่อเนื่องมาจากการเข้ามามีอิทธิพลของชาติตะวันตก หรือชาติจักรวรรดิ ในการกำหนด หรือครอบงำ อุดมการณ์ความคิดของประเทศอื่นๆ ในโลก ภายใต้บริบทความคิดวิไลซ์ หรือความทันสมัย นับตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคม หรือจักรวรรดินิยมในอดีต จนกระทั่งปัจจุบัน

4. มุมมองแบบความทันสมัย (Modernization Perspective)
5. มุมมองแบบจักรวรรดินิยมในสื่อ/ วัฒนธรรม (Media Imperialism/ Cultural Imperialism)
6. มุมมองแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization)
7. มุมมองแบบการฟื้นฟูของทุนนิยมโลก (Global Capitalism Restored)

□ มุมมองแบบจักรวรรดินิยม (Imperialism/ Colonialism Perspective)

□ บริบทในต่างประเทศ

ยุคล่าอาณานิคมครั้งที่ 2 (1815-1880 และ 1880 –1914; "Colonies and Colonialism," *Microsoft (R) Encarta*, 1994) เป็นช่วงเวลาเกี่ยวกับยุคแห่งแสงสว่าง (The age of Enlightenment: C.17-18) ในยุโรป ตลอดจนเป็นช่วงเวลาแห่งการตื่นจากการหลับใหลครั้งที่สองในศาสนาจักรของอาณานิคมอเมริกา (The 2nd Great Awakening Period: 1790s-1830s²) ที่นำเอามิชชันนารี และหมอบรัดเลย์ ผู้ริเริ่มลัทธิวารสารศาสตร์เข้ามาয়กรุงสยาม

รวมทั้งเป็นช่วงที่อเมริกากำลังผันผวนอย่างหนักด้วยปัญหาการแบ่งแยกดินแดน ปัญหาการเลิกทาสซึ่งคุกรุ่นใกล้จะเกิดสงครามกลางเมือง (American Sectionalism & Civil War: 1861-65) จากการเผยแพร่แนวคิดแบบ **ประชาธิปไตย (Democracy)**

ขณะที่ในด้านการหนังสือพิมพ์นั้น กำลังย่างก้าวเพื่อเปลี่ยนผ่านจากหนังสือพิมพ์ยุคหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transitional Journalism: ศตวรรษที่18) ไปสู่การหนังสือพิมพ์ยุคใหม่ (New Journalism: ปลายศตวรรษที่ 19) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกาที่วิวัฒนาการสำคัญๆ ทางด้านการหนังสือพิมพ์เริ่มป้ายเบนออกจากอังกฤษ

โดยนับแต่สงครามกู้เอกราช (War of Independence: 1775) คักดีศรีของนักหนังสือพิมพ์อเมริกันก็เริ่มเด่นชัดมากขึ้นเรื่อยๆ คนเหล่านี้เห็นความสำคัญของปวงชนมากขึ้น และกำลังก้าวเข้าไปสู่ขั้นที่สำคัญอีกขั้นหนึ่ง ก่อนจะก้าวไปสู่ยุคของหนังสือพิมพ์เสรี โดยในปี 1833 ได้มีการออกหนังสือพิมพ์ราคาถูก (Penny Papers) เพื่อชนชั้นกรรมาชีพอจะสามารถซื้อได้ ส่วน **รูปแบบของหนังสือพิมพ์**ในยุคนี้มุ่งนำเสนอข่าวเพื่อมวลชนเป็นหลัก เน้นการรายงานข่าวทันเหตุการณ์, เรื่องที่ผู้อ่านสนใจ (Human Interest), เล่นข่าวในลักษณะเร้าอารมณ์ เพื่อดึงดูดกลุ่มผู้อ่านระดับมวลชน ไม่ใช่กลุ่มผู้อ่านในระดับปัญญาชน จึงไม่ค่อยเน้นหนักในเรื่องของข่าวคราวหนักๆ หรือบทความทางการเมืองกันมากนัก

---

² The 2nd great awakening period: ก่อให้เกิดสมาธิกในศาสนาจักรขึ้นอย่างมากมาย และนำไปสู่การเรียกร้องเพื่อที่จะปฏิรูปสังคม ให้อยู่ในระดับที่พอใจ, การเลิกทาส และสิทธิสตรี

ในด้านของแนวคิด หรืออุดมการณ์วารสารศาสตร์ในยุคนี้ ยังไม่ได้มีการเขียนขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน แต่โดยทั่วไปก็จะเป็นแนวคิด “เสรีภาพของสื่อ” (Freedom of the Press) สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นตามสิทธิพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งมีหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนให้ได้มากที่สุด เพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้เอง โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหอกในการนำหลักการนี้มาใช้เมื่อปี 1735 ก่อนจะมีการขยายความอยู่ในมาตราที่ 1 แห่งรัฐธรรมนูญปี 1791

นักหนังสือพิมพ์อเมริกันในเวลานั้น ยึดถือแนวคิด และหลักการ “เสรีภาพของสื่อ” (Freedom of the Press; *Newspapers, Compton's Interactive Encyclopedia, 1994*) ตามที่ Thomas Jefferson ประธานาธิบดีคนที่ 3 ของสหรัฐอเมริกา (1743-1826: ดำรงตำแหน่ง 1801-9) ผู้เขียนคำประกาศแห่งอิสรภาพ (the Declaration of Independence) รวมทั้งเป็นผู้อุทิศชีวิตให้กับการเรียกร้องสันติภาพของมนุษยชาติ ได้เป็นผู้วางรากฐานแห่งเสรีภาพเอาไว้ โดยมีความเชื่อถึงความสำคัญของหนังสือพิมพ์ว่า จะเป็นเครื่องมือนำไปสู่เสรีภาพที่แท้จริงได้ ดังประโยคที่ Jefferson เคยเขียนถึงเพื่อนเมื่อเดือนมกราคม 1787 ที่ว่า “ถ้าหากจะต้องตัดสินใจเลือกระหว่าง การมีรัฐบาลที่ปราศจากหนังสือพิมพ์ หรือ มีหนังสือพิมพ์ แต่ปราศจากรัฐบาล ข้าพเจ้าจะไม่รีรอเลยที่จะขอเลือกเอาประการหลัง” (*Newspapers, Compton's Interactive Encyclopedia, 1994*)

โดย Jefferson เป็นผู้ที่มีความเข้าใจอย่างดีถึงความแตกต่างพื้นฐาน ระหว่างการจัดการข่าว (News Managed) กับการหาข่าวอย่างอิสระ (Freely gathered) กล่าวคือ สื่อที่จัดพิมพ์โดยรัฐบาล และสถาบันอื่นๆ นั้น เป็นสิ่งที่ภาครัฐต้องการให้ประชาชนรับรู้ แต่การมีอิสระในการทำข่าว แสวงหาข่าว ของนักหนังสือพิมพ์ จะทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่พวกเขาต้องการ ในการที่จะปกครองตัวเอง และผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

“เสรีภาพของหนังสือพิมพ์” (Freedom of the press) กลายเป็นประเด็นหลักในการถกเถียงระหว่างประชาชน กับภาครัฐบาลอาณานิคม นับตั้งแต่การออกหนังสือพิมพ์อิสระเป็นฉบับแรก โดยหลักการ “หนังสือพิมพ์เสรี” (Free Press) ได้มีการจัดทำขึ้นเมื่อปี 1735³ เมื่อ John Peter Zenger บรรณาธิการผู้จัดพิมพ์ ได้รับชัยชนะในคดีหมิ่นประมาท เพื่อเรียกร้องเสรีภาพในการเสนอความคิดเห็นทางการเมืองในเวลานั้น โดยมีสาระว่าเนื้อหาในการโจมตีรัฐบาลอาณานิคมนั้นมีสิทธิ์ที่จะทำได้ トラบาโดที่เรื่องดังกล่าวมีพื้นฐานอยู่บนความจริง (Based on Fact)

³ “เสรีภาพสื่อ” เริ่มในอเมริกา เมื่อปี 1735 ตามมาด้วย สวีเดนที่ออกกฎหมายรับประกันเสรีภาพสื่อในปี 1766 และ เดนมาร์ก ในปี 1849 ขณะที่สวีเดนเซอร์แลนด์ยกเลิกการตรวจสอบสื่อในปี 1848 จากนั้นประเทศอื่นๆ ในยุโรปที่เหลือจึงค่อยทยอยกันเปิดทางให้กับ “เสรีภาพสื่อ” หลังจากवादเกรงกระแสดการปฏิรูปในช่วงก่อนหน้า

หลักการดังกล่าวได้ถูกนำมาขยายความให้เป็น “สิทธิพื้นฐานของประชาชน” (Civil Right) โดยระบุเอาไว้ในมาตราที่ 1 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ในปี 1791 ที่ว่า

“Congress shall make no law respecting and establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the Press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the government for a redress of grievances” (Newspapers, *Compton's Interactive Encyclopedia*, 1994)

๐ บริบทในสังคมไทย

ดังนั้น อุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่หมอบรัดเลย์ และคณะมิชชันนารี นำเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย พร้อมๆ กับลัทธิการล่าอาณานิคม และการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นั้น จึงเป็นอุดมการณ์แบบอย่างตะวันตก ที่เน้นในเรื่อง **เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเลิกทาส สิทธิสตรี การปฏิวัติ-ล้มล้างการปกครองโดยกลุ่มผู้ที่มีอำนาจ** (ในที่นี้หมายถึงจักรภพอังกฤษ ซึ่งในเวลานั้นสหรัฐอเมริกา เพิ่งปลดแอกตัวเองจากความเป็นอาณานิคมภายใต้การปกครองเครือจักรภพ) **และลัทธิประชาธิปไตย ฯลฯ** ด้วยการอ้างว่าเป็น “ความศิวิไลซ์” หรือ “ความเจริญ” (ในขณะนั้นกลายเป็นเงื่อนไขในการเข้ายึดครอง/ล่าอาณานิคม) ประกอบกับการเผยแพร่ศาสนาคริสต์

ขณะที่สังคมสยาม (รัตนโกสินทร์ตอนต้น) กลับมีระบบการปกครองในระบบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่แตกต่างกับลัทธิประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง คือประชาชนมีหน้าที่เชื่อฟังพระมหากษัตริย์ ไม่มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็น ระบบทาสยังคงมีการซื้อขาย รวมทั้งสถานภาพของสตรีในเวลานั้นก็ไม่ได้เท่าเทียมกับเพศชาย เปรียบได้ว่าเป็น “ความป่าเถื่อน และด้อยพัฒนา” ดังปรัชญาของโลกตะวันตกที่หมอบรัดเลย์นำมาเผยแพร่

ดังที่ สุกัญญา สูดบรรทัด (2542: 7) ได้ระบุว่า “ดังนั้น งานของมิชชันนารี จึงเป็นงานที่เผยแพร่ศาสนาควบคู่ไปกับการเผยแพร่แนวคิดใหม่ว่าด้วยความเจริญ นับตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ เป็นต้นมา **เนื้อหาหนังสือพิมพ์มักจะปรากฏเรื่องเกี่ยวกับ ‘ความเจริญ’ ที่แตกต่างกัน** หากสังเกตดูให้ดีแล้วจะพบว่าการศึกษาความหมายของคนแต่ละกลุ่ม จะอิงสถานภาพ และเป้าหมายทางอำนาจของตน ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมา 200 ปี

ประกอบกับการเผยแพร่การหนังสือพิมพ์นั้น เริ่มต้นในกลุ่มราชสำนัก ผู้ถือครองอุดมการณ์การปกครองไว้ทั้งหมด จึงทำให้การรับเอาอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทยในเวลานั้น เป็นไปอย่างกระต่อนกระแต่น โดยทำให้ราชสำนักไทยยินดีรับแต่รูปแบบหนังสือพิมพ์ แต่ไม่ยอมรับในตัวอุดมการณ์ ขณะที่ฝ่ายสามัญชนของไทย ที่เริ่มมีบทบาทในภายหลังกับเอาทั้งรูปแบบ และอุดมการณ์เสรีมาทั้งหมด จนทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด อันเกิดจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์หลักมาโดยตลอด จึงเห็นได้ว่าการรับเอาอุดมการณ์จากฟากตะวันตก ในขณะที่ยังอยู่ในประเทศ อาทิ บริบททางสังคมแตก

ต่างกัน ได้สร้างปัญหาให้กับการนำอุดมการณ์มาใช้ โดยเฉพาะปัญหาระหว่างฝ่ายปกครอง และฝ่ายนักหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ การนำเอาแนวคิด “ความคิดวิไลซ์” มาเป็นเครื่องมือในการล่าเมืองขึ้น ของฝรั่งเศส อาณานิคม เท่ากับการประกาศเงื่อนไขให้ คนไทยต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นฝรั่งเศสจะถือเป็นเหตุของการสยามเป็นเมืองขึ้น ดังที่ มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เล่าว่า “ราชสำนักไทยในสมัยนั้น ต้องพยายามทุกอย่าง เพื่อแสดงตนว่าตนเป็นศิวิไลซ์ มิฉะนั้น ฝรั่งเศสจะเอาไทยเป็นเมืองขึ้น (อ้าง) การประกาศแนวคิดจึงเป็นการแสดงอำนาจใหม่ของชาติตะวันตก อันทำให้สยามต้องประกาศเงื่อนไขของความคิดวิไลซ์ขึ้นมาบ้าง เพื่อรักษาฐานอำนาจดั้งเดิม” (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542: 1-32)

จากการที่สยามจำเป็นต้องแสดงตนว่ามี ความคิดวิไลซ์ นั่นเอง ที่ได้กลายมาเป็นบริบทสำคัญของคนไทยในสมัยต่อมาเรื่อยมาโดยตลอด เฉพาะอย่างยิ่งในการยึดเอาวิถียุทธการแบบฝรั่ง เป็นแกนหลักในการพัฒนาประเทศ หรือแนวคิดในด้านใดๆ ก็ตาม รวมถึงอุดมการณ์วารสารศาสตร์ในปัจจุบัน

□ มุมมองแบบการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution Perspective)

□ บริบทในต่างประเทศ

กระแส “การปฏิวัติอุตสาหกรรม”⁴ (1750-ปัจจุบัน:- “Industrial Revolution”, Microsoft © Encarta, 1994) อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับยุคแสงหาอาณานิคม ส่งผลให้การวารสารศาสตร์ตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ในราวศตวรรษที่ 19 เกิดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากอีกครั้งหนึ่ง ประกอบกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบการศึกษาสู่ประชาชนทั้งในยุโรป และสหรัฐอเมริกา จนมีความต้องการเอกสาร งานเขียน เพื่อตอบสนองกับความต้องการอ่านของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเครื่องจักรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่ในยุคนี้ ได้สร้างความเป็นไปได้ในเรื่องปริมาณการผลิต รวมทั้งทำให้ราคาของหนังสือพิมพ์ถูกลงมา จนทำให้ประชาชนมีความสามารถในการแสวงหาสื่อดังกล่าวมาอ่านได้ไม่ยากนัก และหนังสือพิมพ์ก็กลายเป็นสื่อมวลชนเต็มตัว (Phillips, D. W., “Journalism”, Microsoft © Encarta, 1994)

ในสหรัฐอเมริกา Joseph Pulitzer, Edward Wyllis Scripps และ William Randolph Hearst ได้เริ่มทำหนังสือพิมพ์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในเมืองใหญ่ๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันกันอย่างดุเดือด โดยประมาณปลายศตวรรษ หนังสือพิมพ์ New York Times ก็เริ่มได้รับความเชื่อถือว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่น่าเสนอข่าวในประเทศ และต่างประเทศอย่างมีคุณภาพ ขณะเดียวกัน

⁴ Industrial Revolution:- เริ่มต้นขึ้นที่ประเทศอังกฤษ นานนับทศวรรษ (1750-1815) และแพร่หลายไปยังประเทศฝรั่งเศส เบลเยียม เยอรมนี และสหรัฐอเมริกา ในราวกลางศตวรรษที่ 19

การพัฒนาของระบบโทรเลข ก็ทำให้เริ่มมีสำนักข่าวต่างๆ (Wire Services) เกิดขึ้นมากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการข่าวจากทั่วทุกมุมโลก อาทิ สำนักข่าว Reuters ของอังกฤษ, Associated Press และ United Press (ภายหลังเป็น United Press International) ของสหรัฐอเมริกา (“Industrial Revolution”, Microsoft © Encarta, 1994)

อุดมการณ์วารสารศาสตร์ในยุคปฏิรูปอุตสาหกรรมนี้ เริ่มมีพัฒนาการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีระบบทุนนิยม และเงื่อนไขผลประโยชน์ทางธุรกิจมาเป็นตัวกำหนดรูปแบบ และอุดมการณ์ในการทำข่าวมากขึ้นกว่าเดิม หนังสือพิมพ์เริ่มมีการแข่งขันเพื่อดึงดูดผู้อ่าน ด้วยการนำเอาคอลัมน์การ์ตูนการเมืองมานำเสนอ โดยตัวการ์ตูนที่เด่นที่สุดในยุคนั้นก็คือ “Yellow Kid” จึงเป็นที่มาของการหนังสือพิมพ์ในยุคนั้นๆ ว่า Yellow Journalism มีลักษณะเด่นในการแข่งขันกันนำเสนอข่าวที่เร้าอารมณ์ พาดหัวข่าวโดยใช้คำพูดที่สะอึกสะอื้น อ่านแล้วน่าตื่นเต้น มีการใช้ภาพเร้าอารมณ์เพื่อประกอบข่าว ขณะเดียวกันก็ยังมี การอ้างอิงเอาหลักการเบื้องต้นในเรื่อง “เสรีภาพสื่อ” (Free Press) มาใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพ จนกระทั่งมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า หนังสือพิมพ์ในยุคนั้น เป็นหนังสือพิมพ์ที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ การสร้างรูปแบบการทำข่าว ที่ประกอบด้วยคำถาม 4 Ws และ 1 H (Who, what, when, where, How...) หรือที่เรียกกันว่า “ข่าวอธิบายความ” (Interpretative News) ที่ได้รับการเชื่อถือ และมีการนำมาใช้ในวงการวารสารศาสตร์กัน อย่างแพร่หลายทั่วโลก

หนังสือพิมพ์ของ Pulitzer เป็นผู้นำทางหนังสือพิมพ์ทั่วโลก แม้ในเวลาต่อมาผลประโยชน์เข้ามา เกาะกินจิตใจของคนหนังสือพิมพ์มากขึ้น จนทำให้เกิดยุคการหนังสือพิมพ์เหลือง (Yellow Journalism) ซึ่งเน้นการเร้าอารมณ์ และการสร้างข่าวให้ครึกโครม นักหนังสือพิมพ์ทั่วโลกก็ยังจับตามองอเมริกาในฐานะแม่แบบที่สำคัญอยู่ดี

Pulitzer นำยุคของหนังสือพิมพ์เข้าสู่ความเป็นปึกแผ่น เป็นสื่อมวลชนซึ่งทำหน้าที่หลักในสังคม อันทวีความยุ่งยากมากขึ้นทุกวัน หนังสือพิมพ์ก่อให้เกิดการผูกขาดหนังสือพิมพ์ภายใต้เงินทุนใหญ่ (Monopoly) ความยิ่งใหญ่ของหนังสือพิมพ์ทำให้การติดสินบน หรือการคอร์รัปชันเป็นไปได้ยาก เพราะส ตีไฟในการทำงานมีหลายคน อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ ทำให้ผู้อ่านคอยจับตามองจรรยาบรรณของนัก หนังสือพิมพ์ ฐานันดร 4 เติบโตถึงที่สุดในฐานะตัวจักรสำคัญของสังคม ฝึมอง และวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง นี่คือ หนังสือพิมพ์สมัยใหม่ (New Journalism) ซึ่ง เติบโตมาจากสิ่งพิมพ์ข่าวตลกขบขันในยุโรป เมื่อหลายร้อยปีก่อน (สุกัญญา สุตบรรพต, 2528: 71-2)

ซึ่งในปี 1923 ได้ปรากฏจรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดในวงการวารสารศาสตร์ นั่นก็คือ จรรยาบรรณหนังสือพิมพ์ของสมาคมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อเมริกา เรียกว่า **Canons of**

Journalism⁵ ที่เน้นหลักการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ ในเรื่อง **ความรับผิดชอบ (Responsibility)**, **เสรีภาพหนังสือพิมพ์ (Freedom of the Press)**, **ความมีอิสระ (Independence)**, **ความซื่อสัตย์-ความจริง-ความถูกต้อง (Sincerity-Truthfulness-Accuracy)**, **ความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Impartiality)**, **การเล่นอย่างยุติธรรม (Fair Play)**, **การไม่อ้างอิงเอาเรื่องของคนอื่นมาเป็นของตน (Decency)**

□ บริบทของสังคมไทย

สำหรับประเทศไทยในช่วงเวลานี้ แม้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 หรือสิ้นสุดยุคบริดลและสมิท บทบาทของมิชชันนารีในการสอดใส่แนวคิดความคิดวิไลซ์ได้ลดน้อยลง และมิชชันนารีก็แทบไม่ได้มีบทบาทในด้านการหนังสือพิมพ์อีก และได้ลดบทบาทลงไปสู่การเผยแพร่ศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่หลัก เรื่องของการออกหนังสือพิมพ์นั้นเป็นเรื่องของกลุ่มที่ไม่ใช่มิชชันนารีมากกว่า แต่ก็เป็นบทบาทที่ไม่โดดเด่น และอยู่ในกองหน้าเหมือนในยุคแรก รวมทั้งเริ่มมีกลุ่มสามัญชนไทยหัวก้าวหน้าริเริ่มออกหนังสือพิมพ์บ้าง อาทิ ก.ศ.ร.กุหลาบ และเทียนวรรณ

แนวคิดการวารสารศาสตร์แบบตะวันตกยังคงจัดเป็นแนวคิดหลักในการปฏิบัติวิชาชีพของนักการวารสารศาสตร์ไทย โดยอุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่ยังคงทรงอิทธิพลอยู่ในกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ของสามัญชนก็คือ **แนวคิดเสรีนิยม (Libertarianism) ทั้งเสรีภาพในการพูด และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และระบอบการปกครองในหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย** ที่ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งกับหนังสือพิมพ์ของราชสำนักอยู่บ่อยครั้ง (ร. 5-ร. 6) จนเกิดกรณีไต่สวน และสงครามปากกา รวมทั้งเป็นแรงผลักดันอันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติการพิมพ์ 2465 ให้นักหนังสือพิมพ์ขึ้นทะเบียน (Licensing System) หลังจากการสวรรคตของพระมงกุฎเกล้าฯ เมื่อปีพ.ศ. 2468 กระแสแนวคิดของราชสำนักก็เริ่มอับแสง ไม่มีใครเชื่อในฐานะของกษัตริย์อันเป็นธรรมราชาประชาธิปไตยอีกต่อไป แรงผลักดันของลัทธิประชาธิปไตยผ่านรัฐสภาเยี่ยงอารยประเทศไหลเชี่ยวกราก

ในวันที่ 26 สิงหาคม 2470 พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลาภ พิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ได้ทรงประกาศรับหลักจรรยาบรรณ ของคณะบรรณาธิการอเมริกัน (Canons of Journalism) เพื่อนำมาใช้กับการวารสารศาสตร์ของไทย โดยประทานเป็นปาฐกถาเรื่อง **“หลักธรรมะของหนังสือข่าว”** ที่สมาคมจารย์สมาคม ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่สยามเริ่มมีการนำเอาหลักการทางจริยธรรมหนังสือพิมพ์มาใช้อย่างเป็นทางการ จากเดิมที่พูดกันแต่เพียงประเด็นเสรีภาพเพื่อปวงชนเท่านั้น

⁵ **Canons of Journalism:** - เขียนโดย คณะกรรมการด้านจริยธรรม (Harry J. Wright, ประธาน) แห่งสมาคมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อเมริกา และรับรองโดย สมาคมฯ เมื่อปี 1923 : ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก

เมื่อเกิดการปฏิวัติ 2475 คนไทยได้รัฐธรรมนูญพร้อมกับชัยชนะของคณะราษฎร ซึ่งต่อมาไม่นานหลังจากนั้นได้พิสูจน์ตนเองว่า เป็นเผด็จการประชาธิปไตย ด้วยการปิดหนังสือพิมพ์ร่วม 20 ฉบับ ส่วนประเด็นการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี ที่มีชนนารีจุดประกายไว้นั้น แทบจะไม่มีนักหนังสือพิมพ์ของไทยกลุ่มใดพูดถึงอีกเลย (สุกัญญา สูดบรรทัด, 2542: 33-47)

อย่างไรก็ดี “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” ยังคงเป็นอุดมการณ์หลักของกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ในยุคหลังการปฏิวัติ 2475-2500 ในยุคนี้มีนักหนังสือพิมพ์หลายท่านที่สมควรจะกล่าวอ้างถึง อาทิ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์, กุหลาบ สายประดิษฐ์, มาลัย ชูพินิจ, พระยาศราภัย พิพัฒน์, ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ล้วนแต่เปรียบเป็นแสงสว่างแห่งความหวังของการหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกลุ่มผู้นำลัทธิประชาธิปไตย อาทิ จอมพล ป.พิบูลสงคราม กลับเมินเฉยกับคำว่า “เสรีภาพ” ในการแสดงความเห็น ของหนังสือพิมพ์ ก็ยิ่งทำให้อุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ในยุคนี้เน้นหนักในการเรียกร้องเสรีภาพ มากกว่าอุดมการณ์ในประเด็นอื่นๆ จนทำให้นักหนังสือพิมพ์หลายท่านต้องถูกจับ ถูกจองจำ หรือขอลี้ภัยในต่างประเทศ

ในช่วงเวลานี้ การหนังสือพิมพ์ไทยก็เริ่มเดินทางเข้าสู่ความสับสนปั่นป่วนยิ่ง ความขัดแย้งระดับโลกบานปลายไปสู่การระเบิดของสงครามโลกครั้งที่ 2 (2482-2488) มีการใช้สื่อมวลชนเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อข้ามชาติ เช่นฝ่ายสัมพันธมิตรกระทำกับทหารเยอรมัน ลัทธิคอมมิวนิสต์เริ่มเบ่งบานในประเทศแถบยุโรปตะวันออก ในระหว่างสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงว่าเข้าข้างญี่ปุ่น หลังสงครามโลกผ่านไปสถานการณ์หนังสือพิมพ์ก็ยังไม่ดีขึ้น เพราะรัฐบาลกลับเข้ามาควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างหนักด้วยระบบเซ็นเซอร์ (สุกัญญา สูดบรรทัด, 2542: 57)

ต่อเนืองมาถึง กบฏแมนฮัตตัน ซึ่งมีคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งก่อการกบฏ จับจอมพล ป. ขณะทำพิธีรับมอบเรือรบแมนฮัตตัน ทำให้รัฐบาลประกาศกฎอัยการศึก ระหว่างวันที่ 4 ก.ค.-22 ส.ค. 2494 หนังสือพิมพ์ทุกฉบับถูกเซ็นเซอร์อย่างเฉียบขาดก่อนพิมพ์ กรณีนี้ ทำให้เราเห็นการต่อสู้ของหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง คือ สยามรัฐ โดยการนำของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ด้วยวิธี “กระทบทระแทกแตกดัน” ได้แก่ การเลิกรายงานข่าวด้วยวิธีปกปิดธรรมดา แต่หันไปหาวิธีการ “สร้างข่าวประหลาด” เพื่อแสดงให้เห็นว่า ถ้าไม่มีเสรีภาพ หนังสือพิมพ์ก็ไม่สามารถเขียนข่าวได้

เช่นในวันพุธที่ 11 ก.ค. 2494 สยามรัฐพาดหัวข่าวว่า “ต้นตะไหนดวัดโบสถ์หายไปอย่างลึกลับ ผุงนกเอี้ยงสะไตรไม่ยอมเลี้ยงควายเฒ่า บรรดาควายทั้งหลายเกิดเศร้า เพราะขาดสิ่งประดับความงาม ยามตะวันตกบ” ซึ่งเนื้อข่าวก็บรรยายเรื่องต้นตะไหนดกับวัดโบสถ์โดยละเอียด สยามรัฐรายงานข่าวในลักษณะนี้สืบต่อกันเป็นเวลาหลายอาทิตย์ เช่น “ต้นไม้ประหลาดขึ้นได้เอง” “แมวดำไล่ตระหวัดพัดหนูสาว” และ เรื่อง “ตุ๊กแกกับงูเขียว” เป็นต้น จนทางการต้องยกเลิกการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เมื่อวันที่ 20 ส.ค. และสยามรัฐประกาศ “คืนสภาพเดิม” (สุกัญญา สูดบรรทัด, 2542, 70)

□ มุมมองแบบระบบการเมืองโลก (Geo-political Perspective)

□ บริบทในต่างประเทศ

Curran, J. & Park, M. (2000: 3-4) ระบุว่าแนวคิดที่มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ของสื่อมวลชนของทุกประเทศในโลกมากที่สุด ในช่วงทศวรรษ 1950 - 1990 ตอนต้น (การล่มสลายของสหภาพโซเวียต) ที่กินเวลากว่า 40 ปี (2493-2535) ก็คือแนวคิดภายใต้กรอบระบบการเมืองโลกที่ใช้เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์เป็นหลัก (Geo-political: 1910s) ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 และ เริ่มต้นเข้าสู่ **สงครามเย็น** (Cold War: 1947-1991) ที่มีการนำมาพัฒนาและวิเคราะห์ในเชิงวารสารศาสตร์ ในหนังสือเรื่อง *Four Theories of the Press* (Siebert และคณะ, 1956) ซึ่งแบ่งหนังสือพิมพ์ในโลกออกเป็น 3 ค่ายใหญ่ๆ คือ โลกเสรีแห่ง ค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย (สื่อในค่ายนี้แตกออกเป็น 2 ฝ่าย และแข่งขันกันอย่างสูง คือ ฝ่ายสนับสนุนแนวคิดเสรีนิยม: Libertarianism และฝ่ายสนับสนุนแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม: Social Responsibility), ค่ายเผด็จการโซเวียต และ ค่ายอำนาจนิยม (กลุ่มชาติกำลังพัฒนา, ชาติที่เคยปกครองด้วยระบบฟาสซิสต์ หรือชาติตะวันตกที่อยู่ระหว่างเตรียมเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณากันให้ถ่วงถี้ ถึงเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเล่มดังกล่าว ก็จะได้เห็นว่าค่อนข้างเน้นหนักไปในเรื่องของสื่อมวลชนโลกในสองค่ายยักษ์ใหญ่ (อเมริกา และ รัสเซีย) ตลอดจนสื่อมวลชนในชาติอาณานิคมของอเมริกา และอังกฤษเท่านั้น ขณะที่ไม่ได้พูดถึงสื่อมวลชนที่อยู่นอกระบบการปกครองเหล่านี้เลย รวมทั้ง คณะผู้ทำงานพยายามชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่ค้นพบของตน โดยแทบจะไม่มีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ด้วยการนำเอาข้อถกเถียงในด้านของอุดมการณ์มาวิเคราะห์เลย

แม้ Siebert และ คณะ จะอ้างว่า ระบบสื่อมวลชนสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญา และระบบการเมืองในสังคมใดๆ รวมทั้งการที่จะเข้าใจระบบสื่อมวลชนระหว่างประเทศให้ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอธิบายถึงปรัชญา และระบบการเมือง หรือแนวคิดทฤษฎี ที่สื่อมวลชนเหล่านั้นเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละประเทศให้ได้ก่อน แต่พอเอาเข้าจริงเราก็จะพบว่าทฤษฎี แนวคิด หรือปรัชญาทางการเมืองเหล่านั้น ก็ล้วนแล้วแต่เขียนขึ้นโดยนักทฤษฎีตะวันตก อีกนัยหนึ่งก็คือ การศึกษาระบบการสื่อสารของโลก เป็นการวิเคราะห์ภายใต้กรอบความคิดแบบตะวันตกนั่นเอง

และไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามที่ ทำให้แนวคิดนี้ยืนยงคงกระพันมาๆได้กว่า 40 ปี แต่มันก็ทำให้แบบแผนดังกล่าวฝังรากลงสู่ระบบความคิดของนักการวารสารศาสตร์เกือบทั่วทุกมุมโลก จนกลายเป็นระบบความคิดที่ขาดไร้ซึ่งความรู้ ความเข้าใจในระบบสื่อมวลชนอื่นๆ ที่ไม่อาจสามารถนำมาอธิบายหรือตีความภายใต้กรอบแนวคิดระบบการเมืองโลกแบบ Siebert และคณะได้เลย (ทั้งนี้ อาจหมายรวม

ถึงระบบการเมือง และปรัชญาการปกครองแบบ ไทย ที่ไม่ได้เป็นเสรีนิยม หรือ สังคมนิยมแบบเต็มรูปแบบ)⁶

นอกจากนี้ **ลัทธิมาร์กซิสต์** (Marxist Ideology) ที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี 2391 ก็เริ่มกลายมาเป็นแนวคิดหลักที่คัดค้านกับแนวคิดแบบประชาธิปไตยแบบสหรัฐอเมริกา โดยมีบทบาทสำคัญต่อแนวคิดทางการเมืองแบบคอมมิวนิสต์ และสังคมนิยม ในกลุ่มประเทศยุโรป และต่อเนื่องมาจนถึงย่านเอเชีย หรืออาจจะเรียกได้ว่าในช่วงศตวรรษที่ 20 แนวคิดนี้จะมีบทบาทมากที่สุด จนกระทั่งปี 2535 แนวคิดดังกล่าวจึงเริ่มล่มสลายลงไป อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของแนวคิดดังกล่าว ก็ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติ ปฏิรูปการปกครอง ในย่านยุโรปตะวันออก, จีน, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, คิวบา, นิการากัว และประเทศอื่นๆ รวมทั้งยังส่งผลก่อให้เกิดกลุ่ม หรือพรรคสังคมนิยมใน สหราชอาณาจักร, ฝรั่งเศส, สเปน และบางประเทศในทวีปแอฟริกาอีกด้วย (“1848-1989: Era of Marxist Ideology”, *Compton's Interactive Encyclopedia*, Copyright © 1994)

ขณะที่ **อุดมการณ์สื่อ** ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว และได้กลายเป็นต้นแบบของการวารสารศาสตร์ทั่วโลก โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศโลกเสรี มาจนถึงปัจจุบัน ก็ยังคงเป็นอุดมการณ์ในเรื่อง “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” ตามแนวคิดเสรีนิยม และ อุดมการณ์ในเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคม”⁷ ขณะที่ **ในสังคมไทย** ซึ่งเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรุนแรงทำให้แนวคิดส่วนใหญ่ยังคงเน้นหนักในเรื่องของเสรีภาพมากกว่าแนวคิดอื่นๆ

⁶ Sklair (1997) แบ่งระบบสังคมของโลกออกเป็น 5 แบบ โดยเริ่มแบ่งจากขั้วทางการเมืองเป็น 2 ขั้วหลัก คือ ขั้วประชาธิปไตย (Democratic) และ ขั้วอำนาจนิยม (Authoritarian) จากนั้นจึงแยกออกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ คือ ขั้วเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberal) และ ขั้วที่มีกฎระเบียบเข้มงวด (Regulated) ได้ระบบสังคมออกมา 5 ระบบ โดยระบบที่ 5 เพิ่มเติมมาในฐานะที่กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมดังนี้

- 1) Authoritarian neo-liberal society: อาทิ เม็กซิโก, เกาหลีใต้, ไต้หวัน, มาเลเซีย,
- 2) Authoritarian regulated Society: อาทิ ซิมบับเว, อียิปต์
- 3) Democratic neo-liberal Society: อาทิ ญี่ปุ่น, สหรัฐอเมริกา, อังกฤษ, ออสเตรเลีย,
- 4) Democratic Regulated Society: อาทิ สวีเดน, อิตาลี, แอฟริกาใต้, อินเดีย,
- 5) Transitional and Mixed Society: อาทิ จีน, อเมริกาใต้, ตะวันออกกลาง, รัสเซีย

{Curran, J. and Park, M., 2000, 13}

⁷ ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม: - (1947) คณะกรรมการฮัตชินส์ ได้สร้างทฤษฎีนี้ขึ้นมาภายหลังจากที่แนวคิดเสรีนิยม เริ่มเกิดปัญหาในการให้เสรีภาพสื่อมวลชนจนเกินไป จนทำให้มีการใช้เสรีภาพไปในทางที่ผิด โดยเน้นให้หนังสือพิมพ์มีทั้งเสรีภาพ ขณะเดียวกับที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบกันไปด้วย

□ บริบทของสังคมไทย

ในช่วงปลายสมัยของจอมพล ป. (2498-2500) หนังสือพิมพ์เริ่มแตกออกเป็นฝักฝ่าย หลายฉบับตกอยู่ในอิทธิพลของนักการเมือง เริ่มมีหนังสือพิมพ์ “โสภณ” คือหนังสือพิมพ์ที่ขายอุดมการณ์ให้กับผู้มีอิทธิพล โดย หนังสือพิมพ์ที่สังกัดผู้นำของแต่ละค่าย เขียนวิพากษ์วิจารณ์ดำทอ และสาดโคลนใส่กันอย่างเต็มที่ หนังสือพิมพ์จึงไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง **เนื้อหาไร้สาระกลายมาเป็นสิ่งเสพติดที่ขาดไม่ได้** แต่แล้วความกดดันตลอดสมัยของ จอมพล. ป. และอำนาจล้นฟ้าของ พล.ต.เผ่า ก็ถูกจุดระเบิดขึ้นด้วยการเลือกตั้งสกปรก เมื่อเดือนมีนาคม 2500 **หนังสือพิมพ์หลายฉบับมีบทบาทอย่างมากในการสร้างประชามติ มีการเรียกร้องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยรวมกลุ่มกันตั้งคำขวัญ ที่หัวหนังสือพิมพ์ว่า**

“เราสู้เพื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เพราะเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

คือเสรีภาพของประชาชน”

(วิลาสินี พิพิธกุล, 2530: 11-9)

ในช่วงเวลานี้ ถือเป็นช่วงของการสืบต่อการเผชิญหน้า ระหว่างรัฐบาลเผด็จการกับหนังสือพิมพ์ เริ่มตั้งแต่ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นช่วงยุคมืดของการหนังสือพิมพ์ที่หนังสือพิมพ์แทบจะหมดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นโดยสิ้นเชิง แต่หนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลก็ได้มีการบ่มเพาะทางความคิด จนสามารถแยกเป็นฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวา อย่างชัดเจนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม และ 6 ตุลาคม โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี 2498 ที่รัฐบาลเปิดเสรีในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น แต่ก็ทำให้เกิดความแตกแยกกัน เนื่องจากหนังสือพิมพ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือของนักการเมืองแต่ละฝ่าย มากกว่าจะรับใช้ประชาชนตามอุดมการณ์ที่แท้จริง

จนกระทั่งการออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 เมื่อวันที่ 17 ต.ค. 2501 **ที่นับว่าเป็นเครื่องมือในการครอบงำกระแสความคิดเสรีโดยสิ้นเชิง หนังสือพิมพ์ก็เริ่มเดินทางเข้าสู่ยุคมืด** หนังสือพิมพ์เก่าๆ ยังออกต่อไปได้ แต่ลำเส้นที่รัฐบาลกำหนดเอาไว้ไม่ได้ และไม่ยินยอมให้มีการออกหนังสือพิมพ์ใหม่ หนังสือพิมพ์หลายฉบับถูกสั่งปิด และเหตุการณ์ก็ยังคงดำเนินอยู่เช่นนี้ ภายใต้การปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ต่อเนื่องมาจนถึงยุคจอมพลถนอม อาทิ การสั่งปิดหนังสือพิมพ์ การ “ขอร้อง” หรือ “ขอแสดงความนับถือ” จากเจ้าหน้าที่ บ้างก็ถูกจับ สั่งปิดหนังสือพิมพ์ เพราะถูกกล่าวหาว่า “บ่อนทำลายคณะปฏิวัติ” ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้**ทำให้หนังสือพิมพ์ด้อยในเนื้อหาสาระ แม้จะมีเครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ทันสมัยมากขึ้น** (สุกัญญา สุดบรรทัด, 2542: 74-81)

อย่างไรก็ดี สถานการณ์สงครามเย็น หรือ 4 Theories of the Press ไม่สามารถจะเข้ามาเป็นตัวกำหนดทฤษฎี บทบาท ของนักหนังสือพิมพ์ไทยในช่วงเวลานี้ได้มากนัก เนื่องจากการถูกจำกัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ แต่ทั้งนี้แนวคิดแบบสังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ ที่ได้รับอิทธิพลจาก**ลัทธิมาร์กซิส**

(Marxist Ideology) ทั้งจากจีน และรัสเซีย เริ่มเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวคิดของกลุ่มปัญญาชน อยู่ค่อนข้างมาก โดยขณะที่หนังสือพิมพ์ถูกจำกัดเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ และนำเสนอข่าวสาร กลุ่มที่ดูจะมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงชะตากรรมของสังคมมากที่สุดจึงพลิกกลับไปอยู่ที่มือของ **กลุ่มนักศึกษา** ที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ซึ่งการเคลื่อนไหวแต่ละครั้งของภาคประชาชนนี้ เป็นเหมือนคลื่นขึ้นลง เป็นกระแส เกิดจากอารมณ์ และความเป็นเพื่อนพ้องกระแสดังกล่าวเกิดเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 และต่อเนื่องมาจนถึงเหตุการณ์ 6 ต.ค. 2519 (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2543: 24-5)

□ มุมมองแบบความทันสมัย (Modernization Perspective)

□ บริบทในต่างประเทศ

หากทศวรรษ 1950 “ทฤษฎีหนังสือพิมพ์: 4 Theories of the Press” เป็นการมองความเป็นสากลของการวารสารศาสตร์ด้วยสายตาของชาวตะวันตก ทฤษฎีนี้ก็ติดตามติดมาด้วยกระบวนทัศน์อันต่อเนื่องในทศวรรษ 1960 ภายใต้หลักการโครงสร้าง และหน้าที่นิยม (Structural-Functionalism) ของสื่อที่ว่า **ประเทศกำลังพัฒนาควรจะมีสื่อแบบอย่างจากตะวันตก** โดยอุดมการณ์หลักที่ยังเน้นหนักก็คือ ประเด็น **สื่อเสรี** เพื่อนำสู่สังคมพหุนิยม (Pluralism) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดที่ว่า “การสื่อสาร” ที่ได้รับการพัฒนา (ตามแบบตะวันตก) จะนำพาให้ประเทศเหล่านั้นพ้นจากปัญหาสังคม และลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่กำลังเกาะกินกลายเป็นวิกฤตชาติ

อีกนัยหนึ่ง Lerner (1963: 350) ชี้ว่า “เป็นปฏิบัติการเพื่อให้โลกทั้งมวลวิ่งไปสู่ความทันสมัย” (Curran, J. & Park, M., 2000: 4) หรือ “เป็นการนำเอาระบบการสื่อสารมวลชนเข้าไปเผยแพร่และพัฒนาประเทศต่างๆ ให้หันมาใช้ระบบทุนนิยมแบบตะวันตก” (Reeves, 1993: 24) ขณะที่ Boyd-Barrett (Reeves, 1993: 24) ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “มิชชันนารี” (ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ ในยุคจักรวรรดินิยม) ซึ่งการนำเอาเทคโนโลยี และแบบจำลองการสื่อสารจากตะวันตก อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศยากจน เลียนแบบระบบทุนนิยมไปได้ในที่สุด (Nordenstreng and Schiller 1979; Boyd-Barrett 1982: 175-176)

แนวคิดหลักของการทำให้ทันสมัย (Modernization) นั้น มุ่งเน้นที่จะนำความเจริญทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมไปสู่ชาติกำลังพัฒนา และด้อยพัฒนา ภายใต้คำขวัญที่ว่า “เพื่อความเป็นอยู่ทางสังคม และชีวิตที่ดีกว่า” อาทิ ความพยายามที่จะให้ชาวพื้นเมืองเปรูบริโภคน้ำดื่ม หรือกระตุ้นให้ชาวเตอร์ก และอิหร่าน มีความทะเยอทะยานมากขึ้น ซึ่งหากประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ความคิด และข้อมูลใหม่ๆ ก็ทำให้ประเทศเหล่านั้นจะต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากเพื่อพัฒนาเทคโนโลยี และการสื่อสารของตน (อันเป็นช่องทางของการนำภาพความศิวิไลซ์ เข้ามากระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น) ให้ได้ทัดเทียม และเป็นไปตามความต้องการของประชาชน (Curran, J & Park, M., 2000: 4)

ทั้งนี้ ทฤษฎีการปรับตัวให้ทันสมัย เน้นไปที่บทบาทของสื่อที่ได้รับแนวคิด และอุดมการณ์จากตะวันตก ในการทำหน้าที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชาติด้วยมุมมองของเจ้าอุดมการณ์ที่มุ่งระบบทุนนิยม รวมทั้ง สื่อยังมีหน้าที่ตอกย้ำ สนับสนุนให้มีการยอมรับแนวคิด และค่านิยมจากชาติตะวันตกมากขึ้นอีกด้วย (Reeves, G., 1993: 26) ซึ่งหากมองในมุมนี้ สื่อก็เท่ากับเป็นผู้ตอบสนองอุดมการณ์หลักของตะวันตก เพื่อให้อุดมการณ์หลักเหล่านั้นคงอยู่ได้ แม้ผ่านพ้นยุคจักรวรรดินิยมมาแล้วนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ นั้น ยังมีระบบการเมืองการปกครองที่ไม่สอดคล้อง หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระบบทุนนิยมเสรี และประชาธิปไตย ทำให้การรับเอาแนวคิดดังกล่าวเข้ามาก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสื่อมวลชนอยู่มากมาย โดยแม้แต่ W. Schramm ผู้สนับสนุนแนวคิดเรื่องความทันสมัยมาโดยตลอด ในที่สุดก็ยังให้ความเห็นในทำนองที่ว่า “เป็นการยากที่จะให้ประเทศเหล่านั้นยอมรับแนวคิดเสรี การแข่งขัน และระบบการสื่อสาร ที่ล้วนแต่ขัดกับระบบความเชื่อความเคยชินดั้งเดิมของประเทศนั้นๆ” เช่นเดียวกับ Pool ที่ให้ความเห็นว่า “ไม่มีประเทศใดที่จะทนกับเสรีภาพสื่อ ที่สนับสนุนให้มีการสร้างความแตกแยกขึ้นในชาติ และเปิดทางให้มีการเรียกร้อง/ต่อต้านเพื่อให้มีระบบการเลือกตั้งเสรี” (Curran, J. & Park, M., 2000: 5)

จากการที่รัฐบาลของแต่ละประเทศเองตระหนักได้ถึงบทบาทสื่อที่อาจส่งผลกระทบต่อสภาพทางการเมือง-เศรษฐกิจ รัฐบาลเหล่านั้นจึงมักจะมีการแทรกแซงสื่อ เพื่อให้สื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่ภายใต้อุดมการณ์จากตะวันตกได้อย่างเสรี จนอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นภายในชาติ (Reeves, G., 1993: 28) ซึ่งปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การเผยแพร่ **แนวคิดสื่อเสรีของตะวันตก** โดยอ้างความทันสมัยไม่ได้ได้รับการยอมรับกันมากนัก นั่นก็คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องปลีกย่อยดังกล่าวอย่างแท้จริง รวมทั้งการที่ตัวผู้นำเสนอทฤษฎีเองไม่ยอมรับทัศนะที่ว่า แนวคิดของความทันสมัยก็คือการนำความเป็นตะวันตกเข้าไปสู่ชาติอื่น อันเป็นลักษณะเดียวกับลัทธิจักรวรรดินิยมนั่นเอง (Curran, J. & Park, M., 2000: 5)

๐ บริบทของสังคมไทย

บริบทของการวารสารศาสตร์ของไทยในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงทศวรรษ 1950 - 60 หนังสือพิมพ์ไทยยังคงถูกปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออก จากประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 กระทั่งไม่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำความคิดแก่สังคมได้ตามอุดมการณ์หลักที่ยึดถือมาแต่เดิม เนื่องจากยุคการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ เป็นยุคแห่งการเฉียบขาด เป็นสมัยแห่งความบีบคั้นทางการเมือง และความคิด นักเขียนหัวก้าวหน้าหลายคนต้องหนีไปอยู่ต่างประเทศ หรือบ้างก็ถูกจับกุม เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์, จิตรภูมิศักดิ์ และคำว่า “**คอมมิวนิสต์**” ดูจะเป็นคำที่ฮิตที่สุดในสมัยนั้น

นอกจากนั้น กระแสของความทันสมัยนิยมที่เริ่มเข้ามาตอกย้ำ “การยึดเอาแบบอย่างแบบโลกเสรีตะวันตก” เพื่อตอบโต้กับแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่เริ่มมีบทบาทในการโฆษณาชวนเชื่อ และโจมตีจุดอ่อนของลัทธิทุนนิยมเสรี ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น และสังคม อันเนื่องมาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ดูเหมือนว่าจะเข้ามามีส่วนในสังคมไทยมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ แต่ทั้งนี้ไม่ใช่จากการสนับสนุนของกลุ่มสื่อมวลชน ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ หากเป็นกลุ่มผู้ปกครองประเทศ (Technocrat) ที่ถูกผูกขาดอยู่ด้วยแนวคิดแบบตะวันตก มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อนำไปสู่ความทันสมัย แบบทุนนิยม

ดังที่ วิลลาซีนี พิพิทกุล (2530: 11-9) ชี้ว่า “วงวรรณกรรมก้าวเข้าสู่ ความอับทึบทางปัญญา มุ่งเน้นความบันเทิง และกิจกรรมส่วนตัวของชนชั้นสูง และกลาง และมักจะบิดเบือนภาพของชนผู้ใช้แรงงานว่าเป็นพวกโง่เขลา” อีกนัยหนึ่งคือ ภาครัฐบาลและหนังสือพิมพ์ของภาครัฐบาล เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดอุดมการณ์ของฝ่ายทุนนิยม ขณะที่ฝ่ายหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช่ภาครัฐ ถูกกล่าวหาว่าแฝงใฝ่ในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ จนต้องมีการออกกฎหมายควบคุมการทำงานของสื่ออย่างเข้มงวด

กล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์ในยุคของจอมพลสฤษดิ์เป็นยุคต่อแห่งความเสื่อมโทรม ตั้งแต่สมัยจอมพล ป. หนังสือพิมพ์ยังคงติดยึดอยู่กับเรื่องไร้สาระ และการตำหนิติเตียนความเลวร้ายในหน้าหนังสือพิมพ์ถึงขนาดจอมพลสฤษดิ์ สั่งพักแท่นพิมพ์ของหนังสือพิมพ์อิสระ รวมทั้งปิดหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับ อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่สมัยนี้ได้สร้างเอาไว้ และหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน คือ การเขียนข่าวด้วยอคติ หรือ การใช้เสรีภาพหนังสือพิมพ์ด้วยอคติ ดัง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เคยวิจารณ์หนังสือพิมพ์เอาไว้ว่า “.....การกระทำใดๆ ที่เจือปนด้วยอคตินั้นไม่ดีเป็นแน่นอน ใครๆ ก็รู้ว่าการใช้เสรีภาพหนังสือพิมพ์ด้วยอคตินั้น จะต้องเป็นภัยมหันต์ ภัยต่อใครหรือครบ? ภัยต่อผู้อ่านที่มีเสรีภาพนั่นเอง เพราะคนจะหมดความเชื่อถือ.....” อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายยุคจอมพลสฤษดิ์ นักเขียนหัวก้าวหน้าต้องยุติบทบาทเกือบจะโดยสิ้นเชิง ทั้งในด้านวรรณกรรม และหนังสือพิมพ์ และจากการละเลยดังกล่าว หนังสือพิมพ์จึงตกอยู่ในลักษณะของความไม่ค่อยจะรู้จะไร้อยู่อีกหลายสิบปี (วิลลาซีนี พิพิทกุล, 2530: 11-9)

□ มุมมองแบบจักรวรรดินิยมในสื่อ/วัฒนธรรม (Media & Cultural Imperialism)

□ บริบทในต่างประเทศ

การวิจัยด้านการสื่อสารมวลชนในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา ในช่วงทศวรรษที่ 1950 และต้นทศวรรษ 1960 ได้พบว่า การสื่อสารมวลชนในกลุ่มประเทศดังกล่าวถูกครอบงำด้วยแนวคิด “หน้าที่นิยม” (Functionalism) เนื่องด้วยสถาบันที่สอนเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน ได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน การศึกษา และทุนการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะทุนที่มาจากกลุ่ม ฟอร์ด และ รอกกี

เฟลเลอร์ จนทำให้หลักการหน้าที่นิยมของสื่อมวลชน กลายเป็นหลักการหลัก ที่ขัดแย้งกับระบบการปกครองของหลายๆ ประเทศ (Reeves, G., 1993, 43)

นับจากปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา กระบวนทัศน์ในเรื่องการปรับตัวให้ทันสมัย เริ่มลดบทบาทลงไปเรื่อยๆ ขณะที่มีการอธิบายปรากฏการณ์ด้วยแนวคิด จักรวรรดินิยมในสื่อ หรือจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม ขึ้นมาแทน เนื่องจากเริ่มมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในทำนองที่ว่า การใช้แนวคิดความทันสมัยมาอธิบายโลก และใช้ประโยชน์จากแนวคิดดังกล่าว ของชาติตะวันตกอาทิ ความช่วยเหลือในด้านทุนการศึกษา หรือโครงการต่างๆ ที่ให้กับประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงการสนับสนุน “กระแสข่าวสารเสรี” (Free flow of information) นั้น แท้จริงแล้วล้วนแต่เป็นความพยายามของอุตสาหกรรมอเมริกา ที่จะพาตัวเองก้าวขึ้นไปสู่จุดยืนสู่ความเป็นเจ้าอำนาจทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Schiller 1969, 1976, 1998)

โดยเป็นการทำให้ประเทศต่างๆ ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมของอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความพยายามที่จะเชิดชูระบบทุนนิยมอเมริกัน ให้กลายเป็นระบบเศรษฐกิจหลักในสังคมโลก รวมทั้งพยายามลดบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่น จนกลายเป็นกระบวนการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ของโลก (Global Hegemonization) ดังที่ Schiller (1998) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “ทุกวันนี้ สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม และการสื่อสารของโลกไปแล้ว” (Curran, J. & Park, M., 2000: 5) จนทำให้ทุกประเทศทั่วโลกต้องพึ่งพาการสื่อสาร และวัฒนธรรม (cultural Dependency) จากอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Reeves, G., 1993, 28)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโลกที่สาม จักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมสามารถนิยามได้ว่าเป็นการแทรกแซง และการครอบงำชีวิตทางวัฒนธรรมของชนชั้นประชาชน โดยชนชั้นปกครองแห่งโลกตะวันตกอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะจัดระเบียบค่านิยม พฤติกรรม สถาบัน และเอกลักษณ์ (Identity) ของประชาชนที่ถูกกดขี่ใหม่ให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชนชั้นจักรวรรดินิยม (เชษฐา พวงหัตถ์, 2541: 196)

อย่างไรก็ดี กระบวนทัศน์นี้ ก็เริ่มระส่ำระสายอยู่บ้างในช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990 เมื่อเริ่มมีเสียงวิพากษ์ว่า แนวความคิดในเรื่อง “การสื่อสารทางเดียว” (One-way Flow of Communication) ที่อเมริกานับเป็นฝ่ายส่งถ่ายมายังทั่วโลกนั้น แท้จริงแล้ว มันก็มีกระแสการสื่อสารทั่วโลก (Global Flow) ที่ได้ตอบกลับกันไปมา หรือที่เรียกว่า “การสื่อสารแบบไร้ทิศทาง” (Multidirectional) นั่นเอง ดังที่ Serberny-Mohammadi (1996) ได้ชี้ให้เห็นการถ่ายโอนวัฒนธรรม และการสื่อสารจากตะวันตก ได้ก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือที่เรียกกันว่า “วัฒนธรรมลูกผสม” (Hybridized Cultures) ขึ้นมา เช่นเดียวกับ Giddens (1999) ที่ให้คำนิยามถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวว่าเป็น “การล่าอาณานิคมแบบย้อนกลับ” (Reverse Colonization) อาทิ การทำให้เป็นเม็กซิกัน หรือโปรตุเกสในรายการโทรทัศน์ทางตอนใต้ของรัฐแคลิฟอร์เนีย เพื่อตอบสนองความต้องการ/ โหยหาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนกลุ่มน้อย ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น (Curran, J. & Park, M., 2000, 6)

หากพิจารณาในมุมของการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony) เราก็อาจจะมีมองเห็นถึงปรากฏการณ์ของการปฏิเสธ (Counter-tendencies) เกิดขึ้นในแง่มุมมองดังกล่าว โดยในขณะที่มีความพยายามครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์/เศรษฐกิจ จากอเมริกา เห็นประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ก็มีความพยายามจากกลุ่มต่อต้าน (Local-Resistant) เกิดขึ้นมา ทั้งทางการเมือง และวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงสื่อ ควบคุมสื่อ เพื่อคงเสถียรภาพของระบบการเมือง/วัฒนธรรมดั้งเดิมให้ได้มากที่สุด ยกตัวอย่างเช่น ละครเรื่อง Dallas ที่ถูกนำไปฉายทั่วทุกมุมโลก แต่ก็พบว่ามีการตีความหมายต่างกันไป ในแต่ละวัฒนธรรม และความเชื่อ (Curran, J. & Park, M., 2000, 6)

อย่างไรก็ดี S.Hall (1997) ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับมุมมองของ Hegemony ว่า แม้จะดูเหมือนว่าจะมีแรงต่อต้าน จนทำให้เกิดการเจรจาต่อรอง มีการแปลความหมายใหม่ขึ้นมา ก็จริง หากแต่โดยทั่วไปแล้ว “วัฒนธรรมของโลก ก็ยังคงมีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะการใช้ภาษาอังกฤษ” ขณะที่ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมนั้น “ยังมีการซึมซับเอาวัฒนธรรมหลักของเจ้าอุดมการณ์ในลักษณะของโครงสร้างหลักอย่างไม่รู้ตัว อีกนัยหนึ่งก็คือ อเมริกันเป็นผู้สร้างแนวคิดหลักให้กับโลก นั่นเอง (Curran, J. & Park, M., 2000, 6)

□ บริบทของสังคมไทย

ในช่วงทศวรรษ 1970 หรือประมาณ 2513 สภาพสังคมของไทยยังคงอยู่ภายใต้การปกครองในระบบอบเผด็จการ โดยมีจอมพลถนอม, จอมพลประภาส และพันเอกถนอม เป็นดาราทองการเมืองเป็นทายาทสืบต่อจากจอมพลสฤษดิ์ที่ถึงอสัญกรรม เมื่อปี 2506 ประกอบกับเป็นช่วงที่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เริ่มแทรกซึมเข้ามาอย่างหนัก การคอร์รัปชันในวงราชการเป็นไปอย่างกว้างขวาง รวมทั้ง สงครามเวียดนามที่ทิ้งปัญหาความเสื่อมโทรมทางสังคม ทั้งเด็ก และผู้หญิงไว้ในไทย ขณะที่การแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์แทบจะเลือนหายไป เนื่องจากนักเขียนหัวก้าวหน้าพากันยุติบทบาทเกือบจะโดยสิ้นเชิง

โดยขณะที่ คนหนุ่มสาวเริ่มเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมือง หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ก็ยังคงจมอยู่กับความไร้สาระ และควาโลภก็อันเป็นสิ่งที่สังคมกันมาตั้งแต่สองทศวรรษที่แล้ว สะท้อนแต่กิจกรรมส่วนตัวของพวกเขาไฮโซไฮดี้ และเรื่องของชาวกรุงเทพฯ กระทั่งแต่ข่าวการประวัตินางสาวไทยติดกันเป็นเดือน ปลุกค่านิยมให้คนรักความสบาย ความฟุ่มเฟือย โดยมีได้มีการเตรียมผู้อ่านไปสู่การมีชีวิตในระบบประชาธิปไตย (วิลาสินี พิพิธกุล, 2530: 9-11)

ดังที่ สุกัญญา สุตบรรทัด (2542: 74-81) ชี้ว่า “เมื่อความกดดันของประชาชนต่อรัฐบาลทวีความรุนแรงมากขึ้น นักศึกษาประท้วงทำท่าอากาศยานรัฐ หนังสือพิมพ์ที่ถูกปิดกั้นเสรีภาพ และไม่มีบทบาทในการนำความคิด ก็กลับมีบทบาทในการ “เข้าผสมโรง” จนทำให้เกิดวิกฤติการณ์เกิดปะทุขึ้นเป็นความรุนแรง”

ทั้งนี้ เนื่องจากช่วงเวลาก่อน 14 ต.ค. 2516 จนมาถึง 6 ต.ค. 2519 สื่อหนังสือพิมพ์ หรือสื่ออื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็นโทรทัศน์ หรือวิทยุ ล้วนยังคงผูกพันกับอำนาจรัฐจนแทบแยกกันไม่ออก มีสื่อของทหาร และรัฐบาลเกิดขึ้นมาทดแทน ในขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์ที่เป็นของภาคเอกชน ก็ถูกคุกคาม และปิดปาก โดยเฉพาะในช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม สื่อมวลชนยิ่งถูกควบคุมมากขึ้น เมื่อนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่ได้รับการแต่งตั้งในวันที่ 8 ตุลาคม 2519 ได้ใช้นโยบาย “ขวาตกขอบ” ใช้ **ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 42** ในการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ ทำให้เนื้อหาของสื่อที่นำเสนอออกมาในช่วงเวลานี้จึงค่อนข้างจะเน้นหนักไปในประเด็นอื่นๆ มากกว่าประเด็นทางการเมือง เพื่อหลีกเลี่ยงการคุมเข้มจาก ป.ร.42 จนในที่สุด ดูเหมือนว่า การควบคุมสื่อ และกระแสนิยมเสรีอย่างต่อเนื่อง ที่ได้รับการผลักดันอย่างเต็มที่จากภาครัฐ จึงได้กลายมาเป็นอุดมการณ์หลักของสังคมในเวลาต่อมา ที่แม้แต่สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์เองก็ไม่สามารถรอดพ้นจากวิกฤตทุนนิยมไปได้ และทำให้อุดมการณ์สื่อที่เคยเป็นกระบอกเสียงให้กับประชาชน กำลังแปรเปลี่ยนรูปแบบไป

จากสถานการณ์ที่ “พรั่มัว” ถือว่าเป็นผลพวงมาจากการที่หนังสือพิมพ์ถูกกดดันภายใต้ที่อุปถัมภ์ของทหารมาเป็นเวลานาน ทำให้ หนังสือพิมพ์ตกต่ำลง และกัดกร่อนความเชื่อมั่นในเสรีภาพของคนลงไปเรื่อยๆ ประชาชนถูกกีดกันทางปัญญา และมอมเมา โดยปราศจากแก่นสารมาเป็นเวลานาน หนังสือพิมพ์เกิดความเคยชินในการหาข่าวชนิดเดินตามหลังรัฐบาล รวมทั้งเริ่มมีการกระทำที่ **อัปยศอดสู** ซึ่งตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน คือ การซื้อขาย “หัว” หนังสือพิมพ์ทางการค้า และการปลุกฝั่งระบบ “ซองขาว” (วิลาลินี พิพิฑกุล, 2530: 9-11)

อย่างไรก็ดี ต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ที่ว่า หนังสือพิมพ์ไม่มีจริยธรรมนั้น อุทธรณ์ พลกุล (2511) ให้ความเห็นเอาไว้ว่า “ไม่ว่าจะจัดเอาถ้อยคำซัดๆ ภาษาบาลีมาบรรจุไว้ในจริยธรรม อย่างเช่นกัจจัญจน, ปวารณา, อกุศลมูล, สัจจ, ฯลฯ อะไรก็ตาม อันเป็นจริยธรรมของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันต่าง ๆ ลงชื่อรับรองไว้ นั้น ย่อมไม่ต่างอะไรกับเจดีย์ที่ตั้งที่อยู่บนกองทราย รังแต่จะล้มครืนลงมา **ตราบเท่าที่ไม่มีเสรีภาพ**” (อุทธรณ์ พลกุล, “วันนักข่าว, 2511: 90)

□ มุมมองแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization)

□ บริบทในต่างประเทศ

แนวคิดของ Hall ที่อ้างข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าลักษณะการสื่อสารแบบหลายทิศทาง อันเป็นแนวโน้มของการปฏิเธรการครอบงำทางอุดมการณ์ อาจเป็นเพียงมายาภาพ เพราะในขณะที่มีการต่อต้าน แต่ก็มีกรอบรับอยู่ในด้านของโครงสร้างใหญ่ไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการที่หวนกลับมาสนับสนุนแนวคิดจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม และในสื่ออีกครั้งหนึ่ง ในช่วงทศวรรษ 1980-90 หรือที่เรียกกันว่า “โลกาภิวัตน์” ดัง Robertson (1992: 8) สรุปว่าเป็นการย่อโลกให้มี

ขนาดเล็กลง และกลายเป็นโลกเดียว รวมทั้งเป็นการกลับมาของกระบวนทัศน์ “ทันสมัย. (Modernization) ในรูปแบบเทคโนโลยีไร้พรมแดน

เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2537: 6-9) อธิบายไว้ว่า โลกาภิวัตน์ ก็คือ การเคลื่อนตัว หรือการพัฒนาของทุนในระดับโลก ซึ่งเริ่มมีมาตั้งแต่ประมาณศตวรรษที่ 15-16 นำไปสู่การแสวงหาสินค้า วัตถุดิบ ทองคำ และเงิน จนกระทั่งแพร่ไปสู่การค้าอาณานิคม ทั่วเอเชีย และภูมิภาคอื่นๆ เพื่อสร้างความเฟื่องฟูให้กับประเทศจักรวรรดิ ในช่วงศตวรรษที่ 17 ต่อเนื่องมาถึงกระบวนทัศน์แห่งความทันสมัย และจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม ในที่สุดก็คือ “โลกาภิวัตน์”

ดังที่ Giddens (1999) สรุปว่า “โลกาภิวัตน์ในวันนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการทำให้เป็นตะวันตก (Westernization) โดยภาพรวม ไม่ได้เจาะจงไปที่ประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือกลุ่มบริษัทใดบริษัทหนึ่ง หากแต่ผลกระทบดังกล่าวทำให้ดูเหมือนกับว่าประเทศตะวันตกปรากฏอยู่ในทุกๆ ที่บนโลกใบนี้” อีกนัยหนึ่งก็คือ กระบวนทัศน์โลกาภิวัตน์ ได้เคลื่อนย้ายตัวเองจากการทำให้ทันสมัย (Modernization) หรือการแสวงหาประโยชน์จากชาติกำลังพัฒนา มาเป็นทัศนะแบบโลกาภิวัตน์ อันเปรียบเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอันเป็นสากล ที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของโลกอยู่แล้ว ด้วยตัวของมันเอง โดยที่ไม่มีใครคนใดเป็นผู้บงการ (Curran, J. & Park, M., 2000, 7)

กระบวนการหลักของ “โลกาภิวัตน์” (Globalization) ในฐานะเป็นเครื่องจักรกลแห่งเสรีภาพ, ความหลากหลายทางด้านสื่อสาร และการปลดแอกทางสังคม (Curran, J. & Park, M., 2000, 7) ประการที่หนึ่ง เป็นการนำเอาแนวคิดในเรื่อง “หมู่บ้านโลก” (Global Village) ของ McLuhan (1964) มาอธิบายถึงการลดความเป็นชาติลงมา ขณะเดียวกันก็ชูความเป็นสากลโดยผ่านการสื่อสาร และคมนาคมที่ได้รับการพัฒนา จนกระทั่งทุกๆ คนในโลกสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว และทั่วถึงกัน ประการที่สอง เป็นวิสัยทัศน์ที่ทำให้มองเห็นความเป็นโลกาภิวัตน์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นั่นก็คือ การเปิดช่องทางการสื่อสาร และคมนาคมในระหว่างกลุ่มบุคคล และมีการสถาปนาระบบการเงินแบบใหม่ โดยไม่ได้พูดถึงเรื่องการย่อโลกให้กลายเป็นหนึ่งเดียวในฐานะหมู่บ้านโลก (ที่อาจก่อให้เกิดความหวั่นกลัว) ดังที่ Ien Ang (1990) ได้กล่าวไว้ว่า “ระบบการสื่อสารข้ามชาติ ได้เปิดโอกาสให้รูปแบบใหม่ของการเชื่อมโยง และการสร้างเอกภาพ และการรวมชุมชนวัฒนธรรมเกิดขึ้นมา” (Curran, J. & Park, M., 2000, 7)

ประโยชน์ของระบบการสื่อสารที่ข้ามพินเส้นแบ่งเขตแดน และเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกัน โดยมีการใช้สื่อใหม่ๆ (New Media) เข้ามาใช้งาน ทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการเผยแพร่ความคิดได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิด หรือข่าวสารที่กลุ่มประเทศอำนาจนิยมไม่ต้องการให้ประชาชนของตนรับทราบ จนอาจสร้างวิกฤต ดังที่เคยเกิดกับกรณีของการพูดทางโทรศัพท์จากกรุงปารีสของกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง (Islamic fundamentalist) ผ่านเครื่องขยายเสียงในมัสยิดของประเทศอิหร่าน นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้การปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ประสบความสำเร็จ หรือความพยายามอื่นๆ ที่กลายเป็นชนวนสำคัญที่ทำให้ของรัฐบาลอำนาจนิยมไซเวียต ต้องลดบทบาทของตนลงมา รวมทั้ง มีส่วน

สำคัญที่ทำให้คนทั่วโลก ได้รับรู้ความเป็นไปในอีกมุมโลก และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ต่อกรณีใดๆ จนอาจส่งผลให้กรณีนั้นๆ ได้รับการแก้ปัญหาได้เร็วขึ้น อาทิ การส่งภาพการลักลอบทิ้งน้ำมันลงทะเลของ กลุ่มกรีนพีซ

บทบาทของโลกาภิวัตน์ที่ได้รับการเชิดชูอีกประการหนึ่งก็คือ ช่วยชุกความหลากหลายในสังคม ทั้งทางด้านเชื้อชาติ และภาษา หรืออัตลักษณ์ของบุคคลให้สามารถคงอยู่ได้ อาทิ ชาวเกาหลีในแคลิฟอร์เนีย สามารถดูรายการทีวีภาษาเกาหลีได้จากเคเบิลทีวี ฯลฯ (Curran, J. & Park, M., 2000, 7) โดยลักษณะเด่นของแนวคิดนี้ก็คือ “คิดแบบสากล แต่ลงมือทำให้เป็นท้องถิ่น” (Think Global, Act Local)

ในทางตรงกันข้าม กระแสการวิพากษ์วิจารณ์ “โลกาภิวัตน์” ก็มีมากพอๆ กับกระแสความชื่นชม และยกย่อง กล่าวคือ รัฐบาลของกลุ่มประเทศเล็กๆ ตั้งข้อสังเกตว่า “โลกาภิวัตน์” ทำให้อำนาจของพวกเขาถูกทำลาย และต้องตกอยู่ภายใต้กระแสการครอบงำของบริษัทข้ามชาติ หรือจากเนื้อหาของสื่อต่างประเทศที่พยายามเผยแพร่บรรทัดฐาน และค่านิยมตะวันตกมาสู่ชาติของตน รวมทั้งมุ่งทำลายวัฒนธรรมพื้นถิ่น ด้วยวิธีคิดเอาวัฒนธรรมบางส่วน ไปนำเสนอในรูปแบบของสากล จนเกิดการปนเปื้อน และเปลี่ยนแปลงไปจากภาพความเป็นจริง (Baran, S.J. & Davis, D.K., 2000: 348-9)

ต่อความสัมพันธ์ในด้านอุดมการณ์วารสารศาสตร์ และบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์นั้นอาจจะเปลี่ยนแปลงไป โดยหลังจากนานนับศตวรรษที่สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการสร้าง และตอกย้ำอัตลักษณ์ความเป็นชาติ แต่การขยายตัวอย่างรวดเร็วของสื่อในรูปแบบใหม่ๆ (New Media) อาจกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ชักนำเอาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์สังคมที่แตกต่างออกไป (โดยเฉพาะจากชาติตะวันตก ที่เป็นเจ้าของสื่อต่างชาติมากที่สุด) จนทำให้อัตลักษณ์ความเป็นชาติต้องสูญหายไปมากที่สุด หรือในด้านการนำเสนอข่าวนั้น ภายใต้อุดมการณ์โลกาภิวัตน์ นักข่าวก็อาจจะมุ่งทำข่าวเพื่อตอบสนองกระแสทุนนิยมโลก มากกว่าที่จะมาจนถึงปัญหาที่แท้จริงของประเทศตน ที่ยังคงมีปัญหาคือแตกต่างไปจากประเทศอื่นๆ (Baran, S.J. & Davis, D.K., 2000: 348-9)

นอกจากนี้ บทบาทของสื่อมวลชน และสื่อใหม่ๆ (New Media) อาทิ เว็บไซต์ ฯลฯ ในยุคโลกาภิวัตน์นั้น ก็ดูเหมือนว่าจะมีปัญหาอยู่ในตัวเองไม่ใช่น้อย เนื่องจากในขณะที่สื่อบางกลุ่ม อาทิ สำนักข่าวต่างประเทศ (News Agencies as Agents of Globalization) ที่ทำให้กระบวนการทัศน์โลกาภิวัตน์ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และทำให้การครอบงำทางอุดมการณ์จากตะวันตกสามารถครอบงำอยู่ได้ นั้น ก็เกิดกระแสการต่อต้าน (Local Resistant) ขึ้นอยู่ตลอดเวลา (Boyd-Barrett, O. and Rantanen, T., 1998: 1-2)

อาทิ การทำสถานีเพลง MTV ที่เสนอเพลงจากตะวันตก (ภาษาอังกฤษ) เป็นส่วนใหญ่ นั้น แม้จะพยายามทำให้เป็นภูมิภาค และท้องถิ่นมากที่สุด แต่ก็ถูกสถานีเพลงของแต่ละประเทศแย่งชิงส่วนแบ่งตลาดไป เนื่องจากรูปแบบการนำเสนอไม่เข้ากับรสนิยมที่แท้จริงของผู้ชมในแต่ละชาติ หรือในบางกรณี

หากมีแนวโน้มว่าอัตลักษณ์กำลังจะสูญหาย ก็อาจจะมีกระแสต่อต้านจากภาครัฐฯ/ ผู้มีอำนาจ ด้วยการเพิ่มค่าสัมปทาน ออกกฎหมายควบคุมสื่อต่างประเทศ หรือกำหนดวงเงินลงทุนจากต่างชาติให้สูงขึ้น รวมถึงการเกิดลัทธิกีดกันทางการค้า (Protectionism) อีกด้วย (Baran, S.J. & Davis, D.K., 2000: 348-9)

□ บริบทของสังคมไทย

นับจากช่วงปี 2516 เป็นต้นมา ปัจจัยตัวใหม่ที่เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อสื่อ กลับไม่ใช่กรอบความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ และเสรีภาพ ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากแต่เป็น**ปัจจัยทางธุรกิจ** และผลประโยชน์ภายใต้การผลักดันจากแนวคิดแบบทันสมัยนิยมจากตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกัน สถานการณ์เศรษฐกิจของโลกก็สับสน เกิดวิกฤตการณ์น้ำมัน สินค้าราคาแพง มีการนัดหยุดงาน จนกระทั่งมีการแก้ปัญหาโดยการปล่อยสินเชื่อกู้ และส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศเพื่อเข้าสู่ความเป็น Nics หรือชาติอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว (สุกัญญา สุดบรรทัด, 2542: 82-94)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงยุคต่อของรัฐบาลเกรียงศักดิ์-เปรม วงการหนังสือพิมพ์เริ่มถูกแทนที่ด้วยคนรุ่นใหม่ที่มีมาตรฐานการศึกษามากขึ้น เริ่มมีการผลิตคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพจากสถาบันการศึกษาที่ทำการสอนด้านวารสารศาสตร์โดยตรงเข้าสู่วงการ คนเหล่านี้ได้รวมตัวกันคัดค้านความไม่เป็นธรรมที่รัฐบาลสร้างขึ้น และพยายามจะปิดความโลภออกจากวงการหนังสือพิมพ์ ประกอบกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับการควบคุมสื่อน้อยลง หนังสือพิมพ์จึงมีโอกาสพัฒนาคุณภาพตนเอง และเริ่มมีการเขียนข่าวอย่างผู้มีรสนิยมมากขึ้น (วิลาสินี พิพิธกุล, 2530: 9-11)

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (2535) ดูเหมือนว่า เสรีภาพของสื่อจะได้รับประกันมากขึ้น ถือเป็นจุดประกายเสรีภาพให้กับนักหนังสือพิมพ์ และสื่อต่างๆ มีการเรียกร้องให้ยุติการใช้ ปร.42 มากำหนดกรอบการทำงาน ซึ่งในที่สุดสื่อมวลชนก็เป็นฝ่ายชนะ พร้อมกับ การได้มาของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (2540) แต่เนื่องจากช่วงเวลาที่ผ่านมา ธุรกิจหนังสือพิมพ์เริ่มเปลี่ยนมือจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลในการปกครอง มาเป็นกลุ่ม “นายทุน” ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ มีการออกหนังสือพิมพ์ที่เน้นเนื้อหาข่าวเชิงธุรกิจ มากกว่าเชิงการเมือง ทำให้หนังสือพิมพ์แปรสภาพเป็นธุรกิจการค้า แย่งชิงผลประโยชน์กันมากขึ้น การโฆษณาหลอกลวง กลายมาเป็นหัวใจหลักพอๆ กับกองบรรณาธิการ แม้นักหนังสือพิมพ์หลายคนยังมีอุดมการณ์ แต่ก็ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดทางเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย อีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นเสรีภาพที่ละทิ้งอุดมการณ์ดั้งเดิม และหันไปสนใจกับผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น จนทำให้มีบุคคลหลายกลุ่มที่คิดถึงการควบคุมสื่อมวลชน รวมถึงการตรวจสอบสื่อด้วยตนเอง

ดิศพัทธ์ โรจนลักษณ์ (2537) ได้สรุปว่า ปี 2536 เป็นปีที่หนังสือพิมพ์เผชิญกับแรงกดดัน สาธารณะ มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากหลายวงการ ในเรื่อง **ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข่าวสารข้อมูล และความเป็นธรรมในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์** ในปีเดียวกันนี้ มีการอภิปรายเรื่องจรรยาบรรณของสื่อมวลชนบ่อยครั้ง ประเด็นที่หนังสือพิมพ์ถูกโจมตีมากที่สุดก็คือการลงข่าว หรือหว่า ความไม่เป็นธรรมในการนำเสนอข่าว การที่นักข่าวขาดการทำการบ้าน การตั้งคำถามในเชิงถามนำ หรือยั่วให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542: 82-94) ขณะเดียวกัน นักหนังสือพิมพ์ก็ยังคงถูกกล่าวหาในเรื่องการย้ายยัดยัดศีลธรรมความเป็นมนุษย์ และการมุ่งในเชิงธุรกิจ ผลกำไร และความอยู่รอดขององค์กร จนทำให้ข่าวเป็นเพียงสินค้า และผู้อ่านเป็นเพียง “ผู้บริโภค” เท่านั้น

อาจสรุปได้ว่า ภายใต้มุมมองแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization) การวารสารศาสตร์ของไทยได้ปรับเข้าสู่ระบบทุนนิยม และวัฒนธรรม ที่มีรูปแบบมาจากตะวันตกมากขึ้นกว่าในอดีต ส่งผลให้อุดมการณ์ต่างๆ ที่เคยขานรับต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการเมืองการปกครอง อย่างในมุมมองจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม (Cultural Imperialism) มาเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้วยบริบททางเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ ขณะที่บริบททางการเมืองกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา ส่งผลให้หนังสือพิมพ์เริ่มทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอด รวมถึงการละเมิด หรือละเลยหลักจริยธรรมในบางคราว อาทิ การลงภาพโป๊ หรือ ลงภาพฆาตกรรม การพาดหัวหรือหว่า เพื่อหวังให้ได้ผลกำไรสูงสุด กลับคืนมา

□ มุมมองแบบการฟื้นคืนชีพของทุนนิยมโลก (Global Capitalism Restored)

□ บริบทในต่างประเทศ

แม้ว่ากระบวนทัศน์โลกาภิวัตน์ จะยังมีการพูดถึงกันอยู่มากในปัจจุบัน (การย้ายเข้าสู่ศตวรรษใหม่: ค.ศ.2000) แต่สำหรับกลุ่มนักวิพากษ์สาย Cultural Postmodernism กลับมีความเห็นว่า ขณะนี้โลกาภิวัตน์จะไม่ใช่อะไรใหม่อีกต่อไป เนื่องจากได้ถูกกระแสของทุนนิยมโลกกลับเข้ามาบีบบาทสำคัญครอบงำอีกครั้งหนึ่ง และเป็นทุนนิยมโลกในแบบที่ไม่มีใครหน้าไหนสามารถป้องกัน หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

โดย Curran & Park (2000: 8-10) ได้อธิบายว่า โลกาภิวัตน์เดิมนั้น เป็นความพยายามที่จะทำ ให้ระบบเศรษฐกิจโลกกลายเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเดียว ภายใต้ลัทธิการค้าเสรี ที่มุ่งลดการกีดกันทางการค้า จนกระทั่งถึงวันนี้ เมื่อระบบการค้าโลกเริ่มเข้าสู่การเจรจาในเรื่องการค้าเสรีมากขึ้น “โลกาภิวัตน์” จึงกลายเป็นเรื่องเก่า หากแต่มีการฟื้นคืนชีพของ “ระบบทุนนิยมโลก” ในรูปแบบอมตะที่ยากสำหรับประเทศเล็กๆ ที่จะมุ่งแก้ปัญหา เนื่องจากในขณะนี้ เกือบทุกประเทศในโลกต้องพึ่งพากระบวนการค้าส่งออกระหว่างประเทศ และไม่สามารถจะดำรงเศรษฐกิจของตนเองอยู่ได้โดยลำพัง ไม่ว่าจะในกลุ่มประเทศที่ปกครองด้วยแนวคิดใดๆ ก็ตามที

ทุนนิยมโลก ที่ว่านี้มีแนวคิดหลักในเรื่องของการลดกฎระเบียบแบบสากล (Global Deregulation) ไม่ว่าจะผ่านทางด้านการค้า การเมือง หรือวัฒนธรรม โดยอ้างถึงถึงระบบเสรี เพื่อเข้าถึงและชิงส่วนแบ่งตลาดในทุกๆ ประเทศได้มากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นประเทศจากตะวันตก รวมทั้งอเมริกา ที่เป็นฝ่ายพยายามให้ประเทศขนาดเล็ก ลดกฎระเบียบ และการกีดกันทางการค้าลงมา เพื่อให้ชาติตะวันตก (อเมริกา) สามารถเข้าไปทำการค้าได้มากขึ้น โดยแลกกับการค้า หรือสิทธิในการนำเข้าสินค้าไปยังประเทศตะวันตกเหล่านั้น ซึ่งลักษณะสากลเช่นนี้เองที่ทำให้รัฐบาลของแต่ละประเทศต้องสูญเสียอธิปไตยของตนไปโดยปริยาย ยกตัวอย่างเช่น การเปิดเสรีทางการเงิน ที่เปิดโอกาสให้ระบบการเงินข้ามชาติเข้ามาบีบคั้นหนือระบบการเงินของท้องถิ่น จนทำให้อธิปไตยในด้านการเงินของชาติต่างๆ ต้องพึ่งพากับบริษัทข้ามชาติ ซึ่งก็คือกลุ่มประเทศเจ้าอาณานิคมในอดีตนั่นเอง

ในมุมมองของการสื่อสาร จะเห็นได้ว่า ชาติตะวันตกเริ่มเรียกร้องให้มีการลดกฎระเบียบของสื่อข้ามชาติ โดยเฉพาะสำนักข่าวต่างประเทศ เพื่อให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเดิมทีนั้นแต่ละประเทศล้วนถือว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ และรัฐพยายามออกกฎระเบียบมาควบคุมมิให้สื่อต่างชาติทะลักเข้ามาทำให้ระเบียบเดิมเสียหาย ซึ่งหากว่าความพยายามในการเรียกร้องให้มีการลดกฎระเบียบของต่างชาติในวงการสื่อ ประสบความสำเร็จก็อาจส่งผลทำให้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติ ถูกครอบงำจากตะวันตกได้ แต่ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับว่ารูปแบบใหม่ๆ ของการต่อต้าน (Resistant) ต่อความพยายามในการครอบงำทางอุดมการณ์ (Hegemony) จะสามารถหาทางแทรกเข้ามาแก้ปัญหาได้มากน้อยเพียงใดภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์กลุ่มตึก World Trade Center เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ดูเหมือนจะส่งผลกระทบต่อระบบทุนนิยมในรูปแบบใหม่นี้มากขึ้น หลายฝ่ายแสดงความคิดเห็นว่า การปฏิบัติการในครั้งนี้ อาจถือเป็นการต่อต้านการครอบงำทางอุดมการณ์ของตะวันตก โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา ที่กำลังขยายปีกทุนนิยมเข้ามาครอบงำ และแสวงหาผลประโยชน์จากทุกๆ ประเทศทั่วทุกมุมโลก หรือที่เรียกกันว่า **การล่มสลายของอารยธรรมจากตะวันตก** (Civilization Crackdown) ที่ดำเนินสืบเนื่องมาเป็นเวลากว่า 200 ปี เช่นเดียวกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ที่กำลังมีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากขึ้น ในเชิงการนำเสนอข่าวด้านเดียว หรือกระทำตนเป็นกระบอกเสียงของฝ่ายรัฐบาลโดยเฉพาะสื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกา (Advocate Journalism) มีการเขียนข่าว และทำข่าวด้วยอคติ และความเป็นชาตินิยม จนทำให้ผู้รับสารไม่ได้รับข้อมูลที่แท้จริง หรือได้รับข้อมูลที่ไม่มากพอจะสรุป เพื่อพิจารณาได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความจริงหรือไม่อย่างไร

□ บริบทของสังคมไทย

พ.ศ. 2540 ได้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ขึ้นกับสถาบันหนังสือพิมพ์ ซึ่งถือเป็นผลพวงของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ และการต่อสู้อันยาวนานของสื่อเพื่อให้เลิกใช้ ปร.42 ในช่วงเวลาที่ผ่านมา นั่นก็คือ **“สภาการหนังสือพิมพ์”** ซึ่งมีปณิธานหลักเพื่อคอยควบคุมดูแล และตรวจสอบการทำงานของ

สื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งแม้จะไม่ได้มีอำนาจทางกฎหมายอย่างเต็มที่ แต่ก็สามารถให้ความมั่นใจกับบรรดาหนังสือพิมพ์ รวมทั้งกลุ่มผู้บริโภคได้พอสมควรว่า เนื้อหาสาระที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์จะมีประโยชน์ และไม่ลวงลระเมิด หรือกระทำผิดต่อจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา สถานการณ์ในเรื่องอุดมการณ์ หรือจริยธรรมสื่อก็ดูจะพร่ามัวอยู่เช่นเดิม แม้จะมีการสนับสนุนให้มีการตรวจสอบสื่อมากขึ้น หรือประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมผ่านสื่อมวลชนมากขึ้น หากด้วยความเป็นธุรกิจของสื่อ ประกอบกับกระแสทุนนิยมจากตะวันตกที่ทะลักเข้ามาอย่างมาก ทำให้สื่อมุ่งแสวงหากำไรในเชิงธุรกิจอย่างสูง และสนใจกับยอดขายมากกว่าเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อหลงระเหิงอยู่กับระบอบทุนนิยม และเสรีภาพที่เพิ่งได้รับมาหมาดๆ ประกอบกับเป็นช่วงเศรษฐกิจบูมสุดขีด ทั้งตลาดหุ้น ธนาคาร อสังหาริมทรัพย์ รวมทั้ง มีการทำกำไรในตลาดหุ้นอย่างมากมาย นักข่าวบางคนมีการใส่สีตีขาวเพื่อเก็งกำไรในหุ้น จนลืมทำหน้าที่หลักของตัวเอง ในการตรวจสอบรัฐบาล และความเป็นไปของสังคม และนี่เองอาจจะมีส่วนที่ทำให้ ภาวะเศรษฐกิจถดถอย หรือ “ภาวะฟองสบู่แตก” ในปี 2540 กระจายตัวเร็ว และรุนแรงมากกว่าที่คิด ทำให้ประชาชนที่ต้องพึ่งพาการนำเสนอข่าวสารจากสื่อต้องประสบกับวิกฤตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สุกัญญา สุตบรรทัด (2542: 82-94) ให้ความเห็นว่า สถานการณ์ของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน ไม่สามารถนำไปเทียบเคียงกับสมัยก่อนๆ ได้ เพราะมีความแตกต่างกันอย่างมากภายในด้านประเด็นแนวคิด จะเห็นได้ว่า แม้รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์ยังยึดแนวทางวารสารศาสตร์แห่งยุคอุตสาหกรรม คือการเป็นสื่อเพื่อประชาชน การสะท้อนเหตุการณ์ในสังคม และความเป็นสื่อเพื่อการค้า แต่ความแข็งแกร่งของลัทธิทุนนิยม ทำให้เกิดความถดถอยด้านอุดมการณ์ และคำนึงถึงข่าวในลักษณะที่เป็นสินค้ามากขึ้น ความมากขึ้นนี้นับวันมีแต่จะเกินพอดีจนเกิดปัญหาด้านจริยธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ทักษะเกี่ยวกับเสรีภาพของฝ่ายเสรีชนยังถูกทำให้คลายความเข้มข้นไปด้วย เพราะนับวันรัฐบาลก็ยิ่งหมอดำนาจที่จะเข้ามาต่อรอง หรือควบคุมสื่อมวลชนได้ ความมีเสรีภาพเช่นนี้ ทำให้การดิ้นรนเพื่อเสรีภาพ ที่เคยเกิดขึ้นตลอดศตวรรษที่ผ่านมาเกือบหมดความจำเป็น ประเด็นใหม่ๆ ที่พูดถึงกันมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา กลับเป็นเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” “การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” และ “การสร้างสันติภาพในโลก”

ยิ่งไปกว่านั้น แนวความคิดเกี่ยวกับ “ความศิวิไลซ์” ที่พัฒนามาตั้งแต่สมัยหมอบรัดเลเมื่อเริ่มยุคอุตสาหกรรม (ที่ Alvin Toffler เรียกว่า คลื่นลูกที่ 2) ก็มาถึงจุดหักเหเมื่อสิ้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ แทบทุกด้าน ประธานาธิบดีจอร์จ บุช ประกาศการเริ่มต้นของ “ระเบียบโลกใหม่” (The New World Order) ซึ่งหมายถึงการที่กระแสอิทธิพลตะวันตกจะเข้ามาสร้างระบบใหม่ให้กับสังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542: 82-94)

ทว่า ภายหลังจากที่รัฐบาลชุด นายทักษิณ ชินวัตร ขึ้นมาบริหารประเทศ ในปี 2544 เสรีภาพที่หนังสือพิมพ์เคยได้รับอย่างเต็มที่ กลับเริ่มมีปัญหา ทั้งจากการแทรกแซง และคุกคามสื่อของภาครัฐฯ

อาทิ การวิพากษ์วิจารณ์การนำเสนอข่าวของสื่อต่างๆ หรือการใช้สื่อของภาครัฐเป็นกระบอกเสียงให้กับฝ่ายรัฐบาล ตลอดจนการเข้าครอบงำสื่อ ผ่านการลงทุน หรือซื้อหุ้นในกิจการสื่อ อาทิ กรณี ITV จนทำให้ลักษณะของการนำเสนอข่าวของสื่อ ในเชิงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ต้องลดน้อยลงไป และในวันที่ 22 ก.พ. 2545 ทางรัฐบาลก็ได้มีนโยบายที่จะเนรเทศนักหนังสือพิมพ์ต่างชาติ สังกัดนิตยสาร Far Eastern Economic Review ที่ลงข่าววิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ และการทำงานของรัฐบาล โดยอ้างถึงประเด็นการคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ แต่ในที่สุดทางนิตยสารก็ได้มีการขอโทษ และรับว่าเป็นความผิดของฝ่ายหนังสือพิมพ์เอง เหตุการณ์จึงได้ยุติลง

และเมื่อ วันที่ 4 มีนาคม 2545 กระทรวงกลาโหม ได้มีหนังสือถึงกรมการพลังงานทหาร ซึ่งเป็นเจ้าของคลื่นวิทยุ FM 90.5 เพื่อให้ถอดรายการของเนชั่นทั้งหมด รวมทั้งแจ้งทางวาจาไปยังบริษัทสมาร์ทคอมม์ ซึ่งเป็นคู่สัญญาว่า ไม่ต้องการให้ชื่อของเนชั่นออกทางรายการดังกล่าว ในวันเดียวกันนั้นเอง ก็มีคำสั่งห้ามไม่ให้นายสุทธิชัย หยุ่น บรรณาธิการอำนวยการเครือเดอะ เนชั่น นายเทพชัย หย่อง, นายสรยุทธ สุทัศนะจินดา, นายกนก รัชชวงค์สกุล และนายกฤษณะ ไชยรัตน์ ดำเนินรายการเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข่าวทางการเมือง ซึ่งออกอากาศทางเคเบิลทีวี ยูทูบี ช่อง 8 ตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม เป็นต้นไป

ขณะเดียวกัน เปลวสีเงิน จากไทยโพสต์ และ สุทธิชัย หยุ่น จากเครือเดอะเนชั่น คือ นักหนังสือพิมพ์ผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง 2 คน ถูกสำนักงานป้องกัน และปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง) ตรวจสอบบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สิน ตลอดจนธุรกรรมอื่นๆ ทั้งภาระจำนอง และการเช่าตู้รับรษณีย์ ทั้งครอบครัว คำขอความร่วมมือในเชิง “คำสั่ง” ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2545 และให้ไปแล้วเสร็จในวันที่ 6 มีนาคม 2545 โดยมีคำแนะนำเชิงบังคับต่อท้ายปลายเอกสาร ให้ธนาคารที่ถูกขอความร่วมมือในการนี้ 17 แห่ง ส่งรายงานได้เฉพาะทาง “อีเมล” เท่านั้น (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, มีนาคม 2545: 11-13) ซึ่งข่าวดังกล่าวได้ก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ถึงการแทรกแซงสื่อกันอย่างกว้างขวาง และล่าสุด (14 มีนาคม 2545) มีรายงานข่าวว่าศาลสั่งให้ ป.ป.ง. ยุติการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของนักหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ไว้ก่อน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

□ วิเคราะห์การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์

การวิเคราะห์การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ที่คัดเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ เป็นการวิเคราะห์การให้คำนิยามผ่านวาทกรรมหลัก ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลลงในแผ่นรหัส โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. นักวารสารศาสตร์สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
2. นักวารสารศาสตร์ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475)
3. นักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย

โดยนักวารสารศาสตร์ของแต่ละกลุ่มมีดังต่อไปนี้ :-

นักวารสารศาสตร์ในประวัติศาสตร์		นักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย
ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ.2325-2475)	ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475 เป็นต้นมา)	
นายแพทย์ แदन ปีช บริดเด (หมอบริดเด) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) กุหลาบ ตฤษณานนท์ (ก.ศ.ร.กุหลาบ) เทียน วัฒนภา (เทียนวรรณ) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) เสี่ยวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง พระยาอุดมพงศ์เพ็ญ-สวัสดิ์ (โคนันทวิศาล)	กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา) พระยาศรกายพิพัฒ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ศ.สุภา ศิริมานนท์ ศ.เสฐียร พันธรังษี	นักวิชาการ รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญยะเขต-มาลา รศ.สดศรี เผ่าอินจันทร์ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ รศ.มาลี บุญศิริพันธ์ รศ.ดร.พีระ จิระโสภณ นักวิชาชีพ สุทธิชัย ทยุ่น เทพชัย หย่อง ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ มานิจ สุขสมจิตร กำแหง ภริตานนท์

โดยมีรายละเอียดการให้คำนิยามของนักวารสารศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลา ดังต่อไปนี้;

□ **นักวารสารศาสตร์สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์**

บริบททางการเมือง – เศรษฐกิจ – สังคม สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์	
บริบท ใน ตปท	<p>ช่วงแรก:- ปัญหาการแบ่งแยกดินแดน และปัญหาการเลิกทาส จนกลายเป็น สงครามกลางเมือง (Civil War: 1831-65) ในที่สุด นอกจากนี้ ก็ยังมีการเรียกร้องสิทธิสตรี การต่อสู้เพื่อกรรมกร ชาวไร่ชาวนา ฯลฯ</p> <p>ช่วงหลัง:- เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในหลายประเทศ อาทิ การปฏิวัติในตุรกี ปี 2451 เมื่อยังเติร์กที่ได้รับการศึกษาจากตะวันตกโค่นล้มสุลต่าน Abdul Hamid และ การปฏิวัติในจีน ปี 2454 นำโดย ดร.ซุนยัตเซ็น และญี่ปุ่น เปลี่ยนแปลงการปกครองให้มีรัฐธรรมนูญในปี 2432 ตลอดจนการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยมที่ยังคงมีอย่างต่อเนื่องในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงไทย</p>
บริบท ใน ไทย	<p>ช่วงแรก:- การเผชิญหน้ากับลัทธิจักรวรรดินิยมจากชาติตะวันตก ในรูปของ คณะทูตสันทวงไมตรี และกลุ่มมิชชันนารีเผยแผ่ศาสนา จนฝ่ายราชสำนักมีความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา</p> <p>ช่วงหลัง:- ในด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาในด้านการคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ โทรเลข โทรศัพท์ การค้าเจริญขึ้นอย่างมาก นักธุรกิจส่วนใหญ่เป็นต่างชาติ คนไทยรักที่จะทำราชการมากกว่า ส่วนทางด้านการเมืองนั้น มีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ลัทธิประชาธิปไตย เกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสใน ร.ศ.112 จนไทยต้องเสียเสียมรารัฐ และพระตะบองใน ร.ศ.115 ขณะที่ในด้านสังคมนั้น อิทธิพลจาก “ความคิดวิไลซ์” จากตะวันตกเริ่มสะพัดในกลุ่มผู้นำทางสังคม และความคิดสะท้อนไปสู่การแต่งกาย การใช้ชีวิตในสมัยนั้น</p>

□ **นายแพทย์ แดน บีช บรัดเลย์:- หมอบรัดเลย์ (2347-2416)**

แนวคิดเกี่ยวกับ “อุดมการณ์ และจริยธรรมวารสารศาสตร์” ของหมอบรัดเลย์ ผู้บุกเบิกการวารสารศาสตร์ไทย ด้วยการออก “หนังสือจดหมายเหตุฯ The Bangkok Recorder” เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2387 (วันชาติสหรัฐอเมริกา) นั้น เป็นแนวคิดทางวารสารศาสตร์ที่ได้นำมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาในยุคเดียวกัน

หนังสือพิมพ์อเมริกาคุณั้น กำลังตื่นตัวกับการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไปสู่ การหนังสือพิมพ์สมัยใหม่ (Modern Journalism) อาทิ New York Sun ของ Benjamin Days, New York Morning Herald ของ James Gordon Bennett หรือ Tribune ของ Horace Greeley ที่ล้วนนำเสนอข่าวเพื่อมวลชน อาทิ การต่อสู้เพื่อกรรมกร ชาวไร่ชาวนา สิทธิของสตรี ปัญหาทาส รวมทั้งข่าวประเภท **สนองปฏุชนวิสัย (Human Interest)** ในลักษณะ**เจ้าอารมณ์ (Sensationalism)** (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.137-8)

ดังนั้น อุดมการณ์ ที่หมอบรัดเลถือเป็นปณิธานในการทำงานแล้ว เขายังให้ความสำคัญ กับแนวคิด เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความจริง, ความยุติธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม ขณะที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับ ความถูกต้อง ความเป็นกลาง และวิชาชีพนิยม เท่าใดนัก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๐ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

นับแต่ออก “หนังสือจดหมายเหตุ: The Bangkok Recorder” เล่มแรก หมอบรัดเลก็ได้ประกาศแนวอุดมการณ์ของตน เอาไว้ตั้งแต่เริ่มแรกไว้ในบท “คำอธิบาย” ว่าหนังสือพิมพ์ของเขานั้น นำเสนอ ข่าวสารทั้งใน-ต่างประเทศ และความรู้ต่างๆ เพื่อเป็นสาระประโยชน์ และเจริญใจแก่ผู้อ่าน

ในหนังสือข่าวนั้นจะมีข่าวใหม่ มาแต่เมือง ชิเกะโประ เมืองจีน เมืองพม่า เมืองกลาปา เมืองกาลกัตตา เมืองลังกา เมืองบัมเบ เมืองซุริติ เมืองอิงลันดา เมืองฝรั่งเศส เมืองอเมริกา แลอีกหลายเมือง จะบอกไว้ว่ามีข่าวมาแต่ทุกเมือง อนึ่งในหนังสือนี้ จะให้รู้ราคาของ, ซึ่งเอาไปจาเมืองนี้ไปขายในเมืองนอก และของในเมืองนี้ อนึ่ง ลางที่จะว่าด้วยพงษาวะदान แลทำเนียมแห่งเมืองนอก. อนึ่งลางที่จะว่าด้วยตำราวิชาโรคต่างๆ, แลบอกซึ่งสิ่งที่จะกระทำมิให้มีโรคด้วย อนึ่ง ลางที่จะแต่งคำสอนสำหรับคนซึ่งปรารถนาจะเรียนคำอังกฤษ. ผู้แต่งปรารถนาจะแต่งให้เปนประโยชน์ และเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน (คำอธิบาย, น.1)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บังกอก เดือนแปดปีถมศาสตร์ จุลศักราช ๑๒๐๖ ปี ๑ .

ต่อมา เขายังได้ตอกย้ำถึงคุณประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ของเขาอยู่เสมอว่า “เปรียบเหมือนกล้องสร้อย,.....” ที่ทำให้ไม่เป็นคนโง่ตาบอดหูหนวกไม่รู้เรื่องอะไรๆ แล้ว ซึ่งในขณะนั้นสยามยังคงไม่มีหนังสือบอกข่าว และปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งหมอบรัดเลถือว่าเป็นระบบที่กดขี่ประชาชน เหมือนกับบ้านป่าเมืองเถื่อน (Uncivilized) ที่เขา และกลุ่มมิชชันนารี มีภาระหน้าที่ (Mission for life) ต้องหาทางเยียวยาแก้ไข ด้วยการนำเสนออุดมการณ์ใหม่ๆ (ประชาธิปไตย) ผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อเปิดหูเปิดตา สร้างความศิวิไลซ์ ไม่ให้ประชาชนตกอยู่ภายใต้อำนาจอันไม่ชอบธรรมจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ตามแนวคิดของเขา) อีกต่อไป

๐ .....อนึ่งชาวประเทศอเมริกา, แลประเทศยุโรปนั้น, เขาได้อาไศรยหนังสือจดหมายเหตุต่างๆ มั่นคง, เพื่อประสงค์จะได้ความรู้ต่างๆ. เขาเข้าใจว่า, ถ้าไม่ได้อ่านหนังสือจดหมายเหตุต่างๆ แล้ว ก็ดูเหมือนเปนคนหาปัญญามิได้, เปนน่าอายแก่คนทั้งปวงนัก....อันหนังสือจดหมายเหตุต่างๆ นี้, เปรียบเหมือนกล้องสร้อย, สำหรับจะช่วยตาให้เห็นใกล้ แลไกลได้, ถ้าหากมีกล้องสร้อยอย่างนี้ไม่, ดูหนึ่งตาบอดมิได้เห็นเลย (หนังสือจดหมายเหตุในเมืองต่างๆ., น.26)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก เดือนหก ขึ้นเจ็ดค่ำ จุลศักราช ๑๒๒๗ ปี ๕.

หมอบรัดเลย์ยังพยายามอธิบายต่อเนื่องไปด้วยว่า การที่จะก้าวล่วงสู่ความเจริญได้นั้น สยามจำเป็นอย่างยิ่งที่สยามจะต้องมีหนังสือพิมพ์ จำนวนมากๆ เนื่องจากหนังสือพิมพ์เปรียบเป็น **สัญลักษณ์ของความศิวิไลซ์ (ความเจริญ/คนเมือง)** ที่บังเกิดขึ้นมาก่อนแล้วในตะวันตก ทั้งยุโรป และอเมริกา

◎ **เปรียบเทียบชนนกกเบาๆ ที่ผูกแขวนไว้ด้วยด้ายเส้นเล็กบอกลมจันได, หนังสือจดหมายเหตุบอกความรู้จันนั้น. ถ้ามีคนซื้อจดหมายเหตุมากที่เมืองใดๆ, นั้น แลเปนสำคัญพยาณว่าชาวเมืองนั้นมีความรู้มาก. (หนังสือจดหมายเหตุในเมืองต่างๆ..น.25)**

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก เดือนหก ขึ้นเจ็ดค่ำ จุลศักราช ๑๒๒๗ ใบบ ๕.

เมื่อศักราช ๑๘๕๐ ปี, มีหนังสือจดหมายเหตุ, ที่เขาตีทุกวันๆ นั้น ๒๕๔ ชนิด, เขาตีได้ปีละสองร้อยสามสิบห้าล้านแสนกับหมื่นเก้าพันเก้าร้อยหกสิบหกเล่ม, **เปนหนังสือที่ชาวเมืองได้ซื้อทั้งนั้น.** มีหนังสือจดหมายเหตุเขาตีสามวันยกหนึ่ง, มีสองร้อยสิบห้าชนิด, เขาตีปีหนึ่งสิบเอ็ดล้านแปดแสนสิบเอ็ดพันห้าร้อยสี่สิบเล่ม, **เปนหนังสือขายทั้งนั้น, ...มีอีกอย่างหนึ่งตีสามเดือนยกหนึ่ง, สิบเก้าชนิดเป็นเล่มใหญ่, เขาตีปีละสามพันห้าร้อยเล่ม. หนังสือจดหมายเหตุที่ว่ามานี้ศรีเข้ากันเปนสี่ร้อยสี่สิบหกล้านสี่แสนเก้าพันเก้าร้อยเจ็ดสิบแปดเล่ม. หนังสือเหล่านี้เป็นหนังสือใหญ่ทั้งนั้น, บางทีไปหนึ่งยาวสี่ฟุต, กว้างสามฟุต. ใบบเดียวพับได้แปดหน้า, ครั้นครบปีแล้วก็ผูกเป็นเล่มใหญ่. แลนอกบายูชีที่ว่ามานี้มีหนังสือจดหมายเหตุเล็กๆ, ในเมืองอเมริกามากมาย. แต่บายูชีนี้ได้คิดเมื่อสิบห้าปีมาแล้ว. ตั้งแต่นั้นมา คงจะมีจดหมายเหตุทวีมากขึ้นกว่านั้นนัก. **เปนหนังสือชาวเมืองซื้อทั้งนั้น.** (หนังสือจดหมายเหตุเมืองอเมริกา, น.17-18)**

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก เดือนห้า จุลศักราช ๑๒๒๗ ใบบ ๔.

และดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่า ในช่วงเวลาของหมอบรัดเลย์ไม่ได้มีการกำหนดกรอบการปฏิบัติ (จริยธรรม) อย่างชัดเจน นอกเสียจากอุดมการณ์เพื่อมวลชน และสนับสนุนประชาธิปไตย ดังนั้น ประเด็นที่หมอบรัดเลย์ มักจะพูดถึง และย้ำอยู่เสมอ จึงเป็น “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์” อันเป็นแนวทางหลักที่เปิดทางสู่การกระจายความรู้ ข้อเท็จจริงสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนรับทราบ และมีสิทธิ์ในการคิดตัดสินใจ ตามหลักการประชาธิปไตยนั่นเอง

□ **เสรีภาพหนังสือพิมพ์ / ความจริง / ความยุติธรรม / ความรับผิดชอบต่อสังคม**

นับตั้งแต่ออกหนังสือจดหมายเหตุเป็นต้นมา หมอบรัดเลย์มักจะเขียนบทความแสดงความคิดเห็น แนะนำให้รัฐบาลแก้ไข และปรับปรุงระบบต่างๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชน ตามแบบอย่างหนังสือพิมพ์ตะวันตกอยู่เสมอๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนน ระบบรถไฟ และพัฒนาทางเทคโนโลยีอื่นๆ ที่มีรูปแบบมาจากชาติตะวันตก (อันถือเป็นเครื่องหมายของความเจริญ)

การแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่อง “โพงพางที่ซึ่งถูกท่อนขวางแม่น้ำอยู่ทุกแห่งหลายตำบล, เหนเปโนโทษแก่ราษฎรทั้งหลายอย่างนัก.....ถ้าโปรดให้ยกเลิกเสียก็จะมีคุณแก่ราษฎรมาก.

.....เหตุผลประการใด, ท่าเคาเวินเมนต์จึงมิได้ห้ามปรามแลปรับโทษเจ้าของผู้ที่ได้ปักหลักเสาโพงพาง นั้นแล้ว.....” (ของชัตคอง, น.40)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก เดือนเจด ขึ้นแปดค่ำ จุลศักราช ๑๒๒๗ ไป ๗.

และเมื่อมี “หนังสือหลวง” มาทักท้วงว่าคนชอบลงเรื่องต่างๆ ในทำนองวิพากษ์วิจารณ์ และแนะนำวิธีการต่างๆ เหมือนกับรัฐบาลเป็นคนใช้ของหนังสือพิมพ์ หมอบรัดเลก็ได้ยืนยันหลัก และอุดมการณ์ของตนตามแบบอย่างตะวันตกอย่างชัดเจน โดยเน้นว่าเป็น ความรับผิดชอบ ที่ต้องกระทำ เนื่องจากเป็นผลประโยชน์อันควรได้แก่ประชาชน (Public Welfare) ไม่ได้ ดำหนดิตยรัฐบาลเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวอย่างที่ถูกลกล่าวหาแต่อย่างใด

© หนังสือหลวงข้างบนนี้ ดูเหมือนเข้าใจว่าเอ็ดดอ จดหมายเหตุได้ตั้งตัวเองเป็นผู้สำหรับใช้สอย คอเวอเมนต์กรุงเทพฯ ข้าพเจ้าไม่นึกว่าจะใช้สอยดอก นึกแต่จะช่วยเตือนสติท่านผู้ใหญ่ผู้มีปัญญา ตาม ธรรมเนียมประเศยุโรป และอเมริกา ผู้ใหญ่ในประเทศนั้น ชอบใจให้คนทั้งปวงที่ลงพิมพ์เตือน สติ คอเวอเมนต์. ต่างๆ ต่างหูต่างตาคอเวอเมนต์ๆ ดูหนังสือที่ลงพิมพ์หลายคนนักจึงมีใจ สว่างขึ้น มีกำลังว่าราชการให้แข่งแรงดีกว่าที่ไม่ลงพิมพ์เตือนสติ ข้าพเจ้าไม่ได้ถือตัวว่าเป็นคน ปัญญามากดอก นึกว่าภอที่จะให้เป็นประโยชน์แก่กรุงเทพฯ เล็กน้อยจึงได้ลงพิมพ์ ขอในหลวงอย่าได้ดู หมิ่นดูถูกการของข้าพเจ้านี้ ความที่ลงพิมพ์นั้นนึกว่าจะจริงมาก แต่ทว่าจำเปนที่จะมีความเท็จบ้างเล็ก น้อย แต่หาได้แกล้งลงไม่ (เอ็ดดอ ตอบความ, น.171-172)

The Bangkok Recorder: เล่ม ๒ บางกอก เดือนเชบเตมเบอ วันที่ ๙ กฤษศักราช ๑๘๖๖ ไปที่ ๑๔

โดยหมอบรัดเลได้ยึดเอาหลักเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นหลักการในการทำงาน เพื่อรับใช้ในสังคมอยู่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง ได้ลงบทความในเชิงความเห็นสนับสนุนจากกลุ่มผู้อ่านว่า ต้องการให้หนังสือพิมพ์ของเขาเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อนำสังคมและ ประเทศชาติมุ่งสู่ความเจริญ

© อนึ่งมีคนใหญ่ในกรุงเทพฯ ได้ชื่อเสียว่าเป็นคนดีเป็นขุนนางว่าฝ่ายกรมท่า, มาเยี่ยม ข้าพเจ้าผู้ไปเอดดีเตอร์. ข้าพเจ้าถามว่าควรจะทำอย่างไร, จึงจะทำให้จดหมายเหตุฝ่ายไทยมีประโยชน์ มากขึ้นแก่บ้านเมืองแล้ว. ท่านก็ตอบโดยเร็วว่า, อย่าเกรงใจผู้ใด, แต่บันดาความร้ายที่ได้เห็นได้รู้ให้ ออกปรากฏอย่างกล้ว. แลกการดีทั้งปวงที่ควรสรรเสริญ ให้สรรเสริญตามความจริง. คนทั้งปวง จะ ได้นับถือจะได้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองมาก. เราได้ยินคำตอบนั้นก็เห็นประกอบด้วยปัญญาจริง. ควรที่จะเอาท่านเป็นครู. ขอพระได้ช่วยสงเคราะห์, ให้เรามีใจกล้าจะประพุดิตตามความปัญญานั้น. (จด หมายเหตุกล้า, น.-)

The Bangkok Recorder: เล่ม ๒ บางกอก เดือนยูน วันที่ ๒๗ กฤษศักราช ๑๘๖๖ ไปที่ ๙

ในประเด็น “ความจริง” นั้น แม้ว่าหมอบรัดเลจะได้อ้างถึงบ้าง โดยเฉพาะในส่วนของ การสืบหาความจริงในข่าวมานำเสนอต่อผู้อ่าน แต่ก็ เป็นความจริงเพื่อที่จะสามารถนำมาแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ต่อข่าวดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการนำเสนอข่าวในสมัยนั้น ยังไม่สามารถแยกการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด จนดูเหมือนว่าในบางครั้ง นักหนังสือพิมพ์จะกลายเป็น “ผู้พิพากษา” เสียเอง

.....ที่หลวงพิไชยวารีฟ้องหาว่าเป็นออกเหล็กคบคิดกันช้อหลวง, จะเปนเงินอยู่คนนั้น ถ้าไม่ใช่ ถ้าข้าพเจ้าว่าใช่ถ้าไม่ใช่, สืบได้ความแล้ว, จะได้ตัดสินให้ฟังในคราวหลัง. ด้วยหนังสือพิมพ์นี้ได้อุปมาว่า, เหมือนกลิ้งสอง, ของไกลแลเห็นใกล้, มีกลิ้งแล้วจำจะต้องสองจึงจะชอบ. (คำตัดสินเล่นขำๆ, น.-)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก เดือนสิบ ขึ้นสิบห้าค่ำ จุลศักราช ๑๒๒๗ ไป ๑๓.

หากมีข่าวบางคราวที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม หมอบรัดเลก็จะลงตีพิมพ์เพื่อแสดง **ความรับผิดชอบ** ที่เขามีในฐานะนักหนังสือพิมพ์ และในด้านของความจริงของข่าวนั้น ในบางครั้งเขาก็จะอ้างว่า “บอกตามรู้ตามได้ยินมา แต่คาดว่ามีความจริงอยู่โดยมาก”

© มีข่าวมาจากเมืองนครไชยศรี, เปนใจความว่า, ทุกวันนี้ราษฎรชาวบ้าน ชาววัด ชาวเรือไม่มีความสุข เพราะ.....บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นมีชองด้วยว่า, มีกลิ้งสำหรับสองของไกลให้เห็นใกล้. ข้าพเจ้าจึงได้เอาใจใส่อยากจะทำให้ท่านทั้งหลายสองกลิ้งนี้ให้เห็นชัดว่าเป็นความจริง, เช่นกับอ้ายเหล่าร้ายที่ตีสะกระบือ. ถ้าไม่จดหมายเหตุนี้แล้วไหนเลยท่านผู้ใหญ่ว่าได้ทราบ, ...

อ้ายผู้ร้ายรายนี้, ข้าพเจ้าเจ้าของจดหมายเหตุได้บอกตามที่ได้ยิน, พิจารณาเห็นว่าคง **จะมีความจริงโดยมาก**. ขอคอบเวเมนตีสืบสวนพิจารณาดูก่อนว่า, การนั้นจะเท็จจริงประการใด. ถ้าเปนการไม่จริงก็จะได้เห็นชัดว่าไม่จริง, ไซ้ข้าพเจ้าจะให้คอบเวเมนจับตัวคนเหล่านั้นมาทำโทษทีเดียว. ข้าพเจ้าว่าทั้งนี้ว่าตามรู้ตามได้ยิน. (ข่าวคนร้ายเมืองนครไชยศรี, น.57-8)

The Bangkok Recorder: เล่ม ๒ บางกอก ปีชาน เดือนเอปรีล วันที่ ๒๙ กฤษศักราช ๑๘๖๖ ไปที่ ๕

เมื่อมีการส่งหนังสือมาแถลงความจริง ต่อเนื้อข่าวที่ได้ลงตีพิมพ์ไป โดยคาดว่าจะมีความจริงเป็นส่วนมาก หมอบรัดเลก็มี **ความยุติธรรม** ที่จะนำข้อความดังกล่าวมาลงตีพิมพ์เพื่อจะเปิดโอกาสให้ผู้ที่ถูกกล่าวหา หรือใส่ความได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลของตนเองด้วยเช่นกัน

.....ความร้าย ๔ เรื่อง ๕ เรื่อง ที่ลงพิมพ์ข้างบนนี้, คนมีชื่อมาให้ข้าพเจ้า, ขอให้ลงพิมพ์. **มีคน** เข้ากันหลายคนเปนพยานว่าเป็นความจริง. เราจึงเห็นควรที่จะลง. ถ้าสืบดูเห็นว่าเปนความไม่จริงแล้วใครๆ จะมาแก้ความก็ได้. (น. 105)

The Bangkok Recorder: เล่ม ๒ บางกอก ปีชาน เดือนยุน วันที่ ๒๗ กฤษศักราช ๑๘๖๖ ไปที่ ๙

ข้าพเจ้าผู้เป็นเจ้าของจดหมายเหตุนี้. ขอลงพิมพ์แก้ความเรื่อง นางสิงเปน ที่ขุนโลกพรหมา ปลัดกรมโหร, เดิมข้าพเจ้าได้ยินคนพูดกันว่าขุนโลกพรหมาเสียเงินแก่พระยาอนุชิตขานไชยเพราะเรื่อง หมออุ. ข้าพเจ้าจึงได้ลงหนังสือพิมพ์ตามคำที่คนพูดกันผิดๆ , บัดนี้ข้าพเจ้าทราบความเป็นแน่ ว่า..... (ความแก้ปลัดสิง ฯ, น.91)

The Bangkok Recorder: เล่ม ๒ บางกอก ปีชาน เดือนยูน วันที่ ๑๒ กฤษศักราช ๑๘๖๖ ใบที่ ๘

ในบางครั้งหากข่าวที่ได้มา เป็นการบอกเล่า หรือแจ้งความของแหล่งข่าว และยังไม่สามารถยืนยันว่าจริงหรือไม่ หากหมอบรัดเลเห็นว่าข่าวดังกล่าวมีค่าสมควรจะลงตีพิมพ์ เขาก็จะยืนยันความบริสุทธิ์ใจอย่างชัดเจนว่าไม่ได้เป็นผู้ให้ข่าวเรื่องนี้ หรือเขียนขึ้นเองตามใจชอบ ซึ่งความจริงแล้วหมอบรัดเลสมควรจะสืบสวนความจริงให้แน่ชัดว่าจริงหรือไม่จริงก่อนที่จะลงข่าวใดๆ เพราะการลงข่าวโดยไม่สืบสวนข้อเท็จจริงก็อาจจะสร้างความเสียหายแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาได้ อาทิ การรายงานข่าวเรื่อง ฟอนซิกาพุตเกิด, โขมยนาพิกาทองคำของพระเจ้านั่งยาเธอกรมหลวงวงษาธิราชสนิท ในตอนท้ายการรายงานข่าวได้ลงหมายเหตุไว้ด้วยว่า

© ข้าพเจ้าผู้เป็นเจ้าของหนังสือนี้, ได้ตีพิมพ์ข้อความที่วาดด้วยฟองสกาพุทท์เก็ชนั้น, เพราะท่านผู้มีชื่อเป็นสำคัญ, ได้มาขอแจ้งความในหนังสือจดหมายเหตุ, แต่ข้อความนั้นจะถูกฎาจะผิดประการใด, ข้าพเจ้าไม่รู้ไม่, อย่าให้ผู้ใดมาติโทษข้าพเจ้า. ข้าพเจ้าไม่ยอมใช้ความผิดใดๆ ที่จะสืในข้อความนั้นเลย (โจรผู้ร้าย, น.48-49)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก June 16th 1865 ใบ No. 8

ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแม่แบบแห่งเสรีภาพของการแสดงความเห็น วิพากษ์วิจารณ์ จากกรหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานั้น ค่อนข้างเน้นความเป็นปฤชนวิสัย (Human Interest) และนำเสนอข่าวในเชิงเร้าอารมณ์ (Sensationalism) ทำให้ในบางครั้งก็ดูเหมือนว่า เสรีภาพในมุมมองของหมอบรัดเล จะไปพาดพิง และกระทบต่อความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นๆ อยู่บ่อยครั้ง และในบางครั้งหมอบรัดเลก็เลือกที่จะรายงานข่าว เพียงเพราะว่า คนชาวกรุงเทพฯ บังคับใจกันมาก เท่านั้น เฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นอื้อฉาว ที่หลักขัดต่อหลักศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะ การมีสามี-ภรรยาเดียว ซึ่งหมอบรัดเลได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสังคมไทยที่ผู้ขายนิยมมีภรรยาหลายคน ถือเป็นความป่าเถื่อน และละเมิดสิทธิมนุษยชน (เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ชาติอาณานิคมใช้ในการเข้ายึดครองประเทศอื่นๆ)

ซึ่งในการรายงานข่าวอื้อฉาวบางข่าว หมอบรัดเลก็รายงานไปโดยยังไม่ได้มีการสืบหา “ความจริง หรือ ข้อเท็จจริง” ให้แน่ชัดเสียก่อน ทำให้กลายเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือมีการลงความเห็นในเชิงตัดสิน และพิพากษา ที่ทำให้บุคคลที่ถูกเล่าขานในวงสังคมกลายเป็นคนร้าย โดยปริยาย ทำให้บุคคลนั้นๆ ต้องได้รับความอับอาย และไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังตัวอย่างของ “เรื่องซู้สาวของอำแดงเขียน”

๑) ข้าพเจ้าทราบว่ามีคนเขียนหนังสือนี้, เป็นลูกเจ้าพระยาอนครราชเสมาคนเก่า, ทำผิดธรรมเนียมคนจะเอาชื่อไว้ในหนังสือพิมพ์. คนชาวกรุงเทพฯ บังคับเอาเสียกันมาก, อำแดงเขียนคนนี้ทำผิดประหลาด .....

๒) ข้าพเจ้าทราบว่ามีคนเขียนคนนี้ชื่อดังนัก, มีฝีมือโดยอยู่ไม่นาน, มักมีชู้ทุกวันนี่, ก็เที่ยวเล่นชู้อยู่. อำแดงเขียนคนนี้ไม่ดีเลย, มีคนเล่ามา, ข้าพเจ้าทราบนี้ถึงจะอยู่กับใครก็ไม่ไม่นานคงจะมีชู้อีก. (ความฟ้อง, น.212-213)

Vol. I เล่ม ๑ บางกอก เดือน แรมสิบห้าค่ำ จุลศักราช ๑๒๒๗ Jan 17th 1866 ใบ ๒๒ No. 22.

การกระทำตนเป็นผู้พิพากษา และการลงความจริงเพียงครึ่งเดียว (Half-truth) ของหมอบรัดเล ในหน้าหนังสือพิมพ์นั้น ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดเคืองใจแก่บุคคลต่างอยู่พอสมควร และมีการส่งจดหมายแสดงความเห็นในเรื่องดังกล่าว ดังตัวอย่าง “ความตอบตัดสินชั้นๆ”

.....ข้าพเจ้าวิเคราะห์เห็นว่า โรงพิมพ์ไม่ใช่ตะลาการ, แลท่านผู้นั้นก็ไม่ได้เป็นคู่ความแล้ว, จะแก้เป็นคำให้การทำไมเล่า, จะประสงค์แต่หลวงพิไชวารีเอาเรื่องราวมาลงพิมพ์, ก็ทำไมจึงไม่เอาคำบัญชาลงพิมพ์ด้วยเล่า, ประสงค์ท่านเห็นจะเป็นดังนี้แน่ทีเดียว.....

.....คำหนึ่งว่า หนังสือพิมพ์เหมือนกลองสองของไกลและเหนไกลนั้น ข้าพเจ้าขอเปรียบเทียบความง่าย ๆ เหมือนคนมีโทโสมาก, แลคนไม่มีโทโสเป็นโรงพิมพ์, คนมีโทโสมากนั้นตริตรองการไม่ละเอียดไม่เหนการตลอดว่าถูกฤาผิด. เพราะโทโสความโกรธนั้นจึงปิดกระหม่อมไว้. คนไม่มีโทโสนั้น เอาสติแลปัญญามาตรึกตรองปลูกษาหรือต่อๆ ไป. การไกลแลใกล้เข้ามาทุกอย่าง. การไม่ละเอียดไม่เหนการตลอดว่าถูกฤาผิด. เพราะโทโสความโกรธนั้นจึงปิดกระหม่อมไว้. คนไม่มีโทโสนั้น เอาสติแลปัญญามาตรึกตรองปลูกษาหรือต่อๆ ไป. การไกลแลใกล้เข้ามาทุกอย่าง. (ความตอบตัดสินชั้นๆ ๗๗, น.113)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก Sept. 20th 1865 ใบ ๑๔ No. 14.

๑) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว:- รัชกาลที่ 4 (2347-2411)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงสนพระทัยในด้านการหนังสือพิมพ์ และเทคโนโลยีการพิมพ์มาตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นเจ้าฟ้ามงกุฎ โดยความสัมพันธ์ของพระองค์กับหมอบรัดเล ได้กระชับแน่นแฟ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2385 เมื่อหมอบรัดเลมีส่วนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ความช่วยเหลือ และพัฒนาการผลิตแบบตัวพิมพ์ภาษาไทยที่ต่างคนต่างแยกกันหล่อตัวออกมาจนสามารถใช้ได้สวยงามดี และสามารถตั้งโรงพิมพ์ของคนไทยขึ้นมาได้เป็นครั้งแรก ที่วัดบวรนิเวศ อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่า ในเวลานั้นโรงพิมพ์ที่วัดบวรฯ นี้ ได้ทำการพิมพ์หนังสือพุทธศาสนา แข่งกับมิชชันนารีที่มีความพยายามอย่างยิ่งในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์

เมื่อหมอบรัดเลออกหนังสือจดหมายเหตุ: The Bangkok Recorder พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ก็ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในด้านการหนังสือพิมพ์ ในฐานะผู้แทนของชาวไทย และผู้นำของประเทศในเวลาใกล้เคียงกัน โดยเริ่มจากที่พระองค์ทรงมี “หนังสือหลวง” ไปลงพิมพ์ในหนังสือจดหมายเหตุเป็นประจำ

โดยเนื้อหาในหนังสือหลวงส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการอธิบายถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของไทย แต่บางครั้งก็เป็นเรื่องโต้แย้งกับหมอบรัดเล ซึ่งหมอบรัดเลเองก็ได้ตอบ และแสดงให้เห็นว่าท่านรู้ว่าผู้พิมพ์หนังสือหลวงมาโต้แย้งกับท่านนี่คือใคร ทั้งๆ พระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงลงพระนามทำยศบทยศ และ ในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2401 หรือ 7 ปี หลังจากเริ่มรัชกาล พระจอมเกล้าฯ ได้ทรงออก **ราชกิจจานุเบกษา** ที่ถือเป็นหนังสือที่แจ้งข่าวฉบับแรกที่มิใช่ของเป็นชาวสยามโดยแท้ แต่ออกได้เพียงปีเดียวก็เลิกออก เพราะไม่ทรงมีเวลานิพนธ์ จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง จึงมีการรื้อฟื้นออก **ราชกิจจานุเบกษา** อีกครั้งหนึ่ง (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.1-7)

โดยสรุป แนวคิดทางวารสารศาสตร์ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงมุ่งเน้นอย่างมาก นอกเหนือจากอุดมการณ์ที่ต้องการให้ราษฎรได้รับรู้ข่าวสารที่ถูกต้อง และไม่ถูกกดขี่จากเจ้าหน้าที่ทุจริตแล้ว ในด้านของจริยธรรมพระองค์ก็ยังทรงมุ่งเน้นหลักการด้าน ความถูกต้อง ความจริง ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

นอกจากการทรงหนังสือหลวงไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ของชาวต่างชาติเป็นประจำเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิด หรืออธิบายธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ตลอดจนโต้แย้งในด้านแนวความคิด ตลอดจนการลงข่าวผิด หรือลงแจ้งความของบุคคลต่างๆ ที่มุ่งใส่ร้ายซึ่งกันและกัน จนสร้างปัญหาขึ้นอย่างมากมาในช่วงเวลานั้นแล้ว การออก **ราชกิจจานุเบกษา** ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ยังมีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นหนังสือแจ้งข่าว ที่มีข้อความประกาศรับสั่ง บอข่าวประสูติ ข่าวมรณกรรม ข่าวเพลิงไหม้ ฯลฯ รวมทั้ง ทรงต้องการให้ราษฎรที่ในสมัยนั้นส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษาได้รับประโยชน์ และข่าวสารที่ถูกต้อง ไม่ถูกเจ้าหน้าที่ทุจริตหลอกลวงเอาได้

“เนื่องมาจากประเพณีโบราณกาล เมื่อพระเจ้าแผ่นดินดำรัสให้ประกาศกิจการอันใด ก็ให้พระอาลักษณ์ทำเป็นหนังสือประกาศแจกจ่ายไปยังกรมต่างๆ ส่วนหัวเมืองทั้งปวงนั้น เมื่อมหาดไทย, กลาโหม, กรมท่า อันเป็นเจ้ากระทรวงบังคับบัญชาหัวเมืองได้รับประกาศจากกรมพระสุรัสวดี ก็คัดสำเนาส่งไปยังหัวเมืองอันขึ้นอยู่ในกรมนั้นๆ อีกชั้นหนึ่ง ทรงเห็นว่าการปฏิบัติแต่เดิมนั้น เป็นการชักช้าและคำประกาศก็เขียนด้วยดินสอด่าลอกกันไปผิดๆ ถูกๆ **ยิ่งกว่านั้นยังมีเจ้าหน้าที่ทุจริต เอาหนังสืออะไรไปประกาศดื้อราษฎรเล่นตามใจชอบ** เพราะราษฎรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา เมื่อเห็นหนังสือที่ตราตีมาด้วยขาด และเส้นแดงๆ แล้วก็กลัวยอมเชื่อทุกอย่าง ทำให้ราษฎรเดือดร้อน และเสีย

พระเกียรติยศของพระเจ้าแผ่นดิน จึงโปรดให้สร้างโรงพิมพ์หลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง และโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์หมายประกาศมีชื่อว่า “ราชกิจจานุเบกษา” แปลว่า หนังสือที่เฟื่องดูราชกิจ ถ้ามีเหตุใดๆ หรือข้อบังคับอันใดเกิดขึ้นในประเทศ ก็จะได้ลงในราชกิจจานุเบกษาเพื่อมิให้เล้าลือกันผิด....”

๐ ความถูกต้อง ความจริง และความยุติธรรม

การนิพนธ์หนังสือหลวงไปลงพิมพ์ในหนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder ของรัชกาลที่ 4 นั้นแสดงให้เห็นถึงแนวคิดในด้านการวารสารศาสตร์ภายใต้มุมมองของพระองค์อย่างชัดเจน โดยหลักการหนึ่งที่พระองค์ทรงให้ความสนใจอย่างมาก ก็คือเรื่องของ **ความถูกต้อง** ซึ่งในเวลานั้นไม่มีใครให้ความสนใจมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของภาษาที่มีการสะกดผิดกันอย่างมาก เนื่องจากผู้ที่จัดทำหนังสือพิมพ์ในเวลานั้นล้วนแต่เป็นชาวต่างชาติ ที่ไม่ได้รับรู้หลักภาษาไทยอย่างถูกต้อง ทำให้เกิดการเข้าใจผิดทางภาษาอยู่มากมาย

.....ข้าแปลลงไว้ว่าเปนเมืองเพช, สำแดงทั้งบาฬีทั้งเนื้อความ, อวดรู้ อวดหลักด้วย.....เมื่อนี้หนักหนาหนัก จะต้องก็ต้องการอะไร จะมาทำให้เกิดชื่อเปนอย่างหนึ่งขึ้นไม่ต้องการ. เมื่อเขียนไปอย่างนี้ ผู้ที่รู้สังสกฤตแท้ บาฬีแท้, เขามีอยู่ที่อื่นถมไป, เขาจะว่าผู้ลงพิมพ์เป็นลูกศิษย์คนซุ่มซำม, ไม่ทำตามตำราภาษาสังสกฤตที่เขาทำให้สำเร็จแล้ว, เอาแต่เสียงชาวป่าขึ้นเซ็ดชู. ที่เขาจะตามฉบับนี้, เขาคงไม่ตามในภาษาสังสกฤต. เขาจะคิดว่าคำนั้นเปนแต่ภาษาไทย, ก็ที่แท้มิใช่ภาษาไทย. ภาษาไทยแท้เขาเรียกเพดพรีบ้าง, เพดพรีบ้างต่างหาก ก็ถ้าจะลงพิมพ์ว่าพริบพรี เพดพรีแล้ว, จะใช้ตัวอะไรก็ตามใจ, ให้ออกเสียงว่าพริบพรีเพดพรีได้แล้วเปนดีเปนถูกภาษาไทย, แต่ที่เขียนว่าเพดจะบุรี, มีจุดค้างบนสองแห่งนั้นขัดตานั้น, อ่านก็ขัดปากนั้น, จะทำอะไรก็ทำให้เสมอกัน. จะเอาคำคนเป็นอันมากแล้ว, ก็จงเอาคำคนเป็นอันมา. ถ้าจะเอาคำหลวง, ก็จะต้องมาขอไว้ในหลวง ลงหนังสือให้ถูกสังสกฤต, ถึงจะผิดกับเสียงชาววัดก็ไม่ไถลนัก ผู้รู้สังสกฤตเขาได้เห็น. เขาจะได้ว่าที่รู้สังสกฤตแท้, แลสืบรู้ว่าวิธีที่เขาแก้เปนหนังสือโรมไว้แล้ว, มีตัวอยู่บ้างไม่ซุ่มซำมเซอะเซียงอย่างชาววัดชาววา ชาวป่าชาวดง, ผู้รู้สังสกฤตแท้ในไทย, อย่าอวดอ้างว่ารู้บ้าง, เหมือนอย่างผู้ลงพิมพ์อวดว่าเรียนรู้, แปลคำว่าเพดจะบุรี, ว่าเมื่อเพดได้นั้น (หนังสือหลวง, น.1-3)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก March 1st 1865 ใบ ๑ No.1. น.1-3

ส่วนในเรื่องการลงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์นั้น พระองค์ก็ทรงเน้นให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ต้องมีความยุติธรรม และเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นของตนได้เช่นเดียวกัน อันถือได้ว่าเป็นหลักการ “**ความยุติธรรม**” ในเชิงวารสารศาสตร์นั่นเอง ยกตัวอย่างเช่น หนังสือหลวงว่าด้วยอัฐและฝรั่งเศส ฯ ที่ทรงตอบโต้หมอบรัดเลที่แนะนำให้ใช้ทองแดงทำอัฐ

© คนที่เขียนหนังสือลงพิมพ์ซ้ำซากซ้ำๆ, ด้วยเรื่องอัฐตะกั่วจะให้ทำทองแดงนั้น, ด้วยคิดอย่างไร. ผู้อ่านก็รู้อยู่แล้ว.....

๑) ถ้าพวกโรงพิมพ์ได้จดหมายนี้แล้ว, ก็จงเอาจดหมายนี้ลงพิมพ์ด้วย, ฤาจะนิพนธ์บทไปเพื่อไปว่ากะไรอีก, ก็ให้มันไปไม่ถือโทษ, แต่เห็นว่ามันไปนั้น, เห็นย่อยเปล่า ไม่มีใครคิดทำตาม. เหมือนเตลอะแควไฟ แลรถไฟ, พุดไปจะให้ห้อยจะให้พิศวง, จนจิตเสียแล้ว คี่เกียจอ่าน คี่เกียจดู คี่เกียจฟัง..... (หนังสือหลวงว่าด้วยอัฐแลฝรั่งเศส ฯ, น.113)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก Sept. 20th 1865 ใบ ๑๔ No. 14.

หรือในประเด็นเรื่องของ “ความจริง” ในชำนวนั้น พระองค์ก็ทรงได้มีหนังสือหลวงไปอธิบายความจริง พร้อมตำหนิการตีพิมพ์ข่าวของหมอบรัดเลที่มักจะอาศัยแหล่งข่าว ประเภทข่าวลือ หรือข่าวประเภทได้ฟังเขาว่ามา จนทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อนอยู่เสมอๆ อาทิ เรื่องความฝรั่งเศส ที่หมอบรัดเลลงพิมพ์ว่ากงสุลเขียนหนังสือมาขู่ในหลวง และในหลวงมีหนังสือไปถึงกงสุลนั้น จนอาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเกิดการเข้าใจผิดนั้น พระองค์ก็ได้ทรงหนังสือหลวงอธิบาย และแก้ข่าวให้ถูกต้อง ตรงกับข้อเท็จจริง

๑) อนึ่งในเรื่องความฝรั่งเศสนั้น, ตั้งแต่กงสุลฝรั่งเศส, ให้มีศเดอลามาซ, หลวงอุปเทศทวยหาร, นำเอาหนังสือมาถวายในหลวง, ๗ สั่งให้พระยาศรีสุรราชไปกราบเรียนเจ้าพระยาศรีสุรียงฯให้ชำระเรื่องความพระยาริเสศสงครามนั้น. แล้วต่อไปในวันอื่นๆ, กงสุลฝรั่งเศสไม่ได้เขียนหนังสืออะไรมาถึงในหลวงเลย. ในหลวงก็ไม่ได้เขียนหนังสืออะไรไปถึงกงสุลเลย. **ที่มาลงพิมพ์ว่ากงสุลเขียนหนังสือมาขู่ในหลวง, ๗ มีหนังสือไปถึงกงสุลนั้นผิดทีเดียว**

.....อะไรๆ ก็มาลงเอาแต่ในหลวงรำไป, ให้ไปบอกแล้วก็ไม่เชื่อ, ขึ้นแต่แก้คำเล่าภาอย่างเดี๋ยวมานัก, **ไม่จริงเลยทีเดียว** (หนังสือหลวงว่าด้วยอัฐแลฝรั่งเศส ฯ, น.113-4)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก Sept. 20th 1865 ใบ ๑๔ No. 14.

หากเมื่อการราษฎรเริ่ม “ไม่เดินตามทาง” โดยมีการใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการกล่าวหา กัน ใช้กุศโลบาย “ข่าวลือ” ด้วยการแจ้งความ ลงกล่าวโทษกันไปมา แทนที่จะไปฟ้องเจ้าหน้าที่โรงศาลให้ชำระความให้ตามสมควรจะเป็น โดยที่หมอบรัดเลไม่ได้มีการห้ามปราม หรือสอบสวนทวนความใดให้แน่ใจว่าเป็น **ความจริง** หรือไม่เสียก่อน ในที่สุดพระองค์จึงส่งมีหนังสือหลวงสั่งให้ประชาชนอย่าเชื่อ หนังสือทั้ง หรือแจ้งความที่ไปลงพิมพ์ในหนังสือจดหมายเหตุอีกต่อไป

๑) .....บันดาที่เป็นความอยู่ในโรงศาลถูกคุมขัง แต่ตระลาการเจ้ากระทรวงใดๆ, ก็ให้ทำฎีการ้องทุกข์ถวาย เมื่อเวลาเสด็จออกพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ก็ได้.....จะทรงพิเคราะห์ให้ไถถามเอาความจริงชำระตัดสินให้. การประกาศเปิดอยู่อย่างนี้, ไม่มีที่ขัดข้อง. เพราะฉะนั้นผู้เจ้าคดีข้อความในเรื่องใดๆ ไม่เดินตามทาง, เอาเงินไปจ้างโรงพิมพ์ลงหนังสือพิมพ์, การกล่าวโทษตระลาการ และคู่ความต่างๆ, ด้วยเข้าใจว่าหนังสือพิมพ์จะไกลมาถึงพระเนตรพระกรรณ, การที่ลงหนังสือพิมพ์กล่าวโทษแบบนั้นเป็นที่

พิรุณไป, จะให้ในหลวงถือค้ำกล่าวในหนังสือพิมพ์, มาได้ถามข้าราชการไม่ได้. ผู้ไปลงหนังสือฉบับพิรุณ, ไปประธานตระลาการมีความผิดอยู่.

© มีพระบรมราชโองการดำรัสให้ประกาศว่า หนังสือทั้ง แลหนังสือไปลงพิมพ์บ้านหม้ออังกฤษ, ทั้งสองอย่างนี้จะเชื่อฟังเอาเป็นจริงไม่ได้, เหนเป็นกรพิรุณนัก. เพราะใครทำอย่างนั้นเห็นชัดว่า, จะว่าเขาตรงๆ ไม่ได้, จะแก้งนินทาว่าประธานเขาให้ความอึ้งๆไปเท่านั้น. ไม่เป็นความจริง. ถ้าจริงแล้วทางที่จะว่านั้นมีอยู่, คือที่โรงศาลแลรื่องฎาฎีกาเปิดเผยอยู่ไม่ห้าม. ทรงพระกรุณาโปรดว่าผู้ที่ทุกขร้อนเกี่ยวของอย่างไร, ให้มาร้องฎาฎีกา ถ้าตัวผู้นั้นต้องกักขังจองจำอยู่มาไม่ได้, จะให้เจ้าคุณมุขมนตรี, ฤาญาติพี่น้องพวกพ้องฤา, ใครๆ มาถวายก็ได้. ถวายข้างนาก็ได้ข้างในก็ได้. ทางมีอยู่อย่างนี้ไม่เดินตามทาง. กลับไปลงหนังสือพิมพ์บ้าง, ทำหนังสือทั้งบ้าง, เหนเป็นพิรุณนัก. ถึงจะว่าปากนำคำซื้อฤากล่าวโทษบ้านเมืองต่างๆ จะให้ในหลวงทรงหยิบเรื่องในหนังสือพิมพ์ออกให้ชำระเอาเป็นเหตุเป็นผลนั้นไม่ได้. ใครทำอย่างนั้นเหน้อยเปล่า, ท่านผู้ที่ได้รับหนังสือพิมพ์ลงไป อ่านแล้วอย่างเชื่อฟังเอาเป็นจริง, ให้เข้าใจดังประกาศนี้เถิด. (หนังสือหลวง, น.233-4)

The Bangkok Recorder: Vol. I เล่ม ๑ บางกอก Feb 15th 1866 ใบ ๒๔ No. 24

ซึ่งการลงข่าวโดยอาศัยแหล่งข่าวลือ หรือจดหมายแจ้งความเหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ค่อนข้างจะมีความไม่พอใจ และเห็นว่ากรลงข่าวโจมตีใครสักคนเพียงเพราะว่ามีคนเขามาว่านั่นถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเป็นกรว่าลบล้างซึ่งไม่สมควรกระทำอย่างยิ่ง อาทิ มีคนมาแจ้งความลงในหนังสือพิมพ์ว่า มีโจรชื้ออ้ายแจ่มเที่ยวทำร้ายคนเดินทาง แต่เมื่อมีการจับกุมก็ไม่มีใครยืนยันความผิดอ้ายแจ่มเลย จนถึงขนาดที่พระองค์กล่าวว่าหนังสือพิมพ์เป็นพวกที่พวกมันเพ้อรำไป โดยไม่มีการสอบสวนทวนความเสียก่อน

“...มีแต่ผู้หญิงคนหนึ่งมากล่าวโทษว่าอ้ายแจ่มข่มขืนกระทำชำเราคนเดียวเท่านั้น. นอกนั้นไม่มีใครมาว่ากล่าวอะไรเลย. ก็เช่นนี้จะให้เอาตัวไปจำไว้ในคุก ฤาจะให้เอาไปฆ่าเสีย, ตามที่หนังสือพิมพ์กล่าวโทษอ้ายแจ่มอย่างนั้นฤา. ให้ลงหนังสือพิมพ์แจกกันต่อไป, ได้มีตัวผู้ที่ถูกอ้ายแจ่มทำร้าย, คุมเหงก็รายๆ ให้มาร้องเป็นตัวแทนตน, จะได้พิจารณากันไป. ถ้าไม่มีใครเขามาว่ากล่าว, มีแต่เอาความเท็จ ความไม่จริง, มาว่าเขาลบล้างอย่างนี้ พวกโรงพิมพ์ก็จะลงพิมพ์มันเพ้อรำไป” (หนังสือหลวง, น.171)

The Bangkok Recorder: เล่ม ๒ บางกอก เดือนเซปเตมเบอ วันที่ ๙ กฤษศักราช ๑๘๖๖ ใบ ๑๔

□ กุหลาบ ตฤษณานนท์:- ก.ศ.ร.กุหลาบ (2377-2464)

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ได้เปิดศักราชการวารสารศาสตร์สู่มือของชาวไทย ด้วยการออกหนังสือข่าว “ราชกิจจานุเบกษา” (2401) อีกเพียงไม่เกิน 2 ทศวรรษ โรงพิมพ์ของคนไทยก็ผุดขึ้นมากมาย พระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ทรงหันมาออกวารสาร เช่น **ดร.โณวาท** (2417-2418) และ **ค็อดข่าวราชการ** (2418-2419) ต่อมาโรงพิมพ์ของคนไทยก็เริ่มรับพิมพ์หนังสือในปี 2440 ทางด้านวงการหนังสือพิมพ์นั้น **ก.ศ.ร.กุหลาบ** นับเป็นสามัญชนคนแรกที่ออกหนังสือพิมพ์ ขณะที่ฝรั่งได้ลดความสำคัญด้านการพิมพ์ไปในที่สุด

ก.ศ.ร.กุหลาบ (ก.ศ.ร. กุหลาบ ก็เรียก) หรือ นายกุหลาบ ตฤษณานนท์ ถือเป็นนักเขียนนักคิดคนสำคัญของยุค เช่นเดียวกับ **เทียนวรรณ** รวมทั้งกลายเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากมาในด้านความคิด การทำงาน ต่อบรรดานักการวารสารศาสตร์ในยุคต่อๆ มา โดยแนวคิดของเขา และเทียนวรรณนั้น ค่อนข้างจะขัดแย้งกับฝ่ายราชสำนัก โดยเขาออกหนังสือพิมพ์ชื่อ “**สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ**” เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2440 และต้องหยุดไปในที่สุด เนื่องจากถูกราชสำนักเพ่งเล็งอย่างหนัก จนกระทั่งต้องถูกลงโทษถึง 3 ครั้ง 3 ครา ในข้อหาเกี่ยวกับการเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่เป็นความจริง จนกลายเป็นกรณีไต่สวนครั้งประวัติศาสตร์ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ของฝรั่งได้รับเอกสิทธิ์คุ้มครองจากกฎหมายสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

แม้ว่า ก.ศ.ร.กุหลาบ จะไม่ใช่ นักคิดที่มีผลงานทางการวิจารณ์สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมากเท่าเทียนวรรณ แต่ความคิดบางอย่างของเขาที่ปรากฏอยู่ในสยามประเภทฯ ก็แสดงให้เห็นว่า เขาเป็นคน “**หัวสมัยใหม่**” ผู้หนึ่ง ซึ่งอาศัยหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการนำเสนอความคิดใหม่ๆ ต่อสาธารณชนในทางที่เป็นการต่อต้านความเชื่อแบบดั้งเดิม (ชัยอนันต์ สมุทวณิช , ดร., น. 261, อ้างใน มนันยา ฐานะภูมิ, 2539, น.5) โดย ก.ศ.ร.กุหลาบ มุ่งการต่อสู้ไปที่ภาคประชาชน คือพยายามให้การศึกษากับประชาชน ขณะที่เทียนวรรณมุ่งไปที่การบริหารงานของภาครัฐบาล เพื่อให้แก้ไขปัญหา การพนัน (สงบ สุริยินทร์, 2522, น. 13) และการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อกลายเป็นชาติศิวิไลซ์

ในด้านแนวคิดอุดมการณ์ และจริยธรรมวารสารศาสตร์นั้น ก.ศ.ร.กุหลาบ มุ่งเน้นในเรื่องของเสรีภาพหนังสือพิมพ์ ประกอบไปกับ ความเป็นกลาง ความจริง ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่มีอุดมการณ์เป็นจุดยืนพื้นฐานของตนเองอย่างแน่วแน่

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

นับแต่การออกหนังสือพิมพ์ “**สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ**” เล่มแรก ก.ศ.ร.กุหลาบก็ประกาศถึงอุดมการณ์ ในการทำงานไว้อย่างชัดเจนไว้บนหน้าปกของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เน้นให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ สำหรับบุคคลทั้งหลาย

หนังสือพิมพ์จดหมายเหตุ สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ

ออกเป็นครั้งแรกที่ ๑ เมื่อ ณ วันศุกร์ที่ ๓ เดือนธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๖

ตรงกับวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีระกา นพศก จุฬศักราช ๑๒๕๙ เป็นปีที่ ๓๐ ในรัชกาลที่ ๕
กรุงเทพมหานคร

เป็นสรรพตำราความรู้ฉลาดทางคติธรรม แลคดีโลกย์ สำหรับมนุษย์ บุรุษย์ สตรีล้วนกุลบุตรไป
ภายภาคหน้า (สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ, หน้าปก)

และเขายังหวังจะให้เนื้อหาในหนังสือเป็นคุณประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองสยาม อันเปรียบเป็น
ปณิธานหลักของนักหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย ที่มุ่งตอบสนองมวลชน และสอดส่องรัฐบาล

.....สยามประเภทที่เป็นเขตรวบรวมสรรพตำรา มาแสดงให้มหาชน เพื่อนมนุษย์บุรุษย์สตรีที่
ได้อ่าน ได้ฟังความเป็นคนดีบำรุงสติปัญญาทั่วไป ได้เป็นहितานุทิศสาระประโยชน์ แก่ชาติแลบ้านเมือง
สยามบ้าง (ไปรษณก่อนเจ้าข้า-เจ้าประคุณ, น.1)

สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ, เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๕ วันเสาร์ที่ ๑ กรกฎาคม ร.ศ.๑๑๘

และในปกหลังของหนังสือ

เรา(สยามประเภท)เชื้อ	ชาติไทย	ใช้จิตคิดโลภล้ำ	ทรัพย์หลายเลย
ยลร่างชำรุดไวย	เสื่อมแล้ว	แก่มากกลัวเร็วตาย	รีบรัน
รีบเปิดวิชาไซ	สู่เพื่อน มนุษย์นา	เฉลี่ยทรัพย์เปลี่ยนซื้อขาย	พอยืด ยาวนา
เปรียบประดุจดวงแก้ว	ประดิษฐ์ให้สว่าง	อุส่าห์เรียบเรียงค้น	เลือกถ้วนนิติสาร

(เกื้อกูลเพื่อนมนุษย์, ปกหลัง)

สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ, เล่ม ๖ ตอนที่ ๒๕ วันที่ ๒๔ กันยายน ร.ศ.๑๒๔

ด้วยปณิธานอย่างแรงกล้าในการที่จะทำงานเพื่อมวลชนอย่างแท้จริงนี้เอง ที่ทำให้
ก.ศ.ร.กุหลาบ ประกาศตนอย่างชัดเจนว่าท่านเองเป็นเพียงสามัญชน ไม่ได้แตกต่าง หรือวิเศษไปกว่าใคร

* ถามว่า ที่บอกว่าเปนนวงศ์ตระกูล R.H.P.L. แปลว่าอะไร

* R. - ร. คือแปลว่า ราษฎรสามัญ H. -ห. คือแปลว่า หินเพศชาติต่ำช้า P. -พ. คือแปลว่า ไพร่
กุ่มมณี

* L. -ล. คือแปลว่า ลาว หรือเลวทราม.....สรุปรวมคำแปลว่า

* “ข้าพเจ้าเป็นตระกูลราษฎรหินเพศไพร่ลาวเลวทราม” (....., น.858)

สยามประเภท สุนทโรวาทพิเศษ, เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๖ วันอาทิตย์ที่ ๑๖ กรกฎาคม ร.ศ.๑๑๘

อุดมการณ์อีกประการหนึ่งของ ก.ศ.ร.กุหลาบ ที่เราสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ก็คือ
แนวคิดที่ต้องการปรับเปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่ของสยามให้มีความเป็นศิวิไลซ์ อันเป็นแนวคิด

หลักที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาติตะวันตก ดังจะเห็นได้จากบทความต่างๆ ที่มักจะมีเรื่องของ
ความคิดวิไลซ์แทรกอยู่เสมอๆ

มีคนบอกว่า เองไทยยังไม่เป็นสivilizedเหมือนชาติตะวันตก จึงศึกษา แสวงหาความรู้ มาเล่าให้ฟัง

.....

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงสามารถอาจที่จะ**ออกความเห็นกล่าวคำนำว่า** บ้านเมืองสยามครั้งกรุงเก่าเป็นสivilizedบ้างบางสมัย เปนบาปเรียน (ปาๆเถื่อนๆ) มากมายหลายร้อยปี..... (“ว่าด้วยสivilizedเข็กชั้นและบาปเรียน”, น.859-862)

และ

สมัยแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช เป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๑๓ ในกรุงศรีอยุธยา มีบาดหลวงโปรตุเกสมาสอนคริสตศาสนา ก่อนพวกบาดหลวงฝรั่งเศส.....

พระบรมราชายอมให้บาดหลวงสอนศาสนา ไม่ห้าม ยอมให้คนไทยเลือกนับถือศาสนา “โดยความเชื่อถือ เห็นดี เห็นชอบตามระบอบน้ำใจพลเมือง” (คำอธิบายของเอ็ดเตอร์ว่าอย่างนี้ ก็ต้องที่นับว่าท่านโบราณเป็นเงาสivilizedได้บ้างบางสมัย โดยไม่ขัดขึ้นน้ำใจราษฎรที่ความเชื่อถือของเขานั้น)

ครั้งนั้นกรุงศรีอยุธยาจึง “เจริญไปด้วยโภคสมบัติมังคังสมบูรณ์ เพิ่มพุทธทรัพย์สมบัติ ด้วยการค้าขายของป่า เปนมหาลาภยิ่งนัก พระมหานครเจริญเปนได้เช่นนี้ ก็เพราะพระบารมีพระมหากษัตริย์ทรงพระสติปัญญา มี**พระบรมราชอภัยไศรยเรียบร้อย (สivilized)** ในแผ่นดินนั้นเป็นต้น ถึงกระนั้นก็ดียังไม่มีความเจริญงอกงามดี เหมือนเช่นในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ กรุงเทพฯ ไม่ได้ ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ นี้ มีความเจริญทวีมากกว่าโบราณหลายพันส่วน) ครั้งนั้นกรุงศรีอยุธยาจึง “เจริญไปด้วยโภคสมบัติมังคังสมบูรณ์ เพิ่มพุทธทรัพย์สมบัติ ด้วยการค้าขายของป่า เปนมหาลาภยิ่งนัก พระมหานครเจริญเปนได้เช่นนี้ ก็เพราะพระบารมีพระมหากษัตริย์ ทรงพระสติปัญญา มี**พระบรมราชอภัยไศรยเรียบร้อย (สivilized)** ในแผ่นดินนั้นเป็นต้น ถึงกระนั้นก็ดียังไม่มีความเจริญงอกงามดี เหมือนเช่นในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ กรุงเทพฯ ไม่ได้ ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ นี้ มีความเจริญทวีมากกว่าโบราณหลายพันส่วน) (“ว่าด้วยสivilizedเข็กชั้น และบาปเรียน” (ต่อ):- “บาดหลวงมาสอนศาสนาเมืองไทย” น. 870-1)

สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ, เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๗ วันอาทิตย์ที่ ๑ สิงหาคม ร.ศ.๑๑๘

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเขาจะมุ่งแนะนำให้สยามมีความคิดวิไลซ์เช่นเดียวกับชาติเจริญแล้ว อย่างตะวันตก แต่ทั้งนี้ก็ยังเห็นว่า ความคิดวิไลซ์นี้จะเร่งเป็นเร็วไปไม่ได้ หากต้องค่อยเป็นค่อยไป จึงจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในภายหลัง

“การเซ็นสัญญา กับเซอร์จอห์นบาวริง ทรงเปิดให้การค้าขายเจริญ บ้านเมืองก็สมบูรณ์ไพศาลไป ด้วยการพานิชกรรม แลหัตถกรรม กระทำให้ชนชาวสยามรู้ศึกได้ว่า กรุงเทพฯในรัชกาลที่ ๔ มีความเจริญอย่างเข้าในเงาสivilizedด้วยประเทศยุโรป ดียิ่งกว่ารัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ กรุงเทพฯ

..... ในรัชกาลที่ ๕ นี้ มีธรรมเนียมดีเป็นสิวิสัยคล้ายๆ ยุโรปแล้ว ยังจะบ่นหาให้เปนสิวิสัยโดยเร็วอย่างไรได้ ความเปนสิวิสัยเปนเร็วไม่ได้ ไม่ใช่ง่ายเหมือนเปิบข้าวเข้าปาก ต้องค่อยเปนค่อยไปที่ละเล็ก ทีละน้อยจึงจะค่อยเรียบร้อย (สิวิสัยมีทะวิมากขึ้นเปนเดิม ในรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ, น.901)

สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ, เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๗ วันอาทิตย์ที่ ๑ สิงหาคม ร.ศ.๑๑๘

□ เสรีภาพน.ส.พ., ความเป็นกลาง, ความจริง, ความยุติธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจากความศิวิไลซ์แล้ว แนวคิดอีกประการหนึ่ง ที่อาจถือได้ว่าเป็นอุดมการณ์หลัก ของก.ศ.ร. กุหลาบ จนเขาได้เขียนบทความแสดงความคิดเห็นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งชี้ให้เห็นถึง การยึดมั่นในเรื่อง “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์” รวมทั้งแสดงให้เห็นถึง “ความรับผิดชอบต่อสังคม” โดยที่มุ่งผลประโยชน์ไปสู่ประชาชน ไม่ใช่เพื่อตัวเอง ก็คือ การเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย และการใช้รัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ เพื่อไม่ให้สยามต้องตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ ที่อาจอาศัยเหตุความศิวิไลซ์มาเป็นเหตุผลในการยึดครอง แต่ในขณะเดียวกันเขาก็เห็นว่าการเข้ามายึดครองก็มีประโยชน์ เพราะทำให้ความเลวร้ายจากระบบการปกครองแบบเก่ามันต้องสลายไปในที่สุด ดังที่เขา มักจะเขียนบทความแนะนำถึงความดี และสำเร็จของชาติที่เปลี่ยนเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอยู่เสมอๆ

ประเทศญี่ปุ่นเปนเอกราชในทิศตะวันออก เขาปกครองรักษาบ้านเมือง “ด้วยคุณสมบัติดีขั้น” คล้ายประเทศยุโรป.....

.....รวมข้อความทั้ง ๗ ข้อ (ที่ทำให้ญี่ปุ่นปกครองด้วย Constitution) ลงท้ายมีใจความตามเหตุผลว่า

๑. จัดการเลิกถอนกฎหมาย และธรรมเนียมชั่วร้ายของเก่าออกเสีย
๒. เพิ่มเติมกฎหมาย แลธรรมเนียม ที่เป็นความยุติธรรมจริงๆ ไม่สักแต่ว่ายุติธรรมแต่ชื่อ ให้มีปรากฏขึ้นใหม่ ใช้ได้เป็นการดีสมควร
๓. จัดการบำรุงผลประโยชน์ให้เจริญก้าวหน้ากันทั้งแผ่นดิน

เหตุ ๓ ประการเหล่านี้ เปนที่บำรุงบ้านเมืองญี่ปุ่นให้เจริญ.....

.....เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่น จัดการดังที่กล่าวมานี้ จนมีพวกราษฎรเห็นว่า ไม่มีทางกดขี่เข้มแข็งเช่นแต่ก่อนแล้ว ราษฎรเปนโสด มีกามสิทธิ์ อิศรภาพเท่าขุนนางแล้ว ในกฎหมายไม่มีว่าไพร่ ว่าผู้ดี เสมอกัน ฉะนั้น ราษฎรมีความเชื่อถือมั่นใจได้ทุกอย่างแล้ว ว่าความสุขสำราญของบ้านเมืองเรา บังเกิดเหมือนเมืองฝรั่งแล้ว ความยุติธรรมดีจริงๆ ไม่สักแต่ชื่อว่า นับถือบ้านเมืองของตนเสมอเท่าชีวิตร คิดแต่จะเกื้อกูลอุดหนุนบ้านเมืองชาติภูมิของตน (ความปกครองของญี่ปุ่น, น.127-137)

สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ, เล่ม ๗ ตอนที่ ๕ วันที่ ๓๐ เมษายน ร.ศ.๑๒๕

และ

มีคนอ้างว่า ผู้ใช้อ้าง 4 ประการทำให้เกิดประเทศอื่นต้องสูญเสียเอกราช อาทิ พม่า รามัญ เขมร ลาว อินเดียนร์ แวก ฯลฯ (แต่เดิมไม่เจริญเรียบร้อย = ไม่ลิวลิว) แต่ ก.ศ.ร.กุหลาบ ก็เห็นว่า เมื่อเขามา แล้วนำเอาความเจริญมาให้ จากเดิมที่ผู้ปกครองเคยประพฤติชั่วร้าย

“ภายหลังพลเมืองราษฎรชาวเอเชีย ได้รับผลแห่งความสุขสำราญ ทั่วหน้ากัน ฉะนั้นแล้ว จึงรู้ดีว่าความกรุณาของชาวยุโรปมากกว่า ความกรุณาของผู้ใหญ่ในแผ่นดินเอเชียของตนเป็นแท้ (ว่าด้วย ภัยอันตรายจะมีมาถึงบ้านเมืองเอกราชต่างๆ นั้น, น.139-144)

สยามประเพณีสุนทรโวาทพิเศษ, เล่ม ๗ ตอนที่ ๖ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ร.ศ.๑๒๕

และในตอน ความประพฤติเอกราชมี ๖ ประการ (สรุปความ)

๑. ขุนนาง เจ้านาย ไพร่ เสมอภาคทุกคนมีเสรีภาพเท่าเทียมกัน .....ขนบธรรมเนียมเรียบร้อย (Civilization)

๒. Balance of Power: แบบแลนสะออฟเปาเวอร์ บ้านเมืองต่อบ้านเมืองมีอำนาจเสมอกัน

๓. International Law: อินเตอร์เนชันแนลลอ คือกฎหมายสำหรับใช้ทั่วโลก

๔. ทำการค้าขาย ทำให้เป็นเอกราช

๕. ของไทยใช้ Balance of Power กับ International law ยังไม่ได้ * ความมีเอกราชต้องอาศัยรูปแบบ อย่างทางวิธียุโรป จึงจะตั้งเป็นเอกราชได้นาน แต่ต้องผ่อนผันบ้างบางสมัยให้เหมือนกับญี่ปุ่นแผ่นดิน

๖. เมื่อมีรัฐบาล และกฎหมาย ก็ต้องมีการทำการค้า เพื่อบำรุงผลประโยชน์ เพื่อให้ชาติมั่นคง (ติดต่อทำการค้า) ถ้ามีความยุติธรรม แลการบำรุงผลประโยชน์ในทางค้าขาย ให้เป็นกำลังแก่บ้านเมือง ก็จะมีเสีย อิสรภาพ (สรุปจาก “ความประพฤติเอกราชมี ๖ ประการ, น.209-214)

สยามประเพณีสุนทรโวาทพิเศษ, เล่ม ๗ ตอนที่ ๒๒ พฤษภาคม ร.ศ.๑๒๕

และ

.....ถ้ารัฐบาลของประเทศที่อยู่เปกกลางนั้น จงตั้งใจรักษาขนบธรรมเนียม มีการปกครอง บ้านเมืองของตนให้เรียบร้อย(ศิริวิไลยเชษฐ์) แลอุตสาหกรรมรักษาทางพระราชไมตรี มีมหาประเทศที่อยู่ กระทบทั้งสองข้าง ให้เรียบร้อยเจริญดีแล้ว ก็ไม่ต้องหวาดหวั่น พรันใจกลัวมหาภัยอันตรายแก่ประเทศ ของตน ถ้าประเทศใดที่ตั้งอยู่เปกกลาง รักษาทางยุติธรรม สามัคคีไม่ดีแล้ว ก็ไม่สามารถจะรักษาล้าน เมืองตนได้..... (เมื่ออยู่กลางเปกกลางได้นาน,น.296)

.∴ จะรอดพ้นได้ จะต้อง มี ไรท์ International law มี ปาลีเมนต์ เพื่อให้ต่างชาติยอมรับว่าเรามี ความศิริวิไลย (สรุปความ)

สยามประเพณีสุนทรโวาทพิเศษ เล่ม ๗ ตอนที่ ๑๖ วันที่ ๑๔ มิถุนายน ร.ศ.๑๒๕

ในเรื่อง “เปลี่ยนแปลงธรรมเนียมเก่าให้ปนใหม่ขึ้น” (สยามประเพณีสุนทรโวาทพิเศษ, เล่ม ๗ ตอนที่ ๑๒ วันที่ ๒๐ มิถุนายน ร.ศ.๑๒๕) โดยที่ ญี่ปุ่นประพฤติเปลี่ยนธรรมเนียมใหม่ ๖ ข้อ จนทำให้ พ้นจากการยึดครองของฝรั่งนั้น ก.ศ.ร.กุหลาบก็ได้ แสดงความคิดเห็นแนะนำรัฐบาลว่า ถ้าเราไม่

เปลี่ยนแปลง เราก็จะตกอยู่ในอันตราย หรือ ในเรื่อง “สมบัติ ๓ อย่าง” (สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ, เล่ม ๗ ตอน ๑๓ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ร.ศ.๑๒๕) ก.ศ.ร.กุหลาบ ก็เห็นว่า สมบัติทั้ง 3 ประเภท ก็ล้วนแล้วแต่มีที่มา และได้มาจากพ่อค้า หรือการทำการค้า ดังนั้น รัฐบาลจึงควรต้องสนับสนุนการพาณิชย์กรรม และหัตถกรรมในประเทศให้มากขึ้น

ทางด้านแนวคิดในเรื่อง “ความยุติธรรม” นั้น ก.ศ.ร.กุหลาบ นับเป็นบุคคลหนึ่งที่ค่อนข้างจะมีความยุติธรรมในการนำเสนอเรื่องราวในหนังสือพิมพ์ โดยแม้แต่มีผู้อ่านเขียนคำโคลงมาด่า และวิพากษ์วิจารณ์การทำงาน แต่ท่านก็ยังคงนำเอาโคลงชิ้นนั้นมาลงตีพิมพ์ให้ โดยไม่ได้มีการโต้ตอบแต่อย่างใด

เขียนด่า

คำโคลงมาจากสวรรค์

(ของพระใบฎีกาท่วง อาจารย์โรงเรียนเมืองนครสวรรค์)

หัว เราะเยาะเล่นทั้งหญิงชาย

ล้าน ผมงอกมากหลายจริงแท้

นอก คอกเพราะหตีเตียนพระเณรนักราชเฮย

ครู แท้ท่านบอดอาจเอื้อมตีสงฆ์

(เขียน) พระใบฎีกาท่วง เมืองนครสวรรค์ (เขียนด่า, น.907)

สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ, เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๗ วันอาทิตย์ที่ ๑ สิงหาคม ร.ศ.๑๑๘

แต่เมื่อ พระใบฎีกาท่วง ตัวจริงทักท้วงว่า ตัวของท่านไม่ได้เขียน“โคลงเขียนด่า” ขึ้นดังกล่าว ก.ศ.ร. กุหลาบ ก็ได้ลง โคลงแสดงความบริสุทธิ์ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้พระใบฎีกาท่วงตัวจริงได้แจ้งความจริง ว่า “ไม่ได้เขียนถ้อยคำของคนพาลสันดานหยาบช้า” ขณะเดียวกัน ตัวของ ก.ศ.ร.กุหลาบ เองก็ได้สืบค้นเรื่องราว เพื่อค้นหา ความจริง มานำเสนอ จนในที่สุดจึงได้รู้ว่า ผู้ที่เขียนมาด่า และอ้างชื่อพระใบฎีกาท่วงนั้นเป็นผู้ใดกันแน่ สรุปได้ว่าเปนของพระมหานิกายรูปหนึ่งอยู่ในวัดโพธาราม ปากน้ำโพ ชื่อ ม.ก. อายุศม์ 36 ปี เป็นพระอะลัทธิ ไม่มีหิริโอตัมปะในสาสนโนวาทหามีได้ เปนพระอะลัทธิหินเพศปะระชะตอะมนุษย์ (สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ, เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑ กันยายน ร.ศ.๑๑๘ , น.1011)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่สำคัญ ก.ศ.ร.กุหลาบ ยังได้ยึดเอาหลัก ความเป็นกลาง ในการนำเสนอข่าว หรือความคิดเห็น โดยให้ประชาชนสามารถพิจารณาตัดสินใจความเอาเองว่าฝ่ายใดถูก หรือผิด ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง วิธีปกครองของรัฐบาลฝรั่งเศส ในประเทศแมคคาแคสการ์เอ็ชยาอาเซียร์ (สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ, เล่ม ๗ ตอน ๑๓ วันที่ ๒๘ มิถุนายน ร.ศ.๑๒๕, น.512) ก.ศ.ร.กุหลาบก็ได้ระบุไว้ที่ท้ายหัวเรื่องไว้อย่างชัดเจนว่า **“เป็นตัวอย่างทางยุติธรรม (หรือ) อยุติธรรมฉันใด เป็นน่าที่ของผู้อ่าน ผู้ฟังจะวินิจฉัยอันชอบธรรมของโลก”**

๑ เทียน วัฒนาโก:- เทียนวรรณ (2385-2458)

คุณเทียน วัฒนาโก หรือ “เทียนวรรณ” เป็นอีกผู้หนึ่งที่บอกรับเป็นสมาชิกหนังสือจดหมายเหตุ: The Bangkok Recorder ของหมอบรัดเลย์ และนั่นอาจกลายเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้เขาได้ออกวารสารและหนังสือพิมพ์ ที่สะท้อนให้เห็นการรับอิทธิพลตะวันตกอย่างเด่นชัด คือ **ตุลวิภาคพจนกิจ และ ตีรพจนภาค** ของตัวเองในเวลาต่อมา

เทียนวรรณเคยเป็นที่ปรึกษาของหนังสือพิมพ์สยามออฟเซออร์เวอร์ และออกจะเป็นคนแปลกประหลาดในสมัยของเขา อาจจะเป็นเพราะความรู้มากเกินมากในชีวิตความเป็นทนายความ ประสบการณ์ในชีวิต ประกอบกับได้เคยออกเดินทางไปต่างประเทศ เมื่อประกอบกับการแต่งกายแบบตะวันตกในบางโอกาส คือ สวมเสื้อคอแข็งแบบฝรั่ง ห้อยนาฬิกาพก ไว้หนวด ก็ยิ่งทำให้เทียนวรรณเป็นคนแปลกมากขึ้น แปลกคนถึงการทำให้ผู้คนหันหันใส่เอาทีเดียว (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.107)

อุดมการณ์วารสารศาสตร์ ที่เทียนวรรณยึดเป็นหลักการทำงานนั้น ค่อนข้างจะครบ และสมบูรณ์อยู่ทั้ง เสรีภาพ นสพ., ความถูกต้อง, ความเป็นกลาง, ความจริง, ความรับผิดชอบต่อสังคม และวิชาชีพนิยม ซึ่งในประเด็นท้ายสุดนี้ ยังไม่มีใครพูดถึงมาก่อน

๑ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

ในระหว่างการทำอาชีพเป็นทนายความนั้น เทียนวรรณได้ออกหนังสือพิมพ์รายเดือนให้ชื่อว่า “ ตุลวิภาคพจนกิจ ” (2447-9) ซึ่งหมายความว่า หนังสือพิมพ์นี้เสนอข่าวสารตรงไปตรงมาดุจดั่งดาซึ่ง นับว่าเป็นชื่อที่หูกมาก .....สาเหตุที่เทียนวรรณออกหนังสือพิมพ์นี้ เพราะเขาเห็นว่า **สมัยนั้นไม่ค่อยมีหนังสือพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์จริงๆ สักฉบับ มีแต่จดหมายเหตุเสียมาก** {สงบ สุริยรินทร์, 252?, น.๕/๙-๑๐} รวมทั้ง หนังสือพิมพ์ยังเป็นเครื่องหมายของความเจริญ (ศิริไลซ์) อันเป็นอุดมการณ์หลักในการทำงานของเทียนวรรณด้วยอีกประการหนึ่ง

...อาไยเหตุ 6 ประการที่เรากล่าวมานี้, เราจึงคิดออกหนังสือพิมพ์ สมมติให้ชื่อว่า (ตุลวิภาคพจนกิจ) ตามความเข้าใจของเราว่า, บ้านเมืองที่เขามีความเจริญ ด้วยอำนาจ แลทรัพย์สินสมบัติ ความสุขเรียกว่า ศิริไลซ์แล้วนั้น, ย่อมมีหนังสือพิมพ์อ่านหลายร้อยหลายพันอย่าง, จึงกระทำให้ราษฎรพลเมืองใน

ประเทศบ้านเมืองนั้นๆ รุ่งเรืองเต็มไปด้วยผู้มีสติปัญญา วิชาต่างๆ มากนัก, เราเห็นว่า, เมื่อบ้านเมืองเต็มไปด้วยผู้รู้วิชา แลทั้งมีสติปัญญาอยู่มากๆ เช่นนั้นแล้ว, ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะดีหรือไม่ดี (คำนำ, น.3)

เล่ม ๑ วันที่ ๑ ตุลาคม ร.ศ.๑๙๙ แผ่นที่ ๑

ที่สำคัญเทียบวรรณคดีตั้งปณิธานในการทำหน้าที่ให้ผู้คนได้อ่านเพื่อให้เกิดปัญญา รู้แลเห็นในสิ่งที่ถูกต้อง ดังที่ได้เปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ของท่านไว้ว่า เปรียบเสมือนตะเกียงส่องให้เห็นทาง เพื่อจะปลดเปลื้องความโง่เขลาให้พ้นไป เพื่อจะคิดพิจารณาสิ่งใดก็ถูกต้องตามจริง

จึงปรารถนาทำหน้าที่ (ตุลวิภาคพจนกิจ) นี้ขึ้นไว้ เพื่อประโยชน์ของคนโง่ๆ จะได้อ่านเปลื้องปลดสร้างจากความโง่เขลาลงได้บ้าง เปรียบเหมือนเดือนมืด มิได้มีตะเกียงตามเพลิงไว้แล้วแต่แสงของใต้ ของตะเกียงจะส่องสว่างไปสักเพียงใด (ว่าด้วยคนโง่ไม่รู้ความจริงที่เปนจริง, น.545)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๒ วันที่ ๒๓ สิงหาคม ร.ศ.๑๒๑ แผ่นที่ ๖๘

และ

อันหนังสือ ตุลวิภาคพจนกิจนี้ เปนแต่เครื่องนำทางทางไว้ชั้นหนึ่งก่อนเท่านั้น เปรียบเหมือนการโกนสร้าง หักร้างทางพง เพื่อให้เตียนก่อนแล้ว, จะได้ลงมือฟันดิน แลปลูกเพาะพืชพันธุ์ของปัญญา, แลให้คุ่นเคยในทาง หรือการวินิจฉัย, คือเปนเครื่องฟอกล้างขัดถูความเข้าใจผิดๆ หยาบๆ ที่รกเรี่ยอยู่ในความเห็น แลความยึดถือให้เบาบางออกไปก่อน (คำนำ, น.935)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๔ วันที่ ๑ ตุลาคม ร.ศ.๑๒๒ แผ่นที่ ๑๒๑

นอกเหนือจากอุดมการณ์ที่เทียบวรรณระบุไว้ในเนื้อหาหนังสือแล้ว แม้แต่ **คำอธิบายด้วยอาม** หรือสัญลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ (คุณภาพประกอบในภาคผนวก) ก็ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์หรือปณิธานในการผลิตหนังสือพิมพ์เล่มนี้ทั้งสิ้น

คำอธิบายด้วยอาม

ที่ให้ชื่อหนังสือแมกกาซีนเรื่องนี้ว่า (ตุลวิภาคพจนกิจ) นั้น หมายความว่า, **กระทำคำกล่าวให้** เปนเหมือนเครื่องตวง หรือเครื่องชั่งชั่ง หรือแบ่งออก ซึ่งรูปแลนาม หรือสรรพสิ่ง เหตุผลกิจการ แลวัตถุให้เป็นส่วนๆ คือความจริง แลความเท็จความชั่วแลดี มีคุณแลโทษมากแลน้อย, และเอียดแลหยาบเป็นต้น,

(๑) ที่มีรูปเด็กมีปีก เขามือถือตาข้างหัวอยู่นั้น, คือเทวดาแสดงความจริงว่า เด็กย่อมมีความเจริญขึ้น, ตามความเข้าใจของพวกที่ติดสมมุติ,

(๒) ที่ให้เทวดาเด็กมีปีกถือดาซึ่งหิ้วอยู่นั้น ประสงค์จะแสดงว่า, ถ้าใครออกท่าจะข่มเหงด้วยประการใด, เทวดาจะได้พากหิ้วขึ้นให้สูงพ้นจากอำนาจของคนพาลได้, เพราะฉะนั้นจึงมิให้ตั้งกับพื้น,

(๓) ที่มีรูปสมุดใหญ่ ๓ เล่ม วามซ้อนกันอยู่นั้น, แสดงว่า, เป็นผู้สามารถวินิจฉัยใจความแห่งประไตรปิฎกได้ทั้งเล่มมโหฬารด้วย

(๔) ที่เป็นรูปกล้องส่องตาฟังสมุดอยู่นั้น คือแสดงว่าถ้าท่านผู้ใดได้อ่าน ตูละวิภาคพจนกิจบร้อยหมัดแล้ว, มีวิจารณ์ระณญาณโดยโยนิโสมะนะสิการะอันแยบคายอยู่แล้ว, โดยกำลังอธิบายแลสาธกอุทราหรณ์, แม้ความหรือสิ่งที่ลึกลับละเอียด, เปรียบเหมือนทางไกล ก็สามารจจะรู้เห็นจะเข้าใจได้เปรียบประดุจกล้องส่องนั้น,

(๕) ที่มีรูปไม้ฉากของช่างไม้อยู่นั้น, แสดงว่า น้ำใจของเอดิเตอร์เป็นเหมือนตัวฉาก, อันสำหรับจะทำน้ำใจของผู้มาคบหาสมาคม, ให้ตรงให้ถูกแก่ทางสุจริตเปณยุติธรรม ให้ได้ฉากได้ดิ่งนั้น, แสดงว่าน้ำใจเอดิเตอร์จะไม่ผันแปรไปตามที่ใครผิดจากกรรมแลวินัย หรือความเท็จและความจริง

(๖) ที่มีรูปที่ใส่หมวก แลปากกาขนนกนั้น แสดงว่าสมองของเอดิเตอร์ ถ้ายังไม่แตกดับหรือวิบัติเพียงใด, จะไม่มีเวลาหมดสิ้นสำนวนแลโวหารอันจะกล่าวสุภาสิตเพียงนั้น คงจะกล่าวจะชี้ให้เป็นสาระประโยชน์ได้อยู่อำไป, เปรียบเช่นแก่ที่ใส่หมวกแลน้ำหมึกแลปากกานั้น, อาจจะมีหมึกจะเขียน ลงในแผ่นกระดาษได้อยู่อำไป, กว่าน้ำหมึกจะแห้งหรือกว่าปากกาจะเสียเขียนไม่ได้,

(๗) ที่มีหมายเลขในผ้าริบบิ้น ๒๔๔๓ แลหมายเลข ๑๒๖๒ แลหมายเลข ๑๑๙ นั้น, แสดงว่าให้รู้เวลากาละกำหนดว่า, หนังสือ (ตูละวิภาคพจนกิจ)นี้, ได้เริ่มปรารพกระทำขึ้น และออกเมื่อ ๒๕, ๑๑ ค่ำปีชวดโทศกจุลศักราช ๑๒๖๒ กรงแก่ วันที่ ๑ ตุลาคม ร.ศ.๑๑๙ เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงไปแล้ว ๒๔๔๓ ปี เปนเครื่องหมายให้รู้ว่า ต,ว,ส, วัฒนธรรมภา อูบาสกพิททบริสศเปณผู้ได้เรียบเรียงไว้,

หนังสือตูละวิภาคพจนกิจนี้, ประสงค์ประโยชน์แก่ท่านผู้ต้องการที่จะทราบความจริงของโลกย์แลธรรมว่า เปนจริงอย่างไรตามที่เรา แลผู้อื่นเขาได้รู้แลเข้าใจแล้วจนมีพยานในเวลา

โดยเหตุเราเห็นว่า ต่อในพายน่า สรรพกิจการบ้านเมืองแลน้ำใจของบุคคล, จะไม่ดำรงคงที่อยู่ได้ตามที่เป็นมาแล้ว เช่นกาลก่อน, บางสิ่งบางอย่างจะตรงเข้าแก่การคาดหมายของเรา ที่เราพอใจกล่าวไว้ในที่ต่างๆ จะได้เป็นพยานอันสำคัญว่า คนในสมัยนี้ก็มีความเห็นถูกแก่ความจริงอยู่บ้างแล้ว, โดยเชื่อว่าความเห็นของเราผิดกว่าเขาทั้งหลายๆ อย่างหลายประการนัก, ในชนชาวสยามที่ถือพุทธศาสนาด้วยกัน,

คำชี้แจงนี้ได้ร่างไว้ตั้งแต่วัน ๕^๒ ๑๐ ค่ำ ปีขารจัตวาศก จุลศักราช ๑๒๖๔ ตรงแก่ ปีรัตนโกสิทร ศก๑๒๑ วันที่ ๑๔ กันยายน, เวลาเช้า ๒ โมง ๓๐ นาที ตำบลถนนตนาหว่องที่ ๑๐ นาวังกรมหมื่นสรรพสาตรศุกกิจท้องที่ขุนภักดีภูคคิภูวะดล (หุ่่น) ปลัดอำเภอกแขวงกรุงเทพฯ ในพระนคร,

□ เสรีภาพ นสพ., ความถูกต้อง, ความเป็นกลาง ความจริง, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบ ต่อสังคม และวิชาชีพนิยม

แนวคิดด้านจริยธรรมของเทียนวรรณนั้นเมื่ออยู่อย่างเต็มเปี่ยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง **เสรีภาพ หนังสือพิมพ์** และ **“ความเป็นกลาง”** เนื่องจากในเวลานั้นเกิดหนังสือพิมพ์ประเภทที่แบ่งฝักฝ่าย (เลียมือเลียเท้า) ประจบผู้มีอำนาจกันอยู่มากมาย

เราเห็นว่าบ้านเมืองอัยกษะโตไม่มีหนังสืออะไรจะอ่านสู้กันฟังบ้างเลย มีสยามออบเซอร์เวอร์ และบางกอกไทม์ก็เป็นจดหมายเหตุ ไม่รู้เป็นการบำรุงความปรีชาฉลาดอะไรนัก นานๆ จะมีคำนำ และคอเรสปอนเด็นต์ที่เป็นประโยชน์บ้าง หาเป็นหนังสือสำหรับบ้านสำหรับเรือนเครื่องปรุงปัญญาไม่ประเทศสยามของเรา แต่ชั้นหนังสือจดหมายเหตุที่อ้างอวดว่าตัว **เป็นผู้กระทำการกลาง** ก็ยังทำกิริยาเหมือนเขาพูดหยาบๆ ว่า (เลียมือเลียเท้า) อยู่

หนังสือฉบับใดที่ไม่เกรงใจ ไม่หัวประจบเช่นสยามฟรีเพรสก็ถูกฟ้องไม่ค่อยหยุด และไม่ชอบหูของผู้ฟัง เพราะไปเปิดเผยแต่การที่เขาคิดปิดรำไป แท้ที่จริงสยามฟรีเพรสได้มีคุณแก่ประเทศเรามากที่สุด ในข้อที่กล่าวไม่เกรงใจ ได้กระทำให้รัฐบาลของเรา รู้สึกมีความระวังมาก เมื่อจะกระทำการสิ่งใดต้องตรวจตราพาดนะ ให้ดีเสียก่อนได้กระทำให้ความเคลือบคลาดน้อยไปได้

จดหมายเหตุที่ประคองโง่แกงกลัวจะหกลูกจะมีคุณค่าอะไรนักหนาแก่บ้านเมืองของเราในสมัยนี้ ยังบกพร่องไม่พอเพียงไม่เลือกว่าการอย่างไร เมื่อจะกล่าวที่ถูกแล้ว ใครยังกล่าวดีเป็นความเตือนต่อกันให้เกิดความดำริขึ้น ยิ่งจะควรนับ และถือว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีคุณแก่บ้านเมือง

ที่จะมีผู้กล่าวสรรเสริญยกยอเปลออๆ พอได้ชื่นใจนั้น เราเห็นว่าไม่มีคุณค่าอะไรเลย เปรียบเหมือนใครมาก็ให้กินแต่ยาหอมพอได้ชื่นใจนั้น จะหายโรคที่ร้ายแรงได้หรือ

ด้วยในสมัยนี้ จะต้องการแต่ความจริงที่มั่นคงแน่นแฟ้น เปรียบด้วยฐานรากจะก่อพระเจดีย์ จะต้องทำรากให้ดีอย่าให้ชุกให้แยก

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๕ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๙

หากบางครั้งการยึดมั่นในหลักเสรีภาพ และความถูกต้อง มักจะนำปัญหามาให้เทียน วรรณได้อยู่ส่ำเสมอเช่นเดียวกัน

แต่เราเองต้องปะฎิญาณตนว่า, ยังมีที่เสียมาก เพราะสันดานของเรา เป็นพื้นข้างดื้อดึง, **เห็นไม่ถูกไม่ดีด้วยแก้วตาใจของเราแล้ว, จะให้เราพลอยไปด้วย, หรือจะให้ยกเว้นเสียนั้นไม่มีใครได้เลย**, เพราะฉะนั้นไทยจึงได้มีแก้ตัวของตัวบ่อยๆแต่คงเข้าใจได้ดีๆว่าตนคงเป็นคนผิดคนดื้ออยู่นั่นเอง, มิได้โทษภัยมนุษย์แลเทวดา หรือผีสิง เพราะหรือร้ายอะไรเลย, เชื่อว่าผลของกรรมที่ตนกระทำไว้ก่อน หรือปัจจุบันนั้นแลให้ผลแล้ว (ว่าด้วยความดี ความจริงแท้ แต่ไม่ควรนำเอาไปพูดในบางที่, น.1333)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๕ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๒๓

แม้ว่าสถานการณ์หลายๆ เหตุการณ์ (รวมถึง กรณีนำตราพระราชสีห์ไปใช้โดยไม่ได้ขออนุญาตก่อน) จะทำให้เทียนวรรณต้องติดคุกอยู่นานเกือบ 17 ปี แต่ท่านก็ยังยึดมั่นในอุดมคติเดิมไม่เสื่อมคลาย เทียนวรรณใช้เวลาว่างในคุกให้เป็นประโยชน์ด้วยการเขียนหนังสือมากขึ้น เมื่อออกจากคุก เมื่ออายุ ๕๗ ปี นั้น เทียนวรรณได้เขียนบันทึกซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในหลัก **เสรีภาพ นสพ.**ของท่านเอาไว้ว่า

“ตัวเราแม้จะต้องรับพระราชอาญาอยู่จนสิ้นชีวิต ปากแลใจเราตรงกันอยู่อย่างนี้เสมอ ไม่หัวหวานกันเปรี้ยว ต่อหน้ามะพลับ ลับหลังตะโก ทำหน้าไหว้หลังหลอกเหมือนใคร...การสิ่งใดที่เราไม่เห็นด้วยจะทำให้เราสอพลอพลอยพยักเพียดไปด้วยนั้น เราทำไม่ได้มันไม่จริงใจเรา”

ศิริพจนภาค, เล่มที่ ๔ ตอนที่ ๔:- ๑๔ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๒๖ (ใน, ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช, 2517, น. 23)

โดย เทียนวรรณ ได้ให้ความหมายของคำว่า **“อิสระภาพ”** ไว้ดังนี้

“ถามว่า อิสระภาพ คำนี้ หมายความว่าอะไร

ตอบว่า ความเป็นใหญ่แก่ตนในที่จะเป็นได้ อธิบายว่าไม่อยู่ในอำนาจอันใด หรือไม่มีสิ่งใดจะประหาญทำลายล้าง ขัดขวางมิให้เปนได้ จึงเรียกว่าอิสระภาพความเป็นใหญ่แก่ตน” (น.705)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๓ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๒๑

ในด้านของ **“ความถูกต้อง”** และ **“ความจริง”** นั้น เทียนวรรณได้ย้ำอยู่เสมอว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่ทุกคนต้องเสาะแสวงหา และไม่ละทิ้ง แม้จะพูดได้ยาก และขาดเสรีภาพก็ตามที่

“เราต้องการจะพูด จะกล่าวในถ้อยคำที่ดีมีคุณประโยชน์.....แม้ว่าพูดดีแล้ว แต่ถ้าไม่จริงเราก็ไม่พอใจจะพูด ต้องให้ได้ทั้งดี และทั้งจริงด้วย จึงจะกล่าวสู้กันฟัง”

(อ้างใน สมบัติ จำปาเงิน, 2521, น. 72)

เพราะเห็นว่า **ความจริง ความดี แลความถูกต้อง** โลกย์ย่อมแสวงหาทั่วทุกประเทศ, เราจึงไม่ทิ้งความจริง แลความดี ความถูกต้องเสีย, อันความจริง ความดี ความถูกต้อง 3 ประการนี้, ถ้าบ้านใดเมืองใด ที่ยังไม่เป็นศิวิไลย, ใครพูดตามจริง ที่ตนเห็นคนเดียวจึงยังไม่สดวกได้, พูดมากไปบางที่ไทยจะมาถึงตนได้ก็มี...(ว่าด้วยความหอมแต่มีไช้ดอกไม้ แลเครื่องหอมแป้งรำน้าอบ ,น.1140)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๔ วันที่ ๔ พฤษภาคม ร.ศ.๑๒๓ แผ่นที่ ๑๕๐

ด้วย **ความจริง** และ**ความถูกต้อง** อันถือเป็นสิ่งที่ควรแสวงหาตัวเองที่ทำให้ เทียนวรรณ กล่าวที่ จะแสดงความคิดเห็นโดยไม่หวาดเกรงต่ออำนาจใดๆ

เราเองเป็นคนพูดออกมาตรงๆ จริงๆ บ่อยๆ ในเมื่อบุคคลยังมีอยู่, เราเองก็ได้รับผลของความพูดจริง.....

แต่ขอให้เข้าใจว่า, ความจริง ความดี มิได้ให้โทษแก่เราเลย ความโง่เขลาของเขา และของผู้อื่น
ดอกที่ให้โทษแก่เรานั้น..... (ว่าด้วยความดี ความจริงแท้ แต่ไม่ควรนำเอาไปพูดในบางที่, น.1334)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๕ วันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๓๓

และ

เรามีแต่ตัวเรา ผู้เดียวที่กล้ายากกล้าตาย เพราะความถูกต้องชอบ, ดูดุจเราเดินทางเปลี่ยนใน
ความกล้าที่เห็นว่าถูกกว่าชอบ, ตรงเข้าไปในปากเสือ และราชสีห์ (น.1772)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๖ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๔๔

แม้แต่เมื่อมีการส่งบัตรสนเท่ห์ มากล่าวหาโจมตีการวิพากษ์วิจารณ์ เทียนวรรณก็ยังคงยืนยันถึง
หลักการทำงานของตน ในด้านเสรีภาพไว้อย่างเต็มที่ “ เราเห็นของเรา ใครจะห้ามความเห็นของเราก็ไม่
ได้” แต่กระนั้นเขาก็มี ความยุติธรรม และเป็นกลาง มากพอที่จะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นแสดงความคิดเห็น
เห็นทางตรงกันข้ามได้ “ท่านผู้ใดเห็นผิดก็เชิญคัดค้าน,”

.....แต่เมื่อจวนสิ้นปีทุกปี, ได้มีบัตรสนเท่ห์มาประวิภาคทุกปี, ครั้นในปีที่ ๔ นี้ ถลกลวิทยาพูด
โผล่ขึ้นมาจากไหนก็ไม่ทราบ ด้วยหายไปนาน ตรงเข้าถลกลหนึ่งกำพร้าแทบจะถลกลไป

แต่มาคิดเห็นว่า, เราเองก็ไม่ต่างอะไรแก่ไล่เดือน, เพราะไล่เดือนมันคงเข้าใจเหมือนเราเข้าใจว่า,
ตัวมันทั้งเกลี้ยง แลกลม แลมีเงา มีแสงด้วย, เห็นปนธรรมชาติอยู่เอง, ที่ใครจะไม่เข้าใจอย่างนั้น, ย่อมเข้าใจ
ใจว่าของตัวที่ได้กล่าวออกมาแล้วนั้นเป็นดีเป็นถูกแน่, ไม่เห็นเลยว่าใครจะไม่เข้าใจอย่างนั้น, อาไครย
ความเห็นอย่างนี้ จึงทำเนาไม่ถือ,

เราเห็นของเรา ใครจะห้ามความเห็นของเราก็ไม่ได้, ...

.....ในท่าน ๒ พวกที่กล่าวมานี้, จะมีความพอใจในหนังสือตุลวิภาคพจนกิจนี้, เพราะใจเป็น
กลาง แลเมตตาเอดิเตอร์ด้วย, โดยเหตุที่ท่านเห็นว่า, เราเอาใจใส่ สอดส่อง อุดหนุน ชี้แจง แนะนำ และพูด
จากกล้าหาญ, ไม่กลัวคนพาลเขาจะโกรธ, แสดงโดยความเห็นผิดของตัวผิดก็รับผิด ชอบก็รับชอบ, ไม่มี
ปฏิกิริยา, เพราะจะห้ามความเห็นนั้นไม่ได้, ท่านผู้ใดเห็นผิดก็เชิญคัดค้าน,

แท้ที่จริง เอดิเตอร์ฉลาดที่สุด กลัวเขาโกรธอยู่เหมือนกัน, แต่วิไลยแลธรรมชาติต้องกล่าว
ทำนองอย่างนั้น, ที่ตรงเข้าไปแล้วจะถอนถอย หรือท้อเสียอ้อมวงไปนั้น, ก็ไม่เป็นที่พอใจของผู้อ่านที่
อยากรู้ความจริง, ย่อมเป็นธรรมชาติของหนังสือพิมพ์อย่างนั้น (คำนำ, น.1277-1279)

ตุลวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๕ วันที่ ๑ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๓๓

เนื่องด้วยเขาเห็นแล้วว่าทุกอย่างที่เขียนไปนั้น ล้วน ถูกต้อง และเป็น ความจริง ทั้งสิ้น และ
ล้วนแต่เป็นสิ่งที่กระทำไปเพื่อประโยชน์ของชาวสยาม (ความรับผิดชอบต่อสังคม) จึงไม่จำเป็นต้อง
เกรงกลัวผู้ใด

แต่ในหนังสือตุลยวิภาคพจนกิจ, ใครจะฟังได้ก็ตาม มิฟังได้ก็ตาม, เราคงจะกล่าวตามความรู้ ความเห็นของเรา, ที่เราได้รู้เห็น แลเข้าใจอย่างไรว่าเป็นความจริง, จะมีได้กล่าวเอาใจใครเลยเป็นอันขาด, เว้นแต่ความเห็นจะมาตรงมาพ้องกับเขาเท่านั้น, ถ้าไม่เห็นพ้อง ก็เชิญคัดค้านเถิด เมื่อท่านผู้ใดว่าไม่ผิดก็แล้วไป

แต่เราเชื่อว่า บรรดาถ้อยคำที่เราแสดงโดยความรู้ความเห็น ความเข้าใจของเรานั้น โดยเราได้เลือกแล้วตรวจสอบแล้วเห็นว่าเป็นความยุติด้วยอรรถรสเป็นสาระแล้ว เราจึงได้กล่าวลงไป, เพื่อเป็นสาระณะประโยชน์ทั่วไปแะเนกมะหาชน แลเพื่อเป็นเหตุเป็นมูลให้ได้ดำริห์ไตรครองในหมู่ผู้ต้องการความจริงแท้ทั่วไปด้วย, (ว่าด้วยความดีความจริงแท้ แต่ไม่ควรนำเอาไปพูดไปบางที่, น.1338)

ตุลยวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๕ วันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ.๑๒๓

ที่สำคัญ เนื่องด้วย เทียนวรรณเชื่อมั่นในตัวเองอย่างมากว่า ทุกอย่างที่เขาได้เขียนลงไปนั้น ล้วนทำไปด้วย “ความเป็นกลาง” ไม่มีอคติใดๆ ผ่างอยู่ในการนำเสนอบทความของเขาแม้แต่น้อยเลย

เราที่ชวนขายอยู่ทุกวันนี้ ก็เท่าแต่จะอยู่เปล่าๆ ก็ทำไปเพื่อจะเปนประโยชน์แก่คนภายหลังบ้าง, จะดีกว่าที่จะไม่กระทำกระมัง ความเบาเพราะความรู้สึก แลความเข้าใจ ให้โอกาสสดวกวางอารมณ์ลงไว้เปนกลางๆ ไม่ดีนรรจนกระทั่งพฤษาย, จลลดาในอุบายที่จะเก็บจิตร์ให้ระงับสงบ มิให้จิตร์ซึ่งจิตร์บาป จิตร์หนักเข้าระคนได้, วางอารมณ์อยู่เปนกลางในความเห็นชอบ ส่วนโลกิยมรรค มีสัมมาทิฐิเปนต้น (ว่าด้วยคนแก่ดีกว่าคนหนุ่ม, น.1112-1228)

ตุลยวิภาคพจนกิจ, เล่ม ๔ วันที่ ๑๖ สิงหาคม ร.ศ.๑๒๓ แผ่นที่ ๑๖๓

ในเรื่องของการทำหนังสือพิมพ์ หรือ การดำรงอยู่ใน วิชาชีพหนังสือพิมพ์ (วิชาชีพนิยม) นั้น เป็นความยากลำบากที่สุด เพราะจะต้องยึดถือในหลักการหลายๆ ข้อ ทั้ง เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์, ความถูกต้อง, ความจริง รวมทั้ง ต้องเป็นผู้ที่ใฝ่ศึกษาหาความรู้, รู้จักหลัก และการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ฯลฯ ดังที่เขาได้เคยปรารภไว้ว่า

การที่เราได้ดำริห์ แลปรารพเรียบเรียงไว้..... คือออกหนังสือตุลยวิภาคพจนกิจ, เราเชื่อว่า การที่จะทำหนังสืออย่างนี้ เป็นความยากที่สุดของเรา, มิใช่ความง่าย, ดังเราจะชี้ให้ท่านทั้งหลายเห็น, คือ

๑. ....

๒. ....

๓. ต้องระวังถ้อยคำของตัว แลข้อความที่ควรพูด แลไม่ควรพูด

๔. ต้องเรียบเรียงให้กระสั้น ไม่สั้นไม่ยาวไม่เร่อรำกหู, ให้ฟังได้ทั้งท่านที่สูงแลผู้ที่ต่ำตลอดจนโลกย์แลภรรวม

๕. ต้องเรียบเรียง แลกล่าวให้ถูก ให้ตรง ให้จริง มีพยาน ทุกข้อทุกคำ

๖. ต้องเข้าใจจริงๆ ในการศาสนา แลกกฎหมาย แลกทางราชการ แลกพงษาวดารโลกย์ แลกการเบ็ดเตล็ด ตลอดทุกอย่าง

๗. ....

๘. หนังสือตูลยวิภาคพจนนิก มีกิริยาเหมือนบุคคลอันยืนอยู่กลางสนาม หาคู่ชกไม่เกรางขามผู้ใด

๙....

(ว่าด้วยความยากแต่มีไ้เป็นหนี้ หรือเป็นทาษ, น.1097-1098)

ตูลยวิภาคพจนนิก, เล่ม ๔ วันที่ ๒๓ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๒

□ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว:- ร.6 - อิศวพานุ ศรีอยุธยา พัน แหลม น้อยลา สุครีพ นายแก้ว นายขวัญ พระขรรคเพชร (2423-2468)

เมื่อเริ่มต้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องทรงสานต่อนโยบายของรัชกาลก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาการต่อสู้กับกระแสเอนไลเทนเมนต์ ที่นำแนวคิดอิสรภาพ และลัทธิอุตสาหกรรมที่เข้ามาอย่างเข้มข้นยิ่งกว่ารัชกาลก่อน ในด้านการหนังสือพิมพ์ ทรงสนใจด้านหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมฯ และทรงศึกษาอยู่ต่างประเทศ และใช้หนังสือพิมพ์เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาล อาทิ หนังสือพิมพ์ทวีปัญญา เป็นต้น {สุภัฏญา สุตบรรทัด, 2543, น. 70-82}

ในด้านพระราชกรณียกิจทางการหนังสือพิมพ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งบทความ และบทประพันธ์ไปลงพิมพ์ ในหนังสือพิมพ์ “ไทย” ที่ทรงสนับสนุนอยู่เป็นประจำ จนก่อให้เกิดสงครามปากกา (2455-2465) ระหว่างนักหนังสือพิมพ์ต่างฝ่าย ต่างอุดมการณ์ แต่ออกจะรุนแรง และยืดในหลักการทำหนังสือ หรือศีลธรรมมากนัก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก นักหนังสือพิมพ์ในเวลานั้น ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ

ในช่วงปี 2460-2462 (หลังสงครามโลกครั้งที่ 1) เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประกอบกับเกิดภาวะแห้งแล้ง ติดต่อกัน ทำให้หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรงมากขึ้น สงครามปากกาเริ่มรุนแรงมากขึ้น จนในที่สุด ปี 2465 พระองค์ทรงตัดสินใจใช้ “พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสาร และหนังสือพิมพ์พุทธศักราช 2465” ขึ้น เพื่อควบคุมดูแลให้หนังสือพิมพ์ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบ โดยไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในแผ่นดิน กระทำเสื่อมเสียต่อศาสนา รายงานข่าวที่เป็นเท็จ ฯลฯ โดยเฉพาะกลุ่มหนังสือพิมพ์จีน ที่มีลักษณะในการลงบทความยุยงส่งเสริมให้ชาวจีนก่อให้เกิดความวุ่นวาย แต่เนื่องจากในเวลานั้น สิทธิภาพนอกอาณาเขตที่ราชสำนักยังคงมีผลบังคับใช้ ทำให้บรรดาหนังสือพิมพ์ไทย มักหลีกเลี่ยงการถูกควบคุม โดยให้ชาวต่างประเทศเข้ามาเป็นบรรณาธิการแทน

ในด้านอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของพระองค์ ที่ปรากฏในวาทกรรมที่พระองค์เป็นผู้เขียนขึ้นนั้น มีทั้งอุดมการณ์หลัก, เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความจริง, ความเป็นกลาง, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบ

ต่อสังคม และวิชาชีพนิยม นอกจากนั้น สิ่งที่น่าสนใจก็คือ “ความรู้เท่าทันสื่อ” (Media Literacy) ที่พระองค์มักทรงอ้างถึงในบทความอยู่เสมอๆ

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

แนวคิด และปณิธานในการทำหนังสือพิมพ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ปรากฏให้เห็นในหนังสือพิมพ์ที่พระองค์ และพระประยูรญาติช่วยกันทำขึ้น ดังปรากฏในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตที่ได้เขียนประชด เริงเสียดสีในเรื่องอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ที่ทางบรรณาธิการมองเห็นว่าค่อนข้างจะไร้อุดมการณ์ และจรรยาบรรณอย่างที่สุด แสดงให้เห็นว่าสงครามปากกาที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นมีความรุนแรงอย่างมาก อีกนัยหนึ่งก็คือ **หลักของหนังสือพิมพ์** ที่ถูกยกขึ้นมากล่าวอ้างนั้น เป็นอุดมการณ์ที่ดุสิตสมิตจะไม่ขอยึดเอาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติวิชาชีพนั่นเอง

หลักของหนังสือพิมพ์

(ความเห็นของบรรณาธิการผู้หนึ่ง)

ตามธรรมดาหนังสือพิมพ์ไม่ว่าฉบับใด เขาต้องมีหลักของเขา เช่นว่าจะเป็ปากเสียงของราษฎร จะกำจัดความอยุติธรรมฯ เป็นอาทิแล้วก็ตามดำเนินไปตามหลักอันนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าดุสิตสมิตนี้เป็นหนังสือพิมพ์ที่เกิดใหม่ ควรจะดำเนินตามรอยของหนังสือพิมพ์ที่ได้ออกอยู่แล้วดีกว่าที่จะอุตรินอกลงไป ข้าพเจ้าจึงรวบรวมดูได้หัวข้อดังต่อไปนี้

๑. ยกยอหนังสือพิมพ์ฉบับของตนว่าเก่งที่สุด โวหารดีมีปากกล้าด่าว่าให้ทุกๆ คนไม่เลือกหน้า, ถึงแม้ท่านจะเป็นผู้เคยมีพระเดชพระคุณแก่ตัวมาแต่ก่อนก็ไม่เป็นไร เพราะจะยืมชื่อมาอุดหนุนราชนาวิ.

๒. หาความหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นว่า กล่าวคำหยาบคาย, ลงเรื่องไม่เป็ประโยชน์, หรือเอาเรื่องส่วนตัวของบุคคล อันหาเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนมาลงพิมพ์, ส่วนฉบับของตัวเองทำเช่นนั้นอยู่ก็ได้ไม่เป็นไร.

๓. ขอลานเงินให้เขาให้เกินค่ารับ ถ้าเขาไม่ให้จงด่าว่า ป.จ. หรือจะด่าชนิดที่เรียกว่ากระทบกระเทียบก็ยังดี; เมื่อถูกเข้าบ่่อยๆ ก็คงจะต้องซื้อความรำคาญโดยให้เงินเกินกว่าค่ารับ.

ดุสิตสมิต เล่ม ๑ ฉบับที่ ๑-๑๑ (๗ ธันวาคม ๒๔๖๑ - ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๑)

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความถูกต้อง, ความจริง, ความเป็นกลาง, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบต่อสังคม วิชาชีพนิยม และความรู้เท่าทันสื่อ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นับว่ามีปรีชาญาณอยู่ค่อนข้างสูงในเรื่องอุดมการณ์ และจริยธรรมวารสารศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง **เสรีภาพในการพูด** จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงสนับสนุนให้นักหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการพูด จนกระทั่งเกิดเป็น “สงครามปากกา” กัน ในช่วงเวลาการครองราชย์ของพระองค์

โดยพระองค์ทรงมีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ที่จะต้องอธิบายความข่าวคราวต่างๆ ให้ผู้อ่านโดยละเอียดกว้างขวาง ทรงมีนโยบายที่จะให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ เช่นในอารยะประเทศ ทรงเห็นว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นนั้น “โดยเปิดเผยดีกว่าจะคอยห้ามไม่ให้มันพูด การที่มันพูดออกมา เราก็จะได้รู้ความคิดของมัน ถ้าเมื่อเราเห็นว่ามันมีความคิดผิด เพราะเข้าใจผิดก็จะมีโอกาสชี้แจงให้เข้าใจเสียให้ถูก” {สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มโพธิ์จันทร์, 2528, น.17}

ตัวอย่างเช่น เมื่อ “ชลอ” มีผู้เขียนมาแสดงความคิดเห็นในเรื่องการปกครอง พระองค์ก็ทรงเขียนชมเชยลงในหนังสือพิมพ์ไทย เรื่อง “ความเข้าใจผิด” ว่าการที่มีผู้ทักท้วงบ้างย่อมดี.....หากแต่ต้องเป็นการทักท้วงตรงๆ ในเรื่องที่ต้องการจะพูดถึง และต้องเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ไม่ได้เจาะจงด่าใครผู้ใดแต่เฉพาะ

...แต่ก็เป็นธรรมดาในหมู่คนมาก จะแก้ไขความบกพร่องต่างๆ ให้หายไปในพริบตาที่ย่อมไม่ได้ อยู่เอง เพราะฉะนั้น การที่มีผู้ทักท้วงบ้างครั้งบ้างคราวอย่างเช่น “ชลอ” ได้กระทำนั้น ย่อมเป็นประโยชน์

แต่คำทักท้วงเช่นนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าต้องไปโดยทั่วๆ อย่างเช่นคำของ “ชลอ” เป็นตัวอย่าง จึงจะน่าฟัง แต่โดยมากผู้ที่กล่าวทักท้วงอะไร มักจะอดแคะได้จำเพาะตัวบุคคลไม่ได้ จึงทำให้ผู้อ่านเลยระแวงไปเสียว่า ข้อความที่กล่าวนั้นเกรงจะไม่เป็นข้อเสียหายไป จะเป็นแต่โดยจำเพาะตัวบุคคลซึ่งถูกออกนามนั้นกระมัง หรือบางทีก็เลยเหมาเอาว่า ผู้เขียนความเห็นมาลงหนังสือพิมพ์นั้น มีสาเหตุบาดหมางกับผู้ที่ถูกติเตียนนั้นเป็นส่วนตัว ดังนั้นผลดีที่ควรจะมีเพราะเจตหมายก็เลยไม่มี เพราะเป็นธรรมดาผู้อ่านซึ่งตั้งตนเป็นกลางจะเข้ากับฝ่ายใดฝ่าย ๑ ซึ่งเขาวิวาทกันส่วนตัวนั้นดูไม่ใคร่จะเลย **ที่จริงเป็นที่น่าเสียใจที่มีเจตหมาย หรือส่งความเห็นมาลงหนังสือพิมพ์มักมีความเข้าใจผิดในข้อที่ควรมิควร มักเข้าใจไปว่าถ้าดำเนินได้แล้วย่อมจะเป็นการเก่ง แท้จริงการด่าย่อมให้โทษมากกว่าให้คุณ** แลอย่างน้อยก็ทอนประโยชน์แห่งถ้อยคำที่กล่าวนั้นลงไปเพราะถ้อยคำที่เอาไคร่ความโกรธ หรือความวิหิงษาเป็นเหตุย่อมเป็นถ้อยคำที่มีสติปัญญาไม่ถือเอามาเป็นข้อควรพิจารณา ดังนี้ จึงเห็นได้ว่า ถ้าแม้มีสิ่งใดที่บกพร่องและต้องการที่จะทักท้วงแล้ว ก็ควรจะทักท้วงตรงๆ โดยกล่าวความทั่วๆ ไป ไม่เจาะจงกล่าวโทษโดยจำเพาะบุคคลผู้ใดผู้ใด จึงจะแสดงว่าผู้ทักท้วงนั้น มีความมุ่งต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่มุ่งร้ายต่อบุคคลผู้ใดผู้ใด โดยจำเพาะ และเจาะจงเอามาประจาน (ความเข้าใจผิด)

ความเห็น ๑๐ เรื่องของอัสวพานุ (คัดจากหนังสือพิมพ์ไทย ปี ๒๔๘๕)

ซึ่งหากผู้ใดอ้างคำว่า **เสรีภาพ** หรือ **อิสราภาพ** มาเพื่อเอาไว้เจาะจงใช้คำหยาบคายเขียนด่าหรือวิจารณ์บุคคลอื่นๆ ได้ตามใจชอบ ทั้งที่ไม่ใช่เรื่องสมควรแก่สาธารณประโยชน์ บุคคลประเภทนี้ ก็จัดอยู่ในประเภท เป็นที่น่ารังเกียจแห่งคนทั้งหลาย

ในที่สุดก็ยังมีความเห็นผิดอยู่อีกอย่าง ๑ ในเรื่องความเป็น “อิสระ” ซึ่งบางคนอธิบายว่าเป็นการเลือกทำอะไรได้ตามอำเภอใจ ไม่เลือกว่าจะผิดหรือให้โทษเพียงใด คนประเภทนี้ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจแห่งคนทั้งหลาย และเมื่อเขาตีมูลค่าเพียงขึ้นด้วยแล้ว ก็เป็นอันเหลือสติกำลังที่จะทน

ทานได้จริง! ถ้ามีคนคัดค้านเข้าคราวใด ผู้ตั้งตนเองเป็นผู้รักษา “อิสรภาพ” นี้ ก็มักใช้วาจาหยาบคายด่าว่าเฉพาะบุคคลอย่างทารุณ ซึ่งเขาเรียกว่าเป็นคำโต้ตอบความโง่เขลาของชาวพื้นเมือง แต่ส่วนข้อที่เขาเองเป็นไพร่บัดซบ และเป็นคนขี้อวดมีวุฒಿಯ่างนกแก้ว ที่สามารถจำคำของปราชญ์มากกล่าวได้เป็นตอนๆ ซึ่งตนเองก็ไม่เข้าใจนั้น หาได้กระทบมันสมองของมันอันมันด้วยพิษแอลกอฮอล์นั้นไม่ของมันอันมันด้วยพิษแอลกอฮอล์นั้นไม่ (ความนิยมเป็นเสมียน)

โคลนติดล้อ หนังสือพิมพ์ “ไทย” ระหว่างวันที่ 28 เมษายน – 11 พฤษภาคม 2458

ที่ลำคัมภ์พระองค์ทรงเห็นว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในทางใดๆ ไม่ว่าจะทางหนังสือพิมพ์ หรือทางการพูด ล้วนแล้วแต่ต้องเป็นเสรีภาพที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณชน หรือ บำรุงความเป็นชาติ เป็นหลักใหญ่ (ความรับผิดชอบต่อสังคม) ไม่ใช่เสรีภาพที่ใช้ถ้อยคำมั่วสวาทคำทอใครที่ตนไม่พอใจก็ยอมได้ โดยคำที่จะเขียน หรือวิพากษ์วิจารณ์นั้น ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ **ความจริง** ไม่ใช่หยิบเอาอะไรมารวมๆ ได้

อนึ่งเปนนรรมดา เกณเทวทัตก็ดี หรือเกจอาจารย์ใดๆ ก็ดี เมื่อมีผู้อื่นไปเดือนสติคนที่หลงเชื่อในวาทะของตน คงจะต้องโกรธเคือง และหาว่าจลาจลเข้าต่าง ๆ มาว่ากล่าวเพื่อให้ระอาไป ไม่กล้าคิดขวางการที่ตนจะนำคณะไปลงนรก แต่คนที่กล้าหาญจริงแล้ว ย่อมไม่สยดสยองในถ้อยคำของเกณเทวทัต หรืออาจารย์ที่ชักจูงคนหลงนั้นเลย. **ดังนั้นเราทั้งหลายก็ไม่ควรหวั่นไหวในถ้อยคำมั่วสวาทซึ่งผู้ใด ๆ จะกล่าวทักท้วงเรา ผู้ตั้งใจดีต่อเพื่อร่วมชาติที่ตกอยู่ในความหลงความมุ้งมั่งตรงแต่จะพูดจาถ้อยคำที่ดี และที่เป็นความจริง เพื่อจงใจเพื่อร่วมชาติให้ละเสียซึ่งทางอันนำไปสู่อบายมุข ตั้งหน้าเดินในทางที่จะนำชาวเราไปสู่ความเป็นชาติอันประเสริฐแท้จริง (ความเป็นชาติที่แท้จริง: หนังสือพิมพ์ไทย)**

โดยการออกความเห็นในลักษณะที่เป็นการ “บำรุงชาติ” ได้หรือไม่นั้น พระองค์ทรงได้อธิบายหลักการโดยละเอียดในการแสดงความคิดเห็นใดๆ อาทิ ต้องมีการอ้างอิงเหตุผล ต้องมีความถูกต้องแม่นยำ ไม่ตัดทอนข้อความ ซึ่งทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็น การถือตามแบบพระเทศน์ หรือถูกต้องตามศีลธรรมจรรยา และ **พ้นจากผลประโยชน์ใดๆ (Conflict of Interest) ฯลฯ**

ลักษณะที่จะตัดสินว่า คำใดเป็นคำที่จะบำรุงความเป็นชาติให้ตีจริง และคำใดเป็นคำที่ไม่ถูกต้องไม่จริงนั้น ควรพิจารณาว่า คำนั้นเป็นคำบำรุงความสามัคคีพร้อมเพรียง หรือเป็นไปเพื่อความแตกร้าง ถ้าเป็นคำบำรุงสามัคคี คือคำที่ถูก ถ้าเป็นคำบำรุงความแตกร้างฤศยาแก่งแย่ง คือคำที่ผิดเป็นแน่แท้

ส่วนวิธีที่จะกล่าวคำใดๆ ที่เป็นคติที่ ควรจะถือตามแบบพระเทศน์นั้น และเป็นดีคือ

๑. แสดงไปโดยลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ
๒. อ้างเหตุและผลแนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ
๓. ตั้งจิตระเมตตاپารณาให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง
๔. ไม่แสดงเพราะเห็นแก่ลาภ
๕. ไม่แสดงกระทบตนแลผู้อื่น ไม่ยกตนและเสียสติผู้อื่นโดยจำเพาะเจาะจง ถ้าจะติต้องติความชั่วทั่วไป

๖. ให้ผู้ฟังได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
 ๗. สิ่งใดที่เคยฟังแล้วแต่ไม่เข้าใจชัดทำให้เข้าใจ
 ๘. บรรเทาความสงสัย
 ๙. แก้ความเห็นผิดให้ถูก
 ๑๐. ให้จิตของผู้ฟังผ่องใส

ถ้าผู้ที่ตั้งใจเตือนเพื่อนร่วมชาติ ถือแบบแต่งหนังสือเช่นนี้ได้แล้วก็เปนต์

(ความเป็นชาติโดยแท้จริง: หนังสือพิมพ์ไทย)

ความเห็น ๑๐ เรื่องของอัครพาทู (คัดจากหนังสือพิมพ์ไทย ปี ๒๔๘๕)

“อัครพาทู” ได้เขียนโต้ตอบ ลงในบทความเรื่อง “ความเห็นเอกชน เมื่ออ่านบท “ความคับแค้นแห่งพลเมือง” โดยพระองค์ได้วิพากษ์บทความที่เขียนแนะนำเรื่องเดิมซ้ำ หรือเขียนแนะนำแบบกว้างๆ หรือด่าไปเรื่อย โดยไม่ระบุเรื่องราวประเด็นให้ชัดเจน ว่าเป็นบุคคลแบบ “มีปากก็เห่าไปแต่สมองไม่มีเท่าชี้เล็บ!” เพราะหาสาระไม่ได้ไม่สมควรที่บรรณาธิการจะนำมาลง ซึ่งความเห็นที่พระองค์ทรงเขียนลงไป ท่านใช้คำว่า “คริติก” หรือวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ใช่การชวนวิวาท

เมื่อสรุปรวมความได้แต่เพียงเท่านี้แล้ว ข้าพเจ้าขอกล่าวแก่ท่านโดยตรงว่า ข้าพเจ้ารู้สึกปลาบใจเป็นอันมาก ที่ท่านรับเอาลงหนังสือพิมพ์ของท่าน เพราะคำพูดเช่นนี้เป็นของเก่าซ้ำซากจนเบื่อหุเต็มที่แล้ว ไม่เห็นจะเป็นประโยชน์อะไร และผู้ที่แต่งหนังสือไม่มีความคิดแปลกไปยิ่งกว่านี้แล้วอย่าแต่เสียดีกว่า หรือเมื่อการแต่งเป็นกิจส่วนตัวของเขา ส่วนท่านบรรณาธิการรับลงด้วยทำไม ข้าพเจ้าเข้าใจไม่ได้เลย

ใครๆ ที่เคยอ่านเรื่องของข้าพเจ้าบ้างแล้ว คงจะสังเกตแล้วว่า ข้าพเจ้าช่วยแก้แทนรัฐบาลไปทุกอย่างก็หาไม่ได้เลย และข้อใดที่รัฐบาลจัดยังบกพร่อง ข้าพเจ้าก็ได้เคยชี้เอาจริงๆ เหมือนกัน แต่การที่พูดกล่าวโทษกว้างขวางอย่าง “ช่วยพ่าย” โดยมีได้มีคำชี้แจงแสดงความเห็นเป็นลักษณะฉะฉานนี้ ข้าพเจ้าเห็นตรงกับคำที่ว่า “มีปากก็เห่าไปแต่สมองไม่มีเท่าชี้เล็บ!” ผู้ที่ลงนามว่า “ช่วยพ่าย” นั้น ข้าพเจ้าหารู้จักตัวไม่ เพราะฉนั้นหวังใจว่าท่านผู้นั้นจะไม่คิดเห็นเป็นข้าพเจ้ากล่าวล่วงเกินโดยเจตนาของตัวเองโดยตรง ต้องขอให้เข้าใจว่าความเห็นอันนี้แสดงแต่ในส่วนเนื่องด้วยเรื่อง “ความคับแค้นแห่งพลเมือง” เรื่องเดียวเท่านั้น

.....

อนึ่ง ที่ข้าพเจ้าแต่งนี้ ตั้งใจให้เป็นอย่างที่เราเรียกตามภาษาอังกฤษว่า “คริติก” ไม่ใช่สำหรับตั้งวิวาท เพราะฉนั้น นี่จะเป็นจดหมายฉบับที่สุดที่ข้าพเจ้าเขียนในเรื่องนี้ และถึงใครจะตอบข้าพเจ้า ไม่ขอใ้ให้เปลืองน่ากระดาดของท่านอีกเลย

(ความเห็นเอกชน เมื่ออ่านบท “ความคับแค้นแห่งพลเมือง”)

ความเห็น ๑๐ เรื่องของอัครพาทู (คัดจากหนังสือพิมพ์ไทย ปี ๒๔๘๕)

และ

เมื่อใครมีความเห็นอะไร ซึ่งจะแสดงเพื่อหวังประโยชน์แก่บ้านเมือง หรือคนร่วมชาติ ก็แสดงออกมาตรงๆ อย่างที่ข้าพเจ้าได้พยายามกระทำอยู่เรื่อยๆ แล้วนั้น จะดีกว่าที่จะทำเป็นคมในฝักอย่าง “นายบุญสอาด” กระมัง เมื่อมีอะไรจะพูดก็พูดไปให้เป็นแก่นเป็นสาร เมื่อไม่มีเรื่องจะพูด นอกจากเก็บขี้ปากคนต่างชาติมาพูดก็อย่าพูดดีกว่า รกหูเพื่อนบ้าน (จดหมาย)

ในเรื่องความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ว่าเป็น “เสรีภาพ” นั้น พระองค์ทรงเห็นว่า เป็นการถูกต้องที่หนังสือพิมพ์ หรือบุคคลใด มีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงาน ของรัฐบาล แต่ทั้งนี้ ก็ต้องมี **ความรับผิดชอบต่อสังคม** ควบคู่กันไปด้วย โดยพระองค์ทรงยกตัวอย่าง หนังสือพิมพ์อังกฤษ ที่เมื่อมีสงครามก็ต้องระมัดระวังตัวในการกล่าว ไม่ให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากในช่วงเวลานั้นมีเกิดความวุ่นวายในเรื่องสงครามโลกครั้งที่ 1 ประกอบกับ กรณีอั้งยี่ หรือ แก๊งค์ชาวจีน นั่นเอง

ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องนี้เราควรเห็นเป็นคติอยู่บ้าง คือมีคนสมัยใหม่บางคนมักมีความเข้าใจผิด คิดเห็นไปว่า ถ้าจะแสดงความคิด “เสรีภาพ” ต้องพูดอวดดี ตีเตียนรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ **ทั้งพะเอินมีหนังสือบางฉบับก็พอใจแะแหนแหย่** ให้เข้าใจกันไปเช่นนั้นด้วย. ที่ในประเทศอังกฤษ เมื่อเวลาสงบศึกก็ไม่มีใครจะจับกุมฟ้องร้องคน และหนังสือพิมพ์ที่ชอปกกล่าวคำเลียบเคียง หรือกล่าวเพนน้อยแหย่ให้คนฟังสร้ารก้าเริบ เพราะเขารู้สึกว่าพลเมืองของเขามีสติปัญญาพอที่จะเลือกดูได้ว่าคำใดควรเชื่อฟัง หรือมิควร แต่ครั้งมาในเวลาที่มีสงคราม อังกฤษเขารู้สึกความจำเป็นที่จะต้องกวัดขัด จึงต้องจับพวกแสะระแหนแหย่ใส่ตารางเสียบ้าง เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติผู้อื่นให้ระวังปากมาก ๆ หน่อย

ส่วนกรุงเทพฯ ถึงว่า ในกาลบัดนี้มีได้มีสงครามก็จริงอยู่ แต่ก็มีหน้าที่ต้องรักษาความเป็นกลางอย่างกวัดขั้น ทั้งต้องรักษาความสงบราบคาบภายในเมืองเราเองด้วย อีกประการ ๑ ในกรุงเทพฯ และในกรุงเทพฯ ยิ่งกว่าแห่งอื่น มีชาวต่างชาติเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่มากเช่นพวกจีนแผ่นดิน ซึ่งอาไศรยเหตุที่ไม่รู้ภาษาไทย จึงจำเป็นเสวะนาอยู่แต่ในหมู่ชนชาติเดียวกันเองเพนอันมาก อันเพนผลให้ไม่สามารถรู้ฟังความคิดเห็นของไทยเราผู้เพนเจ้าของบ้าน มักเชื่อถือแต่ในถ้อยคำของผู้ที่สมมุติตนเพนหัวหน้าในหมู่ชนชาตินั้น ผู้ที่ตั้งตนเพนหัวหน้าเช่นพวกหัวหน้าจีนแผ่นดิน ก็จวยเอาโอกาสอันนั้น เพื่อกล่าวแนะนำทั้งด้วยหนังสือพิมพ์ ด้วยใบปลิว และด้วยวาจา ให้จีนบังเกิดมีความเข้าใจผิดไปต่างๆ ในทางที่ไม่เพนประโยชน์แก่ตัวพวกจีนเองโดยมากนั้นเลย เพนแต่ประโยชน์แก่ตัวพวกหัวหน้าเอง แหละเพนพื้น.....

.....

.....ถ้าหากจะมีผู้ใดกล่าวด้วยวาจา หรือในหนังสือพิมพ์ใดๆ ว่ารัฐบาลเราทำการไม่สมควร ต้องเข้าใจว่าผู้กล่าวเช่นนั้นคงจะนึกถึงผลประโยชน์ส่วนตัวเขา ยิ่งกว่าสิ่งอื่นเพนแน่ **กล่าวโดยความเห็นข้าพเจ้าฐานเอกชน** ข้าพเจ้าเห็นว่า บุคคลชนิดนี้ในเวลาที่ไม่ควรจะได้รับความบ่อยอให้เกินไป เพราะคน “เสรีโทษเก้” เช่นนี้ ทำใจดีต่อมักก้าเริบเข้าใจว่าไม่รู้เท่า หรือร้ายกว่านั้น นึกว่าย่าเกรงอำนาจาจวาศนาไม่ว่าใครทั้งนั้น ถ้ากล่าววาจาก้าวร้าวนัก จะนั่งทนรำคาญอยู่ทำไม ? เมื่อใครอยากจะเป็นหัวหน้าจีน ก็

ให้ไปเขียนที่เมืองจีนดีกว่า แต่ถ้าอยากแปลไทยก็ต้องประพุดให้เหมือนคนไทยจึงจะถูก จะมาเป็นเจ้า
ประคุณเปรสิเดนตจีนอยู่ในเมืองไทย ดูไม่น่าเอ็นดูเลย !

(ตัวอย่างสำหรับนักพูด คนอังกฤษช่างพูดจนต้องติดคุกสองเดือน!)

ความเห็น ๑๐ เรื่องของอัครพาทู (คัดจากหนังสือพิมพ์ไทย ปี ๒๔๘๕)

เมื่อพระองค์ทรงร่วมลงนาม “สงครามปากกา” กับ “โคন্নทวิศาล” ที่เขียนบทความล้อกันกับ
บทความ “โคลนติดล้อ” ของพระองค์ ในชื่อว่า “ล้อติดโคลน” ลงในหนังสือพิมพ์ กรุงเทพเดลิเมล์ พระ
องค์ก็อธิบายถึงการแสดงความคิดเห็นในทัศนะของพระองค์ ไว้อย่างชัดเจนว่า การแต่งหนังสือนั้นก็ความมุ่ง
หมายต่างๆ กัน เพราะฉะนั้นจะคิดเห็นเหมือนกันคงไม่ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ทรงถือสากับการแสดง
ความคิดเห็นในแบบของ “โคন্নทวิศาล”

**ส่วนความเห็นของคนเรานั้น ที่จะให้เหมือนกันไม่ได้ เพราะการแต่งหนังสือก็มีความมุ่ง
หมายต่างๆ กันเสียแล้ว** เช่นผู้ที่เรียกขานตนว่า “โคন্নทวิศาล” นั้น ตามความเข้าใจของข้าพเจ้าเห็น
อยู่ว่า เขาไม่ได้ตั้งใจอย่างอื่นนอกจากที่จะประพุดิตนเป็นจำอวด ต้องการพูดให้ชันมากกว่าอย่างอื่น
วิสัยตกลงยอมจะมีท่าทางต่างๆ กัน และมีวิธีเฮฮาต่างๆ กัน วิธีของ “โคন্নทวิศาล” นั้น ใช้อย่างผัดขัง
คือ ใช้ถ้อยคำให้คันๆ คล้ายคนที่ชวนก่อกำเริบ แต่ครั้งไหนหลงถือเอาถ้อยคำของเขาเป็นจริงจังแล้ว ก็
กลับหวนมาหวนเอา คนที่หลงในคำของเขา ปรับเอาเป็นคนเสียหายไปที่เดียว ซึ่งท่านผู้ที่เคยดูลิเกแล้ว
คงจะเข้าใจได้ว่า เป็นวิธีของตกลงอย่างหนึ่งทีเดียว

ความต้องการของ “โคন্নทวิศาล” นั้น ก็คือจะให้ข้าพเจ้าตอบ แต่ข้าพเจ้าหาได้ตอบไม่ เพราะ
ข้าพเจ้าทราบนิสัยของบุคคลผู้นั้นอยู่แล้วว่าเป็นอย่างไร (โดยเหตุที่ข้าพเจ้าตัวเขาเอง และได้รสนการณ์
ตกลงของเขาอยู่) ข้าพเจ้าทราบอยู่ดีกว่า บุคคลผู้นั้นจะได้มีความคิดริเริ่มอะไรได้เองหาไม่ได้ คงต้องคอยให้
ใครเขาออกความคิดก่อนแล้วจึงเก็บเอาไปล้อเล่น หรือปิดความเล่น เพื่อสำแดงวิชาจำอวดของเขาเช่น
นั้นเสมอ และเขาได้เคยเขียนเรื่องไปลงหนังสือพิมพ์อยู่เป็นครั้งคราวโดยใช้นามต่างๆ

ด้วยเหตุฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงมีความเสียใจ ที่มีผู้มุ่งดีต่อข้าพเจ้าบางท่านได้เขียนจดหมายไปโต้ตอบ
เรื่อง “ล้อติดโคลน” ซึ่งแม้แต่ชื่อเรื่องก็บอกชัดอยู่แล้วว่า เขา “ล้อ” การที่มีผู้ไปได้เถียงจึงเป็นการเปิด
โอกาสซึ่งตกลงผู้นั้นแสวงอยู่ที่เดียว คือจะได้ล้อข้าพเจ้า....”

(ขอความเมตตา (จดหมาย) ประมาณ 24 พฤษภาคม ๒๔๕๘

ทัศนะในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นนั้น พระองค์แสดงให้เห็นถึงพระวินิจฉัยในเรื่อง **ความ
ยุติธรรม** ที่ฝ่ายใดๆ มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็น และเห็นว่าราษฎรควรได้รับข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุด เพื่อ
ให้พิจารณาความถูกต้องได้อย่างชัดเจน

ฝ่ายเรา (หนังสือพิมพ์ไทย) จะได้รับฉันทะแห่งกระทรวงกลาโหมให้แก่แทนก็หามิได้ แต่หากเราเห็นว่าเป็นเรื่องอันหนึ่ง ซึ่ง**ควรที่ผู้อ่านจะได้ฟังความเห็นมากกว่าฝ่ายเดียว** เราจึงได้แสดงความคิดเห็นอันนี้ของเราบ้าง พอได้เป็นทางดำริแห่งผู้อ่านของเรา (รถสี่ล้อ มันคงกว่ารถสองล้อมิใช่หรือ?)

เช่นเดียวกับแนวคิดเรื่อง “ความเป็นกลาง” ที่พระองค์ ได้ยืนยันถึงอุดมการณ์ข้อนี้อย่างหนักแน่นว่าจะต้องระมัดระวังในการนำข้อความต่างๆ มาลง โดยปราศจากอคติ

ข้าพเจ้าไม่สามารถจะคัดข้อความตามถ้อยคำของเขามาลงไว้ในที่นี้ได้มากเท่าที่ปรารถนา **ด้วยเหตุ** ว่าข้าพเจ้าเป็นคนกลาง ซึ่งจะต้องระวังในการที่จะ**แสดงความเห็นอย่างใด ๆ** ซึ่งคนที่โหวงเงิ่นเหตุนี้ นั้น อาจจะนึกไปได้ว่าเป็น**ความเห็นไม่เป็นกลาง (เจ้าลัทธิ)**

ความเห็น ๙ เรื่องของอัครพาทู คัดจากหนังสือพิมพ์ไทย ปี ๒๔๕๘ - ๙

และ

ข้อความตามที่กล่าวนี้ฟังดูก็เป็นการรอดดีเปล่าๆ แต่พูดกันตามจริง คำเตือนสติเช่นนี้ เป็นของไม่จำเป็น หรือตรงกันข้าม! **ข้าพเจ้าคน ๑ เห็นว่าเป็นการจำเป็นอย่างยิ่ง และข้าพเจ้าจะขอบรรยายเหตุผลประกอบความเห็นของข้าพเจ้านี้โดยปราศจากอคติทั้งปวง**(ความหลงอย่างใหญ่)

เมืองไทยจึงตื่นเถิด คำเตือนสติของคนไทย ของอัครพาทู

ในด้านของการปฏิบัติวิชาชีพ (วิชาชีพนิยม) หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ที่พระองค์ทรงก่อตั้งขึ้น เพื่อหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีของหนังสือพิมพ์สมัยนั้น ได้เขียนบทความเชิงประจักษ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่ไม่สู้ดีของนักหนังสือพิมพ์ และไม่ควรจะทำแบบอย่าง

ความผิดของ “ดุสิตสมิต”

เราขอสารภาพว่า “ดุสิตสมิต” ประพฤติผิดแบบหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ:-

๑. ไม่ปากจักด่าคนจนจนๆ ถูกฟ้องหมิ่นประมาท
๒. ไม่ตั้งตนเป็นครูรัฐบาล, และไม่ช่วยสหายหนังสือพิมพ์ด่ารัฐบาล.
๓. ไม่ลงเรื่องสนุกๆ เช่น ฮีบเหล็ก, และไม่รับ “คอเรสปอนเดนต์” หัวเมือง
๔. ไม่เคารพต่อเพื่อหนังสือพิมพ์, มักแคะไค้ และล้อให้บ่อยๆ.
๕. ไม่รับคนที่ถูกไล่ออกจากราชการเข้าคณะ.

ฉะนั้นขอให้ท่านลงโทษบังคับเราให้ออกต่อๆ ไป, และให้เพิ่มจำนวนขึ้นด้วย

ดุสิตสมิต เล่ม ๓ ฉบับที่ ๒๖-๓๗ (มิถุนายน - กรกฎาคม - สิงหาคม) พ.ศ. ๒๔๖๑-๖๒

การปกป้องแหล่งข่าว ก็นับเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของ อัครพาทู ที่ได้แสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนว่า หากพระองค์ได้รับทราบเรื่องราวมาจากใคร แล้วมาเขียนเล่าให้ฟัง

พระองค์ก็จะไม่ยินยอมบอกนาม ของบุคคลที่เปรียบเสมือนเป็นแหล่งข่าว ให้ต้องตกอยู่ในอันตราย ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นแนวคิดทันสมัย และก้าวล้ำกว่าหนังสือพิมพ์ในยุคเดียวกัน

.....หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ ที่กล่าวถึงแล้วนั้น คงจะทำให้ข้าพเจ้าออกนามสหายซึ่งข้าพเจ้ากล่าวถึงนี้ แต่ข้าพเจ้าจะขอล่าวเสีย แต่ในบัดนี้ที่เดียวว่า ข้าพเจ้าไม่ยอมที่จะออกชื่อเขา เพราะเป็นธรรมดาอยู่เองที่ข้าพเจ้าไม่อยากจะให้สหายของข้าพเจ้าถูกด่า ด้วยเหตุที่เขามีความกล้าพอที่จะพูดตามความเห็นจริงใจของเขา..... (วังต้องคี่ใหม่)

ความเห็น ๙ เรื่องของอัครพาทู คัดจากหนังสือพิมพ์ไทย ปี ๒๔๕๘ - ๙

สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในด้านพระอัจฉริยภาพ และความล้ำยุคด้านการวารสารศาสตร์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็คือ การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นแนวคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ หากพระองค์กลับคำนึงถึงความสำคัญของผู้รับสาร โดยพระองค์ทรงได้อธิบายถึงกระบวนการ และอุดมการณ์อันแตกต่างกันไปแห่งหนังสือพิมพ์ ให้ราษฎรได้รับทราบความเป็นไป ในบท “การบูชาหนังสือจนเกินเหตุ” เพื่อ *ควรเราจะใช้ความคิดไตร่ตรองวางหนังสือ และผู้เขียนหนังสือไว้ในที่อันควร คือการอ่านเรื่องราวในหนังสือพิมพ์ก็ดี ในหนังสือเล่มก็ดี เราควรใช้วิจารณญาณไตร่ตรองดู และรับรองแต่สิ่งซึ่งปัญญาของเราเอง บอกว่าดีและเป็นความจริง*

.....บรรดาผู้ที่ก่อการยุ่งเหยิง และหัวหน้าอ้งยี่ทั้งหลาย ก็ใช้ความรู้นี้เป็นประโยชน์ได้มาก โดยใช้วิธีเขียน หรือพิมพ์ข้อความ ซึ่งเขาต้องการจะให้ได้รับความเชื่อถือ แล้วก็ไม่ต้องจัดการอะไรอื่นนอกจากแจกจ่ายหนังสือที่พิมพ์นั้นไป ก็เป็นอันพอแล้วที่จะหวังในความสมปรารถนาได้.....ก็โฆษณาข้อความใดๆ ด้วยวิธีแจกจ่ายหนังสือนี้ ถึงแม้ว่าเป็นวิธีซึ่งทั้งสองฝ่ายอาจทำได้ก็จริงอยู่ แต่ฝ่ายใดที่ได้เริ่มลงมือทำก่อนแล้ว ก็นับว่าเป็นกำไรได้เปรียบ เพราะว่าได้รับความเชื่อถือแห่งคนเสียแล้ว เพราะฉะนั้นบรรดาหนังสือต่างๆ ของผู้ก่อการจลาจลทั้งหลาย จึงมีโอกาสที่คนทั้งหลายจะเชื่อถือได้มากกว่ารัฐบาล ซึ่งถือว่ามีหน้าที่แต่เพียงปฏิเสธข่าวลือต่างๆ แต่อาศัยที่ข่าวลือนั้นๆ ได้มีเวลาแพร่หลายอยู่เสียนานก่อนที่เจ้าพนักงานจะรับรู้ได้เห็น คำปฏิเสธตามทางราชการจึงเป็นเหมือนปลายเรื่องอันเป็นของจืด ไม่มีใครเชื่อถืออีก

การใช้หนังสือในทางนี้ ได้มีมาแต่โบราณกาล และในเวลานี้ก็ยังคงใช้อยู่ เช่นหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นดูเจ็ด.....

ในเมืองเราก็คล้ายกัน คือคนที่ได้รับความศึกษาอย่างดี มีความสามารถในทางหนังสือ ก็ล้วนเป็นข้าราชการทั้งสิ้น ไม่มีเวลาแต่งอะไรลงหนังสือพิมพ์ได้นอกจากเป็นครั้งคราว ส่วนผู้ที่แต่งเรื่องลงหนังสือพิมพ์เป็นนิตยนั้น จึงมักเป็นพวกที่มีเวลาว่างอย่างลวกๆ หรือมิฉะนั้นก็เป็นผู้ที่ถูกไล่ออกจากราชการ และมีความเคืองแค้นส่วนตัวอยู่เป็นภูเขาเลากา เพราะฉะนั้น *เสียงของหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยจึงค่อนข้างคัดค้านรัฐบาล*

หนังสือพิมพ์ในเมืองไทย ในขั้นต้นเป็นปรปักษ์ กับรัฐบาล ด้วยเหตุที่มีคนถูกไล่ออกจากราชการไปทำการในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวแล้ว และคนพวกนี้ย่อมประสงค์ให้ร้ายแก่รัฐบาลที่ใส่ตัวเขา ครั้นต่อมากลายเป็นธรรมเนียมของผู้ที่แต่งความเห็นลงหนังสือพิมพ์ จะต้องคัดค้านต่อรัฐบาล ไม่เลือกว่าจะมีข้อเคืองแค้นส่วนตัวหรือไม่ อาศัยเหตุที่คนจำพวกนี้มักจะแต่งข้อความที่ดาดเตี้นหรือบางทีถึงเปื้อยไม่เป็นชิ้น จึงดูไม่น่าจะพึงสังเกต หรือให้เกียรติยศเขา โดยคัดค้านแต่โดยเหตุที่คนเราบูชาหนังสือจนเกินเหตุดังกล่าวมาแล้วนั้นแหละ เราจึงทำไม่รู้ไม่เห็นความไฝสูงแห่งจำพวกคนที่เรียกตนว่าเป็นนักหนังสือพิมพ์นั้นเสียทีเดียวไม่ได้

หนังสือเป็นของได้คิดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องจารึกความคิดของคนเรา และเป็นเครื่องแสดงความคิดของคนหนึ่งให้ปรากฏแก่คน อีกรหลายคนโดยวิธีสะดวกกว่าการที่จะพูดด้วยปาก เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้เขียนหนังสือจึงเป็นผู้ที่สมควรจะได้รับความนับถือยิ่งกว่าสิ่งที่เขาเขียน กล่าวคือ การที่จะเชื่อข้อความใดๆ ซึ่งปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ควรจะต้องแล้วแต่ฐานะ และชื่อเสียงแห่งผู้แต่ง ถ้าเราสามารถจะรู้ได้ว่าถ้อยคำของคนดีมีหลักฐาน ต่างกันกับถ้อยคำของคนชั่วในโรงเหล้าอย่างไร เหตุใดเราจึงจะมีความนิยมนับถือถ้อยคำของคนชู้เมานั้นจนเกินเหตุ? ในสมัยเมื่อยังมีผู้เขียนและอ่านหนังสือได้แต่บัณฑิตน้อยคน การที่เราจะบูชาหนังสือนั้นก็ควรอยู่ แต่บัดนี้สมัยได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว และใครมีมือจับปากกาได้ก็เขียนหนังสือได้แล้ว ฉะนั้น จึงควรถามว่า จะไม่ถึงเวลาอันควรแล้วหรือที่เราจะเลิกบูชาหนังสือเสียสักที โดยไม่เลือกหนังสือนั้นมีข้อความดี หรือเหลวไหลปานใด

การที่จะพูดถึงอิสรภาพของหนังสือพิมพ์ และอะไรๆ ซึ่งดังสูงๆ เช่นนั้น เป็นการพูดง่าย แต่ข้าพเจ้าจะขอชักชวนให้ท่านพิจารณาความดูบางข้อ ซึ่งบางทีจะได้เล็ดลอดความดำริของท่านไปเสียบ้างก็เป็นได้.....

.....

ในประเทศบรรดาที่มีได้ใช้ระบอบการปกครองโดยคณะ ลักษณะการก็ย่อมจะผิดแปลกกัน อยู่บรรดาพวกที่แต่งความเห็นลงหนังสือพิมพ์ ย่อมรู้แก่ใจว่าตนจะไม่ต้องรับผิดชอบทำการให้สมกับ วาจาที่ลั่นไว้ และด้วยเหตุที่การตินั้นง่ายกว่าการชม หรือเถียงแทน การทำलयง่ายกว่าการสร้าง พวกที่ไม่ต้องรับผิดชอบเหล่านี้จึงมักเป็นพวกที่ชอบทำลาย และชอบตี

ก็เมื่อการเป็นอยู่เช่นนี้ ควรหรือที่จะเชื่อถึงข้อความทั้งปวง ซึ่งหนังสือพิมพ์กล่าวนั้น จนเกินเหตุ? การที่เรายอมหลับตายอมเชื่อข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ โดยมิได้พิจารณา ความมุ่งหมาย และความปรารถนาแห่งผู้แต่งเสียก่อนนั้น จะไม่เป็นการดูหมิ่นสติปัญญาของเราเองอยู่หรือ?

.....

เมื่อเราพยายามจะเดินให้ทันสมัย และทำตัวของเราให้เป็นคนทันสมัยที่สุดที่จะทำได้ ฉะนั้นแล้ว ท่านจะไม่เห็นด้วยหรือว่าถึงเวลาแล้วที่เราควรจะเลิกบูชาหนังสือพิมพ์ อันเป็นลัทธิแห่งโบราณสมัย?.....ควรเราจะใช้ความคิดไตร่ตรองวางหนังสือ และผู้เขียนหนังสือไว้ในที่อันควร คือการอ่านเรื่องราวในหนังสือพิมพ์ที่ดี ในหนังสือเล่มที่ดี เราควรใช้วิจารณญาณไตร่ตรองดู และรับรองแต่สิ่งซึ่ง

ปัญญาของเราเองบอกว่าดีและเป็นความจริง โดยทางนี้เท่านั้นแหละ ชาวเราจึงจะสามารถตั้งตนให้สมควรอยู่ในหมู่ชนที่รุ่งเรืองแล้วแท้จริง

(การบูชาหนังสือจนเกิดเหตุ)

โคลนติดล้อ หนังสือพิมพ์ “ไทย” ระหว่างวันที่ 28 เมษายน – 11 พฤษภาคม 2458

หากครั้นต่อมา ปรากฏว่า หนังสือพิมพ์มีการตำทาสาดโคลนกันมา ก็ไม่ทรงพอพระทัยเลย ดังที่ปรากฏในบทความ “โคลนติดล้อ” ของพระองค์ตอนหนึ่งว่า

.....การที่จะเชื่อข้อความใดๆ ซึ่งปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ควรจะต้องแจ้งฐานะ และชื่อเสียงแห่งผู้แต่ง ถ้าเราสามารถจะรู้ได้ว่าถ้อยคำของคนดีมีหลักฐาน ต่างกับถ้อยคำของคนชั่วเฝ้าในโรงเหล้าอย่างไร เหตุใดเราจึงจะมีความนิยมนับถือถ้อยคำของคนชื่อนั้นจนเกินเหตุ”

□ **เซียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง:- ผดุง อโนมัยเสตร์ บาทกฤษร (2421-2471)**

เซียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง นักการเมืองคนสำคัญของจีน ได้ยึดอาชีพนักหนังสือพิมพ์เป็นหลักในการดำรงชีวิต หลังจากลี้ภัยทางการเมืองมาอยู่ในประเทศไทย ในขณะที่จีนกำลังระส่ำระสายอย่างหนัก ขณะเดียวกันการทำหนังสือพิมพ์ของเขาไม่ได้เพียงแต่เป็นการรายงานข่าว หรือนำเสนอบทความแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้แฝงเอาแนวคิดทางการเมืองแบบสาธารณรัฐที่เขามีส่วนสำคัญผลักดันในจีนอีกด้วย

หนังสือพิมพ์ที่เซียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง ได้ก่อตั้งขึ้นก็คือ “**จิโนสยามวารศัพท์**” (2450-2466) มีทั้งฉบับภาษาไทย และภาษาจีน ถือเป็นหนังสือพิมพ์รุ่นแรกๆ ที่เสนอเนื้อหาเชิงแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบรัฐบาล และ **ผดุงวิทยา** หนังสือพิมพ์รายเดือนที่ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน และนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ ความสำคัญ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

บทบาททางการเมืองหนังสือพิมพ์ของเซียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง นอกจากจะนำเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ด้วยนามปากกาว่า “**ผดุง**” “**อโนมัยเสตร์**” และ “**บาทกฤษร**” เขายังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญใน **สงครามปากกา** ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น โดยเขามักจะเขียนบทความเผยแพร่ความคิดเห็นทางการเมือง และโต้ตอบกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่เป็นประจำ รวมทั้งเคยถูกศาลพิพากษาจำคุก 4 เดือน ในคดีหมิ่นประมาท แต่ติดคุกได้เพียง 1 เดือน เขาก็ได้รับพระราชทานอภัยโทษ ครั้นเหตุการณ์ในประเทศจีนคลี่คลาย เขาก็ได้กลับไปอยู่ทีกวางตุ้ง และเป็นรัฐบุรุษคนสำคัญคนหนึ่งของจีน ซึ่งยังรักและห่วงใยเมืองไทยอยู่เสมอมา

ในส่วนของอุดมการณ์ และจริยธรรมหนังสือพิมพ์ ที่เขานำเสนอผ่านวาทกรรมที่เขียนขึ้นนั้น มีทั้ง เสรีภาพหนังสือพิมพ์ ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นวาทกรรมหลักของนักหนังสือพิมพ์ในยุคสมัยนั้น, ความ

เป็นกลาง, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบต่อสังคม และวิชาชีพนิยม ขณะที่ไม่ได้กล่าวถึงความถูกต้องหรือความจริง แต่อย่างไร

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

เสียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง ได้ประกาศปณิธานของตนในการทำหนังสือพิมพ์ของเขาเอาไว้อย่างชัดเจน ในบท **แจ้งความ** เมื่อครั้งเปิดหนังสือพิมพ์ผดุงวิทยา เอาไว้ว่า **ตั้งใจจะนำสิ่งที่เปปประโยชน์มาสู่สาธารณชน** โดยในผดุงวิทยานั้น เขาได้มุ่งใช้กลวิธีใช้เรื่องอ่านเล่น เพื่อชักจูงผู้อ่านมาสนใจในการหนังสือเปรียบเหมือนการหลอกให้กินยาขม โดยเคลือบน้ำตาลไว้แต่ชั้นหนึ่งก่อน

.....คนนะนี้ ได้คิดออกหนังสือพิมพ์ “ผดุงวิทยา” ไม่ได้มุ่งหมายคิดหาประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียว **ด้วยความตั้งใจจะนำสิ่งที่เปปประโยชน์มาสู่สาธารณชน** แต่ธรรมดาบุคคลเราย่อมชอบดูละคร หรือฟังบทกลอนมากกว่าฟังเทศน์ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีเรื่องอ่านเล่น หรือเรื่องตลกคนองเพื่อชักจูงผู้อ่านให้เพลิดเพลินบ้าง.....(แจ้งความ – หนังสือพิมพ์ผดุงวิทยา)

ผดุงวิทยา เล่ม ๑ ประจำเดือน มีนาคม ร.ศ. ๑๓๑

หรือการระบุใน “จិនสยามวารศัพท์” ถึงหน้าที่อันควรมีของหนังสือพิมพ์สยาม ที่ควรจะมุ่งเน้นที่ประโยชน์ของราษฎรให้ได้มากที่สุด อาทิ การตรวจสอบความเป็นไปในสังคม, การรายงานข่าว ฯลฯ

หนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ออกกันอยู่ก็มีเฉพาะแต่ในกรุงเทพฯ และมีจำนวนไม่กี่ฉบับ ความมุ่งหมายของคณะผู้จัดการออกหนังสือพิมพ์ภาษาไทย คงมีอยู่เกือบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่า

- (ก) ปีนปากเสียงเสนอความเดือดร้อนของพลเมือง ที่ต้องรับความอธรรม หรือเพราะเหตุอย่างอื่น ๆ ใดๆ
- (ข) ขยายข่าวคราว และเหตุการณ์ต่างๆ หรือสถิติความเป็นไปของโลก ให้เปปประโยชน์แก่ชนชาวไทย จะได้ทราบไว้เป็นการเปิดหูเปิดตา
- (ค) แสดงเหตุผล และแนะนำพลเมือง ให้รู้จักประกอบอาชีพ ในทางอันดีงามตามสมควร หรือให้รู้จักการรวมกำลัง ทนุบำรุงประเทศของตนให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้น เปนทางช่วยเหลือรัฐบาล ผ่อนความหนักใจให้เปปเบาลง (หนังสือพิมพ์ไทยของให้อธิบายความ, หน้า 2)

จិនสยามวารศัพท์ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๖๓

ทั้งนี้ เนื่องจากการหนังสือพิมพ์นั้น ถือได้ว่าเป็นเครื่องหมายของความเจริญ ที่ยิ่งมีผู้อ่านมากขึ้น ก็ได้รับความรู้มากขึ้น และมีหนังสือพิมพ์เพิ่มมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งแสดงถึงความเจริญของประเทศชาติมากขึ้นเท่านั้น

..... คนสมัยนี้ เขามักจะพูดกันว่า หนังสือพิมพ์ (ไม่ว่าจะออกเปปรายวัน หรือรายปักษ์ รายเดือน แลรายปี อย่งใดๆ ก็ตาม) ย่อมเปปเครื่องหมายแห่งความเจริญของบ้านเมือง กล่าวถึงถ้าบ้านเมืองใดมีหนังสือพิมพ์ออกมาก บ้านเมืองนั้น ก็มีความเจริญมาก เมืองไทยเรากูทุกวันนี้ ได้มีหนังสือพิมพ์

รายวัน รายเดือนออกมากแล้ว ทั้งจะมีมากต่อไปนี้ อันเปนพยานให้เห็นว่าเมืองเราได้มีความเจริญขึ้นมากแล้ว เพราะเช่นนั้นคนนี้จะจึงได้คิดออกหนังสือพิมพ์ “ผดุงวิทยา” ขึ้นอีกฉบับหนึ่ง เพื่อได้เพิ่ม หรือเร่งความเจริญของบ้านเมืองให้ทวีขึ้น หรือเร็วเข้า.....(คำนำ)

ผดุงวิทยา เล่ม ๑ ประจำเดือน มีนาคม ร.ศ. ๑๓๑

แม้แต่หนังสือวารสารสำหรับอ่านเล่นอย่าง “ผดุงวิทยา” นั้น เขียวสุดเส็ง ก็เห็นว่ามีค่าเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องสอดแทรกเรื่องราวความรู้ และข่าวคราวอันเป็นสิ่งที่ควรรู้ และเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน โดยส่วนใหญ่จะใส่ไว้ในส่วนของ “หมายเหตุเบ็ดเตล็ด” ดังนั้นจึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะเขียนเรื่องราวไม่มีสาระลงไปในคอลัมน์ส่วนนี้

.....ธรรมดาหมายเหตุเบ็ดเตล็ด ของแมคาซีนทั้งหลาย โดยมากมักขอบอวดถึงเรื่อง ที่แมคาซีนนั้นได้ออกมาแล้วว่า เรื่องนี้เก่งกว่าเรื่องนั้น และเรื่องนั้นเก่งกว่าเรื่องนี้เป้นต้น....แพชชั่นนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย (เห็นจะเปนเพราะผดุงวิทยาไม่มีเรื่องจะอวดเขา) โดยเห็นว่า เรื่องใดที่ออกไปแล้วนั้น ก็มีปรากฏอยู่แล้ว มันจะเก่งหรือจะแมวอย่างไรผู้อ่านคงทราบดี เราจะต้องไปอวดทำไม.....

...ตามความเห็นของข้าพเจ้า เห็นว่าหนังสือพิมพ์แมคาซีนที่สำหรับอ่านเล่นนั้น ถึงไม่ใช่หนังสือพิมพ์สำหรับข่าวคราวก็จริง แต่ถ้าจะไม่ให้มีเสียเลยก็จะทำให้ผู้อ่านขาดประโยชน์ไปส่วนหนึ่ง เขาจึงบัญญัติให้มีหมายเหตุเบ็ดเตล็ดไว้ จะได้ลงข่าวสด หรือข่าวแห่งบางเรื่องที่เป้นสิ่งควรรู้ เพื่อมิให้ผู้อ่านต้องขาดประโยชน์ในส่วนนี้... (หมายเหตุเบ็ดเตล็ด: โดยผดุง, หน้า 121-2)

ผดุงวิทยา เล่ม ๓ ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ร.ศ. ๑๓๑

ในคอลัมน์ “หมายเหตุเบ็ดเตล็ด” เขียวสุดเส็ง ได้เคยกล่าวถึงบาทบาทหน้าที่ของ เอดิเตอร์ หรือบรรณาธิการเอาไว้ว่า มีอำนาจเสมอคง ส่วนคนที่เป็นผู้เขียนบทความก็เหมือน เสนาบดี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของเขาที่ว่า หนังสือพิมพ์มีความสำคัญอย่างมาก และมีส่วนช่วยทำให้การบริหารบ้านเมืองเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย

“กระผมเคยได้ยินเขาพูดกันว่า ผู้ที่เป็นเอดิเตอร์ของหนังสือบอกข่าวรายวัน มีอำนาจเสมอคงที่ไม่มีมังกฎ มีคนที่เขียนร้องลงในหนังสืออ่านเล่นนั้น มีตำแหน่งเสมอเสนาบดี ที่ไม่ต้องรับผิดชอบของการเมือง.....” โดย “อาร์มสตรอง” (หมายเหตุเบ็ดเตล็ด)

ผดุงวิทยา, ฉบับเดือนมีนาคม 2457

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความเป็นกลาง, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบต่อสังคม และวิชาชีพนิยม

ประเด็น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) ซึ่งดูเหมือนจะเป็นวาทกรรมยอดนิยมของทุกยุคทุกสมัยนั้น เรียกได้ว่ามีต้นกำเนิดอย่างจริงจังมาจากยุคสมัยแห่ง **สงครามปากา** ระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายราชสำนักที่เห็นว่าคนไทยยังไม่พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และฝ่ายหัวก้าวหน้าที่เรียกร้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

หลายต่อหลายครั้ง เมื่อเซียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง ได้วิพากษ์วิจารณ์การทำงาน หรือระบบการปกครองของสยาม ที่เอื้อต่อการซื้อราษฎร์บังหลวง และกดขี่ราษฎร์ จนทำให้ฝ่ายผู้มีอำนาจไม่พอใจ และหาเรื่องหาราวด่าทอสาธิตโคลนใส่กัน เขาก็ได้ยืนยันในแนวทางของตน และย้ำด้วยว่า สิ่งที่เขากระทำ หรือเขียนลงไปนั้น เป็นเพราะเขาเห็นว่า หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องเปิดหูเปิดตาให้ชนทุกชั้นบรรดาศักดิ์ ได้ทราบเรื่องราวอันเป็นสาระหรือเหตุการณ์ต่างๆ และเป็นปากเสียงของพลเมืองที่จะเสนอความทุกข์ร้อนอันเกิดจากความอธรรมใดๆ

ดังนั้นเขาจึงไม่จำเป็นต้องเกรงกลัวผู้ใด และสิ่งที่เขาทำก็ล้วนเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่ง อีกนัยหนึ่งก็คือ เซียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง ยืนยันในหลักการ **เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์** เนื่องจากเขามี **ความรับผิดชอบต่อสังคม** เป็นเหตุผลประกอบในการทำงานไม่ให้มีใครมาตำหนิได้

...แบบแผนอะไรที่ชาวตะวันตกซึ่งสมมติว่าเป็นชาติที่รุ่งเรืองแล้ว เขาได้ทำกัน เราก็ได้พยายามทำตามอย่างเขาจนเกือบหมดแล้ว จึงเป็นการสมควรที่เราจะต้องออกแบบแผนอะไร เพื่อเป็นตัวช่วยให้ชาวตะวันตกเขาเอาอย่างบ้าง สิ่งที่เราควรจะทำขึ้นมา ข้าพเจ้าได้นั้นเห็นมานานแล้ว แต่ไม่กล้าพูดออก เพราะเกรงจะต้องถูกนินทา ครั้นมาบัดนี้ เห็นว่า ถึงสมัยแล้วเป็นการควรที่จะทำเช่นนั้น แม้ใครหาว่าข้าพเจ้าเป็นบ้า หรือบอกข้าง **ข้าพเจ้าคงจะขยายชี้ให้ออกอยู่นั่นเอง**

หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องเปิดหูเปิดตาให้ชนทุกชั้นบรรดาศักดิ์ ได้ทราบเรื่องราวอันเป็นสาระหรือเหตุการณ์ต่างๆ และเป็นปากเสียงของพลเมืองที่จะเสนอความทุกข์ร้อนอันเกิดจากความอธรรมใดๆ ทั้งกระทำหน้าที่ตักเตือนพลเมืองในทางที่ชอบที่ควร ฯลฯ ก็เมื่อนำที่ของหนังสือพิมพ์ มีอยู่โดยนัยดังนี้ ย่อมเป็นธรรมดาที่จะมีคนชอบบ้าง และเกลียดบ้างเป็นลักษณะคู่กันเสมอไป

คนที่ชอบก็เพราะหนังสือพิมพ์อาจทำประโยชน์ให้ในทางอันดีงาม คนที่เกลียดก็เพราะถูกหนังสือพิมพ์คุ้ยเขี่ยความนัยอันเหลวไหลของตนออกมาแผ่เผยให้ชนทั้งหลายเห็นคุณละโทษ เพื่อให้เป็นตัวอย่างแบบแผนที่จะถือ หรือหลีกเลี่ยงในหลักความประพฤติ แต่บุคคลที่ได้ใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาเหตุผลโดยถ่องแท้แล้ว จักเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์กระทำคุณประโยชน์เป็นอย่างสูง

เรื่องราวต่างๆ ที่หนังสือพิมพ์จื๋อได้นำมาลงแล้ว เปนต้นว่าเรื่อง **“ความประพฤติอันไม่เปนกิจลักษณะ”** นั้น คงกระทำใ้บุคคลบางคนไม่พอใจมาก และอาจจะออกอุทานวาจาอันไม่สมควรก็ได้ ข้อนี้ก็ด้วยว่าบุคคลผู้นั้นมีความประพฤติไม่เหมาะสมแก่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มียศถาบรรดาศักดิ์สูง และมีอายุมากแล้ว แต่หาได้เห็นเหตุไม่ว่าเมื่อความประพฤติของตนเปนอยู่อย่าง

นั้น ไม่เฉพาะจะเกิดความมัวหมองขึ้นแก่ฐานะที่เป็นอยู่ แต่อาจทำให้การงานอันน่าจักเจริญ ด้วยความเอาใจใส่ในนั้น ถูกความเอาใจใส่ในกิเลสอันไม่ดีจุดรั้งไว้ให้เสื่อมทรามลง ตลอดจน เด็ก ๆ ก็สิ้นความยำเกรงนับถือการกล่าวตักเตือนตั้งนี้ดีเกิดจากความประสงค์ แต่ใครจะเห็น ด้วยหรือไม่คงแล้วแต่บุคคลผู้นั้นเป็นคนที่มีนิสัยใจคอชนิดใด หรือมีความอบรมในทางที่ดีเป็น อย่างสูงมาแล้วเพียงใด ผู้เขียนเรื่องนี้ไม่คัดค้าน เพราะสัญชาติมนุษย์ที่จักได้ดั้นนั้น ไม่จำเป็นต้อง “เสียม; มันก็แหลม !” (ทำไมจึงต้องร้อนตัว, หน้า 4)

จិនสยามวารศัพท์ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๓

ในวันต่อมา เขียวสุดแสง ก็ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงหลักการ และจริยธรรมหนังสือพิมพ์ อันเป็น กติกาสำหรับกรออกหนังสือพิมพ์ตามแบบแผนแห่งอารยะชน ทั้งในด้านของ เสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็น ว่าตัวเขาเองนั้นมีแนวคิดของ ความยุติธรรม ด้วยเห็นว่า การคัดค้านถือเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ และจะสามารถ ที่จะทำให้ราษฎรสามารถพิจารณาสิ่งใดๆ ได้อย่างรอบคอบ และสุขุมมากขึ้น ไม่ใช่เป็นการฟังความเพียงข้างเดียว แล้วตัดสินว่าหนังสือพิมพ์ใดถูกหรือผิด ส่วนสงครามปากกาที่ ดำทอสาตโคลนใส่กันนั้น ตัวเขาเองไม่เห็นด้วยเพราะไม่ใช่หน้าที่หนังสือพิมพ์ที่จะต้องสู้กันผิดระหว่างกัน แต่ทั้งนี้ และทั้งนั้นการวิพากษ์วิจารณ์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานเพื่อมวลชน (ความรับผิดชอบต่อสังคม) ถ้า ผิดไปจากนั้นเขา รังเกียจมันเท่ากับชีวิตที่ต่ำที่สุดอันโลกพึงรังเกียจเหมือนกัน.....

ความเห็นในเรื่องใดๆ ที่ได้นำลงในหนังสือพิมพ์ของเรามาแล้ว และที่จะนำลงต่อไป เราพอใจที่จะสดับตรับฟัง แม้จะมีหนังสือพิมพ์ฉบับใด หรือเอกชนจะคัดค้านในหลัก หรือข้อปัญหาที่เรายกขึ้นกล่าว เพื่อว่าจะได้เป็นทางแลกเปลี่ยนความรู้สู่กันฟังอีกสถาน ๑ และย่อมยังประโยชน์ให้แก่ผู้อ่านที่จะ พิจารณาเหตุผลไปตามทางการ

การโต้เถียงหรือคัดค้านปัญหาในข้อใดๆ กติกาของหนังสือพิมพ์ทั่วโลก ย่อมยึดเหนี่ยวเส้นปาก กายให้คงอยู่ในข้อปัญหาที่ยกขึ้นโต้เถียง เว้นจากการกล่าวเสียดสีถึงเรื่องส่วนตัวของบุคคล และอะไรต่อ อะไรต่างๆ ที่ไม่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้อ่าน เพราะการโต้เถียงกันนั้น คำชี้ขาดว่าฝ่ายใดมีภาวีกว่าฝ่ายใด เป็นหน้าที่ของผู้อ่านไม่ใช่คณะหนังสือพิมพ์ที่ทำสงครามปากกากัน

มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็นใดได้ตามอัธยาศัย อันใครจะขัดขวางไม่ ได้ แต่ความเห็นนั้นๆ จะเกิดด้วยสาระประโยชน์หรือหาไม่ เป็นอีกปัญหา ๑ ซึ่งแล้วแต่ลักษณะ อันจะสำแดงออกมา หนังสือพิมพ์ก็ดูจะเดียวกันบรรณาธิการ หรือผู้เขียนของคณะ มีสิทธิ์ที่จะ เขียนเรื่องราวข่าวครา หรือความเห็นที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เพื่อชนทั้งหลายจะได้อ่านฟัง และพิจารณา

อีกประการ ๑ เราไม่ได้มีความมุ่งหมายเลยที่จะพยายามทำน่ากระดาศให้ล้นแล้วไปด้วยถ้อย คำปลิ้นปล้อนเป็นการลวงมหาชนให้หลงนิยาม เรามีหน้าที่อยู่อย่างเดียวกันที่จะถือประโยชน์ให้แก่ประเทศ บ้านเมืองตามกำลังอันพึงกระทำได้ แลการที่เราออกหนังสือพิมพ์ก็เกิดจากความพอใจ เพราะฉะนั้นถ้าเรา ไม่พอใจที่จะออกแล้ว แม้จะมีสมาชิกหลายพันหลายหมื่นคน เราก็จะหยุดเลิกเสียก็ได้ ไม่เป็นการแปลก อะไร

เรามีความมั่นอยู่ในกติกาสำหรั้งการออกหนังสือพิมพ์ตามแบบแผนแห่งอารยะชน และเต็มใจจะได้เถียงปัญหากับเพื่อนหนังสือพิมพ์ด้วยกันตามทาง และลักษณะอันสุภาพ ส่วนหนังสือพิมพ์ชนิดที่อสุภาพนั้น เรายังเกียจมันเท่ากับชีวิตที่ต่ำที่สุดอันโลกพึงรังเกียจเหมือนกัน.....(ความเห็น และสิทธิส่วนบุคคล)

จีโนสยามวารศัพท์ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๖๓

ประเด็นที่เชี่ยวชาญสูง ศรัญญูเรื่อง ย้ำอยู่เสมอเมื่อพูดถึงเรื่องเสรีภาพ ก็คือ **ความรับผิดชอบต่อสังคม** โดยเขาจะย้ำอยู่เสมอว่า การทำหนังสือพิมพ์จะต้องมีกติกาก็เป็นมาตรฐาน หรือบรรทัดฐานมาประกอบกันด้วย โดย **เสรีภาพจะต้องดำเนินไปพร้อมๆ** กับ**ความรับผิดชอบต่อสังคม** ไม่ใช่เป็นเสรีภาพ ต่อตัวเอง ในการที่จะตำท้อใครที่เราไม่ชอบหน้า กล่าวคือต้องคัดค้านโดย “แถลงความเห็นและกรณียั่วแฉล้ม เฉพาะปัญหาข้อนั้นๆ โดยแท้จริงไม่ใช่แฉคอกแฉความยกยิบเอาเหตุนอกเรื่อง หรือใช้ภาษาอันเป็นมธุรสวาจามาได้ตอบแก่กัน” และในท้ายสุดผู้ที่มีสิทธิ์ในการตัดสินว่าฝ่ายใดให้ความเห็นถูกหรือผิด ก็คือ ประชาชนผู้อ่านแต่เพียงฝ่ายเดียว

...การออกหนังสือพิมพ์ประเภทต่างๆ มีหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือนนั้น ต้องจัดว่ากำลังนี้เป็นสมัยกาลอันมีหนังสือพิมพ์เหล่านี้ออกอยู่ในกรุงเทพมหานครอย่างยุ่มย่าม แลดูเหมือนจะเป็นนัยสำแดงว่า คนไทยเรามีความสนใจในการอ่านหนังสือกันมากอยู่

หนังสือพิมพ์ที่ได้อุบัติขึ้นใหม่ หรือที่กำลังจะอุบัติ ก็เป็นที่เข้าใจว่า คณะแห่งหนังสือพิมพ์นั้นๆ จะกระทำกิจเพื่อสาระประโยชน์และเพื่อประโยชน์แก่การส่งเสริมความรุ่งเรืองของประเทศบ้านเมือง ด้วยว่าประเทศต่างๆ ในโลกนี้ที่ได้ยกขึ้นเป็นอาริยะชาติแล้วนั้น ย่อมมีหนังสือพิมพ์ออกแพร่หลายเสมอเหมือนจะเป็นคราฐวัดความรุ่งเรือง และในยุคนี้คงเป็นการสมควรแล้ว ที่กรุงสยามจะได้มีหนังสือพิมพ์มากฉบับ เพื่อขยายข่าวคราว และสำแดงความเห็นอันเป็นคุณประโยชน์สำหรับเป็นข้อวิจารณ์กัน หรือเป็นทางสนับสนุนตราฐความรุ่งเรืองของประเทศเราก็แลการออกหนังสือพิมพ์ ย่อมมีกติกาก็เป็นบรรทัดฐานโดยนัยไว้ด้วยดุจกัน และคงจะไม่พิมพ์ออกเพื่อขวิดคนโน้น หรือขวิดคนนี้โดยหาสาระประโยชน์มิได้นั้นเลย แต่ลักษณะหรือความสำคัญอันนี้จะถึงมืออยู่แต่หนังสือพิมพ์ที่ออกกันอยู่ในเมืองไทยเพียงไร ผู้ที่สนใจอ่านหนังสือพิมพ์อยู่เนืองๆ ย่อมจักเล็งเห็น และวิจารณ์ได้โดยลำพัง **จริงอยู่** เป็นธรรมดาของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในโลกจะต้องทำสงครามปากกาทันในเชิงความเห็น หรือปัญหาใดๆ บ้าง ข้อนี้หนังสือพิมพ์จะหลบหลีกเสียมิได้ แต่กติกานั้นสำคัญ เช่นที่หนังสือพิมพ์ (สแตนดาร์ด) ของเมืองต่างประเทศ หรือหนังสือพิมพ์ทั่วไปจำต้องยึดเหนี่ยวเป็นเครื่องป้องกันโมหะโทษะก็มีอยู่ที่จักต้องพิจารณาถึงประเด็น และข้อปัญหาอันจะยกยิบขึ้นแย้งในการโต้ตอบ และต้องดำเนินโดยวิธีเดียว กล่าวคือ **แถลงความเห็นและกรณียั่วแฉล้ม เฉพาะปัญหาข้อนั้นๆ โดยแท้จริงไม่ใช่แฉคอกแฉความยกยิบเอาเหตุนอกเรื่อง** หรือใช้ภาษาอันเป็นมธุรสวาจามาได้ตอบแก่กันซึ่งจักหาสาระประโยชน์มิได้แม้แต่เล็กน้อย นอกจากจะเป็นอย่างต่างฝ่าย ต่างเอาน้ำใส่ใครกสาตหน้ากันเท่านั้นก็ไม่มีอื่น

อีกประการ ๑ ปัญหา หรือข้อโต้แย้งในหนังสือพิมพ์นั้น มิใช่ต่างฝ่ายจะชี้ขาดว่าตนเป็นฝ่ายได้เปรียบ หรือเสียเปรียบนั้นมิได้ ข้อวิจารณ์ และคำชี้ขาดนั้นคงตกอยู่แก่ผู้อ่าน ด้วยเหตุนี้ เมื่อจะมีการโต้ตอบกันและกัน จำเป็นต้องยึดเหนี่ยวกติกาอันสมควรแก่หนังสือพิมพ์พึงปฏิบัติไว้เป็นธรรมเนียมในใจ และข้อความที่เขียนลงนั้นต้องเกื้อประโยชน์แก่ผู้อ่านพอสมควร มิให้นำกระดาษเลอะเทอะไปด้วยสิ่งโสโครกใดๆ แต่การปฏิบัติในระหว่างหนังสือพิมพ์ดังกล่าวนี้ เราต้องยอมให้ว่า หนังสือพิมพ์โดยมากในเมืองต่างประเทศดำเนินหลักตามกระแสรับสั่งนามมาก

ประเด็นอีกข้อ ๑ ในเรื่องการออกชื่อหนังสือพิมพ์นั้น ย่อมเป็นหน้าที่ของอีกฝ่าย ๑ จะต้องพิจารณาดูว่า เป็นการสมควรจะออกชื่อหนังสือพิมพ์อีกฝ่าย ๑ หรือไม่ เพราะว่าประการ ๑ จะต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้เมื่อแรกกำหนดชื่อหนังสือพิมพ์นั้นๆ ว่า เข้มทิศหรือกติกาอันแท้จริงมีอยู่เพียงใด ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกเพียงลุ่มๆ แล้วก็ไม่ว่าจำเป็นที่จะต้องเป็นกังวลในการออกชื่อเสียงเรียงนามแลอีกประการ ๑ ก็ด้วยไม่ปรากฏว่าจะต่อความยาวสาวความยืดเป็นกรณีๆ เหตุอันกล่าวมาโดยยืดยาวนี้ มิใช่เป็นการสำแดงภูมิสามารถอย่าง ๑ อย่างใดที่เป็นการเลิกลอยยิ่งกว่าผู้อื่น แต่กล่าวตามในอันจะเป็นผลส่งเสริมแก่ลักษณะแห่งการออกหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะเปนฉบับที่จกมุ่งต่อความรุ่งเรืองของประเทศบ้านเมือง.....

จีโนสยามวารศัพท์

เชี่ยวชาญเรื่อง ศรีบุญเรือง ได้อธิบายถึงกติกามาตรฐานของการทำหนังสือพิมพ์ และแนวทางในการสงครามปากกาที่ควรจะเป็นไว้อย่างน่าสนใจ คือ “ข้อที่เขายกขึ้นเป็นสงครามนั้น โดยมากเป็นความเห็นเรื่องริษัน เช่นเดียวกับปัญหากฎหมายซึ่งต่างคนต่างเห็นไปคนละทาง ต่างก็แสดงความเห็นของตนเองออกมา เพื่อให้มหาชนวินิจฉัย การสงครามปากกาเช่นนั้นย่อมมีประโยชน์แก่ผู้อ่านมาก เพราะตามธรรมดาเหตุการณ์ทั้งหลาย เมื่อมีผู้คุยเขียนขึ้นมาแล้ว ก็อาจทำให้เกิดการถกเถียงกันขึ้น” (จีโนสยามวารศัพท์ วันที่ ๒๔ ก.ค. ๒๔๖๓) หาใช่การจิกจิกดำใจตีซึ่งกันและกันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

และในเรื่อง **หนังสือพิมพ์ไม่ใช่กระบอกเสียงดอกเนื้อ** เขาก็ได้ยืนยันแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ **ที่ต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อสังคม** โดยย้ำว่า ชาว หรือบทความที่มีค่าควรแก่การลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ของเขานั้น จะต้องมีความดี และ **มีความเป็นกลาง** คือไม่ใช่ข่าวที่ ปราศจากประโยชน์ของประชุมชน และบ้านเมือง หรือเป็นข่าวอันเกิดจากอคติ ๔ ของผู้เขียน

.....ตามข่าวที่มีผู้ส่งมายังเราบางฉบับ ซึ่งสังเกตโหวหาร และลายลักษณ์อักษร คงเป็นของบุคคลชนิดที่ยังไม่รู้จักประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ว่าเป็นสิ่งใด มักสำคัญเสียว่าหนังสือพิมพ์นั้น เป็นทางสำหรับรับข่าวไม่เลือกชนิด ใครต้องการจะว่าใครเมื่อเขียนส่งมาก็รับลงให้ทั้งนั้น คล้ายกระบอกเสียงซึ่งแล้วจะพูดกลอกเหตุนี้ จึงมีผู้เขียนข่าวส่งมายังเราเป็นข่าวอันปราศจากประโยชน์ของประชุมชน และบ้านเมืองเป็นข่าวอันเกิดจากอคติ ๔ ของผู้เขียน และเป็นข่าวที่ทำให้ผู้อ่านต้องเสียเวลาแล้ว มิหนำซ้ำให้คนเทศะกร้าออฟฟิศต้องลำบากด้วย เหตุนี้ เราอยากชี้แจงให้ทราบ ว่า นอกจากข่าวอันเกี่ยวกับประโยชน์ของประชุมชน และบ้านเมืองจริงๆ และคำประกาศแจ้งความอันเปิดเผยมีลักษณะถูกตามข้อ

กติกาของออฟฟิศเราแล้ว เราจะไม่รับลงให้โดยเด็ดขาด เพื่อให้ผู้เขียนข่าวจะได้เข้าใจชัดเจน และมีให้ต้องเสียเวลาด้วยกันทั้งสองฝ่าย (หนังสือพิมพ์ไม่ใช่กระบอกเสียงตอกเนื้อ)

จีโนสยามวารศัพท์ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๙

ด้วยหลักการของ **ความเป็นกลาง** นี้เอง ทำให้เชี่ยวชาญที่สุด เขาค่อนข้างจะระมัดระวังการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะหากเรื่องราวนั้น อาจถูกกล่าวหาว่าเมื่อคดี และเขาอาจมีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลประโยชน์ใด ๆ อาทิ การลงเรื่องราวความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศจีน เขาก็จะอาศัยการวิเคราะห์จากบุคคลอื่นๆ ที่เป็นชาวต่างชาติ และไม่มีผลได้ผลเสียกับเหตุการณ์ แต่จะไม่เข้าไปแสดงความเห็น หรือวิเคราะห์ด้วยตัวเอง ส่งผลให้บทความมี **ความน่าเชื่อถือ** มากขึ้นกว่าเดิม

...บางทีจะมีผู้สงสัยว่า คณะผดุงวิทยา ย่อมรู้เรื่องราวของประเทศจีนดีกว่าคนอื่น เหตุใดเรื่องสงครามกบฏชาติจึงต้องแปลมาจากภาษาฝรั่งเล่า? ข้อนี้ต้องตอบว่า **เพื่อไม่อยากจะให้ใครเห็นว่า ผดุงวิทยาเข้าข้างตัวเอง** จึงได้นำมาจากเสียฝรั่ง เพราะเขาเป็นคนกลาง (เบ็ดเตล็ด:- โดย ผดุง, หน้า 127)

ผดุงวิทยา เล่ม ๑ ประจำเดือน มีนาคม ร.ศ. ๑๓๑

หากเขาพิจารณาแล้วเห็นว่าบทความ หรือความเห็นใดๆ มีคุณค่าพอที่จะนำมาลงตีพิมพ์ได้แล้ว ต่อเมื่อมีจดหมายมาคัดค้าน หรือโต้แย้ง เขาก็ไม่ได้ทำอะไรเพราะเป็นสิทธิของบุคคลที่อาจมีความคิดเห็นแตกต่างกันได้ แต่ถ้าการโต้แย้งนั้นรุนแรงถึงขั้นการตำหนิใช้วาจาหยาบคายไม่เลือกหน้า เขาก็มองว่าผู้ที่โต้แย้งควรจะมี **ความยุติธรรม** ที่จะยอมเปิดโอกาสให้คนอื่นได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป อย่างคนที่มีสมบัติผู้ดี มากกว่าเป็นอันธพาลระรานคนอื่น

ตามเคยของหนังสือพิมพ์ทั่วไป **ไม่มีใครจะหยาบยกเอาข้อความใดๆ ในคดีที่ยังอยู่ในการพิจารณาขึ้นมาถกตามความเห็นของตนเลย** นอกจากมีเรื่องปรากฏขึ้นมาอย่างใดก็ลงไปอย่างนั้น .....**ก็เป็นธรรมดาของหนังสือพิมพ์ที่จะต้องให้โอกาสแก่ประชาชน เพื่อแสดงความเห็น**ของตนได้บ้าง ถ้าเป็นการไม่ผิดกฎหมาย **แม้ถ้อยคำที่กล่าวนั้นจะถูกหรือผิดประการใด ผู้เป็นเจ้าของที่มีนามข้างท้ายเรื่องนั้นต้อง เป็นผู้รับผิดชอบเอง.....ตามธรรมเนียมของหนังสือ เป็นผู้รับผิดชอบเอง.....ตามธรรมเนียมของหนังสือพิมพ์ และจรรยาของบุคคลที่มีสมบัติผู้ดี** เหตุใดจึงมาแสดงความหยาบช้าต่อเรา ผู้ที่ไม่มีความเห็นพ้องด้วยเล่า..... (ใครขยายชี้เทอ?, หน้า 2)

จีโนสยามวารศัพท์ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๔๖๓

เมื่อกรมตำรวจ เริ่มยกเอาประเด็นการควบคุมหนังสือพิมพ์ขึ้นมาพิจารณา เนื่องจากหนังสือพิมพ์ในยุคนั้นค่อนข้างไม่มีจรรยาบรรณ และออกหนังสือเพื่อมุ่งว่ากล่าว หรือให้ร้ายคนอื่นกันมากขึ้นเรื่อยๆ เชี่ยวสุตเส็ง ก็สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวอย่างเต็มที่ เพราะไม่อยากจะให้กลายเป็นเยี่ยงอย่างแก่การหนังสือพิมพ์ในยุคหน้า

.....การโพนทะนากันในเรื่องออกหนังสือพิมพ์นั้น ถ้ามีตัวอย่างทำได้ราย ๑ รายอื่นก็ถือเอาเป็นแบบอย่าง เพราะไม่มีกฎหมายห้ามปราม เพราะฉะนั้น ถ้าปล่อยให้เบ็ดเตล็ดไปอยู่แล้ว หนังสือพิมพ์ที่จะออกกันต่อไป คงมีน้อยที่สุดที่จัดเข้าในประเภทหนังสือพิมพ์ เมื่อกรมตำรวจไม่ดำริห์ตราข้อห้ามอย่าง ๑ อย่างใด ไม่ต้องสงสัยเลยว่าความร้อใจด้วยเรื่องหนังสือพิมพ์ชนิดที่กล่าวนี้ จะไม่เกิดขึ้นจนเป็นที่ยุ่งยากแก่การเยียวยาในภายหลัง จึงเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ไม่ควรจะเพิกเฉย ปล่อยให้แบบแผนอันชั่วร้ายในการออกหนังสือพิมพ์ชนิดนั้น เป็นไปอย่างสุกจนอมกระทั่งลำบากแก่การแก้ไขต่อไป (สมัยโพนทะนากันด้วยเศษกระดาษ)

จีโนสยามวารศัพท์ วันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๖๓

กระทั่งเมื่อสงครามปากกาเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เชียวสุดเสียง ศรีบุญเรือง จึงได้เขียนบทความเรื่อง **ขอเลิกกันเสียเถิด** ในเชิงขอร้องให้นักหนังสือพิมพ์ต่างๆ เลิกทำสงครามปากกา ในทางผิดๆ เสียที

.....เรามีความอนาใจที่ได้เห็นหนังสือพิมพ์เพื่อนร่วมสมัยของเราได้ทำสงครามปากกาต่อกันอย่างรุนแรง ภารกิจที่ประหัตประหารต่อกันนั้น ถ้าจะพูดตามภาษาศัพท์เมื่อ ๒ ปีก่อนนี้แล้ว ต้องเรียกว่าทำกันอย่างทารุณกรรมทีเดียว กล่าวคือฝ่าย ๑ หว่านโปรบักซ์ของตนเป็นอะไรต่อมิอะไรเกือบไม่ใช้มนุษย์อีกฝ่าย ๑ ก็ต่อสู้ด้วย “แดมโยม” มีขูดกันถึงเบื้องสูงเจ็ดชั่ว เบื้องต่ำ ๗ ชั้น (รวม ๑๔ ลำดับ) ดูเป็นการน่าสยดสยองเหลือเกิน ที่จริงหนังสือพิมพ์ทั่วโลกเขาเยอ่อมทำสงครามปากกาอันอยู่เนืองๆ เหมือนกัน แต่ข้อที่เขายกขึ้นเป็นสงครามนั้น โดยมากเป็นความเห็นเรื่องรื้อขึ้น เช่นเดียวกับปัญหากฎหมายซึ่งต่างคนต่างเห็นไปคนละทาง ต่างก็แสดงความเห็นของตนเองออกมา เพื่อให้มหาชนวินิจฉัย การสงครามปากกาเช่นนั้นย่อมมีประโยชน์แก่ผู้อ่านมาก เพราะตามธรรมดาเหตุการณ์ทั้งหลาย เมื่อมีผู้คุยเขียนขึ้นมาแล้ว ก็อาจทำให้เกิดเหตุการณ์นั้นๆ เกิดกระจ่างขึ้น ไม่เหมือนดังการสงครามที่เพื่อนร่วมสมัยของเราได้ทำขึ้น โดยเนื่องจากข้อเท็จจริงของบุคคลคน ๑ ซึ่งมีตัวรับผิดชอบอยู่แล้วทั้งถ้อยคำสำนวนที่ได้แย้งกันก็เลยเถิดออกจากประเด็น กลายเป็นต่างถือขวานเข้าจะกันเพื่อจะสำแดงให้ผู้อ่านเห็นว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้จะเก่งโดยปราศจากเมตตาปราณีต่อกันเช่นนี้ เยอ่อมเป็นการไม่สมควรเลย ใช้แต่เท่านั้น เรายังจำได้ว่าเมื่อหนังสือฉบับ ๑ ฟังปฏิสนธิขึ้นนั้น ได้แสดงรูปภาพจับมือหนังสือพิมพ์อีก ๒ ฉบับ หมายความว่า เป็นสัมพันธมิตรกันเพื่อจะปราบปรามพวกกังฉิน หรืออะไรต่ออะไรก็ตาม แต่เป็นเวลาไม่ถึง ๒ เดือน กลับมาเป็นศัตรูกันขึ้นเองอย่างร้ายแรงผิดธรรมดาเช่นนี้ ได้คิดดูหรือเปล่าว่าผู้อ่านเขาจะนึกว่านิสัยของคนไทยเราเป็นอย่างไรบ้าง เพราะฉะนั้นเราจึงขอร้องวงนเพื่อนร่วมสมัยของเราทั้ง ๒ ฝ่าย จงวางปากกาที่ใช้เป็นอาวุธนั้นลงเสีย แลกกลับเป็นมิตรกันเถิด ต่างคิดหาเรื่องกล่าวเพื่อให้เป็นสาระประโยชน์แก่ประเทศบ้านเมืองจะดีกว่า ที่จะมาเสียเวลาทำการวิวาทกันเช่นนี้ .....(ขอเลิกกันเสียเถิด)

จีโนสยามวารศัพท์ วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๖๓

การยึดถือในหลักการต่าง ๆ ดังอ้างถึงข้างต้น ไม่ว่าจะ เป็น เสรีภาพหนังสือพิมพ์ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ส่งผลต่อหลักการการทำงาน และ**ความเป็นวิชาชีพ (วิชาชีพนิยม)** ดังเมื่อครั้งที่ทางบรรณาธิการขอให้เขาอธิบายว่า ทำไมเขาถึงวิจารณ์ว่า “คนที่เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์แล้ว ไม่ควรเป็นบรรณาธิการบทละคร หรือฝึกไต่ในทางนั้น เพราะไม่สมมุติของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เลย” เขาก็สามารถตอบได้อย่างชัดเจน และเต็มไปด้วยหลักการน่ายึดเป็นแบบอย่าง

ตามที่บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยขอให้เราอธิบายความว่า “คนที่เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์แล้ว ไม่ควรเป็นบรรณาธิการบทละคร หรือฝึกไต่ในทางนั้น เพราะไม่สมมุติของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เลย? ประการ ๑.....

.....

คำตอบในประการที่ ๑ ก็คือว่า (๑) หนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ออกกันอยู่ก็มีเฉพาะแต่ในกรุงสยาม และมีจำนวนไม่กี่ฉบับ ความมุ่งหมายของคณะผู้จัดการออกหนังสือพิมพ์ภาษาไทย คงมีอยู่เกือบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่า (ก) เพื่อเป็นปากเสียงเสนอความเดือดร้อนของพลเมือง ที่ต้องรับความอธรรม หรือเพราะเหตุอย่างอื่น ๆ ใดๆ (ข) ขยายข่าวคราว และเหตุการณ์ต่างๆ หรือสถิติความเป็นไปของโลก ให้เป็นประโยชน์แก่ชนชาวไทย จะได้ทราบไว้เป็นการเปิดหูเปิดตา (ค) แสดงเหตุผล และแนะนำพลเมืองให้รู้จักประกอบอาชีพ ในทางอันดีงามตามสมควร หรือให้รู้จักการรวมกำลัง ทุนบำรุงประเทศของตนให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้น เปนทางช่วยเหลือรัฐบาล ผ่อนความหนักใจให้เปนเบา

(๒) สภาพความรุ่งเรืองของเมืองไทย ที่เพิ่งจะค่อยลอยเด่นขึ้นภายในไม่กี่ปี กิจการทุกประเภทย่อมต้องอาศัยความทุนบำรุงให้เป็นหลักเพื่อความมั่นคงถาวร เมื่อกิจการต่างๆ ได้เจริญขึ้นแล้ว ย่อมเปนทางส่งเสริมกำลัง และความรุ่งเรืองของบ้านเมือง ก็เมื่อ**ความรู้สึก และความมุ่งหมายของการออกหนังสือพิมพ์ภาษาไทยมีอยู่ คล้ายคลึงกันแทบทุกคนดังนี้ ผู้เป็นบรรณาธิการจำเป็นจะต้องฝึกไต่** เปนห่วงต่อการที่จะทำให้ความเห็น หรือข่าวคราวในนำกระดาษหนังสือพิมพ์ของตน ให้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณประโยชน์ในกรณีดังกล่าวแล้ว พุดสั้นๆ ก็คือว่า บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ภาษาไทยจะกังวลในการแต่งบทละคร หรือออกความคิดจัดระเบียบการเดินรำ, การจับระบำ, สำหรับนางระบำไม่ได้ หรือจะเขียนข่าวด้วยการเล่นละเมียดครลงในหนังสือพิมพ์อย่างยืดยาว **โดยไม่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่นนั้นก็ไม่ได้อีกด้วย** เพราะการพิจารณาประวัติศาสตร์แสดงความรู้ความชำนาญ ในเรื่องของการแต่งบทละคร หรือเล่นละครไม่กระทำประโยชน์ให้แก่กระดาษอันมีค่าของหนังสือพิมพ์ และเป็น การเสียเวลาแก่ผู้อ่าน ซึ่งปรารถนาใคร่ทราบเรื่องราวอันเป็นสาระประโยชน์ยิ่งนัก จึงไม่เหมาะแก่บรรณาธิการในเมืองเราที่จำเป็นจะต้องกระทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่ประเทศบ้านเมือง

(๓).....

(หนังสือพิมพ์ไทยขอให้อธิบายความ, หน้า 2)

จิโนสยามวารศัพท์ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๓

□ พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์- โคนันทวิศาล (xxxx-xxxx)

“โคนันทวิศาล” หรือ เจ้าพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่อยู่ร่วมอยู่ในสงครามปากกา กับ “อศวพาหุ” ถึงขนาดมีการโต้ตอบกันอย่างเผ็ดร้อน โดยเฉพาะ การเขียนบทความโต้ตอบกับเรื่อง “โคลนติดล้อ” ของ อศวพาหุ ที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยระหว่างวันที่ 28 เมษายน- ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๕๘ โดย “โคนันทวิศาล” ใช้ชื่อคอลัมน์ว่า “ล้อติดโคลน” ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์กรุงเดลิเมล์” ระหว่างวันที่ 12 พฤษภาคม -13 มิถุนายน 2458 ดังที่ พระยาศรภักย์พิพัฒน์ (เลื่อน ศรภักย์วานิช: 2506) ได้เคยบรรยายไว้ตอนหนึ่งในเรื่อง “จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์” ว่า บทความล้อติดโคลนนี้ “เป็นข้อความที่ได้แย้งกันอย่างถึงพริกถึงขิง ซึ่งนักเรียนทุกคนควรหาอ่านเพื่อเป็นแนวทาง ที่จะเขียนต่อไปเรื่องการเมืองด้วย”

อย่างไรก็ดี เมื่อพูดถึงแนวคิดทางด้านวารสารศาสตร์ของ เจ้าพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ก็ยากที่จะสรุปออกมาได้เป็นหลักการแยกย่อย เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิด “สงครามปากกา” ขึ้นมา จนทำให้การโต้เถียงผ่านวาทกรรมของแต่ละบุคคลนั้นเปี่ยมไปด้วยโทษะ แต่ทั้งนี้การแยกแยะในเรื่องจริยธรรมหนังสือพิมพ์ ก็สามารถทำได้บ้าง โดยอาศัยมุมมอง หรือการให้ความหมายในแต่ละเรื่อง ซึ่งค่อนข้างจะแตกต่างกับแนวคิดของอศวพาหุอย่างชัดเจน โดยประเด็นที่ “โคนันทวิศาล” มักจะอ้างถึงอยู่บ่อยครั้งก็คือ เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความถูกต้อง, ความจริง, ความเป็นกลาง และความยุติธรรม

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความเป็นกลาง ความจริง ความยุติธรรม และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

บทความ “ล้อติดโคลน” นับได้ว่าเป็นการโต้ตอบทางวาทกรรมระหว่าง เจ้าพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ หรือ “โคนันทวิศาล” กับ บทความเรื่อง “โคลนติดล้อ” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายใต้นามปากกา “อศวพาหุ” ซึ่งการโต้ตอบทางวาทกรรม หรือ “สงครามปากกา” ระหว่างบุคคลทั้ง 2 นี้ เป็นไปอย่างเผ็ดร้อน เริ่มด้วยความเห็นที่ไม่ลงรอยกันในเรื่องสิทธิสตรีในสังคมสยาม ซึ่งต่างๆ ฝ่ายก็มีผู้สนับสนุนช่วยเหลือ ส่งบทความมาลงตีพิมพ์ ของแต่ละฝ่ายกันอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะข้างฝ่ายของ “อศวพาหุ” นั้น เขียนจดหมาย เขียนบทความมาลงด่าเสียดๆ หาๆ ถึงขนาดที่โคนันทวิศาลต้องเขียนบทความในเชิงเรียกร้องหาความยุติธรรม และสิทธิอันพึงมีในการใช้ **เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น**

ตั้งแต่โคนันทวิศาล คือข้าพเจ้าเขียนเรื่อง ล้อติดโคลน ทั้งอศวพาหุขึ้นข้อเดียว พวกของท่านเอง รุมกันด่าบ้างหาว่า เป็นสัตว์เดรัจฉานบ้าง เป็นเถื่อนทนต์บ้าง ฟังออกจากกลีบเมฆบ้าง เปนคนโหดร้าย บ้าง จะกระที่บเสียบ้าง จะเอาน้ำทอร่องสาตบ้าง เทียวสืบหาตัวโคนันทวิศาลบ้าง นี่มีไช่มากที่มีบุญวาสนา หรือถือว่าใครเล่นก็ได้ จะกระที่บใครเล่นก็กระที่บได้ ดูรับอาสา กัน มาราวกับทททศรรฐ์..

ยิ่งเมื่อข้างฝ่าย “อศฺวพาหุ” ดูเหมือนจะมีผู้สนับสนุนมากกว่า จนดูจะทำให้ฝ่ายของ “โคณันทวิศาล” ที่มีผู้สนับสนุนน้อยกว่าต้องกลายเป็นฝ่ายผิดไปในที่สุด ทาง “โคณันทวิศาล” จึงต้องแสดงจุดยืนในการวิพากษ์วิจารณ์ และเสรีภาพทางความคิดว่า “การออกความเห็นนั้นทำไมจะต้องไปเกณฑ์ให้เขาเชื่อ เขาจะเชื่อหรือมิเชื่อก็กี่แล้วแต่ผู้อ่านเขาใคร่ครวญตัดสินใจของเขาเอง หากจำเป็นที่จะต้องไปตีฆ้องเป่าร้องเที่ยวตะโกนเกณฑ์ให้เขาเชื่อไม่”

ข้อ ๒ ซึ่ง ข. กล่าวว่า ครั้น ข. จะนั่งอยู่ก็ดูเหมือนเห็นพ้องด้วยความเห็นของข้าพเจ้า และข้ากล่าวเลยไปว่าคนที่นั่งเสียไม่ได้คัดค้านนั้น ข.เหมาะเอาว่าเป็นผู้เห็นพ้องไปข้างความเห็นอันไม่ดี คือว่าความเห็นของข้าพเจ้า

ข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าจะนั้นคนในประเทศไทยตามจำนวนประมาณว่ามีราวสิบล้านคน คนที่ลงความเห็นคัดค้านมีอยู่ ๒-๓ คนอีกสิบล้านหย่อนอยู่ ๒-๓ คนนั่งไม่คัดค้าน ก็ต้องขึ้นชื่อว่าเป็นคนเห็นพ้องกับข้าพเจ้าประหนึ่งว่าเป็นคนมิจฉาปฏิภูมิตู ถ้าจะนั้นแล้วเชิญพ้อมหาจำเรียม ๒, ๓ นี้ อย่ายอยู่ในประเทศไทยเลย และการออกความเห็นนั้นทำไมจะต้องไปเกณฑ์ให้เขาเชื่อ เขาจะเชื่อหรือมิเชื่อก็กี่แล้วแต่ผู้อ่านเขาใคร่ครวญตัดสินใจของเขาเอง หากจำเป็นที่จะต้องไปตีฆ้องเป่าร้องเที่ยวตะโกนเกณฑ์ให้เขาเชื่อไม่ เมื่อตนจะเห็นอย่างไร พูดอย่างไร มีปัญหาเท่าใด มีโหวตเท่าใด ก็เชิญเขียนลงมาเถิด เจ้าคุณธนกิจท่านไม่เบื่อหน่ายดอก เป็นประโยชน์แก่ท่าน

.....

ใจความที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปนี้ ก็ด้วยข้าพเจ้าไม่ถือว่า คำพูดของอศฺวพาหุที่ได้กล่าวในหนังสือพิมพ์ไทย เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ว่าจะไม่ตอบอีกนั้นเป็นความจริงเลย เพราะคำเช่นนี้ข้าพเจ้าเคยได้ยินอศฺวพาหุพูดมาหลายครั้งแล้ว แต่ลงท้ายก็ทั้งคำพูดนั้นเสีย หรืออุบายเสไปพูดเรื่องอื่น หรือทางอื่น แต่เนื้อความก็มาเข้ารอยตอบนั่นเอง ถึงคราวนี้ก็มิหลายรายๆ แล้ว คนที่เป็น พ้ออ่านหนังสือเปน คงจะารู้เห็นอยู่แล้วเปนอันมากกว่า **อศฺวพาหุหาความสัจย์บอมิได้แล้วเป็นแน่แท้** เห็นทันตาทีเดียว ถึงโคอุศุภราช หรือ ส. หรือเสริมเสียง ส. คือ ข. ซึ่งแสดงเป็นบริวารของอศฺวพาหุก็ดี ก็นั้นอะไรเสียอีกละ ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวเสียทีเดียวว่า อศฺวพาหุเปนเจ้ามารยาอย่างยิ่ง แต่ยินดีที่ยังรู้สึกว่ายังไม่ใช่เป็นตัวเนาซึ่งกลอกกลับเหมือนในคำเทียบแม่มกซึ่งมีว่า

♣ ขึ้นกมสมเด็จจอมอารย เอนดูภูบาล ผู้ผ่านพาราสาวัตถิ ชื่อตรง หลงเล่ห์เสนี กลอกกลับอัปรี ฯลฯ

ลัทธิโคลน - ๒ มิถุนายน ๒๔๕๔

เช่นเดียวกับการเขียนเชิงประชดประชัน ว่าคอคลัมน์ “ลัทธิโคลน” ของ “โคณันทวิศาล” เป็นเรื่องล้ออย่างซื่อ จะหาแต่สาระไม่ได้นั้น “โคณันทวิศาล” ก็ได้ยืนยันว่าสิ่งที่ตัวเองพูดนั้นเป็นเรื่องจริง เพราะทำให้อศฺวพาหุไม่พอใจ ดังที่ว่า “ซึ่งคำของอศฺวพาหุเองก็รับอยู่ในตัวเองว่าถูกแยงที่คันแล้ว ก็จะไปโทษเอาใคร”

ข้อนี้จะล้อ หรือมิล้อ คนภายนอกคงรู้ยุติแล้ว ข้าพเจ้าไม่ต้องอธิบายอีก แม้จะถือว่าล้อเมื่อผู้ที่ถูกล้อได้ก่อเรื่องอะไรไว้ จนเปนเหตุให้เขาล้อแยงที่คันได้ ก็เปนความผิดของผู้ที่ถูกล้อเองไม่ใช่หรือ ซึ่งคำ

ของอัครพาทูเองก็รับอยู่ในตัวเองว่าถูกแยงที่คั่นแล้ว ก็จะไปโทษเอาใคร ข้าพเจ้าของอธิบายนแต่ว่า ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นคนจำอวดไม่เคยเป็นตัวโชนละคร หรือตลกยี่เก ต้องการเอาฮาเป็นใหญ่อะไรเลย คนที่รู้จักกับข้าพเจ้าย่อมรู้ดี การที่อัครพาทูหาข้าพเจ้าว่าเล่นตลกยี่เกนั้นน่าจะเห็นว่าอัครพาทูคงเห็นคนจำพวกนี้เป็นสธนะ จึงหยิบยกมาเปรียบได้ว่องไว และที่พูดเป็นที่ว่าข้าพเจ้าเล่นตลกหลังนั้น ข้อนี้ขอปฏิเสธว่าเกิดมาไม่เคยเล่นตลกหลังใครเลย และข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นพวกกำเร็บอีกเหมือนกัน.....

ลัทธิโคลน - ๒ มิถุนายน ๒๔๕๘

“โค่นันทวิศาล” มองเห็นว่าการวิพากษ์วิจารณ์ ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในการที่จะสอดส่องดูแลการทำงานของรัฐ โดยหากใครไม่ทำตามหน้าที่ ก็สมควรที่จะถูกตำ หรือวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อที่จะได้หาทางแก้ไขก่อนปัญหาจะลุกลาม อีกนัยหนึ่งก็คือ เขามีสิทธิ์อย่างเต็มที่ในการใช้เสรีภาพของตน เนื่องจากเสรีภาพที่เขาใช้นั้น ควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ได้หวังผลจะตำใครเฉพาะเจาะจง โดยหาสาระไม่ได้

.....ข้อนี้ ถ้าใครไม่ทำตามสมควรแก่หน้าที่ จนบังเกิดความเสียหายแพร่ไป ข้าพเจ้าก็เห็นว่าควรตำว่ากล่าวอีก จะเว้นเอาไว้ทำไม..... ถ้ามีทางที่ควรจะแก้ไขได้ ก็จะได้รับจัดการเสียเถิด ราษฎรคงจะได้เงินมาเพิ่ม จำนวนเข้าส่วนเรียรายซื้อ หรือสร้างเรือรบถวาย ให้เสร็จเร็วไม่ตีหรือ.....

ลัทธิโคลน - ๑๓ มิถุนายน ๒๔๕๘

ในด้านมุมมองของเสรีภาพนั้น “โค่นันทวิศาล” เห็นว่า ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งต่างฝ่ายก็คิดว่าแต่ละฝ่ายถูก ซึ่งทั้งสองฝ่ายควรจะมี **ความยุติธรรม** ที่จะยอมรับความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยที่ไม่นำเป็นข้อที่ทะเลาะวิวาทกันระหว่างหนังสือพิมพ์ อันเป็นเวทีสาธารณะของการวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ

.....ซึ่งถ้าจะพูดกันตามเนื้อเรื่อง ข้าพเจ้ามีความเห็นลงพิมพ์ทางหนังสือพิมพ์ไทย **ข้าพเจ้ามีความเห็นลงพิมพ์ทางหนังสือพิมพ์นี้ต่างคนต่างเห็น** ซึ่งหนังสือพิมพ์ทั้งสองฝ่ายย่อมทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะนำลงพิมพ์ได้ตามเห็นสมควร **ส่วนข้อความข้างใดจะถูก หรือผิด ก็ตามไม่ใช่หน้าที่ของผู้อื่น** หรือของสองหนังสือพิมพ์จะหยิบยกขึ้นเป็นเหตุบริภาษถึงหนังสือพิมพ์ด้วยกันดังนั้นแล..

ลัทธิโคลน - ๑๓ มิถุนายน ๒๔๕๘

ด้วย “ความจริง” ที่ “โคนันทวิศาล” ยืนยันอย่างหนักแน่นว่าเป็นหลักการที่สำคัญในการเขียนวิจารณ์ใดๆ และเมื่อสิ่งที่เขาได้เขียนลงไปนั้น ล้วนแต่เป็นความจริง ฉะนั้นเขาย่อมมีสิทธิ์อย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็น อย่างที่ใครก็ไม่สามารถห้ามปราม หรือขัดขวางได้ เพราะถือว่าไม่ยุติธรรม

.....เพราะถ้าคนอย่างข้าพเจ้าตอบไปต้องเอาความจริงเป็นหลัก น้ำหนักย่อมมีมากเป็นธรรมดา อาจจะไปข่มของคนอื่นไปเสียแต่ขั้นต้น.....

ล้อติดโคลน - ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

๔ จะให้ไม่ให้ผู้อื่นเขียนความจริงลงในหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ส่วนพวกของท่านเองปล่อยให้เขียนไปลงพิมพ์ได้อย่างหยาบคาย ให้คนแตกสามัคคีนั่นเป็นการยุติธรรมแล้วหรือ

ล้อติดโคลน - ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

อย่างไรก็ดี การต่อสู้ตามเพื่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของ “โคนันทวิศาล” นั้น บางครั้งก็ใช้การวิพากษ์ วิจารณ์ด้วยคำที่ดูรุนแรง และเปรียบเทียบในลักษณะที่ไม่เหมาะสมในการนำเสนอตามสิ่งพิมพ์มากเท่าใดนัก ซึ่งการใช้วาทะจ้าวร้ายโต้ตอบกันทั้งสองฝ่ายนี้เอง ที่อาจจะทำให้สงครามปากกาที่เกิดขึ้นในยุคนั้น เติบโตด้วยความรุนแรง เผ็ดร้อน จนนำมาซึ่งการควบคุมหนังสือพิมพ์ในที่สุด

ดูกรท่านผู้สำแดงโอรสธิดาของพระอริยาบดินทร์ในหนังสือพิมพ์ไทย เมื่อวันที่ ๒ กับ ที่ ๓ เดือนนี้ ซึ่งกล่าวปรักปรำข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าไม่สนใจยิ่งกว่าที่ท่านช่างพูดออกได้ จนเป็นเหตุให้ผู้อ่านเห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่เลิศแล้วด้วยกิเลสอันหนามาสุมอยู่ ยิ่งกว่าที่เขารู้ว่าทวารกษัตริย์วัดบางคน สัปดนเขียนหนังสือ และเขียนรูปอานาจารไว้ตามกำแพงฝาผนัง และถาวรวัตถุ ซึ่งท่านเหล่านี้คงได้เคยถูกมาแล้ว เมื่อครั้งไปอยู่วัด หรือจึงเคยติดเป็นอุปนิสัยอยู่ โดยมีบังคับครีดยึดมาหาเหตุออกตัว ซึ่งเหลือขอของพระอุปัชฌาย์เสียแล้วหรือ จึงได้เป็นเช่นนี้ ทำให้เสียเกียรติยศของท่านลงไปเอง ด้วยท่านทำตัวของท่านให้แหลกลงไปเองนำเสียตายท่านให้แหลกลงไปเองนำเสียตายท่านให้แหลกลงไปเองนำเสียตาย

ล้อติดโคลน - ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

หรือ

ลำดับนี้ ข้าพเจ้าจะได้ได้ตอบผู้ที่ลงชื่อว่า “คนคน” ในหนังสือพิมพ์ไทย ฉบับวันที่ ๒ ก่อน ที่เซ็นชื่อว่า “คนคน” นี้ ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะเป็นคนจริงๆหรือ นำสงสัยด้วยสำนวนโวหารบอกพิรุณอยู่หน้าจะเป็นพวก “คอหยักๆ สักแต่ว่ามีรูปเป็นคน เทวดาซุกชนประสมให้เกิดมาใช่” ชื่อคนคนนี้ ข้าพเจ้าอยากจะทำให้เป็น ค.ค. เสียบ้าง แต่คิดๆ ก็เลยข้าพเจ้าจะเฝ้าใจเรียก “คนคน” ต่อไปด้วยข้าพเจ้าอยากจะทำให้น้ำให้อีกบ้าง”

ล้อติดโคลน: ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

และ

ด้วยคำกล่าวของข้าพเจ้าเลยไปเป็นเหตุให้ กรุงเทพมหานครได้รับคำกิตติคุณจากสำนักพิมพ์ไทย ตามที่ปรากฏในฉบับวันที่ ๓ นั้น ข้าพเจ้าของแสดงความเสียใจด้วยท่านอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าไม่ตั้งใจเหมือนกับจะไปเชิญใครมาให้มากระทบแม้แต่อวัยวะเบื้องต่ำของท่านเลย ซึ่งถ้าจะพูดกันตามเนื้อเรื่อง ข้างอศวพามีความเห็นลงในหนังสือพิมพ์ไทย ข้างข้าพเจ้าก็มีความเห็นลงพิมพ์ทางหนังสือพิมพ์นี้ต่างคนต่างเห็นซึ่งหนังสือพิมพ์ทั้ง ๒ ฝ่าย ย่อมทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะลงพิมพ์ได้ตามเห็นสมควร

ลือติดโคลน: ๑๓ มิถุนายน ๒๔๕๘

นอกเหนือจากทัศนะในเรื่อง เสรีภาพ แล้ว “โค่นทวิศาล” ก็ยังให้ความสำคัญกับ **ความเป็นกลาง** และ **ความจริง** ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน โดยที่ได้ยืนยันว่าตัวเองตั้งตัวเป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่สอพลอกับใคร พูดอะไรตามความจริง ถือหลัก “สัจจเวอมตาวาจา” หรือความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย แม้จะต้องเสี่ยงกับการถูกตำ หรือล้างผลาญก็ตามที่

.....

๖ ถามขอตัวอย่าง “มีหรือที่ผู้มีบุญวาสนามากเกียจกัน ผู้ที่วางตัวเป็นกลาง ด้วยเขาไม่สอพลอด้วย และว่าคนที่วางตัวเป็นกลางนั้นตั้งตัวอยู่อย่างไร?

๖ ตอบให้ตัวอย่าง “มี เช่นข้าพเจ้านี้เอง เมื่อเห็นอย่างไร ก็พูดอย่างนั้น ดังเขียนเรื่องนี้แหละ ตั้งตัวเป็นกลาง ไม่สอพลอกับใคร พวกได้รวมกันจะล้างผลาญ ซึ่งเห็นประจักษ์อยู่ด้วยกันแล้ว นั้นอะไรเสียอีกเล่า”

แท้จริงตามคำถามขอตัวอย่าง ซึ่งข้าพเจ้าได้ตอบให้ตัวอย่างมานี้ ข้าพเจ้าก็รู้สึกอยู่ว่าเป็นส่วนที่ท่านไถลถามอย่างล่อลวงจะให้ตกหลุม แต่ข้าพเจ้าไม่หวั่น คงถือตามธรรมว่า “สัจจเวอมตาวาจา” คือ “คำจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตายเว้ย” จึงได้อุส่าห์เขียนตอบให้ตามมีตามเกิด ซึ่งก็เห็นว่าพอสสมควรแก่อัธยาศัย ถ้าท่านไม่คิดเช่นนั้น, เมื่อท่านได้ทราบแล้วว่าความจริงมันมีอยู่อย่างนี้ ท่านได้ช่วยกันตำว่า กล่าวกำจัดอำยคนจำพวกนี้เสียได้ ท่านจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่เป็นคนจริงกะเขาได้คนหนึ่ง.....

ลือติดโคลน: ๑๓ มิถุนายน ๒๔๕๘

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักวารสารศาสตร์ (ช่วงเวลา)	อุดมการณ์วารสารศาสตร์							มุมมองภายใต้บริบทของความศิวิไลซ์							บริบทในตปท.			บริบทในไทย								
	เสรีภาพ นสพ	ความถูกต้อง	ความเป็นกลาง	ความจริง	ความยุติธรรม	ความรับผิดชอบ	ความรับผิดชอบต่อ Soc	วิชาชีพนิยม	จักรวรรดินิยม	การปฏิบัติสุด	สหกรรม	ระบบการ	เมืองโลก	ทันสมัยนิยม	จักรวรรดินิยม	ในสื่อ/ วัฒนธรรม.	โลกาภิวัตน์	ทาง วัฒนธรรม.	การฟื้นฟูชนบท	นิยมโลก	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม
ดร.แดน บีช บรัดเลย์ “หมอบรัดเลย์” (2347 – 2416)	/	-	-	/	/	/	-	/	/												/	/				
พระบาทสมเด็จพระจอม เกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) (2347 - 2411)	-	/	-	/	/	-	-	/	/												/	/				
กุหลาบ ตฤณมานนท์ “ก.ศ.ร.กุหลาบ” (2377 – 2464)	/	-	/	/	/	/	-	/	/												/		/	/	/	/
เทียน วัฒนากโก “เทียนวรรณ” (2385 – 2458)	/	/	/	/	/	/	/	/	/												/		/	/	/	/
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ เกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) (2423 – 2468)	/	/	/	/	/	/	/	/	/												/		/	/	/	/
เสี่ยวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง ผดุง อโนมัยเสตร์ บาท กุญชร (2421 – 2471)	/	-	/	-	/	/	/	/	/												/		/	/	/	/
พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ “โค่นันทวิศาล” (-)	/	-	/	/	/	/	-	/	/												/		/	/	/	/

สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์

ของนักวารสารศาสตร์ ยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลคำนิยามของนักวารสารศาสตร์แต่ละคน มาสรุปเพื่อตอบคำถามที่ว่า นักวารสารศาสตร์แต่ละคนให้ความสำคัญกับอุดมการณ์อะไร? และ อุดมการณ์ใดที่ถูกพูดถึงมากที่สุด? โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้;

□ “หมอบรัดเล” ถือว่าอยู่ในกลุ่มของ “เจ้าอุดมการณ์” ผู้เผยแพร่ลัทธิการวารสารศาสตร์เข้ามาสู่เมืองไทย มาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดประชาธิปไตย และศาสนาคริสต์ตามแบบอย่างตะวันตก จึงเป็นบุคคลแรกในสยามที่ให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” โดยประเด็นที่เขาตอกย้ำตลอดเวลาคือ หนังสือพิมพ์ถือเป็นสัญลักษณ์ของความศิวิไลซ์ รวมทั้งมีประโยชน์ทำให้ประชาชนหูตาสว่าง ได้รู้เรื่องราวที่เป็นสาระประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่ก็ล้วนแล้วแต่เป็นการเผยแพร่ความรู้จากตะวันตกแทบทั้งสิ้น

ในด้านอุดมการณ์ “หมอบรัดเล” ให้ความสำคัญกับประเด็นในเรื่อง **เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล** อันเป็นหลักปรัชญาจากตะวันตกที่กลายมาเป็นหลักปรัชญาสากล หรือเป็นวาทกรรมแห่งอำนาจ ที่นักวารสารศาสตร์ทุกๆ ประเทศในโลกต่างก็ให้ความสำคัญมาเป็นอันดับต้นในการปฏิบัติวิชาชีพมานับแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน โดยถือเป็น **ความรับผิดชอบต่อสังคม** เพื่อประโยชน์ และสยามจะได้มีความเจริญแบบชาติตะวันตก ดังที่เขาแสดงความเห็นไว้ว่า *ตามธรรมเนียมประเทศยุโรป และอเมริกา ผู้ใหญ่ในประเทศนั้น ชอบใจให้คนทั้งปวงที่ลงพิมพ์เดือนสติ คอเวอแมนต์ต่างๆ ต่างหูต่างตาคอเวอแมนต์ ๆ ดูหนังสือที่ลงพิมพ์หลายคนนักจึงมีใจสว่างขึ้น มีกำลังว่าราชการให้แข็งแรงดีกว่าที่ไม่ลงพิมพ์เดือนสติ ข้าพเจ้าไม่ได้ถือตัวว่าเป็นคนปัญญามากดอก นึกว่าภอที่จะให้เปนประโยชน์แก่กรุงเทพเล็กน้อยจึงได้ลงพิมพ์.... (เอ็ดิตตอบความ, The Bangkok Recorder: 9 กันยายน 1866)* แต่ทั้งนี้ ประเด็นที่หมอบรัดเลค่อนข้างจะมีปัญหา ก็คือ ความถูกต้อง และความจริง ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเนื่องจากการที่ในสมัยนั้นยังไม่มีกรแยกการนำเสนอข่าวออกจากการแสดงความคิดเห็นออกจากกัน

จะเห็นได้ว่า ในฐานะที่หมอบรัดเลเป็นผู้เผยแพร่แนวคิดแบบตะวันตกในช่วงจักรวรรดินิยม หนังสือพิมพ์จึงกลายมาเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายในการครอบงำทางอุดมการณ์ต่อชนชาวสยาม ดังนั้นอุดมการณ์ในเรื่องเสรีภาพที่หมอบรัดเลกล่าวถึง จึงเป็นการหยิบยกขึ้นมาเพื่อเป็นข้ออ้างในการเผยแพร่ศาสนา และแนวคิดประชาธิปไตยได้อย่างเสรี โดยที่ไม่มีอำนาจใดๆ มาคุกคามได้ แต่ในเชิงปฏิบัติแล้วก็จะพบว่า การเผยแพร่อุดมการณ์ต่างๆ ของหมอบรัดเล ก็ถูกฝ่ายราชสำนัก (ร.4) ตอบโต้ และปฏิเสธอุดมการณ์ดังกล่าว โดยมีการปรับเปลี่ยนความหมาย (Re-articulate) และลดความสำคัญของอุดมการณ์บางตัวลงไป อาทิ การชูประเด็น ความถูกต้อง และความจริง ขึ้นมาปะทะกับการใช้เสรีภาพ ที่บางครั้งก็ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนของหมอบรัดเล หรือ การให้คำอธิบายถึงหลัก และความยิ่งใหญ่ของศาสนาพุทธ เพื่อต่อต้านศาสนาคริสต์

๐ ในทางตรงกันข้าม “รัชกาลที่ 4” กลับมีมุมมองที่แตกต่างออกไป กล่าวคือในขณะที่หมอบรัดเล เห็นว่าการนำเสนอข่าว และสาระในหนังสือพิมพ์ หรือหนังสือจดหมายเหตุ *เปรียบเหมือนกลองสรง*, สำหรับจะช่วยตาให้เห็นใกล้ แลใกล้ได้, ถ้าหากมีกลองสรงอย่างนี้ไม่, ดุจหนึ่งตาบอดมิได้เห็นเลย (หนังสือจดหมายเหตุในเมืองต่างๆ, *The Bangkok Recorder*, เดือนหก ขึ้นเจ็ดค่ำ จุลศักราช 1227) แต่ ร. 4 กลับเห็นว่าหนังสือพิมพ์มีหน้าที่ในการแจ้งข่าวราชการ ให้ประชาชนรับรู้โดยถูกต้อง และไม่มีกรบิดเบือนจากเจ้าหน้าที่ที่ประพฤติผิดบางราย โดยพระองค์ทรงให้ความสำคัญถึงการรายงานข่าวด้วย “**ความถูกต้อง**” และ “**ความจริง**” มากที่สุด อาทิ ในกรณีของการใช้ภาษาที่พระองค์ทรงถือตามหลักอย่างเคร่งครัด โดยหากผู้ใด จะเอาคำหลวง, ก็จะต้องมาขอให้ในหลวงลงหนังสือให้ถูกสังสกฏ, ถึงจะผิดกับเสียงชาววัดก็ไม่ไถลนัก ผู้รู้สังสกฏเขาได้เห็น. เขาจะได้ว่าที่รู้สังสกฏแท้, (หนังสือหลวง, *The Bangkok Recorder*, 1 มีนาคม 1865) หรือในกรณีของการลงพิมพ์จดหมายแจ้งความจากผู้อ่าน หรือข่าวลือ ที่อาจสร้างความเสียหายให้กับผู้ถูกกล่าวหา พระองค์ก็ทรงเตือนว่าการลงพิมพ์เรื่องใดๆ ก็ควรจะมีการสอบสวนทวนความเสียก่อน อาทิ กรณีของอ้ายแจ่ม ที่ถูกกล่าวหาว่าข่มขืนหญิงสาวนั้น ท่านก็เห็นว่าควรจะมีใจทักมากกว่า 1 คน มาร้องเรียนเพื่อ จะได้พิจารณากันไป ถ้าไม่ใครเขามารว่กล่าว, มีแต่เอาความเท็จ ความไม่จริง, มาว่าเขาลับหลังอย่างนี้ พวกโรงพิมพ์ก็จะลงพิมพ์บ่นเพื่อรำไป (หนังสือหลวง, *The Bangkok Recorder*, 9 กันยายน 1866)

อีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้หลักการความถูกต้อง และความจริง มาค้ำจ้ำงกับหมอบรัดเลนั้น ถือเป็น การรักษาสถานภาพของความเป็นเจ้าอุดมการณ์เดิมของตนไว้ให้ได้มากที่สุด ด้วยการพยายามในการลด หรือ ไม่ให้ความสำคัญของอุดมการณ์เสรีภาพแบบตะวันตก แต่กลับยกเอาประเด็นในด้านของหลักการ ด้านอื่น ที่อาจเป็นจุดด้อยของหมอบรัดเลมาเป็นตัวชูโรงในการต่อสู้ และปะทะบนเวทีแห่งการแย่งชิง ความเป็นเจ้าอุดมการณ์ (War of Position)

๐ ก.ศ.ร. กุหลาบ และ เทียนวรรณ สามัญชนสองคนแรก ที่ก้าวมาจับบทบาทในการหนังสือพิมพ์ สยาม ในยุคที่สามัญชนเริ่มมองเห็นความเหลื่อมล้ำในด้านศักดินา และถวิลหาการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งด้วยการคุกคามอย่างหนักจากลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก ไม่ว่าจะ เป็นกรณีพิพาทไทย กับฝรั่งเศส ร.ศ.112 จนต้องเสียเสียมราชู และพระตระบองไปในที่สุด และการเห็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลง การปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในหลายประเทศ อาทิ ตุรกี, จีน และญี่ปุ่น ตลอดจนอิทธิพลจาก ความศิวไลซ์ในกลุ่มผู้นำทางสังคม และผู้นำความคิดของสยาม ที่สะท้อนออกมาทั้งจากการแต่งกาย และการใช้ชีวิต ทำให้บุคคลทั้งสองดำเนินรอยตามแนวคิดของ “หมอบรัดเล” ผู้นำเอาทางเลือกใหม่ในการใช้ชีวิตอย่างเท่าเทียม (อุดมการณ์ประชาธิปไตย) นั่นก็คือ การยืนยันเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานของรัฐบาล และมุ่งนำเสนอสาระประโยชน์มาเปิดหูเปิดตาประชาชน

โดยทั้ง 2 ท่าน ล้วนยึดอยู่ในหลักการแห่ง **เสรีภาพ** เพื่อจะได้สามารถนำเสนออุดมการณ์ ประชาธิปไตย และนำเสนอการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้อย่างเสรี ทั้งนี้ โดยมีข้ออ้างของหลัก **ความรับผิดชอบ** ว่า ทำเพื่อสยามจะได้รอดพ้นจากการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยม อาทิ การที่

ก.ศ.ร.กุหลาบ เขียนบทความแสดงความแสดงความคิดเห็น และแนะนำถึงความดี และความสำเริงของชาติที่เปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่เสมอ รวมถึงประเทศญี่ปุ่นที่ *เปนเอกราชในทิศตะวันออก เขาปกครองรักษาบ้านเมือง "ด้วยคุณสติดิถีชั้น" คล้ายประเทศยูโรป....(ความปกครองของญี่ปุ่น, สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ, 30 เมษายน ร.ศ.125)* ซึ่งการปกครองด้วยระบอบนี้จะทำให้สยามพ้นจากการถูกยึดครองที่ชาติจักรวรรดินิยมมักจะใช้ข้ออ้างของความป่าเถื่อน ล้าหลัง (Barbarian) มาเป็นเหตุผลทำให้ประเทศอื่นต้องสูญเสียเอกราช อาทิ พม่า รามัญ เขมร ลาว อินเดียน และ แวก ฯลฯ (สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ, 15 พฤษภาคม ร.ศ.125) ส่วน เทียนวรรณ จะนำเสนอความเห็นต่างๆ ให้กับรัฐบาลปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำ อาทิ การมีรัฐธรรมนูญ หรือการสนับสนุนสิทธิสตรี ฯลฯ โดยที่ท่านย้ำว่า *เราต้องการจะพูดจะกล่าวในถ้อยคำที่ดีมีคุณประโยชน์...(อ้างใน สมบัติ จำปาเงิน, 2521, น.72)* เพราะ *เมื่อจะกล่าวที่ถูกต้องแล้ว ใครยังกล่าวตีเป็นความเตือนต่อกันให้เกิดความดำริขึ้น ยิ่งจะควรนับ และถือว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีคุณแก่บ้านเมือง (ตุลวิภาคพจนกิจ, กรกฎาคม, 2449)*

อย่างไรก็ดี ก.ศ.ร.กุหลาบ ก็จะมีจุดอ่อนในเรื่องของ ความจริง ทำให้ราชสำนักมีข้ออ้างในการเข้ามาคุกคามจนหมดเสรีภาพอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งประเด็นความจริงของก.ศ.ร.กุหลาบนี้ ศ.สุกัญญา สุตบรรทัด ได้แสดงความคิดเห็นว่า อาจมีเหตุมาจากปัจจัยแวดล้อมทางสังคมในสมัยนั้น ที่ไม่เอื้อต่อการนำเสนอความจริงได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่ อาทิ การที่ความรู้ทั้งหมดอยู่ในกลุ่มของราชสำนัก ทำให้การได้มาซึ่งความรู้ของก.ศ.ร.กุหลาบนั้น บางคราวก็เป็นการคัดลอกเอามาโดยไม่ได้รับอนุญาต จนไม่อาจนำเสนอความจริงดังกล่าวได้แท้จริง

ส่วน **เทียนวรรณ** นั้น จะเน้นหนักในด้านการแสดงความคิดเห็นในด้านของการเมืองมากกว่า ก.ศ.ร.กุหลาบ รวมทั้งถือเป็นบุคคลแรกที่พูดถึงแนวคิดในด้านของ **วิชาชีพนิยม** ดังที่ท่านเคยปรารภไว้ว่า *การที่จะทำหนังสืออย่างนี้ เป็นความยากที่สุดของเรา, มิใช่ความง่าย, เพราะต้องระมัดระวังถ้อยความว่าอะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด, ต้องเรียบเรียงคำให้กระชับ ไม่รกหู ให้ผู้อ่านทุกระดับอ่านแล้วเข้าใจ, ต้องกล่าวให้ถูกต้องตามความจริง มีพยานทุกข้อทุกคำ, ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้ในเรื่องต่างๆ , และ ต้องไม่เกรงขามต่อผู้ใด (สรุปความจาก -ว่าด้วยความยากแต่มิใช่เป็นหนี้ หรือเป็นโทษ, ตุลวิภาคพจนกิจ, 23 มีนาคม ร.ศ.122)*

□ ในส่วนของ **รัชกาลที่ 6** ซึ่งถูกแรงปะทะจากหลายฝ่าย ทั้งลัทธิประชาธิปไตย และลัทธิสาธารณรัฐ ทำให้พระองค์ต้องหาทางรักษาสถานภาพแห่งความเป็นเจ้าอัครมหาราชแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เอาไว้ โดยเร่งสร้างความเป็นชาตินิยม และความเป็นปึกแผ่น ให้กับแผ่นดินสยามให้ได้มากที่สุด ดังนั้น แม้พระองค์จะเห็นความสำคัญของ**เสรีภาพ** แต่ก็มีกรปรับเปลี่ยนให้คำนิยามในเชิงเสรีภาพที่ต่างออกไปจากอุดมการณ์ตะวันตก นั่นก็คือ เสรีภาพที่ต้องเพื่อบำรุงความเป็นชาติ ไม่ใช่เพื่อแสวงหาประโยชน์ หรือเผยแพร่ลัทธิการปกครองใดๆ ตามใจตน ที่สำคัญ พระองค์ยังถือเป็นคนแรกที่เน้นในเรื่องที่ ผู้อ่านต้อง**รู้เท่าทันสื่อ** (Media Literacy) ว่าสื่อใดๆ มีอุดมการณ์ใด นำเสนอเรื่องราวเพื่อจุดมุ่งหมายใด ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถพิจารณาเชื่อถือ หรือไม่ด้วยตนเอง

□ **เชียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง และ โคนันทวิศาล** ถือเป็นบุคคลสำคัญ ที่มีส่วนร่วมในการร่วมสงครามปากกากับ ร. 6 โดยอุดมการณ์ของคนทั้งสองนั้น อาจต่างกันในเรื่องลัทธิการปกครอง ที่ฝ่ายหนึ่งสนับสนุนระบอบสาธารณรัฐ แต่อีกฝ่ายหนึ่งสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย แต่ทั้งสองฝ่ายก็ต่างยืนยันในหลักการ **เสรีภาพของหนังสือพิมพ์** โดยให้คำนิยามว่าหมายถึง การมีสิทธิเขียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ โดยที่ไม่มีผู้ใดสามารถมาคุกคามได้ เพราะต่างทำไปเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

โดยที่เชียวสุดเส็งนั้น จะอ้างถึงหลักมาตรฐานสากล (Standard) ของวารสารศาสตร์ อาทิ สงครามปากกา คือการนำเอา “ริชชั่น” (เหตุผล) ของแต่ละฝ่ายมานำเสนออย่างเป็นกลาง ปราศจากอคติ เพื่อก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ (สรุปความจาก -ขอเลิกกันเสียเถิด, จีโนสยามวารศัพท์, 28 กรกฎาคม 2463) ในขณะที่ วาทกรรมของโคนันทวิศาลนั้นจะค่อนข้างมีการแสดงความคิดเห็นที่รุนแรง และใช้อารมณ์ในการแสดงความคิดเห็นมากกว่าใช้เหตุผล อย่างไรก็ตาม การทำสงครามปากกาด้วยถ้อยคำที่รุนแรงนั้น ก็นำมาซึ่งการออกพระราชบัญญัติเพื่อควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการในที่สุด

□ จากข้อมูลการให้คำนิยามทั้งหมด จึงพอสรุปได้ว่า อุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่ได้รับการหยิบยกมาอ้างถึงตามวาทกรรมต่างๆ ของนักวารสารศาสตร์ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์มากที่สุด ก็คือ อุดมการณ์ในเรื่อง **เสรีภาพหนังสือพิมพ์** หรือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ด้วย **ความรับผิดชอบ** ต่อผลประโยชน์ของประชาชน (เปิดหูเปิดตาประชาชน ให้พ้นจากอำนาจของระบบการปกครองเก่า)

โดยการให้คำนิยามที่เกี่ยวกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักหนังสือพิมพ์กลุ่มปัญญาชนหัวอนุรักษ (Conservative Intellectual) ที่มีกลุ่มราชสำนักเป็นแกนนำ - ได้แก่ รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 6 พอสรุปรวมความได้ว่า “การแสดงความคิดเห็นใดๆ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง และความถูกต้อง ไม่ใช่จะหยิบอะไรมาพูดก็ได้ แต่จะต้องเป็นประโยชน์ต่อประชาชน บำรุงความเป็นชาติ ไม่ได้เจาะจงว่าใครโดยเฉพาะ”

ขณะที่ ในกลุ่มปัญญาชนหัวก้าวหน้า (Progressive Intellectual) หรือกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ที่เป็นสามัญชน- ได้แก่ ก.ศ.ร. กุหลาบ, เทียนวรรณ, เชียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง และ โคนันทวิศาล เน้นการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ จะยึดตามแบบอย่างของตะวันตก ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการที่ปัญญาชนในกลุ่มนี้ต้องการจะหลุดพ้นจากการถูกครอบงำทางอุดมการณ์ของราชสำนัก เลยจำยอม (incorporate) หันไปหาอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นทางเลือกที่ดีกว่าในเวลานั้น เพื่อให้สามารถสร้างวาทกรรมของตนเองขึ้นมาปะทะบนเวทีการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ โดยคำนิยามของกลุ่มนี้ พอสรุปรวมความได้ว่า “การนำเสนอข่าว และการแสดงความคิดเห็นใดๆ สามารถกระทำได้ โดยไม่มีอำนาจใดๆ มาคุกคาม เนื่องจากสิ่งที่ได้พูด และเขียน ล้วนถูกต้อง และเป็นความจริง รวมทั้งทำเพื่อประโยชน์ต่อสังคม”

□ นักวารสารศาสตร์ ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475)

บริบททางการเมือง – เศรษฐกิจ – สังคม ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475)	
บริบท ใน ตปท	<ul style="list-style-type: none"> □ ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้เริ่มมีการพัฒนาทางการพาณิชย์อย่างมาก รวมถึงการติดต่อทำการค้ากับต่างประเทศ มากขึ้น จนเริ่มขยายตัวเป็นลัทธิทุนนิยมเสรี ภายใต้การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย □ ความขัดแย้งระดับโลกบานปลายไปสู่การระเบิดของสงครามโลกครั้งที่ 2 (2482-2488) ติดตามมาด้วยมหาสงครามเอเชียบูรพา เป็นสมัยของความเฟื่องฟูของระบอบเผด็จการในเยอรมนีของฮิตเลอร์ และในอิตาลี ของมุสโสลินี จนสงครามเสร็จสิ้น และโลกเริ่มเข้าสู่สงครามเย็น (1947-1991) ลัทธิคอมมิวนิสต์เริ่มเบ่งบานในยุโรปตะวันออก อันเป็นต้นกำเนิดของการแบ่งลัทธิประชาธิปไตย และคอมมิวนิสต์ ในช่วงเวลาดังกล่าว จนเกิดเป็นแรงต่อต้านระหว่างชาติที่ปกครองด้วยลัทธิที่ต่างกัน โดยมีสหรัฐอเมริกา และรัสเซีย เป็นแกนนำหลักในแต่ละฝ่าย
บริบท ใน ไทย	<ul style="list-style-type: none"> □ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) โดยคณะราษฎร นำชาติเข้าสู่ประชาธิปไตย แต่กลับกลายเป็นว่าผู้มีอำนาจสมัยนั้นกลับพยายามที่จะปกครองด้วยลัทธิเผด็จการ มีการควบคุมหนังสือพิมพ์มากขึ้น ต่อมาเริ่มเข้าสู่การปกครองโดยระบบเผด็จการทหาร ที่มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นแกนนำ นับเป็นช่วงเวลาของความผกผันทางการเมือง ขณะที่หนังสือพิมพ์ก็ถูกปิดรอนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น □ เริ่มมีการนำแนวคิดสังคมนิยม และแนวคิดแบบมาร์กซิสมาเผยแพร่ในกลุ่มปัญญาชนหัวก้าวหน้าในประเทศไทย จนรัฐบาลต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์เป็นครั้งแรก □ ขณะที่ชาติตะวันตกนำโดยสหรัฐอเมริกา เริ่มเผยแพร่ลัทธิทุนนิยมเสรี เพื่อต่อต้านกับระบบสังคมนิยมที่กำลังได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อยๆ □ การปกครองรัฐบาลเผด็จการในยุคสมัยต่างๆ นับจาก จอมพล ป., สฤษดิ์, ถนอม ฯลฯ ที่ปิดกั้นเสรีภาพหนังสือพิมพ์ และเกิดปัญหาคอร์รัปชันมากขึ้น ทำให้ฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์หาช่องทางโจมตีระบอบทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย จนมีการสังจับกุมนักหนังสือพิมพ์ และปิดหนังสือพิมพ์มากมาย และต้องลดบทบาทของตัวเองลงมา ส่วนประชาชนเริ่มหมดความอดทนกับรัฐบาลเผด็จการ จนในที่สุด ก่อให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519

□ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์:- น.ม.ส. (2419-2488)

แม้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) จะเริ่มเข้าสู่งานหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2443 เมื่อพระองค์ และพระสหาย ได้ช่วยกันออกหนังสือ **ลัทธิวิทยา** ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์แนวใหม่เมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์ในยุคคนั้น เพราะเป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกมาเพื่อล้อคนที่ลอกเอาเรื่องของคนอื่นมาเป็นของตน แต่ออกมาได้เพียง 2 ปีเศษ ก็ต้องล้มเลิกไป เพราะคณะผู้จัดทำไม่มีเวลาร่างทำต่อ รวมทั้งเมื่อพระองค์ได้มีโอกาสทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการร่วมกับ **หนังสือพิมพ์ ทวีปัญญา** ทั้งหมด 7 ฉบับ

แต่การเข้าสู่วงการหนังสือพิมพ์ของพระองค์นั้น กลับมาเริ่มต้นเอาอย่างจริงๆ จังๆ เมื่อพระองค์ทรงออกจากราชการ

เฉลิม วุฒิชัย (แต่ น.ม.ส., 2519) บันทึกถึงแนวคิดในการทำหนังสือพิมพ์อย่างจริงจังของ น.ม.ส. เขาไว้ว่า “เวลาบริหารราชการของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ดำเนินไปได้ถึง 40 ปี (2436-2476) ซึ่งผู้ที่เคร่งอยู่กับสรรพกิจการของพระองค์ท่านนั้น เมื่อเลิกคร่ำเคร่งก็เป็นธรรมดาที่จะทรงรู้สึกว้าเหว่ ทำให้มีพระอารมณ์หงุดหงิดอันเกิดจากความว่างไม่มีอะไรจะทำเป็นกิจลักษณะ อยู่บางเวลา

ยารักษาความว่าง และความว้าเหว่ยาวนานหนึ่ง เป็นยาประจำพระองค์ซึ่งเคยได้ทรงใช้มาแล้ว เป็นพักๆ ยาชนิดนี้คือ ทรง “เล่นเขียนหนังสือ” เมื่อเขียนไว้มากๆ เข้า ก็จัดพิมพ์เป็นเล่มเสียคราวหนึ่ง เพราะเหตุดังกล่าวมานี้ ในพ.ศ. 2477 จึงเกิดหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ **ประมวญมารค** มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำเล่นสนุกๆ ภายในครอบครัว และมีมิตรสหาย มีเรื่องแปลกๆ และขำขัน ทั้งแต่งเอง และจากเรื่องต่างประเทศส่วนมากมีสาระประโยชน์กับความรู้ใหม่ๆ

และต่อมาอีกไม่กี่เดือน ก็มี **ประมวญสาร** รายสัปดาห์ออกตามมาอีก โดยเน้นเรื่องหนักไปในทางบันเทิงเรีงอารมณ์ แต่สิ่งที่มีค่าของฉบับนี้อยู่ที่หน้า 5 ที่ น.ม.ส. มีหน้าที่เขียนบทความลงอยู่เป็นประจำ พอถึงต้นปี 2478 หนังสือพิมพ์รายวัน **ประมวญวัน** ก็คลอดตามมาอีกฉบับ **การละเล่นในเบื้องต้น** จึงกลายเป็นการคำ ซึ่งนับว่าเป็นลำเป็นสันในบั้นปลาย เพราะเป็นหนังสือพิมพ์มี **มาตรฐาน เป็นที่เชื่อถือของยุคนั้น** {สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร, 2527, น.13-14}

น.ม.ส. ถือเป็นบุคคลสำคัญ ที่มีส่วนทำให้อุดมการณ์นักหนังสือพิมพ์ สยามในเวลานั้นเริ่มก่อตัวเป็นรูปธรรมมากขึ้น จากเดิมที่พูดกันแต่เพียงประเด็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นหลักสำคัญเท่านั้น หลังจากที่พระองค์ทรงประกาศรับหลักการบรรณ ของคณะบรรณารักษะอเมริกัน (Canons of Journalism) เพื่อนำมาใช้กับการวารสารศาสตร์ของไทย โดยประทานเป็นปาฐกถาเรื่อง **หลักธรรมะของหนังสือข่าว** ที่สามัคยจารย์สมาคม ในวันที่ 26 สิงหาคม 2470

ดังนั้น อาจถือได้ว่า อุดมการณ์วารสารศาสตร์ในพระทัศนะของ น.ม.ส. นั้นมีอยู่ครบสมบูรณ์ทั้ง 7 ประการ คือ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ ความถูกต้อง ความเป็นกลาง ความจริง ความยุติธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และวิชาชีพนิยม

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

ในช่วงเวลาที่นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ในสยาม ยังคงเรียกร้อง และยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งการรับใช้ประชาชน และเสรีภาพแห่งการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์นั้น น.ม.ส. กลับมองเห็นหน้าที่ และอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ในมุมมองที่ต่างกันอย่างชัดเจน พระองค์ทรงมองเห็นว่า การให้ข้อเท็จจริง นั่นก็คือ “การบอกข่าว” เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ความเป็นไปต่างๆ ให้มากที่สุด ซึ่งถือว่ามีค่าสำคัญมากกว่าการแสดงความคิดเห็น

“อันที่จริงการเขียน และทำงานในหนังสือชาวนั้น ควรกล่าวได้ว่า เป็นเครื่องให้ความศึกษาชนิดหนึ่งที่โรงเรียนให้ไม่ได้ ทำให้เกิดความรู้ความเป็นไปของบ้านเมืองตนเอง และของโลก ควรจะทำให้เป็นผู้เห็นได้ไกล ทั้งทำให้คิดกว้าง และคิดเร็ว เพราะหนังสือชาวนั้น (หรือควรเป็น) กระจกเงาส่องให้เห็นแนวทางการคิด และความเป็นไปแห่งโลกโดยรอบ (ความสามารถของนักหนังสือข่าว, น. 266-7)

.....หน้าที่สำคัญยิ่งของหนังสือข่าว ก็คือการบอกข่าว หน้าที่อื่นๆ คือการออกความเห็น และชี้ลู่ทางแห่งข่าวเป็นต้น ก็สำคัญนักหนา แต่หาสำคัญเท่าข่าวไม่ หนังสือข่าวบางฉบับต้องการจะบันดลความเพลิดเพลิด ให้เกิดแก่ผู้อ่านมาก อะไรทำให้เพลิดก็พิมพ์สิ่งนั้นมากจนถ่วงข่าวให้เบาลงไป ที่ทำเช่นนี้ ก็เป็นอุบายอย่างหนึ่งที่จะขายหนังสือ แต่หนังสือเช่นนั้นไม่ใช่หนังสือข่าวแท้” (ข่าวเป็นของสำคัญกว่าอื่นในหนังสือข่าว, น.270)

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว.; ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

ซึ่งเมื่อผู้อ่านจะได้ข้อมูลจากข้อเท็จจริงได้มากที่สุด และกว้างที่สุด การรับฟังความคิดเห็นใดๆ แล้วพิจารณาตัดสินใจใดๆ ของพวกเขา ก็จะเต็มไปด้วยวิจรรย์ญาณอย่างถ่องแท้ เพื่อให้การแสวงหาประชาธิปไตย ซึ่งได้มาอย่างลำบากยากเย็นเมื่อครั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

“หนังสือพิมพ์มีกิจธุระเบื้องต้น คือการขายข่าว แต่เมื่อให้ข่าวแล้ว ก็มีพันธะที่จะให้ความรู้ และคำชี้แจงในเรื่องชาวนั้นๆ หรือในเรื่องอื่นๆ ด้วย หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ที่จะมีความรู้ ถ้ายังไม่ถึงต้องขวนขวายหา ดังที่เราพูดถึงพวกเราเองในเบื้องต้นแล้วนั้น หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือที่ดีสำหรับสอนผู้ใหญ่ แลในประเทศที่ใช้ประชาธิปไตยแล้ว แต่หากประชาชนพลเมืองยังอ่อนความรู้อยู่นั้น หนังสือพิมพ์ก็จำต้องช่วยในการลากลูงผู้กึ่ง โดยประการที่กล่าวมาแล้ว อนึ่ง หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องให้คนรู้ทั่วกัน เป็นเครื่องสื่อความเห็น และสืบความเห็น ถึงแม้ประชาธิปไตยที่ได้ศึกษาแล้ว ก็ยังต้องใช้หนังสือพิมพ์อยู่นั่นเอง ทั้งหมดที่กล่าวนี้ ถ้าจะสรุปพูดลงให้สั้นก็ว่า ประชาธิปไตยต้องอ่านหนังสือพิมพ์ มิฉะนั้นจะกะเผลกกระเผลก ยังตั้งหลักไม่แน่นอน” (ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์, พ.ศ. 2478)

อ้างอิง:- สุวรรณภา เกรียงไกรเพ็ชร, 2527, น.19-20

อย่างไรก็ดี พระองค์ก็ทรงเข้าได้ถึงหลักความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ ในฐานะองค์กรเอกชน ที่ต้องทำธุรกิจ และแสวงหากำไรอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน คือมีหน้าที่ต่อคนอ่าน คือ การนำเสนอสิ่งที่ดีที่สุดในขณะเดียวกัน ก็ต้องมีหน้าที่ต่อตนเอง คือ แสวงหากำไรให้ธุรกิจอยู่รอด ซึ่งงานสองประการจะต้องควบคู่กันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากทำหน้าที่ต่อผู้อ่านไม่ดี อาทิ เสนอข่าวที่ไม่ดี ทำตัวเกะกะเหวี่ยงเหวี่ยง ผู้อ่านก็จะไม่ซื้อหนังสือ ซึ่งก็อาจจะหมายความว่าธุรกิจไม่สามารถอยู่รอดได้เช่นกัน

“.....หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ต่อคนอ่านด้วย มีหน้าที่ต่อตนเองด้วย หน้าที่ทั้งสองนี้ ต้องปฏิบัติต่อเนื่องกัน เพราะคาบเกี่ยวกัน

หน้าที่หนังสือพิมพ์มีต่อคนอ่าน ก็คือ หน้าที่ที่จะทำหนังสือของตนให้ดีที่สุดที่จะทำได้ แต่ถ้าทำหน้าที่หนังสือนี้จนดีเกินไป ก็เสียหน้าที่ซึ่งมีต่อตนเอง คือหน้าที่ ที่จะขายหนังสือเอาทุนคืน หรือได้กำไรตามสมควร

หนังสือพิมพ์เป็นของไม่มีลมหายใจ ไม่อยู่ในสัตว์โลกก็จริง แต่กล่าวโดยอุปมาว่ามีชีวิตเพราะฉะนั้นก็มีอชฌมาสัยได้ หนังสือพิมพ์อาจเป็นสาธุชนก็ได้ อาจเกกมะเหรกก็ได้ หนังสือพิมพ์ข่าวที่ตั้งตนจะให้เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้อ่าน เมื่อบอกข่าวสำคัญ ก็มักแสดงความคิดเห็นในเรื่องข่าวนั้นด้วย ความคิดแลความเห็นกับวิธีแสดงนั้น บอกอชฌมาสัยของหนังสือ แลบอกให้คนอ่านทราบความรู้สึกนึกหมายบางของหนังสือด้วย

หนังสือพิมพ์มีชีวิตอยู่ในที่เปิดเผย จะทำดีก็ตาม จะทำเลวก็ตาม ต้องเปิดให้ประจักษ์ชนเห็น ความดีความเลวอยู่ทุกวัน ถ้าจะพูด **ที่จริงหนังสือพิมพ์มีความเป็นไปได้ ก็เพราะเปิดเผยตน เมื่อหยุดเปิดเผยตน ก็หยุดเป็นหนังสือพิมพ์**

ธรรมดาที่จะแสดงตนให้คนอื่นเห็น ย่อมจะทำตัวให้สะอาดหมดจด ไม่ใช่ให้คนดูตนเมื่อกำลังมอกลอกมอกแลก ถ้าจะทำการที่คนไม่นับถือก็คงจะซ่อนทำไมให้ใครรู้ใครเห็น ทั้งนี้ เพราะอยากจะให้คนอื่นเห็นว่าดี ไม่อยากให้ใครเห็นว่าชั่ว หนังสือพิมพ์ก็เหมือนกับบุคคล แต่ยิ่งกว่า เพราะบุคคลไม่จำเป็นต้องประกาศตนอยู่เสมอ การประกาศตนของบุคคลที่มีความดีนั้น หากจะได้ประโยชน์ก็ไม่ใช่เงินเป็นทองทันที เพราะการประกาศตน ไม่ใช่ทางหากินของบุคคลนั้นๆ (เว้นแต่บุคคล “ไม่” ซึ่งอยู่นอกตำรา) **ส่วนหนังสือพิมพ์ เมื่อประกาศตนให้คนอื่นเห็นความดี ความดีก็เกิดเป็นเงินเป็นทองทันที เพราะเมื่อคนซื้อแผ่นหนึ่ง ก็คือซื้อความประกาศตนของหนังสือพิมพ์นั่นเอง**

การทำหนังสือพิมพ์ควรจะนับได้ว่าเป็น งานของนักปราชญ์ เพราะเป็นธุรกิจที่ต้องทำด้วยปัญญา หรือที่พูดกันเป็นภาษาสแลงว่า “ใช้หัว” ใช้ความรู้รอบข้าง แลความรู้พิเศษอันสะสมให้มีพอกพูนยิ่งขึ้น ถ้าขาด “หัว” แลขาดความสำสุมวิชา หนังสือก็โง่ๆ บ้าๆ ไม่เป็นรสเป็นเรื่องอะไรเข้าได้

แต่งานของนักปราชญ์นั้น ต้องเต็มงานของพ่อค้าเข้าด้วย เพราะแผนกพาณิชย์เป็นส่วนสำคัญของหนังสือพิมพ์ แลงานสองแผนกนี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน แผนกไหนจะดี รุ่งโรจน์ ถ้าอีกแผนกหนึ่งซุดโซม แลหนังสือก็ทรงตัวอยู่ไม่ได้ งานแผนกหลังนี้ ได้แก่ **ข้อที่เราเรียกว่า หน้าที่ซึ่งหนังสือพิมพ์มีต่อตนเอง**” (หนังสือพิมพ์, 24 พ.ค. พ.ศ.2478)

อ้างอิง:- สุวรรณนา เกรียงไกรเพ็ชร, 2527, น.23-25

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

สิ่งที่พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ให้ความสำคัญรองจากหน้าที่ในการ “บอกข่าว” ก็คือ “การแสดงความเห็นบนหน้าหนังสือพิมพ์” มิฉะนั้นก็มีอาจถือได้ว่าหนังสือนั้นมีชีวิต ที่สำคัญ การแสดงความเห็นใดๆ ของหนังสือข่าว ก็ยังบอกถึงอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์แต่ละเล่มได้อีกประการหนึ่งด้วย

“ได้กล่าวมาในเบื้องต้นแล้วว่า หนังสือข่าวต้องมีข่าวด้วย ต้องมีความเห็นด้วย หนังสือข่าวที่ไม่มีความเห็นก็อาจเรียกว่าหนังสือข่าวได้ แต่หนังสือนั้นไม่ทำหน้าที่บริบูรณ์ ข่าวเปรียบเหมือนร่างกายของหนังสือข่าว หนังสือต้องแสดงความรู้ความเห็นในเรื่องข่าวนั้น ๆ จึงจะนับว่าเป็นหนังสือมีชีวิต

ธรรมดาคนย่อมจะมีความเห็น ถ้าใครนำข่าวไปบอกแก่คนหมู่หนึ่ง และคนหมู่นั้นสนใจในข่าวที่บอกก็คงจะพูดกัน และกล่าวความเห็นให้กันฟัง ถ้าผู้บอกข่าวเป็นผู้ซึ่งคนเหล่านั้นนับถือ ก็คงจะพากันถามความเห็นของผู้บอก ว่าข่าวที่มีมาเช่นนี้หมายความว่าอะไร และมีท่าทางจะเป็นอย่างไรต่อไป

หนังสือข่าวตั้งตัวจะให้เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้อ่าน เมื่อบอกข่าวที่สำคัญ จึงต้องสำแดงความคิดเห็นในเรื่องข่าวนั้นด้วย ความคิด และความเห็น กับวิธีที่แสดงนั้น บอกอรรถาธิบายของหนังสือ และบอกให้คนทราบความรู้ต้นลึกลงบางของหนังสือด้วย” (อรรถาธิบายของหนังสือข่าว, น.297-8)

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว.; ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้น น.ม.ส.เห็นว่า “เป็นของที่พึงสงวนเป็นที่สุด” แต่ทั้งนี้ พระองค์ก็ได้เน้นย้ำหนักแน่นว่า เมื่อกฎหมายประกันเสรีภาพให้แล้ว นักหนังสือพิมพ์ก็ต้องประกันเสรีภาพของตนโดยไม่ละเมิดกฎหมายด้วยเช่นเดียวกัน เพราะถ้า “หนังสือข่าวฉบับใดหลงว่าอิสระคืออำเภोजิ ล้วนก็คงจะรักษาอิสระไว้ไม่ได้”....

“หนังสือข่าวมีอิสระที่จะพูดถูก ที่จะทำถูก อิสระนั้น หมายความว่า อิสระอยู่ในกฎหมาย คือกฎหมายเป็นผู้ให้อิสระซึ่งมีเขตขีดคั่น เขตขีดคั่นนั้นมีไว้เพื่อประโยชน์แก่ประชุมชนทั่วไป และเมื่อกฎหมายให้อิสระแล้ว ก็ช่วยรักษาอิสระด้วย ยกตัวอย่างว่ากฎหมายให้อิสระให้นายแดงพูดได้ภายในความขีดคั่น กฎหมายก็ช่วยคุ้มครองนายแดง แต่ถ้านายแดงหมิ่นประมาทนายขาว กฎหมายก็กลับคุ้มครองนายขาว และทำโทษนายแดงผู้ถืออิสระเกินขีดคั่น กล่าวอีกอย่างหนึ่งกฎหมายให้อิสระนายแดง และนายขาวเสมอกัน นายแดงจะถืออิสระของตนลบล้างอิสระของนายขาวหาได้ไม่

อิสระของหนังสือข่าว ซึ่งอาจพูดและทำสิ่งใดๆ ที่กฎหมายไม่ห้ามนั้น เป็นของพึงสงวนเป็นที่สุด แต่ควรเป็นที่เข้าใจว่า จะสงวนไว้ได้แต่ด้วยวิธีทำดีทำถูกเท่านั้น การพูดตามอำเภोजิ นั้นไม่ใช่อิสระ เว้นแต่อำเภोजิ นั้นจะเป็นอำเภोजิ อยู่ในศีลในสัตย์ และถ้าอยู่ในศีลในสัตย์ก็คงจะอยู่ในกฎหมาย

หนังสือข่าวฉบับใดหลงว่าอิสระคืออำเภोजิ ล้วนก็คงจะรักษาอิสระไว้ไม่ได้” (อิสระแห่งหนังสือข่าว, น. 303-4)

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว.; ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

□ ความถูกต้อง และ ความจริง

เช่นเดียวกับ อุดมการณ์ในเรื่อง ความถูกต้อง และ ความจริง ที่ น.ม.ส.ชี้ว่าต้องใช้ความระมัดระวังในการพิจารณาในประเด็นดังกล่าว โดยได้ทรงนำอธิบายเอาไว้ถึงเรื่องข่าวจริง ข่าวปลอม และการตกแต่งรายละเอียดไว้อย่างสนใจว่า

“...ข่าวเป็นรายงานความเป็นไป หรือพฤติกรรมซึ่งเกิดถ้าความเป็นไปนั้นมิได้เป็นจริง พฤติกรรมมิได้เกิดจริง รายงานที่นำมากล่าว มิใช่ความจริง ก็มิใช่ข่าว ความเท็จ หรือความ แสร้งกล่าวอาจมีมาในรูปที่เป็นข่าว แต่เพราะไม่จริงจึงเป็นข่าวปลอม หากเป็นข่าวแท้ไม่ ข่าวปลอมนั้น อาจเป็นเพราะตั้งใจ เพราะถูกหลอก หรือเพราะเข้าใจผิดก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น ภาษาไทย มีคำจะเรียกให้เหมาะได้หลายคำ แต่จะเรียกว่า “ข่าว” นั้นไม่ถูกต้อง

อันที่จริงการที่คนเขียนหนังสือ หรือบอกกล่าวถึงกันนั้น จะเอาแต่ความจริงล้วนก็ยาก เว้นแต่จะเป็นคำกล่าวห้วนๆ เป็นต้นว่า ถ้านายแดงตาย และมีข่าวมาจำเพาะว่านายแดงตาย เท่านั้นก็ผิดไม่ได้ ไม่มีอะไรจะผิด เพราะนายแดงได้ตายจริงๆ แต่ถ้าผู้ส่งข่าวเล่าถึงเหตุ หรือ เรื่องราวที่ทำให้นายแดงตาย ยิ่งเล่าละเอียดมาก โอกาสที่จะผิดก็ยิ่งมาก ถึงแม้ผู้นั้นจะได้นับ นายแดงตาย ก็อาจสังเกตไว้ไม่พอ มีความรู้ไม่พอ หรือความจำไม่พอ ไม่สามารถนำเอาความจริงแท้ๆ มาบรรยายให้ละเอียดได้ ถ้าผู้ส่งข่าวไม่ได้เห็นนายแดงตาย เป็นแต่ได้ยินมาจากคนอื่น อีกชั้นหนึ่ง ฉะนั้น โอกาสที่จะเล่ารายละเอียดผิดก็ยิ่งมีมากขึ้น

.....

หนังสือข่าวมีหน้าที่ ที่จะนำข่าวมาแสดง ถ้าข่าวต้องเป็นความจริงเช่นที่กล่าวมานี้แล้ว หนังสือข่าวจะได้ชื่อดี หรือชื่อชั่ว ก็เพราะความจริงที่มีในหนังสือนั่นเอง การที่จะเก็บความจริงที่มีในหนังสือนั่นเอง การที่จะเก็บความจริงแท้ๆ นั้น พุดตามยุติธรรม ก็มีไ้เป็นของง่าย เพราะ รายงานของหนังสือข่าวนั้น โดยมากมาจากผู้ส่งข่าว ความสังเกต ความรู้ และความจำ ซึ่งผู้ส่งข่าวมีมาก และน้อยนั้นทำให้ผิดกันมาก ๆ .....” (ความจริงในข่าว, น.287-293)

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว., ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสารสิน, 2513

เพราะหากทั้ง “รายละเอียด ความแม่นยำ และความจริง” ต่างขาดพร่องไปเสียแล้ว ข่าว ผิดนั้น ก็ย่อมถือว่าไม่ใช่ข่าว และสมควรที่จะนำทิ้งตะกร้าประการเดียวเท่านั้น

“หนังสือข่าวต้องระวังตนมิให้มีปากยาวกว่าปากกา หลักที่ต้องยึดแนกก็คือ ความแม่นยำ ไม่คลาดเคลื่อน ข่าวที่บอกต้องเป็นข่าวถูกไม่ใช่ข่าวผิด ข่าวผิดนั้นไม่ใช่ข่าว เหตุฉะนี้ ในการ เลือกว่าจะเอาอะไรลงพิมพ์ จะเอาอะไรทิ้งตะกร้านั้น ต้องเอาความจริงขึ้นเป็นเบื้องต้น เลือ กเอาแต่ข่าวจริงชนิดเดียว ข่าวชนิดอื่นทั้งหมด” (การเลือกข่าว, น.281)

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว., ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสารสิน, 2513

โดยพระองค์ได้อธิบายให้เห็นภาพอย่างชัดเจนมากขึ้นด้วยว่า ความถูกต้อง หรือ รายละเอียดนั้น มีความสำคัญรองจาก “ความจริง” เนื่องด้วย ความจริงที่ละเอียด และแม่นยำเต็มที นั้นหากยาก....ที่สำคัญคือ ต้องเก็บความจริงให้ได้มากที่สุด อย่าเอาความ หรือปะติดปะต่อ ความเอาเองเพื่อหวังได้รายละเอียดให้ได้แม่นยำมากขึ้น เพราะอาจทำให้ภาพลักษณ์ของ หนังสือข่าวต้องเสื่อมลงได้ในวันข้างหน้า

“ที่เรียกว่าความจริงในข่าวนั้น ควรจะอธิบายสักหน่อย เพราะความถูกต้องเพียงละเอียด ทั้งหมดเสมอนั้นเป็นของเหลือ หากถ่านหนังสือข่าวได้กล่าวความจริงที่สำคัญๆ ในเรื่องนั้นๆ แล้วถึงจะกล่าวไม่ละเอียดก็เรียกว่ากล่าวความจริงได้

.....

ที่กล่าวนี้ไม่ใช่กล่าวเป็นทนายแก้แทนหนังสือข่าวที่กล่าวผิด หรือบกพร่องในทางที่กล่าวไม่บริบูรณ์ ความประสงค์มีเพียงจะให้เห็นว่า ความจริงที่ละเอียด และแม่นยำเต็มทีนั้นหายาก หนังสือข่าวไม่มีแวนแกว่วพิเศษที่จะส่องให้ทราบได้ว่า อะไรจริงอะไรไม่จริงสักเพียงไหน ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าต้องเก็บความจริงให้เต็มความสามารถ ถ้าเก็บไม่ได้หมดก็อย่าเอาความเดา ความประติประต่อพลาดๆ หรือไม่เป็นความจริงเข้าแทน ถ้าทำเช่นนั้น สินค้าของตน คือข่าวก็จะตกราคา” (ความจริงในข่าว, น.291)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ, รวมสาส์น, 2513

ดังนั้นการพิจารณาว่าข่าวใดๆ เป็นข่าวจริง หรือข่าวเท็จนั้น จึงต้องมีการสืบสวนสอบสวนจนถึงที่สุด ซึ่งการแสวงหาความจริงในข่าวนั้น จะง่ายเหมือนกอบฝุ่นจากถนน หรือตักน้ำจากคลองก็หาไม่ได้

“เหตุฉะนั้น ถ้าข่าวเดินทางไปถึงสำนักงานของหนังสือข่าวด้วยกำลังของมันเอง หนังสือข่าวจะรับเอาเป็นจริงเป็นจังก็ยังไม่ได้ จำต้องสืบสวนให้ได้ความแน่นอนเสียก่อน จึงจะใช้ข่าวนั้นได้ การเก็บข่าวนั้นคือการสืบเอาความจริงผู้สืบต้องไปถึงที่เกิดเหตุการณ์ หรือถ้าเข้าไม่ถึงก็ต้องเข้าไปให้ที่สุดที่จะเข้าได้ เมื่อไปถึงแล้วจึงไต่ถาม และสังเกตเพื่อจะเก็บความจริงที่เป็นข้อสำคัญในเหตุการณ์นั้นๆ เต็มความสามารถที่จะทำได้

ผู้ส่งข่าวคือผู้เก็บความจริง จะส่งข่าวเรื่องอะไร หรือได้รับมอบหมายให้ไปสืบเรื่องอะไร ก็ต้องเป็นความจริงในเรื่องนั้น จะง่ายเหมือนกอบฝุ่นจากถนน หรือตักน้ำจากคลองนั้นหาไม่ได้ .....” (การสืบข่าว, น.294)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ, รวมสาส์น, 2513

พระองค์ได้ประทานหลักในการทำข่าว และเขียนข่าวให้มีความเที่ยงตรงแม่นยำ และประกอบพร้อมไปด้วยความจริง ไว้ดังนี้

“ความซื่อตรงต่อคนอ่าน เป็นหลักสำคัญของหนังสือข่าว หลักอันนี้ทำให้หนังสือต้องมีความจริงเสมอ การที่จะทำอะไรให้ถูกเที่ยงเสมอนั้นเป็นของยาก แต่ถ้าพลาดเพราะไม่เอาใจใส่พอ เพราะไม่มีพะวงพอ หรือพลาดเมื่อยังไม่พ้นวิสัยที่จะพลาดได้ ฉะนั้นก็ไม่มีทางแก้ตัวเลย

ในข้อนี้ผู้มีความรู้ในวิชาหนังสือข่าวกล่าวแนะนำไว้ว่า

หนังสือข่าวซึ่งจะให้คนอื่นเชื่อ และนับถือ ต้องให้ข่าวที่ถูก และความเห็นที่เที่ยง การทำให้คนเข้าใจผิดนั้น บาปมาก

กล่าวให้น้อยไว้ดีกว่ากล่าวมากเกินไป

จะกล่าวอะไรต้องให้มีหลักอ้างอิงได้ ถ้ายิ่งกล่าวตำหนิใครต้องให้มีที่อ้างแม่นยำ

อย่ากล่าวว่ารู้อเมื่อเป็นเพียงแต่ได้ยิน

เมื่อได้ยินความลือก็อย่าเพ้อเอาเป็นจริง คำลือนั้น เป็นเครื่องชี้ให้สืบต่อไปเท่านั้น

จงรักษาตัวให้เป็นผู้กล่าวถูกเสมอ กล่าวช้าแต่กล่าวถูก ดีกว่ากล่าวเร็วแต่กล่าวผิด
 จะสืบอะไรต้องไปให้ถึงที่หรือให้ถึงตัวคนผู้เกิดแห่งข่าวถ้าเข้าไม่ถึงก็เขาไปให้ใกล้ที่สุด
 อย่าเพื่อแค้นใจเร็วนัก อย่าลืมน้ำเราอาจผิดได้เสมอ
 ธรรมดาคนจะไม่ให้ผิดเลยนั้นไม่ได้ แต่ต้องเพียรที่สุดที่จะไม่ผิด
 อย่าทงตนว่ารอบรู้ไปหมด รู้น้อยอย่าว่ารู้มาก อย่าเดาความรู้ อย่าตรัสรู้”
 (ความตั้งใจจริง และความจริง, น.305-6)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

□ ความเป็นกลาง

ตามทรรศนะของ น.ม.ส. แล้ว ความเป็นกลาง ในการทำข่าว คือ ไม่เข้าใครออกใคร ไม่มีเครื่องผูกพัน ถือเป็นหนทางนำไปสู่การแสวงหา และนำเสนอความจริงที่ ไม่บกพร่อง ในข่าว เพื่อผู้อ่านได้ประโยชน์มากที่สุด และหนังสือพิมพ์ก็ได้รับศรัทธาเพิ่มขึ้น

“การแสดงข่าวนั้น ถ้าไม่แสดงเป็นกลาง คือกล่าวไม่เข้าใครออกใคร ความจริงก็มักจะบกพร่อง เป็นต้นว่า เกิดไฟไหม้โรงสีข้าว ถ้านั่งข่าวกล่าวหัวนๆ ว่าไฟไหม้โรงสีห้อยกิ้วฉ่าว ฉะนั้น ก็กล่าวความจริง ซึ่งไม่มีอื่นปน แต่ความจริงซึ่งไม่มีอื่นปนนั้นอาจกล่าวได้อีก เช่นไฟไหม้เมื่อไหร่ ใครเป็นเจ้าของเมื่อได้กล่าวข้อสำคัญๆ ในเรื่องไฟไหม้นั้นหมดแล้วก็หมดข่าว (ความจริงในข่าว, น.291-2)

หนังสือข่าวต้องอยู่ในวงแห่งความจริง และความตรง เมื่ออยู่ในวงนั้นแล้ว ก็ไม่ควรจะมีเครื่องเกี่ยวพันอะไรหมด ถ้ามีเครื่องผูกพันให้ต้องยกยอ หรือติเตียนใคร หรือสิ่งใด และความยกยอ หรือติเตียนนั้น ไม่เป็นไปในทางที่ชอบด้วยประโยชน์แก่คนส่วนมาก ฉะนั้น หนังสือก็มีตำหนิ ศรัทธาของคนก็เสื่อม” (ความไม่มีเครื่องเกี่ยวพัน, น.304-5)

แต่ถ้าต้องการที่จะฝักฝ่ายเข้าข้างใด น.ม.ส.ก็แนะนำให้นำไปอยู่ในส่วนของ “การแสดงความคิดเห็น” ซึ่งต้องแยกออกอย่างชัดเจนจากการนำเสนอข่าวใดๆ

“ความไม่เข้าใครออกใคร เป็นข้อสำคัญ ของการแสดงข่าว ผู้ที่ได้ฝึกหัดการทำหนังสือข่าวเจนใจแล้ว ย่อมรู้จักเขตคั่นระหว่างการแสดงข่าว และแสดงความคิดเห็น ข่าวต้องไม่มีเข้าข้างโน้นข้างนี้เลย

หนังสือข่าวจำต้องแสดงความเห็นชอบ และเห็นผิดในเรื่องต่างๆ แต่นั่นเป็นคนละแผนกกับข่าว การแสดงความเห็นชอบ และเห็นผิดนั้น อาจแสดงโดยเป็นกลางก็ได้ ความเอียงเพราะเกลียด หรือเพราะรักนั้นใช้ไม่ได้เลย” (ความเป็นกลาง, น.307)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

□ ความยุติธรรม

นอกเหนือจากความเป็นกลาง หลักการ ความยุติธรรม หรือ การไม่ลอบเอาเปรียบ อันได้แก่ การไม่กล่าวตำหนิใคร โดยไม่ให้โอกาสเขาชี้แจง ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอันไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะ ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ โดย น.ม.ส.ย้ำว่า หากรู้ตัวว่ากล่าวหาผิด เขียนข่าวผิด ก็ต้องมีความยุติธรรม รีบขอโทษและให้โอกาสอีกฝ่ายได้แก้ข่าวโดยทันที

“ธรรมะอย่างหนึ่ง ซึ่งอังกฤษเรียกว่า แฟร์เพล นั้นไม่ทราบว่าจะใช้คำไทยว่าอะไร หมายความว่าไม่เอาเปรียบในทางที่ไม่เที่ยงตรง หรือไม่ลอบเอาเปรียบเป็นต้น

หนังสือข่าวซึ่งอยู่ในภูมิธรรมอันดี ย่อมจะไม่กล่าวตำหนิใคร โดยไม่ให้โอกาสให้ชี้แจง หรือกล่าวหักหาญผู้อยู่ในฐานะอันจะชี้แจงโต้ตอบไม่ได้

อนึ่ง หนังสือข่าวซึ่งวางตนเป็นหนังสือดี ย่อมจะไม่กล่าวบุกรุกเข้าไปถึงสิทธิ หรือความรู้สึกส่วนตัวของบุคคล เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องจริงจังกับประโยชน์ของประชุมชน ไม่เพียงแต่จะนำมากล่าวให้อ่านเพลิน ๆ เท่านั้น

ถ้าหนังสือข่าวกล่าวอะไรผิด ในเรื่องความจริงก็ดี ความเห็นก็ดี เมื่อรู้ว่าผิดก็ต้องรับผิด และบอกแก้ทันทีจึงจะถือตัวว่าอยู่ในศีลในธรรมได้” (แฟร์เพล, น.307-8)

และ

“หนังสือข่าวต้องรู้สึกความรับผิดชอบของตน ไม่ใช่แต่ในทางกฎหมาย คือการกล่าวหมิ่นประมาทเป็นต้น ต้องรับผิดชอบต่อธรรมะในใจของตนเองด้วย ศาลอาญา และศาลแพ่งนั้น ก็สำคัญดอก แต่ศาลยุติธรรมในใจของตนเองสำคัญกว่า สิ่งใดถ้าศาลยุติธรรม ในใจของตนเองตัดสินว่าผิด ถ้าขึ้นทำสิ่งนั้นก็เกิดมัวหมอง ไม่มีความเจริญ

หนังสือข่าวเป็นผู้เข้ารับหน้าที่ โดยความสมัครของตนเอง คือหน้าที่ที่จะนำข่าวมากล่าวให้ประชุมชนทราบ และแสดงความเห็นในเรื่องข่าวนั้น ๆ เมื่อประชุมชนซื้อหนังสืออ่าน ก็คือมีศรัทธาว่าหนังสือนั้นปฏิบัติหน้าที่ด้วยดี คือนำข่าวจริงมากล่าว และแสดงความเห็นที่ถูกต้องเป็นต้น ถ้าข่าวเป็นข่าวไม่จริง ความเป็นเป็นความเห็นเหลวไหล ก็ทำให้เสียศรัทธาเป็นการล่อลวงผู้เชื่อใช้ไม่ได้” (ความรับผิดชอบ, น. 302-3)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

การพิจารณาจะนำเรื่องใดมาเป็นประเด็นข่าว หรือแสดงความคิดเห็นนั้น น.ม.ส.ชี้ว่า นักหนังสือพิมพ์จะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ทางสังคม โดยจะต้องพิจารณาข่าว โดยมุ่งประโยชน์แก่สาธารณชน ไม่ใช่เรื่องลามก หรือ การใช้ภาษาถ้อยที่หยาบคาย เพื่อเป็นเยี่ยงที่ไม่ดีแก่คนในสังคม

“ในคำพูดก็ดี ในความที่นำมากล่าวก็ดี หนังสือข่าวควรต้องมีความสะอาด การนำเอาเรื่องลามกมากล่าวโดยหวังจะให้ผู้อ่านเพลินในความลามก ไม่ใช่เพื่อประโยชน์จริงจังกแก่ประชุมชน หรือการกล่าวหยาบคายในที่ซึ่งไม่มีเหตุจกกล่าวหยาบคาย เหล่านี้ มิใช่คดีของหนังสือข่าวอันตรงไว้ซึ่งคุณธรรม” (ความสะอาด, น.308)

หลักแลรรถนะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

□ วิชาชีพนิยม

เสฐียร พันธงชัย {2532, น.958-9} ได้เคยบันทึกไว้ว่า “ท่าน น.ม.ส.ปราชญ์หนังสือไทย ทรงสั่งสอนเป็นกรอบเสรีภาพตามธรรมไว้ว่า “นักหนังสือพิมพ์ที่ดี ต้องพูดสะอาด พูดเรียบร้อย ใช้ถ้อยคำกระทัดรัดชัดเจน ไม่ใช้คำพูดเจ็ดฉาย ไม่เกินความจริง ไม่ก่อกิเลสให้แก่ผู้อ่านด้วย ภาพ หรือคำพูดของตน”

ดังนั้น ชายหนุ่มซึ่งแสวงหาความดีในโลกของหนังสือข่าว จึงต้อง มี ไหวพริบปฏิภาณ ที่ เรียกว่า นิวส์เลนส์ (News Lens) คือ นึกและเห็นในสิ่งที่ไม่มีใครนึก และกระฉับกระเฉงว่องไว ซึ่ เกียจไม่ได้ รวมทั้งต้องมีความสามารถในเชิงการเล่าเรื่องให้อ่านได้เข้าใจง่าย อีกด้วย

“.....เพราะหนังสือข่าวเป็น (หรือควรเป็น) กระจกเงาส่องให้เห็นแนวทางการความคิด และความเป็นไปแห่งโลกโดยรอบ ชายหนุ่มซึ่งแสวงหาความดีในโลกหนังสือข่าว จำต้องหัดตนเอง ให้ขยับออกหน้าคนอื่นอยู่เสมอ เมื่อเห็นอะไร เมื่อได้ยินอะไร ต้องเข้าใจเร็ว ต้องเกิดความรู้เร็ว ความคิดต้องเดินเร็ว เพื่อจะได้ใช้ข้อความที่ได้เห็นได้ยินนั้น ให้เป็นประโยชน์ การที่จะหัดตัวให้ เป็นเช่นนี้ จะบิดขี้เกียจ พลังหัดพลังไม่ได้ ต้องยอมเหนื่อยไคลย้อยพลังทำพลัง ต้องวิ่งหัด ไม่ใช่หัดเมื่อกำลังนอนเหยียดยาว

.....หนังสือเป็นอันมาก ซึ่งเกิดจากมันสมองของ คนฉลาด แล คนหมั่น นั้น มีค่า แก่บรรชาติล้ำเลิศราคาเงินที่เจ้าของขายได้ร้อยละห้าพันทวี.....

ผู้ตั้งหน้าจะทำประโยชน์แก่ตน แลผู้อื่นในวิชาซึ่งอังกฤษเรียกว่า ศิลปแห่งอักษร (คือ การแต่งหนังสือ) พึงจดจำความข้อนี้ใส่ใจตน แลรำลึกว่างานที่ทำออกมาแต่ละชิ้นอาจมีค่าแก่ ประชุมชนยิ่งกว่าราคาเงินที่ตนได้รับเป็นอันมาก ความสามารถนึกสิ่งที่คนอื่นยังไม่ทันนึก เข้าใจ ในสิ่งที่คนอื่นยังไม่ทันเข้าใจ เห็นทางซึ่งคนอื่นยังไม่ทันเห็น ประกอบกับความสามารถนำเอามา เล่าแจ่มแจ้งจนคนอื่นเข้าใจได้ ฉะนั้นเป็นความสามารถไม่ใช่น้อยเลย.....ผู้ทำหนังสือ ข่าวจึงมีหน้าที่จะยินแทนผู้ไม่ได้ยิน เห็นแทนผู้ไม่เห็น สังกัดแทนผู้ไม่สังกัด บอกคนไม่รู้ ซึ่ทาง ให้คนไม่เห็นทาง แลเป็นมัคคุเทศก์ของคนสามัญทั่ว ๆ ไป

นักหนังสือข่าวที่ดีจริงจำต้องเป็นผู้สามารถเช่นที่ว่ามาแล้ว จึงควรเป็นผู้ได้รับความ ศึกษาที่มีความรู้เป็นพื้นอยู่พอควร ในเมืองอเมริกามีโรงเรียนพิเศษสอนวิชาประเภทนี้ เป็นโรงเรียนชั้นมหาวิทยาลัย.....

.....ในเมืองเรายังไม่ถึงเวลาที่นักหนังสือข่าวโดยมาก จะต้องได้ศึกษาเลิศลวยถึงเป็น วิชามหาวิทยาลัย แต่ถึงกระนั้นในสำนักงาน แห่งหนึ่งๆ ก็จำต้องมีคนที่มีความรู้ไว้พอเป็นหลัก มิฉะนั้นหนังสือจะเป็นเครื่องเหยียบย่นของคนฉลาด เป็นยาพิษ ของคนโง่ และเป็นกองโสโครก เครื่องนำอดสูของประชุมชน.....” (ความสามารถของนักหนังสือข่าว, น.266-270)

หลักแลรรถนะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

“การทำหนังสือข่าวควรจะนับได้ว่าเป็นงานของนักปราชญ์ เพราะเป็นกิจธุระซึ่งต้องทำด้วยปัญญา หรือที่เรียกกันว่า “ใช้หัว” ทั้งใช้ความรู้รอบข้าง และความรู้พิเศษอันสะสมให้มีพอกพูนยิ่งๆ ขึ้น ถ้าขาด “หัว” และขาดความสำสมวิชา หนังสือก็โง่งๆ บ้าๆ ไม่เป็นเรื่องอะไรเข้าได้” (หนังสือข่าวต้องขายได้, น. 274)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

“แต่ก็จะเดาได้อย่างไรเล่าว่า ข่าวท่อนใดจะทำให้คนเกิด อินเตอเรสต์ หรือทำให้ทิ้งมากน้อยเพียงใด จะเดาได้นั้น ภาษาหนังสือชาวฝรั่งเรียกว่า นิวส์เลนส์ การที่มีนิวส์เลนส์นั้น เพราะความชำนาญอย่างหนึ่ง ความเกิดในบัณฑิตอย่างหนึ่ง.....” (การเลือกข่าว, น.283)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

นอกจากมีความสามารถในการมองเห็น หรือได้ยินในสิ่งที่คนอื่นไม่เห็นแล้ว (News Lens) แล้วนักข่าวที่ดียังต้องมีความสามารถยิ่งขึ้นไปในการพิจารณาว่าสิ่งที่เขาเห็นนั้น มีค่าสำคัญพอจะเป็นข่าวได้หรือไม่ หรือที่ฝรั่งเขาเรียกว่า จมูกดมข่าว (Nose for News) ซึ่งสามารถฝึกหัดกันได้

“...ผู้สืบข่าวจะต้องมีความรู้ และปัญญา เห็นหรือได้ยิน อะไรก็เข้าใจ และเข้าใจถูกไม่ใช่เข้าใจพลาดๆ ทั้งต้องรู้ว่าอะไรสำคัญ อะไรไม่สำคัญ ไม่ละเลยข้อใหญ่ เพราะไปมัวงมสืบข้อเล็กเป็นต้น ความสามารถที่ฝรั่งเรียกว่า มี จมูกดมข่าว ได้ นั้นหมายความว่าความสามารถรู้ทันที่ว่าอะไรเป็นข่าวสำคัญ หรือไม่สำคัญนั้น เป็นคุณสมบัติซึ่งเกิดในตัวผู้ส่งข่าว แต่เมื่อเกิดแล้วต้องฝึกซ้อม ไม่ใช่ว่าจะตรัสรู้วิธีการเอาได้

คำอังกฤษว่า Poets are born not made นั้นไม่จริงแท้ ถ้าว่า Poets are born and made จึงจะถูก เพราะผู้เป็นกวีนั้น ต้องเกิดมามีอุปนิสัยเป็นกวีด้วย ต้องฝึกฝนรำเรียนด้วย มิฉะนั้น ก็เป็นกวีจริงๆ ไม่ได้ กวีฉันทผู้ส่งข่าวก็ฉันทนั้น คือเกิดมาต้องมีอุปนิสัยในทางนั้นก่อน แล้วจึงจะฝึกฝนตัวให้มีมีความรู้ความคล่องแคล่วในการทำงานได้ อนึ่ง ความมีใจอยู่ในศิลปะในสัจธรรมนั้นสำคัญยิ่งนัก เพราะถ้าข่าวต้องเป็นความจริง ผู้ส่งข่าวก็ต้องมีใจจริง บรรณาธิการจะเป็นคนดีเลิศก็ตาม ถ้าผู้ส่งข่าวเหลวก็พากันเหลวหมด

.....

การเก็บข่าว คือเก็บความจริงนั้น จะทำให้ดีหรือไม่ดี ก็แล้วแต่คุณสมบัติของผู้สืบข่าวก็จริง แต่เมื่อเก็บข่าวได้แล้ว ยังจะต้องใช้ความสามารถอีกส่วนหนึ่ง คือ ข่าวนั้นต้องเขียนให้น่าอ่าน คนหนึ่งเขียนให้แมวชิวก็ได้ เหตุที่ผิดกันนั้น อาจเป็นด้วยสามารถสังเกตจับหัวข้อ และเหตุผลดีกว่ากันก็ได้ อาจเป็นด้วยแต่งหนังสือดีกว่ากันก็ได้ โดยมากมักจะเป็นด้วยเหตุทั้งสองอย่าง.....”(การสืบข่าว)

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาส์น, 2513

ความสามารถทางการเขียน และประพันธ์ ให้คนอ่านเข้าใจได้ง่าย ก็ยังถือเป็นคุณสมบัติเด่นประการหนึ่งที่ น.ม.ส.ให้ความสนใจอยากให้เป็น ถ้อยคำสำนวนของนักปราชญ์ โดยเรียบเรียงให้สละสลวย กระชับ ไม่เยิ่นเย้อ รวมทั้งต้องแม่นยำในเรื่องศัพท์ และความถูกต้อง ทั้งนี้

เพราะ หนังสือข่าวต้องแสดงตนเป็นผู้ตี ทั้งอารมณ์ (ภาษาหนังสือ) และความคิดความอ่าน (เนื้อหาข่าว) นั้นเอง

“.....ถ้อยคำสำนวนที่เขียนในหนังสือข่าวนั้น ก็ควรจะเหมือนกับหนังสืออื่น ซึ่งเป็นหนังสือดี ควรจะเป็นถ้อยคำสำนวนของนักปราชญ์ หรือถ้าไม่ใช่ นักปราชญ์แต่ อย่างน้อยก็ต้องเป็นนักปราชญ์เทียม เรียบเรียงด้วยความระมัดระวัง เพื่อให้สละสลวย ทั้งสงวน และจำกัดถ้อยคำมิให้เหลือเกิน จริงตอก ผู้แต่งหนังสือข่าว ไม่มีเวลาจะขัดเกลาตกแต่งสำนวนให้หมดจดเต็มที่ แต่ถึงกระนั้น ก็ต้องระวังมิให้เขลอะหละ ไม่แสดงความไม่รู้ในเรื่องศัพท์ และวิธีเรียงความเป็นต้น

.....ปัญญา และความคิดอันสุขุม ก็เหมือนกับบุคคลที่เป็นผู้ตี ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม และสำนวนที่กำกวม จะบรรยายความคิด และปัญญา อันสุขุมนั้นไม่ได้ หนังสือข่าวจำเป็น จะต้องแสดงตนให้คนเห็นเป็นผู้ตี ทั้งด้วยเสื้อผ้าอารมณ์ คือถ้อยคำสำนวน และทั้งความคิดความอ่าน .....

 (น. 309-10)

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสารสิน, 2513

ในเรื่องถ้อยคำสำนวนการเขียนข่าว ท่าน น.ม.ส. ได้อ้างถึงพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่นักเรียน เมื่อ ร.ศ. ๑๑๖ ที่พระองค์ทรงเห็นว่าควรยึดเป็นแบบอย่าง เพราะ

“อ่านแล้วเข้าใจแจ่มแจ้ง เหมือนดั่งเดินไปในที่เตียนราบ ไม่ต้องบุกหน้่ารก ไม่สะดุดขอนไม้ที่นอนขวางทาง ไม่ต้องปีนข้ามรั้ว ไม่ต้องโจนข้ามคู ไม่ต้องอดลมหายใจเพื่อที่จะแบ่งปัญญาให้รู้ความหมายของหนังสือ ไม่ต้องเดินทางคดเคี้ยวเป็นงูเลื้อยอันมาด้วยความตะกุกตะกักต่างๆ จึงทำให้นึกว่า พระราชนิพนธ์ท่อนสั้นนี้ ทรงแต่งด้วยถ้อยคำธรรมดา ผู้ก่เป็นประโยชน์เกลี้ยงๆ ไม่มีศัพท์แสงอะไรนอกจากที่ใช้กันตามปกติ ทรงใช้สำนวนอย่างทีพูดกันอยู่เสมอๆ ไม่ทรงประติดประต่อยแต่ละประโยคให้เป็นประโยคทรงเครื่อง เปรียบเหมือนแต่ตัวธรรมดา เดินไปตามสบาย ไม่ใช่มุ่งหางหงส์ คาดเจียรบาด สวมชฎา เดินทำยี่เกออกจาก .....

 (สำนวนหนังสือ, พ.ศ. 2481)

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร, 2527, น.37

นอกจากคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะเป็นนักหนังสือพิมพ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว นักหนังสือพิมพ์ ยังต้องมี ธรรมชาติในใจ (จรรยาบรรณ) และมีสติปัญญาความคิดเห็นชัดแว่น อีกด้วย

“การทำหนังสือข่าวคงจะเป็นอาชีพกว้างขึ้นทุกที และธรรมดาอาชีพที่จะเจริญจำจะต้องทำตนให้มั่นคง ทำความสามารถให้คนเห็น ตั้งมาตรฐานความรู้ให้คนนิยม และรักษาธรรมชาติให้คนเชื่อถือ วิชาแพทย์ และวิชากฎหมาย ต้องกำหนดความรู้ และบังคับมารยาทของตนที่จะเข้าเป็นพรรคพวกร่วมทางหากินด้วยกันฉันใด วิชาทำหนังสือข่าวต่อไปภายหน้า คงจะต้องเลือกสรรเอาแต่คนมีความรู้ และมารยาทอันดี เพื่อที่จะให้เป็นที่เชื่อถือของประชุมชนฉันนั้น” (การสืบข่าว)

และ

“...ผู้แต่งซึ่งธรรมชาติในใจต่ำ ขาดความรู้ และปัญญา ทั้งไม่มีสติที่จะยับยั้งความเห็นอันเกิดขึ้นชัดแว่นนั้น จะแต่งหนังสือดี แสดงความคิดอันสุขุมก็ไม่ได้ตัวเอง .....

 (น.258)

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว:, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสารสิน, 2513

□ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์- ไวรวรรณ (2434)

พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเป็นผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์รายวัน “ประชาชาติ” เมื่อ พ.ศ.2475 หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว โดยหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ถือเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของเมืองไทย ที่ชื่อเสียงโด่งดัง และมีอิทธิพลต่อมติมหาชนมากที่สุดในสมัยนั้น ทั้งรัฐบาล และคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ต้องอ่านบทความในประชาชาติ เพราะมีการแนะนำรัฐบาลสมัยนั้นว่าควรจะทำอย่างไร เพื่อให้ชาติเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ โดยเฉพาะบทความการเมืองหน้า 5 ของพระองค์ท่านในนามของ “ไวรวรรณ” ซึ่งนิพนธ์ด้วยพระปรีชาญาณอันสุขุม ได้สอนให้ผู้อ่านรู้จัก และเข้าใจในเสรีภาพ ตลอดจนบทบาท และหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ด้วยทรงตระหนักดีว่า หนังสือพิมพ์จะเป็นสื่อที่สำคัญสืบต่อไปในอนาคต

แม้ว่าหนังสือพิมพ์ประชาชาติ จะเป็นหนังสือที่มีอิทธิพลมากในสมัยนั้น และสามารถรอดพ้นจากการคุกคามจากฝ่ายปกครอง แต่รัฐบาลก็เคยสั่งปิด “ประชาชาติ” ถึง 2 ครั้ง แต่แต่ละครั้งปิดเพียงวันเดียวเท่านั้น และหนังสือพิมพ์ประชาชาตินี้เอง ที่เป็นแหล่งบ่มเพาะนักหนังสือพิมพ์เด่นๆ ของยุคไว้อย่างมากมาย อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์, มาลัย ชูพินิจ, และ ฯลฯ (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.115-124)

ในด้านการทำหนังสือพิมพ์นั้น มาลัย ชูพินิจ ได้เขียนไว้ใน ชุมนุมนิพนธ์ เพื่อถวายพระเกียรติแก่พระองค์ท่านว่า เสด็จในกรมฯ มักจะเรียกนักหนังสือพิมพ์ไปสอนอยู่เสมอๆ โดยเฉพาะการเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่กล้าหาญ และกล้าเผชิญกับอุปสรรคเพื่อนำความถูกต้องมาสู่มวลชน

“เสด็จในกรมฯ ประทานบทเรียนให้ข้าพเจ้าด้วยว่า ผู้ใดก็ตามที่ความรู้สึกผิดชอบ แจ่มใสย่อมมีพลังอยู่ในตัวของตัว ไม่จำเป็นต้องไปเกรงกลัวในการที่จะเผชิญกับทรศนะ หรือความคิดเห็นของใครที่ตรงกันข้ามกับตน และสิ่งที่คนเราควรจะมีเหตุผลสะพรั่งกล้วมากกว่า ก็ได้แก่ การสรรเสริญเยินยอเกรงใจกัน อุปสรรคทั้งหลายแหล่เป็นเครื่องทดสอบธาตุแท้ของมนุษย์ เท่าๆ กับจำลองธาตุแท้ของชาติทั้งหลาย และชัยชนะใดที่ชีวิตได้มาโดยปราศจากการขวนขวาย ต่อสู้ดิ้นรนย่อมจะหาความภูมิใจได้ยาก

มหาวิทยาลัยแห่งอุปสรรค จึงเป็นมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุด สำหรับผู้ที่จะเรียนรู้สำหรับ **อบรม และทดลองวินัยของศีลธรรม** ไม่ว่าจะเกี่ยวกับเอกชน หรือชาติความจริงนั้น ประวัติศาสตร์ของอุปสรรคและความยากเข็ญทั้งหลาย มิใช่จะไร้อื่นเลย นอกจากประวัติศาสตร์ของความยิ่งใหญ่ และความหมดจดเท่านั้น”

มาลัย ชูพินิจ, “ได้ประทานจากเสด็จในกรม”, ชุมนุมนิพนธ์เพื่อถวายพระเกียรติแด่พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, น.301-302

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

แรงจูงใจสำคัญ อันเปรียบเป็นอุดมการณ์ที่ทำให้ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สถาปนาหนังสือพิมพ์รายวัน “ประชาชาติ” ขึ้นมานั้น ก็คือ

“เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแห่งประเทศไทยในปี 2475 ข้าพเจ้าก็ได้สังเกตเห็นความจำเป็นแห่งหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ที่จะเป็นปากเสียงของประชาชน และเป็นสื่อระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพื่อให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน

กับทั้งเป็นอุปกรณ์ในการเผยแพร่หลักประชาธิปไตยให้ซึมซาบทั่วไป ในหมู่ประชาชนพลเมืองอีกด้วย ข้าพเจ้าจึงได้จัดตั้งหนังสือพิมพ์ “ประชาชาติ” ขึ้นโดยมีคำขวัญว่า **บำเพ็ญกรณีย์ ไม่ตรีจิต วิทยาคม อุดมสันติสุข**”

สิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, ปาฐกถา ณ สโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ วันที่ 2 ส.ค. 2501

และ

“พอเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ฉันก็สังเกตเห็นว่า ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงการปกครองเท่านั้น ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาติไทยทีเดียว มีหลักมูลแห่งวัฒนธรรมของเราจะเปลี่ยนแปลงไปในทางประชาธิปไตย เพราะฉันนั้น ได้คิดตั้งหนังสือพิมพ์ เพื่อจะชี้แจงให้ประชาชนชาวไทยเข้าใจ”

อัครวัฒน์ โอสถานุเคราะห์ (แห่งประเทศไทย สัมภาษณ์กรมหมื่นนราธิปฯ เมื่อ 8 กันยายน 2519):-

“เสด็จในกรมฯ ปุชนิยมบุคคลของชาติ”

(อ้างใน สุกัญญา ตีระวณิช และนันทริกา คุ่มไฟโรจน์, 2528, น.121)

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และความรับผิดชอบต่อสังคม

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเน้นอย่างมากว่า **เสรีภาพของหนังสือพิมพ์** จะต้องดำเนินควบคู่ไปพร้อมๆ กับ **ความรับผิดชอบต่อสังคม** โดยทรงยกตัวอย่างให้เห็นถึงการใช้สิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อเมริกา ที่ต้องผูกพันอยู่กับการเคารพสิทธิ และความรับผิดชอบต่อความเรียบร้อยในสังคมไปพร้อมๆ กัน

“ฉะนั้น การบำเพ็ญกรณีย์ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่ของเราต่อผู้อื่น จึงเป็นกิจที่ควบคู่กับสิทธิ และเสรีภาพของเรา จะหวังได้รับประโยชน์จากสิทธิ และเสรีภาพ โดยไม่ยอมรับภาระแห่งการรับผิดชอบต่อหน้าที่อันเป็นปัจจัยควบคู่กันหาได้ไม่”

.....

“หนังสือพิมพ์ของสหรัฐอเมริกาเสรีภาพเต็มที่.....แต่นั้นแปลว่านักหนังสือพิมพ์อเมริกัน จะทำอะไรก็ได้ทุกสิ่งทุกอย่างตามใจชอบเช่นนั้นหรือ หากมิได้เลย เขาย่อมรู้ว่า ควบคู่กับสิทธิ และเสรีภาพของเขา เขามีหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อที่จะเคารพสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่น และคำนึงถึงความเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน ฉะนั้น แม้แต่การตรวจข่าวในยามสงคราม เขาก็ไม่ต้องใช้วิธีบังคับโดยการออกกฎหมาย แต่ใช้วิธีรัฐบาลขอร้องความร่วมมือจากบรรดาหนังสือพิมพ์”

สิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, ปาฐกถา ณ สโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์: วันที่ 2 ส.ค.2501

ซึ่งถ้าหาก คนหนังสือพิมพ์ยึดแต่อุดมการณ์เสรีภาพในการนำเสนอข่าว และความคิดเห็นโดยไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น หรือค่านึงถือประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยไม่หาทาง **ควบคุมกันเอง** ที่ถือได้ว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดในสถานการณ์ร้ายๆ คนหนังสือพิมพ์ก็อาจจะเผชิญหน้ากับดาบสองคมจากการใช้เสรีภาพอันไร้ขอบเขตจำกัดได้ “เพราะถ้าเราไม่ควบคุมกันเองแล้ว รัฐก็จะควบคุมเราด้วยกฎหมาย โดยอ้างเหตุว่าจำเป็นต้องรักษาขอบเขตเช่นว่านั้นไว้”

“....ข้าพเจ้าเองเชื่อมั่นในหลักเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และมีความปรารถนาอันจริงใจที่จะส่งเสริมหลักเสรีภาพนี้

แต่การใช้เสรีภาพหรือสิทธิของเรานั้น จะต้องเคารพต่อเสรีภาพ หรือสิทธิของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้เสรีภาพจึงมิได้หมายความว่าถึงสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ หากต้องอยู่ในขอบเขตแห่งความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะต้องใช้สิทธิ หรือเสรีภาพของเรา ด้วยความรับผิดชอบ โดยควบคุมตัวเอง ไม่ให้ปฏิบัติเกินขอบเขตดังกล่าวนั้นไป เพราะถ้าเราไม่ควบคุมตัวเองแล้ว รัฐก็จะควบคุมเราด้วยกฎหมาย โดยอ้างเหตุว่าจำเป็นต้องรักษาขอบเขตเช่นว่านั้นไว้”

วิธีให้หนังสือพิมพ์คุมกันเอง, ปกตินกะของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์, 2506

โดย **ความรับผิดชอบ** ในทรรศนะของท่านนอกเหนือจาก “การใช้เสรีภาพในขอบเขตที่สมควร” แล้ว ยังต้องประกอบไปด้วย “การสอบสวนข้อเท็จจริงของข่าวพอควร และ ไม่บิดเบือนคำสัมภาษณ์ เป็นต้น ส่วนการออกความเห็นก็ออกไปโดยบริสุทธิ์ใจ ประกอบด้วยเหตุผล ไม่ใช่ใส่ร้ายป้ายสีกันเป็นการส่วนตัว” และถ้ารัฐบาลเชื่อมั่นในการใช้เสรีภาพของชาวหนังสือพิมพ์ คราวนี้จะไม่มีการควบคุมใดๆ ได้

“...ข้อปรารถนาของหนังสือพิมพ์ก็คือ ใคร่จะมีเสรีภาพบริบูรณ์ แต่ในประเทศที่หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพบริบูรณ์นั้น หนังสือพิมพ์แสดงตนให้เห็นว่า **ใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่สมควร** โดยเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของรัฐบาล คือสอบสวนข้อเท็จจริง ของข่าวพอควร และไม่บิดเบือนคำสัมภาษณ์ เป็นต้น

ส่วนการออกความเห็น ก็ออกไปโดยบริสุทธิ์ใจ ประกอบด้วยเหตุผล ไม่ใช่ใส่ร้ายป้ายสีกันเป็นการส่วนตัว นี้แหละ เป็นความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะต้องแสดงออกมาให้ประชาชน และรัฐบาลเชื่อมั่นเสียก่อน จึงจะมีเสรีภาพบริบูรณ์ อันปราศจากการควบคุมของรัฐบาลได้ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ซึ่งควรมีโดยแน่นอนนั้น จึงจะได้เพิ่มพูนขึ้นเป็นลำดับ ตามความก้าวหน้าแห่งความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์ และระเบียบการที่หนังสือพิมพ์จะควบคุมกันเองได้” (น.39)

สื่อสารมวลชนคืออะไร, ปาฐกถาของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์, วันนักข่าว, 5 มีนาคม 2507

๑ ความถูกต้อง และความจริง

ในประเด็น **ความถูกต้อง และความจริง** ท่านทรงเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์มักจะผิดพลาดในหลักการ 2 ประการนี้อยู่บ่อยที่สุด เฉพาะการลงข่าวที่เกี่ยวกับตัวของท่านเอง โดยท่านมักจะพบ การลงข่าว และความเห็นที่คลาดเคลื่อน หรือบิดเบือนไปจากความจริง อยู่เสมอ ซึ่งท่านก็ได้ใช้ความเป็นนักวารสารศาสตร์แก้ปัญหาดังกล่าว โดยไม่ต้องคอยแก้ข่าวอยู่ตลอดเวลา นั่นก็คือ **ขอร้องให้รายงานข่าวให้ถูกต้อง** แล้วถ้าอยากแสดงความเห็นใดๆ ก็แสดงลงไปในบทความแทน

“ข้อบกพร่องของหนังสือพิมพ์ ซึ่งข้าพเจ้าประสบมากับตนเอง ก็คือ **การลงข่าว และความเห็นคลาดเคลื่อนจากคำพูด หรือคำสัมภาษณ์ของข้าพเจ้า** บางทีก็เข้าเกณฑ์บิดเบือน จริงอยู่ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะแก้ข่าว แต่ข้าพเจ้าได้หาทางอื่นแก้ไข และก็มีผลดีที่จะแถลงว่า เป็นผลสำเร็จคือ ข้าพเจ้าได้ขอให้ผู้สื่อข่าวรายงานให้ถูกต้อง ส่วนการแสดงความคิดเห็น หรือวิพากษ์นั้น ขอให้แสดงในบทนำ หรือบทความ เมื่อกระทำดังนี้แล้ว ข่าวคำพูดของข้าพเจ้าที่ส่งออกไปนอกประเทศก็ไม่คลาดเคลื่อนดังแต่ก่อน **ส่วนเสรีภาพในการตีพิมพ์ข้าพเจ้า ยังใช้ได้โดยสมบูรณ์**”

สิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, ปาฐกถา ณ สโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์: วันที่ 2 ส.ค.2501

ในด้านหลักการ การแยกข่าว กับความเห็น ออกจากการโดยเด็ดขาด นี้ “มาลัย ชูพินิจ” หนึ่งในลูกศิษย์ในการทำหนังสือพิมพ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า “ท่านวรรณ” เป็นนักการวารสารศาสตร์ที่สำคัญ และมีหลักการน่านับถือ ที่เป็นผู้ริเริ่มนำหลักการดังกล่าวมาใช้เป็นคนแรกอีกด้วย

“นอกจากข้าพเจ้า พวกเราทุกคนได้รับบทเรียนอันยิ่งใหญ่ในการทำหนังสือพิมพ์ ซึ่งเราคิดว่าเรารู้มากพอแล้วในวันนั้น ถึงคุณค่าของการเสนอข่าวอย่างสุภาพ ถึงการยอมรับฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจในความเดือดร้อนของผู้ที่เป็นเจ้าทุกข์ในข่าว ได้รับถึงศัพท์และความของซึ่งพวกเราเพิ่งได้ยินเป็นครั้งแรก การแยกข่าวกับความเห็นออกจากกันโดยเด็ดขาด และทัศนคติที่แสดงตามข้อเท็จจริงของรายงานข่าวที่คลาดเคลื่อน ย่อมจะบิดเบือนตามไปด้วยอย่างช่วยไม่ได้แม้ไม่มีเจตนา”

มาลัย ชูพินิจ, “ได้ประทานจากเสด็จในกรม”, ชุมนุมนิพนธ์เพื่อถวายพระเกียรติแด่พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปวงศ์ประพันธ์, น.301-302

๑ ความยุติธรรม

นอกเหนือจากการใช้เสรีภาพอย่างมีสัมปชัญญะแล้ว กรมหมื่นนคราธิปฯ ยังได้ชี้ให้เห็นว่า นักข่าวยังต้องมี **ความยุติธรรม** ประกอบกันไปด้วย กล่าวคือ ต้อง **เคารพสิทธิของผู้อื่น** รวมทั้ง **เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความคิดเห็นต่างไปจากเราได้แสดงความคิดเห็นตอบโต้ได้ในขณะเดียวกัน**

“ข้อสำคัญในการใช้เสรีภาพ ดังข้าพเจ้าได้บรรยายมาแล้วก็คือ ผู้ใช้เสรีภาพจะต้องมีธรรมะเครื่องยับยั้งชั่งใจ ให้คอยเคารพต่อสิทธิของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา และผู้ที่ถูกหนังสือพิมพ์ว่าเอา ก็ควรอด

ยอมใช้ขันติธรรม เพื่อให้โอกาสให้เขาแสดงข้อความ และความเห็นได้ตามเสรีภาพของเขา ถ้าสถานะการณ์เข้าขีตนี้ ก็จะไม่มีความจำเป็นที่รัฐบาลจะควบคุม”

สิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, ปาฐกถา ณ สโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์: วันที่ 2 ส.ค.2501

๐ ความเป็นกลาง และวิชาชีพนิยม

เช่นเดียวกับหลักการ **ความเป็นกลาง** ที่ท่านทรงเห็นว่า เป็นหลักการของผู้ที่ต้องการจะเป็นนักหนังสือพิมพ์โดยอาชีพ (**วิชาชีพนิยม**) จะต้องมุ่งมั่น และ ทรงตัวอยู่ให้ห่างจากสิ่งที่มีผิด ที่ทุจริต ที่ยั่วยวน นอกจากนั้น นักหนังสือพิมพ์ก็จะต้องรักษาหลักการต่างๆ ดังที่อ้างถึงมาแล้วไปในขณะเดียวกัน เพื่อจะรักษาเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่ถูกคุกคาม

“ทุกท่านจงปฏิญาณต่อสิ่งที่ท่านนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ว่า ท่านจะจงรักภักดีต่อวิชาการหนังสือพิมพ์ และจะยุติธรรม และเมื่อแม่ต่อมนุษย์ทั้งปวง ว่าท่านจะดำรงชีวิต และประกอบศิลปการของท่านด้วยความซื่อตรง และเกียรติยศ เหตุการณ์ ข้อคิด หรือความเร่าร้อนอันใด ซึ่งท่านจะแตกต้องในการเขียนของท่าน ก็ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์อันดีของเพื่อนมนุษย์ทั้งปวงของท่าน อย่างมากที่สุดเท่าที่ท่านสามารถจะทำได้ โดยทรงตัวอยู่ให้ห่างจากสิ่งที่มีผิด ที่ทุจริต ที่ยั่วยวนผู้อื่นให้ชั่วร้ายว่าท่านจะใช้ฝีมือของท่านเพื่อความจริงตามที่ท่านเห็นใจของท่านเท่านั้น และจะไม่กล่าวอะไรเพื่อความมุ่งประสงค์อีกอย่างหนึ่งแม้ว่าจะมีผู้ขอร้อง กับทั้งจะไม่เสนอแนะอะไรเช่นนั้นด้วย ท่านได้เห็น หรือได้ยินสิ่งใดในชีวิตมนุษย์ ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่ร้ายหรือดี ท่านก็จะไม่ระงับเสีย ทั้งนี้ ท่านจงปฏิญาณเถิด ขอให้ทุกท่านก้มศีรษะลง เพื่อเป็นเครื่องหมายว่า ยินยอม ณ บัดนี้ ถ้าท่านจริงใจต่อคำปฏิญาณของท่าน ก็ขอให้ท่านประสบความเจริญรุ่งเรือง และชื่อเสียงดีตลอดไป และถ้าปรากฏว่าท่านทวนสาบานของท่าน ก็ขอให้ตรงกันข้าม ขอให้นักหนังสือพิมพ์ บำเพ็ญตนตามคำปฏิญาณเถิด เสรีภาพจะเป็นของท่านแน่นอน”

สิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, ปาฐกถา ณ สโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์: วันที่ 2 ส.ค.2501

โดยท่านยังได้นำเสนอทางออกแห่งเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ ที่จะไม่ได้ถูกคุกคามได้อีก นั่นคือ การจัดทำจรรยาบรรณหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติให้กับหนังสือพิมพ์ เช่นที่ในต่างประเทศ ได้มีการจัดทำขึ้น อันเป็นส่วนหนึ่งในการควบคุมตนเอง จนอาจจะทำให้รัฐบาลไม่สามารถหาข้ออ้างมากำหนดควบคุมหนังสือพิมพ์ได้อีกต่อไป

“ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้า จึงนึกว่า ถ้าสมาคมนักหนังสือพิมพ์ของเราจัดทำประมวลมรรยาทนักหนังสือพิมพ์ขึ้นบ้าง ก็จะเป็นการดี นานไปก็มีคุณค่าทางศีลธรรม มากขึ้น และเมื่อหนังสือพิมพ์มีวินัยของตนเองดีแล้ว รัฐบาลก็อาจผ่อนคลายการควบคุมเพื่อให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพทัดเทียมอารยประเทศ”

วิธีให้หนังสือพิมพ์คุมตนเอง, ปกิณกะของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปวงศ์ประพันธ์, 2506

๑ กุหลาบ สายประดิษฐ์:- (2448-2517)

กุหลาบ เริ่มชีวิตนักหนังสือพิมพ์ กับนิตยสาร “เสนาศึกษา และแพทยศาสตร์” เป็นเวลาสั้น ๆ รวมทั้งได้เขียนบทความสั้น ๆ ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ต่างๆ อาทิ ประชาชาติ, ศรีกรุง, สยามสมัย, เริงรมย์, ปิยะมิตร, อักษรสาส์น, มหาวิทยาลัย ฯลฯ และเขียนนวนิยายที่ได้รับความนิยมอย่างมาก อาทิ แลไปข้างหน้า, สงครามชีวิต ฯลฯ โดยเขาอาศัยทั้งหนังสือพิมพ์ และหนังสือ เป็นสื่อในการเผยแพร่ความคิด และมีอิทธิพลอย่างลึกลับต่ออนุชนรุ่นหลัง

ในด้านหนังสือพิมพ์ เขาได้ก่อตั้งนิตยสาร สุภาพบุรุษ (2472) เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ บางกอกการเมือง (2473) และไทยใหม่ (ไม่ทราบ พ.ศ.) ก่อนที่จะมาร่วมงานกับกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (ม.จ.วรรณไวทยากร) ที่หนังสือพิมพ์ “ประชาชาติ” (2475) โดยรับผิดชอบในฐานะบรรณาธิการ จนในที่สุดต้องยกที่มือออก เมื่อเกิดเขียนบทความไปกระทบกระทั่งผู้มีอำนาจสมัยนั้น

กุหลาบ เผชิญกับอำนาจมือหลายต่อหลายครั้ง เริ่มตั้งแต่ปี 2474 ที่เขาเขียนบทความชื่อ มนุษยภาพ ไปลงในหนังสือพิมพ์ “ศรีกรุง” จนหนังสือพิมพ์ถูกปิด และถูกสั่งยึดใบอนุญาต ต่อมาในปี 2495 ร่วมกับเพื่อนักหนังสือพิมพ์เรียกร้องให้รัฐบาลเลิกล้มระบบเซ็นเซอร์ และถูกจับใส่ข้อหา “ขบถสันติภาพ” เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 ได้ออกจากคุกเมื่อปี 2500

เมื่อมีชีวิตอยู่ กุหลาบได้ “ปั้น” คนจำนวนมาก ให้เป็นนักหนังสือพิมพ์ และนักเขียน ที่ดี แม้ในยามที่เขาหาชีวิตไม่แล้ว กุหลาบก็ยังคงเป็นประทีปแห่งความคิดของคนอีกเป็นจำนวนมาก ตลอดชีวิตเขาได้ต่อสู้เพื่อความชอบธรรม เพื่อเสรีภาพทางความคิด จึงได้เผชิญกับอำนาจมืดมจนต้องหลบหลีกหนีหน้าไปตายในแผ่นดินที่ไม่ใช่บ้านเกิด (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มโพธิ์จันทร์, 2528, น. 20-30)

๑ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

อุดมการณ์ประชาธิปไตย นับเป็นอุดมการณ์ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำตัวของกุหลาบ สายประดิษฐ์ ที่ทำให้นักหนังสือพิมพ์ในรุ่นหลังๆ ยึดถือเอาเป็นแบบอย่างในการประกอบวิชาชีพ ดังที่ เสถียร จันทิมาธร (2525) ได้สรุปไว้อย่างน่าฟังว่า

“...ไม่ว่า “มือ” ของกุหลาบ สายประดิษฐ์ จะแตะเข้าไปยังหนังสือพิมพ์ฉบับใด นั้นหมายถึงการริเริ่มใหม่ๆ ในการ “ให้สิ่งที่ดีที่สุด” แก่ประชาชน ความคิดที่เป็นพื้นฐานในการทำงานของเขาโดยตลอดมาประการหนึ่งคือ การนำความริเริ่มสร้างสรรค์ในการยกระดับ และยกฐานะแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ให้สูงเด่นยิ่งขึ้น; อีกประการหนึ่งคือ การต่อสู้เผยแพร่ความคิดเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง”

เสถียร จันทิมาธร, วันนักข่าว, 5 มีนาคม, 2525, น.57

ซึ่งแนวคิดด้านประชาธิปไตยของกุหลาบนั้น ได้ปรากฏอยู่ทั่วไปให้เห็นได้ในบทความต่างๆ ที่เขาได้เขียนเอาไว้เป็นจำนวนมาก โดยที่เขาเขียนอย่างกล้าหาญ มิได้เกรงกลัวต่ออิทธิพลต่ออำนาจแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น

“.....รัฐบาลของประเทศประชาธิปไตย มิได้มีขึ้นเพื่อที่จะปกครองประเทศไปตามอำเภอใจของตน หรือของพวกพ้องกลุ่มน้อยๆ ของตน รัฐบาลที่จะเป็นประชาธิปไตย จะต้องกำหนด และปรับปรุงนโยบายให้เป็นตามมติมหาชน

....รัฐบาลที่ดำเนินนโยบายฝืนมติมหาชน จะเรียกว่ารัฐบาลของใครก็เรียกได้ทั้งนั้น แต่จะเรียกว่ารัฐบาลของประชาชนนั้นหาได้ไม่”

เพื่อประชาธิปไตย, 13 กรกฎาคม 2500, (ใน:- สุภา ศิริमानนท์, 2529, น.313-4)

และ

“...เมื่อประชาชนมีความรักสิ่งใด และปรารถนาที่จะเชิดชูสิ่งที่เขารักอย่างมีความสำนึกแล้ว บทเรียนในประวัติศาสตร์ได้ให้คำตอบไว้ชัดเจนแล้วว่า การขัดขวางย่อมเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ทางแห่งความสวัสดิ์ของพวกนักการเมืองมีอยู่แต่ทางเดียว คือการเข้าร่วมในขบวนการของประชาชน ไปกับประชาชน และร่วมความรักกับประชาชน

ผู้ใดต้องการอำนาจ ชนิดที่จะละลายไปโดยเร็ว เหมือนหยาดน้ำค้าง เมื่อต้องแสงแดด จงแสวงหาจากปิ่น และการยอมตนเป็นทาสของอำนาจต่างประเทศ ซึ่งมีให้เห็นแก่ใครนอกจากผลประโยชน์ของเขาเอง

...ผู้ใดต้องการอำนาจ ที่ประกอบไปด้วยพรแห่งธรรม และความยั่งยืน จงแสวงหาจากประชาชน และในท่ามกลางสหายจากประชาชนของท่าน

...ท่านนักการเมืองทั้งหลาย เวลายังมีเหลืออยู่ที่จะให้ท่านเลือก จงลงมือเสียเถิด”

ชูคบเพลิงประชาธิปไตย, 3 ธันวาคม 2499, อ้างใน “วรรณสาส์นสำนึก เล่ม 1, น. 313”

กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นคนหนังสือพิมพ์ที่ยึดมั่นในหลักการอย่างเคร่งครัด โดยในขณะที่เขาเรียกร้องในเสรีภาพแห่งการแสดงความคิดเห็น ที่เปรียบเป็น สตราวุธอยู่ในมือ แต่เขาก็เห็นด้วยว่า เสรีภาพนั้นจะต้องมีจรรยาบรรณ และธรรมะในการนำมาใช้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ไม่ใช่ใช้เพื่อทำร้ายซึ่งกันและกัน ราว โจรโพกผ้าเหลือง

“นักหนังสือพิมพ์นั้น ก็เหมือนคนผู้ถือสาตราวุธอยู่ในมือ คนถืออาวุธที่มีเกียรติยศจำต้องมีจรรยา และธรรมะในการใช้อาวุธ นักหนังสือพิมพ์ก็เช่นเดียวกัน มีปากกาเป็นอาวุธ จะใช้ปากกาเป็นคุณเป็นโทษ แก่ผู้ใดก็ย่อมจะใช้โดยมีจรรยา และธรรมะ ตามที่รับนับถือกันในวงการหนังสือพิมพ์ที่มีอารยธรรม.....

ข้าพเจ้าคิดว่า สมัยของการใช้ปากกาในวงการหนังสือพิมพ์ ทำนองโจรโพกผ้าเหลือง ได้ผ่านไป แล้ว และจะไม่กลับคืนมาอีก ความดูร้ายในการใช้ปากกา โดยปราศจากจรรยา และธรรมะ ควรจะได้อันสุดลงแล้ว การใช้ปากกาเยี่ยงโจรใช้อาวุธนั้นย่อมเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของวงการหนังสือพิมพ์ และย่อมจะได้รับประณามอย่างแรง จากวงการหนังสือพิมพ์ปัจจุบัน คนทั้งหลายควรหวังได้ว่า จะได้เห็นแต่อัศวินแห่งหนังสือพิมพ์ และอัศวินแห่งหนังสือพิมพ์ ก็ควรระลึกไว้เสมอว่า จะพยายามแสดงจรรยา และธรรมะของหนังสือพิมพ์ ให้คนทั้งหลายประจักษ์ และนอนตาหลับสนิทได้ อัศวินแห่งหนังสือพิมพ์ยอมดำรงตนไว้ ในฐานะเป็นนาถของผู้หนีร้อนมาพึ่งเย็น”

อิสสรชน, “ที่นี่และที่นั่น” ใน ประชาชาติ, 19 พ.ค. 2519 (ใน:- สุภา ศิริमानนท์, 2536, น. 14-5)

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ทวีป วรดิถ (ใน กุหลาบ สายประดิษฐ์, 2544, น.18) ระบุว่า กุหลาบ ได้มีบทบาทในเรื่องเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น และการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแต่ต้น ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ด้วยการเขียนบทความลงใน ศรีกรุง ว่าด้วยมนุษยภาพ ความจริง โดยเนื้อหา ก็คือการเรียกร้องเสรีภาพของบุคคลในฐานะพลเมืองของประเทศ ซึ่งก็เป็นการเรียกร้องเสรีภาพ ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ถือชาติกำเนิดเป็นมาตการวัดคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ยังผลให้หนังสือพิมพ์ “ศรีกรุง” ถูกปิด แทนพิมพ์ถูกกล่าวโทษ

“.....เรามีความภูมิใจแต่เพียงน้อยนิดที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย ซึ่งตามประวัติศาสตร์ และพงศาวดารได้แสดงว่าเราเป็นไทแก่ตัว **เรามีอิสรภาพทั้งในทางปฏิบัติ และในทางความคิด ละม้ายคล้ายคลึงกับอิสรชนทั้งหลายในโลก** แต่ข้าพเจ้าให้วิตกว่าในความเป็นไปที่เราได้เผชิญหน้าอยู่ เราได้ทำลายความภูมิใจอันเล็กน้อยอันนั้นเสียแล้ว **เราได้ม้วนตัวของเราเข้าไปเป็นทาสความคิดของผู้อื่น** นั่นก็เพราะเหตุอย่างเดียว คือเราพากันยอมสละเสียซึ่งการสู้หน้ากับความเป็นจริง.....”

“มนุษยภาพ -๑-“, ศรีกรุง, 10 ม.ค. 2474, (ใน “นิพนธ์สาร ศรีบูรพา เล่ม ๑, น.62)

โดยในบรรดาหลักการต่างๆ ของวิชาชีพหนังสือพิมพ์แล้ว กุหลาบ สายประดิษฐ์ ให้ความสำคัญกับ **เสรีภาพของหนังสือพิมพ์** เป็นประการสำคัญที่สุด เพราะถ้าขาดสิ่งนี้แล้ว ไม่ว่าจะโดยเจตนา หรือมิได้เจตนา หนังสือพิมพ์ก็จะเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดีไม่ได้ รวมทั้ง ไม่สามารถเป็นตัวแทนให้กับประชาชนในสังคมประชาธิปไตยเช่นนานาอารยประเทศได้

“สารัตถะแห่งชีวิตของหนังสือพิมพ์ อาจจะมีอยู่หลายอย่าง แต่สิ่งที่ข้าพเจ้าคำนึงมากที่สุด คือ **ความเป็นอิสระ** เพราะว่า ถ้าขาดสิ่งนี้เสียแล้ว หนังสือพิมพ์ก็จะเป็นหนังสือพิมพ์ไปไม่ได้ หรืออย่างน้อยก็จะเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดีไม่ได้

หนังสือพิมพ์จะบำเพ็ญหน้าที่ของคนได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความเป็นอิสระที่หนังสือพิมพ์นั้นมีอยู่ ถ้าหนังสือพิมพ์ขาดความเป็นอิสระแล้ว ก็อย่าได้อวดอ้างไปเลยว่า เราจะบำเพ็ญหน้าที่

ของเราโดยเต็มที่ เว้นแต่เมื่อเราพูดเช่นนั้น เราจะหมายความว่า คนเจ็บใกล้จะตายพูดออกมาว่า เขาจะต่อสู้กับความตายโดยเต็มที่ คือเต็มกำลังของร่างที่มีแต่โครงกระดูก และความเจ็บปวดทรมานอย่างสุดที่จะต่อสู้ได้

อิสรภาพของหนังสือพิมพ์อาจจะสูญเสียไปได้ ด้วยความจําแนงใจ ของหนังสือพิมพ์เอง คือ การนำตนเข้าไปอยู่ในอาณาเขตมอบหมายของบุคคล หรือหมู่คณะหมู่ใดหมู่หนึ่ง ซึ่งประโยชน์ของเข อาจจะขัดกับสาธารณประโยชน์ ความสูญเสียอิสรภาพในประการเช่นนี้ เป็นการสูญเสียไปอย่างน่าอนาถใจยิ่ง เพราะเป็นการยอมรับเอาด้วยความสมัครใจของหนังสือพิมพ์เอง เพื่อแลกเปลี่ยนกับประโยชน์ส่วนตัว อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่หนังสือพิมพ์จะได้มาเป็นการตอบแทน

อย่างไรก็ตาม การสูญเสียอิสรภาพด้วยความไม่สมัครใจ มีทางเป็นไปได้มากกว่า บางทีเราก็อาจสูญเสียอิสรภาพไป โดยที่เราไม่รู้ตัวเลยก็เป็นได้ โดยมากเรามักจะสูญเสียอิสรภาพไป โดยทางอิทธิพลต่างๆ ที่ครอบงำเราอยู่ เป็นต้นอิทธิพลแห่งการมุ่งแสวงหาประโยชน์ในด้านการค้ามากเกินไป การที่หนังสือพิมพ์ต้องสูญเสียอิสรภาพไป โดยทางอิทธิพลต่างๆ ซึ่งยากจะหลีกเลี่ยงได้ก็ดี หรือไม่พยายามเห็นยวรั้งยั้งใจไว้ก็ดี เป็นเรื่องที่ได้คร่ำครวญกันอยู่ แม้ในวงการของหนังสือพิมพ์ในประเทศอังกฤษ ซึ่งอิสรภาพเป็นยอดยาคติพิศวาสของเขา ส่วนอิสรภาพซึ่งถูกบั่นทอนรอนไปโดยทางรัฐนั้น เป็นเรื่องที่ได้เห็นกันอยู่โดยชัดแจ้งแล้ว

การสูญเสียอิสรภาพไปโดยไม่รู้สีกตัวนั้น มักจะเป็นผลของการที่หนังสือพิมพ์ยังไม่สำนึกตระหนัก ในหน้าที่อันแท้จริงของตน สำหรับในประเทศที่การหนังสือพิมพ์เจริญรุ่งเรืองเต็มที่แล้ว การสูญเสียอิสรภาพไปโดยนัยเช่นนี้ เป็นอันไม่มีทางจะเป็นไปได้ แต่สำหรับในประเทศที่การหนังสือพิมพ์ยังไม่เจริญ เช่นในประเทศของเราเป็นอาทิ ความไม่สำนึกตระหนักในขอบเขต แห่งหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ มักเป็นเหตุให้หนังสือพิมพ์ยอมพลีอิสรภาพของตน โดยทั้งที่ไม่เคยมีใครเรียกร้องเลย การยอมพลีอิสรภาพโดยนัยเช่นนี้ เป็นเรื่องที่น่าอัปอายอย่างยิ่ง.....

ถ้าเราปรารถนาให้หนังสือพิมพ์ของเรา มีความเป็นอยู่อย่างเข้มแข็ง และมีอิสรภาพยิ่งใหญ่เพียงใด เราก็จะต้องพิทักษ์ รักษาอิสรภาพเฉพาะตัวของเรา ไว้ให้มั่นคงเพียงนั้น กล่าวคือ อย่าเอาอิสรภาพของเรา ไปเสี่ยงแลกกับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งอิสรภาพควรเป็นยอดยาคติพิศวาส ของพวกเรา เช่นเดียวกับที่ได้เป็นอยู่แก่บรรดานักหนังสือพิมพ์ในประเทศประชาธิปไตย ที่เจริญรุ่งเรืองทั้งหลาย”

กุหลาบ สายประดิษฐ์, “หนังสือพิมพ์”, นสพ.ประชามิตร, 1 พ.ค. 2482

(ใน นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น. 228-232)

การเข้ามาควบคุมการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควบคุมเสรีภาพในการแสดงออก ทำให้กุหลาบ รู้สึกเจ็บปวดอย่างมาก ที่ไม่เพียงแต่ปิดกั้นเสรีภาพในการรู้เห็นของประชาชนแล้ว ยังมีผลเสมือนหนึ่งว่า เป็นการควักดวงตาของรัฐบาลออกทิ้งเสียเอง และบดขยี้มโนธรรมของรัฐบาลเสียเอง ซึ่งเขาได้เขียนบทความแสดงความรู้สึกแห่งการสูญเสียเสรีภาพไว้ว่า

“เหตุการณ์การเมืองในระหว่างสี่ห้าปีมานี้ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นอันหนึ่งอันเดียว กับเสรีภาพของประชาชน เมื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ถูกล่ามด้วยโซ่ตรวนโดยข้ออ้างกฎหมายที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ประชาชนก็ขาดอาวุธอันสำคัญ และจำเป็นเพื่อป้องกันเสรีภาพของเขา เสรีภาพของประชาชน ในประการต่างๆ ก็ถูกล่ามโซ่ตรวนไปด้วย รัฐบาลที่จมอยู่ในโมหะคิดเห็นว่าการกดขี่ทำลายเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จะทำให้ฐานะของรัฐบาลมั่นคงขึ้น รัฐบาลคิดเห็นว่าจะได้รับความผาสุกจากการระบอบความเจ็บใจออกไปในรูปนั้น เป็นความจริงว่าหนังสือพิมพ์ ได้ถูกทอดทิ้งให้กลิ้งกลืนความเจ็บปวด แต่ลำพังหรือ? หากมิได้เลย ความเจ็บปวดที่หนังสือพิมพ์ได้รับ ได้แผ่เข้าไปในหมู่มชน แม้ไฟศาลไปในมหาชน ความเจ็บปวดนั้น ได้แล่นเข้าไปในดวงใจทุกดวง ที่มีมนุษยธรรม และที่รักความยุติธรรม ปฏิบัติเช่นนี้หรือ ที่ทำให้ฐานะของรัฐบาลมั่นคงขึ้น? ที่นำความผาสุกมาให้รัฐบาล? ยิ่งไปกว่านั้น การกดขี่ทำลายเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ยังมีผลเสมือนหนึ่งว่าเป็นการควักดวงตาของรัฐบาลออกทิ้งเสียเอง และบดขยี้มโนธรรมของรัฐบาลเสียเอง เมื่อรัฐบาลได้ลงมือทำลายเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และทำร้ายชาวหนังสือพิมพ์อย่างไม่เป็นธรรมนั้น รัฐบาลคงคิดไปไม่ถึงว่าจะส่งผลไปไกลถึงปานนั้น.....

..การวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ที่มีความรักชาติด้วยน้ำใสใจจริง และไม่มีความเกลียดชังอาฆาต ผู้มีความเห็นต่างกันในทางการเมืองเป็นการส่วนตัว ก็ดำเนินไปในทางร่วมมือกับรัฐบาล โดยชี้ข้ออ่อนแอ และข้อที่เสื่อมประโยชน์ของประเทศชาติในนโยบายของรัฐบาล เพื่อเร่งเร้าให้รัฐบาลปรับปรุงนโยบายของรัฐบาลเสียใหม่

เราไม่อาจจะชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์ ที่รัฐบาลได้รับจากการให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ ได้อย่างละเอียดพอควรในบทความเรื่องเดียว จึงจำเป็นจะต้องกล่าวโดยสรุปว่า.....ถ้ารัฐบาลไม่ทำการกดขี่ปองร้ายหนังสือพิมพ์อย่างสิ้นสติ และยอมฟังคำเตือนวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์แล้ว บุคคลในคณะรัฐบาลจะไม่มาถึงขนาดที่เมามาแล้ว และจะไม่หลงลืมตัว และเสียตัวไปถึงขนาดที่ได้เสียไปแล้ว

...จงพอใจในการกินยาขมเถิด เพราะมันจะตอบแทนด้วยการป้องกันให้ท่านตกไปในความเมาได้

อย่าขังเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เลย เพราะถึงท่านจะขังมันเท่าใด มันก็จะต้องกลับมาวันยังค่ำ ถ้าท่านไม่เปิดประตู ดันรับเมื่อได้ยินเสียงเคาะ มันก็ต้องเข้ามาทางหน้าต่าง หรือพังประตูเข้ามาจนได้ เพราะมันต้องการที่อยู่อันสมควร อย่างน้อยก็เช่นเดียวกับที่ท่านต้องการเหมือนกัน” ..การไม่กดขี่เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้น นับได้ว่าเป็นมงคลข้อหนึ่ง แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะมีได้ตรัสไว้ในมงคล ๓๘ กิติ”

อิสสรชน, คุณค่าแห่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ , อ้างใน นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น.102-6

และ

“คนเราต้องการโอกาส แม้โอกาสที่จะรักชาติของเขา...และเมื่อเขาเป็นส่วนหนึ่งของชาติ เขาก็ควรจะได้รับโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นในส่วนได้ส่วนเสีย ที่เป็นส่วนได้เสียของชาติ และความคิดเห็น

ของเขาก็จะต้องถูกนับ และถูกจดไว้ เป็นความคิดเห็นอันหนึ่ง ในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของชาติ การที่ใครจะทำอะไรไป โดยไม่คำนึงถึง และไม่ยอมรับนับถือความคิดเห็นของมวลชนพี่น้องชาวไทย จะประกาศว่าเขากระทำไปในนามของชาติไม่ได้ เขาจะประกาศได้ก็แค่เพียงว่า นั่นเป็นการกระทำตามความเห็นของเขาและพวกพ้องของเขาเท่านั้น”

กุหลาบ สายประดิษฐ์, ความรำลึกในวันชาติ, 20 มิ.ย. 2500, (ใน นิพนธ์สารศรีบูรพา เล่ม1 น. 57)

อย่างไรก็ดี แม้ว่า ในยุคสมัยของเขา เสรีภาพหนังสือพิมพ์ถูกสะกดกั้น ด้วยอำนาจแห่งเผด็จการรัฐ แต่เขาก็ยังหวังว่าหากมีการชี้แจง บอกเล่าถึงความจำเป็นให้กระจ่าง ในที่สุดฝ่ายผู้มีอำนาจ ก็คงจะยินยอมให้เสรีภาพคืนกลับสู่มือของนักหนังสือพิมพ์

“....แม้ถึงเวลานี้ หนังสือพิมพ์ในประเทศเรายังไม่มีเสรีภาพ เช่นในต่างประเทศก็ตาม แต่เราก็จำเป็นจะต้องชี้แจงแนะนำอยู่เสมอว่า เสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นแก่ระบอบประชาธิปไตย และเราก็จะต้องช่วยกันอบรมพลเมืองของเรา ให้ซาบซึ้งในคุณค่าของเสรีภาพ ให้มีความกระหายในเสรีภาพ....”

“ประชาธิปไตย”, สุภาพบุรุษ, 28 ก.พ. 2482,

(ใน “สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.20)

ความอึดอัดใจ ในการถูกจำกัดซึ่งเสรีภาพของเขา ได้ปรากฏอยู่ในงานเขียนชิ้นต่างๆ ของเขา ทั้งบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือแทรกอยู่ระหว่างบรรทัดในหน้านวนิยายที่เขาเขียนขึ้นในช่วงเวลานั้น

“เราไม่ต้องการจะยิงกับใครด้วยกระสุนเหล็ก และด้วยการใช้อำนาจข่มขู่ผู้อื่น แต่เราจะยิงต่อไป ด้วยกระสุนแห่งถ้อยคำและเหตุผล จนกว่าเราจะล้มลงและหมดกำลัง เรายิงเพื่อความถูกต้องชอบธรรม .....

ศรีบูรพา, แลไปข้างหน้า, น.131 (ใน:- สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, , น.20)

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

แม้ในขณะที่เรียกร้องหาเสรีภาพแห่งการแสดงความคิดเห็น กุหลาบ ก็ไม่ได้ลืมว่า **ความรับผิดชอบต่อสังคม** ก็ต้องดำเนินไปพร้อมๆ กับเสรีภาพ เพราะว่าเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ อาจสูญเสียอิสรภาพได้ แม้ไม่ถูกจับกุม หรือคุมขังเลย หากจากปฏิบัติวิชาชีพในทางที่ผิด ไม่สุจริต ไม่ชอบธรรม และไม่รับผิดชอบต่อสังคม ปราศจากหลักการ หรือ อื่นๆ โดยเขาเปรียบไว้อย่างลึกซึ้งว่า นักหนังสือพิมพ์เช่นนี้ ได้ ขายตัว หรือ ขายอุดมการณ์ของตนจนหมดสิ้น

“...ข้าพเจ้ามาระลึกดูเห็นว่า การสูญเสีย อิสรภาพของหนังสือพิมพ์นั้น มิใช่จะมีเหตุอยู่แต่ที่ว่า รัฐบาลพิมพ์ได้ใช้อำนาจพลการ จับกุมหนังสือพิมพ์ไปคุมขังให้ได้ทุกขเวทนาอย่างเดียว แม้หนังสือพิมพ์จะไม่ถูกจับกุมคุมขังเลย ก็อาจสูญเสียอิสรภาพได้ ด้วยการสละอุดมการณ์ของตน เพื่อแลกกับลาภ

สการ อันไม่สุจริต และไม่ชอบธรรม นักหนังสือพิมพ์อาจสูญเสียอิสรภาพได้ด้วยการประกอบกรหนังสือพิมพ์ โดยปราศจากหลักการ หรือโดยอาการตลบตะแลง เพียงเพื่อจะได้มาซึ่งสินจ้างรางวัลเท่านั้น

การสูญเสียอิสรภาพของนักหนังสือพิมพ์ในประการหลัง คือมิใช่โดยการใช้อำนาจผลการของรัฐบาลทมิฬ การสูญเสียอิสรภาพของนักหนังสือพิมพ์โดยการขายตัว หรือขายอุดมการณ์ หรือหลักการเสีย นั้น เป็นการสูญเสียอันล้ำลึก และเป็นผลร้ายแก่สังคม ยิ่งกว่านักหนังสือพิมพ์ถูกจับกุมคุมขังหลายเท่า”

กุหลาบ สายประดิษฐ์, การสูญเสียอิสรภาพของนักหนังสือพิมพ์, 16 ม.ค.2489,
ใน นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น.126

การแสดง **ความรับผิดชอบต่อสังคม** นี้เอง จะนำมาซึ่งความเชื่อถือของประชาชน ซึ่งถือรางวัลอันสำคัญที่สุดในการประกอบวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ทุกๆ คน

“ข้อนำเป็นห่วงกังวลนั้น อยู่ที่ **ความเชื่อถือของประชาชน** ในบริการของหนังสือพิมพ์ ในความสุจริตของหนังสือพิมพ์ และในความเห็นแก่ประโยชน์สาธารณะของหนังสือพิมพ์ ความเชื่อถือของประชาชนเป็นสิ่งที่พึงแสวงให้ได้มา และพึงรักษาไว้ด้วยความหวงแหนแน่นเหนียว เฉพาะอย่างยิ่ง ในบริการสาธารณะ ความเชื่อถือของประชาชนในบางกรณี ถ้าเสื่อม หรือสลายไปก็เป็นภัยใหญ่หลวงแก่ประเทศ เช่นความเชื่อถือในเรื่องค่าของเงินตก ถ้าเสื่อมหรือสลายไป การเศรษฐกิจของประเทศก็เกิดปั่นป่วนกันไปหมด.....”

ความเชื่อถือของประชาชน, 18 เมษายน 2492, อ้างในนิพนธ์สาร “ศรีบูรพา เล่ม ๑ , น. 98-99

หากแต่บางทีกุหลาบก็เห็นว่า การแสดง **ความรับผิดชอบต่อสังคม** ของนักหนังสือพิมพ์บางท่านก็อยู่ในระดับที่เกินพอดี ก้าวล้ำไปอยู่ในตำแหน่งขอบเขตแห่ง รัฐบุรุษ หรือ รัฐบาล แทน ทำให้เมื่อนำเสนอข่าว หรือความเห็นใดๆ ก็ระมัดระวังตัว กลัวจะกระทบกระเทือนใครต่อใคร จนทำให้การเสนอข่าวมีการประนีประนอม หาสาระสำคัญไม่ได้

“เคยปรากฏอยู่บ่อยๆ ที่หนังสือพิมพ์วางตนเป็นรัฐบุรุษ หรือรัฐบาลเสียทีเดียว คือรับเอาความรับผิดชอบเช่นเดียวกับรัฐบุรุษ หรือรัฐบาลมาเป็นทางปฏิบัติ ในกรณีเสนอข่าว หรือแสดงความเห็น ซึ่งใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะหลีกเลี่ยงความกระทบกระเทือน และด้วยความพยายามเช่นนั้น บางทีหนังสือพิมพ์ก็ไปไกล จนถึงกับไม่ยอมเสนอข่าวในกรณีที่สงสัยว่าอาจเป็นการกระทบกระเทือนเสียทีเดียว

ที่กล่าวเช่นนี้ ไม่ได้หมายความว่า หนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อตามนัยเช่นนี้เสียเลย หนังสือพิมพ์ย่อมจะต้องมีความรับผิดชอบต่ออยู่เหมือนกัน **แต่มิใช่ตามขอบเขตแห่งหน้าที่ของรัฐบุรุษ** เพราะว่าหนังสือพิมพ์มิใช่รัฐบุรุษ หรือรัฐบาล งานในหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เป็นคนละอย่าง ต่างกันไกลกับงาน และหน้าที่ของรัฐบุรุษ หรือรัฐบาล”

กุหลาบ สายประดิษฐ์, หนังสือพิมพ์, นสพ.ประชามิตร, 1 พ.ค. 2482,
ใน นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น. 128-132

□ ความจริง

“หนังสือพิมพ์ จำจะต้องไม่แสวงหาข้อความจริงต่างๆ มาเสนอต่อประชาชน”

และ

“.....เป็นวิสัยจิตใจแห่งหนังสือพิมพ์ที่จะแสวงหาเหตุผลจากข้อความจริงจากการวิพากษ์โต้เถียงกัน เพื่อจะได้หาข้อยุติที่ดีที่สุด”

ศรีบูรพา, เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475, อ้างในวันนักข่าว, 2525, น. 57

ข้อความข้างบนนั้น แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับ **ความจริง** ในทฤษฎีของกุลาบได้อย่างดี ซึ่งในกรณี “ความจริง” ในการรายงานข่าว เขาได้อธิบายถึงกระบวนการเอาไว้อย่างชัดเจนว่า จะต้องมีการสอบสวนจนแน่ใจเสียก่อน **ไม่ใช่เขียนกระหน่ำลงไป**ในหนังสือพิมพ์ และเมื่อสืบจนแน่ชัดว่าความจริงเป็นเช่นไรแล้ว จึงจะสามารถสรุปเขียนลงเป็นข่าวสู่สาธารณชนได้ เพราะไม่เช่นนั้น หนังสือพิมพ์ก็จะไม่ได้รับความเชื่อถือในที่สุด

“การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ ไม่ใช่เป็นเรื่องของการที่ได้ยินได้ฟังอะไรมาแล้ว ก็เขียนกระหน่ำลงไป

ในการรายงานข่าวเป็นการรายงานเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น นักข่าวไม่จำเป็นจะต้องได้เห็นเหตุการณ์เช่นนั้นจริงๆ เป็นการยากที่นักข่าวจะมีโอกาสเห็นเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง แต่ว่านักข่าวย่อมรายงานเหตุการณ์จากการสอบสวนบุคคล ที่รู้เห็นเหตุการณ์ หรือบุคคล ที่อยู่ในฐานะตำแหน่งอันพึงเชื่อถือได้ เมื่อประชาชนได้ยินใคร่ใจถึงเรื่องอะไร อาจนำไปเจาะต่อๆ กันได้

แต่การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ ต่อคนอ่านจำนวนพัน หมื่น แสน เป็นคนละแบบทีเดียว หนังสือพิมพ์ไม่เพียงแต่จะฟังคำบอกเล่าแล้วเขียนลงไป การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์จะต้องเป็นการรายงานเหตุการณ์ จากผลของการสอบสวนทวนทบทวนหลักฐานจนเป็นที่แน่ใจว่าเป็นความจริง นักข่าวรับฟังข่าวเจาะ และคำกระซิบกระซาบเหมือนกัน แต่ไม่ได้รับฟังเพื่อที่จะนำมาลงพิมพ์ทันที หากรับฟังเพื่อที่จะออกติดตามสอบสวนหาหลักฐาน ประกอบข้อเท็จจริง ของข่าวต่อไป โดยการติดตามสอบสวนเช่นนั้น นักข่าวย่อมทราบว่าเป็นความจริง หรือไม่เป็นความจริงอย่างไร

ความเชื่อถือของประชาชน, 18 เมษายน 2492, อ้างในนิพนธ์สาร “ศรีบูรพา เล่ม ๑ , น. 98-99

และความจริงนี้เอง ที่จะหนทางสู่การสร้างสาธารณมติของประชาชน โดยภายหลังจากได้รับทราบความจริง ร่วมแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์กระทั่งหาข้อสรุปร่วมกันตามแนวทางแห่งประชาธิปไตย อันสมบูรณ์ ซึ่งหากหนังสือพิมพ์บกพร่องในหลักการแห่ง “ความจริง” ประชาธิปไตยแท้จริงก็เกิดขึ้นไม่ได้

“ตามนี้ ความคิดเห็นของประชาชน หรือสาธารณมติ จึงนับว่าเป็นสารัตถะแก่ระบอบประชาธิปไตย แต่ประชาชนจะแสดงความคิดเห็นได้ ก็ต่อเมื่อทราบข้อความจริง.....และใครเล่าที่จัดหาข้อความจริงให้แก่ประชาชนได้อย่างดีที่สุด ถ้าไม่ใช่หนังสือพิมพ์ ปราศจากหนังสือพิมพ์แล้ว ประชาชนก็ยากที่จะรู้ว่า อะไรเป็นอะไรในบ้านเมืองของเรา หรือในโลกนี้ และเมื่อไม่รู้ว่า อะไรเป็นอะไรแล้ว ก็ย่อมไม่สามารถจะแสดงความคิดเห็นออกมาได้

การเสาะแสวงหาความเป็นจริง มาเสนอแก่ประชาชนนี้แหละ เป็นหน้าที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ เพื่อที่จะให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น อันประกอบด้วยหลักฐานและเหตุผล หนังสือพิมพ์จะต้องเชื่อถือตรง ต่อการปฏิบัติหน้าที่อันสำคัญนี้ เหตุการณ์ตามความเป็นจริง ที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ นั้น อาจไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้นั้น ผู้นี้ หรือแก่คณะนั้นคณะนี้ แต่นี่ไม่ใช่กิจกังวลของหนังสือพิมพ์....”

กุหลาบ สายประดิษฐ์ “หนังสือพิมพ์ในประเทศประชาธิปไตย”, นสพ.ประชามิตร-สุภาพบุรุษ, ฉบับวันชาติ, 2484, (ใน นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น.137)

“ในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นกันในปัญหาต่างๆ นั้น จุดประสงค์ที่ถูกต้องควรจะเป็นว่า เราต้องการจะค้นหาความจริง เพื่อที่จะนำมาแก้ไขทรศนะของเรา หากว่าทรศนะของเรามีได้ตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งความเป็นจริง หรือหากว่าทรศนะของเรามีเป็นทรศนะ ที่อยู่ล้าหลังภาวะการณ์ที่ได้เปลี่ยนแปลงไป จนถึงขั้นที่เป็นการขัดขวางความก้าวหน้า และฝ่าฝืนผลประโยชน์ของประชาชน โดยที่เราเองก็ไม่มีผลประโยชน์เช่นนั้น

อีกอย่างหนึ่ง เราต้องการจะค้นหาความจริง เพื่อจะนำมาประกาศยืนยันทรศนะของเรา หากว่าทรศนะของเราตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งความเป็นจริง และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน อีกอย่างหนึ่ง เราต้องการจะค้นหาความจริง และฟังเหตุผล และความคิดเห็นใหม่ๆ เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงขัดเกลาทรศนะของเรามีหลักการถูกต้องอยู่แล้ว ให้แม่นยำสมบูรณ์ยิ่งขึ้น .....ถ้าเราเข้าสู่การอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นกันด้วยจิตใจเช่นนี้ การอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นก็จะนำมาซึ่งคุณประโยชน์ และความเห็นที่ถูกต้อง.....”

ศรีบูรพา, ในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง, 11 มิถุนายน, 2501, ใน นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น.109

□ ความเป็นกลาง

ในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายแห่งอิสรภาพได้นั้น กุหลาบ เห็นว่า ตัวของนักหนังสือพิมพ์เองก็ย่อมต้องยึดมั่นอยู่ในหลักการหลายๆ ข้อ รวมทั้ง หลักการ **ความเป็นกลาง** หรือการทำงานโดยปราศจากอคติ ทั้งโดยเจตนา และไม่เจตนา

“หนังสือพิมพ์ และผู้ทำหนังสือพิมพ์ จึงต้องรักเกียรติ และภักดีต่อหน้าที่ของตน หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอข่าว หรือความเห็นอันประกอบด้วย **อคติ** คือจะต้องไม่จงใจทำอะไรที่ผิดความจริง หรือฝืนความจริง ด้วยความเห็นแก่ หรือด้วยความกลัวเกรงผู้หนึ่งผู้ใด การทำอะไรผิดความจริง หรือฝืนความ

จริง โดยทั้งที่รู้อยู่แก่ใจ และได้ทำโดยทางหนังสือพิมพ์นั้น นับว่าเป็นการประกอบกรรมอันชั่วร้ายอย่างที่สุด เพราะจะทำให้ประชาชนเป็นอันมาก เกิดความเข้าใจผิด และรัฐบาลจะอาศัยใช้หนังสือพิมพ์เช่นนั้น เป็นเครื่องส่องสาธารณมตาก็ไม่ได้ รัฐบาลจะเป็นเหมือนคนตาบอด ถ้าหนังสือพิมพ์เป็นเช่นนั้นไปหมด”

กุหลาบ สายประดิษฐ์ “หนังสือพิมพ์ในประเทศประชาธิปไตย”, นสพ.ประชามิตร-สุภาพบุรุษ, ฉบับวันชาติ, 2484, (ในนิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น.138-9)

□ วิชาชีพนิยม

การประกอบวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์ในทรวงคณะของ “กุหลาบ สายประดิษฐ์” ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะ ไม่ใช่ว่าใครมีปากกา พอจับขึ้นมาเขียน ก็จะเป็นคนหนังสือพิมพ์ได้ มันต้องมีอะไรมากกว่านั้น แต่เป็นอาชีพที่ ต้องฝึกฝนเป็นเวลานาน รวบรวม หรือทนายความ ฯลฯ

“.....ได้มีผู้อ่านหนังสือพิมพ์บ่นให้ฟังว่าชาวหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ ฟังเอาแน่ไม่ได้ และนักหนังสือพิมพ์หลายคนที่มีความจงรักในวิชาชีพของเขา ก็ได้มาบ่นให้ฟังดังนี้ เขาว่าการจู้หวัชว และการใช้ถ้อยคำภาษา ก็แกว่งไกวเหลืออัตรา ที่จะอ้างอิงหลักอะไรได้

อาชีพการหนังสือพิมพ์เป็นวิชาชีพ คือเป็นอาชีพที่ต้องใช้วิชาประกอบทั้งการฝึกฝนในเวลาอันยาวนานพอควร เช่นเดียวกับวิชาชีพในการแพทย์ การว่าความ และอื่นๆ.....

ใครๆ ก็จับปากกา และเขียนอะไรๆ ได้ แต่ข้อนั้นไม่ทำให้คนเป็นนักหนังสือพิมพ์ และนักประพันธ์ขึ้นมาได้ มิฉะนั้น คนทั้งโลกก็จะเป็นนักหนังสือพิมพ์ และนักประพันธ์กันไปหมด ใครๆ ที่อ่านกฎหมายได้ ไม่เป็นนักกฎหมายขึ้นมาเพราะเหตุนี้ และเราไม่เรียกคนทุกคนที่เพียงแต่จับไวโอลินขึ้นสีว่า เป็นสังคีตศิลปินฉันทใด ฉันทนั้นนักหนังสือพิมพ์.....

อนึ่ง การวินิจฉัยนำหลักฐานถ้อยคำของบุคคล ต่อการสอบสวนข่าวต่างๆ ว่า จะฟังเชื่อถือได้เพียงใด ว่าจะฟังรับฟังได้แต่บางส่วน และจะต้องฟังบางส่วน หรือว่าจะต้องสอบสวนหลักฐานเพิ่มเติมอีกหรือไม่ อย่างนั้นไม่ใช่เป็นกิจที่ง่าย ความแม่นยำในการวินิจฉัยจะได้อาศัยการพิจารณาที่มีหลัก และการฝึกฝนอบรมในระยะเวลายาวนานพอสมควร

.....การทำหนังสือพิมพ์ หรือการเป็นนักหนังสือพิมพ์นั้น จะต้องอาศัยการศึกษาหลักการต่างๆ ของการหนังสือพิมพ์ และต้องได้รับการอบรมในระยะเวลายาวนานพอสมควร จึงจะทำให้หนังสือพิมพ์ หรือเป็นนักหนังสือพิมพ์ ตามความหมายที่เข้าใจกันในวงการหนังสือพิมพ์สากลได้”

ความเชื่อถือของประชาชน, 18 เมษายน 2492, (ใน นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑ , น. 98-99)

แม้ในสมัยนั้น จะไม่มีสถาบันให้เล่าเรียนที่ไหน แต่กุหลาบก็ชี้แนะว่า การฝึกฝนนั้น สามารถเริ่มต้นได้ตั้งแต่การเป็นพิสุจน์อักษร ซึ่งจากที่นั่น ผู้เฝ้ในทางหนังสือพิมพ์จะรับรู้ เกี่ยวกับเจตนาธรรม หรือ วิทยุญาณ ของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ ที่ทรวงคณะของหนังสือพิมพ์มีอย่างไร นโยบายข่าวของหนังสือพิมพ์มี

อย่างไร วิธีจัดเรื่องของหนังสือพิมพ์เน้นน้ำหนักไปทางไหน ถือเป็นการศึกษาจากประสบการณ์ที่ไม่แสวงหาได้ครบครันจากที่ใดในสำนักพิมพ์ นอกจากตำแหน่งพิสูจน์อักษร

“ความสำคัญอีกข้อหนึ่งของการปฏิรูปก็คือ พี่กุหลาบฯ บอกว่า ผู้ที่จะเป็นนักหนังสือพิมพ์ในบ้านเรา ไม่มีที่จะเล่าเรียนได้จากที่ไหน นอกจากจะต้องเรียนเอาในออฟฟิศหนังสือพิมพ์ และการเรียนนี้ ก็ไม่มีงานส่วนใหญ่จะดีเท่ากับการปฏิรูป เพราะการปฏิรูปนั้น ก็เท่ากับศึกษาไปตลอดเวลา เกี่ยวกับเจตนาธรรมหรือวิญญาน ของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ ที่พรรคของหนังสือพิมพ์มีอย่างไร นโยบายข่าวของหนังสือพิมพ์มีอย่างไร วิธีจัดเรื่องของหนังสือพิมพ์เน้นน้ำหนักไปทางไหน อะไรต่ออะไรเหล่านี้จะ “อ่าน” ได้ในระหว่างทำหน้าที่ปฏิรูปทั้งนั้น”

สุภา ศิริमानนท์, วรรณสาส์นสำนึก เล่ม 1, น.308

ที่สำคัญที่สุดนักหนังสือพิมพ์ ที่ดีในฐานะของ กุหลาบ ก็คือต้องเป็น **สุภาพบุรุษ** เพราะหนังสือพิมพ์เล่มใดๆ จะดีจะชั่วก็อยู่ที่คนทำทั้งสิ้น

“...ข้อสอนใจประการหนึ่ง ซึ่งคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ มักจะย้ำอยู่เสมอเนื่องด้วยก็คือ ในการเป็นนักหนังสือพิมพ์นั้น เราจะต้องเป็นสุภาพบุรุษพร้อมกันไปด้วยเสมอ”

สุภา ศิริमानนท์, วรรณสาส์นสำนึก เล่ม 1, น.311

และ

“จะว่าไปแล้ว หนังสือพิมพ์มีไ้เป็นของที่เกิดได้เอง เป็นได้เอง จะเป็นหนังสือพิมพ์ขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีคนทำมันขึ้น ฉะนั้น หนังสือพิมพ์จะดีหรือชั่ว ก็อยู่ที่คนทำ เฉพาะอย่างยิ่ง อยู่ที่คนซึ่งเป็นสมองของหนังสือพิมพ์ หรือองค์คณะที่อำนวยความสะดวกหนังสือพิมพ์นั่นเอง”

กุหลาบ สายประดิษฐ์, หนังสือพิมพ์, นสพ.ประชาชาติ, 1 พ.ค. 2482,

ใน

นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา” เล่ม ๑, น. 131

□ พระยาศราภยพิพัฒน์ :- ศราภย, ศรทอง (2432-2511)

เจ้าพระยาศราภยพิพัฒน์ (เลื่อน ศราภยพิพัฒน์) เริ่มต้นบทบาทการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ในเชิงวารสารศาสตร์ ตั้งแต่ยังเป็นนายทหารเรือ อายุ 22 ปี โดยได้เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ ฉบับแรกที่ลง คือ **จิโน-สยามวารศัพท์** ของเชียวสุตเส็ง ศรีบุญเรือง ในปี 2454 เป็นบทความที่เขียนโต้แย้งกับ “อัสวพาหุ” ในเรื่อง “ยิวแห่งบูรพาทิศ” และยังเขียนบทความลงตีพิมพ์ต่อมาเรื่อยๆ จนหนังสือพิมพ์เลิกกิจการไป

ต่อมาเมื่อลาออกจากราชการ หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ท่านเจ้าคุณก็ได้ตำแหน่งผู้จัดการของบริษัทสยามปริเปรส จำกัด เจ้าของหนังสือพิมพ์รายวัน 3 ฉบับ คือ กรุงเทพฯเดลิแมลต์, บางกอกเดลิแมลต์ (ภาษาอังกฤษ) และเสรีภาพ ซึ่งถือเป็นค่ายใหญ่ในขณะนั้น หากทำได้เพียง 3 วัน หนังสือพิมพ์ กรุงเทพฯ

เดลิเมล์ ก็ถูกสั่งปิด เพราะบทนำของ 333 ต่อมา ก็ถูกสั่งปิดโดยเด็ดขาด หลังจากเจ้าคุณถูกจับเพียง 13 วัน ด้วยข้อหา “คดีกบฏบวรเดช” ซึ่งท่านไม่ได้มีส่วนร่วมเลย แต่แท้จริงแล้ว ที่ท่านถูกจับเพราะสยามฟรีเพรสเป็นสำคัญ

แม้ว่าพระยาศรภักย์พิพัฒน์ จะอยู่ในวงการวารสารศาสตร์เพียงไม่ถึงปี หากแต่ประสบการณ์ในการเขียนบทความ และได้เรียนจบนิสิตวารสารศาสตร์หลักสูตร 2 ปี จาก School of Journalism ในประเทศออสเตรเลีย ภายหลังจากที่หนีจากคุกตะรุเตาไปได้ และประสบการณ์ที่ท่านได้ทำงานอยู่ในสำนักงานแถลงข่าวอังกฤษชั่วระยะเวลาหนึ่ง เมื่อเดินทางกลับมาประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบสิ้นลง รวมทั้งการได้รับเชิญไปบรรยายเกี่ยวกับด้านจริยธรรมหนังสือพิมพ์บ่อยครั้ง ก็นับว่าท่านเป็นนักวารสารศาสตร์ที่น่ายึดถือเป็นแบบอย่างอีกท่านหนึ่ง

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ด้วยประสบการณ์ที่ได้เดินทางไปต่างประเทศ ทำให้ท่านเจ้าคุณได้เห็นสถานการณ์ “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” ที่เกิดขึ้นกับการหนังสือพิมพ์ในหลายๆ ประเทศ โดยเฉพาะในประเทศประชาธิปไตย หรืออารยะประเทศ ที่ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ กับหนังสือพิมพ์ค่อนข้างดี หากไม่ต้องการให้หนังสือพิมพ์ลงข่าวใดๆ ก็มีการบอกกล่าวกันล่วงหน้า มีใช้อย่างเมืองไทย ที่มีการเซ็นเซอร์กันกระทันหัน จนนักหนังสือพิมพ์ไม่สามารถหาข่าวอะไรมาลงทันได้

“ข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นหนังสือพิมพ์ชาวจิว๊กเช่น เมืองไทย เพราะหนังสือพิมพ์ได้รับคำบอกเล่าอย่างแจ่มชัด ว่าเรื่องอะไรไม่ควรนำลงพิมพ์ ไม่ใช่ดำเนินวิธีทอดแหอย่างเรา พอชอบ หรือไม่ชอบใจ หรือเกลียดน้ำหน้า ก็รังแกขึ้นมา เลือกเอาตัวเล็กตัวใหญ่ตามอารมณ์ของตัว ปล่อยให้หนังสือพิมพ์ชาวจิว๊กไป มหาชนจะชอบหรือไม่ ฉันทก็ไม่ยี่หระ เพราะถือว่าฉันปฏิบัติตามอำนาจกฎหมายมอบไว้ให้”

พูดที่สมาคมหนังสือพิมพ์ 25 มิ.ย. 2495

(ในสุภกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.208)

ส่วนแนวคิด เสรีภาพนั้น เจ้าพระยาศรภักย์ ให้ความเห็นว่า จะต้องดำเนินคู่ไปกับ ความรับผิดชอบ และเห็นแก่ประโยชน์ของชนส่วนมาก รวมทั้งอยู่ในขอบเขตของศีลธรรมที่ดีด้วย ไม่ใช่ว่ามีปากกาแล้วจะเขียนอะไรก็ได้

“...ในฐานะที่ข้าพเจ้าคลุกคลีกับงานเขียนหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่หนุ่มๆ จนกระทั่งยึดเป็นอาชีพอยู่พักหนึ่ง ข้าพเจ้ายินดีสนองความไมตรีจิตต์ของท่านนายก ส.น.ท. ด้วยว่าเป็นวิชาที่ข้าพเจ้ารัก ไม่ใช่รักที่ว่ามีปากกาแล้วเขียนอะไรตามใจชอบ แต่รักเขียนในสิ่งที่จะเกิดคุณประโยชน์แก่ชนส่วนมาก และเขียนอยู่ในขอบเขตดีของศีลธรรมที่ดีของนักเขียนด้วย”

หนังสือพิมพ์, สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (ส.น.ท.), 2496, น.9

โดยท่านเห็นว่านักหนังสือพิมพ์ต่างๆ ย่อมมีความรับผิดชอบต่อมวลชน ดีกว่า นักหนังสือพิมพ์ประเภทนายทุน ที่ต้องมุ่งแสวงหากำไร และความอยู่รอด จนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สมภาคภูมิ

“ดังนั้นเราจึงเห็นได้ชัดว่า นักการเมืองที่เป็นนายทุนหนังสือพิมพ์ หรือมีอิทธิพลเหนือหนังสือพิมพ์ มีจิตใจ และศีลธรรม ในการเขียนสู่นักหนังสือพิมพ์ ที่ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาเองไม่ได้ เพราะนักหนังสือพิมพ์ชนิดหลังนี้ เขียนด้วยอุดมคติ ความบริสุทธิ์ใจ ดีก็ส่งเสริมชมเชย ชั่วก็ตำหนิเพื่อก่อ ถือประโยชน์ส่วนรวมของพลเมือง และประเทศชาติเป็นใหญ่”

นักหนังสือพิมพ์กับนักการเมือง, วารสาร ส.น.ท., ฉบับวันเกิดปีที่ 25, 2508, น.5-6

ซึ่งหากว่า นักหนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพในทางที่ผิด ก็จะทำมาซึ่งการควบคุมสื่อ กล่าวคือมันอาจจะให้เกิดสงครามปากกา และต่างฝ่ายต่างด่าทอกัน และหากมีการด่าทอสาธิตโคลนกันมากเข้า รัฐบาลก็จะมีเหตุผลในการที่เข้ามาควบคุมสื่อ ซึ่งท่านเห็นว่าทางออกที่ดีที่สุดก็คือ สื่อต้องมีการควบคุมกันเอง โดยมีการกำหนดจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพ ให้ถูกต้องตามที่ควรจะเป็น ก่อนที่ผู้มีอำนาจจะหาข้ออ้างมาควบคุมเสรีภาพ

“มิใช่แต่แตกแยกกันในเรื่องรวมหมู่รวมคณะนักหนังสือพิมพ์เท่านั้น แต่การบริภาษกักขฬะระหว่างนักหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ก็กลับฟื้นฟูขึ้นอย่างน่าละอายใจ ซึ่งเป็นการถอยหลังเข้าคลองเหมือนกับเมื่อ ๔๐-๕๐ ปีมาแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าไม่คิดว่าการโจมตีกันส่วนตัวจะมีจะเป็นอยู่ได้ในสมัยนี้ ทำให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ของเรายังนิยมใช้การกักขฬะหยาบคาย เป็นเครื่องประหัดประหารชื่อเสียงกัน ทั้งนี้ใช่อื่นไกล เพราะเราไม่ได้มีการยึดมั่นในศีลธรรมของนักหนังสือพิมพ์ที่ดีเขียนกตีกากันไว้ใ้ๆ เท่านั้น ไม่มีการบังคับ และลงโทษกันได้เยี่ยงอารยะประเทศ เราก็ไม่มีหลักอะไรที่จะยึดมั่นสร้างศักดิ์ศรีให้มหาชนเคารพนับถือได้ เพราะนักหนังสือพิมพ์ก็มาด่ากันเองเสียแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่า ที่รัฐบาลกวัดขั้นเสรีภาพวิชาชีพของเรา และบางสมัยปฏิบัติกับเราเหมือนกับทาสในเรือนเบี้ยนั้น ก็เพราะความประพฤติน่าติงามของพวกเราเองมีส่วนอยู่ด้วยเป็นต้นเหตุ

ใครจะว่าประเทศไทยเป็นประเทศประชาธิปไตยก็ตามที แต่ข้าพเจ้าว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไทย (คือเสียงของมหาชน) ไม่เหมือนประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ ไม่ต้องเอาประเทศอื่นไกลที่ไหน เพียงสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นมหามิตรของไทยในขณะนี้ พลเมืองมีสิทธิเสรีภาพในการพูด และการขีดเขียนอย่างเต็มที่.....

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสนี้ เรียนของความกรุณานักหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย ให้มีน้ำใจกว้างขวาง ร่วมจิตร่วมใจกันฟื้นฟูสมาคมนักหนังสือพิมพ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างกำแพงแก้วรักษาศักดิ์ศรี และเกียรติของเราเหมือนอารยะประเทศ บางทีจะทำให้เรามีเสรีภาพดีกว่าบัดนี้ เราเป็นนักหนังสือพิมพ์ต้องการเสรีภาพในการขีดเขียนเป็นอิสระ ไม่ใช่ให้นักการเมืองที่ต้องการอิทธิพล และอำนาจ.....”

นักหนังสือพิมพ์กับนักการเมือง, วารสาร ส.น.ท., ฉบับวันเกิดปีที่ 25, 2508, น.3-6

แนวคิดเรื่องให้มีการกำหนดจรรยาบรรณ ของสมาคมนักหนังสือพิมพ์นั้น ถือได้ว่าเป็นทางออก ที่ ท่านเจ้าคุณนำเสนอในทุกๆ ที่ และทุกคราวที่มีโอกาสทำได้ เนื่องจากท่านมองเห็นแล้วว่า นั้นเป็นทาง เดียวที่จะทำให้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไม่ต้องถูกคุกคามอย่างที่เป็นอย่างในปัจจุบัน

“สมาคมหนังสือพิมพ์ของเราได้ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ.2494 จนบัดนี้มีอายุได้ 22 ปี ถ้าจะเปรียบ เทียบกับมนุษย์ก็บรรลุนิติภาวะโดยสมบูรณ์แล้ว ขอเรียนตรงๆ ไม่กลัวใคร ซึ่งต้องขอรับประทานอภัย โทษต่อท่านอดีตนายกสมาคมหนังสือพิมพ์ หรือเป็นกำแพงแก้ว ที่จะป้องกันเกียรติ หรือยกฐานะอาชีพ ของหนังสือพิมพ์แต่ประการใด ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับเรือคนโดยสารที่ลอยละล่องในท้องทะเลหลวง คนโดยสาร คือสมาชิกบางท่านได้แต่สรวลเฮฮาดีมีสุรายาเมา และตั้งเนื้อตั้งตัวให้ประชาชนพลเมือง เคารพนับถือสมกับเป็นฐานันดร 4 ตามโลกนิยม เราไม่มีหลักจรรยา (Code of Ethics) เช่นสมาคมนัก หนังสือพิมพ์ฝรั่งเป็นอาภรณ์อย่างจริงจัง วางหลักไว้เฉยๆ อย่างที่สมาคมได้ลอกแบบของออสเตรเลียมา ใช้เมื่อ พ.ศ.2498 นั้น หาประโยชน์อะไรไม่ได้ ต้องมีบทบังคับดำเนินได้จึงจะสำเร็จเช่นฝรั่ง มิฉะนั้นมีแต่ คนดูถูก จริงอยู่นักหนังสือพิมพ์ของเรา ที่ถือหลักจรรยาของนักเขียนที่ดีก็มีมากเหมือนกัน แต่นั่นก็เป็นกา รดีของส่วนตัวบุคคลไป ไม่ได้รับผลดีเป็นส่วนรวมที่จะเป็นปึกแผ่นมีพลานุภาพให้คนนับถือยำเกรงวิชา การหนังสือพิมพ์ และเป็นกำลังต่อสู้กับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นแก่อาชีพหนังสือพิมพ์และส่วนตัว..

ในที่สุดนี้ ผมมีความหวังเป็นอย่างมากว่า ท่านนักหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันนี้ คงจะได้ร่วมมือร่วม ใจกันสร้าง “จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์” ให้เป็นปึกแผ่นขึ้นในอนาคตอันใกล้ และมีความเชื่อมั่น ว่า แผนกวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะเป็นโรงหล่อหลอมอย่างสำคัญ ที่สร้างนักหนังสือ พิมพ์ ขึ้นในอนาคต มีสมรรถภาพเพียบพร้อมด้วยจรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์ เช่นต่างประเทศได้ นั้น แหละหนังสือพิมพ์ของเราจะได้ชื่อว่า เป็นผู้รับใช้ประชาชนพลเมืองโดยแท้จริง และประโยชน์ที่ดี แก่รัฐบาลด้วย

จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์, บรรยายในที่ประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์เมื่อ 24 กันยายน 2506

□ ความเป็นกลาง ความถูกต้อง ความจริง ความยุติธรรม

นอกเหนือจาก การหาทางปกป้องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยอาศัยแนวทางการวารสาร ศาสตร์ที่ท่านได้พบเห็นมาเมื่อครั้งใช้ชีวิตอยู่ต่างๆ ประเทศแล้ว เจ้าพระยาศราก็ยังได้ให้ความสำคัญ กับหลักการข้ออื่นๆ ด้วยเช่นกัน อาทิ **หลักความเป็นกลาง** ที่นักเขียนพึงแยกอารมณ์ ออกจากการ ทำงานเขียน หรือหลักการในข้ออื่นๆ ที่ท่านได้ยกตัวอย่าง “ศีลของสมาชิก” ที่กำหนดขึ้นเป็นธรรมนูญ ของสมาคมนักข่าวในต่างประเทศ ไม่ว่าจะ เป็น หลักการ **ความจริง ความถูกต้อง** ที่นักหนังสือพิมพ์ต้อง นำเสนอตามความจริง และไม่พึงบิดเบือนเพื่อประโยชน์ใดๆ และอื่นๆ ดังนี้

“นักเขียนทุกคนจะต้องแยกอารมณ์ส่วนตัว กับงานเขียนให้ออกจากกัน ยึดแต่ประโยชน์ใหญ่ เป็นที่ตั้ง นักเขียนชาวต่างประเทศย่อมสำนึกความข้อนี้เป็นอย่างดี จึงได้คิดมีธรรมนูญในการขีดเขียนขึ้น เพื่อเป็นเครื่องบังคับตนให้อยู่ในกรอบสมกับอาชีพที่มีเกียรติ การที่จะนำธรรมนูญของฝรั่งมาเขียนไว้

หนังสือเล่มนี้ ทั้งน้ำหนักกระดาด และเวลา จะไม่พอนำมาลงหมดได้ ข้าพเจ้าจึงของนำแต่บางตอนมาเสนอให้ท่านผู้อ่านให้ทราบเค้าโครงบ้างดังต่อไปนี้คือ:

ศิลปะของสมาชิก

สมาชิกของสมาคมจะต้องรักษา มารยาท และศิลปะในหน้าที่ ของเขาดังต่อไปนี้ คือ:

- ๑) จักต้องเสนอ และแปลข่าวด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
- ๒) จักต้องไม่ปิดบังข่าวที่สำคัญ หรือบิดเบือนข่าวที่เป็นจริง โดยการละเลย หรือตั้งใจ หรือเน้นความที่ไม่ถูกต้องสมควร
- ๓) จักต้องรักษาความลับทั้งหลาย หรือความไว้วางใจกับบุคคลที่ตนได้พบปะ
- ๔) จักต้องรักษาภาพารดรภาพ แก่เพื่อสมาชิกร่วมกัน และจักไม่ถือโอกาสอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะเอาเปรียบแก่เพื่อนสมาชิกร่วมกันด้วย
- ๕) จักต้องไม่ยอมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว มาเป็นอิทธิพลโน้มน้าวางานในหน้าที่ของตน หรือรับ หรือให้ของกำนัล หรือประโยชน์ใดๆ ถ้าการรับ หรือให้ของ และประโยชน์นั้น มีลักษณะที่จะทำให้เสียผลงานในหน้าที่ของตน
- ๖) จักต้องใช้วิธีที่ซื่อสัตย์สุจริตแสวงหาข่าว รูปภาพ หรือเอกสารใดๆ
- ๗) จักต้องแสดงบัตรรูปพรรณของตนว่า เป็นผู้แทนหนังสือพิมพ์ต่อบุคคลที่จะขอสัมภาษณ์ลงพิมพ์
- ๘) จักต้องพยายามจนสุดความสามารถที่จะดำรงไว้ซึ่งความไว้วางใจของมหาชน และเกียรติยศกับที่มีนามว่า “นักประพันธ์”

หนังสือพิมพ์, สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2496, น.9-13

โดยเฉพาะหลักการ **ความจริง** นั้น พระยาศรภักย์ ถือหลักตามนักหนังสือพิมพ์ต่างชาติ ที่ต้องมุ่งให้ความสำคัญเป็น **สิ่งศักดิ์สิทธิ์** เช่นเดียวกับ **ความเป็นกลาง** ที่ต้องไม่เอาอารมณ์ไปปะปนกับสามัญสำนึกโดยเด็ดขาด

“ก่อนจบปรารภจะขอเรียนให้ท่านทั้งหลาย ทราบเคล็ดของการเขียนหนังสือพิมพ์ที่ดีสักหน่อย... คติของนักหนังสือพิมพ์อังกฤษที่ดีเขามีคำขวัญที่เขียนไว้บทหนึ่งว่า *Comment is free but Facts are sacred* ซึ่งผมขอแปลว่า “การวิพากษ์วิจารณ์เป็นเสรีภาพ, แต่มูลฐานแห่งความจริงนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องเคารพนับถือ” ส่วนนักหนังสือพิมพ์อเมริกันที่ดีเขาเขียนไว้ว่า *Don't allow heart and soul and emotion to get mixed up with common sense* ซึ่งผมขอแปลว่า “จงอย่าให้จิตใจ และอารมณ์ที่วู่วามไปปะปนกับสามัญสำนึกที่ดีมีศีลธรรม” เท่านั้นแหละครับ! ฟังของเขาไว้ ไซ้ว่าใส่บาแบก หาม จะดีมากกว่าเดียว”

จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์, บรรยายในที่ประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์เมื่อ 24 กันยายน 2506

□ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช:- (2455-2537)

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เริ่มทำงานเขียนตั้งแต่สมัยเป็นนักศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ ก่อนจะกลับมาทำงานที่ธนาคารชาติ และสอนหนังสือตามมหาวิทยาลัยอยู่พักใหญ่ แล้วจึงได้เริ่มก่อตั้ง **หนังสือพิมพ์สยามรัฐ** ร่วมกับ นายสละ ลิขิตกุล เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2493 โดยท่านทรงเป็นผู้อำนวยการ และนายสละเป็นบรรณาธิการ

ในเวลานั้น ท่านได้เขียนเรื่องประจำลงในหนังสือพิมพ์วันหนึ่งๆ 3 เรื่อง คือเรื่องยาวประจำฉบับ, บทบรรณาธิการ และ เก็บเล็กผสมน้อย ต่อมาจึงมีปัญหาประจำวัน ที่ท่านต้องเขียนวันละ 4 เรื่องทุกๆ วัน (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ้มไพโรจน์, 2528, น.41-2)

บรรยากาศของวงการหนังสือพิมพ์ และปัญญาชนคนไทยในเวลานั้น แบ่งเป็นขวา เป็นซ้าย อย่างชัดเจน ทั้งของพวกหัวก้าวหน้า และพวกปัญญาชน โดยสยามรัฐเป็นหนังสือพิมพ์สำหรับปัญญาชน และผู้ที่มีการศึกษาที่หัวไม่รุนแรงนัก ออกไปทางเสรีนิยม และอนุรักษนิยม ไม่หือหวาไปทางซ้ายขวา ทำให้ “สยามรัฐ” ไม่เคยถูกคุกคามจากอำนาจรัฐ เหมือน กุหลาบ สายประดิษฐ์, สุภา ศิริมานนท์ และนักหนังสือพิมพ์ก้าวหน้าคนอื่นๆ เพราะนอกจากท่านอาจารย์หม่อม จะเป็นเชื้อพระวงศ์แล้ว ท่านอาจารย์หม่อม ยังมีแนวคิด แนวเขียน ในเชิงอนุรักษย์กึ่งเสรีนิยม ที่ไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์ร้ายแรง ต่อสถาบันหนึ่งสถาบันใดเหมือนพวกนักเขียน นักหนังสือพิมพ์หัวรุนแรงบางคน ซึ่งช่วงนี้ **จะเป็นช่วงที่สามารถมองเห็นความคิดแท้ๆ** ของท่านได้มากที่สุด (ศรณรงค์ ปิยะกาญจน์, 2541, น.176)

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

อุดมการณ์ในการออกหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นั้น มุ่งเน้นไปเพื่อการให้ความรู้ และสาระประโยชน์แก่มวลชน หรือ **หนังสือพิมพ์ชาวบ้าน** มากกว่าแสวงหากำไร รวมทั้งเพื่อ **ต่อต้านเผด็จการ** ซึ่งค่อนข้างเป็นปัญหาหนักในประเทศ ใช้กลยุทธ์การนำเสนอโดย **การต่อสู้กับความไม่ถูกต้องด้วยอารมณ์ขัน ไม่ด่าทอ แข็งข้อ ดุดัน** แต่มีนโยบายที่โอนอ่อนผ่อนปรนลู่ไปตามลมในบางครั้ง...ดังที่ เพลิง ภูผา (....., น.70-5) ได้บันทึกเอาไว้ดังนี้

“แล้วสยามรัฐได้ถือกำเนิดขึ้นในเดือนมิถุนายน 2493 โดยมีคำขวัญที่เป็นนโยบาย ซึ่งหม่อมคึกฤทธิ์ได้นำพุทธภาษิตบทหนึ่งมาใช้ คือ **นิคคณเห นิคคหารนํ ปุคคณเห ปุคคหารนํ** อันหมายถึง **พึงชมคนที่ควรชม พึงชมคนที่ควรชม**

.....”

นับตั้งแต่ทำสยามรัฐ หม่อมคึกฤทธิ์ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า ให้ยกระดับความรู้ของคนอ่านหนังสือพิมพ์ ให้มีความสนใจ เข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ให้คำนึงถึงผลด้านให้ความรู้ ความเข้าใจที่ประชาชนควรได้รับ มากกว่านี้ถึงเรื่องรายได้ในการขายหนังสือพิมพ์ และปริมาณการจำหน่าย

“ในยุคแรกที่ทำหนังสือพิมพ์สยามรัฐมีคน ๒ คน ที่ต้องทำงานหนักก็คือคึกฤทธิ์กับนายสละ .....

นายสละได้เล่าถึงการทำหนังสือพิมพ์ในยุคแรกๆ ว่า....

เป้าหมายนั้นไม่เชิงการเมืองเสียทีเดียว เป็นเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับบ้านเมือง เรื่องชาวบ้านก็มี และคอลัมน์ของหม่อมคึกฤทธิ์ที่เขียนประจำส่วนใหญ่วันหนึ่งๆ เขียน ๓-๔ เรื่อง แล้วกับทนายลัดกัน เขียนคนละวันกับผม นอกนั้นก็เป็นเรื่องยาว เช่น สามก๊ก ฮวนนัง

จะเรียกว่าเป็นหนังสือพิมพ์ชาวบ้านดีกว่า แต่มีจุดหมายต่อต้านเผด็จการ เพราะตอนนั้นจอมพล ป. ทำท่าจะเป็นเผด็จการมาก ลักษณะการต่อต้านของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ไม่ใช่ต่อต้านโดยตรง เสียทีเดียว แต่ทำให้เรื่องที่จอมพล ป. ทำ ให้กลายเป็นเรื่องเป็นๆ จอมพล ป. ทำอะไรไม่รู้จะ จะดูร้ายอย่างไร สยามรัฐทำเป็นเรื่องจิกเรื่องตลกเสียหมด คือให้คนอ่านเขาเห็นว่า ที่จอมพล ป.ทำเป็นสิ่งที่น่าขัน ซึ่งไม่มีพิษภัยอะไรต่อหนังสือพิมพ์สยามรัฐ นี่เป็นแนวนโยบายที่วางเอาไว้

เหตุนี้เอง...ทำให้สยามรัฐมีสไตล์เฉพาะตน คือ ความเป็นผู้ใหญ่ ไม่หือหาว ไร้อารมณ์ เทิดทูนพระมหากษัตริย์ ไม่เป็นพรรคพวกของผู้ใด ในขณะเดียวกันก็ต่อสู้กับความไม่ถูกต้องด้วยอารมณ์ขัน ไม่ด่าทอ แข็งข้อ ดุดัน แต่มีนโยบายที่โอนอ่อนผ่อนปรนลู่ไปตามลมในบางครั้ง.....ในปีแรกๆ ที่ออกสยามรัฐ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ดูเหมือนไม่มีพิษสงอะไร แต่แล้วความเข้มข้น และบทบาทของสยามรัฐต่อสังคมนับวันมีมากขึ้นตามกาลเวลา”

สุริยา บุญยศิริชัย (บ.ก.), เพลง ฎา (เรียบเรียง), น. 70-75

โดยตัวของท่านเองนั้น ก็ได้ยืนยันถึงแนวทางในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการเอาไว้ ในการตอบคำถามประจำวันไว้อย่างหนักแน่นว่า ท่านจะสู้ต่อไปด้วยกำลังเท่าที่มี จนกว่าอำนาจจะกลายเป็นของประชาชนอย่างสมบูรณ์

“ถาม: ให้พระพุทธเจ้ามาตรัสว่า การเลือกตั้งครั้งนี้บริสุทธิ์จริงๆ ผมก็ไม่เชื่อ.....โธ่...ผมจะต้องทนทรมานทรมานไปกับผู้แทนที่มีเสียงมาจากอันธพาลไปชั่วลูกชั่วหลานเสียแล้วหรือ?

ตอบ: **ครับผมจะต่อสู้ไปด้วยกำลังสองมือสองแขน และด้วยกำลังใจ กำลังปัญญาทั้งหมดที่มีอยู่ จนกว่าชีวิตนี้จะดับไปด้วยคมหอกคมดาบ หรือจนกว่าตัวผมเองจะหลุดพ้นจากการปกครองของคนพาล มาอยู่ใต้การปกครองของประชาชนโดยแท้จริง”**

คอลัมน์ “ตอบปัญหาประจำวัน” หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, วันที่ 1 มี.ค. 2500,

(ใน สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.43)

และเมื่อมีผู้ถามถึง **วิญญาณของหนังสือพิมพ์** ท่านก็ตอบย้ำให้เห็นถึงอุดมการณ์เพื่อมวลชน อันหนักแน่นว่า คือ **สัจธรรม และ สาธารณประโยชน์**

“ถาม: วิญญาณหนังสือพิมพ์มีความหมายว่าอย่างไรบ้าง?

ตอบ: วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์ คือสังเคราะห์ และสาธารณประโยชน์ สิ่งใดที่ไม่มีสังเคราะห์ และไม่มีหวังสาธารณประโยชน์สิ่งนั้นก็ไม่มีวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์”

คอลัมน์ “ตอบปัญหาประจำวัน” หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, วันที่ 24 เม.ย. 2500,
(ใน สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.43)

ถึงแม้ว่าการต่อสู้กับอิทธิพลต่างๆ จะดูเหนื่อยหนักหนาสาหัส จนหลายคนก็ถามไถ่ว่าไม่คิดท้อ และเลิกทำหนังสือพิมพ์บ้างหรือ ท่านก็ตอบกลับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจิตใจของท่านนั้นหนักแน่น และไม่มีวันจะเลิกทำตามอุดมการณ์ของตนอย่างเด็ดขาด แม้จะมีเสียง หรือ ขวากหนาม อยู่มากเพียงใดก็ตาม ท่านก็ ยินดีที่จะแกว่งเท้าหาเสี้ยน เพื่อหวังว่าสักวันหนึ่ง ทุกคนจะแกว่งเท้าหาเสี้ยนให้พร้อมเพรียงกัน

“ถาม: ไหนๆ หม่อมก็ได้เขียนในสยามรัฐเป็นเวลานานแล้ว ก็ยังไม่ได้ผลดีอะไรขึ้นมา เพราะท่านผู้กว้างขวางไม่ยอมเห็นด้วย งดเสียไม่ดีกว่าหรือ อย่าไปแกว่งเท้าหาเสี้ยน ใช้วิธีเข้าเมืองตาหลิ่ว?”

ตอบ: หากทุกคนแกว่งเท้าหาเสี้ยนให้พร้อมเพรียงกัน เสี้ยนก็จะرابไปเอง ถึงแม้จะตำเท้าเจ็บในตอนแรกก็บ่งออกทีหลังได้ ส่วนเมืองไทยมิใช่เมืองตาหลิ่ว เป็นแน่นอน แต่เป็นเมืองของคนที่มาขายตาตรงๆ ไม่มีหลิ่ว ฉะนั้น การที่คนตาหลิ่วไม่กี่คนจะมาบังคับคนทั้งเมืองนั้น ย่อมเป็นไปได้ และไม่มีวันที่จะสำเร็จ”

คอลัมน์ “ตอบปัญหาประจำวัน” หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, วันที่ 17 เม.ย. 2500,
(ใน สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.44)

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้เคยเอ่ยถึง หลักธรรมะพิเศษประจำตนของนักหนังสือพิมพ์ (จรรยาบรรณ) นอกเหนือไปจากการมีเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น ไว้ในการแสดงปาฐกถาเรื่อง “หนังสือพิมพ์” เมื่อปี 2497 (ซึ่งในเวลานั้นยังไม่มีกำหนดเป็นหลักจรรยาบรรณ) ไว้ว่าจะต้องประกอบไปด้วย หลักของ **ความถูกต้อง ความเป็นกลาง ความจริง ความรับผิดชอบต่อสังคม** ซึ่งถ้าหากหนังสือพิมพ์ขาดธรรมะเหล่านี้แล้ว สิ่งพิมพ์นั้นก็หาใช่หนังสือพิมพ์ไม่

“ท่านทั้งหลายคงจะนึกถึงคำว่า **เสรีภาพ** เมื่อมีการพูดถึงหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์กับเสรีภาพนั้นมีผู้พูด และนึกถึงควบคู่กันไปเสมอ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะหนังสือพิมพ์มีหน้าที่พิเศษแตกต่างไปจากของอื่นๆ หนังสือพิมพ์จึงต้องมีธรรมะพิเศษประจำตน ถ้าปราศจากธรรมะนั้นเสียแล้ว สิ่งพิมพ์นั้นก็หาใช่หนังสือพิมพ์ไม่.....**ธรรมะแห่งหนังสือพิมพ์** ที่ได้กล่าวมานี้ พอจะกำหนดนิยามโดยสังเขปได้ว่า

“หนังสือพิมพ์ที่ดี และที่แท้จริงนั้น ต้องยึดเอาหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เป็นใหญ่เหนือสิ่งใด และหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่แท้จริงนั้นก็คือ **ต้องเสนอข่าวที่เที่ยงตรงต่อความจริง** ไม่มีการบิดเบือนใดๆ อันจักเป็นด้วยความเจตนา หรือเผลอเธอก็ตาม **ต้องยึดเอาความจริงนั้น เป็นหลักในการเสนอข่าว** ทุกชนิด การแสดงความคิดเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ ทุกอย่างต้องเป็นไปด้วยความรับผิดชอบ **ความซื่อสัตย์ สุจริต** เพื่อหวังประโยชน์ของชุมชนส่วนใหญ่ มิใช่เพื่อประโยชน์ของบุคคลใดๆ หรือกลุ่มบุคคลใดคณะใด” สิ่งพิมพ์ใดที่ตั้งอยู่ในธรรมะที่ว่ามานี้ สิ่งพิมพ์นั้นเป็นหนังสือพิมพ์โดยแท้

ธรรมชาติหนังสือพิมพ์นั้น จะปรากฏขึ้นได้ และจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยคนที่ทำหน้าที่ ซึ่งทางด้านข่าว และความคิดเห็นทั้งปวงนั้น ก็ขึ้นอยู่กับด้านบรรณาธิการ ซึ่งรับผิดชอบในข่าวสาร และความคิดเห็น อันปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ผู้ที่ทำงานในกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ จึงเรียกได้ว่าเป็นคนหนังสือพิมพ์ หรือนักหนังสือพิมพ์โดยตรง มีอาชีพพิเศษแตกต่างจากผู้ที่มีอาชีพอื่นๆ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีหน้าที่ขายข่าว และความคิดเห็นต่อมหาชน และดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการกระทำเท่าที่วามานี้

การหนังสือพิมพ์, แสดงที่สำนักอบรมครูวัดสามพระยา, 23 ก.พ.2497

(ใน ประยูทธิ: สุวานันตรสี, 2526, น.369-70)

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ให้ความสำคัญ กับ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ เป็นอย่างมาก เนื่องจากท่านเองถือว่า หลักการแรกเริ่มแห่งประชาธิปไตยนี้ สามารถจะรับประกันกับประชาชนได้ว่า พวกเขาจะได้รับข่าวสารที่มีความจริง และความถูกต้อง ได้มากที่สุด เพราะถ้าหากเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ถูกริด ลอนไปด้วย อิทธิพลบางประการ ที่อาจไม่ใช่ “กฎหมายของแต่ละประเทศ” อันถือเป็นขอบเขตแห่งเสรีภาพอยู่แล้ว อาทิ อิทธิพลทางการเมือง, ทางนายทุน และทางผู้แจ้งความ ซึ่งเหล่านี้เองที่อาจเข้ามาบีบคั้นในการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ จนส่งผลทำให้หน้าที่ในการแสวงหาความจริงต้องบิดเบือนไป

ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การที่คนหนังสือพิมพ์จะรักษาธรรมชาติแห่งหนังสือพิมพ์ไว้ได้เพียงไรนั้น อยู่ที่เสรีภาพ ถ้าหากว่าคนหนังสือพิมพ์นั้น เป็นตัวของตัวเองอยู่ได้แล้ว เสรีภาพนั้นก็คงจะยังมีอยู่ แต่อาจมีอิทธิพลบางอย่างมากำจัดเสรีภาพของคนหนังสือพิมพ์ลงไป อิทธิพลที่พูดถึงนี้ ไม่ได้หมายถึงกฎหมายบ้านเมืองอันว่าด้วยการพิมพ์การโฆษณา เพราะเสรีภาพของคนทุกคนนั้น จำกัดอยู่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ไม่มีผู้ใดที่จะมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ ได้หนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องมีเสรีภาพ อยู่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมายเช่นเดียวกัน

“การใช้อำนาจกฎหมายจำกัดเสรีภาพนั้นจะเล็กน้อยเพียงใด สุดแล้วแต่ภาวะต่างๆ ของแต่ละประเทศ แต่เสรีภาพนั้น ปรากฏอยู่ในจิตใจของบุคคล หากบุคคลโดยเฉพาะคนทำหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพอยู่ในตนเอง คือ เสรีภาพที่จะเป็นตัวของตัวเองโดยแท้จริงแล้ว ก็ยังสามารถรักษาธรรมชาติ แห่งหนังสือพิมพ์ไว้ได้ ถึงกฎหมายจะเคร่งครัดสักเพียงใดก็ตาม แต่อิทธิพลอื่นๆ นอกเหนือไปจากอำนาจกฎหมายนั้น อาจมีผลทำให้หนังสือพิมพ์หมดเสรีภาพ ไม่สามารถรักษาเสรีภาพ หรือความเป็นตัวของตัวเอง อิทธิพลต่างๆ นี้ได้มาจากหลายทาง จะได้พยายามพูดถึงที่ละทาง.....

จะเห็นได้จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า อาจมีอิทธิพลต่างๆ เข้ามาจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ลงไปได้ถึงสามทางคือ

ทางการเมืองหนึ่ง

ทางนายทุนหนึ่ง

และทางผู้แจ้งความหนึ่ง.....

.....ตามปกติหนังสือพิมพ์ย่อมปรารถนาที่จะมีเสรีภาพ และในการที่จะมีเสรีภาพได้นั้น หนังสือพิมพ์จะต้องเป็นตัวของตัวเอง แต่ในการแสวงหาเสรีภาพจากอิทธิพลต่างๆ นั้น หนังสือพิมพ์จำเป็นต้องพึ่งคนอ่าน และจำเป็นต้องเอาใจคนอ่านไว้ก่อน ในการนี้ หนังสือพิมพ์อาจต้องกระทำการบางอย่าง หรือหลายอย่างที่มีศีลธรรมของหนังสือพิมพ์ เช่นวิธีเขียนข่าว พลิกละเอียดต่างๆ โดยเจตนา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เสรีภาพแห่งหนังสือพิมพ์ อยู่ในตัวคนทำหนังสือพิมพ์นั่นเอง ถ้าหากคนหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในตัวเองพร้อมมูลแล้ว ก็ไม่สิ่งใดจะมาทำลายเสรีภาพนั้นลงไปได้ นักหนังสือพิมพ์ที่ดีย่อมรู้จักใช้เสรีภาพให้ถูกกับสถานการณ์ได้เสมอ.....”

การหนังสือพิมพ์, แสดงที่สำนักอบรมครูวัดสามพระยา, 23 ก.พ.2497

(ใน ประยูทธิ สิทธิพันธ์, 2526, น.369-381)

ในบทความเรื่อง “การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์” ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า สิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ก็คือ สิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยแท้จริง หรืออย่างในปัจจุบันเรียกกันว่า “หนังสือพิมพ์เป็นผู้สร้างประชาชาติ” ซึ่งประชาชาติของประชาชนก็ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกันทั้งหมด ดังเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์แต่ละเล่มที่ต่างกันออกไป ไม่ว่าสิทธิในการรับรู้ความจริง การวิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ

“เสียงหนังสือพิมพ์ คือเสียงของประชาชน เมื่อพูดมาดังนี้ ท่านที่มีใช้คนหนังสือพิมพ์ อาจเห็นว่าผมพูดเข้าข้างตัว แต่ถ้าหากว่าท่านจะพิจารณาโดยดีแล้วจะเห็นว่าคำกล่าวนั้นเป็นความจริง เพราะหนังสือพิมพ์ที่เป็นอิสระแก่ตัว จะตั้งอยู่ได้ด้วยประชาชนคนอ่าน จริงอยู่ความคิดเห็นต่างๆ ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์นั้น คนทำหนังสือพิมพ์ อาจเป็นผู้คิดเขียนขึ้นเป็นส่วนมาก แต่เมื่อประชาชนยังติดตามอ่านความคิดเห็นนั้นอยู่

หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ เมื่อประชาชนยังซื้อหนังสือพิมพ์นั้นอยู่ ก็หมายความว่าประชาชนยอมรับว่าเสียงหนังสือพิมพ์คือเสียงตน ความคิดเห็นปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์นั้น คือความคิดเห็นของตน ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงให้การสนับสนุน ประชาชนทั้งประเทศนั้นย่อมมีความคิดเห็น และทรรศนะแตกต่างกันอยู่มาก เพราะฉะนั้นหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจึงมีความคิดเห็นและทรรศนะแตกต่างกันออกไป คนอ่านหนังสือพิมพ์แต่ละคนอาจมีความคิดเห็น และทรรศนะตรงกับหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง แต่ไม่ตรงกับอีกฉบับหนึ่ง แต่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับก็ย่อมจะมีคนอ่านเห็นด้วยไม่มากก็น้อย มิฉะนั้น จะตั้งอยู่ไม่ได้

ด้วยเหตุเหล่านี้จึงพอสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์นั้น คือเสียงของประชาชนโดยแท้ เมื่อเสียงหนังสือพิมพ์คือเสียงของประชาชน สิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ก็คือ สิทธิเสรีภาพของประชาชน และการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของ น.ส.พ. ก็คือการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่ปรากฏเป็นสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นก็คือ สิทธิเสรีภาพที่จะรู้ข่าวความเคลื่อนไหวทั่วไปทั้งใน และนอกประเทศ ตลอดจนสิทธิเสรีภาพที่จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำต่างๆ ของผู้ที่ปกครองตน.....

ว่าโดยทั่วไปแล้ว หลักการให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ เป็นหลักการที่ยอมรับกันทั่วโลก แต่การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นยังไม่สิ้นสุดลง เพราะรัฐบาลบางรัฐบาลในโลกนี้อยู่ในฐานะเป็นผู้หวาดหวั่นระแวง และไม่แน่ใจในการกระทำของตัวเอง และถ้าหากรัฐบาลใดอยู่ในฐานะเช่นนี้ รัฐบาลนั้นก็จะต้องหาทางปิดปากปิดเสียงของหนังสือพิมพ์มิให้ความจริงนั้นปรากฏ ในที่นี้พอจะตั้งเป็นหลักไว้ได้ว่า “รัฐบาลใดที่ลิดรอนเสรีภาพหนังสือพิมพ์ รัฐบาลนั้นหวาดหวั่น และไม่แน่ใจตนเอง แต่ถ้ารัฐบาลใดพยายามปิดบังการกระทำต่าง ๆ ของตนมิให้หนังสือพิมพ์ได้ล่วงรู้ รัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลที่มีเจตนากระทำชั่ว.....

การลิดรอน และจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์โดยใช้อำนาจทางกฎหมายนั้น ถึงแม้ว่าเป็นเรื่องที่จะต้องต่อสู้ป้องกันมิให้เกิดขึ้นได้ แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัวนัก การใช้อำนาจเงินปิดปากคนหนังสือพิมพ์นั้น ถึงแม้จะทำได้ในบางกรณีก็มิใช่จะทำได้ทั่วไป เพราะคนหนังสือพิมพ์ส่วนมากมีใจเป็นอิสระ และรักเสรีภาพ คงจะไม่ยอมขายตัวขายเสรีภาพของตนไปจนหมด จะต้องมีคนดีเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก แต่การใช้อำนาจนอกกฎหมายหรืออำนาจมืดกดขี่คนหนังสือพิมพ์ให้หวาดเกรงภัยนั้นเป็นของที่น่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง.....

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์มิใช่อดิเรกลาภที่ผู้ปกครองแผ่นดินคนใดจะหยิบยื่นให้แก่ประชาชนได้ แต่เป็นสิทธิอันชอบธรรมของผู้ที่อยู่ใต้การปกครองทุกคน เสรีภาพของหนังสือพิมพ์มิใช่เป็นแต่เพียงผลพลอยได้ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่เป็นที่ตั้ง หรือเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยทีเดียว หากหนังสือพิมพ์ไม่มีเสรีภาพ ระบอบประชาธิปไตยก็ไม่สามารถตั้งอยู่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่นิยมเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยทุกคนที่จะต้องต่อสู้ป้องกันสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไว้จนสุดความสามารถ เพราะเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ มิใช่เป็นแต่เพียงเสรีภาพของคนหนังสือพิมพ์เท่านั้น แต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเสรีภาพของคนทั้งปวงที่ได้กล่าวมาแล้ว

การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, แสดงที่สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย,
16 เม.ย.2500 (ใน วันนักข่าว, 2528, น.156-160)

เมื่อประชาชนจะมีเสรีภาพที่แท้จริงได้ก็ต่อเมื่อหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพ ในทางกลับกัน หนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพได้ก็ต่อเมื่อประชาชนให้การสนับสนุนหนังสือพิมพ์ หรือ ยิ่งถ้าเราทำหนังสือพิมพ์ที่ถูกต้องใจผู้อ่านให้ได้มากเท่าไร แรงกดดันที่จะจำกัดเสรีภาพ ทั้งจากนายทุน และจากรัฐก็จะเข้ามาคุกคามแทรกแซงได้น้อยลง ที่สำคัญ .....สิทธิในการที่จะพูด เขียน พิมพ์ และโฆษณา แสดงความคิดเห็นต่างๆ ถึงจะไม่ตรงกับรัฐบาล หรือบางกรณี เป็นปฏิปักษ์ต่อความคิดเห็นของรัฐบาล แต่ถ้าหากเสนอโดยสุภาพไม่หยาบคาย และมีเหตุผลแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ควรจะรับฟังทั่วกัน ซึ่งถ้าทุกฝ่ายสามารถมองเห็นประโยชน์แห่งเสรีภาพแล้ว ทุกสิ่งก็คงเป็นไปด้วยดี

“ถ้าหากรัฐบาลนั้นดี ไม่ประพฤติชั่ว เป็นอาจณอยู่แล้ว ก็ไม่น่าจะต้องวิตก ไม่น่าจะต้องคอยระมัดระวังให้หนังสือพิมพ์เสนอข่าวอะไร เกี่ยวกับรัฐบาลเป็นการปิดปากหนังสือพิมพ์ รัฐบาลหลายรัฐ

บาลที่พยายามปิดปากหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ก็กลับกลายเป็นโจทก์ฟ้องรัฐบาล ยิ่งรัฐบาลใดพยายามที่จะปิดปากหนังสือพิมพ์มาก ก็เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลนั้นทำชั่วมาก.....

.....คนที่จำกัดเสรีภาพนั้น ไม่มีแต่รัฐบาลเท่านั้น คนสำคัญที่สุดที่จะจำกัดเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ได้คือ เจ้าของ เราจะเขียน เราจะพิมพ์อะไร ถ้าเจ้าของเขาไม่เขียน ไม่ให้พิมพ์ เขาจะทำอะไรก็เงินของเขา อย่างดีเขาก็ได้แต่เดินออกจากโรงพิมพ์ไป.....

.....การต่อสู้เพื่อเสรีภาพครั้งแรก หรือขั้น Basic นั้น ที่พึ่งไม่ใช่บุคคลต่างๆ ดังที่ผมได้กล่าวมาแล้ว ที่พึ่งแท้จริงนั่นก็คือ **คนอ่านหนังสือพิมพ์** ต้องพยายามเอาใจเขาให้มากที่สุดที่จะมากได้ ถ้าเราทำหนังสือพิมพ์ขึ้น คนอ่านมากแล้ว เจ้าของก็เจ้าของเถอะ จะมาอะอะวุ่นวายนักก็ไม่สำเร็จ.....**ในที่สุดหนังสือพิมพ์ที่ต้องการเสรีภาพจริง ๆ ก็ต้องอาศัยประชาชน.....**

.....สิ่งที่หนังสือพิมพ์ ควรจะนึก และเห็นใจรัฐบาลก็คือว่า เราเป็นเพียงหนังสือพิมพ์ ถ้าเราเขียนทำให้เกิดจลาจลในบ้านเมืองเราแล้ว เราไม่รับผิดชอบอะไร เราไม่มีหน้าที่ปราบจลาจล แต่รัฐบาลเขาต้องปราบ....

.....สิทธิในการที่จะพูด เขียน พิมพ์ และโฆษณา แสดงความคิดเห็นต่างๆ ถึงจะไม่ตรงกับรัฐบาล หรือบางกรณี เป็นปฏิปักษ์ต่อความคิดเห็นของรัฐบาล แต่ถ้าหากเสนอโดยสุภาพไม่หยาบคาย และมีเหตุผลแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ควรจะรับฟังทั่วกัน....ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า หนังสือพิมพ์นั้น ถ้าหากว่ากลมเกลียวเป็นพวกเดียวกันกับรัฐบาลขึ้นมาเมื่อไรแล้ว ชาวบ้านก็แย.....

...ถ้าหากว่า หนังสือพิมพ์ และรัฐบาลต่างฝ่ายต่างเข้าใจหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเอง แล้ว แล้วก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด ไม่พยายามทำลายกัน คือหนังสือพิมพ์ไม่พยายามทำลายรัฐบาล ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่พยายามทำลายหนังสือพิมพ์ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล กับหนังสือพิมพ์นั้น ก็จะเป็นไปในทางที่ไม่น่าจะมีความบาดหมางอะไร.....”

หนังสือพิมพ์กับรัฐบาล, วันนักข่าว, แสดงทัศนะเมื่อวันที่ 19 ก.พ. 2511

และแม้ว่า “เสรีภาพ” แห่งประชาธิปไตยในเวลานั้น จะยังไม่เบ่งบานเต็มที่ ทั้งเนื่องด้วยความไม่พร้อมของภาคประชาชน การไม่ตอบสนองของภาครัฐบาล และ ฯลฯ แต่ท่านก็ยืนยันว่าต้องอดทนฟันฝ่าปลุกฝังอยู่ต่อไป จนกว่าสักวันหนึ่ง “ต้นไม้แห่งเสรีภาพ” ที่ท่านเพียรปลูกไว้จะสามารถหยั่งรากลึกลงได้ด้วยตนเอง

“ตอบ: เสรีภาพในเมืองไทยนั้น เหมือนพืชที่ละเอียดอ่อน ผู้ปลูกฝังจะต้องอดทนพยายามต่อสู้กับดินฟ้าอากาศ ความร้อนหนาว และพายุ จนกว่าพืชนี้จะได้เติบโต เจริญ และหยั่งรากลึกลงยืนอยู่ด้วยตนเองได้”

คอลัมน์ “ตอบปัญหาประจำวัน” หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, วันที่ 4 มี.ค. 2500
(ในสุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.44)

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

เช่นเดียวกับแนวคิดของนักการวารสารศาสตร์หลายๆ ท่าน ที่ได้เน้นย้ำว่า **เสรีภาพ ต้องดำเนินไปพร้อมๆ กับ ความรับผิดชอบต่อสังคม** ของนักหนังสือพิมพ์ เพราะถ้านักหนังสือพิมพ์ไม่มีความรับผิดชอบ หรือใช้เสรีภาพในทางที่ผิดแล้ว ในที่สุดพวกเขาเองจะไม่สามารถรักษาเสรีภาพของตนเองเอาไว้ได้ และเปิดช่องให้คนอื่น (ผู้มีอำนาจ:- รัฐ) เข้ามาควบคุมดูแลให้แทน

“....และหนทางที่นักหนังสือพิมพ์จะรักษาเสรีภาพ และธรรมะแห่งหนังสือพิมพ์ไว้ได้ ก็ด้วยความรู้จักประมาณตน และความรับผิดชอบต่อ

ความรับผิดชอบต่อ และความรู้จักประมาณตนเป็นของคู่กัน คนหนังสือพิมพ์ต้องรู้ว่า ตนอยู่ในฐานะที่สามารถชักจูงให้คนจำนวนมากมีความเห็นคล้อยตามความคิดเห็นของตน

ฉะนั้นในการเขียนข่าวก็ดี การแสดงความคิดเห็นก็ดี ต้องมีความระมัดระวังอยู่เสมอ ไม่ชักจูงให้คนคิดเห็นไปในทางที่ผิด อันจักเสียประโยชน์แก่ส่วนรวม

คนหนังสือพิมพ์ ต้องรู้จักตนว่ามีหน้าที่ทำหนังสือพิมพ์ อันเป็นหน้าที่พิเศษในสังคม การวิพากษ์วิจารณ์การบริหารประเทศนั้น หนังสือพิมพ์จำต้องทำก็จริงอยู่ แต่ก็ต้องระลึกละเอียดอยู่เสมอว่า ความรับผิดชอบต่อการบริหารประเทศ และความปลอดภัยของประเทศ เป็นเรื่องของรัฐบาลโดยตรง นักหนังสือพิมพ์ไม่มีความรับผิดชอบต่อทางนี้

จึงต้องประมาณตนไม่เผลอตัวนึกว่าเป็นรัฐบาลเสียเอง หรือเป็นผู้รับผิดชอบในความปลอดภัยของประเทศเสียเอง หนังสือพิมพ์อำนาจพอที่จะปลุกปั่นให้เกิดความคิดเห็นอันรุนแรงขึ้นในบ้านเมืองได้

หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่จำเป็น และมีประโยชน์ในโลกปัจจุบัน ความเป็นอยู่ภายใน และการปกครองจะราบรื่น ก็ต้องอาศัยความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน หนังสือพิมพ์มีส่วนช่วยปรับความเข้าใจอันดีนี้ได้มาก แต่ก่อนที่หนังสือพิมพ์จะสามารถกระทำประโยชน์เช่นนี้ได้ รัฐบาลก็ต้องเข้าในหนังสือพิมพ์ในทางที่ถูกต้อง และคนหนังสือพิมพ์ก็ต้องเข้าใจตนเองเป็นอย่างดีเสียก่อน”

การหนังสือพิมพ์, แสดงที่สำนักอบรมครูวัดสามพระยา, 23 ก.พ.2497

(ใน ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, 2526, น.380)

ในขณะเดียวกัน ท่านก็ทรงเห็นด้วยว่า แม้นักหนังสือพิมพ์จะมีหน้าที่รักษาเสรีภาพที่ตนเองได้มาด้วย “ความรับผิดชอบต่อ” แต่รัฐบาลก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดอยู่เช่นเดียวกัน และถ้ารัฐบาลทำได้อย่างนี้ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ก็คงไม่จำเป็นต้องสนใจอีกต่อไป

“รัฐบาลต่างๆ ทั่วโลกมักจะชอบกล่าวว่า การที่จะให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์กับหนังสือพิมพ์นั้น หนังสือพิมพ์ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบต่อ ข้าพเจ้าขอโต้ตอบกับความคิดเช่นนี้ว่า ถ้ารัฐบาลทุกรัฐบาลดำเนินหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบต่อเช่นเดียวกันกับที่รัฐบาลต้องการให้หนังสือพิมพ์มีแล้ว คงไม่มีใครสนใจเรื่องเสรีภาพหนังสือพิมพ์อีกต่อไป”

คำปราศรัยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในพิธีเปิดประชุมสมัชชาหนังสือพิมพ์อาเซียน ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 25 พ.ค. 2521, (ใน วันนักข่าว, 2522 , น. 14)

๐ ความถูกต้อง และความจริง

ในทรวงศ์ต่อเรื่องของการนำเสนอข่าวนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ มีความเห็น นักข่าวไม่สามารถจะแต่งเติม หรือบิดเบือนเรื่องราวใดๆ ได้ นอกเสียจากจะรายงานทุกสิ่งด้วย “ความถูกต้อง” และตาม “ความจริง” เท่านั้น

“ความจริงข่าวทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ว่าจะป็นข่าวร้าย หรือข่าวดี ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเอง โดยที่หนังสือพิมพ์จะเข้าไปป้องกันมิให้เกิดขึ้น หรือส่งเสริมให้เกิดขึ้นไม่ได้”

เมื่อหนังสือพิมพ์มีหน้าที่เสนอข่าว หนังสือพิมพ์ก็ควรที่จะเสนอข่าวนั้นไปตามตรงเท่าที่ทราบมา เพราะหนังสือพิมพ์ควบคุมเรื่องที่เกิดขึ้นจนเป็นข่าวนั้นไม่ได้”

สยามรัฐหน้า ๕, 26 พ.ย. 2513 (ใน “สยามรัฐหน้า ๕” (เล่ม ๖) , 2516, น.221)

เนื่องด้วยท่านทรงเห็นว่า อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ไม่ว่ายุคใดสมัยใดนั้นมิได้อยู่สูงมาก โดยเฉพาะในด้านความเชื่อที่ว่า “ข่าวใดก็ตามที่ปรากฏขึ้นในหน้าหนังสือพิมพ์ คือความจริง” ซึ่งถ้าหากข่าวนั้นๆ หรือเกี่ยวกับบุคคลใดๆ ไม่เป็นความจริง เช่นนั้น ก็ย่อมนำมาความเสื่อมเสียมาสู่บุคคลที่ถูกกล่าวหาด้วย

“ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์มีอิทธิพลอยู่เหนือความคิดเห็นของคนทั่วไปมากอยู่ จะเป็นเพราะอะไรก็ตามที่ ยังมีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่า ข่าวใดก็ตามที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์แล้ว ข่าวนั้นย่อมเป็นความจริง

ฉะนั้น ข่าวที่เกี่ยวกับบุคคลใดๆ หรือคณะบุคคลใดๆ ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไปในทางที่ไม่สู้ดีแล้ว ความเสื่อมเสียที่เกิดขึ้นนั้นออกจะลบแก้ได้ยาก”

การหนังสือพิมพ์, แสดงที่สำนักอบรมครูวัดสามพระยา, 23 ก.พ.2497

(ใน ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, 2526, น.369-70)

ซึ่งหากนักหนังสือพิมพ์ยังคงดำรงตนเป็นผู้นำเสนอข่าวที่บิดเบือน ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นความจริง เป็นข่าวที่สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์แอบแฝง หรือแม้แต่ รายงานข่าวถูก แต่พาดหัวแบบหาเรื่อง มีอคติ เมื่อนั้นเมื่อประชาชนทราบถึงความจริงที่เกิดขึ้น เมื่อนั้น ความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์ในสายตาของผู้อ่านก็จะลดลงไปเรื่อยๆ จนในที่สุดก็ไม่มีใครสนใจจะเชื่อ หรือฟังในความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์นั้นๆ อีกเลย

“หนังสือพิมพ์เคยลงเป็นข่าวไปหลายครั้งหลายหนว่าผมพูดข้อความต่างๆ ซึ่งความจริงผมไม่ได้พูดหรือมิฉะนั้น คนข่าวหนังสือพิมพ์ก็จัดข้อความที่ผมพูดนั้นผิด หรือบิดเบือนเสียบ้าง หรือตัดทอนจนเสียเนื้อความ บางทีคนข่าวหนังสือพิมพ์จดถูก ตรงกับความจริง แต่คนให้หัว

ข่าวหนังสือพิมพ์ก็เอาไปพาดหัวเสียให้ตื่นเต้น จนดูเหมือนกับว่าผมผู้เป็นข่าวนั้นขาดสติ หรือ เสียจริต

พูดอะไรในทางดีเกี่ยวกับตัวเอง หรือพรรคการเมืองที่สังกัดอยู่ก็พาดหัวข่าว คุยโอ้ หรือโอ หรือ อวด พูดอะไรในทางทักท้วงรัฐบาล แม้แต่จะเป็นเบาๆ หรืออย่างสุภาพที่สุด ก็พาดหัวว่า คีตกฤทธิ์ จวก คนนั้น คนนี้ หรือ สับแหลก ใครพูดจาว่ากล่าวผม ไม่ว่าจะมากน้อยอย่างไร ก็จะมาถามความเห็น ถ้าหากว่าพูดจากลับไปอย่างไร ก็จะพาดหัวว่า คีตกฤทธิ์ศอกกลับ หรือ คีตกฤทธิ์เต้น หรือ อะไรที่รุนแรง ทำนองนั้น ทั้งที่เกือบจะเหวี่ยงศอกไม่ไหว หรือไม่มีแรงจะเต้นอยู่แล้ว....

.....เรื่องตามสัมภาษณ์ให้คนทะเลาะกันนั้น ดูเหมือนจะทำกันเป็นล่ำเป็นสัน เป็นกิจกรงานที่สำคัญทีเดียว ใครเอ่ยถึงใคร ก็ต้องเก็บเอาไปถามผู้ที่ถูกเอ่ยถึง ได้คำตอบมาถูกบ้างผิดบ้าง ก็จะนำมาลง แล้วพาดหัวว่า เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง หรือขัดแย้งยิ่งใหญ่ขึ้นแล้ว...

.....ทั้งหมดนี้ ก็เห็นจะต้องบอกกันตรงๆ ว่า ทำให้ผมหมดความเชื่อถือในข่าวหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ลงไป และเมื่อหมดความเชื่อถือในข่าวการเมืองแล้ว ก็ย่อมจะสงสัยในข่าวอื่นๆ อีกด้วยว่าจะเขียนขึ้นแบบข่าวทางการเมือง ซึ่งผู้รู้อยู่แก่ใจว่าไม่ตรงต่อความจริงหรือไม่”

คอลัมน์ ข้างสังเวียน ในสยามรัฐ ตีพิมพ์ในวารสาร สท.2523

(ใน สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น. 46)

ในด้านการวิพากษ์วิจารณ์ในบทความ ท่านเห็นว่า แม้จะเป็นการแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่การรายงานข่าว อันเป็น **เสรีภาพ** อันพึงกระทำได้ แต่การแสดงความคิดเห็นก็ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ **“ความจริง”** ของข่าว หรือของเหตุการณ์ใดๆ ก็ตาม ไม่ใช่คิด หรือเขียนกันขึ้นมาเองตามใจชอบ หรือตามอคติที่ตนมีอยู่ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น การแสดงความคิดเห็นก็ไม่ได้ก่อประโยชน์ใดๆ นอกจากกลายเป็นเรื่องไร้สาระที่ไม่ควรค่าแก่การรับฟัง เพราะ **ธรรมดา เสรีภาพนั้น** เขาจะให้กับคนที่เชื่อและไว้วางใจได้ เท่านั้น

“บทความที่เขียนลงในหนังสือพิมพ์นั้น ส่วนมากก็เขียนจากข่าว มีข่าวขึ้น แล้วก็วิจารณ์กันไป

แต่เมื่อวัตถุที่นำมาวิจารณ์ คือ “ข่าว” นั้นไม่ตรงกับความจริงเสียแล้ว คำวิจารณ์ในบทความก็ไร้ความจริง ไร้สาระ ไม่ควรที่จะรับฟังไปด้วย...”

จากคอลัมน์ ข้างสังเวียน ในสยามรัฐ

(ใน สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น. 47)

และ

“ครบห่วงถึงอนาคตหนังสือพิมพ์เมืองไทย

เราพูดถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ซึ่งผมก็เห็นด้วย และสนับสนุนมาตลอดว่า หนังสือพิมพ์ควรมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์

แต่ก็อยากจะตั้งปัญหาถามว่า เมื่อหนังสือพิมพ์ยังนิยมเขียนข่าว และบทความที่ไม่ยึดความจริง เอาแต่อารมณ์ เอาแต่จะสร้างข่าวโด่งดังเพื่อแย่งกันขายหนังสือพิมพ์ให้มากขึ้น โดยใช้หัวข่าวเป็นเครื่องล่อให้คนซื้ออย่างนี้

ความเชื่อถือในหนังสือพิมพ์ก็จะลดน้อยลงไป แล้วพอเราเรียกร้องเสรีภาพกันขึ้นมา ใครเขาจะให้ และใครเขาจะสนับสนุนข้อเรียกร้องของเรา

ธรรมดาเสรีภาพนั้น เขาจะให้กันแต่กับคนที่เชื่อถือไว้วางใจได้....”

จากคอลัมน์ ข้างสังเวียน ในสยามรัฐ

(อ้างใน สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น. 47)

□ ความเป็นกลาง

ในประเด็น **ความเป็นกลาง** หรือ การทำข่าวโดยปราศจากอคติ ซึ่งนอกจากจะ ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหา และผู้อ่านอย่างท่านเองแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ก็ยังได้แสดงความเห็นต่อไปว่า ยิ่งหนังสือพิมพ์แสดงความไม่เป็นกลางเท่าไร ไม่ว่าจะในการรายงานข่าว หรือการแสดงความคิดเห็น มันก็ยิ่งส่งผลในเชิงสะท้อนกลับ ให้ความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์นั้นๆ ลดลงเรื่อยๆ โดยไม่ได้มีผลต่อผู้อื่น ผู้ใดเลย

“การลงข่าวเป็นเลศนัย จะเป็นเพราะอคติใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฉันทาคติ หรือภยาคตินั้น มี แต่จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดยิ่งขึ้นไปอีก

และเกิดความเดือนร้อนทางใจแก่ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เช่นผม”

สยามรัฐหน้า ๕, 26 พ.ย. 2513 (ใน สยามรัฐหน้า ๕ (เล่ม ๖) , 2516, น. 221)

และ

“.....การตำหนิติเตียนผู้ประพฤติผิดนั้นถูกต้อง เป็นหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ แต่การตำหนิตนที่ไม่ได้ทำผิดจากคนอื่น ๆ นั้น ผู้ตำหนิจะต้องมีอคติต่อบุคคลนั้นใช่หรือไม่?

การกระทำใดๆ ที่เจือปนด้วยอคตินั้น ไม่ดีเป็นแน่นอน ใครๆ ก็รู้ยิ่งการใช้เสรีภาพด้วยอคตินั้น จะต้องเป็นภัยมหันต์ ภัยต่อใครหรือครับ? ภัยต่อผู้มีเสรีภาพนั่นเอง เพราะคนจะหมดความเชื่อถือ....”

ทัศนะเกี่ยวกับจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์, สื่อมวลชนปริทัศน์,
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ก.พ. 2528 น. 7

และ

“ข่าวที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในประเทศไทยในเวลานี้ จึงเป็นข่าวที่เขียนขึ้นโดยคนที่ได้รับการศึกษาในทางวิชาการหนังสือพิมพ์ เป็นผู้รู้อะไรควรเป็นข่าวอะไรไม่ควร และเป็นผู้ที่เคร่งครัดว่า ในการเขียนข่าวนั้นจะไม่นำเอาอารมณ์ของตัวเองใส่เข้าไปด้วยเป็นอันขาด

อารมณ์ในที่นี้หมายถึงอารมณ์ชอบ หรืออารมณ์ซึ่งในบุคคลผู้เป็นข่าว นักข่าวที่ดี จึงลงข่าวเฉพาะที่เกี่ยวกับกิจการของบุคคลเท่านั้น ไม่ได้เอาความรู้สึกส่วนตัวเกี่ยวกับบุคคลนั้นเข้ามาใส่ด้วย และนอกจากนั้นแล้วนักข่าวจะเสนอแต่สิ่งที่เป็นข่าว ไม่เอาความคิดเห็นในทางการเมือง หรือลัทธิในทางการเมืองของตน หรือความเชื่อถือความยึดถืออื่นใดของตนเองมาผสมเข้าไปในเนื้อหาข่าว

ทำอย่างนี้ เราก็ได้ข่าวที่บริสุทธิ์เป็นข่าวที่น่าอ่าน และเชื่อถือได้ หนังสือพิมพ์เมืองไทยทุกฉบับในขณะนี้ ก็เสนอข่าวแบบนี้เฉพาะแต่เนื้อหาข่าว

พูด กะ คนข่าว, วันนักข่าว 5 มี.ค. 2533

□ วิชาชีพนิยม

แนวความคิดในเรื่อง วิชาชีพนิยม ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ นั้น ท่านทรงเน้นย้ำอยู่มากในเรื่องของอ “ตัวบุคคล” ที่ต้องมีความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมกับการเป็นนักหนังสือพิมพ์ดี อาทิ การอ่านมาก รู้มาก หรือเป็นผู้ที่ใฝ่ในการศึกษา และค้นคว้าอยู่ตลอดเวลา

“ถาม: หลักในการทำหนังสือพิมพ์ของอาจารย์เป็นอย่างไร?

ตอบ: อยู่ที่ว่าเขียนหนังสือ คนจะเขียนหนังสือ ก็ต้องรู้หนังสือดี ก็ต้องเรียนหนังสือมามาก ต้องผ่านมามาก เมื่ออ่านมาก เราก็เก็บเข้าไว้เป็นต้นทุน เราก็ใช้จ่ายออกไปได้อีก เมื่ออ่านมามาก พบมาก ได้ยินมาก เมื่อถ่ายทอดออกไป ก็มีที่คนก็เข้าใจ”

คึกฤทธิ์ ปราโมช กับหนังสือพิมพ์ไทย, วันนักข่าว 5 มี.ค. 2539, น.104

เมื่อนักข่าวหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งถามถึงเคล็ดลับในการเขียนบทความ ท่านก็ได้พูดถึงหลักการง่ายๆ ว่า

“เลือกหยิบประเด็นที่อยู่ในกระแสความรู้สึกของคนส่วนมาก แล้วเขียนออกมาด้วยภาษาง่ายๆ เนื่องด้วยเราต้องการเขียนให้คนอ่านที่มีอยู่ทุกระดับได้อ่าน ไม่ใช่เขียนเพื่ออ่านคนเดียว หรือพวกพ้องเท่านั้น”

คึกฤทธิ์ กับสื่อมวลชน, วันนักข่าว 5 มี.ค. 2539, น. 101-102

สิ่งที่เป็นปัญหาในการประกอบวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์มากที่สุด กลับไม่ใช่ตัวนักข่าว ที่สมัยปัจจุบันได้รับการศึกษาในทางตรงมากขึ้น หากแต่เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจจะลงข่าว หรือพาดหัวข่าว เพราะมักจะเต็มไปด้วยอคติ หรือที่เรียกว่า “นักข่าวเก่า” “นักข่าวอาวุโส” อันส่งผลให้หนังสือพิมพ์ไม่ได้รับความเชื่อถืออยู่เสมอๆ จนบางครั้งก็ถึงขั้นฟ้องร้องกันเลยทีเดียว

“ก็เป็นอันว่าหนังสือพิมพ์แนวหน้าฉบับนั้น ถูกปิดเพราะ การพาดหัวข่าว ส่วนเนื้อข่าวนั้น ไม่มีอะไรที่จะตำหนิได้หรือไม่มีอะไรที่จะต้องปิดเลย.....

นักข่าวนั้นเป็นผู้หาข่าวโดยเฉพาะ ยิ่งในสมัยนี้ การหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยได้มีการให้การศึกษากันอย่างสูงขั้นปริญญา และนักข่าวส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่ได้ผ่านการศึกษานี้มาแล้วทั้งนั้น เพราะ

ฉะนั้น ศีลธรรมในการเสนอข่าว ตลอดจนถ้อยคำภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าว ของนักข่าวในปัจจุบันจึงดีกว่านักข่าวหนังสือพิมพ์ในเมืองไทย ดีเสียว่าเมื่อ 30 ปีมาแล้วเป็นอย่างมาก และผิดกันไกล.....

แต่ในหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยเราเกือบทุกฉบับ มีคนประเภทที่เรียกกันว่านักหนังสือพิมพ์เก่า ท่านเหล่านี้ยังใช้อารมณ์ในการเขียนหนังสือ และเมื่อเป็นคนหนังสือพิมพ์เก่า ก็ย่อมจะมีอาวุโสที่สุดในโรงพิมพ์ของแต่ละคน ได้รับการยกย่องให้เป็นคนให้หัว หรือโปรยหัวข่าวสุดแล้วแต่กรณี เรียกว่าเป็นหน้าที่สำคัญ

ความจริงหน้าที่ของท่านผู้ที่นับถือกันว่าเป็นคนสำคัญเหล่านี้ ควรจะมีไปในการตรวจข่าวเมื่อได้รับข่าวจากนักข่าวมา ก็ควรจะถือว่าข่าวนั้นเป็นวัตถุดิบ ต้องการที่จะผ่านการตกแต่งต่อเติมสุดแล้วแต่เพื่อจะทำให้ข่าวนั้นน่าอ่าน และถูกหลักวิชาการหนังสือพิมพ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นหน้าที่โดยตรงของท่านนักหนังสือพิมพ์อาวุโสซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ตรวจข่าว หรือเรียกว่าเป็นหัวหน้าข่าว หรืออะไรก็ตาม

การพาดหัวข่าวก็เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของท่านเหล่านี้

...และท่านเหล่านี้จะเสนอข่าวเอาตามสนุก หรือตามอารมณ์ของท่าน จะเป็นข่าวตัวใหญ่บ้าง เล็กบ้างก็สุดแล้วแต่ ซึ่งมักจะไม่เกี่ยวกับรายละเอียดในเนื้อหาข่าว ซึ่งนักข่าวสุดสุดสำหรับเขียนมาให้มันเลย

ท่านมักจะอ่านข่าวแต่เพียงคร่าวๆ ไม่ดูรายละเอียดให้ลึกซึ้ง แล้วเอาเนื้อหาข่าวที่ได้อ่านอย่างคร่าวๆ โดยมิได้จับสาระอันใดไว้ฉันท์ เอามาประสมกับอารมณ์ของท่านที่มีชอบมีชังแล้วก็พาดหัวส่งไป...

.....

ที่เขียนมาทั้งหมดนี้ อยากจะชี้ให้เห็นว่า ในการเสนอข่าวของเมืองไทยนั้น ยังมีการกระทำบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกัน หรือไม่ตรงกันอยู่บ้าง เช่นการเสนอข่าว และให้หัวข่าวนี้เป็นต้น.....

ความเที่ยงตรง การรักษาสัจจะโดยปราศจากอารมณ์ ความไม่คิดเห็นว่าหนังสือพิมพ์นั้นเป็นเครื่องมือของตนที่จะให้ร้ายให้ตีใครก็ได้ ความรู้สึกสำนึกเหล่านี้ เป็นทางที่จะนำไปสู่ความเจริญในอาชีพหนังสือพิมพ์ทั้งสิ้น.....”

พุด กะ คนข่าว, วันนักข่าว 5 มี.ค. 2533

□ สุภา ศิริमानนท์:- (2457-2529)

สุภา ศิริमानนท์ เริ่มชีวิตนักหนังสือพิมพ์ ด้วยการทำหน้าที่ตรวจปฏิทินที่สำนักพิมพ์ประชาชาติ ซึ่งในขณะนั้น กุหลาบ สายประดิษฐ์ กับ มาลัย ชูพินิจ ถือเป็นแกนหลักสำคัญในการในการหนังสือพิมพ์เล่มนี้ รวมทั้งเป็นบุคคลที่ อาจารย์สุภาชื่นชอบ ยึดถือเป็นแบบอย่างในการทำงานตลอดมา ซึ่งนอกจากหน้าที่ตรวจปฏิทินแล้ว ต่อมาเขายังได้ทำหน้าที่อีกหลายอย่าง คือ หน้าที่นักข่าวเจ้าหน้าที่ต่างประเทศ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายสารคดี

เมื่อออกจาก ประชาชาติ สุภาได้ร่วมก่อตั้งหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ของบริษัทไทยพาณิชย์การ ในปี 2480 ทำงานอยู่สักพัก ก็พอดีกับที่เกิดสงครามอินโดจีน ทำให้เขาต้องถูกเกณฑ์ทหาร เมื่อปลด

ประจำการแล้วจึงได้กลับมาทำงานหนังสือพิมพ์อีกครั้ง โดยร่วมก่อตั้ง **นิกรวันอาทิตย์** เมื่อสิงหาคม 2486 และได้รับหน้าที่เป็นบรรณาธิการเต็มตัว ก่อนที่จะต้องเลิกทำเพราะตัดสินใจเดินทางไปอินเดียในฐานะเสรีไทย เมื่อช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จนสงครามสิ้นสุด เขาจึงมาทำ **สุภาพบุรุษ-ประชาชาติ** ร่วมกับกัญญา สหายประดิษฐ์

ต่อมา มีโอกาสได้ทำงานทางการเมือง ในปี 2489 และกลับเข้าสู่วงการนำหมึกอีกหนด้วยการก่อตั้ง และเป็นบรรณาธิการ นิตยสารรายเดือน **อักษรสาส์น** ในปี 2492 จากนั้น ก็ก้าวสู่หนังสือพิมพ์ **ไทยใหม่ ยุคใหม่** (2496) รวมทั้งได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ด้านการวารสารศาสตร์ให้กับคนรุ่นใหม่ ในฐานะอาจารย์พิเศษของคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กระทั่งถึงแก่กรรมในวันที่ 13 มี.ค. 2529 ด้วยโรคมะเร็งในตับอ่อน (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ้มไพโรจน์, 2528, น. 271-277 และ สุภา ศิริมานนท์, 2536, น. 10-11)

สุภา ศิริมานนท์ (2530, น.56) ได้อธิบายถึงจริยธรรมแห่งหนังสือพิมพ์ เพื่อที่จะสร้างความน่าเชื่อถือ (Credibility) แห่งหนังสือพิมพ์ ไว้โดยผ่าน อุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ ดังจะเห็นได้จากแผนผังข้างล่าง

แผนผังเกี่ยวกับหลักจริยธรรมของหนังสือพิมพ์

Ethics of the Press: To consolidate CREDITABILITY of the Press

อุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ (มี 2 ประการ คือ)

1. ความถูกต้อง (Accuracy) และ 2. การวิพากษ์วิจารณ์อย่างสัตย์ซื่อ (Honest Criticism)

หลักปฏิบัติเพื่อแก่การที่จะบรรลุถึงอุดมการณ์ มี 4 หลักการคือ

- **ความจริงที่แท้จริง (Objectivity)**
  - ความไม่เป็นฝักเป็นฝ่าย (Impartiality)
  - ปราศจากข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรือทางความสนใจ (Absence of Conflict of Interest)
  - โอกาสของการปฏิเสธ (Opportunity of Denial)
  - ละเว้นเสียจากความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด (Avoidance of Cronyism)
  - ละเว้นเสียจากความเคียดแค้นพยาบาท (Avoidance of Vengeance)
- **ความสัตย์จริง (Honesty)**
  - เสนอรายงานข่าวที่เป็นจริง มิใช่เสนอนิยาย
  - รักษาวาจาที่ได้ให้คำมั่นหรือตักปากลงรับคำกับใครเขาไว้
- **ความบังควร และไม่บังควรซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ (Decency)**
  - ความลำเอียงต่อคนต่างเชื้อชาติ หรือต่างภาษา
  - ความลำเอียงต่อคนต่างศาสนา
  - ความน่าชิงชัง น่ารังเกียจ (Obscenity)
- **การลอกเรื่องของคนอื่นแล้วทึกทักว่าเป็นของตัวเอง (Plagiarism)**

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

“อุดมการณ์หนังสือพิมพ์มี 2 อย่าง อย่างหนึ่ง คือให้ Information อีกอย่างหนึ่ง ให้ Criticism อย่าง Honest แต่ที่นี้มันให้ไม่ได้ เพราะมันติดอำนาจ คือมันอยู่ใต้กฎหมายอยู่ใต้อะไรต่างๆ “

สุภา ศิริमानนท์:- การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ปัจจุบัน

ประโยคข้างบนนั้น คือ อุดมการณ์หนังสือพิมพ์ในทศวรรษของ สุภา ศิริमानนท์ นั่นก็คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างซื่อสัตย์ ซึ่งยังคงมีอุปสรรคในการบรรลุถึงอุดมการณ์อยู่อีกมาก นอกจากนี้ ท่านยังตอกย้ำถึงอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ในยุคประชาธิปไตยได้อย่างเฉียบคมว่า หน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์คือ เป็นผู้รับใช้ประชาชน ทั้งในทางความรู้ และการนำเสนอความจริง..... เพื่อ “หนังสือพิมพ์ในวันพรุ่งนี้” จะได้บรรลุถึงประโยชน์อันสมบูรณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง

“หนังสือพิมพ์จะต้องถือว่า มหาชนคนอ่าน คือผู้ยิ่งใหญ่ฝ่ายหนึ่ง, และซึ่งเป็นฝ่ายที่สำคัญที่สุดในจำนวนผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสามของกิจการหนังสือพิมพ์ มหาชนคนอ่านควรจะได้รับการไปโดยความเชื่อจากผู้ยิ่งใหญ่อีกสองฝ่าย คือคณะเจ้าของ และคณะผู้จัดทำ หนังสือพิมพ์จะต้องเป็นประหนึ่งผู้รับใช้ในทางความรู้รอบของประชาชน จะต้องถือว่าสวัสดิการอันเกิดแต่ความรู้รอบของประชาชนเท่านั้น คือ ข้อผูกมัดที่ตนมุ่งหมายเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ให้ ต้องไม่จงใจให้ประชาชนเข้าใจผิด หรือจงใจให้คาดฝันไปทางผิด เพื่อโดยวิธีการ “บิด” ถ้อยคำของตน ผู้รับใช้ที่ซื่อสัตย์ย่อมจะบอกเล่านายของเขา แต่งเรื่องราวที่สัตย์จริงโดยปราศจากการเคลือบคลุม และโดยฐานะแห่งผู้รับใช้ที่มีประสิทธิภาพ หนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่กลั่นกรองสิ่งที่ถือว่าเป็น “สี” หรือเป็น โป้ปะกัณดา ซึ่งผู้ให้ข่าวเดิมเขาได้ยอมและฉีดยาเข้าไปไว้แล้ว ออกเสียให้หมดจดด้วย หรือบอกให้รู้เสียด้วย ว่านั่นมันเป็นโป้ปะกัณดา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคที่ “ผลประโยชน์” กำลังเป็นหม้อร้อนสำหรับวัวแก้อยู่ในวิถีของกิจการระหว่างประเทศเช่นเวลานี้ด้วยแล้ว ข่าวต่างประเทศนั้นแหละ สำนักสื่อข่าวเขามักบิดผันข่าว หรือแแต่มีสีกันไว้ให้ประอะไปแทบไม่มีละเว้น “สี” เหล่านี้บางทีก็พร่ำพราวนัยน์ตา เพราะความมีเสน่ห์จับตาจับใจของมัน.....

การดำเนินงาน หนังสือพิมพ์ของวันพรุ่งนี้ ย่อมจะต้องกระทำด้วยความเป็นผู้สนใจ ผักผ่อน และศึกษา ไม่ใช่กระทำไปอย่างสะงัดเหมือนในอดีตของมัน หนังสือพิมพ์ของวันพรุ่งนี้ จะต้องมีการจ่ายเงินจำนวนหนึ่งอยู่เสมอไป สำหรับที่จะได้ปลูกฝังศรัทธาในหนังสือพิมพ์ให้เกิดแก่จิตใจของอนุชนที่กำลังหนุ่มสาว และกระตือรือร้น ในการที่เขาจะได้อัจฉริยะของเขา ได้เข้าใจในกิจการหนังสือพิมพ์ และได้ใช้วิจรรย์ญาณเลือกสรร อุดมคติของการครองชีวิตที่เขาจะอยู่และตายเพื่อมัน การจ่ายเงินเพื่อการนี้ ในทางหลักวิชาหนังสือพิมพ์เรียกว่า Promotion หนังสือพิมพ์ของวันพรุ่งนี้ที่ตัวเอง ที่อนุชนเหล่านั้นจะพึงเชื่อถือการวินิจฉัย และการแนะนำ และจำใช้บำบัดความสงสัยในนานาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นอยู่ทุกๆ วัน จนตลอดไป

ความคาดหวังตามที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นข้อภาวนาที่ปรารถนา และซึ่งจะต้องภาวนากันอยู่เรื่อยไปจนกว่าจะบรรลุผล ไม่ว่า วันพรุ่งนี้ จะได้ผลลัดตัวของมันเอง เมื่อถึงพรุ่งนี้ และพรุ่งนี้ อีกสักก็ร้อยก็พัน

คราวก็ตามที จะต้องภาวนาไปจนกว่าหนังสือพิมพ์จะเป็นหนังสือพิมพ์โดยแท้สมตามอุดมการณ์ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีฐานะทางการเงิน และการจัดองค์การเข้มแข็ง และเป็นหนังสือพิมพ์ที่แพร่หลายกว้างขวาง เพื่อลู่ถึงประโยชน์อันสมบูรณ์ของชุมชน

หนังสือพิมพ์ของวันพรุ่งนี้จะเป็นไฉน?

หนังสือพิมพ์ของวันพรุ่งนี้, นักหนังสือพิมพ์,
กองทุน “สุภา ศิริमानนท์” และ สำนักพิมพ์แม่คำผง, 2536, น.14-26

ในด้านของทรรศนะทางจริยธรรมนั้น จริงอยู่แม้แนวคิดหลักจะเป็นการหิบบีมเอาตำราฝรั่งมาใช้ แต่ อ.สุภา กลับเห็นมาเมื่อรับมาแล้ว ก็ควรจะมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาของบ้านเมืองเรา ไม่ใช่ลอกของเขามาทั้งดุ้น

“จริยธรรมที่สร้างขึ้นมา ปัญหามันเป็นปัญหาฝรั่ง เราลอกเขามา 8 ข้อเลย ของอเมริกัน ปี 1923 เราไม่เอาปัญหาของเราขึ้นมาแล้ววางหลัก เรายังเอาบาลีเข้าไปดูเป็นหลักธรรมะเลย ไม่ถูกผมไม่เห็นด้วย”

สุภา ศิริमानนท์:- หนังสือพิมพ์กับปัญหาสังคม

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และความรับผิดชอบต่อสังคม

“เสรีภาพ” ในมุมมองของอาจารย์สุภา ถือว่าเป็นเส้นทางหลักที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะที่เป็น “ประหนึ่งสถาบันสาธารณะ” ให้ได้สมเจตนารมย์ แต่ทั้งนี้ และทั้งนั้น เสรีภาพดังกล่าวก็มีข้อจำกัดอยู่ด้วยตัวของมันเอง ซึ่งนักหนังสือพิมพ์ที่ดี จำเป็นจะต้องใช้เสรีภาพให้เป็น และอย่าเกินขอบเขตความจำเป็นที่กำหนดเอาไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ หนังสือพิมพ์ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ในการแสดงออกซึ่งสาธารณะมติ และในการธำรงรักษาเสรีภาพของประชาชน ได้โดยตลอดรอดฝั่ง ไม่ถูกคุกคามจากอำนาจหรืออิทธิพลใดๆ ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าวได้นั้น คนหนังสือพิมพ์ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อหลักการในการทำงานประกอบกันด้วย

“.....ในการที่จะใช้เสรีภาพเพื่อบำเพ็ญกรณียกิจต่างๆ เหล่านี้ หลักปฏิบัติที่ได้ถือนั้นสืบเนื่องกันมา จนกระทั่งเป็น “หลักวิชา” อย่างหนึ่งของกิจการหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่สุรุ่ยสุนๆ ดังนี้

“ การแสดงความคิดเห็น ย่อมเป็นอิสระเสรี แต่ข้อเท็จจริง คือสิ่งซึ่งต้องยึดมั่นด้วยความเคารพ” ประโยคในภาษาอังกฤษมีว่า Opinion is Free, But Facts are SACRED.

เท่าที่ พิจารณากันมานี้ ท่านจะเห็นได้อยู่ข้อหนึ่งแล้วว่า แม้ในการปฏิบัติภารกิจตามธรรมดาๆ หนังสือพิมพ์ก็ต้องใช้เสรีภาพภายในขอบเขตจำกัดอันหนึ่ง ตามลักษณะแห่งงานของตนอยู่แล้ว

.....

โดยฐานะที่เป็น “ประหนึ่งสถาบันสาธารณะ” อย่างหนึ่งนั้น หนังสือพิมพ์ก็คือ เครื่องมืออย่างหนึ่ง ในการแสดงออกซึ่งสาธารณะมติ และในการธำรงรักษาเสรีภาพของประชาชน

หนังสือพิมพ์ที่สังวรตนอยู่ในครรลองอันถูกต้อง คือหนังสือพิมพ์ที่ถือมั่นว่า เสรีภาพที่ตนใช้ก็ดี หรือเสรีภาพที่ตนได้รับความคุ้มครองให้ใช้อยู่นั้นก็ดี เป็นเสรีภาพของประชาชนเขา

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ คือเสรีภาพของประชาชน หนังสือพิมพ์ใช้ออกไปในนามประชาชน นี่เป็นอาณัติอย่างหนึ่งตามเงื่อนไขของสัญญาประชาคม.....

อย่างไรก็ดี เมื่อจะใช้เสรีภาพดังกล่าวนี้ ด้วยการเกาะแน่นอยู่กับหลักข้อคิดของการดำเนินงานสื่อสารมวลชน อย่างกิจการหนังสือพิมพ์ เสรีภาพดังกล่าวก็ย่อมจะได้รับการตีวงสกัดกั้นไว้โดยเงื่อนไขของกิจการอันนั้นแบบเดียวกัน

วลีที่ระบุว่า “เพื่อผลประโยชน์ของชาติ” ก็ได้แก่ “เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน” นั้นเอง มิใช่อะไรอื่นไกลที่ไหนเลย

แม้แต่ในครรลองของระบบทุนนิยม การขัดแย้งกัน และการกำกับคคะคานกันก็มีอยู่เสมอ ปัญหาอยู่ที่ว่า ผู้ดำเนินการ ใช้เสรีภาพได้อุทิศตนของตนเพียงใดหรือไม่ และได้เกาะแน่นอย่างจริงจังกับอุดมการณ์ ที่ได้ตั้งขึ้นไว้เพียงใดหรือไม่

การใช้เสรีภาพของพวกผู้ประกอบการ ที่เป็นเครื่องมือสื่อสารสาธารณะในประเทศ ฝ่ายทุนนิยมทั่วไปจึงมักจะนิยมการบัญญัติ “ประมวลจริยธรรม” (Ethical Codes) ขึ้นมาเป็นเครื่องกำกับ เพื่อให้เป็นทำนองกติกาทงมโนธรรม...กติกาทงจิตใจ

เพราะเหตุใด?...ก็เพราะว่าในบรรดาพวกที่ใช้เสรีภาพอันเป็นของประชาชนนั้น ที่เป็น “คนดี” หรือที่อุทิศตนของตน และเกาะแน่น อย่างจริงจังกับอุดมการณ์ก็มี ที่เป็น “คนเลว” หรือที่ถือแต่ประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง เห็นแต่แก่ตนเองอย่างร้ายกาจ อย่างสกปรกโลโครก ก็มี.....

แต่ถึงอย่างไร ประมวลจริยธรรมสำหรับนักหนังสือพิมพ์บรรดาที่ได้บัญญัติขึ้นมาแล้ว ในประวัติการณ์ ก็เป็นเสมอเพียง “ความหวัง” อย่างหนึ่งเท่านั้นเอง...ความหวังที่ว่ามันจะช่วยตะล่อม และสกัดกั้น ในนักหนังสือพิมพ์ใช้ และธำรงรักษาเสรีภาพของประชาชน อย่างถูกต้องเหมาะสมกับอุดมการณ์แห่งวิถีประชาธิปไตยดังที่มันหมายไว้ นักหนังสือพิมพ์ที่ดีย่อมมีสังวรอยู่ทุกกลมหายใจว่าตนจะต้องใช้ “เสรีภาพ” อันเป็นของประชาชนควบคู่ไปกับสำนึกใน “ความรับผิดชอบ” (Responsibility) เสมอ”

เสรีภาพในการพูด การเขียน และการโฆษณา กับผลประโยชน์ของชาติ,
นิเทศสาร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ต.ค.2520, น.71-81

และ

“..ตามปกติ หนังสือพิมพ์ย่อมปรารถนาที่จะมีเสรีภาพ และในการที่จะมีเสรีภาพได้นั้น หนังสือพิมพ์จะต้องเป็นตัวของตัวเอง แต่ในการแสวงหาเสรีภาพ จากอิทธิพลต่างๆ นั้น หนังสือพิมพ์ จะต้องพึ่ง

คนอ่าน และจำต้องเอาใจคนอ่านไว้ก่อน ในกรณีนี้ หนังสือพิมพ์อาจจะต้องกระทำการบางอย่าง หรือหลายอย่างที่มีดีธรรมะของหนังสือพิมพ์...

....นักหนังสือพิมพ์ที่ดี ย่อมรู้จักใช้เสรีภาพ ให้ถูกต้อง กับสถานการณ์ได้เสมอ และหนทางที่นักหนังสือพิมพ์จะรักษาเสรีภาพ และธรรมะแห่งหนังสือพิมพ์ไว้ได้ ก็ด้วยความรู้จักประมาณตน และความรับผิดชอบ.....

....คนหนังสือพิมพ์ที่รู้จักประมาณตน จึงไม่ถือเอาหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือที่จะนำตนไปสู่ลาภยศ วาสนา หากคนหนังสือพิมพ์คนใด หวังลาภยศวาสนาเช่นนั้นแล้ว ก็จะรักษาเสรีภาพ และธรรมะของหนังสือพิมพ์ไว้ได้ยากนัก....”

จริยธรรมของการเสนอข่าว, สื่อมวลชนปริทัศน์, ปีที่ 1, ฉบับที่ 1 ก.พ.2528, น. 20-36

□ ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม

ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับ **ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม** อันได้แก่ การไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยอคติ และใส่ความคิดเห็นลงไปในช่วง ตลอดจนการให้เกียรติเพื่อนมนุษย์ และให้โอกาสทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น หรือชี้แจงข้อกล่าวหา นั้น อ.สุภา ได้รวมใส่ไว้ในหลักการทางจริยธรรม 2 ประการ นั่นคือ **หลักที่ว่าด้วยความจริงที่แท้ (Objectivity)** และ **หลักว่าด้วย “ความบังควร และไม่บังควร ซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์” (Human Decency)** ไว้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนดังนี้

หลักของความเป็นกลาง หรือ **หลักว่าด้วย “ความจริงที่แท้”** มุ่งเน้นให้นักหนังสือพิมพ์ทำข่าวโดยปราศจากอคติใด ๆ ไม่พึงใส่ความคิดเห็น ใด โดยพอสรุได้เป็น 5 ประการสำคัญ คือ 1) ไม่แยกฝ่ายเขาฝ่ายเรา เวลาเสนอข่าวต้องเสนอให้เทียบกันทุกฝ่าย 2) รายงานข่าวโดยปราศจากผลประโยชน์แอบแฝงใด อันจะทำให้ข่าวบิดเบือนไปได้ 3) ให้โอกาสทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมในการปฏิเสธคำกล่าวหา 4) ไม่ลำเอียงเพราะรู้จักกันเป็นการส่วนตัว, และ ข้อ 5) ไม่ลำเอียงเพราะไม่ชอบ หรือเกลียดกันเป็นการส่วนตัว ดังรายละเอียดข้างล่าง

□ หลักว่าด้วย “ความจริงที่แท้จริง” (Objectivity)

นักหนังสือพิมพ์ย่อมได้รับความคาดหวังจากผู้อ่านทั่วไปว่า คำบอกเล่าข่าวสารที่เขารายงานจะหมดจดครบถ้วน ไม่ลำเอียง ไม่ว่าจะเป็นแง่ใดของข่าว นั่นคือ คาดหวังว่าเขาจะไม่สอดแทรกทฤษฎีส่วนตัวหรือความรักความชังส่วนตัวลงไปในรายงานข่าวนั้นๆ

ลักษณะการใหญ่ๆ ของสิ่งที่เรียกว่า **ความจริงที่แท้จริง** ก็ได้แก่ลักษณะการ 5 อย่างคือ

1) ความไม่เป็นฝักเป็นฝ่าย (Impartiality)

ถ้าหากรายงานข่าวขึ้นที่เสนอนั้น เกี่ยวกับข้อพิพาท หรือเกี่ยวกับความขัดแย้งกันของฝ่ายต่าง ๆ สองฝ่าย หรือหลายฝ่าย – ไม่ว่าจะพิพาท หรือขัดแย้งกันอย่างไรก็ตาม หรืออย่างช่อนเร้นอำพราง นักหนังสือพิมพ์ผู้เสนอรายงาน ก็พึงต้องเสาะหาทรรศนะต่างๆ ของทุกฝ่ายมาเสนอให้หมด และก็ต้องเสนอด้วยความสมดุลอย่างมีเหตุผลในกรณีที่เกี่ยวข้องกับปริมาณของแต่ละทรรศนะด้วย

การที่จะประพฤติได้ดีตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมานี้ พึงดูมันอาจจะง่าย ๆ แต่ในการปฏิบัติจริงๆ แล้วมันออกจากยากมาทีเดียว เพราะอะไร? ก็เพราะว่าตัวของนักหนังสือพิมพ์โดยทั่วไปนั่นเอง มักจะคิดความเห็นแรงไปในทางใดทางหนึ่ง แง่ใดแง่หนึ่งอยู่แล้วโดยปรกติ

2) ความปราศจากข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรือทางความสนใจ (Absence of Conflict of Interest)

การมีส่วนพัวพันโดยมีมูลเหตุ หรือโดยมีจุดหมาย และหรือการมีส่วนพัวพัน กับองค์การแห่งใดแห่งหนึ่ง ย่อมทำให้เป็นกรณีที่หมิ่นเหม่มากที่นักหนังสือพิมพ์นั้นๆ ต้องถูกสงสัยว่าเขาจะสังกัดเป็นฝักเป็นฝ่าย.....

เพราะฉะนั้น นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จึงไม่สมควรใจที่จะเข้าร่วมอยู่ในองค์การใดๆ และทั้งก็เต็มไปด้วยความระมัดระวัง แม้กระทั่งจะไปปรากฏตัวในทำนองที่คนทั้งหลายจะเข้าใจไปว่า เขามีความสมควรสมาน กับความเคลื่อนไหว หรือชุมนุมใดๆ ที่เห็นว่ามีแนวทาง ซึ่งอาจจะเป็นข่าวได้ในกาลต่อไปข้างหน้า

3) โอกาสของการปฏิเสธ (Opportunity of Denial)

สิ่งซึ่งจะทำให้หลักเกี่ยวกับ “ความจริงที่แท้จริง” พลังพลาด หรือเอนเอียงไปได้บ้าง โดยนึกไม่ถึง หรือโดยคาดไม่ถึง ก็ได้แก่การตัดลู่ทาง หรือตัดโอกาสที่จะให้คนใดคนหนึ่งปฏิเสธข้อกล่าวหาอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีผู้กล่าวหาเสีย ทั้งๆ ที่ว่าโดยแท้แล้วการให้โอกาสนี้ ก็นับว่าเป็นขั้นตอนของหลักปฏิบัติธรรมดาๆ .....

ในกรณีของการกล่าวหาเช่นว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวหาร้ายแรงเท่าใด หลักจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์กำหนดไว้ว่า ถ้าหากจะเสนอข้อกล่าวหา ก็จะต้องให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหา เขาแสดงข้อปฏิเสธของเขาด้วย ถึงแม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเหล่านั้นๆ จะเป็นคนร้ายชนิดร้ายกาจเท่าใดเพียงใดก็ตาม ทั้งนี้เพราะการกล่าวหาเหล่านั้นๆ ยังมีใช้คำพิพากษาของศาลยุติธรรม.....

4) การละเว้นเสียจากความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด (Avoidance of Cronyism)

นักหนังสือพิมพ์ประเภทนักข่าวอาชญากรรม ซึ่งมีการติดต่อกับตำรวจตามสถานีตำรวจต่างๆ มักจะได้รับการตำหนิว่าละเมิดหลักปฏิบัติทางจริยธรรมข้อนี้ยิ่งกว่านักข่าวอื่นๆ หรือถูกสงสัยว่า มีความลำเอียงต่อผู้ซึ่งถือถือว่าเป็นแหล่งเบาะแสของข่าว เนื่องจากไปติดต่อกับพัวพันอย่างใกล้ชิดกับแหล่งข่าวตลอดเวลา.....

....ถ้าหากไม่ระวังให้นักแน่น ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ก็จะทรงอิทธิพลครอบงำการรายงานข่าว และเมื่อใดที่เกิดภาวะเช่นนี้ ความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด ก็จะเป็นสิ่งซึ่งหนีกันไม่พ้น

5) การละเว้นเสียจากความเคียดแค้นพยาบาท (Avoidance of Vengeance)

ด้านที่ตรงกันข้ามกับความลำเอียง ต่อผู้ใกล้ชิดก็คือ ความเคียดแค้นพยาบาท ความสำนึกอันนี้อาจเกิดขึ้นจากการที่นักหนังสือพิมพ์ไม่ได้รับความอนุเคราะห์เกื้อกูลจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งเขาไปติดต่อกับการปฏิบัติงาน เสาะหาข่าวสาร เขาก็แสดงความรู้สึกออกมาในทำนองเคียดแค้นพยาบาทคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ เมื่อใดที่ปรากฏว่าความชิงชังเป็นส่วนบุคคลกลายเป็นเครื่องกีดขวางในอันที่ทำความ....เป็นผลให้การทำความไม่เป็นผลสมมาดหมาย และเมื่อนั้นเองลักษณะการที่เรียกว่า “ความจริงที่แท้” ก็รัวราง หรือชวดเซลง นับว่าเป็นอันตรายต่อการปฏิบัติงาน

....ในคุณลักษณะพิเศษเฉพาะสำหรับนักหนังสือพิมพ์ข้อที่ 5 กำหนดว่า นักหนังสือพิมพ์ต้องมีความคิดอย่างมีเหตุผล การที่จะคิดอย่างมีเหตุผลได้ก็แล้ว จะต้องความคิด หรือมีสมองอันแจ่มใส เพราะฉะนั้นนักหนังสือพิมพ์จึงพึงต้องฝึกฝนที่จะปล่อยวางสิ่งซึ่งจะทำให้ความคิดจิตใจขุ่นมัว หรือไม่แจ่มใสให้สิ้น ผลงานของตนจึงปราศจากความลำเอียงสมมาดหมาย

จริยธรรมของหนังสือพิมพ์, กองทุน “สุภา ศิริมานนท์” และ อักษรสาส์น , 2530, น.19-24

ในหลักว่าด้วย “ความบังควร และไม่บังควรซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์” อาจารย์สุภาได้ชี้ให้เห็นว่า นักหนังสือพิมพ์ ไม่พึงรายงานข่าวโดยขาดไร้ซึ่ง **ความยุติธรรม** ไม่ว่าจะอันเนื่องมาจากความลำเอียงต่อคนต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างศาสนา ตลอดจนถึง ความลำเอียงเพราะความชิงชังน่ารังเกียจ อาทิ การลำเอียงต่อชนกลุ่มน้อย หรือการลำเอียงต่อชาวมุสลิม โดยกล่าวหาว่าเป็นพวกหัวรุนแรง ซึ่งนักข่าวที่มีจรรยาบรรณพึงละวางจากความลำเอียงเหล่านี้ให้ได้

□ หลักว่าด้วย “ความบังควร และไม่บังควร ซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์”

(Human Decency)

“ในกรณีที่ว่าด้วย “ความเป็นผู้ดี” หรือ “ความสำนึกของมนุษย์อันจะพึงต่อเพื่อนมนุษย์” นั้น สำหรับชาวไทยเรา – โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชน รู้ดีว่าจะมีความเข้าใจกันอยู่โดยทั่วไปแล้ว ชนิดที่ไม่ต้องอธิบายมาก ชาวไทยเรามีสุภาชีวิต และคำพังเพยมากมายในทำนองนี้ อาทิเช่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา เมตตากรุณาต่อกัน หรืออะไรต่ออะไรประเภทนี้ ในคำสอนของศาสนาอื่นๆ อย่างเช่น ศาสนาคริสต์เตียน ก็มีอยู่มากมายเช่นเดียวกัน

ปรากฏการณ์ที่น่าประหลาดใจที่สุดก็คือ ความมีอคติ หรือการแอนตี้ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวนี้ หนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาได้แสดงออกมาหนักแน่น และปรกแผ่กว้างขวางเด่นชัดยิ่งกว่าหนังสือพิมพ์ในประเทศอื่นๆ เสียด้วยซ้ำ ทั้งๆ ที่สหรัฐอเมริกาได้ชื่อร่ำลือว่าเป็นดินแดนของระบอบประชาธิปไตย เป็นดินแดนของคตินิยมทางมีเสรีภาพ.....

.....ความลำเอียง หรือความมีอคติ จะคือคลานเข้าไปสู่คำบอกเล่าข่าวสาร และเรื่องราวต่างๆ อย่างค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป อย่างละเอียดอ่อน และประณีต อย่างที่เจ้าตัวเองก็อาจจะมิได้สำนึก ทั้งนี้ ทั้งๆ ที่ตัวนักหนังสือพิมพ์เองจะพยายามตั้งอกตั้งใจเกาะยึดหลักการทางจริยธรรมอย่างเต็มที่เท่าใด และเพียงใดก็ตามที่

จะลองสำรวจถึงปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับอคติ หรือความลำเอียง โดยแบ่งออกเป็นปัญหาใหญ่ๆ 3 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับความลำเอียงต่อคนต่างเชื้อชาติ หรือคนต่างภาษา
2. ปัญหาเกี่ยวกับความลำเอียงต่อคนต่างศาสนา
3. ปัญหาเกี่ยวกับความน่าชิงชังน่ารังเกียจ"

จริยธรรมของหนังสือพิมพ์, กองทุน "สุภา ศิริมานนท์" และ อักษรสาส์น, 2530, น. 34-47

□ ความถูกต้อง

ส่วนในประเด็น **ความถูกต้อง** อ.สุภา ได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่าเป็น คุณลักษณะที่สำคัญ ประการที่ ๘ ที่นักหนังสือพิมพ์ทุกคนพึงมี และพึงยึดไว้เป็นหลักปฏิบัติในการทำงาน ซึ่งความถูกต้องนี้จะต้องถูกต้องตั้งแต่การสะกดชื่อ ตัวเลข และเรื่องราวต่างๆ ก็ต้องไม่มีการบิดเบือนหรือใส่สีใส่ไข่เอาเองตามใจชอบ

□ คุณลักษณะที่ ๘: นิยมในความถูกต้อง

".....ในเรื่องความถูกต้องนี้ ในทางปฏิบัติแล้ว เป็นเรื่องที่ยั่งยืนแก่นักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับหน้าที่ใน "การเขียน" เป็นส่วนใหญ่ จะโทษบรรณาธิการ หรือผู้ตรวจเรื่องนั้น ไม่ถนัดนัก เพราะบุคคลทั้งสองนี้ไม่สามารถจะรู้อะไรได้หมด.....ในการเสนอข่าว และเรื่องราวทั้งปวงนั้น ข้อควรระวังยิ่งประการหนึ่ง ก็คือ ชื่อ และสถานที่ เท่าที่ปรากฏอยู่ในข่าวหรือเรื่องนั้นๆ ซึ่ง จำเป็นต้องสะกดให้ถูกต้องด้วย คนทุกคนย่อมจะต้องถือว่าชื่อของตนสำคัญนัก **การสะกดชื่อผิดนั้นถือว่าการดูหมิ่นความสำคัญของเขาทีเดียว** นักหนังสือพิมพ์ใหม่ๆ จึงควรจะต้องจดนามของบุคคลต่างๆ ไว้ ถ้าไม่รู้ ก็ถามจากคนที่เขารู้จัก เพราะเมืองไทย เรายังไม่มีหนังสือชนิดที่เรียกว่า "Who's Who" จะมีก็แต่เฉพาะนามของพวกข้าราชการ เช่น สมุดนามานุกรมเท่านั้น

...อย่าไปคิดว่า การเสาะแสวงหาความถูกต้อง ในชื่อ และรายการละเอียดเกี่ยวกับชื่อนั้นๆ เป็นการเสียเวลาเป็นอันขาด จงคิดว่าการใช้เวลาเช่นนั้นต้องได้ผลเกินคาดเสมอ. คำสรรเสริญจะมีมาแก่ตนในภายหลัง

สำหรับในกรณีที่ว่าด้วยเรื่องและข่าว เกี่ยวกับสุนทรภะของบุคคลต่างๆ ด้วยกันแล้ว **ความถูกต้อง** ก็ยิ่งสำคัญมากขึ้นอีก ทั้งนี้รวมทั้งการสัมภาษณ์ การรายงานกรณีศึกษาขององค์การ และสมาคมต่างๆ ข้อวินิจฉัยของศาลสถิตยุติธรรม และคำแถลงการณ์หรือคำพูดชนิดต่างๆ ซึ่งจำเป็นจะต้องย่อให้พอดีกับหน้ากระดาษ เพราะเหตุที่จะลงพิมพ์ทั้งหมดเต็มที่ไม่ได้

การเขียนข่าว หรือเรื่องราวเช่นว่านี้ โดยปกติแล้ว ตามวิธีของหนังสือพิมพ์ เขานิยมใช้กันทั้ง คำในเลขนอก และคำในเลขใน คือ คัดมาตรงๆ มาบ้าง หรือย่อๆ บ้าง สุดแต่ความสำคัญมาก และน้อย การคัด และย่อเหล่านี้ นอกจากความถูกต้องในเรื่องของถ้อยคำแล้ว ยังต้องระวังให้ถูกต้องในกรณีแห่ง คติของเรื่อง ในกรณีแห่งความตั้งใจของผู้กล่าว และตลอดจนในกรณีแห่ง ความเห็นของผู้กล่าวด้วย ผู้เขียนจะต้องพยายามรักษาสิ่งเหล่านี้ให้คงมีอยู่โดยครบครัน

.....

ส่วน คำเล่าลือ และคำกล่าวที่ปราศจาก คำยืนยันนั้น ควรจะต้องมีการสอบสวนอย่าง ระมัดระวังให้มาก โดยเฉพาะประเด็นที่คำเล่าลือ หรือคำกล่าว เหล่านั้น มีผลสะท้อนไปถึงเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลบางคน หรือขององค์การใดๆ หรือของบริษัทห้างร้านค้าขายใด ๆ ข่าวลือที่ผิดทั้งเพนั้น ถ้าหากเป็น “ข่าว” ออกไปโดยการเสนอของหนังสือพิมพ์แล้ว ก็อาจจะเป็นเครื่องทำลายชีวิตอนาคตของ บุคคลใดบุคคลหนึ่งผู้เป็นเจ้าของทุกขในข่าว หรืออาจจะทำความชวดเซกระทบกระเทือนให้แก่บริษัท หรือ องค์การแห่งใดๆ นั้นได้ง่ายที่สุด”

นักหนังสือพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 2, กองทุน “สุภา ศิริมานนท์”

และ สำนักพิมพ์แม่คำผาง, ธันวาคม 2536, น.58

□ ความจริง

ศ.สุภา ได้กำหนดให้ การนำเสนอความจริง เป็นหลักการสำคัญแห่งจริยธรรมหนังสือพิมพ์ ใน หลักที่ว่าด้วย “ความสัตย์ซื่อ” (Honesty) หรือความสัตย์จริง เนื่องด้วยการนำเสนอความจริงถือเป็น ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นอยู่เสมอๆ ในการทำงานหนังสือพิมพ์ของไทย หรือแม้แต่ในต่างประเทศก็ตาม อาทิ การนำเสนอเรื่องราวเกินความจริง การนั่งเทียนเขียนข่าว และฯลฯ

□ หลักว่าด้วย “ความสัตย์ซื่อ” (Honesty) หรือ “ความสัตย์จริง” : การรักษาความสัตย์

“ประวัติการณ์ของหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าในประเทศไทยของเรา หรือในประเทศที่เจริญก้าวหน้าแล้ว ไหนๆ ล้วนแต่เป็นประวัติการณ์ซึ่งมักจะเต็มไปด้วยความเล้าลืออันพิลึกก็ก็เกี่ยวกับพฤติกรรมของนัก หนังสือพิมพ์ประเภทที่ “เขียนข่าวเอาเอง” – หรือนัยหนึ่งนักหนังสือพิมพ์ยกเมฆ งานของพวกเขาอยู่ใน ลักษณะ “อุตสาหกรรมการทำข่าว” หรือนั่งเทียนเขียนข่าว

.....

หลักการทางจริยธรรมได้กำหนดลงไว้เกี่ยวกับกรณี “ความสัตย์ซื่อ” นี้เป็นสองประการด้วยกันนั้น คือ

ประการที่ 1. ต้องนำเสนอรายงานข่าวที่เป็นจริง มิใช่เสนอนิยาย

.....

...ความน่าอ่าน และความชอบอ่านดังกล่าวนี้ มูลฐานแท้ ของปัญหามันอยู่ที่ว่าคำบอกเล่าข่าวสารที่น่าอ่าน หรือเรื่องราวที่ผู้อ่าน หรือชอบอ่านนั้น มิใช่คำบอกเล่าข่าวสารที่เป็นจริง มิใช่เรื่องราวที่เป็นจริง **ข่าวในหนังสือพิมพ์จะต้องเป็นความจริงที่เป็นจริง**

.....

ข้อเน้นในกรณีที่ว่าด้วยการรายงานข่าวหนังสือพิมพ์ ต้องเกาะอยู่กับความจริงที่เป็นจริง, มิใช่การเสนอขยาย จึงอยู่ที่เงื่อนไขข้อนี้

....

โดยหลักวิชาการวารสารศาสตร์ เราถือว่า ข้อเท็จจริงหรือความเป็นจริงนั้น มันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แข็งขลัง และเต็มไปด้วยความน่าตื่นเต้น น่าเร้าใจอยู่แล้วในตัวของมัน ไม่จำเป็น และไม่สมควรที่จะไปทำให้ข้อเท็จจริง และความจริงนั้นๆ ผิดเพี้ยนไปด้วยแสงสีใดๆ อีก

.....

ประการที่ 2. นักหนังสือพิมพ์ต้องรักษาവാจาที่ได้ให้คำมั่น หรือได้ตักปากลงคำกับใครเขาไว้

เงื่อนไขข้อนี้หมายความว่า ถ้าหากนักหนังสือพิมพ์ได้รับปากกับผู้ให้ข่าวสารว่าจะไม่เสนอรายงานข่าวสารในเรื่องนั้นๆ ในหน้ากระดาษของหนังสือพิมพ์ ก็ต้องปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นๆ อย่างเคร่งครัด เพราะนั่นคือหลักการทางจริยธรรม อันสำคัญอย่างหนึ่งของหนังสือพิมพ์ทีเดียว...

เงื่อนไขทางจริยธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในทำนองละม้ายคล้ายคลึงกันนี้ก็คือ เงื่อนไขที่ว่าด้วยการตักปากลงคำให้กับผู้ให้ข่าวสารเกี่ยวกับ **“กำหนดเวลาที่จะพึงเปิดเผยข่าวสารนั้นๆ ต่อสาธารณะ”** หรือมิฉะนั้นก็เกี่ยวกับ **“ต้องไม่เปิดเผยแหล่งข่าว”** โดยเด็ดขาด

.....”

จริยธรรมของหนังสือพิมพ์, กองทุน “สุภา ศิริमानนท์” และ อักษรศาสตร์ , 2530, น.24-34

□ วิชาชีพนิยม

ประการสุดท้าย **วิชาชีพนิยม** อ.สุภา ได้เปรียบเทียบให้เห็นไว้ถึงคุณลักษณะอันดีงามทั้งการประกอบวิชาชีพ และคุณธรรมในใจของนักหนังสือพิมพ์ไว้ให้เป็น **นักหนังสือพิมพ์ในอุดมคติ** ผู้ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติมากมาย อาทิ ต้องมีลักษณะนักเลง เป็นนักประพันธ์ ยึดมั่นและแสวงหาความจริง ใช้ชีวิตอยู่ในโลกแห่งความจริง ไม่ใช่โลกแห่งจินตนาการ แต่ก็ต้องมีจินตนาการในการบรรยายเรื่องราวต่างๆ ลงสู่หน้ากระดาษให้ผู้อ่านได้อ่านกัน

□ นักหนังสือพิมพ์อุดมคติคืออะไร?

.... นักหนังสือพิมพ์อุดมคติ (Homo Journalisticus) ไม่เหมือนพ่อค้า หรือผู้ประกอบการอาชีพอื่น ๆ ที่มุ่งจะทำอะไรลงไปเพื่อให้ได้ผลสำเร็จในปัจจุบัน นักหนังสือพิมพ์ที่ดี จะต้องเป็นศิลปินน้อยๆ และเป็นนักเลง (Man of the World) นิดๆ ความสำเร็จของเขาวัดด้วยชื่อเสียง ไม่ใช่ด้วยเงิน เขาเหมือนกับนักประพันธ์ ในข้อที่ว่า เขาต้องบรรยายเรื่อง เขาเหมือนกับ ศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย ในแง่ที่เขาต้องแสวงหาความจริง และต้องเป็นนักวิเคราะห์คนกล้า แต่เขาไม่เหมือนกับบุคคลทั้งสองจำพวกนี้ ในข้อที่ว่า เขามีชีวิตอยู่ใน “โลกของการกระทำ” และเขาต้องติดต่อกับคนที่มีสติปัญญาปานกลาง ในบางกรณี การปฏิบัติงานอย่างไม่ทิ้งเกียรติ และต้องมีความรู้สึกมั่นในธรรมะของสังคม งานของนักหนังสือพิมพ์เป็นงานที่ลำบากมาก ดังนั้น นักหนังสือพิมพ์ในอุดมคติในโลกนี้จึงมีน้อยตัวเต็มที

นักหนังสือพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 2, กองทุน “สุภา ศิริमानนท์”

และ สำนักพิมพ์แม่คำผาง, ธันวาคม 2536, น.71

นอกจากนี้ อ.สุภา ยังได้ให้ความสำคัญต่อการเป็นนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ถึงขนาดที่เขียนคำบรรยายที่ว่าด้วย “คุณลักษณะพิเศษเฉพาะของนักหนังสือพิมพ์” ขึ้นไว้เป็นตำรา ให้คนรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่างกัน

โดยศ.สุภา ยังย้ำว่า “คุณลักษณะพิเศษเฉพาะของนักหนังสือพิมพ์” นี้ถือว่า เป็นองค์ประกอบ 2 สถาน ร่วมกัน นั่นคือ องค์ประกอบในทางปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์สถานหนึ่ง กับองค์ประกอบในทางจริยธรรมสถานหนึ่ง (สุภา ศิริमानนท์: สื่อมวลชนปริทัศน์, 2528) โดยท่าน ได้สรุปถึงลักษณะ 13 ประการของนักหนังสือพิมพ์ ที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จจริงจิ่งในอาชีพของตนได้ โดยอ้างอิงมาจากการรวบรวมคุณลักษณะของนักหนังสือพิมพ์ที่ควรมี ของ ศาสตราจารย์ เบลเยอร์ (Bleyer) แห่งมหาวิทยาลัย วิสคอนซิน ในสหรัฐอเมริกา และได้เคยใช้เป็นข้อสอบอบรมตามสำนักศึกษาวิชาหนังสือพิมพ์ต่างๆ ตั้ง 30 กว่าปีแล้ว คือ: (2490 จาก “นักหนังสือพิมพ์” พิมพ์ครั้งที่ 2, กองทุน “สุภา ศิริमानนท์” และ สำนักพิมพ์แม่คำผาง, ธันวาคม 2536, น.28-70)

1. มีความสนใจ: Curiosity:-

....เป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุดอันหนึ่งที่นักหนังสือพิมพ์จะต้องมีอยู่ในตัว, หรือถ้าไม่มี ก็จะต้องปลูกให้มีให้จงได้.....ผู้ที่มองเห็นแต่ว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความสงบ และไม่มีอะไรน่ารู้ที่น่าเห็นนั้น, อย่าได้ก้าวเข้ามาทำงานหนังสือพิมพ์เลยทีเดียว

นักหนังสือพิมพ์จะต้องมีความสนใจอยู่เสมอไป และต้องพยายามทำให้รู้สึกสนใจเป็นนิสัยในทุกๆ สิ่งที่เขาได้เห็น, ได้ยิน, และได้อ่าน จะต้องมีความสนใจที่หลากหลายในคนทุกๆ คนที่ได้เข้ามาติดต่อกับ นั่นคือ จะต้องสังเกตจดจำให้ได้ว่า คนๆ นั้นเขาชอบพูดเรื่องอะไร และชอบทำอะไร หรือชอบคิด และรู้สึกอย่างไร จะต้องสนใจในเหตุการณ์ทั้งหมด ว่าอะไรคือเหตุของมัน และผลที่เกิดต่อไปจะมีเป็นประการใด

..... พูดสั้นๆ ก็คือว่า ความสนเท่ห์จะทำให้ความปรารถนาอยากรู้เกิดขึ้นเพื่อแก้การที่จะได้รู้ฟังสิ่งต่างๆ ซึ่งอยู่เบื้องหลังออกไปจากภาวะ และเหตุการณ์เท่าที่ปรากฏให้เห็นแต่ภายนอก

2. มี “จมูกสำหรับข่าว” หรือมีความสามารถที่จะรู้ว่าอะไรเป็นข่าว และรู้ค่าของข่าวนั้น: A Nose for News

Journalists are able to SMELL news miles away. .....คือ การได้ “กลิ่น” ข่าวอย่างง่ายดาย และรวดเร็วเป็นอุปนิสัยนั่นเอง ความสามารถที่จะรู้สึกได้ว่าอะไรเป็นข่าวอย่างทันทีทันใด และรู้ได้ถึงค่าของมันนั้น เป็นความต้องการขั้นแรกอีกอย่างหนึ่งของนักหนังสือพิมพ์ เพราะแต่ละวันๆ นั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกมีมากมายเหลือกำลัง นักหนังสือพิมพ์จึงต้องมีความสามารถที่จะเลือกเฟ้นเอาข้อสำคัญต่างๆ จากเหตุการณ์เหล่านั้นเอง เท่าที่เห็นว่า จะเป็นความสนใจแก่ผู้อ่านได้ หรือว่าจะทำให้มันเป็นสิ่งที่น่าสนใจขึ้นมาได้

....หนทางที่จะปลูกฝังคุณลักษณะว่าด้วย “จมูกสำหรับข่าว” ให้มีขึ้นในตนก็คือ:

- ผู้ศึกษาจะต้องทำตัวของท่านให้มีความสนใจในบุคคล และในข่าวคราวต่างๆ ทั่วไป
- จะต้องฝึกให้มโนคติมีสรรพภาพดิพพอ ในการที่จะหยั่งรู้ถึงบุคคลอื่นๆ ได้ว่า เขาสนใจในอะไร และสนใจอย่างไร....คนอื่นที่กล่าวนี้ ก็คือ “ผู้อ่าน” นั่นเอง
- อันเป็นประการสุดท้ายก็คือ จะต้องมีความสนเท่ห์ในชีวิตของตนเอง ในทุกๆ ระยะที่ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย

3. มีมโนคติดี: Imagination

คุณลักษณะอันนี้ สำคัญเป็นที่สามตามหลักวิชาหนังสือพิมพ์ ก็เพราะนักหนังสือพิมพ์ต้องมี “ปรอทในใจ” สำหรับวัดหยั่งความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่านด้วย.....

....นักหนังสือพิมพ์นั้น บางทีก็จะต้องมีหน้าที่อันที่จะต้องใช้มโนคติอย่างสูง เพื่อสร้างเรื่องขึ้นให้สวยสดงดงามเหมือนกับเรื่องนั้นมันได้เกิดขึ้นแล้วตามสภาพจริง ทั้งนี้ ก็เพราะมีเรื่องราว และข่าวคราวมากมายที่นักหนังสือพิมพ์ จะต้องเขียนขึ้นให้เสร็จโดยรวดเร็ว ทั้งๆ ที่ตัวของผู้เขียนเองไม่ได้เห็นเหตุการณ์นั้นเลย

ยิ่งกว่านั้น นักหนังสือพิมพ์ยังต้องการใช้มโนคติ เพื่อให้ตนเข้าใจ “ความเคลื่อนไหว, ในกรกระทำ และในอากัปกิริยาของบุคคลต่างๆ ที่เป็นคนสำคัญในข่าว” ....เพื่อว่าจะได้เขียนอธิบายออกมาได้อย่างถูกต้อง และจำทำให้ผู้อ่าน “คิด” เห็นบุคคลเหล่านั้นได้ ราวกับผู้อ่านพบเห็นมากับนัยน์ตาเองทีเดียว....

4. มีความรู้กว้างขวาง: Wide Range of Knowledge

....ไม่มีอาชีพใดในโลกนี้อีกแล้ว ที่ต้องการผู้ประกอบ ซึ่งมีความรู้กว้างขวางยิ่งไปกว่าอาชีพหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ที่ดี จำต้องเป็นผู้รู้ในบางสิ่งบางอย่างของวิชาการทุกแขนง วิธีที่ดีที่สุด ซึ่งบรรดาครูอาจารย์ทั้งหลายได้แนะนำไว้ เพื่อบ่มตัวของตัวให้มีความรู้กว้างขวาง ก็คือ การเข้าศึกษาใน

วิทยาลัย หรือถ้าไม่มีโอกาสจะศึกษาในวิทยาลัย ก็จะต้องศึกษาด้วยตนเองอยู่กับบ้านอย่างคร่ำเคร่ง เป็นกำหนดเวลาอย่างน้อยสัก 4 ปี ในวิชาประเภทต่างๆ ต่อไปนี้

ประวัติศาสตร์, การปกครอง และการเมือง, เศรษฐศาสตร์, สังคมวิทยา, จิตวิทยา, วิทยาศาสตร์, ภาษาศาสตร์ และวรรณคดี รวมทั้งเกษตรศาสตร์.....

การที่ต้องมีความรู้กว้างขวาง ก็เพราะอาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นอาชีพที่มีเรื่องราวของบุคคลทุกเหล่า ขอให้ลองจับหนังสือพิมพ์สักฉบับขึ้นมาดูจะเห็นได้ว่า ข้อที่กล่าวนี้จริงหรือไม่..

หลักการในเรื่องความรู้ทั่วไปได้ดังนี้ ในทางของนักหนังสือพิมพ์โดยปกติแล้วมี 3 ประการคือ

- การอ่าน
- การค้นคว้าจากข่าวหนังสือพิมพ์
- การเก็บแฟ้มข่าว และเรื่องราวของตนเอง

5. มีความคิดอย่างมีเหตุผล: Think Logically

.....การรวบรวม หรือการเขียนข่าว และเรื่องราวที่เนื่องด้วยข่าว ต้องการลักษณะของการรวบรวม หรือการเขียนที่แปลกไปกว่าเรื่องธรรมดา ในวงการหนังสือพิมพ์ต้องการทั้ง ความจริงของข่าว ต้องการความสามารถในการแยกแยะออกเพื่อพิสูจน์ผลต่างๆ ให้เห็นได้ง่ายๆ ต้องการความสามารถในการผูกกรวมเข้าด้วยกันใหม่ อีกอย่างรวดเร็วตามวิธีของหนังสือพิมพ์ และต้องการความสามารถในการจัดข้อความนั้นๆ อย่างมีเหตุผล และอย่างมีลำดับที่คนอ่านจะซึมซับได้ทันที ข่าวและเรื่องทุกชิ้นต้องมีการแปลจากความจริงให้กระจ่าง,...ทั้งนี้ถ้าแม้ว่า แก่นสำคัญจะเป็นประจักษ์พยานให้ผู้อ่านได้เข้าใจ

เพราะฉะนั้น การที่จะปฏิบัติให้สำเร็จได้ทุกๆ ชิ้น ตามที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็ย่อมต้องการผู้ปฏิบัติที่มีความคิดแจ่มใส มีเหตุมีผล และทั้งต้องมี การวินิจฉัยอย่างถูกต้องลึกซึ้งด้วย.....

.....มร.โยเซฟ พูลิตเซอร์ ได้เคยกล่าวไว้ว่า-

“จงคิดให้ถูกต้องทาง, จงคิดด้วยความมั่นคงหนักแน่น จงคิดเรื่อยไปอย่าหยุดยั้ง จงคิดอย่างเคร่งเครียด จงฉวยโอกาสทุกโอกาสที่คนอื่น ๆ เขาปล่อยให้นับผ่านไป ... นี่แหละ คือเคล็ดลับแห่งความสำเร็จอย่างหนึ่งของวิชาการหนังสือพิมพ์

6. มีความสามารถในการเขียนได้อย่างภาษาง่ายๆ และถูกต้อง: Write Easily and Correctly

.....ความสำเร็จในการเขียนของนักหนังสือพิมพ์ขึ้นอยู่กับฝีมือของตนเอง ในการเลือกหาใช้คำได้เหมาะสม และถูกต้อง เพื่อแสดงออกให้ตรงกับความตั้งใจที่จะกล่าว การใช้ศัพท์สูงหรือใช้สำนวนวรรณคดี ไม่ใช่เป็นของนิยมสำหรับหนังสือพิมพ์ เพราะผู้อ่านทั่วไปจะเข้าใจไม่ได้โดยรวดเร็วทันที การเขียนหนังสือต้องเขียนอย่างรวดเร็ว และให้ถูกต้อง การใช้ประโยค และถ้อยคำ จึงควรต้องเป็นประโยคและถ้อยคำที่แน่ใจว่า ผู้อ่านรู้จัก และจะเข้าใจได้

.ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์ จึงควรจะเป็นภาษาง่ายๆ เหมาะแก่ภูมิปัญญาของผู้อ่านโดยทั่วไป

- ถ้อยคำต้องสั้นๆ และง่าย = Accurate

- ประโยคต้องสั้นๆ = Brisk
- พารากราฟต้องสั้นๆ = Clear

7. มีสติรู้จักรับผิดชอบงานของตัวเอง: A Sense of Responsibility

....นักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่เหล่านี้ ไม่เคยได้ระลึกร่างอย่างจริงจัง เคร่งเครียด หรือแม้จะรำลึกก็น้อยครั้ง ..... ว่า ทุกๆ สิ่ง หรืองานทุกๆ ชิ้น ที่ตนเขียนขึ้นนั้น หรือแสดงออกไปนั้น คนหลายๆ พัน หรือหลายๆ หมื่นเป็นผู้อ่าน เพราะฉะนั้น จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการกล่อมเกลาคคนหลายๆ พันหลายๆ หมื่นให้คิดและให้เกิดอุดมคติ

.....นักหนังสือพิมพ์ทุกคนจึงควรจะต้องรู้สึกไว้เสมอว่า ความมีสติรู้จักรับผิดชอบ นั้นแหละ คือ สิ่งที่จะสร้างความสำเร็จในชีวิตให้แก่ตน ให้แก่นักหนังสือพิมพ์ที่ตนประจำทำงานอยู่..... ในฐานะที่เป็น ธรรมชาติต่อบรมประชาชน และรวมตลอดทั้งเป็นการสร้างความสำเร็จให้แก่บรรดาผู้อ่านของตนทั้งปวง ด้วย ขอบพยายามทำงานอย่างดีที่สุด ตามที่ความสามารถจะพึงอำนวยให้ได้ เพราะความตั้งใจ ระมัดระวังในงานที่ทำนั่นเอง จะแสดงให้เห็นได้ชัดว่า ผู้ทำมีสติรู้จักรับผิดชอบดีเพียงใด.....

8. มีความนิยมในความถูกต้อง: Accuracy

คุณลักษณะอันนี้ ก็เป็นสิ่งสำคัญมากอีกอย่างหนึ่งของนักหนังสือพิมพ์ เพราะในข่าว และใน เรื่องทุกชิ้นที่ลงพิมพ์นั้น จะต้องเต็มไปด้วยความถูกต้องทั้งสิ้น ไม่ว่าจะป็นรายละเอียด หรือข้อปัญหา ใหญ่ๆ อย่างใดก็ตาม.....

ท่านผู้ตั้งใจจะเป็นนักหนังสือพิมพ์โปรดจำใส่ใจไว้ว่าความผิดพลาดต่างๆ ขึ้นที่ปรากฏในข่าวนั้น เป็นผลกลับมาระเบิดความไว้นื้อเชื่อใจ เท่าที่ผู้อ่านเขาเคยมีต่อหนังสือพิมพ์ลงเสียทุกราวไป...ไม่มาก ก็น้อย, เพราะผู้อ่านที่รู้ข้อเท็จจริงของข่าวต่างๆ ย่อมจะมีอยู่เสมอ ซึ่งเมื่อเขารู้ว่าหนังสือพิมพ์รายงานข่าว ผิด เขาก็ย่อมจะต้องวิจารณ์ได้ว่า ความถูกต้องคืออะไร และหรือคืออย่างไร และผลแห่งการวิจารณ์นั้นก็ ย่อมจะสะท้อนแผ่กว้างออกไปทุกที.....

9. มีความสามารถทำงานได้รวดเร็ว: Work Rapidly

ไม่มีวงอาชีพแห่งใดอีกในโลก ซึ่งสุภาษิตที่ว่า "เวลาเป็นเงินเป็นทอง" จะนำเข้าไปเปรียบได้ยิ่งไป กว่าวงอาชีพหนังสือพิมพ์ ข่าวและเรื่องราวต่างๆ นั้น จะต้องแสวงหา จะต้องเขียน จะต้องรวบรวม และ จะต้องพิมพ์ออก โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เพื่อว่าหนังสือพิมพ์ของตนฉบับที่พิมพ์ออกจำหน่ายนั้น จะ ได้มีข่าว และเรื่องที่เราเรียกว่า "ล่าสุด" และแข่งขันกับฉบับอื่นเขาพอเอาชนะได้ หรืออย่างน้อยก็ไม่แพ้ ฉบับใด

นักหนังสือพิมพ์ จะต้องคิดอย่างรวดเร็ว ตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ทำงานอย่างรวดเร็ว และเขียน อย่างรวดเร็ว ฉะนั้น การที่จะให้รู้แม่นยำว่า ที่ไหนคือแหล่งข่าว และทำอะไรจึงจะได้ข่าวนั้น สอง ประการนี้ จึงเป็นความหมายในทางประหยัดทั้งเวลา และประหยัดทั้งกำลังงาน

10. มีความริเริ่ม และมีไหวพริบดี: Initiative and Resourcefulness

.....การที่จะรู้ว่าใครมีความริเริ่ม และมีไหวพริบดีนั้น จะเห็นได้มากในคราวที่เกิดเหตุการณ์ใหญ่ๆ ขึ้น เช่นวิกฤตการณ์ทางการเมือง, การสงคราม, ไฟไหม้ร้ายใหญ่ๆ และคดีผู้สาวของคนสำคัญๆ เป็นอาทิ หนังสือพิมพ์ที่มีนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีความคิดริเริ่ม และมีไหวพริบดี ก็จะวิ่งนำหน้าฉบับอื่นๆ ไปได้ไกลมากทีเดียว

นักหนังสือพิมพ์ที่จิตใจของเขาเต็มไปด้วยความสนเท่ห์ ในทุกๆ สิ่ง ที่เขาได้เห็น ที่เขาได้ยิน และที่เขาได้อ่าน ย่อมจะพบข่าวก่อนหน้าพวกที่ปัญญาที่บ่มเพาะไป นั่นคือ เขามักจะพบร่องรอยของข่าวในเหตุการณ์ซึ่งคนอื่นเห็นว่าเป็นกิจธรรมดา เช่น ในกรณีการโอนที่ดิน และทรัพย์สินสมบัติให้กัน, การแต่งงาน, การหย่าร้าง, รายงานของกระทรวงทบวงกรม และจนกระทั่งในโอกาสที่ได้สนทนากับพวกนักการเมือง, หรือได้ฟังข้อสังเกตของนักธุรกิจ หรือพบแจ้งความเบ็ดเตล็ด ที่ประกาศต้องการบ้าน ต้องการที่ดิน หรือต้องการคนใช้ หรือเมื่อได้เห็นคำพิพากษาของคดีบางราย.....

11. ความอดทนหนักแน่นในการทำงาน: Perseverance

เพื่อแก่การที่จะเอาข่าวให้ได้ทั้งหมด หรือแม้อย่างน้อยที่สุด ก็เอาให้ได้บ้าง นั้น บางทีก็ต้องการความอดทนเป็นอย่างมากของพวกหนังสือพิมพ์

บรรดานักหนังสือพิมพ์ที่ดี จำเป็นต้องติดตามร่องรอยของเรื่อง และของข่าวเรื่อยๆ ไป จากอันนี้แล้วก็ไปอันโน้นต่อไป จนกระทั่งตนเห็นว่า หรือแน่ใจว่า ภายในกรณีแวดล้อมในขณะนั้นแล้ว เป็นไม่มีอะไรที่จะต้องแสวงหาต่อไปอีกโดยแน่นอน ฉะนั้น การที่จะหมดมานะหยุดยั้งเสียก่อนที่ตนจะเห็นหนทางต้นแน่แล้ว หรือหมดเหตุที่จะแสวงหาแหล่งของมันเด็ดขาดแล้ว ดังนี้ ก็อาจจะทำให้ตนพลาดข่าวหรือพลาดเรื่องสำคัญๆ ของข่าวนั้นไปเสียได้.....

12. มีความสามารถในการสร้าง และตามรักษาการติดต่อส่วนตัวกับบุคคลต่างๆ ได้ : Establish and Maintain Personal Contacts

การปลูกมิตรสนิท เป็นส่วนตัวกับบุคคลต่างๆ ที่นักหนังสือพิมพ์มิได้มีโอกาสพบปะรู้จักในเวลาที่ตนไปทำงานตามหน้าที่นั้น ก็เป็นหนทางที่พิเศษอีกอย่างหนึ่ง ในการที่จะได้ข่าวดีๆ ในกาลต่อไปข้างหน้าด้วย คือเมื่อรู้จักใครก็ควรคบเขาไว้เป็นกันเองเสมอ.....

ข่าวหลายๆ เรื่องเกิดขึ้นมาได้จากมิตรภาพดังกล่าวมานี้, โดยบุคคลบางคนซึ่งเห็นเหตุการณ์ดีๆ และเมื่อบุคคลนั้นๆ มีมิตรอยู่ในสำนักพิมพ์ใด เขามักจะยินดีส่งข่าว และเรื่องราวอันไว้แก่นักหนังสือพิมพ์ผู้เป็นมิตรของเขา มากกว่าที่จะให้แก่ผู้อื่น ซึ่งมีได้เคยคบค้าเป็นมิตรสหายกันมาแต่ก่อน.....

....แต่อย่างไรก็ดี โปรดอย่าลืมนะว่า การมีความสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป เช่นว่านี้ บางทีก็ทำให้นักหนังสือพิมพ์ต้องตกอยู่ในความยากใจมากได้ด้วยเช่นเดียวกัน.....

..... เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ การวางตัวเป็นมิตรกับบุคคลทั้งหลาย ก็ควรจะมี ความฉลาดในการคบค้ำนั้นให้ดีที่สุดด้วย

13. รู้จักวิถีเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ และมีสภาพอ่อนน้อม: Tact and Courtesy

คุณลักษณะข้อนี้ เป็นข้อที่ต่อเนื่องมาจากข้อที่ 12 .....ในการสร้าง และตามรักษาการติดต่อกับบุคคลต่างๆ เพื่อประโยชน์แห่งงานตนนั้น นักหนังสือพิมพ์ จะรู้สึกเองได้อย่างหนึ่งว่า ตนจำเป็นจะต้องรู้จักวิถีเผชิญหน้ากับบุคคล และจะต้อง สุภาพอ่อนน้อม ในทุกๆ กาละ และทุกๆ สถานที่ พุดง่าย ๆ ก็คือจะต้องมีมรรควิธีในทางที่จะทำให้คนรักคนชอบ เพราะว่าในบรรดาผู้ที่เราไปติดต่อด้านนั้น อาจจะมีหลายคน ที่พร้อมที่จะให้ถ้อยคำชี้แจงตามที่เราปรารถนา แต่ก็อาจจะมีไม่น้อยเหมือนกัน ที่ไม่ยอมให้หรือไม่อยากพูดอะไรด้วยเลย นักหนังสือพิมพ์จึงต้องมีวิถีที่จะเอาชนะอุปสรรคนั้นให้จงได้ คือ ต้องรู้จักบุคคล รู้จักประมาณ และรู้จักกาละ

□ เสฐียร พันธรั้ง :- (2454-.....)

เสฐียร พันธรั้ง เริ่มยึดอาชีพนักหนังสือพิมพ์อย่างเต็มตัว เมื่อลาสิกขาบทออกมาเมื่อปี 2477 โดยทำงานเป็นหัวหน้าแผนกสารคดีให้กับหนังสือพิมพ์ **หลักเมือง อีสระ สาวสยาม และ วันดี** เป็นทั้งนักหนังสือพิมพ์ นักประพันธ์ เขียนเรื่องให้กับหนังสือพิมพ์เหล่านี้ ภายหลังจากได้ย้ายมาเป็นหัวหน้าข่าวการเมืองให้กับ **ศานติภาพ** ทำข่าวสภา และ เป็นหัวหน้าข่าวหนังสือพิมพ์ **เทอดไท (เทอดรัฐธรรมนุญ)** (2478-79) และ เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์การเมืองรายสัปดาห์ **ไทย-ไท** (2479-81) จนกระทั่งได้ไปทำงานที่ **ประมวญวัน** ของพระราชวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) เป็นเวลา 4 ปี เต็มๆ ได้รับความรู้มากจาก ท่าน น.ม.ส.อย่างมากมาโดยเฉพาะลักษณะการเขียนที่ **สั้น กะทัดรัด เสียดสีแบบผู้ดี** จะว่าใครก็ว่าตรงๆ รวมทั้งการให้เสรีภาพในการทำงานแก่คนในกองบรรณาธิการ

หลังจากนั้น พอดีกับช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เสฐียร จึงได้ทุนไปเรียนต่อญี่ปุ่น เรียนไปด้วยกว่า 9 ปี และเมื่อเหตุการณ์สงบเรียบร้อยจึงได้เดินทางกลับ เมื่อปี 2489 จากนั้นจึงร่วมก่อตั้ง **หนังสือพิมพ์ชาวไทย** มีเฉลิม วุฒิมะชาติ เป็นบรรณาธิการ ส่วนตัวท่าน เป็นบรรณาธิการฝ่ายต่างประเทศ เขียนบทวิจารณ์ และแถลงข่าวพร้อมข้อสังเกตทางการเมือง การต่างประเทศ ลงหน้า 3 ทุกวัน รวมเวลาที่ทำงานอยู่ที่ **ชาวไทย 29 ปีเต็ม** ระหว่างนั้น ก็รับหน้าที่ นายกสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย 2510-11 มุ่งส่งเสริมด้านจริยธรรม และสมาชิก และแม้ว่าออกจากหนังสือพิมพ์ชาวไทยแล้ว เสฐียร ก็ยังได้เขียนบทความอยู่เป็นประจำ แม้ว่าจะไม่ทำงานสังกัดหนังสือพิมพ์ฉบับใดๆ อีกเลย รวมทั้งยังเป็นอาจารย์พิเศษด้านหนังสือพิมพ์ให้กับ คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อีกด้วย (สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 2528, น.284-7)

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

ศาสตราจารย์ เสฐียร พันธงชัย ยึดมั่นในอุดมการณ์ หนังสือพิมพ์เพื่อประชาชน มิใช่ของผู้ใดหรือคนกลุ่มใดๆ ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีลักษณะเป็นธุรกิจ แต่ก็ต้องดำเนินบทบาททั้ง ผู้นำ และ ผู้รับใช้สังคมอยู่ในเวลาเดียวกันให้ได้

“อาชีพนักหนังสือพิมพ์ เป็นอาชีพเพื่อประชาชน ไม่มีอาชีพส่วนตัวของบุคคลผู้หนึ่งผู้ใด หรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด จะสูง หรือสำคัญเท่า.....

.....

ความจริง ที่ยอมรับกันอยู่ตามข้อเท็จจริง หนังสือพิมพ์เป็นอุตสาหกรรมส่วนตัวเอกชน หรือคนกลุ่มเดียวเป็นผู้ประกอบ แต่อุตสาหกรรมนั้นประกอบขึ้นเพื่อประชาชน ดังนั้น ถ้าเป็นลักษณะของคน นำ จะกล่าวว่า หนังสือพิมพ์เป็นทั้งผู้นำ (Leader) และ เป็นคนรับใช้ (Servant) ของประชาชน ด้วย”

บทบาททางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์, สัมมนาปัญหาการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย
24-26 ก.พ. 2515 ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่สำคัญ “หนังสือพิมพ์” ตามความคิดของอ.เสฐียร จะต้องเป็นได้ให้ครบ 3 ประการ คือ เป็นมหาวิทยาลัย ให้ความรู้ เป็นศาล คือให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่ว่าผู้อ่าน ผู้ตกเป็นข่าวเหยื่อข่าว ฯลฯ และเป็นโรงงาน ที่พร้อมจะมอบปัจจัยสี่ให้กับผู้อ่านด้วยความเต็มใจ

“ความจริงที่ News paper กระดาษให้เป็นข่าว กลายมาเป็น Views paper คือกระดาษที่ให้ความคิดเห็นในข่าวขึ้นมาพร้อมๆ กันดังนี้ก็ดี การที่หนังสือพิมพ์เป็นอุตสาหกรรม ประกอบขึ้นเพื่อประชาชนก็ดี ทำให้เราเกิดความสำนึกในตัวเองขึ้นว่า ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์จะต้องปฏิบัติตนเป็นคนอย่างไร ต้องมีคุณลักษณะอันใด เป็นเครื่องประกอบ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ประกอบการอาชีพเพื่อสาธารณชน โดยยึดหลักการกระทำความดี เป็นกุศลเป็นที่ไปเบื้องหน้า

ผู้มีคุณลักษณะสมบูรณ์ ในขณะที่ประกอบการนี้ เป็นบุคคล ที่รู้จักคำว่า บริสุทธิ์ กาลัญญ และ มัตตัญญ ด้วยกันทั้งนั้น เท่าที่นึก และสำเนียงได้ ตามคำสอนของครูบาอาจารย์แห่งการประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ ท่านสอนว่า นักหนังสือพิมพ์จักต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. ต้องเป็นมหาวิทยาลัย
2. ต้องเป็นศาล
3. ต้องเป็นโรงงาน

ข้อแรก ที่ว่าต้องเป็นมหาวิทยาลัย ความหมายว่า กระดาษหนังสือพิมพ์นั้น เท่ากับเป็นมหาวิทยาลัย เป็นที่รวมแห่งวิทยาการทั้งหลาย ผู้ประกอบข่าว และความคิดเห็นในหน้ากระดาษนั้น ต้องบำเพ็ญตนเท่ากับเป็นครูบาอาจารย์ที่ดีของศิษย์ นักศึกษา ซึ่งในที่นี้ได้แก่ผู้อ่านเป็นจำนวนหมื่นแสน

ครูบาอาจารย์ที่ดีนั้นเป็นอย่างไร ครูบาอาจารย์ที่ดีนั้น คือต้องให้ความรู้แก่ศิษย์อย่างถูกต้อง สอนศิษย์ในสิ่งที่ควรสอน งดเสียไม่สอนในสิ่งที่ไม่ควรสอน สิ่งใดรู้บอกกับศิษย์ว่ารู้ ถ้าไม่รู้ไม่ต้องอาย บอกไปว่าไม่รู้ ความรอบรู้เป็นของดีแน่ แต่การตรัสรู้นั้นไม่ได้เลย

ข้อสอง ที่ว่าต้องเป็นศาลนั้น คือ ต้องดำรงตนเท่ากับเป็นศาลสถิตยุติธรรม หน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ และผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ต้องให้ความยุติธรรมแก่คนไม่เลือกหน้า ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ใครผิดก็ว่าไปตามผิด ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นนายกรัฐมนตรี หรือเป็นเสมียนพนักงาน

ข้อสาม ที่ว่าต้องเป็นโรงงาน คือ หน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ และผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ต้องเป็นผู้มีใจกว้าง ใครมาขออะไรต้องให้ต้องแสวงหาปัจจัย ๔ ให้แก่ผู้ปรารถนา ต้องให้ต้องแสวงหาให้ ต้องบำเพ็ญทาน ให้เป็นทานบารมี

ก็อันว่า การจะยังตนให้ประกอบด้วยคุณลักษณะทั้ง ๓ ประการ จำเป็นต้องประพฤติตามธรรม คือ นามธรรม อันเป็นเครื่องสัมผัสทางจิต ซึ่งจะขอเรียกในที่นี้ว่า **จริยธรรม** นักหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องสำนึกอยู่ในหน้าที่ ประพฤติ ปฏิบัติตามธรรมนั้นๆ คุณลักษณะ ดังกล่าวจึงจะสำเร็จได้ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเรื่องประดับจิตใจไว้ เราเรียกกันว่าหนังสือพิมพ์นั้นเป็นโสเภณี”

บทบาททางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์, สัมมนาปัญหาการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย
24-26 ก.พ. 2515 ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นอกจากนี้ หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่ขาดเสียไม่ได้เลย ก็คือ เป็นหูเป็นตาให้ประชาชน คอยตรวจสอบ สอบรัฐบาล และสร้างสรรค์สังคมให้ดำเนินไปในทางที่ดีงาม และมีศีลธรรม

“...หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ให้ความรู้ ความคิด คอยเป็นหูเป็นตาให้ประชาชน ให้รัฐบาล ผู้ปกครองประชาชนด้วย ชี้นะประชาชน และรัฐบาลพร้อมกันไปด้วย

การทำงานดังกล่าวต้องสุจริต เทียงตรง ไม่แสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ และที่สำคัญ ต้องไม่ยอมขายตัวให้แก่ผู้มีอำนาจในแผ่นดิน เพราะถ้าลงขายตัวให้เขาเสียแล้ว ก็หมดอิสระที่จะช่วยกันรักษาแผ่นดิน กับรัฐบาล หนังสือพิมพ์ต้องคอยยกย่องส่งเสริม รัฐบาลที่ดี ปราบปรามชำระ รัฐบาลชั่ว ตั้งตัวเป็นกลาง ทำตัวเป็นสถาบันมีศีลธรรม คอยเป็นผู้นำรัฐบาล

ยามบ้านเมืองเกิดความคับขัน เช่นตกอยู่ในภาวะสงคราม หนังสือพิมพ์ ต้องร่วมมือกับนโยบายของรัฐ เพื่อมิให้ประโยชน์ตกอยู่แก่ศัตรู (หนังสือพิมพ์กับรัฐบาล)

งานทำหนังสือพิมพ์ คืองานสร้างสรรค์สังคม การสร้างสรรค์สังคมต้องเป็นธุรกิจของคนมีสติ และมีปัญญา ประกอบกัน ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสองสิ่งนี้ หนังสือพิมพ์นั้นก็หนังสือโง่ๆ บ้าๆ ไม่เป็นรส ไม่เป็นเรื่อง ทำลายสังคม” (หนังสือพิมพ์กับสังคม)

สัมภาษณ์ เสฐียร พันธงชัย เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2527,
ใน สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มโพธิ์จัน, 2528, น.290-291

ประโยคหนึ่งที่ ศาสตราจารย์เสฐียร มักจะหยิบยกขึ้นมาอ้างอิงอยู่เสมอก็คือ ประโยคของ วิลเลียม แรนดอล์ฟ เฮิร์สต์ นักหนังสือพิมพ์ชั้นนำในยุคร่วมปฏิวัติอุตสาหกรรมของสหรัฐ และเป็นผู้ร่วมบุกเบิกการวารสารศาสตร์ยุคใหม่ ที่พูดไว้ว่า จริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งสูงสุดมากกว่า จริยธรรมของนักวิชาชีพอื่นๆ เพราะจะต้องประกอบไปด้วยจะต้องมีความละเอียด และเกรงกลัวต่อบาปเปรียบเป็นหลัก “หิริ-โอตฺปปะ” ในทางศาสนานั่นเอง

“วิลเลียม แรนดอล์ฟ เฮิร์สต์ (William Randolph Hearst) นักหนังสือพิมพ์อเมริกันชั้นผู้ใหญ่ พูดไว้ว่า

“จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ สูงสุดกว่าจริยธรรมของผู้มีอาชีพอื่น จริยธรรม ของทนายความ ยืนหยุ่นไปตามประโยชน์ของลูกความ แต่จริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ ยืนหยุ่นไม่ได้”

พูดโดยสรุป เพื่อความเข้าใจ และเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ **จริยธรรม** ก็คือ ความละเอียด ไม่ทำความชั่ว และความเกรงกลัวผลของความชั่ว (หิริ-โอตฺปปะ) นั่นเอง”

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และประมวลจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, น.956-960

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

เสฐียร พันธรักษ์ ได้อธิบายถึงหลัก แห่ง **เสรีภาพ** ไว้ในหนังสือเรียนด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อเป็นหลักที่ใช้ในการศึกษาสำหรับคนรุ่นหลังต่อไป โดยเสรีภาพในมุมมองของท่าน ถือเป็น สาระของชีวิต และลมหายใจของสาธารณชน ที่ในสังคมประชาธิปไตย จะขาดเสียซึ่งสิ่งนี้เสียไม่ได้ แต่ทั้งนี้ เนื่องจากเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ก็คือ เสรีภาพของประชาชน ดังนั้นการใช้เสรีภาพใด ๆ จึงต้องมี **ความรับผิดชอบ** ประกอบไปด้วยอยู่เสมอ เพื่อให้เสรีภาพที่ประกอบความรับผิดชอบ อยู่ภายในกรอบของเสรีธรรม

□ “ความมีเสรีภาพ” (Freedom)

“เสรีภาพเป็นอัตถิภาวะ และสภาวะของมนุษย์ สมบัติอันนี้เป็นสิ่งมีค่า อันพึงสงวนด้วยการหวงแหน โดยเฉพาะเสรีภาพของผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ **เท่ากับเป็นลมหายใจของสาธารณชน** เพราะหนังสือพิมพ์เป็นแหล่งนำมติ หรือเป็นที่รวมมติของสาธารณชน ใช้เสรีภาพนั้นในนามของสาธารณชน การจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยไม่ถูกต้อง จึงเท่ากับเป็นการใช้ข้อธรรมจำกัดเสรีภาพของสาธารณชน

เสรีภาพที่ถูกธรรมคือ **เสรีภาพที่ควบคู่อยู่กับความรับผิดชอบ** มีเสรีธรรมเป็นกรอบขอบเขต กั้นขวาง การใช้เสรีภาพโดยปราศจากเสรีธรรม ปราศจากความรับผิดชอบ โดดเด่นแหกกรอบออกไปตามอำเภอใจ เท่ากับเป็นการทำลายเสรีภาพนั้นเสียเอง จึงทำให้สำนึกว่ามนุษย์ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เสมอเหมือนกัน เรามีเสรีภาพเหมือนตน ใช่ว่าตนจะมีเสรีภาพเฉพาะตนคนเดียว

หลักทางศาสนาเรียก **เสรีภาพที่ประกอบด้วยความรับผิดชอบอยู่ภายในกรอบของเสรีธรรมว่า “ปวารณา” หรือ “ธรรมาธิปไตย”**

ปวารณา แปลว่า ยอมให้ขอ เปิดโอกาสให้ขอ ยอมให้ทักท้วง หรือยอมให้ว่ากล่าวตักเตือน มีความหมาย เท่ากับยอมให้ผู้อื่นมีเสรีภาพ ซึ่งความผิดของตนเองได้ ไม่ตั้งต้นว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ (มีเสรีภาพ) เสียคนเดียว ปวารณา เป็นกิจของสงฆ์ กระทำในวันสุดท้ายแห่งการจำพรรษามาตลอด 3 เดือน คือตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ระหว่าง 3 เดือนนี้ ภิกษุอยู่ร่วมในอาวาสเดียวกัน ศึกษา และปฏิบัติธรรมอยู่ในขอบเขตสีมาเดียวกัน อาจทำผิดธรรม และวินัยทั้งทางส่วนตัว และทางหมู่คณะได้ พระภิกษุทุกรูปจึงเปิดโอกาสกล่าวโทษให้แก่กันและกัน **เป็นการเอื้อเพื่อเสรีภาพให้แก่กัน** หากทำผิด มีผู้ทักท้วงกล่าวตักเตือน ต้องยอมรับความผิด ถือธรรม คือความถูกต้องเป็นใหญ่ (ธรรมาธิปไตย) ไม่ถือตนเป็นใหญ่ (อัตตาธิปไตย) **โดยการรับรู้เสรีภาพของผู้ตักเตือน และยอมรับความผิดนั้นตามธรรม เป็นการใช้เสรีภาพคู่ไปกับความรับผิดชอบ**

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และประมวลจรรยา มารยาทของนักหนังสือพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, น.956-960

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

เนื่องด้วยเสรีภาพเปรียบเหมือนดาบสองคม จึงจำเป็นต้องอยู่เองที่การใช้เสรีภาพใดๆ จะต้องดำเนินควบคู่ไปกับ การมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งตามทฤษฎีของอาจารย์แล้ว ท่านเห็นว่า เสรีภาพที่ว่านี้ จะต้องประกอบไปด้วย การรู้หน้าที่ของตนว่า สิ่งใดที่พึงกระทำ หรือไม่พึงกระทำ หรือถ้ากระทำแล้วจะก่อให้เกิดการถูกรวม หรือผิดธรรม รวมทั้ง ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำใดๆ ของตนที่อาจจะบงการไป ด้วยการต้องยอมรับผิด และรีบแก้ไขให้ถูกต้อง

□ “ความรับผิดชอบต่อ” (Responsibility)

“คำในศาสนาเรียกว่า **ปฎิญา** คือการกำหนดรู้หน้าที่ที่พึงกระทำ และกำหนดสติรับผิดชอบ ต่อหน้าที่นั้น อีกอย่างหนึ่งเทียบกับหลักญาณ 3 คือ **สังขญาณ** รู้ความจริงในงานที่กระทำอยู่ **กิจจญาณ** รู้ว่างานนั้นควรทำหรือไม่ควรทำ และ **กตญาณ** รู้ว่ากิจการนั้นได้กระทำแล้วโดยถูกธรรม หรือผิดธรรม

ผู้รู้หน้าที่ของตนดังกล่าว คือผู้รู้จักความรับผิดชอบต่อ บุคคลเช่นนี้ไม่ใช่เสรีภาพตามอำเภอใจ ก่อนทำสิ่งใด ใช้สติกำหนดเป็นปัญญา ถามตนเองก่อนว่า สิ่งที่จะกระทำถูก หรือผิด ถ้าผิดต้องยอมรับผิด และรีบแก้ไข

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และประมวลจรรยา มารยาทของนักหนังสือพิมพ์,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, น.956-960

□ ความถูกต้อง และความจริง

ในด้านของ **ความถูกต้อง** และ **ความจริง** นั้น ศ.เสฐียร ได้กำหนดใส่ไว้ในหัวข้อของ **ความจริงใจ (Sincerity)** ซึ่งตรงกับหลัก “สังขะ” ทางศาสนานั่นเอง โดยท่านเน้นว่า การจะรายงานข่าวใดๆ นักข่าวจะต้องตรวจสอบข้อมูลให้แน่นอนเสียก่อน และอย่างแต่งเติมเอาเองตามใจชอบ ไม่รู้ก็ไม่ต้องเดาความเอาเอง เพราะนั่นเท่ากับเป็นการบิดเบือนความจริง

□ “ความจริงใจ” (Sincerity)

“มีความหมายคลุมถึง “ความถูกต้อง” (Accuracy) และ “ความซื่อสัตย์” (Truthfulness) ด้วย จริยธรรมข้อนี้ ตรงกับหลัก “สัจจะ” หมายถึงความสัตย์จริง ความสุจริต ความถูกต้อง กำหนดเป็นหลักจริยธรรมตามกรอบของธรรม มีดังนี้คือ ต้องมีเมโนสุจริต และวสิสุจริต (เขียนดี) ต้องมีนิสัมภระณะพิจารณา ให้ถ่องแท้แล้วจึงเขียน ต้องสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่น่าพอใจแล้วกระทำ ต้องพูด (เขียน) ให้น้อยดีกว่าพูด (เขียน) มาก อย่าทะนงตัวว่ารู้อะไรไปหมด ต้องโง่เป็น ถ้ารู้น้อย อย่าทำเป็นรู้นัก อย่าเดาความรู้ และอย่าตรัสรู้ ต้องรอบรู้ เพราะเป็นสมบัติ อย่างตรัสรู้เพราะเป็นวิบัติ ต้องรีบแก้ไขความผิด ยอมรับผิด (โดยเที่ยงธรรม) ในกรณีบังเอิญผิดพลาด แม้ไม่มีเจตนาจะทำ (เขียนหรือพิมพ์) ผิด”

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และประมวลจรรยาบรรณารายานของนักหนังสือพิมพ์,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, น.956-960

□ ความเป็นกลาง

ในส่วนของ ความเป็นกลาง อาจารย์ จัดให้อยู่ในข้อของ “ความเที่ยงธรรม” คือไม่เข้าใครออกใคร ไม่มีอคติทั้ง 4 ไม่ว่าทั้งในทางดี หรือไม่ดี มาทำให้การรายงานข่าวไขว้เขวไปจากความเป็นจริง

□ “ความเที่ยงธรรม” (Impartiality)

“หมายถึง ความเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียง ไม่เข้าใครออกใคร หากกล่าวตามกรอบของธรรม ควรตั้งปัญหา ซึ่งตนเองต้องเป็นผู้ตอบเองเป็นตัวอย่างไว้สัก 2-3 ข้อดังนี้

เมื่อมิตรสหายของเราวิวาทกับคนอื่น มิตรสหายของเราเป็นผู้ถูกต้องเสมอไปหรือ

เมื่อประเทศของเราต้องเสียดุลการค้าแก่ประเทศหนึ่ง ประเทศนั้นเป็นฝ่ายผิดเสมอไปหรือ

เมื่อเขาขับรถชนท้ายรถของเรา เขาเป็นผู้ผิดเสมอไปหรือ

จะตอบปัญหาเหล่านี้ได้ และถูกผิดเพียงใดก็ตาม ผู้ประกอบอาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ (นักหนังสือพิมพ์) ต้องไม่มีอคติ 4 อย่าง คือ

ไม่มีฉันทาคติ คือ ไม่ลำเอียงเพราะความรักใคร่พอใจ - ไม่มีโทสาคติ คือ ไม่ลำเอียงเพราะความไม่พอใจ - ไม่มีภยาคติ คือ ไม่ลำเอียงเพราะความเกรงกลัว - ไม่มีโมหาคติ คือ ไม่ลำเอียงเพราะความมัวเมาเขลาโง่”

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และประมวลจรรยาบรรณารายานของนักหนังสือพิมพ์, มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, น.956-960

□ ความยุติธรรม

อาจารย์ ได้ชี้ให้เห็นว่า หลักการยุติธรรม หรือที่เรียกว่า Fair Play นั้น เป็นเรื่องของ ความเป็นสุภาพบุรุษ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เปิดโอกาสให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ให้เขามีสิทธิตอบโต้ได้บ้าง รวมทั้งไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นอีกด้วย

□ “ความมีใจเป็นนักกีฬา” (Fair Play)

จริยธรรมข้อนี้ ตรงกับหลักทางพุทธศาสนาว่า **สุปฏิบัติ** แปลว่า ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นคุณสมบัติข้อแรกของผู้เข้ามาอยู่ในสังฆมณฑล ตามภาษาสี่สิ่งพิมพ์ เรียกว่า **ความเป็นสุภาพบุรุษ** กล่าวโดยธรรม จริยธรรมข้อนี้ประกอบด้วย

ผู้ประกอบอาชีพสี่สิ่งพิมพ์ (นักหนังสือพิมพ์) อย่าถือว่าตนมีปากกาเป็นอาวุธ เช่นฆ่าใครโดยวิธีใดก็ได้ โดยผู้ถูกเช่นฆ่าไม่มีทางต่อสู้ ต้องไม่ลอบทำร้ายโดยการเขียนหรือพิมพ์ ไม่ประหารคนมือเปล่า คือไม่กล่าวตำหนิให้โทษใครเมื่อเขาไม่มีโอกาสตอบโต้ ต้องไม่ทำร้ายต่อใครโดยการเขียนหรือพิมพ์ ทำนองตีหัว แล้ววิ่งหนีเข้าวัด

ท่าน น.ม.ส.ทรงสั่งสอนเป็นนิติประเพณีของนักหนังสือพิมพ์ไว้ว่า

.....

“หนังสือข่าว (หรือสี่สิ่งพิมพ์อื่น) ซึ่งวางตนเป็นหนังสือดี ย่อมไม่กล่าวบุกรุกเข้าไปถึงสิทธิ และความรู้สึกส่วนตัวของบุคคลอื่น ไม่ยกเอาความบกพร่องของผู้อื่นมาบำเรอความสุขของตน เว้นแต่เรื่องนั้นๆ เกี่ยวข้องกับประโยชน์ชุมชน”

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และประมวลจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, น.956-960

นอกจากนั้น ความยุติธรรมในความหมายของอาจารย์ ยังต้องไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่รังเกียจเพียงชั้น หรือมือคอดิทางชนชั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง ใครผิดก็ว่าไปตามผิด ทุกคนล้วนเป็นมนุษย์เท่ากันหมด

“ข้อสอง ที่ว่าต้องเป็นศาลนั้น คือ ต้องดำรงตนเท่ากับเป็นศาลสถิตยุติธรรม หน้ากระดานหนังสือพิมพ์ และผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ต้องให้ความยุติธรรมแก่คนไม่เลือกหน้า ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ใครผิดก็ว่าไปตามผิด ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นนายกรัฐมนตรี ใครผิดก็ว่าไปตามผิด ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นนายกรัฐมนตรี หรือเป็นเสมียนพนักงาน”

บทบาททางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์, สัมมนาปัญหาการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย

24-26 ก.พ. 2515 ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

□ วิชาชีพนิยม

ความมีสมบัติผู้ดี ถือเป็นคุณลักษณะของนักหนังสือพิมพ์ ที่ศาสตราจารย์ เสฐียร หวังไว้ว่าจะให้มีให้เกิดขึ้นในหมู่นักวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ไม่ใช่เป็นผู้ดีในเรื่องภาพลักษณ์ภายนอก หรือภาพลักษณ์ทางสังคม หากแต่เป็นผู้ดีในความหมายด้านศีลธรรมคือ เป็นมีธรรมะในใจ ทั้งนี้ หมายรวมไปถึงหลักการเขียนหนังสือ ที่ไม่ควรใช้ภาษาหยาบโลน ไม่เขียนเกินจริง และ ฯลฯ

□ “ความสะอาด” คือความมีมรรยาท (Decency)

“จริยธรรมข้อนี้ หมายถึงความมีสมบัติผู้ดี ตรงกับหลักพุทธศาสนาว่า **โสเจยยะ** หรือ **อาจารย์สมบัติ** แปลว่าความสมบูรณ์ด้วยมรรยาท มีสมบัติเป็นผู้ดี

ความมีสมบัติผู้ดี มิได้หมายถึงการเกิดมาในตระกูลดี มีวิทยการสูงส่ง พุทธศาสนา มีภาษิตว่า “ไม่ใช่การไฉ่ผมยาว ไม่ใช่โคตรดี ไม่ใช่ชาติกำเนิดดี ที่ทำให้คนเป็นพราหมณ์ (ความหมายคือคนดี) ผู้มีสัจจะ มีธรรมเท่านั้น จึงจะเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นคนดี

ความสะอาด และความเป็นผู้ดีในหนังสือพิมพ์ ตีกรอบไว้กว้าง เริ่มตั้งแต่ภาษาที่เขียนภาพที่พิมพ์ รูปแบบ(Format) การแต่งหน้ากระดาษ (Make up) ของสื่อสิ่งพิมพ์ เพราะฉะนั้นผู้ประกอบอาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ หรือนักหนังสือพิมพ์พึงสำนึกว่า ภาษา คือสื่อทำให้เกิดความเข้าใจ ภาษานก เป็นสื่อระหว่างนก ภาษาไก่ เป็นสื่อระหว่างไก่ ภาษาควาย หรือ ภาษาคน ย่อมเป็นสื่อเฉพาะควาย และคน นอกจากนั้นพึงสำนึกในเรื่องอื่นๆ อีกดังนี้

สำนึกว่า ควายกับคน ใจกับบัณฑิต ผู้ร้ายกับผู้ดี ใช้ภาษาคนละภาษา

สำนึกว่า ไม่พึงใช้ภาษาหยาบโลน และหยาบคาย

สำนึกว่า ผู้ดี ไม่ใช่ภาษา (และภาพ) สองแง่สองงาม ชวนให้ผู้อ่านผู้เห็นเพลินในความลามก

สำนึกว่า ผู้ดี ไม่ใช่ภาษาตลาด ภาษาคุย ภาษาต่ำทราม

สำนึกว่า เปลือกทุเรียน เป็นอาหารของแมลงวันเท่านั้น ฉันใด ข้าวทิพย์ก็เป็นอาหารของเทวดาเท่านั้น ฉันนั้น

สำนึกว่า หนังสือพิมพ์เป็นสมบัติของสาธารณชน ภาษา (และภาพ) ที่ใช้พึงเป็นภาษาภูมิธรรม ให้แก่สาธารณชน

ท่าน น.ม.ส. ปราชญ์หนังสือไทย ทรงสั่งสอน เป็นกรอบเสรีภาพธรรมไว้ว่า

“นักหนังสือพิมพ์ที่ดี ต้องพูดสะอาด พูดเรียบร้อย ใช้ถ้อยคำกะทัดรัด ชัดเจน ไม่ใช่คำพูดเฉียดเฉย ไม่เกินความจริง ไม่ก่อกิเลสให้แก่ผู้อ่านด้วยภาพ หรือคำพูดของตน”

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และ ประมวลจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, น.956-960

นักวารสารศาสตร์ (ช่วงเวลา)	อุดมการณ์วารสารศาสตร์							มุมมองภายใต้บริบทของความศิวิไลซ์							บริบทในตปท.			บริบทในไทย							
	เสรีภาพ นสพ	ความถูกต้อง	ความเป็นกลาง	ความจริง	ความยุติธรรม	ความรับผิดชอบ	วิชาชีพนิยม	จักรวรรดินิยม	การปฏิบัติสุด	สหกรรม	ระบบการ	เมืองโลก	ทันสมัยนิยม	จักรวรรดินิยม	ในสื่อ/ วคณ.	โลกาภิวัตน์	ทาง วัฒนธรรม	การพึ่งพาพหุ	นิยมโลก	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ “น.ม.ส.” (2419-2488)	/	/	/	/	/	/	/		/	/									/				/		
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ ประพันธ์ (2434-2473)	/	/	/	/	/	/	/		/	/		/	/						/	/	/		/	/	/
กุหลาบ สายประดิษฐ์ “ศรีบูรพา ฯลฯ” (2448-2517)	/	-	/	/	-	/	/		/	/		/	/					/	/	/		/	/	/	
พระยาศรวิทย์พิพัฒน์ “ศรวิทย์ ศรทอง” (2432-2511)	/	/	/	/	-	/	-		/	/		/	/					/	/	/		/	/	/	
คึกฤทธิ์ ปราโมช (2455-2537)	/	/	/	/	-	/	/		/	/		/	/					/	/	/		/	/	/	
สุภา ศิริมานนท์ (2457-2529)	/	/	/	/	/	/	/		/	/		/	/					/	/	/		/	/	/	
เสฐียร พันธงชัย (2454-.....)	/	/	/	/	/	/	/		/	/		/	/					/	/	/		/	/	/	

สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)

ภายหลังจากการประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยของคณะราษฎรในปี 2475 เวทีการต่อสู้เพื่อครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ของกลุ่มนักวารสารศาสตร์หัวอนุรักษ์ ที่มีแกนนำเป็นราชสำนัก กับกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า ก็ดูเหมือนว่าจะสิ้นสุดตามลงไปด้วย เมื่อมีการออกกฎหมายประกันเสรีภาพของบุคคล รวมถึงหนังสือพิมพ์

หากในขณะเดียวกันกลุ่มอำนาจใหม่ อันได้แก่กลุ่มอำนาจนิยม ก็กลับเข้มงวด และมุ่งควบคุมการทำงานของหนังสือพิมพ์ที่แสดงตัวว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อแนวทางการบริหารประเทศอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระแสการนำเสนออุดมการณ์วาทกรรมต่างๆ มุ่งเน้นไปในการแสวงหาทางออกเพื่อไม่ให้นักหนังสือพิมพ์ถูกคุกคาม และประเด็นหนึ่งที่ได้รับกันพูดถึงอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว ก็คือ **การควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์** โดยนักวารสารศาสตร์แต่ละท่านได้ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ต่างๆ สรุปได้ดังนี้

□ **น.ม.ส. และ กรมหมื่นนราธิปฯ** แม้อาจจะถือได้ว่าเป็นนักวารสารศาสตร์ในกลุ่มปัญญาชนหัวอนุรักษ์ (Conservative Intellectual) หรือสายราชสำนักเดิม แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) ท่านทั้งสองก็ปรับตัวเข้ากับลัทธิประชาธิปไตยได้ไม่ยากนัก แต่ทั้งนี้การปรับตัวของท่านทั้งสองก็ยังคงรักษาระดับสถานภาพของความเป็นเจ้าอุดมการณ์ที่สืบทอดมาจากกลุ่มราชสำนัก โดยกลายมาเป็นปัญญาชนแบบผสมผสาน (Organic Intellectual) โดยการให้คำนิยามด้านอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของท่านค่อนข้างจะมีหลักการทางวิชาชีพมายืนยันในประเด็นต่างๆ ได้อย่างชัดเจนมากกว่านักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า (สายสามัญชน) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากท่านทั้งสองมีโอกาสได้รับการศึกษา และเห็นการทำหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศมากกว่า

กล่าวคือ **น.ม.ส.** จะให้ความสำคัญกับประเด็นของ “การรายงานข่าว” มาเป็นอันดับแรก ไม่ใช่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยการรายงานข่าวในทัศนะของท่านนั้น จะต้องมีความถูกต้อง **ความเป็นจริง ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม** ประกอบกันไป กล่าวคือ **หลักที่ต้องยึดมั่นก็คือความแม่นยำไม่คลาดเคลื่อน** ข่าวที่บอกต้องเป็นข่าวที่บอกนั้นต้องเป็นข่าวถูกไม่ใช่ข่าวผิด... (จาก การเล็อกข่าว) และเนื่องจากว่า **ความจริงที่ละเอียด และแม่นยำเต็มทีนั้นหายาก... ดังนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าต้องเก็บความจริงให้เต็มความสามารถ ถ้าเก็บไม่ได้หมดก็อย่าเอา ถ้าเก็บไม่ได้หมดก็อย่าเอาความเดา ความประติบัติประต่อพลาดๆ หรือไม่เป็นความจริงเข้าแทน** ถ้าทำเช่นนั้น **สินค้าของตน คือข่าว ก็จะตกราคา (ความจริงในข่าว) โดย หนังสือข่าวต้องอยู่ในวงแห่งความจริง และความตรง** เมื่ออยู่ภายในวงนั้นแล้ว **ก็จะไม่ควรจะมีเครื่องเกี่ยวพันอะไรหมด (ความไม่มีเครื่องเกี่ยวพัน) และ ถ้าหนังสือข่าวกล่าวอะไรผิด...เมื่อรู้ก็ต้องรับผิด และบอกแก้ทันที... (แฟร์เพล)**

ขณะที่ การแสดงความคิดเห็นใดๆ ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ของหนังสือพิมพ์ แต่จะต้องเป็นเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยท่านทรงย้ำอยู่เสมอในประเด็น **การควบคุมตนเองของสื่อฯ** ว่า

เมื่อกฎหมายให้อิสระแล้ว ก็ช่วยรักษาอิสระด้วย...อิสระของหนังสือข่าว ซึ่งอาจพูด และทำสิ่งใดๆ ที่กฎหมายไม่ห้าม นั่น เป็นของพึงสงวน แต่ควรเป็นที่เข้าใจว่า จะสงวนไว้ได้แต่ด้วยวิธีทำดีทำถูกเท่านั้น การพูดตามอำเภอใจนั้นไม่ใช่อิสระ .....หนังสือข่าวฉบับใดหลงว่าอิสระคืออำเภอใจ ล้วนก็คงจะรักษาอิสระไว้ไม่ได้” (อิสระแห่งหนังสือข่าว, หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, รวมสาสน์, 2513)

ส่วน **กรมหมื่นนราธิป** ก็มีแนวคิดที่คล้ายคลึงกันกับ น.ม.ส. โดยท่านเห็นว่า **เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และความรับผิดชอบต่อสังคม** ต้องดำเนินควบคู่ไปพร้อมๆ กัน คือ **ต้องผูกพันอยู่กับการเคารพสิทธิ และความรับผิดชอบต่อความเรียบร้อยในสังคมพร้อมๆ กัน** ซึ่งหากนักหนังสือพิมพ์คนใดใช้เสรีภาพเกินขอบเขต ก็เท่ากับไม่รู้จักรการ **ควบคุมตนเอง** ในที่สุดคนอื่นก็จะเข้ามาควบคุมสื่อโดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังถือว่าท่านเป็นคนแรกที่นำเสนอวาทกรรมเพื่อไขปัญหาเรื่องการลงข่าวผิดพลาด หรือบิดเบือน ผิดหลักการของ ความถูกต้อง และความจริง โดยท่านย้ำให้ **นักข่าวจะต้องนำเสนอเรื่องต่างๆ โดย การแยกข่าว และความเห็นออกจากกัน** (สรุปความจาก: สิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, ปาฐกถา ณ สโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ เมื่อวันที่ 2 ส.ค. 2501)

□ **กุหลาบ สายประดิษฐ์** และ **พระยาศราภัยพิพัฒ** ถือเป็นนักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า (Progressive Intellectual) สายสามัญชน ที่มุ่งเน้นการให้คำนิยามหลักไปที่การแสดงความคิดเห็น มากกว่าประเด็นรายงานข่าว กล่าวคือการเน้นในเรื่อง เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ ภายใต้อุดมการณ์เพื่อประโยชน์ประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ขณะที่ยังขาดพระองค์อยู่ในด้านของ หลักการปลีกย่อยอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการรายงานข่าว

โดย **กุหลาบ สายประดิษฐ์** เห็นว่า **เสรีภาพ** เปรียบเป็นอาวุธของนักหนังสือพิมพ์เพื่อที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนให้กับประชาชนในสังคมประชาธิปไตย แต่หากว่าไม่มีขอบเขตของเสรีภาพ (**ความรับผิดชอบต่อสังคม**) มาคอยกำกับ ก็ถือว่า เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ขาดตัว ทำให้หมดความน่าเชื่อถือ ในขณะเดียวกัน เขาก็ได้แสดงความเห็นคัดค้านต่อนักหนังสือพิมพ์บางกลุ่ม ที่พยายามจะอ้างหลักการของความรับผิดชอบต่อสังคมมากเกินไปจนเกินพอดีว่า หากนักหนังสือพิมพ์รับผิดชอบต่อสังคมมากเกินไป เพราะคิดว่าตนเองเป็นรัฐบาล ก็จะทำให้การเสนอข่าวมีแต่การประนีประนอม กล่าวคือ **เคยปรากฏอยู่บ่อยๆ ที่หนังสือพิมพ์วางตัวเป็นรัฐบาล หรือรัฐบาลเลยทีเดียว คือรับเอาความรับผิดชอบต่อรัฐบาล หรือรัฐบาลมาเป็นทางปฏิบัติ ในการเสนอข่าว หรือแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์ย่อมจะต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้เหมือนกัน แต่มิใช่ตามขอบเขตแห่งหน้าที่รัฐบาล งานในหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เป็นคนละอย่าง ต่างกันไกลกับงานและหน้าที่ของรัฐบาล หรือรัฐบาล (หนังสือพิมพ์, นสพ.ประชาชาติ, 1 พ.ค. 2482)**

ส่วน **พระยาศราภัยพิพัฒ** นั้น นอกเหนือจากจะให้ความสำคัญกับประเด็น **เสรีภาพ** และ **ความรับผิดชอบต่อสังคม** ที่ว่าหลักการทั้งสองจะดำเนินไปควบคู่กัน รวมทั้งอยู่ในขอบเขตของศีลธรรมที่ดี คือวิชาชีพหนังสือพิมพ์เป็นวิชาที่ท่านรัก **ไม่ใช่รักแล้วเขียนอะไรตามใจชอบ แต่รักเขียนในสิ่งที่จะเกิดคุณประโยชน์แก่คนส่วนมาก และเขียนอยู่ในขอบเขตดีของศีลธรรมที่ดีของนักเขียนด้วย** (หนังสือพิมพ์,

วารสาร สนท., 2496) หากประเด็นที่ท่านดูจะให้ความสำคัญมากที่สุด (เท่าที่ปรากฏในวาทกรรม) ก็คือ สื่อต้องมีการควบคุมตนเอง โดยมีการกำหนดออกมาเป็น “หลักจรรยาบรรณ” ที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพให้กับนักหนังสือพิมพ์ จะได้ไม่มีใครสามารถเข้ามาควบคุม และจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้

□ **ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช** แม้จะอยู่ในกลุ่มพระประยูรญาติ และมีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกับ น.ม.ส. และกรมหมื่นนราธิปฯ ที่ต้องผันตัวเองมาเป็นปัญญาชนแบบผสมผสาน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หากแต่ในช่วงเวลาที่ท่านมีบทบาทในวงการวารสารศาสตร์นั้น ได้รับการบีบคั้นจากกลุ่มรัฐบาลเผด็จการอยู่ค่อนข้างมาก ทำให้มีแนวโน้มว่าจะมีความเป็น “ปัญญาชนแบบผสมผสาน กึ่งก้าวหน้า” มากกว่า น.ม.ส. และกรมหมื่นนราธิปฯ

โดยท่านทรงเน้นในหลักการเรื่อง “เสรีภาพ” ในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมี **ความรับผิดชอบ** มาเป็นอันดับสูงสุด เนื่องจากความรับผิดชอบจะปกป้องให้นักหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพที่ยั่งยืน ไม่ถูกคุกคามจากอำนาจเผด็จการ ในขณะที่เดียวกันท่านก็ทรงเน้นย้ำในเรื่องของความเป็นกลาง หรือปราศจากอคติในการแสดงความคิดเห็น หรือรายงานข่าวเพื่อไม่ให้ใครใช้เป็นข้ออ้างในการเข้ามาจำกัดเสรีภาพ หรือทำให้หนังสือพิมพ์ขาดความน่าเชื่อถืออีกด้วย ส่วนลักษณะในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการนั้นท่านได้ใช้วิธีการใช้อารมณ์ขันเข้ามาแก้ปัญหาในช่วงที่เกิดการควบคุมเสรีภาพกันอย่างมาก

□ **ศ.สุภา ศิริมานนท์** และ **ศ.เสฐียร พันธรั้ง** นักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า และนักวิชาการวารสารศาสตร์ยุคแรกของไทย เมื่อเริ่มมีวิชาการวารสารศาสตร์ ได้ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์วารสารศาสตร์ในทุกประเด็นในระดับที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในช่วงเวลานั้น เริ่มมีการให้การศึกษาด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ในระดับมหาวิทยาลัยกันบ้างแล้ว โดยทั้งสองท่านถือว่ามีบทบาทสำคัญในการเขียนตำรา ที่ใช้เป็นหลักการที่นักวารสารศาสตร์ในรุ่นต่อมาต่างยึดถือ และอ้างอิงมาจนถึงปัจจุบัน โดยหลักการทั่วไปที่ทั้งสองท่านเน้นย้ำ ก็คล้ายคลึงกับหลักการของต่างประเทศ หากแต่มีการปรับเปลี่ยนหรือตีความหมายใหม่ (Re-articulate) ในบางประเด็น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของไทย อย่างไรก็ตาม แนวคิดของทั้งสองท่านก็ดูจะแตกต่างกันไปบ้าง และมีการปะทะกันทางความคิดอยู่บ้าง

กล่าวคือ ส่วนของ **ศ.สุภา** นั้น ค่อนข้างจะเน้นในหลักการจริยธรรมที่สร้างความน่าเชื่อถือให้กับหนังสือพิมพ์ (Credibility) โดยเน้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมีจริยธรรมเพื่อมุ่งสู่ผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนในเชิงการเมือง หรือ การให้ข้อมูลข่าวสาร และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างซื่อสัตย์ เพื่อทำหน้าที่รับใช้ประชาชน อาทิ **เสรีภาพ** และ **ความรับผิดชอบ** คือเส้นทางหลักที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสถาบันสาธารณะดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ทั้งนี้เสรีภาพก็มีข้อจำกัดอยู่ด้วยตัวของมันเอง และแน่นอนที่สุดเขายังคงเน้นย้ำในประเด็น “การควบคุมตนเอง” กล่าวคือนักหนังสือพิมพ์ที่ดี จำเป็นจะต้องใช้**เสรีภาพ**ให้เป็น และอย่าให้เกินขอบเขตของความจำเป็นที่มีการกำหนดเอาไว้ เพื่อไม่ให้ใครใช้อำนาจคุกคามได้

ในขณะที่อุดมการณ์ของ ศ. เสรีียร นั้น ค่อนข้างจะประนีประนอมกับระบบสังคม-การเมือง โดยเขาจะมุ่งไปในเรื่องการสร้างประโยชน์กับประชาชนในเรื่องทั่วไป มากกว่า กล่าวคือ ท่านมักจะอ้างอิงหลักการจริยธรรมต่างๆ ที่นำมาจากชาติตะวันตก มาเปรียบเทียบกับหลักการทางพุทธศาสนา อาทิ ความจริง และความถูกต้อง = สัจจะ ฯลฯ และเสรีภาพนั้นก็จะต้องมีขอบเขต รู้ว่าอะไรพึงกระทำหรือไม่กระทำ อยู่ในกรอบของเสรีธรรม หากแต่สิ่งหนึ่งที่เขานำมาในเรื่อง **วิชาชีพนิยม** ก็คือ นักหนังสือพิมพ์ ในทัศนะของเขา ต้องมี สมบัติผู้ดี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่เขาสืบทอดแนวคิดมาจากท่าน น.ม.ส. นับตั้งแต่การทำงานอยู่ที่ประมวญวัน โดยท่าน น.ม.ส.เองนั้น เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาจากประเทศอังกฤษ จึงค่อนข้างจะมีบุคลิกแบบผู้ดีอังกฤษ นั่นเอง

□ จากข้อมูลทั้งหมดที่อ้างถึงนี้ พอจะสรุปได้ว่า อุดมการณ์ที่ยังคงถูกหยิบยกมาสร้างวาทกรรมแห่งอุดมการณ์ของนักวารสารศาสตร์ในช่วงเวลาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) ก็ยังคงเป็นอุดมการณ์ในเรื่อง **เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม** หากแต่มีการให้ความสำคัญต่างกันในแต่ละกลุ่มอุดมการณ์ ได้แก่ กลุ่มราชสำนักเดิม และกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า กล่าวคือ กลุ่มราชสำนักเดิม จะยังคงอ้างอิงถึงหลักการ และขอบเขตของความรับผิดชอบต่อเหตุวาทกรรมแห่งเสรีภาพ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มราชสำนักเดิมนั้นได้รับการศึกษาอย่างดีมาจากต่างประเทศ ขณะที่ต้องการรักษาสถานภาพของความเป็นเจ้าอุดมการณ์เดิมเอาไว้ให้ได้ จึงต้องอาศัยหลักการอันเป็นมาตรฐานทางวิชาการเข้ามาแสดงในวาทกรรมต่างๆ ของตน ส่วนกลุ่มสามัญชนนั้น ก็จะเน้นไปในการใช้เสรีภาพเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักสำคัญ

แต่ทั้งนี้ มีประเด็นหนึ่งที่ทั้งสองฝ่าย ให้ความสำคัญอย่างมากก็คือหลักการ **วิชาชีพนิยม** ที่เน้นในเรื่อง **การควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์** โดยอาจเนื่องมาจากการที่รัฐบาลเผด็จการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายเข้ามาควบคุมการทำงานของหนังสือพิมพ์อยู่ตลอดเวลา ทำให้กลุ่มนักหนังสือพิมพ์ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องมีการรวมตัวเฉพาะกิจในบางกรณีเพื่อกล่าวหาในวาทกรรมเดียวกัน เพื่อแสวงหาความอยู่รอดให้กับวิชาชีพตน อาทิ การมีหลักจริยธรรม และใช้เสรีภาพอย่างมีขอบเขต และการเรียกร้องให้มีการกำหนดจรรยาบรรณ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพฯ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

□ นักวารสารศาสตร์ ร่วมสมัย

บริบททางการเมือง – เศรษฐกิจ – สังคม ของนักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย	
บริบท ใน ตปท	<ul style="list-style-type: none"> □ แนวคิดด้านความทันสมัย โลกาภิวัตน์ และทุนนิยมเสรี อันเป็นแนวคิดเดียวกัน หากต่างตามยุคสมัย ได้แผ่อำนาจไปทั่วทุกมุมโลก ทำให้สงครามเย็น ระหว่างมหาอำนาจ สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต ต้องสิ้นสุดลงด้วยนโยบาย เปเรสตรอยก้า ที่เน้นการปฏิรูปรัสเซียไปสู่ความเป็นชาติประชาธิปไตย จนในที่สุด สหภาพโซเวียตแต่เดิม ก็ต้องคืนอำนาจให้กับชาติต่างๆ ที่ตนเคยเข้าครอบครองเอาไว้แต่เดิม □ ทุนนิยมเสรี โดยเฉพาะธุรกิจข้ามชาติ ที่เข้ามามีบทบาทในประเทศต่างๆ มุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุดกลับสู่ประเทศตน ทั้งพยายามครอบงำทางวิถีวัฒนธรรม-ความเป็นอยู่เดิม จนทำให้เกิดแรงต่อต้านจากชาติท้องถิ่น และเริ่มขยายวงกว้างมากขึ้น อาทิ การประท้วงนโยบายการค้าเสรี ที่มุ่งให้ประโยชน์ต่อตะวันตก จนในที่สุดแรงโต้ตอบก็พุ่งสูงสุด เมื่อเกิดเหตุการณ์ถล่มตึก World Trade Center ในนิวยอร์ก อันถือเป็นสัญลักษณ์ของความล่มสลายของระบบทุนนิยมเสรี เมื่อ 11 ก.ย. 2544 □ และเหตุการณ์ดังกล่าวก็ส่งผลให้เกิดการทำสงครามอาวุธขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในชื่อว่าสงครามต่อต้านผู้ก่อการร้าย จากยุคแห่งสงครามเย็นที่ต่อสู้กันทางเศรษฐกิจ และการเงิน หากการสงครามอาวุธคราวนี้ ไม่ได้กระจายตัวออกไปทั่วโลกเหมือนสงครามโลกทั้ง 2 คราวที่ผ่านมา
บริบท ใน ไทย	<ul style="list-style-type: none"> □ เกิดปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์พยายามเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง และเริ่มปฏิบัติการแทรกซึมอย่างหนัก ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลเผด็จการ และอำนาจนิยม ที่สืบต่อมาจากสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม อาทิ จอมพล สฤษดิ์, จอมพลถนอม ฯลฯ ยังคงก่อให้เกิดปัญหาคอรัปชั่นในวงราชการอย่างกว้างขวาง รวมทั้งสงครามเวียดนาม ที่ทั้งปัญหาเสื่อมโทรมทางสังคม ทั้งเด็กและผู้หญิงไว้ในประเทศ จนเป็นชนวนก่อให้เกิด การประท้วงเรียกร้อง 14 ตุลาคม 2516 และ 16 ตุลาคม 2519 □ สภาพทุนนิยมเสรีที่ทะลักเข้ามาอย่างหนักในช่วงเวลานี้ ทำให้ประชาชนเริ่มสนใจในเรื่องเศรษฐกิจส่วนตน มากกว่าจะให้ความสนใจกับปัญหาทางการเมืองอย่างจริงจัง ส่วนหนังสือพิมพ์ก็เริ่มเปลี่ยนตัวเองเข้าสู่ระบบทุนนิยมมากขึ้น มีการขายหุ้นเข้าตลาดหลักทรัพย์ ขยายกิจการเพื่อแสวงหากำไรอย่างสูงสุด □ ขณะที่เศรษฐกิจของประเทศมีการติดต่อทำการค้าส่งออก-นำเข้า ก็กำลังอยู่ในภพมายาของความเฟื่องฟูอย่างถึงที่สุด โดยเฉพาะในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จนก่อให้เกิดการปฏิรูปการปกครองโดยคณะรชช. เมื่อปี 2534 และตามมาด้วยเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี 2535 จากนั้นสภาพเศรษฐกิจ ด้านหุ้น ที่ดิน เริ่มกลับมาเฟื่องฟู แต่ก็เพียงไม่นาน ก่อนที่จะเกิด “พองสบู่แตกในปี 2540” ทำให้สภาพเศรษฐกิจของไทยล่มสลายอย่างสิ้นเชิง □ ด้านสังคมนั้น วัฒนธรรมจากตะวันตกทะลักเข้ามาอย่างมาก วิธีการบริโภคแบบตะวันตก เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมเมืองมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่สภาพเศรษฐกิจที่ล่มสลาย ยิ่งทำให้สถาบันทางสังคม และวัฒนธรรมอ่อนแอลงอย่างมาก

-กลุ่มนักวิชาการ-

□ รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา:-

รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา ได้รับปริญญา วารสารศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยม) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และปริญญาโทบริหารธุรกิจ M.A. ด้านอเมริกันศึกษา (American Studies) และปริญญาตรีบัณฑิต ด้านรัฐศาสตร์ (Political Science) จาก University of Hawaii หลังจากสำเร็จการศึกษา ท่านได้มีโอกาสเข้ารับราชการ เป็นดร.บุญรักษ์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยดำรงตำแหน่งคณบดี ก่อนที่จะออกมาเป็นผู้อำนวยการฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ และทางเลือกในการพัฒนา สังกัดสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และเป็นนักวิชาการอิสระด้านการวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน

ดร. บุญรักษ์ มีผลงานทางวิชาการมากมาย และได้รับการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลงานในเชิงวิพากษ์ระบบการสื่อสารมวลชนในสังคมไทย ซึ่งผลงานทางวิชาการที่เด่นๆ ในด้านวารสารศาสตร์ ก็คือ **ฐานันดรที่สี่** จากระบบโลกถึงรัฐไทย (คปไฟ พ.ศ.2537) และ **ระหว่างกระจกกับตะเกียง : กุศโลบายสื่อศึกษา แผ่นที่สูดตวรรษที่ 21 บทเรียนจากยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ วิกฤตยุคปฏิรูปการเมือง** (คปไฟ พ.ศ.2542)

ผลงานในเชิงวิพากษ์ของดร.บุญรักษ์ ในด้านการวารสารศาสตร์ (Journalism) นั้นมีความน่าสนใจ และถือเป็นบทบาททางสังคมในรูปแบบใหม่ เริ่มต้นจาก **ฐานันดรที่สี่** ที่สร้าง “วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์สื่อ” ให้กับสังคมเมืองไทย ในระยะไม่กี่ปีที่ผ่านมา ติดตามมาด้วยวิวัฒนาการอีกขั้นหนึ่ง คือ แนวทางพัฒนา **ความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)** เพื่อให้ผู้รับสื่อมีศักยภาพในการพิจารณาสื่อ จนในที่สุดความรู้ความเข้าใจเหล่านั้น จะสามารถกลายเป็นพลังขับเคลื่อนให้พัฒนาการของสื่อ และสังคมก้าวหน้าออกไปได้อีกไกลหนึ่ง และนั่นจึงเป็นที่มาของ **ระหว่างกระจกกับตะเกียง** อันเป็นการนำเสนอกุศโลบายในการศึกษาสื่อ และพัฒนาสื่อให้เหมาะสมกับสังคมไทยในเชิงรูปธรรมมากขึ้น ดังที่ ดร.บุญรักษ์ แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

“หาก **ฐานันดรที่สี่**” เป็นการเปิดประเด็นใหม่ๆ ด้านโครงสร้างใหญ่ๆ จากกรอบทางอุดมการณ์ทางอุดมทัศน์แห่งสังคมเปิดว่าด้วยอุตสาหกรรมสื่อในเมืองไทย ดังที่ปรากฏในทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 **ระหว่างกระจกกับตะเกียง** ได้ชี้ให้เห็นถึงมิติทางนโยบายอีกระดับหนึ่ง นั่นก็คือ ความจำเป็นในอันที่รัฐ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค จะต้องมีบทบาทร่วมกันในการสร้างเงื่อนไขให้อุตสาหกรรมสื่อเข้าใจถึงความจำเป็นในการปรับปรุงระบบ และวัฒนธรรมในการทำงาน ให้สอดคล้องกับข้อเรียกร้องของยุคสมัยอย่างรู้สึกตัว เพื่อคุณภาพที่มีคุณค่าทางสังคมมากขึ้นของผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีนัยอย่างมากต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะในศตวรรษนี้ หรือศตวรรษหน้า นี่หมายความว่า “เสรีภาพ” เป็นภาวะที่จำเป็นจะต้องมีการจัดการทางสังคมอย่างชาญฉลาดเหมือนกัน ประโยชน์สาธารณะสูงสุดจึงจะเป็นไปได้.....”

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, อารัมภบท, **ระหว่างกระจกกับตะเกียง**, สำนักพิมพ์คปไฟ, 2542, น.XV

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

อุดมการณ์ในมุมมองเชิงวิพากษ์ของ ดร.บุญรักษ์ นั้น มองเห็นว่า ในการทำหน้าที่นั้น นักหนังสือพิมพ์ควรจะทำหน้าที่หนังสือพิมพ์ให้มีคุณภาพสูง และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคมมากขึ้น โดยเน้นผลกำไรให้น้อยลงบ้าง

“...สิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นต่อไปก็คือการมุ่งทำหน้าที่หนังสือพิมพ์ ให้มีคุณภาพสูงขึ้น มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับโลกมากขึ้น ให้ความรู้แก่ผู้บริโภคมมากขึ้น เอาอนาคตเป็นโจทย์มากขึ้น นั่นหมายความว่าหนังสือพิมพ์ที่ดีควรจะคิดถึงเรื่องกำไรลดลงบ้าง ค่อยๆ ใช้ทรัพยากรกับสิ่งที่ “ควรทำ” มากขึ้น”

บทบาทใหม่ของหนังสือพิมพ์ในสังคมการเมืองไทย?, สัมภาษณ์โดย ทองเจือ ชาตกิจเจริญ

“ผู้จัดการรายวัน” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .293)

และในมุมมองที่เกี่ยวกับ สื่อมวลชนยุคโลกาภิวัตน์กับปรัชญาอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ ในความเป็น “กระจก” หรือ “ตะเกียง” ดร.บุญรักษ์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า ทั้งความเป็นกระจก และตะเกียง นั้นยังคงบงกพร่องอยู่ เช่น สะท้อนภาพที่บิดเบี้ยวมากกว่าจริง

“...ตามความหมายดั้งเดิม ด้านหนึ่งมองว่าใจมนุษย์เป็นผู้สะท้อนให้เห็นวัตถุธรรมที่อยู่ภายนอกอย่างที่เป็นอยู่เท่านั้น (กระจก) ส่วนอีกด้านหนึ่งเห็นว่า ใจมนุษย์เป็นผู้ส่องแสงสว่าง อันทำให้มองเห็นวัตถุธรรมนั้นๆ จะแจ้งขึ้น (ตะเกียง)

ในความหมายนี้ ความเป็นตะเกียงของสื่อมวลชนคงจะมีอยู่บ้าง ทว่าไม่มากนัก ส่วนมากแล้ว สื่อมวลชนมักจะชอบบอกว่าตนทำหน้าที่เป็นกระจก ที่ชอบพูดกันอย่างนี้ ก็เพราะว่ามันสะดวกสบายดี หากใครกล่าวหาว่าสื่อมวลชนไม่ดี ก็สามารถตอบไปอย่างง่ายๆ ว่าตนเป็นเพียงกระจก สะท้อนภาพที่มีอยู่ที่อื่นเท่านั้น มันเป็นปรัชญาของ “นักขอโทษ” (Apologist) ที่ลึกซึ้งดีเหมือนกัน .....

แต่ในความหมายที่ผมนำมาประยุกต์อีกชั้นหนึ่ง จริงๆ แล้วกระจกเองก็ใช้ว่าจะเหมือนๆ กันไปเสียหมด คำถามมีมากเช่นกระจกสีอะไร สีหรือขุ่น ชื่อตรงหรือบิดเบี้ยว ส่งไปทางไหนบ้าง มักจะละเว้นอะไรเล็กน้อยเพียงใด เพราะอะไร และส่งผลกระทบอย่างไรกับใครบ้าง ในระยะสั้น กลาง และยาว รวมทั้งสื่อมวลชนเอง”

สื่อมวลชนกับวิกฤตการณ์ในเมืองไทย, สัมภาษณ์โดย ยุทธนา วรณปิติกุล

“กรุงเทพธุรกิจ” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .319)

ดร.บุญรักษ์ มองเห็นว่า สภาพอุดมการณ์ จริยธรรม และการทำหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ปัจจุบัน ยังคงบงกพร่องอยู่มาก โดยเฉพาะความถูกต้องแม่นยำ ความเป็นธรรม ความเป็นกลาง และหลักการอื่นๆ ที่จะต้องมุ่งให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

“...ในส่วนของเรา ซึ่งถือว่าเป็นสินค้าหลักของสื่อมวลชนนั้น ผมคิดว่า ต้องครอบคลุมเรื่องราวที่สำคัญๆ ในแต่ละวันอย่างแท้จริง เป็นธรรมกับผู้ตกเป็นข่าว แม่นยำในข้อมูลที่น่าเสนอ ที่เที่ยงตรง และ

เป็นกลางในแง่ของภาษา ที่ใช้ทั้งในพาดหัว และเนื้อหาของข่าว ทั้งนี้ อาจจะวางระบบการจัดการ และตรวจสอบข่าวต่างๆ ให้ละเอียดยิ่งกว่าที่ทำๆ กันอยู่ทุกวันนี้

อีกจุดหนึ่งที่ผมสังเกตเห็นว่า หนังสือพิมพ์จำนวนมาก มักจะนิยมเขียนข่าวนำประจำวันแบบยาวๆ โดยนำเอาข้อมูลสารพัดประเภทน้ำท่วมทุ่งมาซุกมอมอยู่ในข่าวเรื่องเดียวกัน หากอ่านดูดีๆ แล้วก็จะรู้สึกว่ามันเป็นคนละเรื่อง ซึ่งควรจะนำเสนอต่างหากจากกันมากกว่า พอเอาอะไรๆ มาซุกมอมในที่เดียวกันหลายๆ ประเด็นเกินไป นอกจากจะมีปัญหาในแง่ของบริบท (Context) ของแต่ละเหตุการณ์แล้ว การที่ต้องพาดหัวด้วยคำไม่กี่คำ มันก็ย่อมเป็นเพียงใจความส่วนหนึ่ง อาจะหนึ่งในสิบของเนื้อหาทั้งหมด ซึ่งถือว่าผิดหลักการอยู่แล้ว

ผมคิดว่าสื่อมวลชนควรจะคัดเลือกแหล่งข่าว และประเด็นต่างๆ ให้ถี่ถ้วนยิ่งขึ้น หากอะไรสำคัญจริงๆ ก็จะนำเสนอเป็นข่าว ในตัวมันเองจะดีกว่า วิธีนี้จะทำให้ความสับสนว่าอะไรเป็นอะไรลดน้อยลง ส่วนจำนวนข่าวก็จะมีมากขึ้น”

สื่อมวลชนกับรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, สัมภาษณ์โดย ธวัชชัย จารนัย
“มติชนสุดสัปดาห์” (บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา, 2542: .307-8)

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ในทศวรรษของ ดร.บุญรักษ์ ท่านมองเห็นว่า **เสรีภาพหนังสือพิมพ์** ในปัจจุบัน นั้นถือว่า มีมากกว่าในอดีต และมีการใช้มากจนอาจถึงขั้น **พรวดพราด-สุร่ยสุร่าย** ซึ่งถ้าหนังสือพิมพ์ยังคงดำรงตนอยู่ในลักษณะนี้ ก็จะมีผลให้ความเชื่อถือในหนังสือพิมพ์ลดน้อยลงไปเป็นทวีคูณ

“.....หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยวันนี้ ทั้งมี และใช้เสรีภาพค่อนข้างมาก บางทีมากจนเกิดความสับสนทางวิชาชีพว่าหน้าที่ของหนังสือพิมพ์คืออะไรกันแน่ ในที่นี้ผมไม่ขอร่วมต่อว่าหนังสือพิมพ์ที่เอ่ยถึงข้างต้นอะไรทั้งสิ้น ผมเพียงแต่รู้สึกเสียดายว่า บางทีการกระทำบางชนิดก็ทำให้หนังสือพิมพ์นั้นๆ สูญเสียความน่าเชื่อถือไปโดยไม่จำเป็นเท่านั้นเอง”

บทบาทใหม่ของหนังสือพิมพ์ในสังคมการเมืองไทย?, สัมภาษณ์โดย ทองเจือ ชาตกิจเจริญ
“ผู้จัดการรายวัน” (บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา, 2542: .293)

“...นักศึกษาจากหลายประเทศ ที่มาฟังต่างก็ชื่นชมว่า หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยมีเสรีภาพมากมาย ผมก็ยืนยันว่าจริง แล้วก็บอกว่า ความที่มีเสรีภาพมาก เราจึงใช้มันอย่างสุร่ยสุร่าย โดยไม่ค่อยรู้คุณค่าเท่าไร คล้ายๆ กับนิสัยการใช้เงินของพวกมหาเศรษฐี ถ้านิสัยอย่างนี้ก็ไม่หาย ในที่สุด เงินก็อาจจะร่อยหรอลงไปเรื่อยๆ ในเงื่อนไขบางชนิด ความยากจนก็อาจจะมาเยือนได้เหมือนกัน การใช้จ่ายเงินอย่างรับผิดชอบ นอกจากจะทำให้ร่ำรวยขึ้น มหาเศรษฐี ยังจะได้รับใคร นับถือมากขึ้นด้วย ฉันทิดก็ฉันทัน”

บทบาทใหม่ของหนังสือพิมพ์ในสังคมการเมืองไทย?, สัมภาษณ์โดย ทองเจือ ชาตกิจเจริญ
“ผู้จัดการรายวัน” (บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา, 2542: .296)

กรณีหนังสือพิมพ์มวลชน (Popular Newspapers) กลายเป็นผู้ส่งเสริมการพนัน อาทิ หวย ใบ้ หวย ฯลฯ ดร.บุญรักษ์ เห็นว่า เป็นการนำ “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” มาใช้ในทางที่ผิด ซึ่งทำให้ดร.บุญรักษ์มองเห็นว่า ควรจะมีการกำหนดระบบการจัดการอย่างชาญฉลาด (กุศโลบายสื่อ) ไม่ให้เสรีภาพของสื่อ ถูกใช้ล่อยไปตามน้ำ เป็นไปตามยถากรรม อย่างในปัจจุบัน

“.....บรรณาธิการที่ค้นพบเรื่องแบบนี้ ก็มักจะได้ชื่อว่าเป็นคนเฉลียวฉลาด ส่วนผลกระทบทางสังคม จะเป็นเรื่องอย่างไรนั้น เขาก็ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนที่จะต้องเอาใจใส่.....

นี่เป็นผลลัพธ์จากการอาศัยการคุ้มครองของปรัชญาเสรีภาพในการแสดงออกอย่างไม่คิดหน้าคิดหลัง ผมพูดมานานแล้วว่า เสรีภาพเป็นของดี ถ้าใช้ให้เป็นก็จะก่อให้เกิดผลดีได้อย่างไม่น่าเชื่อ แต่ถ้าใช้กันอย่างผิดๆ ก็จะกลายเป็นอันตรายได้เหมือนกัน เพราะปรัชญาว่าด้วยเสรีภาพมีสมมติฐานว่ามนุษย์ทุกคนมีสติปัญญาเท่าๆ กัน สามารถเลือกสรรได้ว่าอะไรจริงเท็จสักเพียงใดได้ด้วยตนเอง ทว่าในความเป็นจริง ความเท่ากันที่ว่านั้นเป็นเพียง “มายา” เสียมากกว่า เสรีภาพจึงมีมิติทางชนชั้นปนอยู่อย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม ลงท้ายแล้ว ผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะใช้เสรีภาพได้อย่างมากมาย มักจะใช้มันเพื่อผลประโยชน์แคบๆ ของตนเองเสียมากกว่า คนอื่นๆ กลายเป็นเพียงเหยื่อ

ในที่นี้ สิ่งที่หนังสือพิมพ์กำลังทำอยู่ก็คือการอาศัยสิ่งที่ผมเรียกว่า “ความเปราะบาง” (ความอยากรวยทางลัด) ของเพื่อนมนุษย์มาเป็นแกนของการผลิต “สินค้า” .....

สำหรับเมืองไทย แม้จะมีประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปนานกว่าหนึ่งร้อยปี “เสรีภาพ” ยังนับว่าเป็นแนวความคิด “นำเข้า” อีกชนิดหนึ่ง ฉะนั้น ทุกวันนี้ เราก็กังใช้มันไม่ค่อยเป็นเท่าไร เราเอาตัวอย่างมาจากโลกตะวันตก แล้วก็ใช้มันไปเรื่อยๆ เอาตามสะดวก โดยที่สังคมของเรายังไม่มี “ภูมิคุ้มกัน” ต่อการใช้เสรีภาพอย่างผิดๆ เท่าที่ควร กระนั้นก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์เช่นปัจจุบัน ปัญหาที่เรากำลังจะกลับหลังหันในเรื่องเสรีภาพไม่ได้แล้ว **จุดสำคัญจึงอยู่ที่การทำให้มันเป็นประโยชน์มากขึ้น โดยพยายามหลีกเลี่ยงอันตรายต่างๆ เท่าที่จะกระทำได้เสียมากกว่า**

เสรีภาพจึงไม่ใช่เรื่องที่จะปล่อยให้ไหลไปตามน้ำ ทว่าเป็นอะไรที่จะต้องมีการจัดการอย่างชาญฉลาดอยู่เหมือนกัน ผมเองเคยเสนอว่า ในเงื่อนไขที่เป็นอยู่ เมืองไทยจำเป็นต้องมีศาสตร์ที่เรียกว่า “กุศโลบายสื่อ” ขึ้นมา นั่นก็คือ การกระตุ้นให้เกิดนโยบายฉลาดๆ ขึ้นในทุกระดับทั้งของรัฐ ผู้ประกอบการสื่อ และประชาสังคมเพื่อ “ตะล่อม” (ไม่ใช่ “บังคับ”) ด้วยการเข้ามาตรึงทางการเงิน การเมือง สังคม และวัฒนธรรม หลอกล่อให้สื่อค่อยๆ หันมาทำงานให้สอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะมากขึ้นเรื่อยๆ โดยหลักการว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกยังคงอยู่.....”

สื่อมวลชนยุคไอเอ็มเอฟ คนไทยวันนี้ในโลกของหนังสือพิมพ์มวลชน, สัมภาษณ์ วัชชัย จารนัย

“มติชนสุดสัปดาห์” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .323-5)

□ ความถูกต้อง และ ความจริง

นอกจากการมุ่งเสนอข่าวให้ **ถูกต้อง แม่นยำ** มากที่สุด ดังที่ได้อ้างถึงไปข้างต้นแล้ว ในแง่ของการแสวงหา **ความจริง** ในการนำเสนอข่าว ตามมุมมองของดร.บุญรักษ์ ก็มีความเห็นที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การละทิ้งการนำเสนอข่าวภายใต้ **ลัทธิข่าวร้ายคือข่าวดี** แล้วหันมามุ่งหา การเสนอ

ความจริงอย่างลึกซึ้ง ตรงไปตรงมา ให้มากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นข่าวที่อยู่ในความสนใจ และเป็นผลประโยชน์ต่อประชาชน และประเทศชาติโดยตรง

“...จริงๆ แล้วในเงื่อนไขของเมืองไทยปัจจุบัน สื่อมวลชนสามารถทำอะไรได้อีกหลายอย่าง ที่ผมนึกออกในเวลานี้คือการนำเสนอ “ความจริง” อย่างลึกซึ้ง ตรงไปตรงมาให้มากขึ้น

โจทย์ใหญ่ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นหลักในการวางแผนข่าว และเนื้อหาอื่นๆ ในเวลาอย่างนี้ก็คือ วิกฤตเศรษฐกิจมีที่มาที่ไปอย่างไร แนวทางในการแก้ไขตัวปัญหาคืออะไร ใครจะเป็นผู้ดำเนินการ และอย่างไร ในแง่ที่สื่อมวลชนจะต้องมีความเข้าใจจุดอ่อน และจุดแข็งของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ แบบทุนนิยมของเมืองไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์เป็นอย่างดี อีกทั้งมีความพร้อมที่จะขุดคุ้ยหาปัจจัยทางสังคมต่างๆ ที่มีส่วนทำให้วิกฤตเศรษฐกิจเกิดขึ้นด้วยความเป็นผู้ใหญ่ ถ้าจะให้ดีกว่านั้นอีก ก็ต้องมีวิสัยทัศน์ใหม่ๆ ทางการพัฒนาเป็นภูมิหลังด้วย

.....หากสื่อมวลชนสามารถผลิตข่าว และความคิดเห็นในทิศทางเช่นนี้อย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่อง และพร้อมเพรียง คนไทยก็จะเข้าสู่ยุคใหม่ได้อย่างราบรื่น.....

ลัทธิที่ผมเรียกว่า “ข่าวร้ายคือข่าวดี” ประเภทที่นำ **ความจริงระดับย่อยๆ** มานำเสนออย่างเมามันทุกๆ วัน ซึ่งครอบงำวิถีคิด และการทำงานของสื่อมวลชนไทยนั้น จะต้องเลิก หรือลดลงอย่างสำคัญ ผมคิดว่าสื่อมวลชนน่าจะให้ความสำคัญกับข่าวเชิงโครงสร้างมากขึ้น แม้จะดูเหมือนว่าเป็น “ข่าวร้าย” อีกชนิดหนึ่ง ทว่าในระยะยาวแล้ว “ข่าวร้ายเชิงโครงสร้าง” นี้จะกระตุ้นให้คนไทยหันมาเผชิญหน้ากับความจริงได้อย่างกล้าหาญ ใดๆ มันทก็ยอมดีกว่าการอมพะนำเจ้าตัวปัญหาที่แท้จริงเอาไว้ ในยุคนี้ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในทุกระดับมีอัตราเร่งที่รวดเร็วมาก สิ่งที่ผมขอเรียกว่า การเรียนรู้ที่จะลืม (Unlearning) คือส่วนสำคัญของการเรียนรู้ทางสังคม

ความสัมพันธ์ในระบบโลกมันเปลี่ยนไป ไม่ช้าก็เร็ว เมืองไทยก็ต้องปรับตัว สื่อมวลชนควรจะใช้พลังงานกับการชี้แจงให้เห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงในเมืองไทยทุกระดับ ถึงจะมีใครๆ เจ็บปวดบ้าง มันก็เป็นความเจ็บปวดที่จะนำไปสู่อะไรที่ดีขึ้นสำหรับส่วนรวม”

สื่อมวลชนกับวิกฤตการณ์ในเมืองไทย, สัมภาษณ์โดย ยุทธนา วรณปิติกุล
“กรุงเทพธุรกิจ” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .309-10)

□ ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม

การที่มีหลายฝ่ายมีความเห็นว่า ความเป็นกลางอาจทำให้อุดมการณ์เพื่อมวลชนลดน้อยลงไป และเห็นว่าหนังสือพิมพ์สามารถเลือกข้างผู้ด้อยโอกาส หรือมวลชนได้นั้น เนื่องจากการเลือกข้างของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าว อาจเป็นการพัฒนาวิชาชีพการวารสารศาสตร์ได้แนวทางหนึ่งนั้น ดร.บุญรักษ์ ไม่เห็นด้วยนัก และได้ให้ความเห็นว่า

“ในส่วนของข่าว ผมคิดว่าหนังสือพิมพ์ไม่ควรจะเลือกข้าง ทว่าควรจะใช้เกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือกข่าวตามความสำคัญ ไม่ว่าจะมาจากข้างไหน ก็ต้องนำเสนออย่างเป็นธรรม

จุดที่สำคัญเช่นเดียวกัน คือชาวควรจะมีเนื้อหาที่ตรงไปตรงมาตามเนื้อหา ปล่อยให้คนอ่านใช้ วิจารณ์ญาณเอาเองว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ใช่ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นหลักในการเขียน ซึ่งเป็นการพิพากษา ล้วงหน้าด้วยอคติบางชนิด ส่วนการพาดหัวก็ต้องสอดคล้องกับเนื้อหาของข่าวจริงๆ ไม่ใช่ภาษาหลอ กลวงให้ข่าวนั้นๆ ดูเหมือนว่าเป็นอะไรก็อย่างหนึ่ง

การเลือกข้างด้วยข่าว ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดๆ ผมไม่คิดว่ามันเป็นพัฒนาการทางวิชาชีพ แต่น่าจะ เป็นความเข้าใจผิดในบทบาทของข่าวมากกว่า หรืออีกทางหนึ่ง อาจจะได้ว่า เป็นการใช้อำนาจทาง สังคมที่ตนมีอยู่ในทางที่ผิดก็ได้ สถานการณ์เช่นนี้ ผมมองว่ามันคล้ายๆ กับการบิดเบือนหน้าที่ทางวิชา ชีพเพื่อเป้าหมายส่วนตัวในวิชาชีพอื่นๆ เช่นเจ้าหน้าที่ของธนาคารแก่งัดประเมินราคาทรัพย์สินที่มีคนมา จำนองโดยผิดจากข้อเท็จจริงเพื่อหวังสินบน เป็นต้น”

บทบาทใหม่ของหนังสือพิมพ์ในสังคมการเมืองไทย?, สัมภาษณ์โดย ทองเจือ ชาติกิจเจริญ
“ผู้จัดการรายวัน” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .292)

“.....ผมคงไม่ต้องยกตัวอย่างอะไร แต่ขออนุญาตเสนอว่า ไม่ว่าจะสื่อมวลชนจะรู้สึกโมโหสักเพียง ใดก็ตาม โดยหลักการแล้ว กระบวนการผลิต และนำเสนอข่าวควรจะทำให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายเท่าๆ กัน การใช้ภาษาควรจะเรียบง่ายและสอดคล้องกับเนื้อหาอย่างตรงไปตรงมา

การแสดงความรู้สึกใดๆ นั้น หนังสือพิมพ์สามารถกระทำได้ในบทบาทบรรณาธิการ และบทความ ต่างๆ ได้อย่างเต็มที่อยู่แล้ว ไม่ควรล้นออกมาในข่าว โดยการจงใจกระทำของสื่อมวลชนเอง ยกเว้นในกริ ที่แหล่งข่าว ที่ชัดเจนเป็นผู้แสดง “ความรู้สึก” เสียเอง ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นข่าวชนิดหนึ่ง

ผมคิดว่าสื่อมวลชน ควรจะมี “วินัย” มากขึ้น ในอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับข่าว การยึดความรู้สึก และความคิดเห็นของสื่อมวลชนเองมาแทรกแซงกระบวนการผลิต และนำเสนอข่าวนั้นเป็นเรื่องที่จะต้อง ระมัดระวังให้มากๆ หากเราไม่ยึดถือหลักการอย่างนี้ให้มั่นคงเสียแล้ว ในที่สุด ข่าวก็จะกลายเป็นสิ่งที่ถูก ตกแต่งเอาตามอำเภอใจได้เรื่อยๆ ซึ่งน่าจะมีผลไม่ดีนักต่อสื่อมวลชนนั้นๆ โฉมของความสำเร็จคือ

อย่างไร สื่อมวลชนก็ต้องไม่ลืมว่าตนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีคุณลักษณะพิเศษทางวิชาชีพ บางประการ นั่นก็คือ **ความที่ตนได้รับสิทธิพิเศษในการใช้เสรีภาพแทนประชาชน** สื่อมวลชนจะ ต้องได้รับ “ความไว้วางใจ” (Trust) จากผู้บริโภค การมุ่งเอาใจเอง (หรือแม้กระทั่งผู้บริโภค) ด้วยการด่า ทอรัฐบาลในรูปแบบของ “ข่าว” ที่สื่อมวลชนรู้อยู่แก่ใจว่าจะนำไปสู่ความสะใจนั้น ผมว่าไม่ใช่อะไรที่ถูก ต้องนัก ในระยะยาว ทุกวิชาชีพจะต้องอาศัยหลักการ มันจะต้องมี “กฎทองคำ” หรือ “กฎเหล็ก” บาง ชนิดที่ต้องปฏิบัติ ไม่ใช่เลือกปฏิบัติ

ถ้าเรายอมรับกระบวนการผลิต และการนำเสนอข่าว แบบนี้ไปเรื่อยๆ ในท้ายที่สุด สื่อมวลชนก็ จะมีอำนาจมากเกินไป จนถึงขีดที่เป็นอันตรายได้ เมื่อถึงเวลานั้น ก็จะมีคนถามว่า “เราจะรู้ได้อย่างไร ว่า สื่อมวลชนถูกต้องเสมอ” และ “ใครเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของสื่อมวลชน”

สื่อมวลชนกับรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, สัมภาษณ์โดย ธวัชชัย จารณัย
“มติชนสุดสัปดาห์” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .303-4)

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ ดร.บุญรักษ์ ให้ความสนใจ คือ การมีอคติของนักข่าว อันอาจเกิดได้หลายทาง รวมถึงการใกล้ชิดกับแหล่งข่าว โดยเฉพาะแหล่งข่าวประเภทรัฐบาล ซึ่งอาจจะทำให้การรายงานข่าวที่สมควรจะมีความเป็นกลางนั้น ถูกบิดเบือนไปได้ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว รวมทั้งอาจต้องสูญเสียอิสรภาพในการทำงานไปในที่สุด

“ยิ่งรัฐบาลทำตัวใกล้ชิดกับหนังสือพิมพ์มากเท่าไร หนังสือพิมพ์ก็ต้องระมัดระวังตัวมากขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งที่สาธารณชนทางการเมืองเขารู้ดีก็คือ แม้กระทั่งคนในวงการหนังสือพิมพ์ก็ไม่ได้ปลอดภัยกิเลส ในความปรารถนาที่จะส่งวาทกับวงการเมือง จนตนได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ

นี่คืออีกจุดหนึ่ง ที่ผู้บริโภคสื่อมวลชนในเมืองไทย จะต้องคอยจับตามองให้ดีต่อไป เพราะหากสื่อมวลชนใดมี “ความสัมพันธ์พิเศษ” กับฝ่ายการเมืองแล้ว สื่อมวลชนนั้น ก็อาจจะต้องยอมสูญเสียอิสรภาพในการทำงานของตนเพื่อแลกเปลี่ยนกับอะไรต่อมิอะไรก็ได้ ในสังคมสมัยใหม่ ผลประโยชน์ต่างๆ อาจจะต้องมอบให้แก่กันได้หลายรูปแบบ ซึ่งตรวจสอบได้ยากยิ่งขึ้นทุกที”

สื่อมวลชนกับรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, สัมภาษณ์โดย ธวัชชัย จารนัย

“มติชนสุดสัปดาห์” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .305-6)

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

ดร.บุญรักษ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อสื่อเกี่ยวกับการเสนอข่าวที่ล่อแหลม และมีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่เป็นพิเศษ เนื่องจากถือได้ว่าเป็นหลักการ **ความรับผิดชอบต่อสังคม** ที่สื่อจำเป็นต้องยึดถือเอาไว้ให้มั่น โดยเฉพาะการผลิตข่าวประเภทสินค้าที่หาประโยชน์ไม่ได้ นั่น อาจจำเป็นต้องตัดทอนลงมาบ้าง หรือหันกำไรลงมาบ้าง แต่เพิ่มในส่วนของสาระข่าวให้มากขึ้น

“...จะเสนอหลักการที่ว่า ไปว่า สื่อจะต้องไม่ลืมว่าผลิตภัณฑ์ของตนมีลักษณะพิเศษตรงที่ว่า มีผลกระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง ในบางทิศทางอย่างแน่นอน ดังนั้นในกระบวนการผลิต “สินค้า” ของตน สื่อควรจะคำนึงเสมอว่าสังคมโดยรวมๆ และกลุ่มสังคมต่างๆ “ควร” จะมี “ความรู้” ในเรื่องอะไรบ้าง สาธารณชน และปัจเจกชนจึงจะเอาตัวรอดได้ แล้วก็ใช้บทสังเคราะห์นี้เป็นแนวทางในการผลิต

.....การผลิตสิ่งที่เป็น “สินค้า” ที่สังคม “ต้องการ” แต่ไม่มีประโยชน์อย่างแท้จริงอะไรนั้น ก็ยังคงทำกันได้อยู่บ้าง ทว่าจะต้องมีสัดส่วนแต่น้อยในบรรดาเนื้อหาทั้งหมด และจะต้องเป็นแบบ “รู้สึกตัว” อย่างยิ่งเท่านั้น ไม่ใช่ทำๆ กันราวกับเป็นประเพณีว่าการขายโอสถอย่างนั้นเป็นความเฉลียวฉลาดจนใครนึกจะทำอะไรก็ได้ ขอให้ต้นทุนถูกๆ ขายได้กำไรมากๆ เท่านั้นก็พอ.....

....จริงๆ แล้ว ในทางอุดมคติ วิชาชีพสื่อควรจะทำหน้าไปได้มากกว่านี้ เร็วกว่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ การที่มีเงินหมุนเวียนในอุตสาหกรรมสื่ออย่างมหาศาล เป็นเวลาต่อเนื่องกันนานนับได้ถึงหนึ่งทศวรรษเต็มๆ นั้น หากเราเอาเงินส่วนเกินมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในสื่อเองมากกว่าที่ทำๆ กันอยู่ สื่อคงมีมาตรฐานด้านคุณภาพสูงขึ้นมากทีเดียว”

สื่อมวลชนยุคไอเอ็มเอฟ คนไทยวันนี้ในโลกของหนังสือพิมพ์มวลชน, สัมภาษณ์ ธวัชชัย จารนัย

“มติชนสุดสัปดาห์” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .328-9)

□ วิชาชีพนิยม

สิ่งหนึ่งที่ ดร.บุญรักษ์ให้ความสำคัญในด้านของวิชาชีพ ก็คือ การพัฒนาบุคลากร ในด้านข่าวให้จริงจังมากขึ้น โดยท่านเห็นว่าองค์กรข่าวควรลงทุนในด้านบุคลากรให้มากขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้สังคมกำลังขาดแคลนคนข่าวประเภท ที่มีมุมมองในระยะยาว ทั้งนี้ อาจทำได้ด้วยการให้โอกาสกับคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถในงานมากขึ้น อาทิ การให้ลงชื่อท้ายบทความ หรือ มีการทำเกียรติประวัติให้บ้าง เพื่อให้เส้นทางแห่งอาชีพดูถาวร และมั่นคงมากขึ้น

“ผมขออนุญาตเสนอแนะด้วยว่า สื่อมวลชนน่าจะลงทุนเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้านข่าวอย่างจริงจังขึ้น ไม่ใช่ปล่อยให้ข่าวเป็นการวิ่งตามคนนั้นคนนี้ จุดโน้นบันทึกละอย่างนี้ เห็นๆ กันอยู่ทุกวัน ผลลัพธ์ก็คือ ข่าวประเภทที่หมกมุ่นอยู่กับเรื่องเฉพาะหน้ามีอยู่มากมาย แต่ขาดแคลนข่าวประเภทที่มีมุมมองในระยะที่ไกลกว่าออกไป ซึ่งผมคิดว่ามีความสำคัญมาก

สิ่งที่ควรจะเกิดขึ้น คือ การเปิดโอกาสให้นักข่าวที่มีแววดีๆ ได้ทำงานด้านลึกตามความถนัดส่วนตัวมากขึ้น สำหรับนักข่าวเด่นๆ ก็ควรจะให้นำนำเสนอข่าวโดยมีชื่อปรากฏ (By-line) ในผลงาน เขาจะได้มีการสะสมเกียรติประวัติ (Track record) จนกลายเป็นแบบอย่างของนักข่าวที่ดีรุ่นต่อไป

กรรมวิธีเหล่านี้จะช่วยให้นักข่าวมีเส้นทางแห่งการเติบโตในวิชาชีพ (Career path) ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ มีรายได้ และเกียรติภูมิสูงขึ้น ความตั้งใจในการทำงานมากขึ้น ไม่ใช่ว่าทำข่าวได้ไม่นานก็อยากเป็นคอลัมนิสต์ หรือผู้บริหารเสียแล้ว ทั้งนี้ เพราะเส้นทางด้านข่าวโดยตรงมันตีตันจนเกินไป ทำไปทำมา นักข่าวจึงกลายเป็นงานสำหรับเด็กๆ เสียเป็นส่วนมาก ซึ่งผมคิดว่าเป็นความผิดพลาด”

สื่อมวลชนกับรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, สัมภาษณ์โดย ธวัชชัย จารนัย
“มติชนสุดสัปดาห์” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .307-8)

และสุดท้าย สื่อมวลชนด้านข่าว ในทรวงของดร.บุญรักษ์ นั้น ก็เหมือนกับการดำรงตนอยู่ในฐานะมนุษย์ที่ดี ที่มุ่งจะสิ่งต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นประการหลัก

“ถาม:- ที่ผ่านมา สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ “ฉายภาพ” ที่ตัวเองเห็นด้วยตาข้างเดียวในสังคมคนตาบอด หรือเป็นเพียงแค่ผู้สะท้อนสิ่งที่คนตาบอดเห็น หรือสัมผัส

ตอบ:- ก็มีทั้งสองอย่างนั่นแหละ แต่ผมอยากคิดว่าแม้กระทั่ง คนตาบอด หรือคนตามเดียว ก็ไม่ใช่ว่าจะเข้าถึง **ความจริง** ไม่ได้ สิ่งสำคัญมากกว่าน่าจะเป็นความปรารถนาในความรู้ในระดับที่บริสุทธิ์ขึ้นเรื่อยๆ ความตั้งใจที่จะถ่ายทอดความรู้นั้นๆ ให้เป็นประโยชน์สาธารณะ และความเชื่อที่ว่าการกระทำเหล่านี้ จะทำให้เกิดความรัก และความสุข (ทั้งในตัวเอง และระหว่างเพื่อนมนุษย์) พุด่างๆ ลึกลับๆ แล้ว การเป็นสื่อมวลชนที่ดีก็ไม่มีอะไรแตกต่างไปจากการเป็นมนุษย์ที่ดีเลย”

สื่อมวลชนกับวิกฤตการณ์ในเมืองไทย, สัมภาษณ์โดย ยุทธนา วรณปิติกุล
“กรุงเทพธุรกิจ (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: .318)

□ รศ.สดศรี เผ่าอินจันทร์:-

รศ.สดศรี เผ่าอินจันทร์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีวารสารศาสตรบัณฑิต พร้อมด้วยรางวัลเกียรตินิยมดีเด่น จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งยังได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูงด้านการหนังสือพิมพ์ จากประเทศแคนาดา, เยอรมัน และประเทศ Andora ส่วนในด้านการงานนั้น รศ.สดศรีได้เข้ารับราชการเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งยังเป็นบรรณาธิการผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์อังก้าว ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกด้วย

จากประสบการณ์ในการสอน การทำหนังสือพิมพ์ และจากบรรดานักหนังสือพิมพ์ที่ท่านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือรับฟังความเห็นในแง่มุมต่างๆ ทำให้รศ.สดศรีถือเป็นบุคลากรที่สำคัญในด้านการวารสารศาสตร์อีกท่านหนึ่ง ที่ได้ผลิตบัณฑิตเข้ามารับใช้วงการวารสารศาสตร์ของเมืองไทยกันอย่างมากมาย

วิธีการปลูกฝังอุดมการณ์สู่คนรุ่นใหม่ นั้น อาจารย์สอนให้นักศึกษาคิดเป็น วิเคราะห์เป็น มีความรู้ให้รอบ และลึก มุ่งฝึกทักษะการเขียน และเหนืออื่นใด รศ.สดศรีเน้นให้นักศึกษามีความตระหนักในบทบาท และหน้าที่ของนักวารสารศาสตร์ที่มี **ความรับผิดชอบต่อสังคม** โดยหนังสือพิมพ์อังก้าว ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติสำหรับนักศึกษาประจำภาควิชาที่รศ.สดศรีทำการสอนอยู่นั้น เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2520 ด้วยขนาด Tabloid ต่อมา จึงเปลี่ยนเป็นขนาด Full Size ซึ่งในปัจจุบันออกหนังสือปีการศึกษาละ 6 ฉบับ ได้รับรางวัลให้เป็นหนังสือพิมพ์ดีเด่น รางวัลข่าวดีเด่น รางวัลชมเชยกว่า 10 รางวัล ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 เป็นต้นมา

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

ในทหระณะของ รศ.สดศรี อุดมการณ์ นั้นเปรียบได้กับมโนสำนึกในใจของคนทำหนังสือ ที่ตั้งใจจะผลิตผลงานออกมาเพื่อประโยชน์กับสาธารณชน

“อุดมการณ์ คือ มโนสำนึกที่จะประกอบวิชาชีพด้านวารสารศาสตร์ด้วยแนวทางที่ดีงาม อาทิ มุ่งมั่นจะทำความจริงให้ปรากฏ ตีแผ่ความไม่ถูกต้อง มาให้ประชาชนได้รับทราบ สร้างความถูกต้องให้เกิดขึ้นกับสังคม”

สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545

ขณะที่ **รศ.สดศรีเปรียบอุดมการณ์เป็น มโนสำนึกในการประกอบวิชาชีพ จริยธรรมก็เปรียบเป็นหลักปฏิบัติ** ที่จะทำให้นักหนังสือพิมพ์บรรลุสู่เป้าหมายอันสูงสุดแห่งอุดมการณ์ที่ได้ตั้งปณิธานเอาไว้ตั้งแต่เริ่มแรกปฏิบัติหน้าที่เพื่อมวลชน

“จริยธรรมนั้น เป็นหลักปฏิบัติหรือข้อบังคับให้นักหนังสือพิมพ์ (หนังสือพิมพ์) มีอาชีพปฏิญญา นั้นคือประกอบวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์อย่างซื่อสัตย์สุจริต เช่นรายงานข่าวด้วยความถูกต้องเที่ยงตรง มีสำนึกที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม”

สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545

โดยรศ.สทศรี ได้รวบรวมความบกพร่องทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นกับการหนังสือพิมพ์ของไทยเอาไว้เพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจน อาทิการเสนอข่าวเท็จ มีอคติการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเด็นความบกพร่องเหล่านี้ รศ.สทศรีเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย และคนอ่านไม่เชื่อถืออีกต่อไป

“ความอ่อนด้อยทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ที่พบเห็นกันอยู่เสมอในทศวรรษนี้ได้แก่

1. เสนอข่าวเท็จ หรือเรียกกันทางภาษาหนังสือพิมพ์ว่า “เต้าข่าว” คนรุ่นก่อนเรียกว่า “นั่งเทียนเขียนข่าว” ซึ่งบางครั้งเกิดขึ้นโดยเจตนาสร้างข่าวขึ้นมาเพียงเพราะต้องการขายข่าว และบางครั้งโดยไม่เจตนา แต่เป็นเพราะรีบเร่งเสนอข่าวนั้น เพื่อชิงความเป็นหนึ่งโดยขาดการตรวจสอบความถูกต้องอย่างละเอียดรอบคอบ.....
2. การเสนอข่าวหรือความเห็นในบทความด้วยอคติ หรือลำเอียง เข้าข้างใดข้างหนึ่งอย่างไม่เป็นธรรม อันเนื่องมาจากความรักความโลภ ความโกรธ และความหลงของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ ที่มีต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เสนอข่าว
3. เสนอข่าวเกินความจริง ด้วยการใส่สีตีไข่ ความจริงมีอยู่นิดเดียว แต่แต่งเติมเสริมต่อจนเหมือนเรื่องสั้น หรือนิยาย.....ซึ่งการพรรณนาโวหารในข่าวประเภทนี้ บางครั้งมีลักษณะขำขมุ โหม่นน่าให้ผู้อ่านสร้างจินตนาการ จนน่าเป็นห่วงว่า อาจก่อให้เกิดการเลียนแบบ หรือเหมือนเป็นการชี้โพรงให้กระรอก
4. เสนอข่าวบิดเบือน ประเภททำข่าวให้เป็นดำ ทำดำให้เป็นขาว เพราะเห็นแก่อำมิสสินจ้างของผู้ที่จะได้รับประโยชน์ หรือเสียประโยชน์
5. เสนอข่าวไร้สาระ ได้แก่ ข่าวที่ไม่มีคุณค่าต่อการพัฒนาภูมิปัญญา หรือจิตใจของผู้อ่าน เช่นข่าวความเชื่อความมงมงายต่างๆ
6. การไม่เสนอข่าว หรือปิดข่าว เพราะเกรงว่าหากเสนอไปแล้วจะกระทบกระเทือนต่อผู้ให้ประโยชน์แก่ตน หรือหนังสือพิมพ์ของตน
7. เสนอภาพข่าวที่ละเมิดสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ เช่นการเสนอภาพข่าวผู้ต้องหาหญิงค้ายาบ้า ถูกบังคับให้เปิดกระโปรงโชว์การชุกชอนยาบ้าไว้ในกางเกงใน ซึ่งถือเป็นเหมาะสมอย่างเสมือนผู้ต้องหาหญิงคนนั้นมีโช่มมนุษย์ จะถูกตำรวจหรือช่างภาพหนังสือพิมพ์ย่ำยีอย่างไรก็ได้
8. เสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงโหดเหี้ยม หรือภาพอันน่าสยดสยองของผู้ตายที่เกิดจากฆาตกรรม หรือเกิดจากอุบัติเหตุต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกเจ็บปวดของญาติมิตรที่อยู่เบื้องหลัง
9. การลอกข่าวหรือภาพหรือบทความของผู้อื่น มาตีพิมพ์โดยไม่บอกแหล่งที่มา
10. การไม่รักษาความลับของแหล่งข่าว ซึ่งถือเป็นการผิดมารยาทอย่างร้ายแรงของหนังสือพิมพ์

ความไร้จริยธรรมทั้ง 10 ประการที่กล่าวข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่ผู้เขียนในฐานะอาจารย์ผู้สอนด้านวิชาการหนังสือพิมพ์มากกว่า 20 ปี ได้รับฟัง ได้พบได้เห็นมาโดยตลอด และมักได้รับการบ่งชี้ว่า จะมียุทธวิธีอย่างไร จึงจะทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ จริยธรรมเป็นเครื่องกำกับในการปฏิบัติภาระหน้าที่สำคัญในเป็นผู้ทำความจริงให้ปรากฏ หรือเป็นผู้สร้างความถูกต้องให้กับสังคม

ซึ่งถือว่าเป็นพันธกิจที่ยิ่งใหญ่ของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ.....”

เรียกหาจริยธรรมจากหนังสือพิมพ์, เสรีภาพกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์, 2540, น.4-5

ในประเด็นความบกพร่องทางอุดมการณ์ ที่ รศ.สศตศรีมองเห็นว่ามีสำคัญมากที่สุดก็คือ การเคารพในสิทธิมนุษยชน ทั้งด้วยการเสนอข่าว หรือวิพากษ์วิจารณ์โดยไม่รอบคอบ หรืออคติ ซึ่งนักหนังสือพิมพ์ควรจะคำนึงให้มาก และหาทางแก้ไขวิกฤตดังกล่าว ก่อนที่ผู้อ่านจะหมดความเชื่อถือในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

“ผลกระทบในทางลบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ก็คือการขาดความเคารพในสิทธิมนุษยชน ด้วยการเสนอข่าว หรือการวิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล โดยปราศจากความรับผิดชอบถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น บางครั้งมีการรายงานข่าวที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงด้วยอคติ หรือเพื่อบ่มุขหวังอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำเช่นนี้ ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดทัศนคติไม่ดี และไม่ศรัทธาต่อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ซึ่งจะเป็นการทำลายคุณค่า ตลอดจนภาพลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ให้ด้อยค่าลงไปอีกด้วย”

หนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัยของมวลชน, เสรีภาพกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์, 2541, น. 11

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

เสรีภาพในมุมมองของ รศ.สศตศรีนั้น แม้ว่าจะหมายถึงอิสระในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ อันเป็นพันธกิจเพื่อประชาชน หากทั้งนี้ เสรีภาพนั้นก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความถูกต้องเป็นประการสำคัญ

“ความเป็นอิสระในการคิด การพูด การเขียน ในการเสาะแสวงหาข้อมูลข่าวสาร โดยปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจรัฐ อำนาจทุน ฯลฯ แต่การใช้เสรีภาพต้องควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่ออยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง”

สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545

“การทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการรายงานความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อทำความจริงให้ปรากฏ และสร้างความถูกต้องให้กับสังคม ถือเป็นพันธกิจอันยิ่งใหญ่ เสรีภาพในการพูด การเขียนของหนังสือพิมพ์ จึงเสมือนเป็นการใช้เสรีภาพแทนประชาชน และเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน”

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์กับ...อาญาเถื่อน, เสรีภาพกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์, 2542, น.18

ต่อประเด็นในเรื่องเสรีภาพ และข้อจำกัดในการทำงานของนักวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชนปัจจุบัน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ รศ.สศศรี ให้ความเห็นว่า “แม้เสรีภาพจะมีมากขึ้น แต่ก็ต้องดำเนินไปกับการรับผิดชอบต่อ”

“ยอมรับว่ามีเสรีภาพมาก ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 สื่อสารกันได้อย่างเสรี แต่ปิดกันได้อย่างเสรี แต่ปิดหนังสือพิมพ์ไม่ได้ตอนนี้ เป็นเสรีภาพที่กว้างขวางมาก แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยากให้หนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพอย่างไร้ความรับผิดชอบต่อ ขณะนี้ มีสภาการหนังสือพิมพ์ ซึ่งก็คือการควบคุมตนเอง เพราะกฎหมายรัฐธรรมนูญเปิดกว้างให้มาก เมื่อมีเสรีภาพมากเกินไป ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อ.....”

การเสนอข่าวต้องเสนอในสิ่งที่มีส่วนช่วยในการกระตุ้น ให้เห็นถึงทางแก้ให้กับสังคมไม่เฉพาะแค่การตีข่าว โดยไม่ได้ชี้ทางแก้ สื่อต้องเสนอด้วยความรับผิดชอบต่อ

รศ.สศศรี เฝ้าอินจันทร์ กับกรณีศึกษา-ปัญหา นักศึกษาชายตัว,

เสรีภาพกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์, 2542, น.38-9

และ

การประกอบวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์ ถึงแม้จะมีเสรีภาพ หรือมีความอิสระมากเพียงใด ก็ตาม แต่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม และอุดมการณ์ ซึ่งนี่คือการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม”

สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545

□ ความถูกต้อง

รศ.สศศรี ให้ความเห็นว่า ความถูกต้องในการทำข่าว ก็คือ “การนำเสนอข้อมูล หรือข้อเท็จจริง (Fact) จากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่แต่งเติมเสริมต่อ บิดเบือน หรือใส่สีตีไข่” (สัมภาษณ์ 22 ก.พ. 2545)

โดย รศ.สศศรีได้อธิบายเพิ่มเติมให้เห็นภาพอย่างชัดเจนต่อไปอีกด้วย

“การ “ใส่สีตีไข่” ในทางวารสารศาสตร์นั้นมีสองลักษณะ ลักษณะแรก เป็นการใส่สีตีด้วยคำพยายามอธิบายเหตุการณ์ในข่าว ให้มีรายละเอียดที่ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพเกิดอรรถรส เป็นการดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน การใส่สีตีไข่ในลักษณะนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นจริง ไม่ใช่เสกสรรปั้นแต่งขึ้นมาเหมือนนิยาย เหมือนการใส่สีตีไข่ในลักษณะที่สองที่นักข่าวมักจะนั่งเทียนเขียนความจริงมีอยู่ชนิดเดียว แต่แต่งเติมเสริมต่อให้คนอ่านเอามั่น หากคนอ่านฉลาดรู้เท่าทันหนังสือพิมพ์อย่างอาจารย์นิธิยอมไม่มีปัญหา เพราะสามารถแยกได้ว่าอะไรคือความจริง อะไรคือจินตนาการ”

จากบุญเลิศ ถึงนิธิ ของชาวหนังสือพิมพ์กับใส่ไข่ใส่สีตี,

เสรีภาพกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์, 2539, น.6-7

□ ความเป็นกลาง

แนวคิดในเรื่องความเป็นกลางของ รศ.สศศรีนั้น คล้ายคลึงกับแนวคิดของนักวารสารศาสตร์คนอื่น ๆ อาทิ ความไม่มีอคติ การเสนอข่าวอย่างรอบด้าน

“ความไม่ฝักใฝ่ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ด้วยอคติ เช่นการเสนอข่าวความขัดแย้งต้องนำเสนออย่างรอบด้าน”

สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545

หากที่น่าสนใจก็คือ ความเป็นกลางในทฤษฎีของ รศ.สศศรีนั้น นักหนังสือพิมพ์ควรจะยืนอยู่ข้างฝ่ายที่ถูกต้อง มากกว่าจะยึดมาตรฐานความเป็นธรรมแบบที่ใช้ไม้บรรทัดมาวัดเพื่อไม่ให้เอนเอียงไปทางใดหรือทางหนึ่งเลย

“ดูเหมือนผู้เขียนจะเห็นด้วยกับอาจารย์วิธีอยู่อย่างหนึ่ง ในเรื่องของความเป็นกลาง ในการเสนอข่าวมันจะทำได้ยากยิ่ง ถ้าความเป็นกลางนั้น จะต้องใช้ไม้บรรทัดเอามาวัดกันว่าการเสนอข่าวเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งเกินไปหรือไม่”

สำคัญที่สุดอยู่ตรงที่การเสนอข่าว ต้องยืนอยู่ข้างฝ่ายที่ถูกต้อง ด้วยความเป็นธรรม

และถ้านักหนังสือพิมพ์ทำได้ พวกเขาสมควรได้รับการกล่าวขานว่า เป็นหมาเฝ้าบ้านที่ซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย ซึ่งหมายถึงประชาชนผู้อ่าน มิใช่หมาขี้เรื้อนหางกุด ที่เฝ้าตรงไหนก็คั่นตรงนั้น เหมือนนักหนังสือพิมพ์ที่คณบุญเลิศ ช่างใหญ่ ข้าแหละ”

จากบุญเลิศ ถึงนิธิ ของชาวหนังสือพิมพ์กับใส่ไข่ใส่สี่สี่ดี,
เสรีภาพกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์, 2539, น.6-7

□ ความจริง, ความยุติธรรม และ วิชาชีพนิยม

ความจริง ในทัศนะของ รศ.สศศรี ต้องพิสูจน์ได้ ทั้งข้อมูล คำพูด หลักฐาน ไม่ได้สร้างขึ้นมาจาก

“ความจริง คือ สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (ข้อมูล, คำพูด, หลักฐาน, ฯลฯ) มิใช่ข้อมูลที่สร้างขึ้นมาจาก หรือข้อมูลที่มีการบิดเบือน หรือแต่งเติมเสริมต่อ เป็นข้อมูลที่พิสูจน์ได้”

สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545

ส่วนความ **ยุติธรรม** นั่นก็คือ “การกระทำที่ไม่เลือกปฏิบัติ ให้โอกาสทุกฝ่ายชี้แจงความจริง ให้ความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน” (สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545)

และสุดท้าย **วิชาชีพนิยม** ในความหมายของ รศ.สศศรี ก็คือ “ผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีมาตรฐานสูง ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในวิชาชีพ และพื้นฐานทาง จริยธรรม” (สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2545)

□ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ :-

หลังจากสำเร็จ นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้รับเนติบัณฑิตแล้ว ศ.ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้รับทุนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปเรียนต่อระดับปริญญาโททางวารสารศาสตร์ ที่ Wisconsin University และต่อระดับปริญญาโท และเอก ทางรัฐศาสตร์ ที่ Wisconsin University เมื่อกลับมาเมืองไทย ท่านก็ได้เข้ารับราชการในตำแหน่งอาจารย์ ประจำแผนกวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2505 ต่อมาจึงเริ่มหันตัวเองมาทำงานด้านการเมือง โดยได้ร่วมตั้ง “พรรคกิจสังคม” ร่วมกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และได้เล่นการเมืองเรื่อยมา นับราวสัก 9 ปี ถึงเลิก ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพฯ เขต 2 สัมพันธวงศ์ บางรัก พระนคร ป้อมปราบ ปทุมวัน รวม 3 สมัย เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย และ กระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งสิ้น 2 ครั้ง

ด้านการทำงานด้านการวารสารศาสตร์นั้น ท่านเริ่มต้นด้วยการเป็น “คอลัมนิสต์” ตั้งแต่ ปี 2519 เขียนคอลัมน์ “โลกกว้างทางแคบ” เป็นประจำ ให้กับหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ต่อมาได้ยกชื่อคอลัมน์ดังกล่าวมาเขียนในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ทุกวันอังคาร รวมทั้งเขียน คอลัมน์ “แลไปข้างหน้า” ลงในเนชั่นสุดสัปดาห์ อีกด้วย นอกจากนี้ ท่านยังได้ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติมาแล้ว 2 สมัย ซึ่งเมื่อหมดวาระ (กุมภาพันธ์-มีนาคม 2545) ก็คงจะยุติบทบาทตรงนี้ เพราะในรัฐธรรมนูญห้ามไม่ให้เป็นการเกินกว่า 2 สมัย

ส่วนพรรคคนที่เกี่ยวกับนักการวารสารศาสตร์นั้น ดร.เกษม มองว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นับเป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้ความสามารถในเชิงหนังสือพิมพ์ที่ควรยกย่อง นอกเหนือไปจากความเป็นนักเขียนและเจ้าของหนังสือพิมพ์ ส่วนนักวารสารศาสตร์รุ่นใหม่ ๆ ที่ท่านยกย่อง ก็มีอยู่หลายท่าน ไม่ใช่แต่ อ.คึกฤทธิ์คนเดียว อย่างเช่น คุณสุทธิชัย หยุน, คุณพงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร หรือ คุณชรรชัย บุญปาน ซึ่งท่านให้ความเห็นว่า ล้วนมีความสามารถเก่งๆ ดีๆ ทั้งนั้น

ทั้งนี้ ท่านให้เหตุผลสำคัญว่า เนื่องจากบุคคลที่ท่านอ้างถึงนี้ ล้วนมีผลงาน และบางทีก็มีบทบาทก่อตั้ง หรือควบคุมนโยบายของหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียง อย่างเช่นคุณสุทธิชัย หยุน ไม่ใช่แต่เขียนหนังสือเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้บริหาร และก่อตั้ง กลุ่ม เนชั่น ส่วนคุณชรรชัย บุญปาน ก็ตั้งมติชน และ คุณพงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร เขาก็เป็นคนมีอะไรดีๆ อยู่ในตัวของเขาเอง หรืออย่างคนที่เขียนคอลัมน์ดีๆ อย่างคุณก้าแห่งภริตานนท์ ซึ่งก็เป็นลูกศิษย์ของท่านเอง

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

อุดมการณ์วารสารศาสตร์ในทัศนะของ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ นั้น ท่านได้ให้ความเห็นว่า “หากอ้างถึงหรือยึดติดมากเกินไป ก็อาจจะไม่เข้าใจโลกแห่งความจริง” เพราะโลกแห่งความจริงในปัจจุบันนั้น ทุกอย่างวิ่งเข้าสู่รูปแบบการดำเนินงานแบบธุรกิจ ที่ล้วนต้องแสวงหาผลกำไรมาเป็นประการสำคัญ ดังนั้น อุดมการณ์ ในความทรงจำของท่าน “จะต้องอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง ของโลกของความจริง” ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2545 ว่า

“เวลาที่ใช้คำว่า “อุดมการณ์” ผมรู้สึกว่าเรากำลังจะพ้อฝัน ถ้าพูดถึงหนังสือพิมพ์เนี่ย หนังสือพิมพ์มันเป็นธุรกิจนะ อย่าลืมนะว่าอุดมการณ์ พอดูกันไปแล้ว มันก็เป็นธุรกิจ ซึ่งต้องคิดว่าเมื่อเป็นธุรกิจ และเป็นของเอกชนเขาด้วย ผิดกับวิทยุ กับโทรทัศน์ เพราะหนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจของเอกชน ซึ่งเขาอยู่ด้วยการแข่งขัน และการแสวงหากำไร ความจริงเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น คำว่า “อุดมการณ์” นั้น ผมคิดว่าบางทีเราจะไม่เข้าใจโลกความจริง คุณไปทำงานหนังสือพิมพ์ แล้วถ้าคุณไม่ยอมรับนโยบาย ไม่ยอมรับแนวทางของเจ้าของหนังสือพิมพ์ คุณก็อยู่ไม่ได้หรอกครับ มันเป็นเรื่องจริง เราต้องยอมรับ ผมก็เป็นห่วงเหมือนกัน เห็นใช้คำว่าอุดมการณ์ มันทำให้คล้ายๆ กับว่ามันเป็นความฝัน

ผมเชื่อว่ามันควรจะต้องมี “จริยธรรม” เพราะอุดมการณ์มันคล้ายฝัน ผมกลัวว่ามันจะเป็นความฝันมากกว่า แล้วถ้าเกิดนักข่าวไปเถียงกับเจ้าของหนังสือพิมพ์เขา เขาบอกว่าไม่ให้ทำอย่างนี้ แต่คุณไปทำอย่างนี้ คุณก็มีทางเดียว คุณก็ต้องเดินออก เหน็บตัวเอง มันจะบอกว่า อุดมการณ์จะมาก่อนผลประโยชน์ทางธุรกิจ มันไม่ได้ ความจริงในโลกมันมีอยู่ ว่าหนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจของภาคเอกชน ใช่มั้ย จะมาบอกไม่ให้เขาโฆษณา มันไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการรับโฆษณาแจ้งความในลักษณะที่ผิดศีลธรรม เนี่ย คุณอาจจะไม่ยอมรับก็ได้ อาจจะประท้วง อย่างนี้ อย่างนั้นได้ แต่ว่าโดยทั่วไปให้ลดโฆษณาลงบ้าง ลดหน้าโฆษณาเพิ่มหน้าข่าว มันคงทำไม่ได้หรอก แต่ถ้าว่าเขาไปรับโฆษณา ที่เกี่ยวกับทางเพศ คุณอาจจะประท้วงได้ แต่ว่ามันอยู่ในกรอบ คุณจะใช้คำว่าอุดมการณ์ก็ได้ แต่ต้องยอมรับว่า “อุดมการณ์นั้นอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง ของโลกของความจริง” นะ

สมัยก่อนนะเราอาจจะพูดถึง “อุดมการณ์” ได้ดีกว่า เพราะลักษณะสังคมสมัยก่อนกับสมัยนี้มันต่างกัน คือ สมัยก่อนมัน 1) ธุรกิจหนังสือพิมพ์ยังไม่ใหญ่ และ เป็นธุรกิจ ที่คล้ายๆ การผจญภัย ข้อ 2) เป็นการผจญภัย ที่เผชิญกับรูปแบบการปกครองแบบเผด็จ หรืออำนาจนิยม นะครับ นี่เป็นลักษณะสังคมเก่าของไทยเรา คือหนึ่ง หนังสือพิมพ์สมัยนั้น มันไม่ได้กำไร ไม่ได้ใหญ่โตอะไร มันไม่เหมือนไทยรัฐ เดียวนี้ ไม่เหมือนมติชนเดี๋ยวนี้ ดูก็ทึมทึม ดูอย่างเนชั่นอย่างนี้ มันไม่ใช่สมัยก่อน อย่าง “หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ” ของกุหลาบ สายประดิษฐ์นะ มันเป็นการผจญภัย ลงทุนกัน แล้วเช่าตึก เปิดหนังสือพิมพ์กันนะ แล้วนี่มันไม่ Romantic อย่างนั้นแล้วนะ ถ้ามันย้อนหลังดูอดีต มันเป็นโรแมนติก แล้วอีกอย่างหนึ่ง ส่วนใหญ่ก็สู้กับสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยคุณกุหลาบเป็นต้น หรือตอนท้ายๆ ก็มาสู้กับเผด็จการบ้าง สู้ด้วยอุดมการณ์ช่วยชาวบ้านบ้าง แต่พอมาถึงสมัยนี้มันหมดแล้ว มัน หมดแล้ว เผด็จการมันหมดแล้ว แต่มันมาในรูปแบบใหม่ มาในรูปแบบของทุนนิยม แล้วจะทำอย่างไร? เนี่ยมันจะไปมองอยู่กับอดีต ถ้าเรามองกลับไปในอดีต เราก็ต้องบอกว่าอาชีพวารสารศาสตร์เนี่ยมันโรแมนติก ซึ่งมันไม่มีแล้วในปัจจุบัน ไม่มีอีกแล้ว ที่คุณ จะชวนเพื่อน อย่างคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ สำเร็จ ม. 8 เทพสิรินทร์ แล้วชักชวนเพื่อนฝูงมาตั้งหนังสือพิมพ์ มันทำไหว หรือเดี๋ยวนี้ เดี่ยวนี้ก็จะออกหนังสือพิมพ์สักฉบับ ตั้ง 10 ล้าน 20 ล้านละมัง แล้วจะอยู่ได้สักกี่วันก็ไม่รู้ ใช่มั้ยครับ สมัยนั้นเขาทำกันได้ มาทำหนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ประชามิตร มันทำได้ มันดู โรแมนติกนะ แต่มันไม่โรแมนติกแล้ว”

ดังนั้น เมื่ออยู่ในยุคสมัยแห่งทุนนิยม ที่ทำให้นักหนังสือพิมพ์ไม่สามารถพูดถึงเรื่อง “อุดมการณ์” ได้อย่างเอิกเกริกเหมือนเมื่อสมัยก่อนที่ต่อสู้กับพวกเผด็จการ ดร.เกษม จึงมีทัศนะว่า นักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ ควรจะหันมายึดกรอบแนวคิดใหม่ ที่เน้นในเรื่องจริยธรรม การควบคุมตนเอง อาทิ การตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ และ ฯลฯ

“สมัยนี้ ทุนนิยมแล้ว จะทำอะไร มันต้องคิดด้วย ต้องอยู่ในกรอบแนวคิด **กรอบแนวคิดต้องคิดใหม่** คือ หนึ่ง ต้องพยายามเน้นในเรื่องของจริยธรรม ในยุคปัจจุบัน ในทัศนะผม ผมคิดว่าไม่ควรพูดในเรื่องอุดมการณ์มากมายนัก ควรจะอยู่ในรูปของจริยธรรมมากกว่า และเราควรจะพูดในเรื่องของความพยายามในการควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์ เราควรจะพูดในปัญหานี้มากกว่า ทำไมผมถึงเน้นเรื่องการควบคุมตนเอง เพราะอย่างเช่นสภาการหนังสือพิมพ์อย่างที่ผมเป็นกรรมการอยู่ เป็นเรื่องที่น่าชื่นชมนะ คือสภาการหนังสือพิมพ์นี้เขาไม่ใช้อำนาจรัฐเลย เขาเป็นการที่บรรดาเจ้าของ และผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์หันมาทำปฏิญาร่วมกันว่าจะก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์.....

ที่นี้เขาก็เห็นว่าสภาการหนังสือพิมพ์นี้ไม่มีศักดิ์สิทธิ์ เพราะไม่มีกฎหมาย ไม่มีอะไร แต่ถ้าเพื่อช่วยกันจริงๆ นี่ก็ตั้งกันมาแล้ว 4 ปี ผมก็เป็นมา 2 สมัยแล้ว ตั้งแต่ 40 เกือบจะ 5 ปี มันก็ยังไม่ค่อยมันคง เพราะว่ามันจะต้อง มันไม่มี legal sanction ไม่มีบทลงโทษทางกฎหมายก็จริง แต่มันต้องใช้พลังของ Social Sanction คือการประณาม การลงโทษทางสังคมมากกว่า แต่ทั้งนี้มันก็ต้องขึ้นอยู่กับการประพฤติ ปฏิบัติของหนังสือพิมพ์ นะครับ”

สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545

ดร.เกษม มองเห็นว่า จริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักการวารสารศาสตร์ทุกคน ที่ต้องติดอยู่ในความสำนึกตลอดเวลา ไม่ว่าจะมียุติลาตลาตลักษณะอักษรเป็น “จรรยาบรรณ” หรือไม่ก็ตาม เพราะมันเป็นเรื่องของการทำงานเพื่อสังคม ที่ทุกอย่างต้องปฏิบัติลงไปด้วยความรับผิดชอบ จะเปลี่ยนคำเป็นขาวหรือขาวเป็นดำไม่ได้

“ผมว่าจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น จะเขียนหรือไม่เขียน แต่ผมว่ามันเป็นความสำนึกของผู้ประกอบการวิชาชีพ ทางหนังสือพิมพ์ สื่อสารมวลชน ที่จะต้องมี เพราะอะไร เพราะว่าเป็นผู้ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม นะครับ อย่างน้อยที่สุด ที่เห็นได้ง่ายที่สุด เป็นจริยธรรมที่ง่ายที่สุด ก็คือว่า ใ้ของที่ขาวๆ เนี่ย เราต้องบอกว่ามันขาว ไม่ใช่ปิดมันให้กลายเป็นดำ หรือของดำ เราก็ต้องบอกว่าดำไม่ใช่ปิดให้มัน หรือป้ายสีให้มันขาว มันไม่ได้ นี่จริยธรรมที่ใช้กันอยู่นี้ อย่างความถูกต้อง (Accuracy) คือความจริงเนี่ย ต้องให้มันเผชิญกับความจริง ต้องให้ความจริงประจักษ์ ต้องให้สัจจะประจักษ์ ถ้าสื่อมวลชนไม่มีสัจจะ มีแต่การบิดเบือนกันไปมันก็เสียหาย

...มีนักหนังสือพิมพ์อังกฤษคนหนึ่ง เป็นบรรณาธิการ Manchester Guardian ท่านเคยพูด ว่า ขาวนั้นเป็นเรื่องของข้อมูล ซึ่งต้องถือความถูกต้อง เทียงตรง และสัจจะ เป็นหลัก ส่วนความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล คือความคิดเห็นเนี่ยมันต่างกันได้ แต่ที่ว่าขาวแตกต่างกันไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องข้อเท็จจริง เป็นเรื่องที่เกิดขึ้น ต้องรายงานข่าวให้มันตรง เพราะอย่างนั้นเขาถึงบอกว่า การราย

งานข่าวต้องเป็นข้อมูลที่เที่ยงตรงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถ้าจะสัจจะเป็นความศักดิ์สิทธิ์ แต่ความคิดเห็นนั้นเป็นความหลากหลาย”

สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545

๐ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

ตามแนวคิดของ ดร.เกษม นั้น เสรีภาพหนังสือพิมพ์ มันเป็นที่ต้องมี เพื่อจะทำให้หน้าที่สะท้อนความจริง และส่องแสงสว่างเหมือนตะเกียงได้อย่างสมบูรณ์ แต่บางครั้งท่านก็เห็นว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไทย เป็นเหมือนกับพลู “สว่างวาบขึ้นมาประเดี๋ยว แล้วก็ดับลงไป” ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนของหนังสือพิมพ์ไทย

“เสรีภาพหนังสือพิมพ์มันต้องมีนะ เพราะอย่างที่ อ.บุญรักษ์ (บุญญะเขตมาลา) เขียนหนังสือเรื่อง กระจก หรือ ตะเกียง คือมันเป็นกระจกด้วย แล้วมันก็เป็นตะเกียงด้วย มันเป็นกระจกที่สะท้อนความจริง แล้วเป็นตะเกียงที่ส่องแสงสว่างให้เห็นเป็นความโปร่งใส เสรีภาพหนังสือพิมพ์มันเป็นลักษณะอย่างที่ว่า อ.บุญรักษ์ พูดถึง แต่ผมคิดว่ามันเป็นได้ทั้งกระจก และตะเกียง ..... มีอีกคนหนึ่งพูดถึงสื่อเมืองไทย คือ ดร.เจิมศักดิ์ (ปิ่นทอง) ที่พูดว่า สื่อของเมืองไทย มันได้เป็นทั้งกระจก และตะเกียง แต่มันพลุสว่างวาบเดียวแล้วก็ดับ นี่ก็คำคมผมก็ฟังมานะ ผมไม่อ้างว่าเป็นของตัวเองหรอก นี่เป็นจุดอ่อนของหนังสือพิมพ์ไทย”

สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545

ขณะเดียวกัน ดร. เกษม ก็ย้ำว่า ขณะที่เสรีภาพนั้น นักหนังสือพิมพ์ต้องรู้ว่าอะไรควรดำเนินต่อ และอะไรควรหยุด ซึ่งนี่คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม ที่นักหนังสือพิมพ์ต้องคิดเป็น โดยท่านอธิบายไว้ว่า แตกต่างกับการแทรกแซงสื่อ เพราะในบางเรื่องแม้จะเป็นคำขอร้องของรัฐบาล แต่ถ้ามันเป็นเพื่อประโยชน์ของประชาชน ก็อาจจะไม่ถือว่าเป็นการแทรกแซงสื่อได้

“...ความรับผิดชอบต่อสังคม มันต้องมีนะ บางเรื่องมันต้องหยุด ไม่ใช่ว่าอยู่ดี ๆ เราบอกว่า เราเป็นสื่อมวลชน แล้วตรงไปเนี่ยมันไม่ได้ อย่างเช่นในกรณี เราเสนอข่าวแล้วเกิดความปั่นป่วน จลาจลในบ้านเมืองเราไม่ควรทำ ยกตัวอย่างง่าย ๆ โทรทัศน์ในอเมริกา เขาเพียงแต่ขอเท่านั้น เขาเลิกเลย เขาบอกว่าเลิกกันที่ รูปเครื่องบินชนตึก เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ที่ผ่านมานี้ เขาบอกว่า มันทำให้ขวัญของคนอเมริกันมันไม่อยู่นิ่งอยู่ตัวเลย เลิกสักที่ได้ใหม่ ทันทีเลย โทรทัศน์ทุกช่องเขาหยุดให้หมดเลย

ถาม:- แล้วถ้าหนังสือพิมพ์บอกว่าเป็นการแทรกแซง

อย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นการแทรกแซงนะ เพราะเขาไม่ได้ขอให้รัฐบาลนี้ เขาให้ขอให้ขวัญใจให้ประชาชนอเมริกัน การแทรกแซงนี้มันทำเพื่อประโยชน์ของผู้มีอำนาจ นี่มันไม่ใช่ประโยชน์เลยใช้มั๊ย”

สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545

ในด้านของ เสรีภาพ – ความรับผิดชอบต่อสังคม กับการแทรกแซงสื่อ นั้น ดร.เกษมเห็นว่า มันกำกวมกันในบางกรณี จนบางครั้งก็แทบแยกกันไม่ออก โดยยกตัวอย่าง การที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ขอ

ร้องไม่ให้สื่อมวลชนลงภาพ หรือการแถลงข่าวของ “บิลลาเดน” ที่คาดว่าเป็นผู้นำการก่อการร้าย ในเหตุการณ์โจมตี World Trade Center ที่ นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

“.....เรื่องของเสรีภาพ จริยธรรมมันอยู่กำกวมกัน ระหว่างเส้นนะ มันบาง เส้นมันบาง ในกรณีนี้มันออกจะแทรกแซง แต่กรณีเรื่องภาพของเครื่องบินมันไม่ถือว่าแทรกแซง เพราะคนอเมริกันขวัญเสียพอแล้ว แต่กรณีไม่ให้ลงข่าวบิลลาเดน มันก็น่าคิด ทางหนึ่งก็บอกว่าเป็นศัตรูผู้ก่อการร้ายใหญ่ อีกฝ่ายหนึ่งเขาก็บอกว่าเป็นเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ นี่เส้นมันบาง มันเข้ามาทั้งสอง แล้วแต่มุมมอง แต่กรณีบางเรื่องมันไปไม่ได้ เป็นกรณีให้เห็นชัดอย่างนี้

แต่ในกรณีอย่าง อาจารย์ อัมมาน (TDRI) พูดเตือนว่าเมืองไทยจะเหมือนกับญี่ปุ่น ที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ อย่างนี้ละครับ แล้วนายกฯโกรธอย่างนี้มันไม่ใช่ละ มันเป็นความหลากหลายของความคิดเห็น ก็ว่ามาแต่จะแสดงความซึ่งโกรธในฐานะผู้มีอำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรี มันไม่ถูกหละ มันเกินไป

สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545

□ ความถูกต้อง และ ความจริง

ประเด็นทางจริยธรรมที่สำคัญที่สุด ในมุมมองของดร.เกษม ก็คือ **การรักษาความถูกต้อง และ ความจริง** เพราะนอกจากจะถือว่านักหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ถูกต้องแล้ว ยังช่วยให้หมดปัญหาในเรื่องฟ้องร้องทางกฎหมายอีกด้วย โดยเฉพาะ เมื่อกฎหมายฟ้องร้องปัจจุบัน ใช้กฎหมายแพ่ง ที่หากแพคดีขึ้นมาต้องชดใช้ค่าเสียหายให้กับความผิด หรือความเสียหายอย่างมากมาย

“.....ต้องถือว่าจริยธรรมคือการรักษาความจริง และความถูกต้องเที่ยงตรงเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในต่างประเทศในสหรัฐอเมริกา เขาไปพลาดไม่ได้เลย เพราะกฎหมายหมิ่นประมาทในต่างประเทศนี้ เขาเลิกกฎหมายอาญาแล้วนะ แต่เขามาเป็นกฎหมายทางแพ่งแทน อย่างตอนผมไปเรียนหนังสือ หรือเดี๋ยวนี้ ในกรณีที่สงสัยจะเอ่ยชื่อผู้หญิงนี้ เขาให้ใช้คำว่า Miss (นางสาว)ตลอด เพราะอะไร มันมีดีดีเยอะ เมื่อยุคหนึ่ง หนังสือพิมพ์ไปเขียนเป็น MRS. แล้วเขาฟ้องโดยทันที แล้วได้เงินค่าทดแทน เป็นล้านเหรียญเลยนะ แต่ถ้าเป็น Mrs. แล้วลงเป็น Miss ไม่เป็นไร เพราะเขาถือว่าผู้หญิงทุกคนเป็น Miss หหมด .....
เพราะอย่างนั้น **ความถูกต้อง เที่ยงตรง ความจริงนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นมาก**”

สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545

□ ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม

ดร.เกษม มองเห็นว่า **ความเป็นกลาง** ต้องดำเนินไปควบคู่กับ **ความยุติธรรม** เฉพาะอย่างยิ่งในการเสนอข่าว ไม่ใช่การเขียนบทความความคิดเห็น ที่ต้องเปิดโอกาสให้กับทุกฝ่าย และที่สำคัญที่ท่านได้ย้ำว่ามีความสำคัญไม่แพ้กัน นั่นก็คือนอกจากความเป็นความเป็นกลาง และยุติธรรมแล้ว ในด้านของการให้โอกาสในการโต้แย้งแล้ว นักหนังสือพิมพ์ยังจะต้อง ไม่ซ้ำเติมผู้ด้อยโอกาส หรือผู้เคราะห์ร้าย (Double Victim) อีกด้วย

“ในการเสนอข่าว ไม่ใช่เรื่องความคิดเห็นนะ นักข่าวต้องวางตนเป็นกลาง ในการเสนอข่าวเราถือความเที่ยงตรง เป็นกลาง ให้โอกาสกับทุกฝ่าย นี่มันก็เรื่องความเป็นกลาง ความถูกต้องเที่ยงตรง และก็ให้ความยุติธรรมไปด้วย คือเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย และอีกประการหนึ่ง ที่ไม่ได้พูดถึงในนี้ก็คือ **อย่าลงโทษ คืออย่าซ้ำเติมผู้ที่รับเคราะห์กรรมแล้ว** อย่างเช่นผู้หญิงที่ถูกกระทำทางเพศ หรือเด็กอย่างนี้ คนไปซ้ำเติมเขา เท่ากับไปซ้ำเติมคนที่ได้รับเคราะห์กรรม ซึ่งที่จริงมันก็มีกันมานาน สมภาคต่างๆ เขาก็ประกาศถึงประเด็นนี้กันมาเรื่อยๆ แต่ของไทยเพิ่งมาให้ความสำคัญ และบรรจุกันอยู่ในจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์ ซึ่ง จริยธรรมคราวนี้เขาก็ทำไว้ดีพอสมควร” (สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545)

□ วิชาชีพนิยม

ดร. เกษม ได้อธิบายถึงที่มาของความเป็นวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ไว้อย่างน่าสนใจ คือ การทำหนังสือพิมพ์ต้องทำด้วยความรับผิดชอบ ต่อชีวิตมนุษย์ ไม่ต่างกับ วิชาชีพแพทย์ ทนาย และพระ ดังนั้น ท่านจึงมีความเห็นว่า วิชาชีพหนังสือพิมพ์จำเป็นจะต้องมีจริยธรรม และจรรยาบรรณ เพื่อคลุมให้เกิดความรับผิดชอบขึ้นมา และเพื่อให้การปฏิบัติวิชาชีพไม่ไปทำร้ายใครๆ ได้นั่นเอง

“คำว่าวิชาชีพจริงๆ มันมีมีอยู่แค่ 3 วิชาชีพนะ คือ แพทย์ ทนายความ และพระ เพราะอะไร? เพราะแพทย์เนี่ยมีความรับผิดชอบต่อคนไข้ คนอื่นไม่มีทางรู้จะทำอะไรเรา อย่างสมมติคุณต้องผ่าตัด ไม่มีใครรู้หรือจะทำผิดทำถูกอะไร ทนายก็เหมือนกัน เป็นนักกฎหมาย หรือพระก็เรื่องของจิตวิญญาณ มันไม่มีใครที่จะไปดูแลสอดส่องได้ เพราะฉะนั้น มันถึงต้องเกิดเป็นวิชาชีพ เพื่อคลุมให้เกิดความรับผิดชอบขึ้น คำว่าวิชาชีพ เนี่ยมันอยู่คู่กับความรับผิดชอบ ทีนี้ก็มีคนมาปรับว่า หนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชน ต้องมีความรับผิดชอบ มันก็เหมือนกับแพทย์ แพทย์จะผสมยาพิษให้คุณกิน คุณก็ไม่รู้หนังสือพิมพ์จะให้ยาพิษคุณโดยการทำข่าวให้มันบิดเบือนข่าว เพื่อประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้....”

สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2545

นอกจากนี้ ดร.เกษม ยังได้อธิบายต่อไปด้วยว่า การประกอบวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์นั้นจะต้องมีคุณลักษณะอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. จะต้องมีการศึกษาเล่าเรียน เป็นระเบียบแบบแผน เพื่อให้มีการฝึกความชำนาญต่างๆ พอสมควร ก่อนที่จะเริ่มประกอบวิชาชีพ....
2. จะต้องมีหลักมารยาท หรือหลักจริยธรรม อันเป็นข้อบังคับอันพึงปฏิบัติ ในการประกอบวิชาชีพนั้น
3. จะต้องมี การดำเนินการควบคุมตนเอง (Self-Regulation) ภายในวิชาชีพนั้นๆ .....การควบคุมตนเองมีจุดประสงค์เพื่อจะป้องกันมิให้อำนาจภายนอกวงการวิชาชีพเข้าแทรกแซงเพื่อควบคุมวิชาชีพนั้นๆ ทั้งนี้ โดยการดำเนินการกำจัดความเสื่อมเสียต่างๆ เสียเองเป็นเป็นการรักษาอิสรภาพ (Autonomy) ของวิชาชีพไว้

ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพหนังสือพิมพ์,

การสัมภาษณ์ และนิทรรศการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย 19-23 ก.พ. 2511, น.16

□ ร.ศ.มาลี บุญศิริพันธ์:-

ร.ศ.มาลี บุญศิริพันธ์ จบการศึกษาระดับปริญญาโททางด้านหนังสือพิมพ์จาก Michigan State University ประเทศสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันรับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านได้เขียนตำราทางวิชาการเกี่ยวกับการทำหนังสือพิมพ์ และหลักการทำข่าวไว้อย่างละเอียด

ตำราของ ร.ศ.มาลีถือได้ว่าเป็นตำราทางวิชาการด้านการหนังสือพิมพ์ ที่ถือเป็นตำราหลักที่ใช้ในการศึกษากันอย่างแพร่หลายในกลุ่มนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาชีพ ด้านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ในยุคปัจจุบัน นับได้ว่าร.ศ.มาลีเป็นผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์วารสารศาสตร์แห่งยุคปัจจุบัน ที่มีอาจมองข้ามไปได้อีกท่านหนึ่ง

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

“เป้าหมายสูงสุด” คือ อุดมการณ์ในทัศนะของร.ศ.มาลี โดยที่เป้าหมายของนักหนังสือพิมพ์นั้นจะต้องไม่ใช่เพื่อตัวเอง หากคือ การทำหน้าที่อย่างดีที่สุด เพื่อรับใช้สังคม และสาธารณประโยชน์ นั่นเอง

“.....หมายถึงเป้าหมายสูงสุดที่นักหนังสือพิมพ์ หรือนักวารสารศาสตร์ถือปฏิบัติ โดยพื้นฐานของความเป็นอาชีพปฏิญาณทางวิชาชีพ ....

คำว่า “อุดมการณ์” ก็คือการอันอุดมสูงสุด คือจริงๆ แล้ว อุดมการณ์ทางวารสารศาสตร์ เราต้องมองว่าเป้าหมายของวิชาชีพนี้มันคืออะไร เป้าหมายจริงๆ ก็เป็นหน้าที่ในการที่จะเป็นส่วนกลางที่จะสื่อข่าวสารระหว่างหน่วยต่างๆ ในสังคมได้

ที่นี้ในการทำหน้าที่อันนี้ อุดมการณ์สูงสุดคือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความรับผิดชอบ เหนือสิ่งอื่นใดคือต้องมีจิตสำนึกของความเป็นสังคม ต้องนึกถึงสาธารณประโยชน์ ในที่นี้คือประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ในการที่จะเป็นพื้นฐานทำหน้าที่ ด้านหนังสือพิมพ์ให้ดีที่สุด”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

ร.ศ.มาลี ให้ความเห็นว่า จริยธรรมหนังสือพิมพ์ ก็คือความสำนึกที่อยู่ในใจ เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อประชาชน และทำตามอุดมการณ์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ให้ได้โดยสมบูรณ์ บนพื้นฐานที่สุภาพ มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ และจริงใจกับวิชาชีพ

“..... คือแนว คือหลัก คือความสำนึกในใจของหนังสือพิมพ์ ที่มันมีความสำนึกที่มันมีรากลึกในการทำงาน อย่างความรับผิดชอบ มันเป็นเหมือนกับแนวปฏิบัติ ที่นักหนังสือพิมพ์ หรือใครก็ตาม ควรจะถือปฏิบัติ บนพื้นฐานที่สุภาพ ที่มีน้ำใจ ที่ซื่อสัตย์ จริงใจกับวิชาชีพ จริงใจกับงานที่ทำ ว่าทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจริงๆ คือจะไม่มีความคิดในเชิงลบต่อวิชาชีพ ในการที่จะทำให้อื่นเดือดร้อนจากวิชาชีพของตัวเอง โดยหลักจริยธรรมแต่ละข้อ มันก็เป็นตัวกำกับพฤติกรรมของนักหนังสือ

พิมพ์ว่าอย่าให้เส้นของความรับผิดชอบ เส้นของเสรีภาพ ซึ่งจะทำให้คนอื่นเดือดร้อน คือ ความบริสุทธิ์ใจในวิชาชีพเนี่ยสำคัญ และความจริงใจต่อผู้อ่าน ไม่ใช่องค์กร คือใครก็ตามที่เป็นผู้อ่าน ที่เป็นประโยชน์สาธารณะก็สำคัญ”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และความรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจาก รศ.มาลีจะได้อธิบายไปแล้วในตอนต้นว่า เสรีภาพหนังสือพิมพ์จะต้องมาพร้อมความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มันคือ เสรีภาพในการทำหน้าที่ ที่จำเป็นต้องมีอยู่ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด แต่ทั้งนี้ ก็ต้อง ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ด้วย

“.....เสรีภาพเนี่ยมันกว้างขวาง มันก็คือความเป็นอิสระในวิชาชีพ ในการที่จะเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขที่จะเป็นปฏิปักษ์ ต่อสิทธิการรับรู้ของประชาชน คือเสรีภาพในการที่จะทำหน้าที่ในบทบาทสื่อข่าวสารของประชาชนได้ ภายในบริบทที่จะไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน.....

.....เสรีภาพกับความรับผิดชอบต่อสังคมมันจะต้องไปด้วยกัน อะไรจะมาก่อนมาหลังมันไม่สำคัญเท่ากับว่า เมื่อคุณมีเสรีภาพแล้วรับผิดชอบต่อสังคมหรือเปล่า หรือว่าต้องรับผิดชอบต่อสังคมก่อนเสรีภาพมันจะมา มันไม่แน่เสมอไป

แต่ว่าถ้าพูดถึงพูดถึงอุดมการณ์ มันต้องพูดถึงบริบททางการเมืองที่หนังสือพิมพ์นั้นสังกัดอยู่เสียก่อน ถ้าคุณเป็นหนังสือพิมพ์สังคมนิยม อุดมการณ์ก็อย่างหนึ่ง บทบาทหน้าที่ที่จะต้องทำก็อาจจะมีแรงกดดันอย่างหนึ่ง พูดคำว่าเสรีภาพอาจมีความหมายหนึ่ง แต่ถ้าเป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตย อย่างบ้านเรา ที่บอกว่าเป็นประชาธิปไตยแล้ว มันก็ต้องเป็นอุดมการณ์ที่เป็นประชาธิปไตย

ที่ว่าเสรีภาพมันเป็นปรัชญาทางการเมือง มันเกิดขึ้นพร้อมกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยว่า ทุกคนต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อที่จะไปถึงความเป็นจริงที่กลั่นออกมาจากการโต้แย้งอันนั้น ซึ่งเป็นพันธะสัญญา (Commitment) ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นความจริง-ไม่จริง บนบริบทของอะไรเราไม่รู้ แต่ถ้ามีการโต้แย้งกันแล้ว มีการโต้แย้ง (debate) บนเหตุผลมาแล้ว มีข้อสรุปที่ทุกคนยอมรับได้ เราเรียกอันนั้นว่าความจริง ก็คือข้อปฏิบัติที่ยอมรับได้ ตรงนี้เนี่ยต้องการเสรีภาพ เพราะฉะนั้นทุกคนต้องมีเสรีภาพ และเมื่อมีเสรีภาพแล้วมันไม่ได้แปลอย่างทุกวันนี้ว่า จะทำอะไรก็ได้ เสรีภาพของคนๆหนึ่ง คุณจะต้องไม่จบบังคับเสรีภาพของคนอีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้น มันจะต้องมีขอบเขต (Border) เพราะฉะนั้นขอบเขตนี้แหละก็คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม ว่าคนที่กำลังปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงเสรีภาพนั้น มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัวเองกำลังแสดงความคิดเห็น กำลังทำอะไรอย่างเสรีมากน้อยแค่ไหน

ฉะนั้น ถ้าคุณกล้าที่จะแสดงออกอย่างมีเสรีภาพ (Free Express), คุณก็ต้องกล้าที่จะรับผิดชอบต่อสังคมในสิ่งที่แสดงออกอย่างมีเสรีภาพนั้น เพราะฉะนั้นนี่คือหัวใจของคำว่า หนังสือพิมพ์นั้น ทำไม่ถึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วทำไม่ถึงต้องมีเสรีภาพ เสรีภาพคืออะไร

เวลาที่คุณพูดถึงเสรีภาพหนังสือพิมพ์ อย่าไปให้ความสำคัญมากกับคำว่าหนังสือพิมพ์ เพราะนักหนังสือพิมพ์จะไม่มีเสรีภาพเกินกว่าคนอื่นทั่วไปในสังคม เขาเป็นเพียงตัวแทน ที่ปฏิบัติ (Exercise) เสรีภาพ ข้อมูลบางส่วน ซึ่งคนทั่วไปอาจจะเข้าไม่ถึง ก็ให้เขาไปเขาไปเข้าแทน แต่เขาไม่มีสิทธิ์ที่จะไปล่วงล้ำเสรีภาพของคนอื่นเหมือนกับคนทั่วไป”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

□ ความถูกต้อง

รศ.มาลีให้ความเห็นว่า **ความถูกต้อง** ไม่ใช่เฉพาะว่าข้อมูลทุกอย่างต้องไม่ผิดพลาด ไม่บิดเบือน หากต้องเป็นการรายงานข้อมูล ที่ไม่มากไป หรือน้อยไปจนอาจทำให้เข้าใจผิดได้

“คือการทำงานของตัวเองที่ ต้องมีการตรวจสอบว่าข้อมูลทุกอย่างที่ออกไปจากตัวเองเนี่ย ต้องแน่ใจว่าไม่ผิดพลาด ไม่บิดเบือน ไม่เกินไป หรือไม่น้อยไป จนทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิดในเนื้อหาอันนั้นได้ ความถูกต้องก็คือว่า เจตนาที่จะเขียนเพื่อให้อ่านนั้น ดีความที่ผิดจากความเป็นจริงนั้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นในการทำวิชาชีพ จึงต้องมีการตรวจสอบแหล่งข้อมูล มีการเลือกแหล่งข้อมูล แหล่งข่าวว่าคนไหนเชื่อถือได้-ไม่ได้ นี่ถือเป็นหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ที่ต้องทำ”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

□ ความเป็นกลาง

นอกจาก “ให้ความยุติธรรมกับทั้ง 2 ฝ่ายให้ได้มากที่สุด ไม่ควรจะเขียนวิพากษ์วิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นในรายงานข่าว หรือกระทั่ง การพาดหัว ก็อาจจะใส่ค่านิยมของเราถือว่าเป็นกลาง” ซึ่งล้วนเป็นความหมายเบื้องต้นของหลักการ “ความเป็นกลาง” แล้ว รศ.มาลี ยังเห็นว่า “ความเป็นกลางในวิชาชีพหนังสือพิมพ์” มันมีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นไปอีก นั่นคือ **ความนิ่งในใจ**

“คำนี้เป็นคำที่ทะเลาะกันสิบปีก็ไม่จบ คุณคิดว่าอย่างไร? .....ความเป็นกลางในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่แท้จริงเนี่ย คนที่จะทำอย่างนั้น (หลักการเบื้องต้น) มันยาก เพราะเป็นปุถุชน แต่บนปรัชญาของความเป็นกลางจริงๆ ในงานวารสารศาสตร์ก็คือว่า คนที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะ เป็นนักข่าว หรือใครก็ตามมันต้องมีอยู่ในจิตใจ คำว่าไม่มี bias ไม่ลำเอียงไปในทางบวก-ทางลบ จริงๆ ก็คือว่าคุณต้องทำใจคุณให้หนึ่งกับสิ่งที่คุณรายงานได้อย่างแท้จริง

ความนิ่งในใจเนี่ยมันจะทำให้คุณรู้สึกไม่อยากใส่สีใส่ไข่งไปในเรื่องที่คุณเขียน ถ้าใจคุณนิ่งเวลาเขียนหนังสือมันก็จะมั่นคง (Stable) หรือถ้าคุณนิ่ง เมื่อคุณเห็นคำ คุณก็จะว่าคำ ถ้าคุณเห็นว่าข่าว คุณก็จะว่าข่าว เพราะตรงนี้คุณไม่มีความรู้สึกว่ามันมี หรือไม่มีผลประโยชน์สำหรับคุณ **นี่คือความนิ่งในใจคือความเป็นกลาง** ซึ่งความนิ่งในใจนี้มันจะสื่อออกมาจากภาษาที่เขียน ความเฉยต่อสิ่งที่ตัวเองกำลังรายงานข่าวออกไป คือต้องดึงตัวเองให้พ้นจากสิ่งที่เขียน ไม่เข้าไปมีส่วนรวมด้วย เพราะถ้ามีส่วนรวมด้วย เพราะถ้าเรามีส่วนร่วมด้วยเราก็จะไม่เป็นกลาง

ในทางปฏิบัติ การทำใจนิ่งไม่่ง่าย เพราะฉะนั้นมันจึงต้องมาฝึก (exercise) ว่าอย่างน้อยๆ ถ้าเขาทะเลาะกัน คุณก็ต้องให้โอกาสทั้งสองฝ่ายที่จะพูด ในการที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงทั้งสองฝ่าย หรืออย่างน้อยๆ เวลามีปัญหากับบุคคลหลายคน คุณก็ต้องไปสัมภาษณ์ทุกคนให้ได้ ถึงเขาจะให้สัมภาษณ์หรือไม่ นั่นอีกเรื่องหนึ่ง

หรือไม่คุณก็อาจจะต้องให้พื้นที่เขาเท่ากัน (balance) อย่างที่หลายคนเรียกร้องกัน คือความสมดุล แต่ความสมดุลเนี่ยมันเป็นเพียง 1 ใน 100 ของความเป็นกลาง เพราะว่าคุณเสนอทั้งสองคน แต่คนนี้เขาพูดกันอย่างนี้ถูกใจ คุณก็ไปเอาตรงนี้เข้ามา อีกคนเขาพูดตรงนี้พูดไม่ถูกใจคุณก็ไม่เสนอ เสนอแต่ในสิ่งที่คุณคิดว่ามันน่าจะมีอะไรอย่างอื่น มันก็ถือว่าไม่เป็นกลางเหมือนกัน แม้ว่า你会ให้พื้นที่เขาเท่ากัน

เพราะฉะนั้นความเป็นกลางมันเริ่มมาตั้งแต่การเลือกข่าวที่นำเสนอ คือทุกคนก็รู้ว่าเริ่มตั้งแต่คุณอยากจะพาดหัวข่าวอย่างไร แต่ถ้าเมื่อไหร่ใจคุณเฉยต่อสิ่งนี้ **เมื่อคุณมองอย่างเป็นธรรมเมื่อคุณหยิบออกมา คนอ่านจะรู้สึกสื่อกับคุณได้เองว่าคุณเป็นกลาง”**

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

ส่วนในกรณีที่มีมีการวิพากษ์วิจารณ์กันในปัจจุบันว่า การที่หนังสือพิมพ์อ้างถึง หลักการ “ความเป็นกลาง” แล้วอาจจะทำให้อุดมการณ์เพื่อ “มวลชน” แต่เดิมนั้น ลดน้อยลงไป อาทิ เช่นความเห็นอกเห็นใจผู้ด้อยโอกาส หรือ ฯลฯ นั้น รศ.มาลี ให้ความเห็นไว้ว่า

“บนความเป็นกลาง คุณเห็นอกเห็นใจได้ แต่เมื่อคุณเห็นอกเห็นใจ คุณต้องศึกษาเรื่องที่คุณจะนำเสนอ คุณต้องช่วยเขาด้วยการหาข้อเท็จจริงมาบอกประชาชน ที่มันเป็นข้อเท็จจริงๆ คุณอย่าไปเห็นเฉพาะหน้าปากคูลมสี่ส่วยอยู่ข้างหน้า ต้องให้ผู้อ่านได้รับทราบข้อมูลที่แท้จริง และสามารถตัดสินใจได้ว่าควรจะไปข้างฝ่ายใด

.....ถ้าเมื่อไหร่คุณใช้คำว่าความเห็นอกเห็นใจ คุณไม่ต้องพูดถึงเรื่องความเป็นกลาง ถ้าคุณพูดถึงเรื่องหนังสือพิมพ์ ความเป็นกลางเป็นหัวใจสำคัญ ถ้าคุณเรียนมาคุณจะมี Advocate Journalism นี้ก็จะมีความเห็นอกเห็นใจ ถ้าเห็นว่าเรื่องสิ่งแวดลอมนี้ดี แล้วคุณก็สนับสนุน (Advocate) คุณก็ให้ความสำคัญต่อข่าวประเภทนี้มากขึ้น ไม่มีใครว่าคุณ แต่วิธีการปฏิบัติ (Treatment) ที่จะทำข่าวประเภทนี้มากขึ้น **คุณต้องมีความเป็นกลาง ถ้าคุณเป็นสื่อมวลชน ....** ด้วย Advocate Journalism คุณทำได้ แต่ถ้าคุณทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง คุณก็สามารถจะมีความเป็นกลางในการมองปัญหา เช่นรัฐบาลจัดการกับเรื่องของเกาะช้าง ว่าเป็นไปตามกติกาของสังคมหรือไม่ ในขณะที่เดียวกันประชาชนเสียเปรียบ หรือถูกทำร้ายด้วยกติกานี้หรือไม่ หรือโดยวิธีการทำแบบไม่เป็นไปตามกติกาหรือไม่ ถ้าอย่างนั้น หน้าทีของคุณจะทำอย่างไร? .....O..K. ประชาชนใน 60 ล้านคน มีคนเดือดร้อนสัก 1 ล้านคน เป็นหน้าที่ที่คุณที่จะต้องรายงานออกไปถูกต้อง แต่ในอีก 59 ล้านคนเขาอาจจะมองประเด็นนี้เป็นอีกอย่างหนึ่งก็ได้ **ทีนี้สิ่งที่เขาจะมอง เป็นอีกอย่างหนึ่งหรือไม่ มองประเด็นนี้เคลียร์มั๊ย ขึ้นอยู่กับสื่อเป็นกลางในการนำเสนอมั๊ย**

คำว่าเป็นกลาง ไม่ได้หมายความว่ากระตุ้นเป็นวัตถุ แต่หมายถึงการมองทุกปัญหาเป็นวัตถุ (Object) ที่นี้ถ้าการเรียกร้องของประชาชนที่เดือดร้อน ถ้าคุณนั่งมองอยู่ด้วยความเป็นกลาง คุณจะมองเห็นความเดือดร้อนของเขาจริงๆ ไม่ใช่ความเดือดร้อนที่สร้างขึ้นมา แล้วคุณต้องศึกษาด้วยว่าเรื่องที่ คุณศึกษาเนี่ยมันไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของ “การรายงานข่าวเชิงสืบสวน” (investigate journalism), Advocate Journalism หรือ Civic Journalism

ความเป็นกลางของคุณเนี่ย คุณจะต้องศึกษาเรื่องนี้ตั้งแต่รากเหง้าว่ามันเป็นอย่างไร แล้วบนการเรียกร้องตรงเนี่ย มันคือจุดไหน เขาเดือดร้อนจริงๆ อย่างไร ถ้าเผื่อว่าคุณเป็นกลางจริงคุณต้องศึกษาตรงนี้ แล้วคุณต้องสื่อความเดือดร้อนจริงๆ ของเขาออกไปให้ได้ ไม่ใช่เป็นการสื่อเพราะความเห็นใจว่าเขานั่งเดือดร้อนอยู่อย่างนี้

เพราะอย่างนี้สิ สื่อมันเมื่อเสนอออกไปแล้วจึงมีการโต้เถียง (Debate) อยู่ในสังคมว่าสื่อรายงานไม่จริง สื่อเข้าข้าง ถูกมั๊ย? สื่อเป็นอย่างไร สื่อเป็นตัวต่อต้าน (against) กับรัฐบาลเสียเอง ความเชื่อถือตรงนี้หมด เพราะอะไร เพราะสื่อไม่เป็นกลาง มันคนละเรื่องกับความเห็นอกเห็นใจ บนความเป็นกลาง คุณเห็นอกเห็นใจได้ แต่เมื่อคุณเห็นอกเห็นใจ คุณต้องศึกษาเรื่องที่คุณจะนำเสนอ คุณต้องช่วยเขาด้วยการหาข้อเท็จจริงมาบอกประชาชน ที่มันเป็นข้อเท็จจริงๆ คุณอย่าไปเห็นเฉพาหญ้า ปกคลุมสีเขียวอยู่ข้างหน้า อย่าไปเห็นเฉพาว่านายกฯไปนั่งกินข้าวกับชาวานา แล้วยุติปัญหาได้ ไม่ใช่ (เสียงสูง) แต่คุณเสนอแค่ภาพตรงนั้น คุณไม่ได้เสนอเรื่อง มันขึ้นอยู่ที่เรื่องที่คุณนำเสนอด้วย”

ที่น่าสนใจคือ “ความเป็นกลาง” ในทฤษฎีของ รศ.มาลี ไม่ใช่เฉพาะในเรื่องของการรายงานข่าวเพียงอย่างเดียว หากแต่รวมถึง การแสดงความคิดเห็นในบทความ ก็ต้องมีความเป็นกลางด้วย เช่นเดียวกัน

“.....ถ้าเมื่อไหร่ที่คุณอยากสนับสนุน (advocate) อยากเห็นใจเขา เข้าใจเขา ศึกษาแล้ว เข้าใจแล้วว่าเป็นอย่างไร คุณอยากที่จะกระตุ้นให้รัฐบาลทำอะไรๆ คุณไปเขียนในบทความ และในบทความคุณก็ต้องเป็นกลางด้วย ถ้ามีข้อมูลบทความคุณจะเป็นที่ยอมรับเป็นที่เชื่อ แต่ถ้าเผื่อคุณไม่มีข้อมูล เขาก็ว่าคุณอคติ (Bias) เป็นข้อเขียนที่ไร้คุณภาพ แล้วใครเขาจะเชื่อ รัฐบาลเขาก็ไม่เชื่อ รัฐบาลเขาก็เมินเฉย (ignore) บทบาทของคุณก็ล้มเหลว ถ้าเราหาข้อมูลได้มากที่สุด นักหนังสือพิมพ์ต้องทำงาน ต้องมีข้อมูล คุณจะช่วยหรือไม่ช่วยก็ตาม คุณต้องมีข้อมูลในการนำเสนอ ถ้าไม่มีข้อมูลพื้นฐาน (background) คุณก็จะถูกหลอกใช้อยู่ทุกวันนี้”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

□ ความจริง

รศ.มาลี เห็นว่า ความจริง (Truth) ไม่ใช่เป็นเพียง “ข้อเท็จจริง” (Fact) เพราะข้อเท็จจริงเป็นเพียงส่วนประกอบเล็กๆ ที่อาจจะทั้งเป็นความจริง หรือไม่ใช่เป็นความจริง แต่เป็นเพียง กระแส ที่ถูกสร้างขึ้นเท่านั้น ซึ่งหน้าที่ของนักข่าว ก็คือ การทำความจริงให้ปรากฏ ซึ่งในปัจจุบันมีวิธีการทางวารสาร

ศาสตร์มากมายที่จะนำเสนอความจริงให้ประชาชนได้รับทราบมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วจากนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้อ่านที่จะตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อเอง

“...ก็คือ อย่างที่เราได้ถกเถียง (Debate) กัน ก็คือทางไปสู่ความจริง (Truth) เพราะ “ข้อเท็จจริง” (Fact) บางครั้งมันก็ไม่ไปถึง “ความจริง” ข้อเท็จจริงบางที่ไม่ใช่ความจริง มันหลอกได้ แต่เวลาคุณรายงานข่าวคุณต้องรายงานข้อเท็จจริง แล้วคนอ่านเขาก็ไม่ได้อ่านเฉพาะข่าว หรือความคิดเห็นของคุณ เขาอ่านข่าว อ่านความคิดเห็น บทความ ทุกอย่างที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชน เขาแสวงไปสู่ “ความจริง” ได้ ว่าความจริงของเรื่องราว (Issue) นี้คืออะไร เพราะฉะนั้น ที่ อ.สุภา เคยพูดบอกว่า หน้าที่ของหนังสือพิมพ์อย่างหนึ่ง ก็คือ จะต้องทำความจริงให้ปรากฏ การทำความจริงให้ปรากฏ ไม่ใช่แปลว่าเอาอะไรมาเสนอก็ได้ แต่คุณต้องทำหน้าที่ของคุณ หาข้อมูล เสนอข่าวเหตุการณ์ จนกระทั่งความจริงของเหตุการณ์นั้นมันปรากฏไม่มีใครปฏิเสธได้ นี่ก็คือความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น “ความจริง” คือตัวกลไกหนึ่งคุณจะต้องสนับสนุน (support) อะไรก็ตามที่เป็นความขัดแย้ง (Conflict) อะไรก็ตามที่เป็นเรื่องคลุมเครือ อย่างเช่นในปัจจุบันนี้เรามีปัญหาเยอะ เรื่องความคลุมเครือ หนังสือพิมพ์ก็เสนอไปตามข้อเท็จจริง (fact) แล้วก็ทิ้ง ไม่ได้ทำหน้าที่ของการพยายามดึงเอาความจริงออกมาปรากฏ เพราะฉะนั้นการดึงความจริงออกมาให้ปรากฏมันมีวิธีการทางวารสารศาสตร์หลายอย่าง ตั้งแต่ investigate, interpretative, Precision journalism ทุกอย่างสามารถนำมาใช้ได้ จนกระทั่งความจริงมันปรากฏ อย่างเช่น คุณประสงค์ (เลิศรัตนวิสุทธิ นสพ.มติชน-กรณีทักษิณชุกหุ่) เขาพยายามชี้ให้ประชาชนเห็น จนในที่สุดกลไกของสังคมต้องเข้ามา ความจริงก็ปรากฏ ประชาชนก็ได้ข้อเท็จจริง ประชาชนจะเชื่อหรือไม่เชื่อขึ้นอยู่กับข้อมูลทั้งหลายที่เขาจะค้นหาได้ เราไม่มีสิทธิ์ตัดสินแทนประชาชน แต่เราจะต้องมีความจริงใจในการรายงาน

ปัจจุบันหนังสือพิมพ์บ้านเรามากจะรายงานข่าวตามกระแส คำว่ากระแสบางครั้งมันก็ไม่ใช่ของจริง มันถูกสร้างขึ้น ในเมื่อถูกทำแบบนี้ ใครก็ตามที่หน่วยงานข้างนอก ใครก็ตามแหล่งข่าว แหล่งข้อมูลจะเป็นตั้งแต่ นาย ก. ไปจนถึงนายกรัฐมนตรี เขาก็มีกลยุทธ์ในการจะใช้ให้พวกนี้เป็นเครื่องมือ ที่จะสร้างกระแสให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง เหมือนกัน แต่นักหนังสือพิมพ์เรายิ่งผยองว่าไม่ใช่ แต่จริงๆ แล้ว เรากลายเป็นเครื่องมือของเขาตลอดเพราะเราไม่เท่าทัน เพราะเราไม่ศึกษา เพราะเราไม่เป็นกลาง”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

□ ความยุติธรรม

การเสนอข่าวสารข้อมูลให้ยุติธรรม เช่น ถ้าเขาทะเลาะกันเราก็ต้องเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 คนเขาพูด และต้องให้เขาพูดมากพอที่จะป้องกันตัวเองจากการถูกกล่าวหาได้ นี่คือนิยามถึงหลักการ **ความยุติธรรม** ตามความคิดของรศ.มาลี นอกจากนี้ รศ.มาลียังได้ย้ำว่า ถ้านักข่าวมีความเป็นกลางในการมองปัญหาใด ๆ ความเป็นธรรม และความยุติธรรมก็จะเป็นสิ่งที่ติดตามมาพร้อมกัน และแน่นอนที่สุด นักข่าวไม่มีสิทธิ์พิพากษาใครได้ นอกเสียจากนำเสนอข้อมูลให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้อ่านเป็นผู้ตัดสินใจเอง

“เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นธรรม (Fair play) จริงแล้วความเป็นกลาง มันนำมาสู่ความเป็นธรรมในการนำเสนอ ข้อมูลข่าวสาร ให้กับผู้อ่าน ถ้าเมื่อไหร่ที่คุณไม่เป็นกลาง การที่เราจะเสนอข้อมูลอย่างที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย มันจะถูกบดบังด้วยความมีอคติ (Prejudice/ Bias)

ความเป็นธรรม คือการเสนอข่าวสารข้อมูลให้ยุติธรรม อย่างเช่นเขาทะเลาะกันเราก็ต้องเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 คนเขามีโอกาสพูด อีกฝ่ายหนึ่งเขาอาจจะไม่มีโอกาสพูดก็ได้ เราต้องให้เขาพูด ต้องให้เขาพูดได้มากพอที่จะ ป้องกันตัวเอง (defend) ในสิ่งที่เขาถูกรายงาน หรือถูกกล่าวหาได้ นั่นคือความเป็นธรรม คิดค้นยังเชื่อว่า นักหนังสือพิมพ์ถ้ามีความเป็นกลาง จะมองเห็นความเป็นธรรมว่าตัวเองควรจะเสนออย่างไร เช่นทันทีที่เห็นอะไรก็ตาม จะต้องนึกออกทันทีว่าอันนี้มันเกิดขึ้นอย่างนี้มันต้องมีสาเหตุ เราไม่โดดลงไปเพื่อพิพากษา หนังสือพิมพ์ไม่มีสิทธิ์พิพากษาว่าไอ้เนี่ย เป็นอย่างนี้

อย่างเช่น กรณีทะเลาะเรื่องหมอศัลยกรรม คุณฟังคนร้องมาเนี่ย ก่อนที่คุณจะนำเสนอคุณจะต้องไปเช็คก่อนว่าขั้นตอนเป็นอย่างไร ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ไม่ใช่พอมาร้องปั๊บคุณก็โครมไปเลยว่าโรงพยาบาลนี้เป็นอย่างนี้ แต่คุณจะต้องรู้ แต่ความรู้สึก (sense) ของเราต้องปกป้องผู้บริโภค แต่การปกป้องผู้บริโภคไม่ได้แปลว่ารายงานไม่ได้ แต่ต้องมีวิธีการรายงานว่ามันเกิดกรณีอย่างนี้ นี่คือ “ข้อเท็จจริง” (fact) เมื่อมีกรณีแล้วคุณให้โอกาสอีกฝ่ายหนึ่งเขาพูดหรือเปล่า และหากอ้างอิงด้านเวลาการปิดต้นฉบับคุณก็ต้องดูว่าจำเป็นมั้ยต้องลงในวันนี้ ถ้าเมื่อจะเกิดความเสียหายกับคนอื่นที่หลัง ต้องเลือก นั่นก็คือวิธีหนึ่ง หรืออีกวิธีหนึ่งถ้าคุณคิดว่าไม่มีทางเลือกต้องเสนอข่าวให้ได้ เพราะเดี๋ยวจะแข่งกับฉบับอื่นไม่ได้ คุณก็ต้องรู้จักวิธีการรายงานไม่ให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อฝ่ายที่เขายังไม่มีโอกาสพูด **มันอยู่ที่คุณ จะขายข่าว หรือขายความน่าเชื่อถือของคุณ**

ในกรณีนี้ การรายงานข่าวที่จะไม่กระทบกระเทือน ก็คือ กรณีศัลยกรรมมันเกิดเหตุ โดยเขาไปแจ้งความ ช่วงที่เขาไปแจ้งความ ไม่ใช่ตอนปิดต้นฉบับ (deadline) ทันทีที่คุณรู้ว่าเขาแจ้งความ รู้ว่ามีอะไรจากบันทึกประจำวัน คุณต้องยกหูโทรศัพท์ หรือส่งนักข่าวไปอีกด้านหนึ่ง ตำรวจ หมอ สภาพแวดล้อม พยาน หาเท่าที่จะได้ ถ้ากลัวตกข่าวอย่างน้อยๆ คุณจะตั้งรู้ว่าการทำศัลยกรรมอย่างนี้เขาทำกันอย่างไร เคยมีปัญหามาก่อนหรือเปล่า เพราะอะไร ให้ข้อเท็จจริงสิ อย่าทำให้มัน “เร้าอารมณ์” (Sensational) แต่เขาก็นำเสนอได้ แต่ภาษาที่ใช้ถ้าคุณมีความเป็นกลาง เวลาคุณนำเสนอออกไป คนอ่านเขาจะรู้ทันทีว่าอันนี้เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นแล้ว เขาจะไม่เชื่อเลยว่าเกิดปัญหาอะไรต่อไป เขาจะรอฟังว่าข้อเท็จจริงคืออะไร ก็ต้องเป็นหน้าที่ของนักข่าวที่จะต้องไปหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมมานำเสนอ ให้ได้ แต่อย่างที่ว่าคุณบางทีพาดหัวข่าวมันใส่ภาษา ใส่สีไปแล้ว ซึ่งตรงนี้มันเป็นปัญหาทางธุรกิจ บางทีไอ้ความเป็นธุรกิจกับสิทธิทางข่าวสารนี้มันสับสนปนเป”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

□ วิชชีพนิยม

รศ.มาลี ได้อ้างถึงหลักการของ สุภา ศิริมานนท์ ที่ว่า เมื่ออาชีพของหนังสือพิมพ์ คือต้องมีความเป็นอาชีพปฏิญาณ คือต้องรู้รอบในหลักการ ขณะเดียวกันก็ต้องมีจริยธรรมเป็นหลักปฏิบัติ ไปพร้อมๆ กัน

“มองว่าผู้ที่อยู่ในวิชาชีพนั้น มีความเข้าใจตระหนัก หัวใจสำคัญของความเป็นวิชาชีพนี้หรือเปล่า สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมืออาชีพหรือเปล่า คำว่ามืออาชีพ อ.สุภา พูดคำนี้ได้ดีมากว่า มืออาชีพ ชีพของหนังสือพิมพ์คือต้องมีความเป็นอาชีพปฏิญาณ นั่นคือคุณจะต้องทำหน้าที่อย่างดี อย่างมีปฏิญาณ อย่างมีปฏิญาณต่อวิชาชีพ คุณต้องหยิ่งในความเป็นวิชาชีพหนังสือพิมพ์ว่าซื้อไม่ได้ คุณต้องรายงานข่าว อย่าง Professional นั่นก็คือว่า ไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือได้ คุณต้องเท่าทัน ทุกอย่าง มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ ต้องมีทักษะในการนำเสนอข้อมูลอย่างเชี่ยวชาญ คุณต้องรู้ว่า คุณจะนำเสนอเรื่องอะไรจึงจะไม่กระทบ ต่อภาพลักษณ์ต่อความเป็นวิชาชีพของคุณ นี่คือนักวิชาชีพ

นักหนังสือพิมพ์ จะมีความเป็นนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์หรือไม่ อยู่ที่ 1. เขามีอุดมการณ์มั๊ย? 2. เขามีทักษะในการนำเสนออย่างเชี่ยวชาญ โดยที่ไม่ทำให้วิชาชีพของเขาถูกตกเป็นเป้าในการโจมตี เขามีความรับผิดชอบต่อทุกอย่างอยู่ในความเป็นนักวิชาชีพของเขา เพราะฉะนั้น นักข่าวทุกคนถ้าเผื่อจะให้ ลึกทุกคน นักข่าวทุกคน คนที่ทำงานหนังสือพิมพ์ทุกคน ไม่ใช่หนังสือพิมพ์ นี่แหละคือนักวิชาชีพ

ถ้าเมื่อไหร่ คุณเรียกตัวเองว่านักหนังสือพิมพ์ จะต้องมียุทธศาสตร์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรม รู้จักวิธีนำเสนอ มีทักษะ ทุกอย่างที่เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต้องมี (requirement) ของนักหนังสือพิมพ์ เพราะฉะนั้นเราจึงมีคำว่า นักข่าว กับนักหนังสือพิมพ์ นักข่าวบางคนเราไม่ถือว่าเขาเป็นนักหนังสือพิมพ์.....

.....เพราะวิชาชีพนี้ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง ทุกคนต้องรักษา **เพราะว่าเป็นวิชาชีพที่ละเอียดอ่อนมาก เพราะเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ความเป็นได้ของสังคม** มันไม่ใช่อาชีพขายขนมของเสียก็เรื่องของคุณ แต่ถ้าหนังสือพิมพ์เนี่ย ถ้าคุณเสนอข่าวเชิงไปด้านหนึ่ง นโยบายของประเทศจะเปลี่ยนไปเลย อย่างเช่นปลายปี 39 เนี่ย นักหนังสือพิมพ์ไม่ได้ทำงานลึกเท่าที่ควร เขากล่าวหากันว่าประเทศชาติล้มจม เพราะหน้าที่ของคุณ คือตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล แต่ช่วงนั้นเศรษฐกิจจมนม ทุกคนสนุกสนานกับตลาดหุ้น นี่เห็นมั๊ย พอผลออกมาทำหน้าทีไปแบบเดียว ผลกระทบไปเท่าไร ในขณะที่บริษัท 58 บริษัทที่ถูกปิด ไม่ได้มีผลกระทบอะไรเลย เป็นเพียงบริษัทล้มละลาย แต่การที่รัฐบาลไปอุ้ม ลากเอาประชาชนเข้าไปทุบด้วย นักหนังสือพิมพ์ต้องทำอะไร ....เห็นมั๊ยว่ามันล่มสลายได้เป็น Domino ถ้าหนังสือพิมพ์ไม่ทำงาน หรือทำงานไม่เป็น หรือไม่มีความเป็นมืออาชีพในวิชาชีพนี้”

ส่วนนักหนังสือพิมพ์ที่ รศ.มาลีมองว่า มีความเป็นนักวิชาชีพที่สมบูรณ์ นั้น ก็มียุทธศาสตร์ ทั้งในอดีต-ปัจจุบัน อาทิ สุภา ศิริमानนท์ หรือ สุทธิชัย หยุ่น, พงษ์ศักดิ์ พยัสมิ์ชัย, กำแหง ภริตานนท์ ฯลฯ

“.....คุณสุภา ศิริमानนท์ ถือว่าเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ยิ่งในอาชีพของตนเองมาก ยอมที่จะถูกจับ โดยไม่ยอมทำร้ายวิชาชีพนี้ .....

คุณสุทธิชัย หยุ่นก็โอเค คุณพงษ์ศักดิ์ พยัสมิ์ชัย ก็โอเค คุณกำแหง ภริตานนท์ก็โอเค เยอะหลายคน คุณประสงค์นี่ก็จัดว่าใช้ได้ คุณสมหมายก็ดี คนรุ่นใหม่ก็ถือเป็นครูในแวดวงนี้ได้ แต่อีกหลายที่ไม่รู้จัก ที่เราเห็นๆ อยู่มันก็ยังเป็นอะไรที่น่าเป็นห่วงได้เหมือนกัน

เวลามองสื่อมวลชน คุณอย่ามองแค่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุเท่านั้น คุณต้องมองบริบทของสังคม ถ้าคุณมองเฉพาะจุด คุณก็จะมองเห็นแต่อะไรๆ และคุณก็จะมองไม่เห็นอะไรๆ

.....เพราะเรื่องของสื่อมวลชน มันเกี่ยวข้องกับทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง โลกทัศน์ วิสัยทัศน์ ประวัติศาสตร์ทุกสิ่ง เพราะว่ามันมีปัจจัยที่ทำให้สถาบันนี้มันถูกกระทบอยู่ได้ตลอดตลอดเวลาเอาง่าย ๆ เมื่อวานนี้ มติชน จัดสัมมนาออกไป ก็ถูกทางฝ่ายนายกตีกลับมา ถ้านายกคนนี้เป็นเผด็จการจริงอย่างที่ว่า เขาสามารถใช้อำนาจกลไกของเขาบีบสื่อได้ อันนี้เกิดจากอะไร เพราะฉะนั้นการที่หนังสือพิมพ์จะยืนอยู่บนตัวเองอย่างมีวิชาชีพ จะต้องยึดมั่นในวิชาชีพอย่างมั่นคง และประชาชนนั้นสนับสนุน แต่ไม่ใช่รัฐบาล ไม่ใช่ พรรคการเมือง ไม่ใช่เงินใครทั้งนั้น หนังสือพิมพ์จะอยู่ได้อันเดียวคือประชาชน เพราะฉะนั้นมันก็คือบริบทของสังคม มันมีปัจจัยหลายตัวมากเลย ที่ทำให้หน้าตาของหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ ถึงเป็นอย่างนี้ ทำไมคนไทยเป็นอย่างนี้”

สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2545

□ รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ:-

ดร. พีระ จิรโสภณ เริ่มต้นการศึกษาด้านสื่อสารมวลชน ในระดับชั้นปริญญาตรี ที่คณะนิเทศศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้น จึงได้ออกไปหาประสบการณ์การทำงาน เป็นนักข่าวอยู่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ อยู่ประมาณ 2 ปี ก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อระดับปริญญาโท ด้านนิเทศศาสตร์พัฒนาการ ที่ประเทศฟิลิปปินส์ (ยูพีแอลบี) และได้รับปริญญาเอก ในวิชาเอก ทฤษฎีการสื่อสาร และวิชาโท ด้านการหนังสือพิมพ์ จากมหาวิทยาลัยโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา และได้เข้ารับราชการ ประจำภาควิชาการหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนถึงปัจจุบัน

จากประสบการณ์การทำงาน ประกอบกับการเรียนรู้ด้านทฤษฎีสื่อสารมวลชน และการหนังสือพิมพ์จนถึงระดับปริญญาเอก แล้วมาต่อยอดด้วยการมาสอนด้านการหนังสือพิมพ์ เพราะฉะนั้น แนวคิดหรือความสนใจ ที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่เรียน ทำงาน แล้วก็มาเป็นอาจารย์ ทำให้ ดร.พีระ มีความรู้ในเชิงวารสารศาสตร์มากมาย และทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับนิสิต นักศึกษา รุ่นแล้วรุ่นเล่า เพื่อให้จบออกไปเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ

โดยวิธีการถ่ายทอดความรู้ และอุดมการณ์สู่คนรุ่นใหม่ ดร.พีระ มองเห็นว่า ประสบการณ์ในการทำงานสามารถช่วยให้มองเห็นภาพความเป็นไปในด้านงานการวารสารศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และสามารถสอนนิสิตให้สามารถประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติมากขึ้น กว่าในเชิงทฤษฎี

“.....การถ่ายทอดทางด้านการวารสารศาสตร์ ถ้าเมื่อมีประสบการณ์การทำงานมาด้วย มันก็จะมองเห็นสิ่งที่เป็นไปเกี่ยวกับวิชาชีพค่อนข้างชัดเจน และเมื่อเอามาโยงกับหลักการวารสารศาสตร์มันก็ค่อนข้างจะทำให้สามารถที่จะถ่ายทอดให้ความเข้าใจกับคนเรียนได้ทั้งในลักษณะที่เป็นทั้งรูปธรรม และ

นามธรรม ซึ่งก็คิดว่าตัวหลัก ตัวทฤษฎีต่างๆ เนี่ยมันสามารถเอามาวิเคราะห์ได้ว่า มันมีความเป็นไปได้ใหม่ในทางปฏิบัติ”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

“อุดมการณ์วารสารศาสตร์” ในมุมมองของดร.พีระ ค่อนข้างจะมองไปในเชิง **ปรัชญา** หรือ เป้าหมายในการทำงาน คือหน้าที่ ซึ่งในขณะเดียวกัน วิธีการที่จะบรรลุไปสู่เป้าหมายก็ต้องเป็นที่ยอมรับ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบกันไปด้วย

“.....ไม่เคยคิดถึงเรื่องของอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ คิดแต่เพียงว่า หนังสือพิมพ์เนี่ย มี **ปรัชญา** ดั้งเดิมของมันอย่างไร หรือเป็นปรัชญาที่เป็นหลักสากลที่เขายึดถือกันโดยทั่วไป อันนี้อาจจะเรียกว่าเป็นอุดมการณ์ก็ได้ คือผมมองในเชิงของปรัชญา นั่นก็คือว่า

การทำหนังสือพิมพ์เนี่ยมันมีเป้าหมายอะไร เพราะฉะนั้นการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น มันควรจะ มีวิถีทางอย่างไรที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ให้เกิดความเสียหาย ทั้งวิธีการได้มาซึ่งข่าว วิธีการเผยแพร่ข่าว ทุกอย่างจะต้องได้มาด้วยความชอบธรรม และเสนอด้วยความชอบธรรม

ผมว่าอุดมการณ์ก็คือเป้าหมาย หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ที่มีปรัชญาหลักก็คือความรับผิดชอบต่อสังคม หรือการรับผิดชอบต่อสังคม ตอบสนองต่อสังคมส่วนรวม อันนี้อาจเป็นปรัชญา หรือเป็นอุดมการณ์ก็ได้”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

ส่วนหลักจริยธรรมตามแนวคิดของดร.พีระ ก็คือ แนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อสามารถทำหน้าที่ตามอุดมการณ์ได้อย่างสมบูรณ์ และถูกต้องมากที่สุด

“จริยธรรมก็คือ แนวทางปฏิบัติที่ถูกกำหนดโดยองค์กร ของวิชาชีพ ซึ่งก็เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม หรือในวงวิชาชีพนั้นๆ ซึ่งโดยทั่วไปก็ค่อนข้างเป็นสากล ไม่ว่าจะ เป็นสังคมไทย หรือในสังคมประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นต้นตำรับของปรัชญาวารสารศาสตร์ ก็คล้ายๆ กัน เพราะฉะนั้น ถ้าถามว่า จริยธรรมคืออะไร ก็คือวิธีปฏิบัติ หรือแนวทางปฏิบัติ ที่ถูกตราขึ้น หรือถูกกำหนดขึ้นโดยองค์กรวิชาชีพ ที่ร่วมกันกำหนด ด้วยเหตุผลของการที่จะทำหน้าที่ไปสู่อุดมการณ์ หรือปรัชญาของหนังสือพิมพ์ โดยมีความชอบธรรมนั่นเอง”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ในกรณีของวารสารศาสตร์ **เสรีภาพ** ไม่ได้มีความหมายถึง ความเป็นอิสระ หรือการทำอะไรได้อย่างเสรี หาก ดร.พีระ ให้ความเห็นว่า มันเป็นเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูล การแสดงออก เพื่อบรรลุถึงอุดม

การณที่ต้งเอาไว้ หากทั้งนี้ทั้งนั้น เสรีภาพก็ย่อมมีขอบเขตของ **ความรับผิดชอบ** มาคอยกำกับไม่ให้เสรีภาพนั้นถูกใช้ในทางที่ผิด

“เสรีภาพก็คือความเป็นอิสระ ความเป็นไท แต่ที่นี้เราพูดถึง “เสรีภาพ” เรามันจะพูดถึงเสรีภาพในการทำอะไร แต่ว่าในกรณีของวารสารศาสตร์ ก็คือเสรีภาพในการที่จะรู้ข้อมูล และเสรีภาพในการที่จะแสดงออก หรือนำเสนอ ซึ่งข้อมูล หรือความคิดเห็นในข่าวสารต่างๆ เพราะฉะนั้น ในงานของวารสารศาสตร์มันต้องมีเสรีภาพ เพื่อจะทำหน้าที่ตามปรัชญาได้อย่างเต็มที่ โดยปราศจากสิ่งที่มาปิดกั้น หรือมาสกัดกั้น

แต่ว่าในแง่ของความเป็นเสรีภาพนั้น มีขอบเขตนะ ผมมองว่าเสรีภาพมีขอบเขต ขอบเขตของความรับผิดชอบนั้นก็ รับผิดชอบตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล คือบุคคลอื่น รับผิดชอบต่อในระดับที่ใหญ่ขึ้น จนกระทั่งถึงระดับของสังคม ฉะนั้นเสรีภาพก็ต้องเป็นเสรีภาพที่มีขอบเขตของความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ ไม่ใช่เสรีภาพโดยสิ้นเชิง แต่เสรีภาพก็เป็นหัวใจของการทำหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรืออุดมการณ์”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ ความถูกต้อง

ความถูกต้อง หรือ การสะท้อนข้อเท็จจริงจริงไม่เบี่ยงเบน ในทรรศนะของดร.พีระ ถือได้เป็นหัวใจสำคัญในการทำงานหนังสือพิมพ์ รองลงมาจาก **เสรีภาพหนังสือพิมพ์** เพราะความถูกต้องใดๆ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้หากนักหนังสือพิมพ์ไร้ซึ่งเสรีภาพ

“เป็นหัวใจอีกอันหนึ่ง เพราะว่าความถูกต้องอาจเป็นหัวใจที่มาจากเสรีภาพ เสรีภาพอาจจะเป็นความสำคัญอันดับ 1 (Priority) ก็ว่าได้ เพราะว่า ถ้าคุณมีเสรีภาพ คุณก็สามารถสร้างความถูกต้องได้ ถ้าคุณไม่มีเสรีภาพเนี่ย คุณก็ไม่สามารถหาความถูกต้อง เพราะคุณถูกปิดกั้นก็ดี คุณถูกบังคับก็ดี ถ้าถามว่าความถูกต้องคืออะไร มันก็ ถ้าพูดง่าย ๆ ก็คือการสะท้อนความจริงได้ไม่เบี่ยงเบน คำว่าความจริงก็มองได้ทั้งส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง หรือความหมายของข้อเท็จจริง ทั้งหมดเนี่ยจะต้องถูกสะท้อนโดยไม่เบี่ยงเบน นี่ก็คือความถูกต้อง”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ ความเป็นกลาง

มุมมองของ ดร.พีระ นั้น การรายงานข่าวใดๆ ต้องมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง และต้องแยกออกจากความคิดเห็นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้ข่าวที่นำเสนอออกไป ถูกต้อง เป็นจริง โดยการไม่ใส่ความคิดเห็นใดลงไปในการรายงานข่าว

“ความเป็นกลางเนี่ยจริงๆแล้ว เราจะมองในแง่ของการรายงานข่าว เพราะว่า การรายงานข่าวนั้น เป็นส่วนที่ต้องแยกจากการแสดงความคิดเห็นให้ชัดเจน ฉะนั้นเมื่อมันแยกจากการแสดงความคิดเห็น

เห็นแล้ว แสดงว่าข่าวจะต้องเป็นเรื่องของการนำเสนอสิ่งที่ถูกต้อง เป็นจริง โดยไม่มีการใส่ข้อวิจฉัย หรือความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนลงไป เพราะฉะนั้น **ความเป็นกลางที่เข้าใจง่ายที่สุด ก็คือ จะต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่ปราศจากการใส่ความคิดเห็น หรือความคิดเห็น หรือความรู้สึกของผู้เขียนเข้าไป** ให้มันเป็นข้อเท็จจริง หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ ไม่ใช่การวิจฉัยลงความเห็น พิพากษาจากผู้เขียน”

แม้จะมีบางคนบอกว่าถ้าเรารู้อยู่แล้วฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายผิดในกรณีใดๆ มีความจำเป็นหรือไม่ที่นักข่าวยังต้องดำรง **“ความเป็นกลาง”** ในการรายงานข่าวนั้น ดร.พีระ เห็นว่า นักข่าวมีสิทธิ์ที่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย แต่ไม่มีสิทธิ์พิพากษา ดังนั้นในการรายงานข่าวจึงต้องพยายามรายงานข่าวให้ได้ทุกแง่ทุกมุมมากที่สุด เพื่อให้คนอ่านตัดสินใจพิพากษาได้เอง

“.....ผมไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะมองว่า แม้ว่าเรารู้ว่าฝ่ายหนึ่งถูก ฝ่ายหนึ่งผิด แต่เราก็ไม่ใช่ผู้ที่ จะตัดสินใจ เราก็ต้องฟังทั้งสองฝ่าย เหมือนกับเราเป็นผู้พิพากษา เป็นศาล เขาก็ต้องฟังทั้งสองฝ่าย จำเลยก็มีสิทธิต่อสู้คดีได้ ฉะนั้นคุณเป็นผู้สื่อข่าว หรือนักวารสารศาสตร์เนี่ยคุณก็ต้องฟังเสียงที่เขาไม่เห็นด้วย หรือเสียงที่เขามีความเห็นต่างกัน ฉะนั้นคนที่คุณคิดว่าผิด หรือเป็นคนเลว แต่คุณก็ต้องฟังเขา เพราะเราไปตัดสินใจเองไม่ได้ในข่าว เพราะฉะนั้นในข่าวมันจะต้องมีความเป็นกลางอยู่ ส่วนบทความแสดงความคิดเห็นอาจทำได้ แต่ความเป็นกลางในที่นี้ ไม่ได้แปลว่าตัวนักข่าวจะเป็นกลางได้ เพราะว่าคนไม่สามารถจะ เป็นกลางได้ แต่วิธีการในการทำหน้าที่ ซึ่งในที่นี้ก็คือการนำเสนอข่าว มันก็ต้องนำเสนออย่าง ยุติธรรม

ผมว่าความหมายของความเป็นกลางในที่นี้ก็คือ ต้องมีความยุติธรรม ไม่เอาตัวเราไปตัดสิน แต่ใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงเป็นตัวตัดสิน เหมือนผู้พิพากษา เขาก็จะดูจากข้อมูลข้อเท็จจริงของทั้งสองฝ่าย แล้วเขาก็ชั่งน้ำหนักตรงนั้น แต่ในฐานะนักข่าวไม่ใช่เป็นผู้พิพากษา เพราะฉะนั้นเรามีหน้าที่เสนอข้อเท็จจริง ทั้งสองฝ่าย ให้ทั้งโจทย์ จำเลย เสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง ของพวกเขาออกมา แล้วคนพิพากษาก็คือประชาชนคนอ่าน ฉะนั้นหน้าที่ของเราคือให้ความจริง ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ รอบด้านจริงๆ”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ ความจริง

ความจริงในทรรศนะของ ดร.พีระ มีความซับซ้อน และมีหลากหลายมุมมอง ขึ้นอยู่กับการตีความ หรือการเชื่อมโยงข้อมูลใด จากข้อเท็จจริง (Fact) ที่มีอยู่ ดังนั้น หน้าที่สำคัญในการนำเสนอ และแสวงหาความจริงมาเสนอต่อผู้อ่านก็คือ จะต้องทำการตีความ หรือเชื่อมโยงให้ได้ในหลายๆ มุมมอง และหลายบริบท เพื่อให้ได้ความจริงที่มีความสมบูรณ์ได้มากที่สุด หรือ **ความจริงที่ดีที่สุด ก็คือความจริงที่มองในทุกๆ แง่** นั่นเอง

“ความจริง จริงๆ แล้วมันก็คือข้อเท็จจริงที่ถูกเชื่อมโยง หรือถูกตีความ เพื่อให้เกิดความหมาย อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา ฉะนั้นความจริงก็อาจจะมีความคลุมเครือ ขึ้นอยู่กับว่าข้อเท็จจริงนั้นถูกตีความ

หรือถูกเชื่อมโยงอย่างไร ข้อเท็จจริงเป็นตัวสะท้อนความจริง แต่มันสะท้อนความจริงโดยเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงอื่น เพราะว่าบางทีข้อเท็จจริงอย่างเดียว อาจจะไม่ได้ออกความจริงที่แท้จริง มันอาจจะบอกความจริงเพียงส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้น ความจริงเนี่ย มันก็อาจจะต้องพิจารณาบริบทเหมือนกันว่าในบริบทหนึ่ง ความจริงคืออะไร มันอาจจะต่างจากอีกบริบทหนึ่งก็ได้

ส่วนหน้าที่ ในการแสวงหาความจริงของนักหนังสือพิมพ์นั้น ก็คือหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริง แล้วนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาตีความ ทีนี้ความจริงนอกจากจะมีหลายมุมมองแล้ว มันยังมีระดับความจริงในแง่ของ ความจริงที่สมบูรณ์ และความจริงที่ไม่สมบูรณ์ ฉะนั้นความจริงที่ดีที่สุดก็คือความจริงที่สมบูรณ์ คือเป็นความจริงที่อธิบาย หรือตีความ หรือพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ อย่างครบถ้วน ส่วนความจริงที่ไม่สมบูรณ์ ก็คือความจริงที่มองข้อเท็จจริงเพียงบางอย่าง แล้วก็มาสรุปว่านี่คือข้อเท็จจริง

ก่อนหน้านั้นผมพูดว่า ความจริงมันมีหลายแง่มุม แต่ความจริงที่จะสมบูรณ์น่าจะเป็นความจริงที่จะสะท้อนความจริงได้ดีที่สุด คือ เมื่อความจริงมันมีหลายแง่มุม เราก็ต้องดูหลายๆ แ่มุม แล้วเราก็จะได้ความจริงที่สมบูรณ์ เช่น ฝ่ายรัฐบาลมองความจริงของการแทรกแซงสื่อในมุมมองของฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้านจะมองในมุมมองของของฝ่ายค้าน แต่ทั้งสองฝ่ายมันเป็นความจริงทั้งคู่ แต่คนละแง่มุม ดังนั้นความจริงที่จะ ดีที่สุดก็คือความจริงที่ดีที่สุด ก็คือความจริงที่มองในทุกๆ แ่ง”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ ความยุติธรรม

การให้โอกาสกับทุกฝ่าย โดยไม่มีอคติ เป็น หลักการ ความยุติธรรม ในมุมมองของดร.พีระ ซึ่งไม่ได้จำเป็นต้อง สมดุล (Balance) กันทั้งสองฝ่าย เพราะความสมดุลนั้น ไม่จำเป็นต้องหมายถึงรวมถึงว่ามี ความยุติธรรมเสมอไป นอกจากนี้ หากมีข้อผิดพลาด ต้องยอมรับความผิดและรีบแก้ไขความผิดโดยเร็ว

“คือทำให้โอกาสกับทุกฝ่าย ในการเสนอข้อเท็จจริง มุมมองของตัวเอง โดยไม่ลำเอียง ไม่อคติ แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องเท่ากัน มันอาจจะไม่สมดุล (balance) แต่มันเป็นเรื่องของการเปิดโอกาส แม้กระทั่งถ้าเผื่อว่าเรารายงานไม่สมดุล แต่เราพยายามที่จะรายงานทุกฝ่าย แล้วมันถูกหักท้วง เราก็ให้โอกาสเขาในการนำข้อเท็จจริงนั้นมาเสนอ หรือถ้ามีการผิดพลาดเขาก็ต้องมาแก้ไขความผิดพลาดนั้น นี่ก็คือความยุติธรรม คือไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่ลำเอียง ไม่อคติ ไม่ฝักใฝ่ พวกนี้ก็คือความยุติธรรม

ไม่จำเป็นต้องลงข่าวให้เท่ากัน (Balance) ผมยังมองว่าความยุติธรรมดีกว่า ความสมดุล เพราะความสมดุล บางทีมันวัดยาก เพราะว่าความยุติธรรมมันจะกว้างกว่า เพราะบางทีคุณอาจจะ Balance แต่ไม่ยุติธรรมก็ได้ เพราะคุณยังมีใจที่ อาจจะนำเสนอข้อเท็จจริงบางส่วน แล้วบางส่วนก็เก็บเอาไว้ คุณอาจจะ Balance โดย เอาความเห็นมาลงเท่าๆ กัน แต่ความเห็นนั้นคุณก็อาจจะคัดเลือกมาลง อันนี้คือคุณไม่เป็นธรรม เพราะลำเอียง มีอคติ”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคม ในมุมมองของ ดร.พีระ หมายถึงการให้ความสำคัญกับสังคมเป็นอันดับหนึ่ง ว่าได้รับผลกระทบหรือไม่อย่างไรจากการรายงานข่าวใด หรือไม่รายงานข่าวใด? ซึ่งความรับผิดชอบไม่ได้แปลว่าจะต้องชื่นชมอย่างเดียว สนับสนุน แต่การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความไม่เห็นด้วย ก็เป็นการรับผิดชอบต่อสังคมถ้าเราคิดว่า การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง มันจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ทั้งนี้ ความรับผิดชอบของแต่ละสังคมที่มีบริบททางการเมืองต่างกัน ก็อาจมีหน้าที่ หรือมุมมองต่างกันด้วย

“ก็คือการมองสังคมเป็นเป้าหมายในการทำงาน ที่นี้ความรับผิดชอบต่อสังคม มันก็อาจจะแตกต่างกันไปตามสังคมเหมือนกัน แต่ว่า เมื่อเรามองว่าสังคมที่ควรเป็นเป็นอย่างไร หรือสังคมที่จะเกิดประโยชน์กับส่วนรวมของสังคมจริงๆ เป็นอย่างไร เราก็ต้องมีความรับผิดชอบที่จะทำให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นในสังคมให้ได้ ฉะนั้นคำว่า **ความรับผิดชอบต่อสังคม ก็คือการให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อสังคม ผลกระทบในทางที่อาจจะเป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม เราต้องมีความรับผิดชอบ ไม่ให้เกิดผลร้าย หรือเป็นพิษเป็นภัยกับสังคม**

ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมในแต่ละสังคมไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกัน อย่างเช่น ในสังคมคอมมิวนิสต์ การที่เขาต้องส่งเสริมลัทธิสังคมนิยม มันก็อาจเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมของสังคมนั้น ที่จำเป็นจะต้องใช้ระบบสังคมนิยมในการบรรลุสู่ผลประโยชน์โดยรวมในสังคม มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น

แต่ต้องเข้าใจอย่างหนึ่งว่า คำว่าสังคมในที่นี้ ไม่ใช่ “รัฐ” นะครับ แต่เป็น **ประชาชนโดยส่วนรวม** ฉะนั้นบางทีมันอาจจะทำให้เข้าใจผิดว่า การที่เรารับผิดชอบต่อสังคม ก็คือการรับผิดชอบต่อนโยบายของรัฐบาล มันไม่ใช่ ฉะนั้น **ความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ใช่การสนับสนุนนโยบายรัฐ แต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความไม่เห็นด้วย ก็เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม** เหมือนปัจจุบัน รัฐบาลทักษิณจะมองว่า คนที่ไม่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลคือคนที่ไม่รับผิดชอบต่อประเทศชาติ อย่างนี้ผมว่าไม่ถูก ความรับผิดชอบไม่ได้แปลว่าจะต้องชื่นชมอย่างเดียว สนับสนุน แต่การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความไม่เห็นด้วย ก็เป็นการรับผิดชอบต่อสังคมถ้าเราคิดว่า การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง มันจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

แต่มันก็จะตีความไม่เหมือนกัน อย่างในประเทศคอมมิวนิสต์ เขาก็จะบอกว่า ระบบสังคมนิยมเหมาะกับประเทศเขา และก็ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยอมรับในระบบนั้น และหากตัวนักข่าวเอง เกิดนิยามลัทธิประชาธิปไตย มันก็เป็นมุมมองที่สามารถจะนำเสนอความเห็นที่แตกต่างได้ แต่การนำเสนอความเห็นที่แตกต่าง ต้องเป็นความเห็นในเชิงสร้างสรรค์ เพราะถ้าคัดค้านโดยไม่สร้างสรรค์ก็ไม่ถูกเหมือนกัน”

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

□ วิชาชีพนิยม

ดร. พีระ ได้อธิบายถึงหลัก **วิชาชีพนิยม** ไว้อย่างละเอียด ซึ่งอาจสรุปได้ว่า บุคคลที่จะมีลักษณะเพียบพร้อมตามหลักการวิชาชีพนิยมนั้น นอกจากจะต้องมีทักษะ ความรู้ แล้วยังต้องมีคุณสมบัติในความเป็นผู้เสียสละ มีคุณธรรม มีจริยธรรม รวมทั้งมีอิสระในตัวเองอีกด้วย และที่สุดของ “วิชาชีพนิยม” ก็คือ **“ความรับผิดชอบต่อ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีศีลธรรม คุณธรรม”**

“วิชาชีพนิยม” มันมีความหมายอยู่ 4 นัยยะด้วยกัน

1. ความเป็นผู้มีความรู้ มีทักษะในการที่จะประกอบวิชาชีพนั้นๆ
2. เป็นผู้ที่มี พันธกิจ ในอาชีพเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม คือสามารถที่จะเสียสละความสุขส่วนตนได้ เพื่อวิชาชีพ ที่มีเป้าหมายเพื่อสังคมส่วนรวม
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม ความมีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ในวิชาชีพ
4. ความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง

ดังนั้น คำว่า Professionalism มันจะไม่ได้เป็นแค่ “มืออาชีพ” (Professional) เพราะคำว่ามืออาชีพมันอาจจะแตกต่างจาก “มือสมัครเล่น” (Amateur) แต่ Professional มีความหมายแตกต่างจาก Professionalism คือ

Professional ก็คือ ทำเพื่อเป็นอาชีพ คนที่เป็น Professional นอกจากจะทำเพื่อเป็นอาชีพแล้ว จะมีความสามารถในระดับที่สูง แต่ในแง่ของศีลธรรม จรรยาบรรณ อาจจะไม่ได้นำความสำคัญเท่ากับความ เป็นวิชาชีพนิยม ฉะนั้นมีบางคนชอบใช้คำว่า “มืออาชีพ” ผมมองว่าความหมายมันแคบกว่า แต่ “วิชาชีพนิยม” ผมว่าใช้ได้มากกว่า ความเป็นนักวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ ในสมัยก่อน กับสมัยนี้ มันก็ต้องปรับเหมือนกัน อย่างนัยยะที่ผมพูดไปนั้น จะเปลี่ยนไปในการประกอบวิชาชีพในสมัยนี้ บางอย่างก็ไม่สามารถที่จะมีนัยยะเหล่านั้นได้อย่างสมบูรณ์ เช่นความเป็นอิสระ เมื่อก่อนจะมองว่า วิชาชีพ เป็นวิชาชีพที่เป็นอิสระ เป็นเจ้านายตัวเอง แต่ปัจจุบันในลักษณะของธุรกิจ มันทำให้ต้องอยู่ภายใต้องค์กร ฉะนั้น ความเป็นอิสระมันก็จะน้อยลง

อย่างที่เรานักหนังสือพิมพ์ปัจจุบัน ก็มักจะถูกควบคุมโดยนโยบายขององค์กร มาตราที่ 41 เขาก็คำนึงถึงตรงนี้เหมือนกัน พยายามที่จะคงความเป็นวิชาชีพที่แท้จริง ก็คือ เขาจะประกันเสรีภาพ และอิสระภาพของผู้ประกอบวิชาชีพ โดยผู้ที่มีอำนาจในทางธุรกิจ จะเข้ามาบังคับไม่ได้ ไม่ว่าจะป็นรัฐ หรือเอกชนก็ตาม แต่ในความเป็นจริง มันก็ไม่สามารถทำได้ 100% หรือสมบูรณ์ ก็ต้องคำนึง ว่าแม้จะมีข้อจำกัด แต่เป้าหมายใหญ่ของเราคือการที่เราจะต้องมี ความเป็นอิสระ หรือในเรื่องของ **ความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ** นั้น บางทีลักษณะของการทำวิชาชีพในปัจจุบัน มันก็อาจจะจะเป็นลักษณะที่เน้นความรู้ที่เป็นของคร่อมมากขึ้น นั่นก็คือว่าบางครั้งเนี่ย คุณจะไปมีความรู้ในวิชาชีพอย่างเดียวไม่ได้ คุณอาจจะต้องมีความรู้อื่นประกอบ ฉะนั้น คุณอาจจะมีความรู้หย่อนไปบ้างในความรู้ทางวิชาชีพนั้น แต่คุณก็จะไปชดเชยด้วยความรู้ในเรื่องอื่นที่จะนำมาประกอบวิชาชีพได้อย่างเช่น การเป็นนักข่าวเศรษฐกิจ คุณอาจจะอ่อนทางความรู้ทางด้านการวารสารศาสตร์ไปบ้าง แต่คุณก็มีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์มาชดเชย

หรือในเรื่องของ **พันธกิจ** หน้าที่ ก็อาจจะหย่อนได้ในแง่ที่ว่า ภาระของผู้ประกอบวิชาชีพในปัจจุบัน มันต้องรับผิดชอบต่อตัวเองมากขึ้น เพราะคุณไม่ได้อยู่กับคนเดียว แต่มีครอบครัว ดังนั้นการเสียสละก็อาจจะทำได้ไม่เต็มที่ แต่ว่าผมว่าสิ่งหนึ่งที่สามารถยึดมั่น และคงความเป็นวิชาชีพอยู่ได้ ก็คือ **“ความรับผิดชอบต่อ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีศีลธรรม คุณธรรม”** อันนี้คงจะเป็นลักษณะเดียวที่ยังคงอยู่ และก็มีมีความสำคัญ กับการเป็นนักวิชาชีพ ส่วนในเรื่องอื่นๆ นั้นก็คงหย่อนยานไปบ้างตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาวะทางด้านเศรษฐกิจ”

- กลุ่มนักวิชาชีพ-

□ สุทธิชัย หยุ่น: -

ภายหลังจากการศึกษาที่อัลสัสมัชัญญาณิษฐ์ สุทธิชัย หยุ่น เริ่มชีวิตการทำงานที่ฝ่ายโฆษณาของบริษัทดีทีแอสล์ม รวมทั้ง ศึกษาระดับปริญญาตรี อยู่ที่ภาควิชาหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมกับไปด้วย ในส่วนของงานด้านหนังสือพิมพ์นั้น เขาเริ่มต้นด้วยการเขียนบทความถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ในคอลัมน์ เล็ตเตอร์ทูเอดิเตอร์ แล้วก็ได้รับคัดเลือกลงตีพิมพ์อยู่บ่อยครั้ง โดยที่บรรณาธิการไม่ทราบมาก่อนว่าเขาเป็นเพียงเด็กหนุ่มธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้น

จนกระทั่งหนังสือพิมพ์เปิดรับสมัครงานในตำแหน่ง พนักงานพิสูจน์อักษร และ ชับเอดิเตอร์ ระบุคุณสมบัติปริญญาโท ประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี ที่เขาไม่มีติดตัว ดังนั้น เขาจึงตัดสินใจบุกไปที่บางกอกโพสต์ด้วยตัวเอง และด้วยความกล้าที่มี ทำให้เขาได้มีโอกาสพูดคุยกับบรรณาธิการ พร้อมแนะนำตัวเองว่าเป็นผู้ที่เขียนหนังสือถึงบรรณาธิการ และได้รับคัดเลือกให้ตีพิมพ์อยู่บ่อยครั้ง จนกระทั่ง บ.ก. ตัดสินใจให้ทดลองเขียนข่าวเป็นภาษาอังกฤษ และความกล้าหาญในครั้งนั้น ทำให้เขาก้าวสู่วงการนำหมึกอย่างเต็มตัวในวันนี้ หากความสำเร็จที่ได้รับ ก็ต้องแลกกับการลาออกจากมหาวิทยาลัย เนื่องจากเขาไม่สามารถย้ายเวลาเรียนจากภาคค่ำ มาเป็นภาคกลางวันได้

สุทธิชัย หยุ่น เริ่มต้นเขียนบทความด้วยนามปากกาว่า **กาแฟดำ** ลงที่สยามรัฐฉบับวันอาทิตย์ เขาทำงานอยู่โพสต์จนได้เป็นหัวหน้าข่าว ทำอยู่ได้ 3 ปี ก็เริ่มมีข้อขัดแย้งกับผู้จัดการเนื่องจากมุมมองที่ต่างกัน เมื่อโพสต์เตรียมจะซื้อหนังสือพิมพ์บางกอกเวิร์ลด์ เนื่องจากเขาเห็นว่ามันจะเป็นการผูกขาดความคิด-อุดมการณ์ เป็นผลร้ายต่อผู้อ่าน หากการต่อต้านของเขาก็ไม่สำเร็จ ความฝันจึงเริ่มเบี่ยงเบนมาสู่การทำหนังสือภาคภาษาอังกฤษ ที่มีคนไทยเป็นเจ้าของเสียเอง

ในที่สุด VOICE OF THE NATION จึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2514 ถือเป็นจุดเริ่มต้นตำนาน เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป มีคุณธรรมธัญ มหาเปารยะยะ, ม.ร.ว.สุนิดา กิติยากร และ สุทธิชัย หยุ่น เป็นผู้บุกเบิกคนสำคัญที่ร่วมสร้างตำนานมาด้วยกัน

การเดินทางบนเส้นทางหนังสือพิมพ์ของ สุทธิชัย หยุ่น เริ่มแกร่งกล้าขึ้นเรื่อยๆ จาก VOICE OF THE NATION ที่ลุ่มๆ ดอนๆ ทั้งจากการประสพภัยทางการเมือง ด้วยความไม่คุ้นในเชิงธุรกิจ กระทั่งเริ่มจับทางถูก เมื่อก้าวเข้ามาเป็น The Nation Review ระบบธุรกิจเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อความอยู่รอดของการทำหนังสือพิมพ์ จนในที่สุดก็เริ่มอยู่ตัว และมีกำไร พอที่จะเริ่มต้นทำหนังสือพิมพ์ภาษาไทยในเครือ **กรุงเทพธุรกิจ (2530)** เป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจรายวันฉบับแรกของประเทศไทย จากนั้น บริษัทจึงได้ก้าวขึ้นมาเป็นบริษัทมหาชนในตลาดหลักทรัพย์ในเวลาต่อมา และด้วยการเพิ่มทุนในปริมาณมหาศาล ทำให้ธุรกิจในเครือของเนชั่นเริ่มขยายปีกเข้าสู่ยุคธุรกิจการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ทั้งวิทยุ และโทรทัศน์ ทั้งเป็นผู้ร่วมสร้าง **สถานีโทรทัศน์ ITV** จนกระทั่งเกิดการขัดแย้งทางผลประโยชน์กับ บ.ชิน คอร์ปอเรชั่น ที่มีพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นเจ้าของคนใหม่ เมื่อปี 2543 จนต้องถอยออกมาตั้งหลักใหม่ และไปเริ่มต้น

อีกครั้งกับสถานีข่าวสังกัดเคเบิลทีวี Nation Channel (ช่อง 8) และในที่สุดเมื่อ วันที่ 4 มีนาคม 2545 กระทรวงกลาโหม ได้มีหนังสือถึงกรมการพลังงานทหาร ซึ่งเป็นเจ้าของคลื่นวิทยุ FM 90.5 เพื่อให้ถอดรายการของเครือข่ายเนชั่นทั้งหมด รวมทั้งแจ้งทางวาจาไปยังบริษัท สมาร์ทบอมบ์ ซึ่งเป็นคู่สัญญาว่า ไม่ต้องการให้ชื่อของเนชั่นออกทางรายการดังกล่าว

ในวันเดียวกันนั่นเอง ก็มีคำสั่งห้ามไม่ให้นายสุทธิชัย หยุ่น บรรณาธิการอำนวยการเครือข่ายเนชั่น นายเทพชัย หย่อง, นายสรยุทธ สุทัศนะจินดา, นายกนก รัชชวงศ์สกุล และนายกฤษณะ ไชยรัตน์ ดำเนินรายการเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข่าวทางการเมือง ซึ่งออกอากาศทางเคเบิลทีวี ยูยูซี ช่อง 8 ตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม เป็นต้นไป ทั้งนี้ รวมถึงการขอตรวจสุขภาพจิตที่ทรัพย์สินของสำนักงานป้องกัน และปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.) ที่กลายเป็นการจู่โจมประกายประเด้นตลกเถียงในเรื่องเสรีภาพ และจริยธรรมสื่อขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

สรุปจาก

- ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบุลย์ (เขียน), 3 ทศวรรษเนชั่น จากกลิ่นหมึกสู่ดิจิทัล, เนชั่น มัลติมีเดียกรุ๊ป มหาชน จำกัด, 2544,
- สุทธิชัย หยุ่น, คนบ้าข่าว, สำนักพิมพ์เนชั่น, 2543
- สุทธิชัย หยุ่น, หมาเฝ้าบ้าน, เนชั่น พับลิชชิ่งกรุ๊ป, 2537

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

สุทธิชัย หยุ่น มองเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์นั้นมึนเมาที่อันสูงที่สุดเป็นเหมือนกับ “หมาเฝ้าบ้าน” (Watchdog) โดย “หมาเฝ้าบ้านที่ดี” ในความคิดของเขานั้นนอกจากจะทำหน้าที่เฝ้าบ้าน หรือประเทศชาติ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้งแล้ว พวกเขาจะ “ต้องไม่เป็นเครื่องมือของใคร ต้องไม่โอนอ่อนผ่อนตามกระแส” ที่สำคัญ ในภาวะการณ์ปัจจุบัน ที่อุดมการณ์ และจริยธรรมวารสารศาสตร์บดพร่องอย่างหนัก “หมาเฝ้าบ้าน” ต้องสำเหนียกเป็นนิจสินว่า จะต้องถูกประณามว่าเป็น **หมาหัวเน่า** ของวงการ เพียงเพราะไม่เฝ้าหอนตามหมาตัวอื่นที่มีจำนวนมากกว่า เสียงดังกล่าว และมีอาการคึกคักกว่า”

“บ่อยครั้ง คนทำหนังสือพิมพ์ที่อ้างว่า บทบาทของตนสำคัญต่อสังคมเหลือคณานับ ก็ล้มไปว่า ในหลายโอกาสนั้น ตนกำลังถูกใช้เป็นเครื่องมือของคนบางกลุ่ม เพื่อจุดกระแสให้สอดคล้องกับความต้องการของเขา แต่คนข่าว และคนเขียนคอลัมน์ไม่น้อยก็หลงเชื่อไปตามคำบอของ **“ผู้หวังดี”** ว่า

หมาเฝ้าบ้านที่ดีต้องไม่เป็นเครื่องมือของใคร ต้องไม่โอนอ่อนผ่อนตามกระแส และต้องสำเหนียกเป็นนิจสินว่า จะต้องถูกประณามว่าเป็น **หมาหัวเน่า** ของวงการ เพียงเพราะไม่เฝ้าหอนตามหมาตัวอื่นที่มีจำนวนมากกว่า เสียงดังกล่าว และมีอาการคึกคักกว่า เขาบอกว่า คนหนังสือพิมพ์มีอำนาจ, บารมี และอิทธิพลเหลือหลาย จะทำอะไรเกิดก็ได้ จะทำอะไรสลายไปก็ได้”

ปฐมเหตุแห่งหมาเฝ้าบ้าน, หมาเฝ้าบ้าน, 2537

นอกจากนี้ เขายังเห็นว่า การที่หนังสือพิมพ์เริ่มกลายเป็นธุรกิจ มีการแบ่งสีแบ่งค่าย ก็เท่ากับเป็นการแบ่งแยกอุดมการณ์โดยปริยาย เท่ากับอุดมการณ์หลักแต่ดั้งเดิมของหนังสือพิมพ์เพื่อมวลชนนั้นก็ยิ่งต้องเสื่อมสภาพไปตามสถานการณ์

“เมื่อมีค่ายหนึ่งได้ก็ย่อมจะมีค่ายอื่นได้ ความถูกต้องเป็นธรรมก็สลายหายไป เมื่อมีการขีดเส้นแบ่งกันด้วยคำถามว่า **คุณอยู่ค่ายใด** เพราะนั่นย่อมหมายความว่า หนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ จะต้องถือเอาแนวของตนเป็นหลัก อะไรที่ผิดไปจากนั้น ถือว่า เป็นอริ มีโอกาสจะประสาธน์ความเข้าใจกันด้วยข้อเท็จจริง และความเห็นที่อาจจะแตกแยกกันได้”

สูงสุดไม่ยอมคืนสู่สามัญ, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.34

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

ในทฤษฎีของ สุทธิชัย หยุ่น **เสรีภาพของหนังสือพิมพ์** นั้น ก็คือ **เสรีภาพของประชาชน** ในการรับรู้ข่าวสารได้อย่างเสรี โดยปราศจากการคุกคามจากอำนาจอริปไตยใดๆ อาทิ อำนาจเผด็จการ อำนาจทุน หรืออื่นๆ แต่มิใช่เป็นเสรีภาพของตัวนักหนังสือพิมพ์เองที่จะสามารถจะทำอะไรได้ตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงหลักการเพื่อประชาชน

“ขออย่าอีกเป็นครั้งที่หนึ่งพันห้าร้อยเจ็ดสิบแปดว่า การกล่าวพาดพิงถึง “เสรีภาพข่าวสาร” นั้นมิได้หมายถึงคนทำหนังสือพิมพ์ หรือผู้ทำงานด้านสื่อมวลชนอย่างที่บางคนอาจจะพยายามตีความให้ออกนอกเรื่องนอกราวไป แต่ **เสรีภาพแห่งข่าวสาร** อันแท้จริงที่เป็นประเด็นในกรณีนี้คือ สิทธิของประชาชน ทุกผู้ทุกนามต้องเรียกร้องให้รัฐบาลยื่นมอบการรับรองอย่างถาวร ต่อแต่นี้ไปจะไม่มีเผด็จการ หรือผู้บ้าอำนาจ และนักการเมืองเห็นแก่ตัว.....

เสรีภาพแห่งข่าวสารสำหรับประชาชน คือ การเปิดแนวกว้างให้ได้รับข้อมูลจากทุกแหล่งอย่างคล่องแคล่ว ซึ่งมีใช้ของทางราชการเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเปิดให้สื่อมวลชนของรัฐเป็นสื่อของประชาชนอย่างแท้จริง หัวใจของประชาธิปไตย คือ การเปิดให้ประชาชน **มีทางเลือก** ข่าวสาร มิใช่ถูกบังคับ ผลักไสให้ต้องดูต้องฟัง หรือต้องอ่านเฉพาะที่ผู้มีอำนาจบังคับให้ต้องเป็นไป จะด้วยทางตรงแบบเดียวกับเผด็จการแต่ก่อนเก่า หรือทางอ้อมที่ซ่อนเร้น และแอบแฝงอยู่ในคราบของประชาธิปไตยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน”

“เสรีภาพข่าวสาร มาจากความบังเอิญไม่ได้”, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น. 61-63

ซึ่ง การเปิดเผยข้อมูล ที่ถือเป็นกลไกสำคัญของ **สิทธิการรับรู้ข่าวสาร** ของประชาชน ตามระบอบประชาธิปไตยนั้น จะไม่สามารถทำได้ก็เพียงเหตุผลประการเดียว นั่นคือ **ความรับผิดชอบ** ในกรณีที่ข้อมูลใดๆ อาจจะทำให้เกิดการไร้เสถียรภาพต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่ง “รัฐ” ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึง “รัฐบาล” หากหมายถึง “ประเทศชาติ” และ “ประชาชน” เท่านั้น

“พื้นฐานแห่ง **สิทธิการรับรู้ข่าวสาร** หรือที่เรียกกันเป็นภาษาสากลว่า *Freedom of Information* นั้น จะต้องเน้นที่ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้จากการต่อยอดความสำคัญของการ **“ต้องเปิดเผย”** ข้อมูลทางการต่อคนทั่วไปในทุกๆ ด้าน เพื่อการดำรงตนร่วมกันอย่างเท่าเทียมในสังคมที่เคารพในสิทธิของกันและกัน

ข้อยกเว้นแห่งการเปิดเผยข้อมูลนั้น จะมีก็เพียงเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐในความหมายที่แท้จริง นั่นคือรัฐอันหมายถึงความเป็นชาติเท่านั้น มิใช่ครอบไปถึงรัฐบาล หรือกลุ่มบุคคลที่บังเอิญเข้ามามีอำนาจปกครองบ้านเมือง และอ้างสิทธิทางการเมืองของตนไม่ยอมเปิดเผยข่าวสารข้อมูลบางประการเพื่อความอยู่รอดของตน และสกัดกั้นฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น.....”

คุณมี “สิทธิที่จะรู้” แค่ไหน?, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.110-1

สุทธิชัย หยุ่น เปรียบเทียบหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ว่าเปรียบเหมือน “หมาเฝ้าบ้าน” ซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วย**ความรับผิดชอบ** ระวังระไว ให้กับเจ้าของบ้าน ซึ่งในที่นี้ก็คือ “ประชาชน” ไม่ใช่ทำหน้าที่เฝ้าบ้านให้กับใครคนใดคนหนึ่งแต่เพียงคนเดียว

“หมาเฝ้าบ้านที่ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อ **เจ้าของบ้าน** อย่างสัตย์ซื่อ จะไม่วิ่งเต้นกับนักธุรกิจคนหนึ่งด้วยเหตุผลที่ว่า **“เขาเป็นเพื่อนสนิทของผม ผมจะยอมให้เรื่องร้ายแรงเกิดกับเพื่อนผมไม่ได้”**

ใครจะดูหมาเฝ้าบ้าน, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.5

หากด้วยความที่ในปัจจุบันนี้ การเรียกร้องถึง**สิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์**เริ่มมีมากมายขึ้น ขณะที่คนทำหนังสือพิมพ์กลับมีแนวโน้มที่จะมีความบกพร่องทางจริยธรรม และการปฏิบัติวิชาชีพสูงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการนำเสนอข่าว **ความรับผิดชอบในฐานะคนทำสื่อ** การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และ ฯลฯ ทำให้เขารู้สึกมีความเป็นห่วงใยในสถานการณ์การเรียกร้องเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันเป็นอย่างสูง

“ถ้าสื่อมวลชนตั้งตัวเป็น **สุนัขเฝ้าบ้าน** ให้แก่ประชาชน คำถามที่กำลังปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้นทุกวัน ก็คือ ใครจะเป็นคนคอยควบคุมสุนัขเฝ้าบ้านตัวนี้ให้ทำหน้าที่อยู่ในกรอบของความถูกต้อง

ใครจะดูแลว่าสุนัขตัวนี้ทำหน้าที่อย่าง **รับผิดชอบ** เท่าเมื่อควรจะเห่าเจี๊ยบเมื่อควรเจี๊ยบ และไม่เห่าหอนเปล่าๆ ปลื้ๆ เห็นลมโชยใบไม้ไหว ก็เห่าโฮ้งๆ ดั่งลั่นไปทั่วหมู่บ้าน โดยไม่ได้ตรวจสอบก่อนว่าเสียงที่ได้ยินนั้นเป็นพายุใหญ่ๆ หรือลมพายุธรรมดา

สุนัขเฝ้าบ้านที่ดีย่อมเป็นประโยชน์มหาศาล แต่หมาขี้เรื้อนที่อ้างตัวอาสาเป็นสุนัขเห่าหอนเสียงประหลาด และเห่าตามอารมณ์ตัวเอง โดยไม่สำรวจตรวจสอบสภาวะแวดล้อมให้ชัดเจน ถูกต้องเสียก่อน ก็เป็นอันตรายใหญ่หลวงได้เช่นกัน

สุนัขเฝ้าบ้านบางตัว ก็เกิดอาการเย่อหยิ่งจองหองหลังจากได้เฝ้าบ้านอยู่พักหนึ่ง สำคัญตัวผิดคิดว่าเป็นเจ้าของบ้านเสียเอง แผลออๆ ก็ย้ายตัวเองเข้าไปอยู่ในบ้าน เห่าไล่เจ้าของบ้านให้ออกมาข้างนอก

ต้องการจะเป็นเจ้าของเองเสียฉิบ อีกบางตัวก็อยากจะปรับฐานะตัวเอง จากหมาเฝ้าบ้านธรรมดาเป็น **หมามีฐานะันดร** เท้าหอนด้วยส้อมเสียดูสูง ฟังเหมือนกับรู้อะไรดีกว่าเจ้าของบ้าน ไม่ช้าไม่นาน แทนที่หมาตัวนั้นเห่าคนแปลกหน้า หรือขโมยขโจรที่คุกคามเจ้าของบ้าน ก็กลับกลายเป็นเห่า ชูตะคอกใส่เจ้าของบ้านเสียเอง

เรื่องหมาๆ ที่เขียนมาวันนี้ มาจากความกังวลว่า เสียงเรียกร้องเสรีภาพข่าวสาร จากนักหนังสือพิมพ์ที่มีความรับผิดชอบนั้น อาจถูกมองในแง่ลบ เพราะความประพฤติกของคนบางคน ที่อ้างตัวเองเป็นสื่อมวลชนอย่างน่ารังเกียจ”

ใครจะดูหมาเฝ้าบ้าน, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.3-4

โดยประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น เขาเห็นว่า แม้นักหนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพในการนำเสนอเรื่องราว โดยอ้างเสรีภาพหนังสือพิมพ์ สิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน แต่ในบางกรณีนั้น สื่อก็ควรมีขอบเขตในการนำเสนอ แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายบังคับเอาไว้ ก็ต้องใช้สามัญสำนึกพิจารณาได้เอง

“สื่อมวลชนอาจไม่รายงานเรื่องบางเรื่องด้วยความเกรงใจ หรือเพราะยอมรับว่า เป็นเรื่อง **ส่วนตัว** ของคนที่ไม่ได้ทำเรื่องส่วนตัวให้เป็นเรื่องส่วนตัวจริงๆ แต่เสียงซุบซิบนินทาครหานั้น กระจายตัวไปในวงกว้างด้วยการพูดจากปากต่อปาก ซึ่งมีผลเสียยิ่งกว่ารายงานอย่างเปิดเผย พูดจากันอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องเป็นราว.....ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็แปลว่า สังคมนี้อวดอย่าง ทำอีกอย่าง หรือคนที่ เป็น **คนของประชาชน** ต้องการมาตรฐานสองระดับ ซึ่งไปๆ มาๆ ก็จะกลับกลายเป็นมาตรฐานเดียวเท่านั้น คือ ไม่มีมาตรฐาน

สิทธิส่วนบุคคล ความจริงต้องถูกกำหนดด้วยตัวบุคคลนั่นเอง ที่จะตัดสินว่า บทบาทของตัวเองเป็นอย่างไร ถ้าไม่ก้าวเข้าไปในจุดที่ประชาชนจะมอง จะถาม จะตรวจสอบ ก็คงรักษา “สิทธิ” ของตนเองไว้ได้ ค่อนข้างจะได้ผล

สื่อมวลชนที่จะจ้วงจาบละลาบละล้วงเรื่อง **ส่วนตัว** ของบุคคลอื่น ย่อมรู้ดีว่า เส้นที่ขีดไว้ในสังคมนี้อยู่ตรงไหน แม้ว่ากฎหมายไทยจะไม่ได้บังคับชัดเจน ซึ่งก็เป็นสัญญาณสะท้อนว่า สังคมไทยยังไม่รู้ว่าเส้นความพอดีนี้อยู่ตรงไหน.....”

คนของประชาชน กับสิทธิส่วนตัว, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.9-10

□ ความจริง และ ความถูกต้อง

การทำความจริงให้ปรากฏ ยังคงถือเป็นหลักการขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ โดย สุทธิชัย หยุ่น มองเห็นว่า ลัทธิการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างเสรี ด้วยความรู้สึกรู้สึก อย่างไม่ต้องมีหลักฐาน หรือข้อเท็จจริงมาอ้างอิง อย่างสมัยอดีตนั้น ควรจะหมดสิ้นไป เนื่องจากในสมัยปัจจุบันผู้บริโภคสื่อสามารถแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง ได้หลากหลายทิศทาง ไม่ใช่เพียงหนทางเดียวอย่างเมื่อครั้งอดีต และหากนักหนังสือพิมพ์ยังคงดำรงตนเป็นนักวิพากษ์วิจารณ์ที่ไร้จริยธรรม ขาดความรับผิดชอบต่อข้อเท็จจริงยืนยัน ในที่สุดนักหนังสือพิมพ์ หรือหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ก็จะต้องหมดความน่าเชื่อถือในที่สุด

“นักข่าว นักเขียน และโดยเฉพาะ คอลัมนิสต์นั้น มีอะไรมีคุณค่าในบทบาทของตน เพื่อรับใช้สังคมก็ตรงที่ พยายามทำความเข้าใจให้ปรากฏ หากปราศจาก **ความน่าเชื่อถือ** และ **จริยธรรม** แล้ว นักหนังสือพิมพ์ก็หมดสิทธิอ้างความเป็นผู้อาสาถ่ายทอดข่าวสาร และความเห็นของสาธารณชน

ตรงนี้กระมัง ที่เป็นเหตุแห่งความหงุดหงิดของคนจำนวนไม่น้อยในสังคมไทยวันนี้ (วันที่คนประเทศนี้ไม่จำเป็นต้องมีใครมาบอกว่าต้องคิดอย่างไร เพราะบ่อยครั้งที่มีข่าวสารข้อมูลมากกว่าคนทำหนังสือพิมพ์ด้วยซ้ำไป) ที่กำลังตั้งคำถามว่า คอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์ มีสิทธิอะไรสำแดงโวหารแสดง ความเก่งกาจในทุกเรื่อง วิจัยใครต่อใครคนอื่นในสังคม ด้วยความรู้สึกมากกว่าความพยายามสืบเสาะแสวงหาข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริงในสังคมยิ่งห่างาย ตรวจสอบได้ด้วยแหล่งข่าวอื่นๆ สะดวกมากขึ้นเท่าไร คนอ่านก็ยิ่งจะจับผิด และพิพากษาคุณภาพของคนเขียนบทความเห็นให้กับประชาชนคนอื่นมากขึ้นเท่านั้น

สมัยหนึ่งนานมาแล้ว คอลัมนิสต์ในหนังสือพิมพ์บ้านเราสามารถจะกำหนดทิศทางการเมืองด้วยการแสดงความคิดเห็นความอ่านที่ตรวจสอบได้ยากว่ามีแหล่งที่มาอย่างไร.....

เขาเหล่านี้มีความถ่อมตนเพียงพอที่จะรับรู้หรือไม่ว่า หนังสือพิมพ์ มิได้เป็นผู้ก่อกำข่าวสารข้อมูล แต่เพียงผู้เดียวอีกต่อไปแล้ว สื่อต่างๆ ทั่วโลก และความเปิดกว้างของสังคมข่าวสารปัจจุบัน หมายความว่า คนที่มีอาชีพขีตเขียน แสดงความเห็นนั้น จะต้อง **รับใช้** คนอ่านแทนที่จะ **สอนสั่ง** ประชาชนว่าเขาควรจะต้องคิดอย่างไร.....”

ความถูกต้องกับความถ่อมตน, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.3-4

ต่อข้อกล่าวหาว่า นักหนังสือพิมพ์มักจะนิยม **เสียมให้ผู้ใหญ่**ในสังคมชนกัน เพื่อจะได้มีข่าวรายงานนั้น เขามองเห็นว่า การรายงานข่าวในเชิงความขัดแย้งเช่นนี้ เป็นผลมาจากความพยายามในการรายงานข้อเท็จจริงออกมาอย่าง **ถูกต้อง** และเป็น **ความจริง** ให้มากที่สุดตาม **ภาพที่ควรจะเป็น** เท่านั้น ส่วนที่จะเป็น **ภาพที่บิดเบี้ยว** จากความขัดแย้งหรือไม่นั้น เป็นผลมาจากการให้ข่าวที่ไม่ตรงกันของฝ่ายรัฐบาล หรือผู้มีอำนาจต่างหาก ไม่ใช่ความผิดของผู้อื่นใดเลย

“.....แต่ถ้อยคำนี้ไม่ตรงกัน หนังสือพิมพ์จะทำอย่างไร?

หนังสือพิมพ์ที่รับผิดชอบจะทำได้ดีที่สุดก็เพียงการเรียบเรียงให้คนอ่านทั่วไปได้รับทราบว่า ผู้ใหญ่สองหน่วยงานนี้พูดไม่เหมือนกันอย่างไร พูดในสถานการณ์เช่นไร ใครเป็นคนเริ่มพูดก่อน หรือเป็นการตอบคำถามของนักข่าว เข้าพูดอย่างไร อีกสามสี่ชั่วโมงต่อมาพูดเรื่องกันนี้ว่าอย่างไร

ผู้วิจารณ์บทบาทสื่อมวลชนบางคนอาจจะบอกว่าการ **เสียมให้ผู้ใหญ่**ชนกัน หรือ **ทำให้ความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่อกลายเป็นเรื่องใหญ่โตเกินความจำเป็น**

แต่นักหนังสือพิมพ์ถือว่าการทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนภาพที่แท้จริง คือภารกิจหลัก หากภาพนั้นไม่สวยงาม บุคเบี้ยว เลี้ยวลด นักหนังสือพิมพ์เองไม่มีสิทธิถืออำนาจไปทำให้ภาพนั้นกลายเป็น **ภาพที่ควรจะเป็น** หากไม่แล้วจะเป็นการบิดเบือนความจริง.....

ความสับสน และภาพแห่งความขัดแย้ง ที่สื่อมวลชนเสนอในหลายกรณีนั้นเป็นภาพจริง เป็นความขัดแย้งธรรมดาแห่งสังคมที่กำลังแสวงหาความพอดี หรือแนวทางแห่งการแย่งชิงแนวอย่างดุเดือด เลือดปล่านของแนวทางต่างกันในสังคม.....ประวัติศาสตร์สื่อมวลชนของโลก ได้บันทึกเอาไว้บ่อยครั้งพอที่ยืนยันได้ว่า **ผู้สังสาร** นั้นเองคือ ผู้รับเคราะห์จากเหตุร้ายเสมอ ทั้งที่หน้าที่ที่เป็นเพียงการบอกกล่าวเล่าเหตุการณ์ความเป็นจริงเท่านั้น.....

เชื่อไหมว่า นักหนังสือพิมพ์ที่ยึดมั่นทำหน้าที่รายงานข่าว อย่างตรงไปตรงมาในประเทศไทยนั้น ถูกสังคาม และผู้มีอำนาจกระหน่ำลงโทษหนักหน่วงมามากต่อมาก เพราะยืนยันว่าความจริงก็คือความจริงที่ต้องรายงาน โดยยึดมั่นว่าข่าวนั้นจะร้ายหรือดีในสายตาของใคร ล้วนเป็นข่าวที่ต้องเสนออย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำ แต่นักหนังสือพิมพ์ไร้คุณภาพ รายงานข่าวที่ **คนอยากฟังอยากอ่าน หรือ เอาหน้าผู้มีอำนาจเอาใจประชาชน** นั้นกลับเป็นผู้ที่ **ได้ดิบได้ดี** ในสังคมนี้อย่าง (ไม่) น่าพิศวง”

เคราะห์กรรมของ “คนสังสาร”, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.83-5

และ

“เท่าที่ผมทราบนั้น นักหนังสือพิมพ์ชั่ว มักจะคบนักการเมืองเลว ยังไม่เคยเห็นนักการเมืองดี มีอุดมการณ์ยอม **สยบ** ต่อนักหนังสือพิมพ์ และก็ไม่เคยเห็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีหลักการ ทำหน้าที่ตามจรรยาบรรณให้นักการเมืองชั่วร้ายทรยศประชาชน พูดจาโกหกต่อแหลไปเรื่อยๆ โดยไม่ชักใช้โล่เสียงให้กระจ่างแจ้ง”

หนังสือพิมพ์เลว นักการเมืองชั่ว, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.46

□ ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม

สุทธิชัย หยุ่น เห็นว่าสถานการณ์ **ความเป็นกลาง** และ **ความยุติธรรม** ของการเสนอข่าวสารหรือวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ ในสังคมข่าวสารเช่นในปัจจุบัน เริ่มมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีสื่อต่างๆ ปรากฏให้ประชาชนได้แสวงหาข้อเท็จจริงในมุมมองต่างๆ ได้อย่างมากมาย ซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านั้น จะนำประชาชนไปสู่การตัดสินใจ หรือพิจารณาวิเคราะห์ความจริง หรือเหตุการณ์ใดๆ ได้เอง โดยที่ไม่ต้องการการชี้นำจากบุคคลบางกลุ่ม ที่อาจไม่เป็นกลาง หรือมีอคติที่แอบแฝงผลประโยชน์ในเรื่องใดๆ อีกต่อไป

“เสียงบ่นพึมพำของคนอ่านว่า คนเขียนคอลัมน์หนังสือพิมพ์กำลังใช้สิทธิเสรีภาพของตน จาบจ้วงล่วงเกินขอบเขตแห่งเหตุผลกระทำตนเป็นเกจอาจารย์สั่งสอนคนทั่วประเทศด้วยความรู้สึกนึกคิด ที่อาจจะไม่เป็นกลาง ไม่เป็นธรรม และมีอคติ นั้น กำลังดีขึ้นเรื่อยๆ

เพราะสังคมไทยได้ก้าวมาสู่จุดที่ใครจะทำตัวเป็นคนเก่งกาจกว่าคนอื่นในทุกเรื่อง ชีวีกราดไปทั่วทิศ ประกาศศักดิ์แห่งความเป็น **สื่อมวลชน** ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว เพราะสื่อมวลชนก็ไม่ต่างอะไรกับสถาบันอื่น ที่ประชาชนจำนวนไม่น้อยกำลังร่ำหา วิธีการตรวจสอบ ว่ามีอะไรลับลมคมnyiที่ยังแอบแฝง และยังไม่มีส่วนเชื่อมโยงกับประชาชนหรือไม่

หนังสือพิมพ์ย่อมรู้ดีกว่าใครว่า เมื่อสังคมก้าวถึงจังหวะหนึ่งคนอ่านเป็นคนกำหนดว่า ต้องการคุณภาพสื่อมวลชนประเภทใด และเมื่อถึงจุดนั้นคนในวงการนี้ต้องสำเหนียกว่า ความโอหังที่เหมาว่าตนเองมีข่าวสารข้อมูล และแนวคิดวิเคราะห์เก่งกาจกว่าใครนั้นหมดสมัยเสียแล้ว.....”

ความถูกต้องกับความถ่อมตน, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.23

และ

“นักหนังสือพิมพ์บางคนสร้างบารมีให้กับตนเอง ด้วยการประกาศอย่างชัดเจนว่า คนนั้นคนนี้ ต้องอยู่ในอำนาจ และคนนั้นต้องหลุดออกไป.....แนวทางนี้ น่าจะไม่ใช่นักหนังสือพิมพ์วิชาชีพที่เข้าใจกันทั่วไป เพราะเสรีภาพแห่งข่าวสารนั้น ประชาชนเป็นผู้มอบให้คนทำหน้าที่นี้ เพื่อพยายามอย่างเต็มที่ในอันที่จะเสนอข่าวสารรอบด้านอย่างเป็นกลาง และเป็นธรรม โดยไม่มีอคติส่วนตัวเข้าไปพัวพันด้วย

ประชาชนมิได้มอบเสรีภาพแห่งข่าวสารให้คนทำหนังสือพิมพ์ตั้งตนเป็น **ผู้บงการ** ความคิดของคนอ่านให้เดินในกรอบใดกรอบหนึ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา **เพราะนั่นเป็นสิทธิส่วนบุคคลของชาวบ้านที่จะคิด และตัดสินใจเอง.....**

คนอ่านเริ่มเรียกร้องสิทธิแห่งการไม่ถูกบังคับยึดเยียดความเห็นของคนเพียงกลุ่มเดียวให้เป็นที่น่านำราคาญ โดยเฉพาะจากคนที่มิผลประโยชน์ซ่อนเงื่อนอยู่เบื้องหลังของคนทีอวดอ้างว่า เป็นนักหนังสือพิมพ์ปัญญาชน คนรอบรู้ คนนำความคิดของคนอื่น .....

สูงสุดไม่ยอมคืนสู่สามัญ, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.34-5

□ วิชาชีพนิยม

ความเป็นนักวิชาชีพในมุมมองของสุทธิชัย หยุ่น นั้น ได้ก่อเป็นรูปเป็นร่างขึ้นด้วยประสบการณ์การทำงาน มาตั้งแต่สมัยเข้ามาทำงานในวงการหนังสือพิมพ์ใหม่ๆ เมื่อ 30 กว่าปีก่อน ในทัศนะของเขานั้นยุคนั้น เต็มไปด้วยไฟที่จะทำงานให้กับสังคม อย่างที่ไม่มีอามิสสินจ้างใดๆ มาฉีกอุดมการณ์ และจริยธรรมในการทำหนังสือพิมพ์ของเขาไปได้

“สามสิบปีก่อน ผมยังอ่อนด้วยวัย เบบางทางปัญญา มีเพียงความกระตือรือร้น เชื้อมันอย่างไรเพียงสาวว่า การได้เข้ามาทำงานหนังสือพิมพ์เป็นหนทางของคนหนุ่มสาวที่ต้องการสร้างสังคมให้ดีขึ้น เราตกลงกันว่า จะไม่ยอมรับของขวัญจากแหล่งข่าว จะไม่ยอมไปนั่งเล่นไพน้กการเมือง จะไม่เออออห่อหมกกับนักธุรกิจทีให้ความสะดวกเป็นพิเศษเพียงเพราะเรามีอาชีพด้านข่าว และจะไม่ยอมไหว้ผู้ใหญ่ในวงการนี้ทีไม่ควรแก่การเคารพ

ช่วงนั้น เรายังไม่รู้ว่ มีการเสนออามิสในรูปแบบพิศดารต่างๆ เช่นการเสนอหุ้นราคาพาร์, การรับจ้างเขียนข่าว การรับเงินทำประชาสัมพันธ์ เราารู้สึกว่า หากเราสามารถทำนายว่า รูปแบบการให้สินบนพัฒนามากว้างไกล และลุ่มลึกเช่นนี้ เราสาบานว่าจะหลีกเลี่ยงสุดชีวิต ถ้าอาชีพหนังสือพิมพ์โดยสุจริต ไม่สามารถทำให้อยู่ได้ด้วยศักดิ์ศรี เราก็ควรย้ายตัวเองไปทำอาชีพอื่น ไม่ควรเอาคราบของหนังสือพิมพ์รีดไถประชาชน.....”

ฤาคนข่าวรุ่นผมล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง, หมาเฝ้าบ้าน, 2537, น.71-4

ต่อมาจนถึงปัจจุบัน เขาก็ยังคงยืนยันในหลักการเดิมกับเมื่อ 30 ปี ก่อน หากแต่หนักแน่น และมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น **คนทำข่าวอาชีพ** ในมุมมองของเขา จะต้องมี **จริยธรรม** พร้อมจะรับใช้ความต้องการของสังคม ไม่กลัวเกรงต่อขวากหนาม พร้อมจะเรียนรู้ และปรับปรุงตนเองอย่างถ่อมตน และมุ่งมั่น เพื่อสร้างพื้นฐานทางสติ และปัญญาของคนไทยอีกนานเท่านาน

“.....เป้าหมายแห่งวิชาชีพนั้น จะต้องตั้งเอาไว้สูงเสมอ เพราะเราตั้งเอาไว้ต่ำมาตลอดในวงการสื่อ นี่แหละความก้าวหน้าและการสร้างคนรุ่นใหม่เพื่อยกความสำนึก และปรับมาตรฐานจึงไม่ไปถึงระดับที่ประชาชนผู้บริโภคข่าวควรจะได้

.....ไม่ได้คิดว่าคนทำไอทีฉลาดกว่า หรือเก่งกว่า แต่พยายามทำหน้าที่รับใช้ และตอบสนองความต้องการข่าวสารของประชาชนอย่างถ่อมตัว **ถือว่าความน่าเชื่อถือต้องมาจากการทำงานหนัก และสัตย์ซื่อต่ออุดมการณ์.....**

จากวันแรกที่ ไอทีวี ออกอากาศ ถือว่าเป็นการเปิดฉากยุคใหม่ของวงการ “ข่าวทีวี” ที่เปิดกว้าง, ได้มาตรฐาน เคารพคนดู ทำหายค่านิยมเก่าของรัฐ และคนทำสื่ออย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เป็นความหวังของผมว่า คนทำข่าวที่มีจริยธรรม มีความเป็นนักวิชาชีพที่พร้อมจะรับใช้ความต้องการของสังคม จะไม่กลัวเกรงที่จะฟันฝ่าขวากหนามทุกๆ ด้าน พร้อมจะเรียนรู้ และปรับปรุงตนเองอย่างถ่อมตน และมุ่งมั่นตลอดไป จะเป็นกำลังอันสำคัญ ในการบุกเบิกน่านฟ้าใหม่แห่งข่าวสาร และสาระเพื่อการสร้างพื้นฐานทางสติ และปัญญาของคนไทยอีกนานเท่านาน.....”.

ข่าว คือจิ้งหะเต็นของสังคม, คนบ้าข่าว, 2543, น.9-18

จากประสบการณ์ของเขาที่ผ่านมา ทำให้เขาเชื่อมั่นว่านักวิชาชีพที่ดีนั้น จะต้องยึดหลักจริยธรรมอย่างแน่นหนา อย่างที่ตัวเอง และกองบรรณาธิการของเดอะเนชั่น และกรุงเทพธุรกิจ ยึดถือมากกว่า 15 ปี ซึ่งในที่สุดก็มีการกำหนดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร (จรรยาบรรณ) ที่ในแต่ละข้อล้วนแต่ควบคุมไม่ให้หนังสือพิมพ์ต้องมีสวนเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือพัวพันกับสถานการณ์ใดๆ อันจะทำให้การปฏิบัติวิชาชีพ และจริยธรรมต้องบกพร่องลงไปได้

“พอดีกองบรรณาธิการของ เดอะเนชั่น และกรุงเทพธุรกิจ กำลังประชุมเพื่อเขียนรายละเอียดแห่งจริยธรรมให้ทันสมัย โดยอาศัยพื้นฐานของกติกาภายในกองบรรณาธิการของเราได้ยึดมาอย่างน้อยก็ 15 ปี ที่ผ่านมามาอย่างนี้

1. ห้ามนักข่าว ช่างภาพ และบรรณาธิการ ทุกฝ่ายไปร่วมงาน “ขอบคุณหนังสือพิมพ์” และงานสังสรรค์ที่ โรงแรม ห้างร้าน บริษัท หรือหน่วยราชการใดๆ หรือนักการเมืองทั้งในฐานะพรรค หรือบุคคลจัดขึ้น ...กรณียกเว้นเพื่อไปหาข่าว หรือถ่ายภาพ ในงานเช่นนี้ให้ได้รับอนุญาตจากบรรณาธิการแต่ละฝ่าย อย่างชัดเจนทุกครั้งไป
2. ห้ามคนของกองบรรณาธิการใช้สิทธิในฐานะสื่อมวลชน.....ขอสิทธิพิเศษในลักษณะลดราคา หรือ การปฏิบัติพิเศษใดๆ.....
3. ห้ามคนกองบรรณาธิการรับสิ่งตอบแทนต่างๆ ของแหล่งข่าว ไม่ว่าจะมาในรูปแบบ **ของขาว หรือวัตถุ หรือการพาไปเที่ยวบันเทิง**.....กรณียกเว้นในช่วงปีใหม่ หรือวันเฉลิมฉลอง ที่มีเจ้าหน้าที่ จากโรงแรม ห้างร้านบริษัท.....จะนำไดอารี่ หรือสิ่งต่างๆ มาให้ทางกองบรรณาธิการจะอนุญาตให้ รับแต่เฉพาะไดอารี่ ที่มีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหน่วยงานนั้น เพื่อประโยชน์ในการทำงานเท่านั้น
4. ห้ามคนกองบรรณาธิการรับเชิญไปเดินทาง ไม่ว่าจะในประเทศ หรือต่างประเทศเป็นการส่วนตัว จาก แหล่งข่าว บริษัท ห้างร้าน หรือหน่วยงานราชการ.....
5. ห้ามคนกองบรรณาธิการรับปากกับแหล่งข่าวว่าจะลงข่าว หรือรูปแน่นอนในลักษณะใด หรือวันใด หรือจะตีพิมพ์หรือไม่
6. ห้ามคนในกองบรรณาธิการไปมีส่วนในธุรกิจ หรือกิจกรรมทางการเมือง.....การอภิปรายในที่ สาธารณะในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตจากบรรณาธิการแต่ละฝ่ายทุก ครั้งไป

ผมมาเปิดเผยกฎกติกาว่าด้วยจริยธรรมภายในของเราเองให้ได้ทราบทั่วกัน เพราะเรื่องอย่าง นี้จะต้องทำอย่างโปร่งใส และขณะที่สภากาหนดหนังสือพิมพ์กำลังสร้างความเข้มข้นให้กับ “สมบัติผู้ดี” ของ คนทำสื่อ คนในกองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ก็กำลังเขียนรายละเอียดวิถีปฏิบัติในชีวิต ประจำวันของนักข่าว และทุกคนในกองบรรณาธิการ เพื่อเป็นการยืนยันกับท่านผู้อ่านว่า เราถือความไว้ วางใจที่ท่านมอบให้กับเรา เป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดแห่งวิชาชีพนี้.....

ผิดจากนี้, ไม่ใช่เรา, คนบ้าข่าว, 2543, น.1-3

□ เทพชัย หย่อง :-

เทพชัย หย่อง เกิดเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2498 ที่อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้รับการ ศึกษาชั้นสูงสุดที่ โรงเรียนอัสสัมชัญพาณิชย์ กรุงเทพฯ จากนั้นจึงเริ่มต้นการทำงานเป็นพนักงาน ที่บริษัท บอร์เนียว จำกัด ก่อนที่จะหันเหมาจ้างงานด้านการหนังสือพิมพ์อย่างเต็มตัวจนปัจจุบัน

ในด้านงานหนังสือพิมพ์นั้น เทพชัย หย่อง เริ่มต้นงานที่หนังสือพิมพ์ The Nation เมื่อปี 2519 เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ซึ่ง The Nation นี้เอง ถือเป็นสถานที่แรกที่ส่งสอนวิชาการด้านวารสาร

ศาสตร์ให้กับเขาโดยตรง แรกสุดเขาได้รับผิดชอบในหน้าที่พนักงานพิสูจน์อักษร ก่อนจะขึ้นมาเป็นนักข่าวรับผิดชอบทางด้านข่าวการเมือง และข่าวทั่วไป และเมื่อประมาณปี 2522 ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดูแลข่าวต่างประเทศ โดยเน้นในอาเซียน และอินโดจีน ได้มีโอกาสเดินทางไปยังประเทศต่างๆ ในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อรายงานข่าว

และในปี 2532 เขาก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์เดอะ เนชั่น จากนั้นเมื่อเดอะเนชั่น เริ่มขยายฐานไปยังสื่อประเภทอื่นๆ อาทิ วิทยุ และ โทรทัศน์ เทพชัย หย่อง ก็ได้รับหน้าที่ในช่วงปี 2535-2537 เป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ในรายการ Face The Nation ซึ่งเป็นรายการข่าว และสัมภาษณ์ภาษาอังกฤษ ทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. และ รายการ Asian Business News ซึ่งเป็นรายการข่าวเศรษฐกิจทางช่อง 5 กองทัพบก ในช่วงเวลาเดียวกัน เขายังได้ทำหน้าที่สัมภาษณ์ในรายการวิทยุของเดอะเนชั่น ทาง FM 97.5 ต่อมา ในปี 2538 ได้รับตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี จากนั้น ในเดือนพฤศจิกายน 2543 จึงก้าวขึ้นมาสู่ตำแหน่งบรรณาธิการในเครือเดอะเนชั่น และหนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก

ตลอดเวลาที่ผ่านมา การทำงานอย่างหนัก และประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ เทพชัย หย่อง มีความรู้ความสามารถในเชิงการวารสารศาสตร์ไม่ด้อยไปกว่าผู้ใดในช่วงเวลาเดียวกัน โดยแบบอย่าง หรือแรงบันดาลใจอันสำคัญ ในการยึดหลักการการทำงานส่วนใหญ่ ทั้งในด้าน คุณดมการณ์ แนวคิดนั้น คุณเทพชัย เล่าว่า ได้มาจาก สุทธิชัย หยุ่น ผู้เป็นพี่ชาย นอกจากนี้ ก็ยังได้นำเอาแนวทางการทำงานของนักข่าวต่างประเทศหลายท่านมาพัฒนาประกอบกัน อย่างเช่น แดน ดาร์เตอร์ ของ CBS, ปีเตอร์ เจนนิง ของ ABC และก็มี คาร์ล เบอริสไตน์ นักหนังสือพิมพ์ของ Washington Post ในอดีต รวมทั้ง บ็อบ วูดเวิร์ท ที่เจาะคดี watergate ซึ่งต่างคนก็ต่างมีดีกันในแต่ละส่วนกันไป

ในด้านการอบรมความรู้ด้านการทำข่าวแก่คนรุ่นใหม่ นั้น คุณเทพชัย หย่อง ชี้ว่า มี 2 ส่วนด้วยกัน คือ จัดให้มีการอบรม หลักการทำข่าว และคุณดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ ก่อนทำงาน และ ส่วนที่ 2 คือ ให้นักข่าวได้มีโอกาสลงปฏิบัติจริง แล้วเอาประสบการณ์ได้มาเล่าให้ฟัง นำปัญหาหาวิเคราะห์ แล้วให้คำปรึกษากันไป หรือวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ได้เห็น ได้ยินมา

๐ คุณดมการณ์วารสารศาสตร์

เทพชัย หย่อง มองว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนั้น ต่างก็มีคุณดมการณ์แตกต่างกันไป ซึ่งถ้าคุณดมการณ์นั้นไม่ใช่เพื่อปวงชน ก็อาจจะทำให้หลักการจริยธรรมของหนังสือพิมพ์เล่มนั้นๆ น้อยตามไปด้วย

“ผมว่าคุณดมการณ์แต่ละฉบับมันแตกต่างกันออกไป แต่ละสื่อ คุณดมการณ์อันดับแรก คือแต่ละสื่อเขาตั้งขึ้นมาด้วยจุดประสงค์อะไร ถ้าเกิดขึ้นมาด้วยเหตุผลประการแรกคือ เป็นเครื่องมือของกลุ่มการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ คุณดมการณ์ของเขาก็ไปทางนั้น ถ้าเกิดขึ้นมาเพื่อที่จะเป็นธุรกิจ ก็เป็นคุณดมการณ์เพื่อที่จะทำอะไรให้กำไรได้มากที่สุด ซึ่งหมายความว่าคุณดมการณ์ตามหลักการที่ถูกต้องของสื่ออาจจะเป็นเรื่องรองลงไป

แต่ถ้าสื่อตั้งขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์เพื่อต้องการมาเป็นสื่อจริงๆ ที่เป็นปากกระบอก เสียงให้กับสังคม เป็นสื่อที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของกลไกทางสังคมของรัฐบาล ของประเทศชาติเนี่ย สื่อเหล่านี้ก็จะมีอุดมการณ์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจให้ความสำคัญกับหลักการมากกว่าสื่อสองประเภทแรก อุดมการณ์มันขึ้นอยู่กับว่าสื่อแต่ละสื่อเกิดขึ้นมาเพื่ออะไร.....

ส่วนในกรณีของ หนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก ก็เป็นส่วนหนึ่งของเครือ “เดอะ เนชั่น” ซึ่งเราต้องการที่จะให้ทุกสื่อในเครือเนี่ย เป็นสื่อที่ถ่ายทอดปัญหาต่างๆ ในสังคมที่เกิดขึ้น เป็นการสะท้อนปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และก็เป็นการบอกเสียงให้กับคนในสังคม เพราะฉะนั้นเราถึงให้ความสำคัญในเรื่องของจริยธรรม เรื่องของอุดมการณ์มากที่สุด เรื่องเสรีภาพก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเราคิดว่าสื่อที่สามารถทำหน้าที่ตามอุดมการณ์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต้องมีจริยธรรมที่ดี คือต้องไม่รีดไถข่าวที่เสนอไปต้องถูกต้อง ต้องเป็นกลาง เป็นธรรม”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

ส่วนจริยธรรมในทรรคนะของเทพชัย หย่อง ก็คือ กรอบปฏิบัติที่ใช้สำหรับการวางตัวในการทำงานของสื่อ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่เริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากขึ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ตัวเขาเองก็เห็นว่า จริยธรรมของสื่อ ก็สามารถเป็นภาพสะท้อนของอุดมการณ์ของสื่อฉบับนั้นๆ ได้ประการหนึ่งด้วย

“จริยธรรม มันก็เป็นสิ่งที่ต้องมีทุกวงการอยู่แล้ว เป็นกรอบระเบียบของสังคมที่ควรทำ หรือไม่ควรทำอย่างไร แต่ถ้าพูดถึงจริยธรรมของสื่อเนี่ย มันก็หมายถึงการวางตัวของสื่อ ซึ่งก็คือ กรอบที่มา กำหนดแนวทางการปฏิบัติตัว การปฏิบัติงานของคนในวงการสื่อ

ผมคิดว่าจริยธรรมในสถานการณ์ปัจจุบันเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะว่ากรอบธรรมหรือว่าให้ความรู้ด้านจริยธรรมแก่สื่อเนี่ย มันอาจจะยังไม่เข้มข้นเท่าที่ควรในระดับทั่วไป มันก็ทำให้เกิดข้อกล่าวหาขึ้นได้ว่า เอ๊ะสื่อทำตัวไม่เป็นกลาง สื่อไปรับใช้กลุ่มการเมือง กลุ่มผลประโยชน์หรือเปล่า ซึ่งจริงๆ แล้วมันก็ต้องโยงไปถึงเรื่องอุดมการณ์ของสื่อแต่ละสื่อเนี่ยว่ามันเกิดขึ้นมาเพื่ออะไร ถ้าสื่อที่เกิดขึ้นมาเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจเนี่ย เจ้าของสื่อ หรือคนที่เข้ามาบริหารสื่ออาจจะให้ความสำคัญทางด้านจริยธรรมนั้นน้อยกว่าสื่อที่เกิดขึ้นมาเพื่อที่ต้องการเป็นกระบอกเสียงให้กับสังคม

ส่วนจรรยาบรรณของทางเครือเนชั่นเองนั้นก็ยังมี แต่โดยหลักการแล้วก็คล้ายกันกับจรรยาบรรณของสมาคมต่างๆ ที่มีอยู่แล้วค่อนข้างมาก มีหลักการคล้ายกัน พอนักข่าวเข้ามาเราก็ต้องให้เขาได้อ่าน ก็ต้องอบรมว่านั่นแหละ เพราะมันสำคัญมากในเรื่องหลักการ และจรรยาบรรณ เพราะสื่อมวลชนไทยนั้นมีปัญหาเรื่องจรรยาบรรณมาก ซึ่งอาจจะไม่ได้เจตนา บางคนอาจจะไม่เข้าใจว่าสิ่งที่ทำไปมันถูกต้องหรือไม่ เช่นไปงานแถลงข่าว แล้วแหล่งข่าวให้เงินมา แหล่งข่าวอาจจะให้ด้วยความเคยชิน คนละ 500 ร้อยบ้าง คนละพันหนึ่งบ้าง หรือให้ของชำร่วยที่มีราคา และที่รุ่นพี่รับมา รุ่นน้องที่ไปทำก็ไม่รู้จะทำตัวอย่างไร ก็ต้องรับมาด้วย ถ้าเป็นคนของเรา เราก็ต้องบอกว่า ใ้แบบนี้นั้นผิด การรับเงินอันดับแรกก็ผิดอยู่แล้ว

ของข่าวร้ายเนี่ย ถ้ามีค่าละก็ ต้องไม่รับ ยกเว้นเป็นปากกาดีนสอที่เป็นน้ำใจ ไม่ใช่หัวใจ เป็นสิ่งที่ไม่มีความพอที่จะถูกตีความได้ว่ามันจะมีอิทธิพลต่อการเสนอข่าวหรือไม่”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

เทพชัย หย่อง ให้คำอธิบายถึงหลักการ **เสรีภาพหนังสือพิมพ์** อย่างกระชับ และชัดเจน รวมความหมายได้ว่า สื่อจะต้องมีเสรีภาพที่จะทำหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซง ที่พร้อมด้วยหลักการทางจริยธรรม

“ก็คือการที่คนทำสื่อเนี่ย มีเสรีภาพในการที่จะรายงานข่าว ในการทำหน้าที่ โดยไม่ต้องอยู่ในอำนาจทางการเมือง และทางธุรกิจ หรือของเจ้าของสื่อ แต่ว่ามันต้องเป็นการทำงานบนพื้นฐานของหลักการที่ถูกต้องนะครับ ของจริยธรรม”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ ความถูกต้อง

ความถูกต้อง ถือเป็นเรื่องสำคัญและต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูง ในความคิดของเขา เพราะหากมีความผิดพลาดเพียงนิดเดียว ก็อาจหมายถึงความเสียหาย หรือความเข้าใจผิดเกิดขึ้นได้

“ก็แน่นอน เนื่องจากสื่อเนี่ยมีหน้าที่ในการที่จะแจ้งข่าว ในการที่จะสะท้อนปัญหาให้สังคมรับรู้เนี่ย ความถูกต้องของข้อมูลที่ถ่ายทอดออกไป มันสำคัญมาก เพราะมันอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือความบิดเบี้ยวของข้อเท็จจริงได้ ถ้าคนทำสื่อเนี่ยไม่ระมัดระวัง ถ้าเผื่อหวังจะขายข่าวอย่างเดียว หรือเร่งรีบแต่จะบิดหน้าอย่างเดียว โดยไม่ตรวจสอบข้อมูลเนี่ย ความผิดพลาดมันก็จะทำให้ความน่าเชื่อถือของสื่อเนี่ยมันลดลงไปด้วย”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ ความเป็นกลาง

ความเป็นกลางจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีความหลากหลาย นี่ก็คือความคิดเห็นของ คุณเทพชัย รวมถึงต้องเป็นข่าวที่มาจากหลายแหล่ง เพื่อมองเห็นภาพปรากฏการณ์จริงให้ได้มากที่สุด

“ข่าวทุกข่าว บทความทุกบทความที่ออกไปเนี่ย มันต้องมีความหลากหลาย ทางด้านความเห็น หรือข้อมูล และความเป็นกลางจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมันมีความหลากหลาย จะเป็นแหล่งเดียวมันย่อมไม่พอแน่ หรือถ้าเป็นสองแหล่งบางครั้งมันก็ไม่พอ ถ้ามันสามารถมีความเห็น หรือข้อมูลจากหลายๆ แหล่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงเนี่ย มันก็จะทำให้ความเป็นกลางในข่าว ในความเห็นเนี่ยมันเกิดขึ้นได้”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ ความจริง และ ความยุติธรรม

เทพชัย เห็นว่า ความจริงแม้ว่าจะมีไม่ครบ 100% แต่หน้าที่ของนักข่าว ก็คือ ต้องพยายามอย่างถึงที่สุด เพื่อให้ได้ความจริงมากที่สุด ซึ่งความจริงที่ว่านี้ ต้องได้รับการตรวจสอบอย่างแน่ชัดก่อนจะนำไปเสนอต่อผู้อ่านได้

“ตัวมันเองก็บอกอยู่แล้วว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมันคืออะไร เพราะข่าวเนี่ยโอเคในบางกรณีความจริงมันก็อาจจะไม่ได้หาได้ครบ 100% เพราะว่าความจริงบางครั้งมันก็ถูกปกปิด ถูกบิดเบือนได้ แต่ว่าคนทำสื่อต้องพยายามถึงที่สุดในการที่จะได้ความจริงมากที่สุด ตัวอย่างว่า เราได้ตรวจสอบแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเนี่ย มันใกล้เคียงสิ่งที่เราคิดว่ามันควรจะเป็นหรือเปล่า”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

ส่วนในด้าน **ความยุติธรรม** ในความหมายของเขาก็คือ การให้โอกาสกับผู้ถูกกล่าวหา ก่อนจะตีพิมพ์ข่าวใดๆ

“การให้โอกาสกับคนที่ถูกพาดพิงถึงในข่าว คนที่ถูกกล่าวหาเนี่ย ได้มีโอกาสในการที่จะอธิบายความในส่วนของเขา ชี้แจงในส่วนของเขาก่อนที่เราจะตีพิมพ์ข่าว”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

ในทัศนะของเขา **ความรับผิดชอบต่อสังคม** แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือส่วนของการทำหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ และส่วนที่สอง คือ การระมัดระวังในการนำเสนอข่าวใดๆ ออกไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งข่าวดังกล่าว จะต้องไม่สร้างความปั่นป่วนให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องนำเอาหลักการที่อ้างถึงไปแล้วข้างต้น มาพิจารณาประกอบกันไป

“ความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นหน้าที่ของสื่อโดยตรง ก็คือการทำหน้าที่ในการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นให้สังคมรับรู้ โดยทำอย่างมีเสถียรภาพ ถูกต้อง เป็นกลาง และกับพื้นฐานของความเป็นจริง และยุติธรรมด้วย นะครับ นั่นคือส่วนที่ต้องทำอยู่แล้วคือการรายงานข่าว

อันดับสอง คือ ระมัดระวังในการเสนอข่าวในกรณีที่น่าจะก่อผลเสียให้กับสังคมได้ ข่าวที่มันอาจจะทำให้สังคมเกิดความตื่นตระหนก หรือเข้าใจผิดเนี่ย สื่อต้องตรวจสอบ ต้องระมัดระวังตรงนี้ด้วย ไม่ใช่ว่าได้ข่าวมา หรือเป็นข้อเท็จจริงเนี่ย บางครั้ง การรายงานออกไปอย่างนั้น มันก็มีโอกาสทำให้สังคมเกิดความปั่นป่วนได้ ซึ่งทั้งหมดขึ้นอยู่กับการตัดสินใจ การชั่งน้ำหนัก โดยอาศัย 4-5 ข้อแรก มาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ วิชาชีพนิยม

เทพชัย หย่อง เห็นว่า นอกเหนือจากลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมสำหรับการเป็นนักหนังสือพิมพ์แล้ว การมีจริยธรรมตามหลักการต่างๆ ก็ขาดไม่ได้สำหรับการปฏิบัติวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ เพื่อให้บรรลุถึงอุดมการณ์สูงสุดที่ตน หรือองค์กรตั้งเอาไว้

“คือข้อแรก ถึงข้อสุดท้ายบอกกันนะนะ ว่าคุณจะมีความเป็นวิชาชีพนิยมได้ ต่อเมื่อ คุณต้องมีทั้งหมดนี้ คุณสมบัติเหล่านี้รวมกันในตัวของคนที่เป็นผู้สื่อข่าว หรือนักข่าว หรือใครก็ตามที่ทำสื่อเนี่ย

ส่วนบุคลิกเฉพาะตัวนั้น ผมว่า บุคลิกเฉพาะตัวมันแล้วแต่คนนะนะ บางคนมีไหวพริบดี บางคนมีการศึกษาดี สนใจข่าวสาร มันเป็นเรื่องของความสามารถส่วนบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องที่มีมันคงกำหนดไม่ได้ว่าแต่ละคนควรจะเป็นอย่างไร แต่แน่นอนว่ามันต้องมีคุณสมบัติของนักข่าวเบื้องต้นให้มี ต้องเป็นคนรอบรู้ ต้องเป็นคนสนใจข่าวสาร ต้องมีความสนใจในการพัฒนาตัวเอง มันเป็นคนสมบัติเบื้องต้น บุคลิกเบื้องต้นของคนที่จะมาทำสื่อเนี่ยอยู่แล้ว แต่ความเป็นวิชาชีพนิยมมันจะต้องมีคุณสมบัติทั้งหมดนี้ (1-6) ผสมอยู่ด้วย”

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ :-

ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากภาควิชาการหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างที่เรียนหนังสือ เขาก็ได้เริ่มทำงานด้านการข่าว ที่หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ตั้งแต่อยู่มหาวิทยาลัย ปี 4 แล้วก็อยู่มติชนเรื่อยมา จนประมาณปี 2539 ก็ได้เป็นผู้ช่วย บรรณาธิการข่าวมติชน พอปี 2541 เดือนมิถุนายน ก็เข้ารับตำแหน่งเป็น บรรณาธิการบริหาร ของหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ (เครือเดียวกัน) ก่อนที่จะย้ายกลับมาเป็นบรรณาธิการบริหาร ให้กับหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน อีกครั้ง ในเดือนกันยายน 2544 ซึ่งในระหว่างการทำงานที่มติชน เขาก็ได้รับรางวัลผู้บริหาร Mini-MBA ของที่บริษัทมติชน ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย

ผลงานของเขาที่ได้รับการกล่าวถึงมากในขณะนี้ ก็คือ การเจาะข่าว กรณีชุกหุนของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่เขาสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงมานำเสนอให้กับผู้อ่านได้อย่างหลากหลาย และทุกแง่ทุกมุม จนนำไปสู่การตรวจสอบทรัพย์สิน และตัดสินจากศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งแม้ว่าผลที่ออกมา นายรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร จะสามารถพ้นผิดได้ หากการทำงานของ คุณประสงค์ในครั้งนั้น ก็ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการค้นหาความจริง เพื่อนำผลประโยชน์มาสู่ประชาชน

ดังนั้น ความรู้ทางการวารสารศาสตร์ ที่เขาได้รับส่วนใหญ่ หรือ เกือบ 100 % จึงได้มาจากประสบการณ์การทำงานเป็นหลัก และพบคนโน้นคนนี้บ้าง เกือบ 100% มีการไปดูงานบ้างเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการปฏิบัติหน้าที่นักหนังสือพิมพ์ รวมทั้งในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ๆ ดังที่เขาได้ให้สัมภาษณ์ถึงลักษณะการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักข่าวใหม่ๆ ไว้ว่า

“ส่วนใหญ่ผมใช้วิธีการทำงานเป็นตัวตั้ง เช่นเกิดกรณีข่าวข่าวหนึ่ง ผมบอกว่าเอานะ มีประเด็นนี้ เราจะต้องทำอะไร ก็ว่ากันไป คุณไปหาอย่างนี้ ๆ เขาก็จะเรียนรู้จากการทำงาน ซึ่งผมว่ามันเป็นวิธีการ ถ่ายทอดที่ค่อนข้างมีธรรมชาติ ธรรมชาติมาก...

....ถ้าเขาชี้แจงค้นคว้าข้อมูล เราก็ค้นคว้าข้อมูลให้ดูว่าเขยวิธีการค้นคว้าข้อมูลทำอะไร การ เชื่อมโยงประเด็นหนึ่งไปสู่ประเด็นหนึ่งทำอะไร เขาก็เรียนรู้จากวิธีคิดที่เราทำให้เห็น ผมก็คิดว่าวิธีการ ถ่ายทอดแบบนี้จะมีประสิทธิภาพมากกว่าที่จะจับเขานั่งเข้าห้องเรียน โดยที่เขาไม่เห็นหรือไม่อยากจะทำ เรียน.....หรือบางทีถ้าเกิดว่าเขาเห็นว่ามุ่มมอ หรือวิธีการเขียนข่าวเขามีข้อบกพร่อง มีจุดอ่อน ไม่ สมบูรณ์แบบ เราก็ไปบอกเขาเท่านั้น ว่าถ้าเราเขียนอย่างนี้จะดีกว่าหรือเปล่า? อะไรอย่างนั้น.....”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

เมื่อพูดถึงอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ คุณประสงค์ ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ไม่มากนัก โดยเขา ให้ความเห็นเพียงว่าอุดมการณ์ก็คือการทำหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งหนังสือพิมพ์มีทั้งหน้าที่หลักตาม ที่เรารู้มาในเชิงทฤษฎีการทำข่าว แต่หน้าที่ที่ตัวเขาเองยึดมั่น และตั้งใจจะทำได้ดีที่สุด ก็คือ **หน้าที่ใน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และอำนาจ** ที่ถือว่าเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนมากที่สุด

“ผมไม่รู้ว่าคุณอุดมการณ์วารสารศาสตร์คืออะไร? ...เอาอย่างนี้ การทำหน้าที่ของผู้สื่อข่าว หรือนัก หนังสือพิมพ์เนี่ย เอาอย่างนั้นดีกว่า.....

.....คืออย่างนี้ หนังสือพิมพ์มีหน้าที่อยู่หลายอย่างให้บริการ ให้สาระ ให้ความบันเทิง อะไรก็ ว่าเป็นไป นั่นคือหน้าที่หลัก และคือหน้าที่หลัก และเป็นหน้าที่ซึ่งเราเรียนรู้กันมาตามทฤษฎี แต่สิ่งหนึ่งที่ผม เห็นว่าในยุคปัจจุบัน หรือในยุคที่ผ่านมาของสังคมไทยขาดหายไป .....

หน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์ ที่ถ้าผมจะต้องทำ และทำต่อไป ถ้าได้ทำนะ สิ่งที่ผมคิดว่าหนังสือ พิมพ์ควรจะทำ และสำคัญเลย นอกเหนือจากไอ้ 4-5 ข้อ ที่ผมบอก คือหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และอำนาจ...คืออำนาจรัฐต้องมาก่อน เพราะอำนาจรัฐเนี่ยหนักที่สุด และอำนาจอื่นๆ ที่ไม่ชอบก็ได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้สังคมตรวจสอบด้วยนะ นั่นแหละคือหลักๆ แค่นั้น และผมก็ปฏิบัติตาม ตลอดในแง่ของการทำข่าว Investigative Report นั่นแหละอุดมการณ์วารสารศาสตร์ละ ใช่หรือเปล่า?

...ส่วนหลักการ “เสรีภาพ” นั้นถือเป็นหลักพื้นฐานอยู่แล้ว คือมันคือไม่ใช่อุดมการณ์วารสาร ศาสตร์ แต่มันเป็นอุดมการณ์ของมนุษย์”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

คุณประสงค์ มีมุมมองในเชิงจริยธรรมวารสารศาสตร์ ที่มุ่งนำมาใช้ในเชิงปฏิบัติ และเป็น รูปธรรมมากกว่าจะเน้นในด้านทฤษฎี โดยเขาให้ความเห็นว่า จริยธรรมต่างๆ ที่บรรจุอยู่ในหลักของ

จรรยาบรรณ ไม่ว่าจะ เป็นของไทย หรือของต่างประเทศนั้น ถึงเวลานำมาใช้จริงๆ ตัวนักข่าวเองเท่านั้น ที่จะต้องรู้ว่า อะไรนั้นควรไม่ควรในระดับไหน เหมาะสมกับฐานานุรูปของตัวเองหรือไม่? ..... อันใดควรจะต้องรู้ว่าอะไรที่ผูกพันกับตัวเองหรือเปล่า ขนาดไหน? มากกว่าจะนั่งยึดเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวในทุกๆ สถานการณ์

“.....ถ้าแบบคุณเอาแบบฝรั่ง ฝรั่งนี้ห้ามกินข้าวกับนักการเมืองเลย ห้ามนักการเมืองเลี้ยงข้าว แม้แต่สิ่งเดียวหรือบาทเดียว หรือห้ามแหล่งข่าวเลี้ยง หรือถ้าเลี้ยง ก็ต้องเลี้ยงกลับในอัตราที่เท่ากันเป๊ะ หรืออะไรต่างๆ หรือต่างคนต่างแชร์กันไป กินข้าวด้วยกันแชร์กันไป แต่คุณลองคิดดูว่าถ้าคนไทยทำได้ใหม่ มันก็เป็นปัญหาอยู่ ผมก็คิดว่า เราต้องรู้ว่า อะไรนั้นควรไม่ควรในระดับไหน เหมาะสมกับฐานานุรูปของตัวเองมั๊ย อันนั้นเป็นเรื่องสำคัญ อันใดควรจะต้องรู้ว่าอะไรที่ผูกพันกับตัวเองหรือเปล่า ขนาดไหน?

อย่างเช่น วันดีคืนดีผู้ใหญ่ที่ค่อนข้างเคารพนับถือกัน อาจจะเป็นแหล่งข่าวด้วยอะไรด้วย มาบอกเรา เธอมาให้ทองเป็นของขวัญลูก 2 บาท ไม่ได้บอกหรือว่า 2 บาท ให้ทองมาชิ้นหนึ่งเราก็ไม่รู้ ทีนี้ก็อยู่ในที่ที่ค่อนข้างจะไม่ใช่ที่รโหฐาน เราก็มาอยู่ดูจุดกระชากกันอยู่ตรงนั้นมันก็จะไม่เหมาะ หนึ่ง เราก็อาจจะต้องรับมาก่อน สองจะเอาไปบริจาคส่งไปเสร็จให้ท่าน ก็โอ้โฮ โอ้โฮ เขาก็ถือว่าถูกฉีกหน้าอย่างรุนแรง เราจะทำอย่างไร ตรงนั้นนั่นแหละ คือคำตอบ? เป็นคำถามที่เราต้องหาคำตอบให้ได้ ใช่มั้ยครับ? เราอาจจะซื้อของ ซึ่งมูลค่าอาจจะไม่ต้องเหมือนกันแต่ะ ทั้ง 100% เช่น อาจจะเป็นไวน์สักขวดหนึ่ง สมมติ นะครับในมูลค่าสัก 7-8 พันบาท ไปคืน ไปให้ตอบแทนก็ได้ นั่นก็คือวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสม คือถ้าหากว่าคุณยึดเป๊ะคุณก็ไม่สามารถจะรับตรงนั้นได้เลย ใช่มั้ยครับ

.....ผมว่าสิ่งเหล่านี้ต้องสอนให้นักข่าวคิดเอง เป็นเอง บางเรื่องที่เขายังชัดเจน หรือคลุมเครือแล้วมาขอคำปรึกษา เราก็ให้คำตอบได้ ซึ่งผมว่าการถ่ายทอดแบบนี้มันจะเหมาะสม เพราะคุณจะต้องเรียนรู้เองว่า เฮ้ยถ้านักการเมืองเลี้ยงข้าวแบบนี้เนี่ย คุณเหมาะ หรือ สมควรว่าจะกินมั๊ย เขามีวัตถุประสงค์ในการในเลี้ยงอะไร.....ฉะนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือต้องสอนให้นักข่าว หรือถ่ายทอดให้นักข่าวเรียนรู้ว่าตัวเองควรจะคิดอย่างไร ให้อำนาจตัวเองจะต้องปฏิบัติตามกรอบ”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

นอกจากนี้ คุณประสงค์ยังเห็นว่า เมื่อพูดถึงหลักจริยธรรม หรือจรรยาบรรณ ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ไม่สมควรจะละเลยก็คือ การละเมิดสิทธิต่อผู้ด้อยโอกาส เนื่องจากคนพวกนั้น ไม่สามารถที่จะปกป้องเสรีภาพของตนเองได้เท่ากับผู้ที่มียอำนาจในสังคม

“แล้วคำว่าจริยธรรมเนี่ย ก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องรับเงินหรือไม่รับเงินอย่างเดียวนะครับ หมายถึงการละเมิดสิทธิของเด็ก ของเยาวชน ทุกสิ่งทุกอย่างหมด ผมเน้นว่าสิทธิเด็ก และเยาวชน และผู้หญิง ผมไม่ได้เน้นเรื่องเกี่ยวกับนักการเมืองเลยเห็นมั๊ยครับ เพราะผมรู้สึกว่ นักการเมือง หรือคนที่มีสถานะมีฐานะนั้น สามารถปกป้องสิทธิเสรีภาพ และเสรีภาพของตัวเองได้ แต่เด็ก เยาวชน และคนด้อย

โอกาส ไม่มีสิทธิ์ ไม่มีโอกาสที่จะบ่งสิทธิ์ของตัวเอง เพราะฉะนั้นหนังสือพิมพ์ควรจะตั้งคำถามถึงตรงนี้มาก การละเมิดสิทธิเด็ก เยาวชน คนด้อยโอกาส รวมทั้งสตรีที่ด้อยโอกาสด้วย ต้องระมัดระวังมาก จะเห็นว่าทุกวันนี้ก็ยังละเมิดกันอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ ตามทีวี ตามอะไร ผมอยากเน้นตั้งนานแล้ว

คำว่าจริยธรรมนั้น ผมว่าไม่มีคุณสมบัติที่ชัดเจน ตายตัว มันแล้วแต่ว่าคุณจะคิดอย่างไร การที่คุณเสนอข่าว แล้วปล่อยให้คนที่ตกเป็นข่าว เป็นอันตรายถึงชีวิต โดยที่คุณไม่ตั้งใจ มันก็ละเมิด

ฉะนั้นคุณจะต้องระมัดระวังตรงนั้นว่า ถ้าคุณจะนำเสนอข่าวนั้นเนี่ย มีผลกระทบต่อคนที่ถูกกล่าวถึงในข่าว ถึงชีวิต ถึงความปลอดภัย ถึงอะไรก็ตามแต่ โดยไม่ได้ตั้งใจ แต่ไม่ได้เป็นแหล่งข่าวโดยตรง อย่างเช่น ถูกจับเป็นตัวประกัน เสนอไปบ๊ีบ พอใจรู้ว่าเป็นข่าว ฆ่าทิ้งเลย คุณต้องระมัดระวังสูง ฉะนั้นไอ้คำว่าจริยธรรมมันจับต้องไม่ได้ แต่ว่าหนังสือพิมพ์ต้องคิดเป็นว่าอะไร”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ในมุมมองของนักวิชาชีพอย่างคุณประสงค์ ทวรรณะในเรื่องเสรีภาพที่เราได้นำเสนอ มีความน่าสนใจอย่างมาก เนื่องจากสิ่งที่ตัวเขามุ่งเน้นไม่ใช่ที่ปัจจัยภายนอก หรือสถานการณ์รอบด้าน รวมทั้งไม่ใช่อำนาจรัฐ หากแต่หมายถึงตัวปัจเจกบุคคล ของนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แต่ละคนนั่นเอง กล่าวคือ ต้อง **ลดอคติในใจลงมา** ขณะเดียวกันก็ต้องมีนโยบายควบคุมกันเองภายในองค์กร และสุดท้ายก็คือ การพยายามมองหาจุดสมดุลระหว่างทุนกับเสรีภาพ มารองรับให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างสมบูรณ์ ที่สำคัญ นักข่าวจะต้องรู้จัก เซนเซอร์ (Censor) ตัวเองในเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ความสมดุลระหว่างการใช้เสรีภาพ กับความอยู่รอดขององค์กรดำเนินไปด้วยกันได้

ผมไม่เคยเห็นว่า เสรีภาพจะสามารถทำได้ 100% ที่จะไร้การควบคุม อย่างน้อยที่สุดคุณต้องควบคุมตัวคุณเองก่อน ว่าอะไรควรไม่ควร ทุกวันนี้เราจะเห็นว่าหนังสือพิมพ์ถูกวิจารณ์มากในเรื่อง ความถูกต้องเกินพอดี เรื่องการพาดหัวที่แรงเกินไป ดังนั้นสิ่งที่เราต้องทำ คือ ควบคุมตัวเองให้ได้เสียก่อน คือให้คุณลดอคติ(Bias) ให้น้อยที่สุด อันที่สองคุณต้องควบคุมกันเอง พวกคุณเองนี่หมายถึงในกองบรรณาธิการนะ ไม่ได้หมายถึงสภากาการหนังสือพิมพ์

ในกองบรรณาธิการนั้น คุณจะต้องมีระบบตรวจสอบและควบคุมกันเอง และก็จากเจ้าของ คุณต้องยอมรับว่าเจ้าของต้องรับผิดชอบ ฉะนั้นการควบคุมของเขาไม่ได้หมายความว่าหยุดข่าวนั้น ไม่เล่นข่าวนี้นี้ แต่คุณต้องมองให้เห็นภาพรวมกันว่า มันมีความเข้าใจ มีความสมดุล กันระหว่างทุน และกองบรรณาธิการ ถ้ามว่าดุลอยู่ตรงไหนไม่รู้ แต่คุณต้องรู้ว่าจะต้องทำอย่างไรเพื่อให้องค์กรอยู่รอด

เช่น ในยุคของเผด็จการ คุณจะยอมเสนอข่าวเพื่อให้แทนถูกทุบเลยหรือเปล่า แล้วคนอื่นพันคนสองพันคนตกงานม๊ยะ ฉะนั้นผมคิดว่ามันต้องมีความเข้าใจกันในเรื่องนี้ คุณคิดว่ากอง บ.ก.เป็นหัวหอมสมัยก่อน คุณจะลุย แล้วฝ่ายโฆษณาเขารู้เรื่องกับคุณหรือเปล่า ฝ่ายผลิตเขารู้เรื่องกับคุณหรือเปล่า คน

อีกพันคนซึ่งเป็นพันคนซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานคุณเขารู้เรื่องกับคุณหรือเปล่า **ฉะนั้น คุณต้องรู้จัก
เซ็นเซอร์ตัวเองในสถานการณ์ที่เหมาะสม** ซึ่งถามว่าคืออะไร? ก็ไม่รู้เหมือนกัน มันแล้วแต่สถาน
การณ์ (หัวเราะ) นะฮะ ฉะนั้นมาตรา 41 ตามรัฐธรรมนูญนะ (สิทธิการรับรู้ข่าวสาร) จำได้ใช่ไหมครับ ผม
ว่าไม่มีทางใช้ได้ 100%

.....สมมติว่าผมเป็นบ.ก.นี้ บอกเฮ้ยข่าวนี คุณต้องปรับวิธีเขียน ถามว่าผมแทรกแซงหรือ
เปล่า?.....ผมเป็นบรรณาธิการนะ ผมมีสิทธิ์มัย เพราะผมไม่ได้แทรกแซงด้วย ใช่มัยครับ ถ้าผมเป็น
บรรณาธิการที่ดี เพราะฉะนั้น พอเกิดปัญหาข้อกฎหมายแล้วใครรับผิดชอบ คุณไม่ได้รับผิดชอบนี้ ผมรับ
ใช่มัยครับ หรือหลายๆ อย่าง เมื่อเจ้าของหนังสือพิมพ์บอกว่า เฮ้ย ตรงนี้ให้ระวังหน่อยนะอาจจะมัยปัญหา
หลายเรื่องตามมา เราก็ต้องมาดู แล้วบอกว่าต้องยกข่าวเลยหรือไม่ นั่นมันก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละ
โรงพิมพ์ด้วย..... จากอำนาจรัฐนี้ ค่อนข้างจะต้องชัดเจนว่าเราไม่ยอมให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซง

.....ถ้าเกิดเผด็จการคุณจะไปสู้เขาอย่างไร ถ้าเขาไม่สนใจเลย แต่เราก็ต้องมีวิธีการที่แบบ
เนียน เราไม่หัวชนกำแพง แต่ก็ไม่ใช่เราไม่สู้ชนะครับ แต่จะมีวิธีการซึ่งสู้อีกแบบหนึ่ง ผมว่าหนังสือพิมพ์
ไทยผ่านประสบการณ์ในการต่อสู้ในเรื่องนี้มายาวนานมากนะครับ เขาจะไม่ยอมให้แทนถูกทุบเหมือน
สมัยก่อนแล้ว อย่างสมัยจอมพลสฤษดิ์แล้ว ที่ถูกปิด ผมว่าการต่อสู้เหล่านี้มันค่อนข้างสำคัญ หรืออันที่
สำคัญขณะนี้ก็คือ การแทรกแซงจากกลุ่มทุน .....คุณจะถูกกับกลุ่มทุนอย่างไรให้มีความสมดุล โดย
คุณก็ไม่เสียหลักการที่สำคัญไป.....หากกลุ่มทุนไม่ฟัง ไม่มีความรู้ หรือไม่ยอมเลย มันก็เป็นเรื่อง
ลำบาก หรือว่ากลุ่มทุนที่ผูกพันกับกลุ่มการเมือง กรณี ITV เป็นต้น นั่นจะทำอย่างไร ก็ต้องคุยกัน อันนั้น
ผมไม่ทราบ คือไม่ต้องถามว่าจะแก้ได้หรือไม่ เพราะความซับซ้อนของทุนนะ ผมเองก็ไม่เคยเห็น CNN
ค่า เท็ด เทอร์เนอร์ เหมือนกันนะ

.....แม้แต่ในประเทศ ที่ถือเป็นคัมภีร์ในเรื่องเสรีภาพสื่อ ก็มีแทรกแซงสื่อ เพราะเราเองคิดว่า
ตัวเองมีเสรีภาพ.....สมมติว่าธุรกิจของคุณเนี่ย .....มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันอย่างรุนแรงเนี่ย มันก็มี
ความพยายามที่จะแทรกแซง อย่าง Harry Potter นี้ก็ช่วยโปรโมทกันเกินจริงหรือเปล่า โอเคหนึ่งดีก็จริง
ในความรู้สึกคน แต่ว่าความที่แรงโปรโมท Harry Potter จาก CNN จากเครือข่ายของ Time warner มัน
ก็แรง คือแม้แต่ในประเทศที่เสรี มันก็มีผลประโยชน์มาแอบอิงอยู่ .....

.....การแทรกแซงไม่ได้หมายถึงการแทรกแซงในทางลบอย่างเดียว การสร้างภาพเกินจริงก็คือ
การแทรกแซงสื่ออย่างหนึ่งนะ ถูกมัยคุณมองว่าการแทรกแซงสื่อมันแค่การจำกัด และห้ามเสนอ แต่การนำ
เสนอมากเกินไปก็เป็นการแทรกแซงอย่างหนึ่งถูกมัย การจ้งให้วิทยุเปิดเทปเชียร์เพลง ถือเป็นการแทรก
แซงสื่อหรือเปล่า ดังนั้นการแทรกแซงสื่อไม่ได้หมายถึงการเซ็นเซอร์ การโอเวอร์ ก็แทรกแซงนะ ซึ่งปัญหา
คือ ตัวนักข่าวเองส่วนใหญ่จะไม่รู้ว่าตัวเองถูกแทรกแซง ก็อย่างที่บอกว่ามันเป็นความเคยชิน จนไม่รู้ว่
แทรกแซงหรือไม่แทรกแซง การแทรกแซงนี้มีทั้งควบคุม และเกินจริง เช่นสั่งให้ตีปีปเกินจริง ผมก็ว่าแทรก
แซงเหมือนกันนะ

□ ความถูกต้อง และ ความจริง

หลักการ 2 ประการนี้ คุณประสงค์ให้ความเห็นว่า ความหมายของมันค่อนข้างจะใกล้เคียงกันมาก หากแต่ความถูกต้อง ไม่จำเป็นจะต้องเป็นความจริงเสมอไป แต่ถึงอย่างนั้นนักข่าวก็มีหน้าที่ต้องรายงาน และถ่ายทอดทุกอย่างให้ถูกต้อง ตามปรากฏการณ์ ขณะที่ความจริงเป็นสิ่งที่นักข่าวต้องค้นหา รายงานให้กับผู้อ่านให้ได้ต่อไป

“ความถูกต้อง” จริงๆ มันไม่ใช่สิ่งเดียวกับ “ความจริง” แต่มันก็สิ่งที่ใกล้เคียงกันมากนะ ความถูกต้องเนี่ยหมายความว่า นาย ก.พูดอะไร อภิปรายอย่างไร ต้องลงอย่างถูกต้องว่า เขาลงอย่างนี้ ส่วนจะเป็นความจริงหรือไม่เนี่ยเป็นอีกเรื่องหนึ่ง.....

ความจริงนั้นคือคุณค้นหา อาจจะไม่ตรงกับสิ่งที่เขาพูดก็ได้ เช่นเขาพูดในสภา เราบอกว่า... โทท เราก็ต้องไปค้นหาความจริงให้ได้ เช่นเขาบอกว่าเขาบกพร่องโดยสุจริต (หัวเราะ) ผมก็ต้องลงว่าเขาพูดว่าเขาบกพร่องโดยสุจริต แต่นั่นไม่ใช่ความจริงนะ

เพราะฉะนั้น ความถูกต้อง คือ ความถูกต้องในการถ่ายทอดปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ที่เขาอภิปรายกันในสภา รถชนกันก็โหมง กี้ยาม ที่เป็นความถูกต้องของข้อมูล ฝ่าย TDR เสนอข้อมูลแปรสัญญาณอย่างนี้ ฝ่ายสำนักงานทรัพย์สินจุฬาฯ เสนอแปรสัญญาณอย่างนี้ ลงให้ถูกต้อง ครบถ้วน ว่าเขาคิดอย่างไร ซึ่งสามารถนำข้อเท็จจริงทุกอย่างลงได้หมด เพราะ นั่นคือความถูกต้อง ครบถ้วนตามที่เขานำเสนอ แต่ความจริงมันต้องค้นไปให้ได้ว่าความจริงคืออะไร ซึ่งเราต้องค้น แล้วเราก็รายงานอีกส่วนหนึ่ง”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

□ ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม

การทำอคติให้เหลือน้อยที่สุด คือทางออกของความเป็นกลางในทฤษฎีของคุณประสงค์ เพราะสำหรับเขาแล้ว “ความเป็นกลาง” ไม่มีจริง แม้แต่ในประเทศที่เป็นต้นตำรับของจริยธรรม ก็ไม่สามารถดำรงความเป็นกลางเอาไว้ได้ เมื่อถูกอคติในด้านชาติพันธ์ และชาตินิยมรุมกระหน่ำ

“ความเป็นกลาง” มีหรือ? (หัวเราะ) ผมไม่เชื่อว่ามี คือ อย่างนี้ ความเป็นกลางนี้ สื่อสหรัฐฯก็ไม่มีกลาง ดูสื่อสหรัฐฯในช่วงสงครามอัฟกานิสถาน ไม่มีเป็นกลางเลย ปลุกกระดมอย่างเดียว (หัวเราะ) แม่แบบ แม่แบบปลุกกระดม ขณะที่ BBC เขามองจากภายนอก เขาก็เลยสามารถจะเสนอข่าวได้รอบด้าน จริงๆ ความเป็นกลางนะ ผมไม่เชื่อว่ามี เพียงแต่คุณเสนอข่าวรอบด้านเป็นธรรม และถูกถ้วนได้มากน้อยขนาดไหน อย่างกรณีของ BBC ซึ่งมองจากข้างนอก ทำให้เขา
ดูเป็นกลางมากกว่า.....

.....ดังนั้นผมเชื่อว่า ความเป็นกลางจริงมันไม่มี คุณจะต้องทำอคติให้เหลือน้อยที่สุดหาข้อมูลครบถ้วน และรอบด้านมากที่สุด ให้โอกาสแก่คู่กรณีมากที่สุด”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

นอกจากนี้ความคิดทางด้านอื่นๆ ที่นักข่าวจำเป็นจะต้องตัดให้หมดนั่นก็คือ “ความเคยชิน” (Take it for granted) เพราะความเคยชินอาจจะทำให้นักข่าวขาดการมองภาพโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสะกดวงสบาย อาทิ กรณีสัมภาษณ์ชาคนจนบุกทำเนียบ จนทำให้การจรรยาบรรณติดขัด ดังนั้น ในทรวงระของคุณประสงค์ “ความเป็นกลาง” จะเป็นไปได้ ก็ต่อเมื่อเรามองรอบด้าน ด้วยสายตาของความเป็นธรรมที่สุด?

“ไม่จำเป็นจะต้องเป็นอคติในเรื่องของ “ชาตินิยม” เพียงอย่างเดียวที่จะทำให้ข่าวไม่เป็นกลางได้ มันแล้วแต่ ทุกเรื่องหมด อย่างเช่น ทำไมคุณรู้สึก อึดอัดสัมภาษณ์ชาคนจน ทำให้คนเดือดร้อนขวางถนน ก็คุณอาศัยอยู่ในเมืองนี้ แต่เขาเดือดร้อนกว่าคุณอีกเยอะแยะ คุณดูตู่ทรัพยากรเขามาโดยที่คุณไม่รู้ตัว คุณอยู่เฉยๆ คุณก็บอกว่าอึดอัดไม่เคยแย่งใคร แต่จริงๆ คนที่ดูตู่ทรัพยากรเข้ามาคือรัฐนะ แล้วคุณก็ใช้อย่างสุขสบาย ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของตู่มาบุญครองแห่งเดียวมันมากกว่าจังหวัดพะเยา หรือ ยโสธร เสียอีก.....นั่นแหละคืออคติ ทำไมด่าสัมภาษณ์ชาคนจน ดูนักข่าวทำเนียบสัมภาษณ์มาประท้วงทำให้คนเขาเดือดร้อน แต่จริงๆ เขาไม่ยอมมองทั้งกระบวนการ เขาก็เลยอคติว่าสัมภาษณ์ชาคนจนทำเขาเดือดร้อน คือเขาไม่ได้มองว่าเหย้า คุณแย่ง และดูตู่ทรัพยากรเขามาโดยระบบของมัน โดยโครงสร้างเข้ามา

เพราะฉะนั้นความเป็นกลาง มันจะเป็นไปได้ ต่อเมื่อเรามองรอบด้าน ด้วยสายตาความเป็นธรรมที่สุด? มองกระบวนการด้วย ไม่ใช่มองเป็นส่วนๆ หลายๆ เรื่องนะครับ หลายๆ เรื่อง

.....ผมว่ามันไม่มีกฎตายตัว ในสถานการณ์นั้นผมว่ามันก็แตกต่างกันไปด้วย แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ ต้องไม่มีผลกระทบ หรือทำให้เกิด “อคติ” น้อยที่สุด ต่อการทำหน้าที่ ผมใช้คำว่าน้อยที่สุดนะครับ ผมไม่เชื่อว่าใครเป็นเทวดา (หัวเราะ) ที่จะบอกว่าไม่มีอคติเลย ผมไม่เคยเชื่อนะครับ เพราะอคติเนี่ย บางที่คุณไม่รู้ว่าคุณเองมีอคติด้วยซ้ำไป “ความเคยชิน” เนี่ย นั่นก็คืออคติแบบหนึ่ง ถูกมั๊ย? นั่นคือความหมายจริยธรรมของผม ผมว่ามันไม่มีความหมาย ที่ชัดเจน อธิบายเป็นนิยามได้”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

หากในความเป็น ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ แล้ว เขายืนยันอย่างหนักแน่นว่า ไม่เชื่อในเรื่องทฤษฎีความเป็นกลาง เพราะหากว่าเขาเป็นหลักฐานว่าฝ่ายใดผิดเขาก็จะชูดคู้เรื่องราวต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อสังคม

“แต่ถามว่าเหย้าผมต้องเป็นกลางมั๊ย ผมไม่เชื่อในเรื่องทฤษฎีความเป็นกลาง โดยส่วนตัวผม ผมเชื่อว่า ถ้าผมเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นะครับ แต่ไม่ใช่วิชชานะ ผมก็คิดว่าผมจะทำข่าวแบบนั้นไป แต่ถ้าเกิดเขาต้องการ แต่ผมก็จะเปิดโอกาสให้กับคนที่ตกเป็นข่าวได้ชี้แจงในส่วนของผมนะครับ ถ้าผมมีหลักฐานแล้วผมเชื่อมั่นว่าไอ้คนนี่คือรับชั่งแน่นอน ผมก็จะชูดคู้มันไปให้ถึงที่สุด

คือ ทำเพื่อประโยชน์เพื่อส่วนรวม แต่ประเภทไอ้เนี่ยเกลียดเป็นส่วนตัว แล้วล่อมันเลย ไม่ใช่ซะ.....แต่ผมก็ต้องมีความเชื่อมั่นของผมพอสมควร มีหลักฐานมายืนยันได้ อย่างเช่นผมบอกว่าเหย้าผมทำข่าว ผมรู้ว่าทรัพย์ทักษิณอยู่ที่ไหนหมด ซ่อนยังงัย ซุกยังงัย ผมคิดว่าคนๆนี้ ผากความหวังไม่ได้ ขณะที่

คนอีก 11 ล้านคน ผากความหวังเลือกเขา ..... สมมติว่าผมเชื่อว่าอย่างนั้น และแม้ว่าผมอาจจะมือคดิ แต่ผมรู้ข้อมูล ผมเชื่อว่าผมรู้ข้อมูลมากกว่าคนอื่น อีก 11 ล้านคน ที่ผมรู้ว่าเขาซุกทรัพย์สิน เขาซ่อนตรงนั้น เขาทำอย่างไร ผมรู้หมด และเขียนหมดแล้ว ส่วนคนที่อ่านจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็เรื่องของเขา

ถาม:- นั่นคือหลักการส่วนตัวของคุณประสงค์ ?

ใช่ ไม่มีใครยึดถือแบบของผม เช่นเรื่องความเป็นกลาง ผมบอกว่าหนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องเป็นกลาง แต่ต้องให้ความเป็นธรรมกับคู่กรณีที่เกิดเป็นข่าว แต่ถามว่าคุณอาจจะมีจุดยืนอยู่ชัดเจนแล้วก็ได้ว่า เฮ้ยไอ้มันชั่ว สมมติเรามีหลักฐานแล้วว่าไอ้มันเลว แต่ผมก็ให้โอกาสคุณ แต่ผมมีหลักฐานที่ผมเชื่อมั่นว่าคุณคอร์รัปชั่น นี่แหละคือความเป็นกลางในความเห็นของผม.....”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

ส่วนในด้านของ “ความยุติธรรม” (Fairness) นั้น คุณประสงค์ เห็นว่ามันคาบเกี่ยวกันกับประเด็น “ความเป็นกลาง” (Objectivity) อยู่ตลอดเวลา อาทิ การเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายได้มีโอกาสชี้แจง แม้ว่าเราจะรู้ว่าเขาพูดโกหก ในขณะที่เดียวกันก็แสดงหลักฐานความจริงมายืนยันความผิดของเขาให้ได้

“มันคาบเกี่ยวกันนะ.....ก็นี่เงื่งที่บอกว่า เปิดโอกาสให้เขาได้ชี้แจงได้มีโอกาสดังออกได้พูด แม้ว่าเขาจะเป็นคู่กรณี แม้เราจะเชื่อมั่นว่าเขาจะทุจริต แต่ถ้าคุณจะพูดคุณก็พูดมา ผมก็ลงให้คุณได้ คือต้องเปิดโอกาสทั้งสองฝ่ายได้ชี้แจง คุณจะโกหกในคุณก็โกหก ผมก็ยินดีจะฟังคำโกหกของคุณ แล้วเราก็ลงให้เขา แต่ขณะเดียวกันผมก็จะหาหลักฐานมาขัดว่าคุณโกหก เหมือนที่ทำมาแล้วตลอดชีวิต”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

คุณประสงค์มองเห็นว่า หากนักหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ของตนตามกรอบจริยธรรมได้สมบูรณ์ นั้นก็ถือว่านักหนังสือพิมพ์คนนั้นมีความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว คือ ต้องซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อวิชาชีพ ไม่ละเมิดผู้ด้อยสิทธิ์ ฯลฯ เท่านั้น ก็ถือว่ารับผิดชอบต่อสังคมแล้ว

“ความรับผิดชอบต่อสังคม มันไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ มันเกิดขึ้นเมื่อคุณทำหน้าที่ได้ดีที่สุด นั่นแหละคือความรับผิดชอบต่อสังคม คุณได้ทำตามกรอบจริยธรรม ความถูกต้องต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ ซื่อตรง ต่อวิชาชีพ ถูกต้องต่อจริยธรรม ไม่ละเมิดสิทธิเด็ก สตรี อะไรต่างๆ ที่ผมว่าไปหมดแล้ว นั่นก็คือความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วละ ก็คือทุกอย่างก็ไปลงอยู่ที่หัวข้อสุดท้ายนี้แหละ จริงหรือเปล่า ถ้าคุณทำหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมได้ดีที่สุด คุณก็รับผิดชอบต่อสังคมแล้วละ ก็คือต้องมองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งนั่นแหละ แต่จะทำได้ขนาดนั้นนี่อีกเรื่องหนึ่งนะ”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

□ วิชาชีพนิยม

ตามทฤษฎีของคุณประสงค์ “ความเป็นนักวิชาชีพ” หรือ “วิชาชีพนิยม” นั้น นอกจากหลักการที่เรารู้กันตามตำราทั่วไปแล้ว ถ้าเพียงนักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติหน้าที่โดยมีกรอบจริยธรรมต่างๆ ได้อย่างครบถ้วนที่สุด เท่านั้นเขาก็ถือว่า นักหนังสือพิมพ์มีความเป็นมืออาชีพแล้ว รวมทั้งไม่มีผลประโยชน์ หรืออคติมาเกี่ยวข้อง หรือมีน้อยที่สุด

ความเป็นมืออาชีพหรือ..... ถ้าทำได้ครบถ้วนที่สุด ตามนิยาม 4-5 ข้อที่เราคุยกัน
ในเบื้องต้น ผมก็ถือว่าเป็นมืออาชีพแล้ว ไม่มีผลประโยชน์มาเกี่ยวข้อง หรือมีน้อยที่สุด ผมก็ไม่
เชื่อเหมือนกันว่าใครจะไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง โดยที่ตนเองไม่รู้ตัว อย่างเช่น คุณเป็นนัก
ข่าว รายงานข่าวทำเนียบ แต่คุณเดือดร้อนจากสมัชชาคนจนปิดถนน คุณก็ตำหนิเขาฉิบหาย อะไร
อย่างนี้มันก็มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องโดยที่คุณไม่รู้ตัว คือต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยว
ข้องน้อยที่สุด ถึงไม่มีเลย แต่บางเรื่องก็ไม่มีนะ แต่เรื่องรถติดแล้วคุณออกจากทำเนียบไม่ได้
เนี่ย มันก็ไม่ได้เป็นผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน แต่มันทำให้คุณรู้สึกเดือดร้อน หงุดหงิดใจ คือผล
ประโยชน์นี้อาจจะเป็นอคติก็ได้ หรือ การมีส่วนได้ส่วนเสียอะไรอย่างนี้ อย่างที่เขาบอกว่าทำไม
นักข่าวตลาดหุ้นไปล่าหุ้นอะไรอย่างนี้ นั่นมันชัดเจน”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

ส่วนคุณสมบัติที่นักหนังสือพิมพ์ควรจะมีนั้น คุณประสงค์ให้ความเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์ที่ดี จะต้องมี “ความอดทน” และต้องมีความรู้ให้รอบด้านที่สุด เพื่อให้ผลงานที่ออกมาสมบูรณ์ และรอบด้านมากที่สุด ขณะที่การเขียนข่าวนั้น มันเป็นเรื่องที่ฝึกหัดกันได้ เพียงถ้าคนๆ นั้นมีความรู้มากเพียงพอ

“คุณสมบัติ .....อดทน หมายถึงอดทนที่จะรอคอย มีลักษณะที่จะต้อง คือนักข่าวปัจจุบัน มักจะรู้แต่เรื่องของตัวเอง ต้องมีความรู้รอบด้าน ความรู้รอบตัวเยอะ และมีความรู้เฉพาะเรื่องด้วย อยู่ในคนๆ เดียวกันให้มากที่สุด เพราะฉะนั้นมันต้องเกิดจากการค้นคว้า เกิดจากการอ่าน อยู่แล้ว.....

ส่วนหลักการเขียนข่าว มันขึ้นที่การนำมาใช้ของแต่ละบุคคล.....แต่ถ้าถามผมว่าเขียนข่าวง่ายมั๊ย ผมบอกว่า โธ่เอ๊ย คนมีไหวพริบ ฉลาด เขียนข่าววันเดียวก็เป็นแล้ว.....จะนั้นอยู่ที่พื้นฐานความรู้.....คือคุณเขียนข่าว คุณต้องรู้กฎหมายพอสมควร ว่าอันนี้มันละเมิดเด็ก ซึ่งอันนี้มันเทคนิค ถ้าคุณรู้กฎหมาย อย่างที่ผมบอกว่า ก.ม.เป็นอย่างไร ละเมิดเด็กเป็นอย่างไร มันก็เขียนได้หมดละ จริงๆ เนี่ยสอนเขียนข่าวเนี่ยวันเดียวก็ได้แล้ว ในแง่เทคนิคนะ

วิธีการ คืออย่างนี้ผมบอกอย่างนี้ ถามว่า คุณเคยไปดูหนังมั๊ย เล่าให้เพื่อนฟัง บางคนทำไมเล่าไม่รู้เรื่อง บางคนทำไมเล่ารู้เรื่อง ก็เอาอันนั้นแหละมาเล่าให้คนอื่นเขียน คือเบื้องต้นนะ ทำไปก่อน ถึงจะเขียนให้คนอื่นอ่าน อ่านรู้เรื่อง พอคุณเขียนให้คนอื่นอ่าน อ่านรู้เรื่องปุ๊บ คุณก็รู้วิธี คุณก็จัดระบบได้แล้ว ผมถึงบอกว่า วิธีเขียนแบบไหน อาทิ พีรามิด หัวตั้ง หัวกลับ ก็จบ”

สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2545

□ มานิจ สุขสมจิตร :-

คุณมานิจ สุขสมจิตร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากนั้นจึงได้เริ่มทำงานในด้านหนังสือพิมพ์ ซึ่งต่อมา (อีกประมาณ 10 ปี) เขาก็ได้รับทุนการศึกษา และมีโอกาสเดินทางไปศึกษาต่อ และได้รับ ประกาศนียบัตรหนังสือพิมพ์ชั้นสูง ของมูลนิธิ ธรอมป์สัน ประเทศอังกฤษ

จากประสบการณ์การทำงานในช่วงเวลากว่า 40 ปี รวมทั้งการเรียนรู้มาจากการเรียนอังกฤษ การร่วมสัมมนานักข่าวระดับประเทศ การเดินทางไปดูงานหลายครั้งหลายหน ตลอดจนในสังคมของการทำข่าว ทำให้ คุณมานิจ ค่อนข้างจะมีทรรศนะในด้านการวารสารศาสตร์อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง นอกจากนี้ การที่ท่านถือเป็นผู้หนึ่งที่สนับสนุนในการจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์มาโดยตลอด รวมทั้ง ได้รับ ตำแหน่ง ประธานคนแรก ของสภาการหนังสือพิมพ์ รวมทั้งได้รับเชิญไปบรรยาย ให้นักหนังสือพิมพ์รุ่นหลังฟังอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ท่านมีความรู้ และความสามารถในด้านของอุดมการณ์ และจริยธรรมวารสารศาสตร์เป็นอย่างดี

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

ในมุมมองของ คุณมานิจ อุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์นั้น ก็คือสิ่งที่เราตั้งใจจะทำ และต้องเป็นสิ่งที่ ดี ๆ เท่านั้น

“อุดมการณ์เป็นสิ่งที่เราจะทำ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีสำนึกที่ดี คือ การยึดมั่นตามหลักจริยธรรม คือการเสนอข่าวที่ถูกต้อง เป็นกลาง ไม่ลำเอียง เสนอตามความจริง ฯลฯ ส่วนเสรีภาพนั้น ไม่ได้เป็น อุดมการณ์หนังสือพิมพ์ แต่เป็นสิทธิที่เรียกร้องมาแต่เดิม ถ้าพูดถึงอุดมการณ์ จะต้องทำในสิ่งที่ ดีทั้งนั้น คำว่าอุดมการณ์ผมมองในแง่ดีนะ ใครมีอุดมการณ์คนนั้นจะทำอะไรที่ดีที่ถูกต้อง”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

จริยธรรมในมุมมองของ คุณมานิจ นั้น เห็นว่า จรรยาบรรณล่าสุด ที่สร้างขึ้นโดยสภาการหนังสือพิมพ์ ค่อนข้างจะเหมาะสมกับการหนังสือพิมพ์ของไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการเพิ่มเติมในประเด็น การละเมิดศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งมีการพูดถึงในต่างประเทศมานาน แต่ไม่เคยมีการกล่าวอ้าง หรือนำมาใช้ในสังคมไทยเลย สำหรับในเมืองไทยนั้น คุณมานิจ เห็นว่า คนไทยนั้นทุกคนมักจะนึกถึงแต่ศักดิ์ศรีของตนเอง หากแต่ลืมนึกถึงศักดิ์ศรีของคนอื่น ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับจริยธรรมวารสารศาสตร์ของไทยในปัจจุบัน

“จริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์นี้เหมาะสมสำหรับสังคมไทย เพราะประมวลออกมาจากประเทศที่ลงหลักปักฐานในเรื่องของหนังสือพิมพ์มานานเต็มที่ ทั้งประเทศอังกฤษ อเมริกา ออสเตรเลีย เยอรมัน รวมทั้งญี่ปุ่นด้วย ขณะเดียวกันมันก็สอดคล้องกับสังคมไทย อย่างเช่นมีอยู่ข้อหนึ่ง ที่พูดถึง

ว่าการเสนอข่าวนั้นต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในเรื่องของศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์นั้น จริงอยู่มันเป็นค่าเก่า ที่ใช้ในประเทศต่างๆ มากมาย หลายๆ ประเทศแล้ว แต่ในประเทศไทย เป็นของใหม่เพิ่งจะบัญญัติลงไปในรัฐธรรมนูญ ในข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมนี้ เราก็พูดถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ว่าจะต้องไม่เป็นการไปกระทบกระเทือนในการไปละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคน ด้วย ในการเสนอข่าวต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์โศกของคนที่ตกเป็นข่าวอย่างนี้เป็นต้น

คำว่าศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์นี้เป็นครั้งแรกที่มีการบัญญัติเอาไว้ในจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ไทย ก่อนหน้านั้นจริยธรรมของสมาคมนักข่าว ของนักหนังสือพิมพ์ก็ดี เราไม่ได้พูดถึงเรื่องนี้เลย โดยได้แนวคิดมาจากต่างประเทศด้วย และพอดีกันกับที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย ของไทยเรา คนเราทุกคนมักจะนึกถึงแต่ศักดิ์ศรีของตนเอง สลี่ยนึกถึงศักดิ์ศรีของคนอื่น

จะเห็นได้จากกรณีอย่างหนังสือพิมพ์มติชนเมื่อหลายปีมาแล้ว รูปผู้หญิงยืนเปลือยกายรอบคอกี่ จะเข้าห้องอาบน้ำ ผู้หญิงเหล่านั้นเป็นขอทาน ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์จับมา แต่ในห้องน้ำมันมีจำกัด ก็ให้เขาเปลือยกาย และยืนรอ ซึ่งคนขับรถผ่านไปผ่านมาก็มองเห็น และมีคนถ่ายรูปมาให้หนังสือพิมพ์ลง อันนี้ถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงเหล่านั้น แม้ว่าเขาเป็นขอทาน แต่เขาก็เกิดเป็นมนุษย์เหมือนกับเรา เพราะฉะนั้น การที่จะไปประพฤติปฏิบัติต่อเขา เสมือนหนึ่งเขาไม่ใช่คนนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง เหมือนกันที่ว่า สมมติว่าตำรวจจับผู้ต้องหามาสักคน ถึงเวลาจะทานข้าวก็เอาข้าวโยนให้กองกับพื้น ให้เสียกินเอง แบบนี้ถือเป็นการละเมิดความเป็นมนุษย์ของเขาแล้ว ตำรวจใช้ข้อนี้ขู่ขู่กักขังอย่างไร ก็ควรจะให้เขาได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันกับตำรวจ อย่างนี้เป็นต้น”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

ส่วนในด้านการรับแนวคิดด้านจริยธรรมมาจากต่างประเทศนั้น คุณมานิจให้ความเห็นว่า จริยธรรมบางข้อมันก็สามารถนำมาใช้ได้ แต่บางข้อก็อาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในเมืองไทย อาทิ กรณีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

“...อะไรที่มันเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ควรจะใช้ เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทย บางทีของเขา เราเห็นว่ามันดีอยู่แล้ว เราก็บอกว่าอันนี้เราก็มันจะต้องทำ จะต้องทำอย่างนี้ แต่บางทีเราเห็นว่า อันนี้เรื่องนี้มันเหมาะสมกับสังคมโน้น ไม่ใช่สังคมนี้ อย่างที่ผมยกตัวอย่างหนังสือพิมพ์ในประเทศอังกฤษ เขียนการ์ตูนล้อพระสวามีของ พระนางเจ้าอลิซาเบ็ธ อย่างนี้เป็นต้น ของเราเราทำไม่ได้ ไม่ใช่ที่เราทำไม่ได้ แต่เราไม่ทำ....”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ตามทฤษฎีของ คุณมานิจ เห็นว่า เสรีภาพหมายถึง การมีอิสระในการนำเสนอข่าว แต่ทั้งนี้ก็ต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ และต้องคำนึงถึงเสรีภาพของคนอื่นด้วยในขณะเดียวกัน ที่สำคัญ การ

กล่าวอ้างถึงเสรีภาพในไทย ยังไม่สามารถยึดต่างชาติเป็นแบบอย่างทั้งหมดได้ เนื่องจากข้อจำกัดในด้านความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และอื่นๆ อีกมากมาย

เสรีภาพหมายถึงการที่สามารถจะกระทำในเรื่องของการเสนอข่าว ความคิดเห็นตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้ หมายความว่า จะต้องมีความรับผิดชอบด้วย โดยจะต้องคำนึงถึงความชอบธรรม ต้องคำนึงถึงเสรีภาพของคนอื่นด้วย

เปรียบเทียบกับเสรีภาพของชาติเสรีทางตะวันตก ไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้ เนื่องจากต่างกันด้วยเงื่อนไข กฎหมาย ความรู้สึก นึกคิดของประชาชน และแนวคิดหลักของแต่ละประเทศ รวมถึงวัฒนธรรม อาทิ ข่าวของราชวงศ์ ที่ในตะวันตกลงข่าวได้ แต่ในไทยคนไทยเคารพต่อสถาบัน และไม่นิยมลงข่าวซุบซิบอยู่เอง”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

□ ความถูกต้อง และ ความจริง

มุมมองในด้าน ความถูกต้อง นั้น คุณมานิจ เห็นว่า การลงข่าวถูกต้องอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ แต่ต้อง ถูกถ้วน หรือ ครบถ้วนด้วย รวมทั้งต้องเป็นความถูกต้องที่อยู่ในทำนองคลองธรรมอีกด้วย

“ต้องรวมถึงความถูกต้อง และครบถ้วนด้วย อย่างที่สภากาการหนังสือพิมพ์ใช้คำว่า “ความถูกต้อง” ในการเสนอข่าว คือไม่มีใครเอาหลักฐานมาบอกว่าเราเสนอข่าวผิดได้ รวมทั้งต้องถูกต้องในแง่ของกฎหมายด้วย คือความถูกต้อง ต้องเป็นที่ยอมรับ ไม่ละเมิดกฎหมาย จริยธรรมอันดีงาม

คือจะต้องลงข่าวให้ถูกถ้วน คือถ้าเขาพูด 10 ประโยค ก็ต้องลงทั้ง 10 ประโยค เพราะการลงไม่หมด อาจจะทำให้เนื้อข่าวไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงได้ แต่หากมีการฟ้องร้องก็ไม่ได้หมายความว่าฝ่ายหนังสือพิมพ์ผิดเสมอไป เพราะการลงข่าวอยู่ภายใต้กฎหมายมาตรา 330”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

ส่วน ความจริง นั้น จะมีส่วนคล้าย กับความถูกต้อง แต่ทั้งนี้ ความถูกต้องอาจไม่ใช่ความจริงเสมอไป

“ความจริงก็คือ ความจริง คือลงให้ถูกต้อง เพราะคำพูดของคนอาจจะไม่ได้ถูกต้อง ความจริงและความถูกต้อง ผมก็คิดว่าเหมือนกันละนะ มันก็เหมือนกัน ผมคิดว่าทุกคนก็คิดเหมือนกัน”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

□ ความเป็นกลาง

คุณมานิจ เห็นว่า ข่าวจะเป็นกลางได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อเราหยุดอคติทั้งหมดให้ได้เสียก่อน เนื่องจากว่า เมื่อใดที่เรามีอคติ ก็มีแนวโน้มที่จะนำเสนอข่าวในเชิงที่บิดเบือนได้มากขึ้น

“การเขียนข่าว เสนอความเห็น วิพากษ์วิจารณ์ เสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา คือละทิ้งอคติทั้ง 4 ประการ โดยอคติที่เกิดขึ้น อาจจะมีอคติจากสาเหตุต่าง ๆ อาทิ การรับเงินมา หรือชอบพอเป็นการส่วนตัว เพราะฉะนั้น การรายงานข่าวจะต้องรายงานตามความเป็นจริงไม่จำเป็นต้องลงข่าวของทั้งสองฝ่าย หากไม่กระทบถึง แต่หากกระทบถึงก็ควรลงด้วย บางฝ่ายก็อาจจะคิดว่าตัวเองถูกอยู่ฝ่ายเดียวก็ได้”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

□ ความยุติธรรม

ความยุติธรรม ในทรรศนะของคุณมานิจ มี อยู่ 2 ประการ คือ ยุติธรรมตามกฎหมาย และตามความเป็นจริง ซึ่งในทางการหนังสือพิมพ์แล้ว นักหนังสือพิมพ์จะต้องยึดถือความยุติธรรมตามความเป็นจริงเป็นหลักการสำคัญ โดยไม่ลำเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ถูกกล่าวหามีโอกาสชี้แจง โดยเฉพาะในการทำข่าว แต่ทั้งนี้ คุณมานิจ ก็เห็นว่า หลักการความยุติธรรมก็ไม่ได้รวมถึงการแสดงความคิดเห็นในบทความแต่อย่างใด

“ความยุติธรรม คือทำให้เกิดความเป็นธรรม โดยที่ว่าไม่ลำเอียงไปเข้าข้างใดข้างหนึ่ง ยุติธรรมมี 2 อย่าง คือยุติธรรมตามกฎหมาย และยุติธรรมตามความเป็นจริง โดยความยุติธรรมตามกฎหมาย อาจจะไม่ยุติธรรมความเป็นจริงก็ได้ เช่น ไปกู้เงินเขามา คนที่เป็นเจ้าของเงินเขาฟ้องเอา แต่ว่าคนที่เป็นเจ้าของเงินเขาไม่มีหลักฐานในการกู้เงิน คดีนั้นก็แพ้ อย่างนี้จะอย่างไร? อย่างนี้เป็นธรรมกับคนเจ้าของเงินหรือเปล่า? หรือคุณฆ่าเขาตาย แต่ว่าตำรวจไม่มีพยานหลักฐาน อัยการก็ไม่สามารถจะเอาพยานหลักฐานไปสนับสนุนข้อกล่าวหาของตนเองในศาลได้ ศาลก็ต้องปล่อย นี่เรียกว่ายุติธรรมหรือเปล่า?”

ความเป็นธรรมเข้าใจง่าย ๆ คือ ต้องเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย คือความเป็นธรรมตามความเป็นจริง ไม่ใช่ความเป็นธรรมตามกฎหมาย แต่ถ้ามันค้านกับความเป็นธรรมตามกฎหมาย ก็จะทำให้ทำอะไรไม่ได้ เมื่อกฎหมายบัญญัติไว้อย่างนั้นตราบเท่าที่คุณไม่ไปแก้กฎหมาย กฎหมายบัญญัติไว้อย่างไร ศาลก็ต้องตัดสินไปตามกฎหมาย ศาลจะไปบัญญัติกฎหมายเองก็ไม่ได้ เพราะการแก้กฎหมายนั้นมันต้องมีกระบวนการที่ต้องผ่านรัฐสภาออกมาเป็นก.ม.ใช้บังคับได้

ฉะนั้นความยุติธรรม มันก็คือ ต้องไม่ลำเอียง โดยเฉพาะถ้ามีกรณีของทั้ง 2 ฝ่าย และหากว่ากระทบกับคนอื่น ก็ต้องให้คนที่ถูกกระทบนั้น มีโอกาสชี้แจงแสดงข้อเท็จจริง แสดงความคิด ความเห็นว่าเป็นอย่างไร? อันนี้เฉพาะในเรื่องของการเสนอข่าว แต่ในการที่เสนอความคิดเห็นนั้น ไม่จำเป็น ผมอาจจะเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของผมอย่างนี้ คนอื่นไม่เห็นเหมือนกับผมก็ได้ ไม่ได้หมายความว่าผมไม่เป็นธรรม หรือคุณไม่เป็นธรรม ที่เป็นกลางนี้หมายความว่าในเรื่องของข่าว อย่างที่พูดกันอยู่เสมอว่า เวลานั่งประชุมกัน 7 คน มีโจรอยู่ 4 คน มีพระอยู่ 3 องค์ เสียงข้างมาก (โจร) ว่าอย่างนี้ มันก็ไม่ได้หมายความว่าผมจะถูกต้อง แม้จะเป็นเสียงข้างมาก”

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

คุณมานิจ เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเสมอ ทั้งนี้แม้ว่า จะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ แต่หากนักข่าวมองเห็นแล้วว่า การกระทำใดๆ ของตน อาจสร้างความไม่สงบเรียบร้อย นักข่าวก็ควรจะมีสามัญสำนึก ใช้วิจารณญาณว่าจะทำต่อหรือไม่? อย่างไร? ในสถานการณ์ดังกล่าว

คือการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่ต้องมีความรับผิดชอบ รับผิดชอบต่อตนเองก่อน ในการที่จะไม่เสนอข่าว ที่มันไม่เป็นกลาง ไม่เป็นธรรม เสนอข่าวโดยมีอคติ จะไม่ทำอย่างนั้น นี่ก็คือความรับผิดชอบต่อประการหนึ่ง

ที่นี้ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ก็เป็นเรื่องซึ่งคนจะเห็นว่า การกระทำอะไรลงไปแล้ว จะทำให้สังคมเสียหาย ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมเกิดขึ้นมา อันนี้มันก็ต้องมีความรับผิดชอบ คือนอกจากจะมีกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ให้ไปกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเป็นการเสื่อมเสียศีลธรรม ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และประเพณีอันดีงามแล้ว ในบางสิ่งบางอย่าง แม้ว่า ก.ม.จะไม่ได้บัญญัติไว้ แต่เราเห็นว่าทำอย่างนี้แล้วจะทำให้สังคมเสื่อมโทรมลงไปแล้วเราก็ไม่ทำ อย่างนี้ก็เป็นความรับผิดชอบต่ออย่างหนึ่ง

คือจากสามัญสำนึกด้วย จากที่กฎหมายระบุไว้ด้วย และจากจริยธรรมในตัวของเราด้วย ถ้าเรารู้ว่ามันไม่ถูก หรือไม่ดีไม่งาม เราก็ไม่ควรจะทำ อย่างเช่นการเสนอภาพ เด็กผู้หญิงถูกทำร้ายในคาเฟ่ ไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ แต่ว่าเป็นเรื่องซึ่งไม่ควรจะทำอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เด็กคนนั้นได้รับความอับอาย พ่อแม่ก็เสียหายอย่างนี้เป็นต้น

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

□ วิชาชีพนิยม

ความเป็นนักวิชาชีพในทัศนะของคุณมานิจ นั้น นักข่าวจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอน ซึ่งพอสรุปรวมความได้ว่าต้องมีคุณสมบัติเด่นๆ คือ มีความรู้ มีใจรัก มีบุคลิกที่เหมาะสม มีใจเป็นธรรม มีจรรยาบรรณ มีความหนักแน่น และแน่นอนต้องใฝ่รู้อีกด้วย

งานหนังสือพิมพ์เป็นงานวิชาชีพ ซึ่งจะต้องมีการอบรมสั่งสอน จะต้องเรียนรู้มาทั้งจากผู้อบรมสั่งสอน และรู้จากประสบการณ์ (อันนี้คุณต้องบอกนะว่าคำว่าวิชาชีพนิยม ผมไม่เคยใช้ และไม่เคยมได้ยิน) เพราะว่าการทำงานหนังสือพิมพ์ มันไม่ใช่ว่าอยู่ๆ ใครจะมาทำได้ มันต้องมีการอบรมสั่งสอนมา และจะต้องมีประสบการณ์ในการทำงาน

ส่วนบุคลิกที่เหมาะสมของนักข่าวนั้น คือนอกจากมีความรู้ในการทำงานนั้นๆ แล้ว มันจะต้องมีใจรัก ถึงจะต้องมาทำอาชีพนี้ได้ และก็มีคุณลักษณะที่เหมาะสมที่จะทำงานหนังสือพิมพ์ เช่นเป็นคนที่มีใจเป็นธรรม เป็นคนที่มีจรรยาบรรณ คือมองอะไรเป็นข่าว คนซึ่งเป็นคนหนักแน่น ไม่ตื่นเต็นไปกับเรื่องเล็กน้อย ธรรมดา

คนเป็นนักหนังสือพิมพ์จะต้องหนักแน่น อะไรที่มากกระทบใจนิดเดียว ถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องออกไปต่อต้าน เขียนโจมตีเขาคงไม่ได้หรอก เรื่องส่วนตัวบางอันเราก็ต้องเก็บงำเอาไว้ ไม่แสดงออกในการเขียนข่าว หรือเขียนความคิดความเห็นออกไป เช่นนักการเมืองบางคนเขาทำอะไรขึ้นมา เขาไม่ได้ผิดแต่ว่ามันไม่ถูกใจเรา แต่การจะไปวิพากษ์วิจารณ์เขาว่าเขาเป็นคนชั่ว คนเลว มันก็คงไม่ได้ แต่ถ้าหากเขาทำออกไปนอกกรอบของกฎหมาย หรือทำผิดประเพณีนิยม ซึ่งเป็นประเพณีนิยมนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เราก็อาจจะวิพากษ์วิจารณ์ได้ เช่นเขาเป็นคนฉ้อราษฎร์บังหลวง

เพราะฉะนั้น 3 ตัวนั้นต้องประกอบกัน ในคุณสมบัติก็คือ มีความรู้ มีใจรัก มีบุคลิกที่เหมาะสม มีใจเป็นธรรม มีมุขขำ มีความหนักแน่น และมีคุณธรรม มีความรู้รอบตัว นอกจากนี้ ที่เขาบอกว่า ต้องมีวิสัยทัศน์ มีความคิดความอ่าน เป็นคนทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

สัมภาษณ์:- 14 มกราคม 2545

ส่วนนักหนังสือพิมพ์ ที่ท่านมองเห็นว่ามีความสามารถควรยกย่องนับถือ ก็คือ **อิสรา อมันตกุล** :- ด้วยเหตุเพราะ เขายึดมั่นในเรื่องจริยธรรม สะอาด หมดจด ทั้งคำพูด และการปฏิบัติตน ขณะที่ คนอื่นอาจยังเป็นปีศาจ คาบคัมภีร์ คือยังคงมีความบกพร่องอยู่บ้าง

□ กำแพง ภริตานนท์ :-

กำแพง ภริตานนท์ สำเร็จการศึกษา วารสารศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งสมัยนั้น ยังไม่มีภาควิชาหนังสือพิมพ์อย่างปัจจุบัน ทุกคนเรียนรวมกันหมด และเริ่มต้นทำงานหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ปี 2509 ในตำแหน่งผู้สื่อข่าวการเมือง **นสพ.ไทยรัฐ** จากนั้น จึงย้ายไปเป็น หัวหน้าข่าวการเมือง นสพ.สยามรายวัน เป็นบรรณาธิการ นสพ.เสียงใหม่ , นสพ.ประชาธิปไตย, นสพ.ดาวสยาม, นสพ.เสียงปวงชน, นสพ.แนวหน้า ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ในตำแหน่ง หัวหน้าข่าวการเมือง **นสพ.เดลินิวส์** แล้วเลื่อนตำแหน่งเป็น ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ และ บรรณาธิการบริหารในปัจจุบัน

ความรู้ในเชิงวารสารศาสตร์ ที่คุณกำแพง ได้รับนั้น มีทั้งได้จากประสบการณ์ในการเรียนเชิงทฤษฎี และการทำงานภาคปฏิบัติ ซึ่งในเวลานั้นถือว่าท่านมีโอกาสดัดชั้นตอนมากกว่านักหนังสือพิมพ์คนอื่นเพราะจบการศึกษาด้านหนังสือพิมพ์มาโดยตรง

“.....คืออย่างนี้ ประสบการณ์ด้านหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ของผมคือเรียนมาเลย เพราะเรียนมาส่วนมากก็ได้ความรู้มากกว่าคนอื่น คือสมัยยุคก่อนผม นักหนังสือสมัยนั้นส่วนมากไม่ได้เรียนมหาวิทยาลัยมา ส่วนมากมาเรียนเอาในสำนักงานหนังสือพิมพ์ คนทำหนังสืออาจจะจบแค่ ม.6 สมัยก่อน จบอาชีวะอะไรอย่างนี้ แล้วก็มาเรียนเอาในหนังสือพิมพ์ แต่อย่างในกรณีของผมสมัยนั้นมีอยู่น้อยที่เรียนมาทางการหนังสือพิมพ์ ด้านสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะ และก็มาทำงาน มันก็เกือบจะไม่ต้องมาเรียนอะไร เว้นแต่เฉพาะภาคปฏิบัติ พวกทฤษฎีการเขียนข่าว เราสามารถทำได้อยู่แล้ว พวกบทความความสามารถเขียนบทความได้ เขียนสารคดีได้ เขียนอะไรได้อยู่แล้ว มันก็ทำให้งานนี้มันคือเหมือนกับดัดชั้นตอนไปเร็ว

กว่าปกติ คือถ้าคนธรรมดาปกติสมัยก่อนนี้ มาทำงาน ก็ต้องมาเริ่มต้นจากอาชญากรรม การเป็นนักข่าว ตระเวน หรือบางทีก็มาเป็นเด็กอยู่ในออฟฟิศ มาเป็นเด็กพิสูจนอักษร ตรวจปฏิรูปก่อน แล้วค่อยไต่ขึ้นมา แต่อย่างคนที่เรียนมาจบมหาวิทยาลัยมานี้ เขาจะให้ทำข่าวการเมืองเลย เพราะสามารถหาข่าวได้ เขียนข่าวได้อะไรได้อยู่แล้ว ก็มาเรียนภาคปฏิบัติเพิ่มเติม

แล้วสมัยที่ผมมาทำงานตอนนั้นครั้งแรก ก็ที่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ก็มาทำงานอยู่กับคุณสมบุญ วรรณพงษ์ เป็นหัวหน้าข่าวการเมืองในสมัยนั้น คุณสมบุญ คล้ายๆ ก็เป็น อาจจะเป็นครูคนแรกในวงการ หนังสือพิมพ์ ที่ผมเข้ามาเริ่มทำงานในวงการ ก็เจอคุณสมบุญ คล้ายๆ กับมาเพิ่มเติมอะไรให้ในโลกแห่งความเป็นจริง แต่ถ้าในมหาวิทยาลัยที่สอนมา และเรียกว่าเป็นคนที่สอนวิชาการทำหนังสือพิมพ์ก็คือ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ คืออาจารย์มีหลายคน แต่ที่สอนด้านหนังสือพิมพ์ก็คือ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ คนอื่น อาจะสอนทางด้านวิชากฎหมาย อะไรหลายอย่าง เขาเรียนอะไรหลายอย่าง สอนวิทย์ สอนอะไร แต่ทางด้าน นสพ. ด้านการเขียนข่าว ด้านอะไร คือดร.เกษม ศิริสัมพันธ์”

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

ประสบการณ์ของคุณกำแหง ทั้งจากการทำงาน ในฐานะนักหนังสือพิมพ์ คอลัมนิสต์ มาเกือบ 36 ปี และ การดูงานต่างประเทศ ประกอบกับการทำข่าวไปด้วย อย่างไม่ดูงานที่หนังสือพิมพ์ ไมนิท ซิมบุน ของญี่ปุ่น หรือการดำรงตำแหน่งสำคัญ ในสมาคมหนังสือพิมพ์ สมาคมนักข่าว สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์ สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งชาติอาเซียนในอดีต และ กรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติในปัจจุบัน ทำให้ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับโอกาสให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ ให้คนรุ่นใหม่อย่างสม่ำเสมอ อาทิเช่น มีโอกาสเป็นวิทยากรอบรม เคยเป็นอาจารย์สอนหลักการเขียนข่าว-การสื่อข่าว ที่มี.ธรรมศาสตร์ และ ที่สถาบันราชภัฏวชิรเวศน์นครราชสีมา สอนอยู่ 2-3 ปี หลักการเขียนข่าวชั้นสูง

□ อุดมการณ์วารสารศาสตร์

ในมุมมองของคุณกำแหง อุดมการณ์หนังสือพิมพ์ นั้น ก็คือ การทำหน้าที่เพื่อสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม ดังคำที่เคยกล่าวไว้ว่า เป็นมหาวิทยาลัย เป็นศาล และเป็นโรงงาน

“...คือ ทำหน้าที่เพื่อสังคม ความถูกต้อง ความเป็นธรรมในสังคม หนังสือพิมพ์ หรือว่าคนสื่อ เรามีทางครูบาอาจารย์ เขาบอกว่า เปรียบเป็น “มหาวิทยาลัย เป็นศาล เป็นโรงงาน” หมายถึง เป็นแหล่งให้ความรู้ เป็นศาล คือให้ความยุติธรรม ไม่ใช่ว่าตัดสินนะ คงเข้าใจความหมาย เป็นโรงงาน หมายถึงเป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อน อะไรอย่างนี้ พอคนเดือดร้อนขึ้นมา หนังสือก็ต้องไปหาเพื่อให้ความช่วยเหลือ อาจารย์ที่เขาพูดถึงเรื่องนี้คือ อ.เสฐียร พันธงชัย อันนี้แหละผมว่าหมายถึงอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ เพื่อส่วนรวม เพื่อความถูกต้องในสังคม เพื่อช่วยเหลือผู้ทุกข์ยาก ผู้เดือดร้อน.....

ความเป็นกลางก็เป็นอุดมการณ์สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือไม่ลำเอียง ไม่อะไร ถ้าเป็นข่าวก็ต้องเสนอข่าวให้เป็นกลางสองด้าน แต่ถ้าเป็นความเห็นนี้ มันก็อาจจะมีปัญหา ว่าความเป็นกลางอยู่ตรงไหน เพราะถ้าเป็นกลางเนี่ย ถ้าเป็นความเห็นเนี่ย มันอาจจะพูดอะไรไม่ได้ เพราะความเห็นของคน มันต้อง

สามารถชู้ก ซี้มิด ทีนี้อันนี้ถูก หรือผิด มันอาจจะไม่ตรงกับอีกฝ่ายหนึ่ง แต่เราก็ต้องพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วย”

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

คุณกำแหง ได้เปรียบเทียบ “จริยธรรมหนังสือพิมพ์” ว่าเป็นเหมือนกับ **ศีลของพระ** อันถือเป็นหลักเกณฑ์อันดีงาม และพึงปฏิบัติ เพื่อบรรลุสู่เป้าหมายแห่งอุดมการณ์สูงสุด

“จะใช้คำพูดยังไงดี.....มันเหมือน “ศีล” หรืออะไรของหนังสือพิมพ์ มันไม่น่าเกือบจะต้องแปลมันเหมือนศีลอย่างหนึ่งที่หนังสือพิมพ์พึงปฏิบัติ ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายๆ กับ หลักการ แต่ศีลจะดีกว่า ศีลเหมือนกับพระต้องมีศีลก็ข้อ **จริยธรรมหนังสือพิมพ์ก็เหมือนกับศีลของพระ** คล้ายว่าอันไหนไม่ควรปฏิบัติ อันไหนพึงทำ อันไหนไม่ควรพึงทำไง มันก็คงเป็นความหมายที่เข้าใจกัน คือศีลที่ควรปฏิบัติ ไม่ควรปฏิบัติ หรืออันไหนเป็นสิ่งดีที่หนังสือพิมพ์นั้นยึดถืออย่างนั้น มันเหมือนศีลของพระ”

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

ความเห็นในด้าน**เสรีภาพหนังสือพิมพ์**ของไทย คุณกำแหง มองเห็นว่า สถานการณ์เสรีภาพของเมืองไทย ค่อนข้างจะมีมากกว่าหนังสือพิมพ์ของประเทศเพื่อนบ้าน และแม้ว่า การจำกัดเสรีภาพโดยตัวอักษร หรือโดยรัฐธรรมนูญมันไม่มี เพราะธรรมนูญเดี๋ยวนีเปิดเสรีภาพให้เต็มที่ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็อาจมีอิทธิพลอื่นๆ ที่มาครอบงำ หรือจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อยู่บ้าง อาทิ อิทธิพลจากนายทุนมาเพี้ยหรือ ฯลฯ ซึ่งล้วนทำให้หนังสือพิมพ์ไทยต้องระมัดระวังในเรื่องการใช้เสรีภาพอยู่พอสมควร

“จริงๆ หนังสือพิมพ์ที่บ้านเราทุกวันนี้มีเสรีภาพ แต่ที่นี้ไม่ได้มีทุกอย่าง มันอาจถูกจำกัดเสรีภาพได้บ้าง อย่างเดี๋ยวนีหนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจใช้มัย บางทีเจ้าของธุรกิจที่เขามาลงโฆษณา บางทีก็ทำให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์เสียไปได้เหมือนกัน ถ้าเขามาลงโฆษณาปีหนึ่งสัก 5 ล้าน 10 ล้านอย่างนี้ บางทีถ้ามีเรื่องกันขึ้นมา ก็ทำให้เสรีภาพมันถูกจำกัดได้ ....สมมติว่า มีเด็กตกลิฟต์ตายที่ห้างสรรพสินค้าใหญ่แห่งหนึ่ง แล้วห้างสรรพสินค้านั้นลงโฆษณากับหนังสือพิมพ์ มันก็อาจจะทำให้หนังสือพิมพ์ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ไปเสียได้ หรือถ้าลงก็ได้ แต่ถ้าลงเสร็จแล้วเจ้าของก็อาจจะไม่ชอบ อันนี้ก็ทำให้เสรีภาพถูกจำกัดไป

แต่เสรีภาพในด้านทั่วไป ผมว่าบ้านเรามีเสรีภาพมากกว่าเพื่อนบ้าน มาเลย์ สิงคโปร์ ฯลฯ เพราะว่าบางประเทศต้องมีการขออนุญาต ต่อใบอนุญาต ของเขาเดี๋ยวนีมันออกได้โดยเสรีแล้ว หลังจากไม่มี ป.ร.42 และก็เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ก็มี แต่บางคนอาจจะไม่ยอมใช้เสรีภาพ หรือว่าถูกอิทธิพลทางด้านอื่นมาจำกัดเสรีภาพ

สมมติว่าเราจะไปตีแฉวงการธุรกิจบันเทิงมันเป็นอย่างไร เราอาจจะทำได้ไม่เต็มที่ เพราะถ้าเราเปิดโปงเบื้องหลังมาหมด เราอาจจะถูกมาเพี้ยมาหมายหัวก็ได้ เพราะบางทีอำนาจกฎหมายก็เข้าไม่ถึงพวกนี้ อย่างนี้ แต่ว่าการจำกัดเสรีภาพ โดยตัวอักษร หรือโดยรัฐธรรมนูญมันไม่มี เพราะธรรมนูญเดี๋ยวนี

เปิดเสรีภาพให้เต็มที่ แต่ก็อย่างว่ามันก็มีขอบเขตจำกัด อย่างเช่นถ้าเราไปละเมิดคนอื่นเราก็ถูกฟ้อง ทีนี้ถ้าต้องการเสรีภาพ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อสามารถเปิดเผยเรื่องใดๆ ได้ทั้งหมด แต่ถ้าเข้าข่ายว่าหมิ่นประมาทเขาเราก็ถูกฟ้อง ซึ่งการเข้าข่ายหมิ่นประมาท ก็ไม่ได้แสดงว่าหนังสือผิดเสมอไป เพราะบางทีข่าวบางอย่างใน บางประเทศ เราสามารถลงอะไรก็ได้ อาทิ ราชวงศ์ แต่ของเราลงไม่ได้ มันก็ขึ้นกับกฎหมายแต่ละประเทศ หรือบางที่เรารู้ว่าไอ้คนนี่มันโกง ทำตัวเป็นเจ้าพ่อมาเฟีย อิทธิพล แต่หนังสือพิมพ์ไปลงว่าเป็นมาเฟีย เขาก็ฟ้องเราได้.....แต่ถ้าลงไปว่า “เจ้าพ่อ” เขาอาจจะเฉยๆ เพราะเขาถือว่า “เจ้าพ่อ” อาจจะได้ก็ได้ .....

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

□ ความถูกต้อง และความจริง

ส่วนมุมมองในด้าน **ความถูกต้อง** นั้น ท่านเห็นว่า ข้อเท็จจริงที่ได้มาจะต้องนำเสนอให้สมบูรณ์มากที่สุด และถ้าเกิดผิดพลาดไป นักหนังสือพิมพ์ก็ต้อง พร้อมทั้งจะแก้ไขให้ถูกต้อง

“อะไรก็ตาม ควรจะให้ข้อเท็จจริงมา ให้สมบูรณ์มากที่สุด และถูกต้องมากที่สุด หาข้อเท็จจริงผิดพลาดอะไรไปก็พร้อมที่จะแก้ไขให้ถูกต้อง เพราะบางทีข้อมูลที่ได้มาอาจคลาดเคลื่อนก็ได้ ก็ต้องพร้อมที่จะแก้ไข ถ้าได้รับการชี้แจงมา ไม่ใช่ว่าพอลงอะไรไปแล้ว มีผิดไปแล้วทำไม่รู้ไม่ชี้ มันก็ไม่ถูกต้อง”

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

ขณะที่ **ความจริง** นั้น ก็คือจะต้องนำข้อเท็จจริงที่มี **ความถูกต้อง** มานำเสนอต่อผู้อ่านให้มากที่สุด รวมทั้งต้องระมัดระวังเนื่องจากข้อเท็จจริงบางครั้งก็ไม่ใช่ความจริง แต่เป็นการปล่อยข่าว หรือ ถูกใช้เป็นเครื่องมืออชช ซึ่งอาจจะทำให้ความจริงถูกบิดเบือนออกไปได้ นักข่าวจึงต้องสืบสวนให้แน่ใจเสียก่อนว่าข้อเท็จจริงที่ตนเองได้รับนั้นเป็นความจริงหรือไม่? อย่างไร?

“เอาข้อเท็จจริงมาลงให้มากที่สุด คือทุกวันนี้มัน บางเรื่องบางที อย่างเรื่องแหล่งข่าวที่เขียนกันเนี่ย บางทีมันก็มีปัญหา เพราะบางทีมันก็เป็นเรื่องจริงเหมือนกัน แต่บางทีมันถูกเขาปล่อยข่าวมาก็มี ทีนี้ นักข่าวอาจจะได้การบอกเล่ามาจาก ผู้ที่ให้ข่าวเรา ที่ต้องการเจตนาจะให้ร้ายป้ายสีคนอื่น คือเอาเรื่องไม่จริงมาบอก คือได้รับการบอกเล่ามาจริง แต่เรื่องนั้นไม่จริง อันนี้เนี่ยต้องระวังว่า พอเราได้ยินมาแล้ว เราควรจะสืบต่อหรือเปล่านั้นมันจริงเท็จแค่ไหน ไม่ใช่ว่า พอใครบอกอะไรมา ก็เขียนหมด โดยอ้างว่าแหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผย

.....ที่จริงผมเคยบอกนักข่าว บอกคนเขียนว่า อย่าไปเขียนว่า แหล่งข่าว แหล่งข่าว เขียนไปเลย ว่า “ผู้สื่อข่าวของเราได้ติดตามข่าวเรื่องนี้ พบว่า....อย่างนี้ๆ เขียนไปเลย ไม่ต้องบอกแหล่งข่าวหรอก .....บางทีมันง่ายนี่ บางคนก็จะเขียนว่า “แหล่งข่าวกล่าวว่า....” อะไรอย่างนี้.....ผมบอกให้เขียนไปเลย “เดลินิวส์ ได้สืบทราบมาว่าเรื่องนี้ เป็นอย่างนี้..... แล้วบอกเรื่องราวไปเลย

.....ในกรณีที่ไม่แน่ใจในข้อเท็จจริง แต่กลัวจะตกข่าว หรือลงไม้ทันเล่มอื่นนั้น บางที ชาวบาง ที่มันต้องช่วงชิงกัน สมมติว่าจะมีการปรับ ครม. นี่มันข่าวหลายกระแสมาก คือถ้าเป็นข่าวไม่เสียหาย กระทบใคร อันนี้มันก็ไม่มีปัญหา ว่าคนนี้จะได้เป็นรัฐมนตรี หรืออะไรอย่างนี้ ไม่มีการฟ้องร้อง แต่ถ้าข่าว ทำนองว่า ไอ้คนนี้จะถูกปลดด้วยจ้ะ มันเสียหาย คนนี้เขาทำงานไม่เข้าตา มันก็อาจจะมีปัญหา เขาอาจจะ โวยวาย มันขึ้นอยู่ที่คนปล่อยข่าว บางคนเนี่ย ปล่อยข่าวให้ตัวเองก็มี อาจจะรู้จักนักข่าว แล้วเลยบอกให้ ช่วยเขียนหน่อยสิ อะไรอย่างนี้ ลุ้นตัวเอง

ถ้าเป็นเรื่องเสียหาย เราควรจะสืบให้แน่ใจก่อน เพราะมันต้องมีปัญหาอยู่แล้ว เพราะว่าหาหนึ่งทำ ให้ถูกฟ้องร้องได้ เพราะเขาเสียหายนี้ มันก็ต้องให้มันถูกต้อง แต่บางทีก็ต้องระวัง แม้บางข่าวจะเป็นเรื่อง จริง เพราะสื่ออาจถูกใช้เป็นเครื่องมือได้ .....พวกนี้เขาปฏิเสธความรับผิดชอบ เขาปฏิเสธเอง อย่างนี้มี บ่อยประจำ ถ้าเรื่องเสียหายเขาก็บอกไม่ได้พูด.....แต่ถ้าเป็นกระแสข่าวเป็นจริง ในช่วงนั้น แต่อีก 2-3 วัน มันเปลี่ยนไป ก็อาจไม่มีปัญหาหลงได้..... อย่างนี้มันก็เป็นความจริง ส่วนคนพูดจะเปลี่ยนไปมากก็ช่วยไม่ ได้ แต่ความจริงแท้ๆ คือไม่มีใครรู้”

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

□ ความเป็นกลาง

ในมุมมองของคุณกำหนด **ความเป็นกลาง** ถือเป็นอุดมการณ์หลักที่สำคัญพอๆ กับการทำหน้าที่ เพื่อมวลชน ซึ่งความเป็นกลางนั้นจำเป็นต้องมีในข่าว ส่วนในบทความแสดงความคิดเห็นนั้น อาจจะมี ปัญหาในเรื่องของความเป็นกลางอยู่บ้าง

“ความเป็นกลางก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง คือไม่ลำเอียง ....ถ้าเป็นข่าวก็ต้องเสนอข่าวให้เป็นกลางสอง ด้าน แต่ถ้าเป็นความเห็นนี้ มันก็อาจจะมีปัญหา ว่าความเป็นกลางอยู่ตรงไหน เพราะถ้าเป็นความเห็น เนี่ย มันอาจจะพูดอะไรไม่ได้ เพราะความเห็นของคน มันต้องสามารถชี้ถูก ชี้ผิด ที่นั่นนี่ถูก หรือผิด มัน อาจจะไม่ตรงกับอีกฝ่ายหนึ่ง แต่เราก็ต้องพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วย.....แต่ถ้าเป็นข่าว มันเป็นเรื่อง ต้องเป็นข่าว ไม่มีความเห็นในข่าว แต่บางทีทุกวันนี้ข่าวมันก็ใส่ความเห็นไปเยอะ แม้แต่ พาดหัวข่าว พาดหัวข่าวเขาเนี่ย ความเป็นกลางก็ไม่ถูกเหมือนกัน .....

นอกจากความเป็นกลางจะมีความสำคัญ และถือเป็นหลักการในการทำข่าว ที่นักข่าวพึง ประพฤติแล้วข้อดีอีกประการหนึ่งของ **ความเป็นกลาง** ก็คือ ทำให้การทำข่าวรอดจากการถูกฟ้องร้อง จากฝ่ายเสียหาย ด้วยข้อหาหมิ่นประมาท หรือ อื่นๆ ได้

“ความเป็นกลางก็คือ ไม่เอนเอียง เข้าข้างไหน เสนอข่าวทั้งสองด้าน ไม่ใช่ว่าเสนอข่าวไปด้าน เดียว แล้วอีกฝ่ายเขามาชี้แจงเราก็ไม่ยอมลงให้ และถึงอีกฝ่ายเขาไม่มาชี้แจงเราก็ต้องแสวงหา คือลง ข่าวข้างนี้ไปแล้ว เราก็ต้องไปหาอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้ามีการกล่าวหาว่าคนนี่โกงหรือว่าทำอะไรแบบว่าให้ผิด พลาด สมมติว่า นายกอบต.ทำอะไรไม่โปร่งใส? พอเราลงข่าวไปแล้ว เราก็ต้องไปถามกอบ.ต.ว่าจริงหรือ เปล่าที่เขาว่าอย่างนี้ และก็ให้คนอ่านมาตัดสินเอาเอง เราก็ทำทั้งสองด้านใช้มัย เอามาเปรียบเทียบ ถ้าไม่

สามารถลงในวันเดียวกันได้ ก็เอามาลงอีกวันก็ได้ แล้วความเป็นกลางเราสามารถทำได้แบบนี้ ก็จะทำให้หนังสือพิมพ์รอดจากถูกฟ้องได้ เพราะถ้าเราลงไปด้านเดียว อีกฝ่ายที่เสียหายเขาก็จะฟ้องเราได้ .....ที่นี้ถ้าเราลงข่าวด้านเดียว แล้วเรื่องมันไม่ได้จริง เราก็ถูกฟ้อง เพราะไปหมิ่นประมาทเขาว่านี่เป็นการกลั่นแกล้ง เพราะว่าเกิดไม่ชอบหน้าเขา ไปให้ข่าว ไปให้ร้ายป้ายสี บางทีแม้แต่ไปแจ้งตำรวจเนี่ย บางทีก็เรื่องไม่จริงก็ได้ เขาฟ้องได้ บางคนนึกว่าเรื่องที่เขาไปแจ้งตำรวจแล้ว เราสามารถมาลงโดยไม่มีปัญหา ไม่จริงบางทีเขาฟ้องกลับเราได้ ไปแจ้งตำรวจแล้วคนที่ถูกแกล้งเขาฟ้องเราได้ เพราะคู่กรณีเขาไปตกลงกันได้ เขาไปถอนแจ้งความ หนังสือพิมพ์ก็ถูกฟ้อง เพราะไม่เป็นกลาง”

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

□ ความยุติธรรม

หลักการ **ความยุติธรรม** มักจะไปคาบเกี่ยวอยู่กับหลักการ **ความเป็นกลาง** อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความยุติธรรม หรือความเป็นธรรม อาจถือได้ว่าเป็นทางออก หรือหนทางแห่งความเป็นกลางในทางวารสารศาสตร์ อาทิ การเสนอข่าว 2 ทาง ให้โอกาสแก่ทั้ง 2 ฝ่าย พร้อมทั้งจะแก้ไขถ้าผิดพลาด รวมถึงให้น้ำหนักของทั้ง 2 ฝ่าย อย่างพอดี หรือสมดุล (Balance) ด้วย

“มันก็พันกัน ต้องให้ความเป็นธรรมแก่การเสนอข่าวทั้งสองทางมันก็ คล้ายความเป็นกลาง ความเป็นธรรมในข่าว ในคนที่ตกเป็นข่าว พร้อมทั้งจะให้การแก้ไข ในเมื่อเกิดความผิดพลาด ความยุติธรรม ต้องมีตัวอย่าง ข่าวต้องให้น้ำหนักข่าวเท่าๆ กัน ไม่ใช่ว่าคนกล่าวหาแล้วเขียนเสียยาว 2-3 คืบ แต่คนถูกกล่าวหากลับเขียนแค่ 2-3 บรรทัด แต่นอกจากว่า เราพยายามนั้นแล้วเขาไม่พูดเขาไม่ชี้แจงนั้นก็อีกเรื่องหนึ่งนะ มันก็ให้ความเป็นธรรมในข่าว”

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

□ ความรับผิดชอบต่อสังคม

คุณกำแหง เห็นว่า การนำเสนอข่าวใดๆ นั้น ข่าวที่ลงไป จะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสังคม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้สังคม และจะต้องไม่ทำร้ายสังคม อาทิ การลงภาพโป๊ หรือ อื่นๆ ซึ่งหากนักหนังสือพิมพ์สามารถปฏิบัติได้แบบนี้ ก็ถือว่ามี **ความรับผิดชอบต่อสังคม** หากแต่ในปัจจุบัน คุณกำแหงกลับเห็นว่า ประเด็นในเรื่องนี้ดูเหมือนจะเป็นข้อบกพร่อง หรือจุดด้อยทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ที่สมควรจะต้องเร่งหาทางแก้ไขโดยด่วนที่สุด นอกจากนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคม ยังหมายถึงรับผิดชอบต่อประชาชน ไม่ใช่รับผิดชอบต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาลแต่อย่างใด

“อันนี้ก็ เป็นเรื่องที่คล้ายต้องดู แต่ทุกวันนี้ถ้าจะเห็นว่า หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม อันนี้วิจารณ์กันมากกว่าไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ข่าวที่ลงไปจะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสังคม จะต้องไม่ อย่างเรื่องที่โป๊ ๆ อะไรนั้น ก็ไม่น่าจะเอาลง ก็เอามาลง อย่างนี้ บางทีอาจจะจะเป็นจุดด้อยของหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ ที่ถูกวิจารณ์ว่าอาจจะมีความรับผิดชอบต่อสังคมน้อยไปหน่อย

แต่ไม่ใช่ทำให้ลงวิจารณ์รัฐบาล แล้วบอกว่าไม่รับผิดชอบต่อสังคมนั้นไม่น่าจะใช้ สมมติที่เขาลงทุกวันนี่เรื่องแปรสัญญา อันนี้รับผิดชอบต่อสังคมไม่ใช่ไม่รับผิดชอบ แต่รัฐบาลอาจจะเสียหาย กระทบกระเทือนไหม้ยัย แต่ไม่ใช่ว่าเรื่องอะไรที่หนังสือพิมพ์ลงไปแล้วทำให้รัฐบาลเสียหาย ประเทศชาติเสียหาย เพราะฉะนั้นหนังสือพิมพ์จะลงไม่ได้ เพราะประเทศชาติเสียหาย สังคม คนขาดความเชื่อถือรัฐบาล อันนี้ไม่เกี่ยว ไม่ใช่ว่าใครมาเป็นรัฐบาล แล้วหนังสือพิมพ์จะต้องเชียร์ จะต้องเห็นด้วย เห็นชอบ เห็นด้วยทุกอย่าง ตามรัฐบาล เพื่อให้การเมืองนิ่ง เพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นในรัฐบาล อันนั้นไม่เกี่ยว เป็นเรื่องที่รัฐบาลจะต้องทำเอาเอง เพราะทำอย่างไรให้ขาดความเชื่อมั่น หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ตรวจสอบ ถ้าเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง หนังสือพิมพ์ก็ต้องใช้สิทธิ์ตรวจสอบ ดีแต่เอาความจริงมาให้ประชาชนรู้

ความรับผิดชอบต่อสังคมมันน่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำลายศีลธรรม อะไรที่ลงไปแล้วทำให้สังคมเสื่อมเสีย แต่ทุกวันนี้ผมดูไปแล้วนะ ที่ว่าหนังสือพิมพ์อาจจะมีเรื่องไป แต่ว่าสังคมจริงๆ ทุกวันนี้มันเสื่อมโทรมยิ่งกว่าที่หนังสือพิมพ์เสนอ ยิ่งถ้าไปตามศูนย์การค้า ไร่พวก VCD ไร่พวกแผ่นไป ขยายกันเกลื่อน 60-70 บาท ไม่ได้แพงอะไรเลย .....ตอนนี้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์มาก อย่างเรื่อง SEX ชอบเอามาลง เรื่องข่มขืนเด็กอะไรเนี่ย แต่บางทีเรื่องข่มขืน มันเป็นเรื่องที่จริงอยู่ ที่สำคัญลงแล้วต้องปิดบัง บางทีข่าวบางข่าว ปิดชื่อเด็ก แต่ไปเปิดเผยชื่อพ่อแม่ ก็ถือว่าไม่รับผิดชอบต่อสังคม เพราะสุดท้ายก็ต้องรู้ว่าใคร"

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

□ วิชาชีพนิยม

เมื่ออาชีพในทรรศนะของคุณกำหนดแล้ว คุณกำหนดนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มี ความเชี่ยวชาญ และมีความรู้แท้จริง เชื่อมั่นในตัวเอง ที่สำคัญต้องเป็นคนที่มีประสบการณ์ด้วย

"วิชาชีพนิยม ก็คือคนที่ทำอาชีพนี้โดยตรง มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้แท้จริง ส่วนบุคลิกของบุคคลที่เหมาะสมกับการเป็นนักหนังสือพิมพ์นั้น จะไปกำหนดตายตัวก็ลำบาก อย่างการรักอาชีพ...ซึ่งพูดยากเหมือนกัน เพราะบุคลิกของแต่ละคนไม่เหมือนกัน แต่โดยทั่วไป เวลาที่คัดเลือกคนเข้าทำงาน ก็คงดูว่า เป็นคนเชื่อมั่นในตัวเอง มีความคิดความอ่าน ใฝ่หาความรู้ แล้วก็ทุกวันนี้ไม่มีใครเคยบอกว่าคุณนี้เป็น Professional ในหนังสือพิมพ์ มันไม่มีใคร ไม่มีตัวอย่าง อย่างวงการอื่น อาจจะมีผู้กำกับมืออาชีพ ถ้าบอกว่าเป็นนักหนังสือพิมพ์มืออาชีพนะ ก็อาจจะถูกข่มขู่ว่ายกตัวเอง อาจจะถูกแค้นว่าผมทำหนังสือพิมพ์อาชีพ....."

นอกจากนี้ คุณสมบัตินี้เขาเรียกกันว่า "จุกข่าว" ก็จำเป็น มันก็มี แล้วต้องฝึกฝนได้ด้วย คือพอไหว และรู้ประเด็นข่าว ไม่ใช่ฟังเขาพูด แล้วไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรทั้งสิ้น สมมติได้ยิน รมต.พูดว่า อธิบดีกรมนี้ทำอะไรจะแย่นะ ต้องรู้ว่า สงสัยโดนปลดแน่ โดยย้าย โดนอะไร คิดประเด็น และกลับกรองได้ ว่าใครพูด สมมติ รมต.มหาดไทยพูด ว่า ร.พ.ช. นี่มันไม่ได้เรื่องได้ราว พูดชนิดเดียว เราก็ตั้งข้อสงสัยได้ว่า มีปัญหาแล้ว แล้วเราก็ไปสืบต่อไปได้ แต่ถ้าคนอื่นพูดก็อีกเรื่องหนึ่งนะ ต้องมี Sense ข่าว....."

สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2545

ปัญหาประการหนึ่งของการที่ทำให้นักวิชาชีพที่จะก้าวถึงระดับ **วิชาชีพนิยม** นั้นค่อนข้างจะหายาก เพราะภาวะสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ซึ่งคุณกำหนดเห็นว่า บุคลิกที่สำคัญประการหนึ่งของนักหนังสือพิมพ์ ก็คือ นอกจากจะต้องมีทักษะดังข้างไปถึงไปแล้ว ก็ยังต้องมีความยึดมั่นในจริยธรรม ประกอบกันไปด้วย

“ส่วนใหญ่ คนที่มาทำงานอยู่ในวงการหนังสือพิมพ์เนี่ย ต้องมีใจรัก และมุ่งมั่นที่จะทำงาน ไม่ใช่เข้ามาทำเพราะไม่มีงานจะทำ ไม่รู้จะทำอะไรก็มาทำหนังสือพิมพ์ทำสื่อ คล้ายๆ เป็นทางผ่าน ทำสักพักแล้วก็ไปอยู่ที่อยู่ มีความมุ่งมั่น และเวลามาทำแล้วก็ต้องมีใจรัก สำคัญที่สุดต้องยึดมั่นใน**จริยธรรม** เพราะ**จริยธรรม**เนี่ยมันไม่ใช่เรื่องยาก คล้ายๆ เป็นสิ่งที่รู้อยู่ในตัว ว่าอะไรควรปฏิบัติ และอะไรไม่ควรปฏิบัติ ไม่จำเป็นต้องมาเปิดตำราว่าเขาเขียนไว้อย่างไรว่าอย่างไรบ้าง เพราะว่าเป็นของ**ธรรมดาสามัญ**ที่เขา**รู้กันอยู่**ใช่ไหม **ข่าวที่เขียนผิดข้อเท็จจริง อันนี้ก็ไม่ถูกต้อง ไม่ควรเขียน** การที่ไปเขียนอะไรโดยที่เขาจ้างวานให้ ไปรับจ้างมา มันก็ไม่ถูกต้อง อย่างนี้ มันก็เป็นเรื่องธรรมดา ที่รู้กันอยู่

..เป็นนักข่าวต้องใฝ่รู้ ทำงานต้องขยันขันแข็ง ขยันหาความรู้ ไม่ใช่ว่าตื่นเช้าขึ้นมาเนี่ย ไปทำงานไปหาแหล่งข่าวโดยสมองว่างเปล่า ไม่มีอะไรในสมองเลย ไปถึงก็ไปฟังว่าเขาพูดอย่างไร แล้วก็ไปลอกข่าวเขา เราต้องเตรียมพร้อมที่จะทำงาน เข้าขึ้นมาเราต้องฟังข่าวว่า ข่าววันนี้มันไปถึงไหน อ่านหนังสือพิมพ์ดูว่า ประเด็นไหนควรติดตาม ตอนนี่โลกมันไปถึงไหนแล้ว ไม่ใช่ไม่มีอะไรเลย นอกจากนั้นก็**เป็นนักข่าวต้องติดตามข่าว ต้องอ่านข่าว** นอกจากข่าวของเราเอง ก็ต้องอ่านของฉบับอื่นด้วย ว่าของเขาเป็นอย่างไร หมั่นศึกษาเพิ่มเติม เป็นนักข่าวนี้ต้องเขียนข่าวให้เป็นด้วย เพราะว่า นักข่าวช่วงหลังๆ นี้เขียนข่าวไม่ค่อยเป็น หาข่าวได้ แต่เขียนข่าวไม่ได้ โดยเฉพาะเพราะระบบหนังสือพิมพ์มันมีระบบ **Re-writer** อะไรนี้ ยิ่งทำให้นักข่าวเขียนข่าวไม่เป็น เขียนได้ไม่ดีเท่าที่ควร แม้บางคนจะเรียนมากก็จริง แต่เขียนข่าวก็ไม่ได้ คือใช้ไม่ได้ คือต้องให้คนอื่นมา re-write มาเขียนแก้เอาใหม่ แล้วผมก็เห็นว่า ถ้าเป็นนักข่าวแล้วหาข่าวได้ แต่เขียนข่าวไม่เป็น มันก็**ไม่มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพนักข่าว อาชีพหนังสือพิมพ์** เพราะว่าจะมาเป็นอย่างอื่นก็ไม่ได้ นอกจากนักข่าว วิ่งข่าวอย่างเดียว จะมาเป็น re-writer ก็ไม่ได้ หัวหน้าข่าว ก็ไม่ได้ จะมาเป็นคนเขียนคอลัมน์ เขียนบทความไม่ได้ เป็นอะไรไม่ได้ทั้งสิ้น วิ่งข่าวไปจนอายุ 50-60 ไปเป็นนักข่าวแก่ๆ อยู่อย่างนั้นนะ ทำอะไรไม่ได้

... บางที re-writer ก็ต้องคิดมาจากนักข่าวที่เขียนหนังสือได้ แต่บางคนก็เหมือนอย่างที่ว่า นักข่าวเดี๋ยวนี้ไม่พยายามเขียนข่าว พอเลือกคนมาเป็น re-writer มันก็ทำให้ยากเหมือนกัน ได้ re-writer ไม่มีประสิทธิภาพใช่ไหม **ข่าวบางที เวลาเขียนอาจจะเห็นว่า บางทีบางฉบับ หรือฉบับเดียวกัน บางข่าวเขียนดี บางข่าวเขียนไม่ดี มันอยู่ที่คนเขียนนั้นแหละ** แต่บางข่าวนักข่าวถ้าเขียนข่าวเองได้ การถ่ายทอดจะไม่ผิดเพี้ยนได้ หรืออย่างบางคนไปฟังการอภิปรายในสภา หรือฟังให้สัมภาษณ์แล้วแต่ มาเล่า โทรศัพท์มาบอก เขียนมา แฟกซ์มา เสร็จแล้วก็มีคนนำไปเขียนอีกทีหนึ่ง พอตัวเองเขียนมาไม่ดี พอคนที่ 3 ที่ 4 ไปเขียน ส่วนใหญ่มันก็จะเพี้ยนไปเรื่อยๆ ถ้าฟังเองเขียนเอง ใช้ได้เอง มันจะดีกว่า แต่ที่นี้ใช่ว่า นักข่าวสมัยนี้ไม่ค่อยให้ความสำคัญในหน้าที่การเขียนข่าว หน้าที่เราแค่หาข่าวมาให้ มันก็เป็นผลเสียต่อตัวเอง”

นักวารสารศาสตร์ (ช่วงเวลา)	อุดมการณ์วารสารศาสตร์							มุมมองภายใต้บริบทของความศิวิไลซ์							บริบทในตปท.			บริบทในไทย				
	เพศ สตรี/ชาย	ความถูกต้อง	ความเป็นกลาง	ความจริง	ความยุติธรรม	ความรับผิดชอบต่อ Soc	วิชาชีพนิยม	จักรวรรดินิยม	การปฏิบัติสุด สุด	ระบบการ ระเบียบใหม่	ทันสมัยนิยม	จักรวรรดินิยม ในสื่อ/วคตม.	โลกาภิวัตน์	เทคโนโลยี ใหม่	บทบาท ใหม่	บริบท ใหม่	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม
วศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา	/	/	/	/	/	/	/				/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ศ.ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
รศ.สศศิริ เผ่าอินจันทร์	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
วศ.มาลี บุญศิริพันธ์	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
รศ.ดร.พีระ จิระไสภณ	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
สุทธิชัย หยุ่น	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
เทพชัย หย่อง	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
มานิจ สุขสมจิตร	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
กำแหง ภริตานนท์	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์

ของนักวารสารศาสตร์ ร่วมสมัย

ระบบทุนนิยมเสรีที่ทะลักเข้าสู่ประเทศไทยนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือเมื่อโลกเริ่มเข้าสู่สงครามเย็น (1947-1991) ระหว่างอุดมการณ์ประชาธิปไตย จากสหรัฐอเมริกา (ชาติตะวันตก) และ สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ จากสหภาพโซเวียต และจีน ได้ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทยอยู่ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการเผยแพร่แนวคิดความทันสมัย (Modernization) จากชาติเสรีตะวันตก เพื่อต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ ซึ่งในที่สุดฝ่ายทุนนิยมเสรีจากตะวันตกก็ประสบความสำเร็จ พร้อมกับการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น

ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของไทยเฟื่องฟูอย่างถึงที่สุด ขณะที่วิถีการบริโภคของคนเมืองก็ยึดเอาแบบอย่างจากชาติตะวันตก จนทำให้สถาบันทางสังคม และวัฒนธรรมอ่อนแอลงอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเกิดฟองสบู่แตกเมื่อปี 2540 อันเป็นผลต่อเนื่องจากการยึดแบบอย่างทุนนิยมจากตะวันตก ก็ทำให้กระแสชาตินิยมเริ่มกลับเข้ามามีบทบาทอีกครั้งหนึ่ง ส่วนในด้านของอุดมการณ์วารสารศาสตร์นั้น ภายหลังจากการเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ที่ส่งผลให้เกิดรัฐธรรมนูญใหม่ ก็ทำให้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้รับการประกันมากขึ้นไปด้วย

ส่วนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของ นักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย นั้น เนื่องจากในช่วง 35-40 ปีที่ผ่านมา เริ่มมีการเรียนการสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ในระดับมหาวิทยาลัยกันอย่างแพร่หลาย ทำให้การให้คำนิยามด้านอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากอาศัยหลักการเดียวกันเกือบทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีการอ้างอิงตำรา และหลักการที่น่าเสนอโดย สุภา ศิริมานนท์ และเสฐียร พันธงชัย จึงทำให้อุดมการณ์ในช่วงหลังๆ ค่อนข้างจะเป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่าเดิม แต่ทั้งนี้ ทั้งนี้ ในส่วนของแนวคิด และการแสดงความคิดเห็น ก็ทำให้มองเห็นความแตกต่างในการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ภายใต้มุมมองของแต่ละคน

โดยผู้วิจัยได้แยกส่วนการให้คำนิยามของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มนักวิชาชีพ เนื่องจากทั้งสองกลุ่มมีลักษณะการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่แตกต่างกันไป เฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักวิชาการนั้นถือว่ามีผลสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีการถ่ายทอดระบบความคิดสู่คนรุ่นใหม่มากที่สุด ซึ่งหากสรุปรวมก็จะพบว่า การให้คำนิยามอุดมการณ์ของทั้ง 2 ฝ่าย ล้วนประนีประนอมกับระบบทุนมากขึ้น โดยมีความพยายามที่จะรักษาอุดมการณ์ดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด ส่วนในเรื่องเสรีภาพของการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์การทำหน้าที่ของรัฐบาลนั้น กลับซาลงไปเนื่องด้วยระบบทุนครอบงำ หากแต่มีการหยิบยกเอาประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม และความเป็นกลาง มาเป็นประเด็นเชิงวารสารศาสตร์แทน

๑ นักวิชาการ

๑ **รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมมาลา** จัดอยู่ในกลุ่มของนักวิชาการ ที่เน้นหนักในการแสดงความเห็นเชิงวิพากษ์ต่อการวารสารศาสตร์ไทยในปัจจุบัน โดยจะเน้นในเรื่องการสร้างความสำเร็จ ในเชิงการวารสารศาสตร์ เฉพาะในเรื่อง **เสรีภาพ** ที่เห็นว่าแม้ในปัจจุบันนักหนังสือพิมพ์จะได้รับเสรีภาพมากกว่าอดีต แต่การนำเสรีภาพมาใช้ กลับเป็นการใช้อย่างพร่ำเพรื่อ และสุรุ่ยสุร่าย จนอาจหมดความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ดร.บุญรักษ์ยังเสนอแนะว่า **นักข่าวควรละทิ้งการนำเสนอข่าวภายใต้ *ลัทธิข่าวร้าย คือข่าวดี* แล้วหันมาเสนอความจริงอย่างลึกซึ้ง ตรงไปตรงมาให้มากขึ้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชน (สรุปจาก -สื่อมวลชนกับวิกฤตการณ์ในเมืองไทย, ระหว่างกระจกกับตะเกียง, 2542)** ส่วนประเด็น **ความเป็นกลาง** ที่ถือเป็นประเด็นขัดแย้งแห่งยุคนี้ นักข่าวไม่ควรจะเลือกเข้าข้างฝ่ายใด ๆ ไม่ควรมือคดี แต่ควรแสวงหาความจริงอย่างสมบูรณ์ เป็นกลาง ยุติธรรม เพื่อที่จะทำให้ผู้อ่านพิจารณาความถูกต้องได้อย่างแท้จริง

๑ **ศ.ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์** นักวิชาการอิสระในปัจจุบัน โดยก่อนหน้าที่ท่านเคยเป็นอาจารย์อยู่ในคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยท่านค่อนข้างจะมองภาพอุดมการณ์ในเชิงรูปธรรม และปรับเปลี่ยนให้กับกระแสนิยมเสรีได้อย่างดี โดยที่เห็นว่า อุดมการณ์จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง โดยเฉพาะในยุคที่ทุนนิยมเข้ามามีบทบาทอย่างมากมาย ส่วนในด้านอุดมการณ์นั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องอยู่ในสามัญสำนึกของคนทำข่าวทุกคน ไม่ว่าจะมียุติธรรมเอาไว้หรือไม่ก็ตาม ทุกอย่างจะต้องปฏิบัติไปด้วยความรับผิดชอบ สะท้อนความจริงที่เป็นจริง ไม่เปลี่ยนด้าเป็นขาว หรือขาวเป็นดำ โดย **เสรีภาพ** ในมุมมองของ ดร.เกษม ต้องดำเนินไปพร้อมกับ **ความรับผิดชอบต่อสังคม** คือต้องรู้ว่าอะไรควรหยุด อะไรควรดำเนินต่อไปได้

๑ ส่วนแนวคิดเชิงอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของ **รศ. สดศรี เผ่าอินจันทร์** จะเน้นไปในด้านของ **เสรีภาพ , ความถูกต้อง และความรับผิดชอบต่อสังคม** กล่าวคือ **เสรีภาพ** ในทฤษฎีของ รศ. สดศรี นั้นเห็นว่า การใช้เสรีภาพจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งด้วยการนำเสนอข่าว หรือวิพากษ์วิจารณ์โดยขาดความรอบคอบ หรือมือคดี ซึ่งจะทำให้หนังสือพิมพ์ ขาดความน่าเชื่อถือที่สุดในที่สุด นอกจากนี้ ในประเด็น **ความเป็นกลาง** ซึ่งถือเป็นวาทกรรมที่มีการถกเถียงกันอย่างมากประเด็นหนึ่งในปัจจุบันนั้น รศ.สดศรี มองเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์ควรจะยืนอยู่ข้างฝ่ายที่ถูกต้อง มากกว่าจะยึดถือมาตรฐานความเป็นธรรมแบบที่ใช้ไม้บรรทัดวัดเพื่อไม่ให้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง

๑ **รศ.มาลี บุญศิริพันธ์** มีแนวความคิดในเรื่อง **ความเป็นกลาง** คล้ายกับ ดร.บุญรักษ์ โดยที่เห็นว่า นักข่าวจะต้องมีความนิ่งในใจ สามารถเห็นอกเห็นใจได้ แต่ต้องมีความเป็นกลาง หาข้อเท็จจริงมาบอกกับประชาชนให้ได้มากที่สุด รอบด้านที่สุด เพื่อผู้อ่านจะสามารถตัดสินใจได้ว่าควรจะเข้าข้างฝ่ายใด ส่วนในด้านของ **เสรีภาพ** นั้นก็ถือเป็นหลักการสำคัญตามระบอบประชาธิปไตย ที่ต้องดำเนินไปควบคู่กับ **ความรับผิดชอบต่อสังคม**

□ **รศ. ดร. พีระ จิระโสภณ** จะเน้นหนักในประเด็น **ความจริง และ วิชาชีพนิยม** โดยประเด็นความจริงนั้น ดร.พีระ เห็นว่ามีความซับซ้อน และมีหลากหลายมุมมองขึ้นอยู่กับการตีความหรือการเชื่อมโยงข้อมูล จากข้อเท็จจริงที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุด และรอบด้านมากที่สุด เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ประชาชนสามารถพิจารณาตัดสินใจได้เอง ส่วนด้านวิชาชีพนิยม นั้น ดร.พีระเน้นว่า จะต้องประกอบไปด้วยทักษะ ความรู้ รวมทั้งจะต้องเป็นผู้เสียสละ มีคุณธรรม มีจริยธรรม รวมทั้งมีอิสระในตัวเองอีกด้วย ขณะที่ **เสรีภาพ** จะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของ**ความรับผิดชอบ** มาคอยก้ากับ เพื่อไม่ให้เสรีภาพนั้นถูกใช้ในทางที่ผิด รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับสังคมเป็นอันดับหนึ่ง ว่าจะได้รับผลกระทบจากการรายงานข่าวดังกล่าวหรือไม่อย่างไร

□ นักวิชาชีพ

□ **สุทธิชัย หยุ่น** นักวิชาชีพ ที่มีบทบาทสำคัญที่นำการวารสารศาสตร์ของไทย เปลี่ยนแปลงไปสู่การวารสารศาสตร์สมัยใหม่แบบตะวันตก โดยเขาจะให้ความสำคัญกับประเด็น **เสรีภาพ** ซึ่งนิยามว่า นักหนังสือพิมพ์จะต้องไม่เป็นเครื่องมือของใคร ไม่โอนอ่อนผ่อนตามกระแส แต่ต้องปฏิบัติหน้าที่แห่งเสรีภาพ เพื่อสนองต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนอันถือเป็น **ความรับผิดชอบ** ซึ่งเขาเปรียบเทียบว่าเป็นความรับผิดชอบต่อหมาเฝ้าบ้าน คือ **เห่าเมื่อควรจะเห่า เจ็บเมื่อควรจะเจ็บ และไม่เห่าหอนเปล่าๆ ปลีๆ ...โดยไม่ตรวจสอบก่อนว่า เสียงที่ได้ยินนั้น เป็นพายุใหญ่ หรือลมพายุธรรมดา (ใครจะดูหมาเฝ้าบ้าน, "หมาเฝ้าบ้าน", 2537) ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง นอกจากนี้ ในมุมมองของความรับผิดชอบ เขายังเน้นว่านักข่าวจะต้องไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน กล่าวคือในบางกรณีสื่อก็ควรมีขอบเขตในการนำเสนอ แม้จะไม่มีกฎหมายบ่งชี้ แต่ก็ต้องใช้สามัญสำนึกพิจารณาได้เอง ขณะที่ **ความเป็นกลาง** นั้นก็จะเป็นไปได้ เมื่อ **ความจริง** ถูกนำเสนออย่าง **ถูกต้อง** และรอบด้าน ทำให้ผู้อ่านพิจารณาตัดสินใจได้เอง โดยไม่ต้องมีการชี้นำความคิดจากใคร**

□ **เทพชัย หย่อง** นักวิชาชีพจากหนังสือพิมพ์เนชั่น กรุงเทพธุรกิจ และคมชัดลึก ซึ่งเป็นเครือเดียวกับสุทธิชัย หยุ่น นั้น มีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับก็จะมีอุดมการณ์แตกต่างกันออกไป และถ้าอุดมการณ์นั้นไม่ใช่เพื่อปวงชน แต่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ก็อาจทำให้หลักการจริยธรรมของหนังสือพิมพ์นั้นๆ บกพร่องไปด้วย โดยเขาจะเน้นในเรื่องของ การสร้างความน่าเชื่อถือ ให้กับหนังสือพิมพ์เป็นประการสำคัญ กล่าวคือ ขณะที่ **เสรีภาพ** เพื่อสามารถทำหน้าที่ได้โดยปราศจากการแทรกแซง ก็จะต้องมีหลักการทางจริยธรรมประกอบกันไป โดยเฉพาะหลักการแห่ง **ความจริง** ที่ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูง รวมทั้งมีความหลากหลาย และเป็นข่าวที่มาจากหลายแหล่ง เพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพปรากฏการณ์จริงให้มากที่สุด ซึ่งนั่นเองจะทำให้หนังสือพิมพ์ดำรง **ความเป็นกลาง และ ความน่าเชื่อถือ** เอาไว้ได้ตลอดไป

□ **ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์** แห่ง มติชน ให้ความสำคัญกับ **เสรีภาพ** แต่ก็ต้องเป็นเสรีภาพที่ต้องมีการควบคุมกันเอง รวมทั้งมีการแสวงหาจุดสมดุลระหว่างทุนกับเสรีภาพ โดย **นักข่าวจะต้องรู้จักเซนเซอร์ตัวเองในเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เสรีภาพ และความอยู่รอดสามารถไปด้วยกันได้ (สัมภาษณ์ 15**

มกราคม 2545) ขณะที่มุมมองของ**ความเป็นกลาง**นั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก อย่างมากที่สุดก็คือการลดอคติให้เหลือน้อยที่สุด แล้วเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีการชี้แจง เนื่องจากปัจจุบันนักข่าวมักจะมือคัตในด้านของความเคยชินอยู่ค่อนข้างมาก อาทิ สมัชชาคนจนทำให้รุดติด แต่ไม่ได้มองว่าสมัชชาคนจนเดือดร้อนเนื่องจากนำลงทุนในด้านต่างๆ อาทิ สร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้า เพื่อนำมาพัฒนาเมืองหลวงเป็นหลัก นอกจากนี้ อีกประการหนึ่งที่เขาย้ำอย่างมากก็คือ การทำข่าวโดยไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะผู้ด้อยสิทธิในสังคม

□ **มานิจ สุขสมจิตร** แห่ง เดลินิวส์ มีทัศนะในด้านที่เกี่ยวกับ **เสรีภาพ** ว่าคือการมีอิสระในการนำเสนอข่าว แต่ก็ต้องมีขอบเขตของ **ความรับผิดชอบ** ที่ต้องใช้วิจารณญาณว่าควรจะทำหรือไม่ทำอย่างไร และขอบเขตเสรีภาพของบุคคลอื่นไปพร้อมกัน โดยเสรีภาพในไทย ไม่สามารถยึดแบบต่างชาติได้ทั้งหมด เนื่องจากมีความแตกต่าง ทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ อาทิ การแสดงความเห็นเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ เช่นเดียวกับประเด็น **ความเป็นกลาง** ที่เรามองเห็นว่ามันน่าจะเป็นกลางได้ นอกจากจะต้องลงข่าวที่ถูกต้อง และเป็นจริงแล้ว ยังจะต้องหยุดอคติทั้งหมดให้ได้ทั้งหมด เพราะเมื่อใดที่มีอคติ นักข่าวก็นำเสนอข่าวในเชิงที่บิดเบือนได้มากขึ้น

□ **กำแหง ภริตานนท์** แห่ง ไทยรัฐ จะเน้นหนักในด้าน **เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคม** กล่าวคือ ในมุมมองของ **เสรีภาพ** แม้ว่าการจำกัดเสรีภาพด้วยกฎหมายจะหมดไปแล้ว แต่นักข่าวก็ต้องคำนึงไว้เสมอว่าอาจมีอิทธิพลอื่นๆ เข้ามาครอบงำ และจำกัดเสรีภาพของคนทำหนังสือพิมพ์ อาทิ อิทธิพลจากนายทุน หรืออื่นๆ ที่อาจทำให้การทำหน้าที่ตามอุดมการณ์หลักบกพร่องไปได้บ้าง นอกจากนี้ นักข่าวยังต้องมี **ความรับผิดชอบต่อสังคม** คือการนำเสนอข่าว ก็ต้องไม่สร้างความเสื่อมเสียหรือความเดือดร้อนให้กับสังคม ส่วนตัวนักข่าวเองนั้น ก็ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และยึดมั่นในจริยธรรมทุกประการอีกด้วย ส่วน **ความเป็นกลาง** นั้น ถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการนำเสนอข่าว

□ เมื่อพิจารณาถึงการให้คำนิยามอุดมการณ์ทั้งหมด ก็จะได้เห็นว่า อุดมการณ์ในเรื่องของ **เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น** ยังคงถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นสำคัญ เหมือนเช่นยุคก่อนๆ แต่ก็จะเน้นว่าต้องเป็นเสรีภาพที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของ **ความรับผิดชอบต่อสังคม** เป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ ประเด็นในเรื่อง **ความจริง และความเป็นกลาง** ก็กำลังถูกชูขึ้นมาเป็นประเด็นทางออกของการถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการขาดจริยธรรม และใช้เสรีภาพจนเกินพอดี การละเมิดสิทธิมนุษยชนของนักข่าว

โดยหากแบ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มนักวิชาชีพ ก็เห็นว่า ในกลุ่มนักวิชาการจะให้คำนิยามในเชิงที่ มุ่ง **สร้างความน่าเชื่อถือให้กับหนังสือพิมพ์** เพื่อให้หนังสือพิมพ์ปฏิบัติวิชาชีพด้วยหลักการอันนำทำให้หนังสือพิมพ์ได้รับความน่าเชื่อถือจากกลุ่มผู้อ่านมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันนี้ สถานการณ์ทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ที่กำลังถูกสั่นคลอนอย่างหนัก ขณะที่ ในกลุ่มวิชาชีพนั้น ก็ยังคงมุ่งเน้นที่จะให้มีการใช้เสรีภาพที่ได้ไปพร้อมๆ กับระบบทุน มากกว่าช่วงอดีตที่ผ่านมา เช่นเดียวกับประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม และ **ความเป็นกลาง** ที่ถูกยกมาเป็นหลักการเบื้องต้นในการทำข่าวมากขึ้น เพื่อที่หนังสือพิมพ์จะได้ไม่ถูกกล่าวหาว่าไร้จรรยาบรรณ

ในส่วนของ **ความเป็นกลาง** นั้น ถือได้ว่าเป็นประเด็นที่ได้รับการถกเถียงกันอย่างมากในปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มความเห็นคือ กลุ่มที่เห็นว่า นักข่าวไม่สามารถเลือกเข้าข้างใครได้ กับกลุ่มที่มองเห็นว่านักข่าวควรจะเข้าข้างผู้ที่ถูกต้องได้ แต่ทั้งนี้ ทางออกที่ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันเพื่อให้หนังสือพิมพ์มีความน่าเชื่อถือ ก็คือการอาศัยหลักการแห่ง **ความจริง และ ความถูกต้อง** มาใช้ในการทำงาน โดยนักข่าวจะต้องแสวงหาความจริงที่หลากหลาย และจากหลายๆ แหล่งข้อมูล และเป็นความจริงอันถูกต้อง สมบูรณ์ เพื่อผู้อ่านจะได้พิจารณาได้เองว่าควรเข้าข้างฝ่ายใดๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุป และ อภิปรายผล

การวิเคราะห์ “การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย” ภายใต้กรอบความคิดเรื่อง การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony Theory) และความไร้ระเบียบ (Chaos Theory) ในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ “การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์นับจากอดีต-ปัจจุบัน” ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในมุมมองของ “การต่อสู้เพื่อช่วงชิงความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์” (Hegemonic Struggle) รวมถึง การจัดระดับทางชนชั้น (Class) โดยในที่นี้ จะเริ่มต้นจากการสรุป-สังเคราะห์ผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

- I. การสังเคราะห์:- การให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” ของนักวารสารศาสตร์ไทย
- II. การสังเคราะห์:- ปรากฏการณ์การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย
- III. การสังเคราะห์:- การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ภายใต้บริบทของสังคมไทย

I การสังเคราะห์:- การให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” ของนักวารสารศาสตร์ไทย (ในมิติของ บุคคล)

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลการให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” ของนักวารสารศาสตร์ทั้ง 3 ช่วงเวลา มาสังเคราะห์ในส่วนท้ายสุด (Final Synthesis) เพื่อแสวงหาคำตอบที่ว่า อุดมการณ์วารสารศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร? / มีการนำเสนอโดยผ่านวาทกรรมอะไร? และ อุดมการณ์แต่ละกลุ่ม มีความเชื่อมโยง ของการถ่ายทอด/ปรับเปลี่ยน ในระหว่างกลุ่มอย่างไร? โดยมีผลดังนี้

จากการสรุป และสังเคราะห์ข้อมูลคำนิยามที่ศึกษา ผู้วิจัยพบว่า การยึดถืออุดมการณ์ของนักวารสารศาสตร์ในแต่ละกลุ่ม ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก โดยเฉพาะในส่วนของการยึดถือหลักการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความรับผิดชอบต่อสังคม, ความถูกต้อง, ความจริง, ความเป็นกลาง, ความยุติธรรม และ วิชาชีพนิยม

แต่ทั้งนี้ จะปรากฏความแตกต่างให้เห็นอยู่บ้างในการให้ปรับเปลี่ยนคำนิยาม/ความหมาย (Re-articulate) ในอุดมการณ์แต่ละประเด็น ของนักวารสารศาสตร์แต่ละยุค เพื่อให้สอดคล้อง และสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ภายใต้บริบทของสังคมที่แตกต่างกันไปในยุคนั้นๆ รวมทั้งยังสามารถมองเห็นภาพความเชื่อมโยง ของการถ่ายทอดแนวคิด/ปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ในระหว่างกลุ่มได้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลานับ 100 ปี ของการหนังสือพิมพ์สยาม

โดยผู้วิจัย ได้สรุป “การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์” ของนักวารสารศาสตร์ทุกกลุ่ม ลงในแผ่นรหัส (Coding Sheet) เพื่อให้มองเห็นรายละเอียดการให้ความสำคัญของอุดมการณ์ต่างๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น ดังต่อไปนี้:

□ สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์

ระดับ	นิกการวารสารศาสตร์	อุดมการณ์วารสารศาสตร์						รายละเอียด * = ให้ความสำคัญ S.R. = ความรับผิดชอบต่อสังคม Prof. = วิชาชีพนิยม	
		เสรีภาพ นศพ.	ความถูกต้อง	ความเป็นกลาง	ความจริง	ความยุติธรรม	ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพนิยม		
สมบูรณาญาสิทธิราชย์	หมอบรัดเล	/	-	-	/	/	/	-	* เสรีภาพ, ความรับผิดชอบต่อ (S.R.)
	รัชกาลที่ 4	-	/	-	/	/	-	-	* ความถูกต้อง, ความจริง
	ก.ศ.ร. กุหลาบ	/	-	/	/	/	/	-	* เสรีภาพ
	เทียนวรรณ	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ ต้อง ความจริง, S.R.
	รัชกาลที่ 6	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ, ความเป็นกลาง, S.R.
	เชียวสุดเส็ง	/	-	/	-	/	/	/	* เสรีภาพ, S.R.
	โคนันทวิศาล	/	-	/	/	/	/	-	* เสรีภาพ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง	น.ม.ส.	/	/	/	/	/	/	/	- 7 อุดมการณ์
	กรมหมื่นนราธิป	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ, S.R.
	กุหลาบ สายประดิษฐ์	/	-	/	/	-	/	/	* เสรีภาพ, ความจริง, S.R.
	พระยาศรภักย์	/	/	/	/	-	/	-	* เสรีภาพ, S.R.
	คึกฤทธิ์ ปราโมช	/	/	/	/	-	/	/	* เสรีภาพ, S.R.
	สุภา ศิริมานนท์	/	/	/	/	/	/	/	- 7 อุดมการณ์
	เสฐียร พันธรั้งษ์	/	/	/	/	/	/	/	- 7 อุดมการณ์
นักวิชาการ (ร่วมสมัย)	ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ, ความเป็นกลาง, ความจริง S.R., วิชาชีพนิยม (Prof.)
	ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์	/	/	/	/	/	/	/	* ความถูกต้อง, ความจริง, S.R.
	รศ.สดศรี เผ่าอินจันทร์	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ, ความถูกต้อง, S.R.
	รศ.มาลี บุญศิริพันธ์	/	/	/	/	/	/	/	- 7 อุดมการณ์ * ความเป็นกลาง
	ดร.พีระ จิระโสภณ	/	/	/	/	/	/	/	- 7 อุดมการณ์ * ความจริง
นักวิชาชีพ (ร่วมสมัย)	สุทธิชัย หยุ่น	/	/	/	/	/	/	/	- 7 อุดมการณ์ * เสรีภาพ
	เทพชัย หย่อง	/	/	/	/	/	/	/	- 7 อุดมการณ์
	ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ, เป็นกลาง, ยุติธรรม
	มานิจ สุขสมจิตร	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ, ความยุติธรรม, S.R.
	กำแหง ภริตานนท์	/	/	/	/	/	/	/	* เสรีภาพ เป็นกลาง, ความจริง, S.R., Prof.

กล่าวโดยสรุปคือ การยึดหลักอุดมการณ์ฯ ของ **นักหนังสือพิมพ์สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์** นั้น ยังไม่สามารถแยกแยะออกมาให้เห็นในแต่ละประเด็นได้อย่างชัดเจน เนื่องจากไม่ได้มีการบันทึกหลักการต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร* นอกเสียจากอุดมการณ์ในด้าน **“เสรีภาพหนังสือพิมพ์”** และ **“ความรับผิดชอบต่อสังคม”** ที่ถือเป็นอุดมการณ์หลักภายใต้ปรัชญาการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีการอ้างถึงอย่างต่อเนื่อง นับจากอดีต-ปัจจุบัน และเป็นอุดมการณ์ที่หมอบรัดเลย์แพร่สู่สยาม

โดยนักหนังสือพิมพ์กลุ่มราชสำนักหัวอนุรักษ (ร.4 และ ร.6) จะเน้นว่า “การแสดงความคิดเห็นใดๆ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง และความถูกต้อง ไม่ใช่จะหยิบอะไรมาพูดก็ได้ แต่จะต้องเป็นประโยชน์ต่อประชาชน บำรุงความเป็นชาติ ไม่ได้เจาะจงตำใครโดยเฉพาะ” ขณะที่ กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า (ก.ศ.ร.กุหลาบ, เทียนวรรณ, เขียวอุดม, ศรีบุญเรือง และโค่นันทวิศาล) พอสรุปรวมความได้ว่า “การนำเสนอข่าว และการแสดงความคิดเห็นฯ สามารถกระทำได้ โดยไม่มีอำนาจใดๆ มาคุกคาม เนื่องจากสิ่งที่ได้พูด และเขียน ล้วนถูกต้อง และเป็นความจริง รวมทั้งทำเพื่อประโยชน์ต่อสังคม”

ขณะที่อุดมการณ์อื่นๆ แม้จะมีการอ้างถึงอยู่บ้าง แต่ก็จัดอยู่ในระดับศีลธรรม หรือมโนคติประจำใจของนักหนังสือพิมพ์ที่พึงปฏิบัติเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการนำเสนอ **ความจริง** นั้น ค่อนข้างจะเป็นข้อขัดแย้งแห่งยุคสมัย ที่นักการวารสารศาสตร์ของทั้งสองฝ่ายหยิบยกมาโจมตีหลักการทำงานของแต่ละฝ่าย เพื่อช่วงชิงความเป็นเจ้าอุดมการณ์ให้กับฝ่ายตน

และเมื่อพิจารณาจากการให้คำนิยามอุดมการณ์ฯ ของนักวารสารศาสตร์ในยุคนี้ ทำให้สามารถแบ่งแยกกลุ่มของการนำเสนอวาทกรรมความเห็น ออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มราชสำนักหัวอนุรักษ กับกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า โดยกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า นั้น จะอ้างอิงหลักการเสรีภาพหนังสือพิมพ์ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อสนับสนุน หรือเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย เพื่อจะทำให้สยามรอดพ้นจากการครอบครองของชาติอาณานิคมที่กำลังขยายฐานอำนาจของตนอย่างต่อเนื่องในยุคนั้น

แต่ทั้งนี้ จุดอ่อนของฝ่ายสามัญชนก็คือ ประเด็นในเรื่องของ **ความจริง** ที่ถือว่าค่อนข้างจะเป็นอุดมการณ์ที่บกพร่องมากที่สุด เนื่องจากการนำเสนอความจริงภายใต้การปกครองที่ราชสำนักมีอำนาจเหนือไพร่ฟ้า สามารถเข้ามาควบคุมการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ได้ทุกเมื่อ ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องมีการบิดเบือน สร้างเรื่อง หรือแต่งเติมใหม่ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับการทำงานของตนให้มากที่สุด เช่นในกรณีของ ก.ศ.ร.กุหลาบ ที่บิดเบือนความจริงในบทความประวัติศาสตร์ของเขาจนถูกไต่สวน (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542: 27)

---

* หลักจริยธรรมหนังสือพิมพ์ เริ่มมีการบันทึก เมื่อปี 2466 โดยสมาคมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อเมริกา ชื่อว่า Canon of Journalism และต่อมา น.ม.ส.จึงประกาศรับหลักการดังกล่าวในปี 2470

ด้านกลุ่มราชสำนักหัวอนุรักษ์ ที่ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบใหม่ ก็พยายามที่จะใช้ข้ออ้างในประเด็น **ความจริง** มาเป็นหลักการที่เข้ามาควบคุมพฤติกรรมการทำงานของนักหนังสือพิมพ์สามัญชน กล่าวคือ ทางราชสำนักมักจะทำวาทกรรม **ความจริง และความถูกต้อง** มาทำการแสดงความคิดเห็นของนักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า โดยในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้น พระองค์ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเสรีภาพเลยด้วยซ้ำ และแม้ว่าต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 จะมีการยอมรับในประเด็นเสรีภาพมากขึ้น จนถึงขนาดยอมให้มีการทำ **สงครามปากกา** แต่ทางฝ่ายราชสำนักก็ยังคงพยายามคงสถานภาพความเป็นเจ้าอุดมการณ์ ของตนด้วยการ ให้ความหมายของเสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้วาทกรรมเพื่อสร้างความชาตินิยม ที่ย้ำอยู่เสมอว่า การแสดงความคิดเห็นจะต้องเพื่อประโยชน์แก่รัฐ แก่บ้านเมือง ไม่ใช่ผลประโยชน์ของใคร

เมื่อมีสงครามปากกาเริ่มมีการด่าทอกันด้วยคำหยาบคายมากยิ่งขึ้น วาทกรรมเรื่องวิชาซึ่งนักหนังสือพิมพ์จึงปรากฏขึ้นมา ภายใต้ลักษณะการทำงานที่ต้องมี **สมบัติผู้ดี** (ผู้ดีอังกฤษ) ที่ฝ่ายราชสำนักได้มีโอกาสได้รับการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างนักหนังสือพิมพ์ 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มผู้ดี กับกลุ่มหยาบคาย ดังที่ ศ.สุกัญญา สุตบรรทัด ได้ยกตัวอย่างของ กรณีหนังสือ ลักวิทยาทาน น.ม.ส. กับพระสหาย ช่วยกันออก เมื่อ พ.ศ. 2443 นั้น ปรากฏภาพบุคคลที่แต่งกายตามแบบผู้ดีอังกฤษที่หน้าปกหนังสือ

ซึ่งวาทกรรม “สมบัติผู้ดี” นี้ ยังสืบต่อมาจนถึง ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังปรากฏให้เห็นในการให้คำนิยามของ น.ม.ส. และกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รวมทั้งกลายเป็นวาทกรรมแห่งอำนาจ (Discourse of Power) ที่สืบทอดไปยังนักหนังสือพิมพ์รุ่นต่อมา ไม่ว่าจะเป็น กุหลาบ สายประดิษฐ์, ศ.สุภา ศิริमानนท์ และ ศ.เสฐียร พันธรัชนี ที่ล้วนแต่มีการอ้างอิงถึงการให้ภาษาสละสลวย เข้าใจง่าย แบบนักประพันธ์ และได้ถือเป็นหลักการสำคัญที่สืบทอดกันมา จนถึงนักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย

ทั้งนี้ ผลพวงของการใช้ภาษาหยาบคายในสงครามปากกา ก็ส่งผลให้รัชกาลที่ 6 ตัดสินใจออกพระราชบัญญัติการพิมพ์ 2465 ให้นักหนังสือพิมพ์ขึ้นทะเบียน (Licensing System) ถือเป็น การควบคุม และจำกัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการหนังสือพิมพ์ไทย ซึ่งการควบคุมหนังสือพิมพ์นี้เองได้กลายมาเป็นประเด็นหลักในวาทกรรมแห่งเสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักวารสารศาสตร์ในยุคต่อมา หรือ **ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)**

กล่าวคือ เมื่อการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้บรรลุจุดประสงค์ รวมทั้งมีการออกกฎหมายมาประกันเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว การใช้เสรีภาพ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงใดๆ จึงไม่จำเป็นอีกต่อไป ในขณะเดียวกัน วาทกรรมแห่งเสรีภาพ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มเปลี่ยนแปลงมาเป็นวาทกรรมตามหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนแทน (Watchdog)

หากทั้งนี้ การใช้หลักเสรีภาพเพื่อสอดส่องการทำงานของรัฐบาล ก็เริ่มมีปัญหาเมื่อฝ่ายรัฐบาล เริ่มใช้อำนาจเกินหน้าที่ขอบเขตตามระบบประชาธิปไตย และเกิดความไม่พอใจการทำงานของหนังสือพิมพ์ จนในที่สุดรัฐบาลอำนาจนิยม หรือเผด็จการ ก็เริ่มหาทางเข้ามาควบคุม ด้วยช่องทางของกฎหมาย และอำนาจมืด

นี่เองทำให้วาทกรรมที่เกี่ยวกับ **เสรีภาพ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงอุดมการณ์ ในประเด็นอื่นๆ ของนักหนังสือพิมพ์ยุคนี้** ถูกผลิตออกมาอย่างต่อเนื่องซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อตอกย้ำ สิทธิอันชอบธรรมของตน แต่ทั้งนี้ก็ถือว่าเป็นวาทกรรมที่มีเนื้อหา และมีการตีความหมายที่ผิดแผกไปจาก การเรียกร้องเสรีภาพในสมัยการปกครองในระบบประชาธิปไตย คือ นักหนังสือพิมพ์ในยุคนี้ จะสร้าง วาทกรรมเสรีภาพที่มุ่งหาทางออกให้กับสถานการณ์บีบคั้นจากรัฐบาล โดยการมุ่งสร้างวาทกรรมที่แสวงหาแนวทาง **การควบคุมตนเอง** เข้ามากำหนดขอบเขตการทำงานเพื่อให้รอดพ้นจากการเข้ามาควบคุมของอำนาจเผด็จการ

การให้คำนิยาม-ความหมายของอุดมการณ์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ **กลุ่มราชสำนักเดิมห้วผสมผสาน** ที่พัฒนามาจากกลุ่มราชสำนักหัวอนุรักษ์นิยม อาทิ น.ม.ส., กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ **กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า** อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์ และ เจ้าพระยาศรราชภัฏพิพัฒน์ ที่ยังคงสืบสายความคิดจากนักหนังสือพิมพ์สามัญชนหัวก้าวหน้ากลุ่มเดิม ทำให้มองเห็นปรากฏการณ์การเชื่อมโยงสืบเนื่องทางความคิด มาจากสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

อย่างไรก็ดี นอกจากการเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างยุคสมัยแล้ว ปรากฏการณ์อีกประการหนึ่งที่สามารถมองเห็นได้ก็คือ การถ่ายทอดความคิดในยุคสมัยเดียวกัน โดยเฉพาะการถ่ายทอดความคิดจากกลุ่มราชสำนักเดิ มสู่กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า อาทิ น.ม.ส. ถ่ายทอดหลักการสู่ ศ. เสฐียร พันธงรังษี หรือ กรมหมื่นนราธิปฯ ถ่ายทอดความคิดสู่กุหลาบ สายประดิษฐ์ และ ศ.สุภา ศิริมานนท์ ซึ่งถือเป็นหลักฐานประการหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่า การช่วงชิงกันบนเวทีเจ้าอุดมการณ์ของนักหนังสือพิมพ์ต่างกลุ่ม ยังคงเกิดขึ้นอยู่ในยุคนี้ ทั้งในมิติของการถ่ายทอดระหว่างรุ่นสู่รุ่น และ ในระหว่งนักคิดต่างกลุ่มในยุคเดียวกัน จนทำให้ในที่สุดองค์ความรู้ในด้านหลักการ ทำหนังสือพิมพ์แบบผู้ดีที่ฝ่ายราชสำนักเดิ มถ่ายทอด ก็กลายเป็นองค์ความรู้ของกลุ่มนักวารสารศาสตร์ที่ต้องยึดถือ มีการอ้างอิง และเขียนขึ้นเป็นตำรา ประกอบกับการนำหลักการมาจากต่างประเทศ ของนักการหนังสือพิมพ์ในยุคนั้นหลายท่าน อาทิ ศ.สุภา ศิริมานนท์ และ ศ.เสฐียร พันธงรังษี ทำให้ตำราดังกล่าวกลายมาเป็นวาทกรรมแห่งอำนาจ ที่นักวารสารศาสตร์ในสมัยต่อมา มีการอ้างอิง และสืบทอดทางความคิดกันเรื่อยมา

ส่วนความแตกต่างทางความคิดระหว่างกลุ่มนักหนังสือพิมพ์นั้น สามารถเห็นได้จากปณิธานใน การทำงานของแต่ละกลุ่ม โดยขณะที่ฝ่ายนักหนังสือพิมพ์สามัญชนหัวก้าวหน้า ยังคงเน้นหน้าที่ในการ สอดส่องดูแลการทำงานของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ตามแบบอย่าง que สืบทอดมาจากยุค ก่อน ทางฝ่ายราชสำนักเดิ ม กลับมีอุดมการณ์ (ปณิธาน) ในการออกหนังสือพิมพ์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ และระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชนได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ให้ได้มากที่สุด

ส่วนวาทกรรมด้านของเสรีภาพ และความรับผิดชอบนั้น ทั้งสองฝ่าย ได้มุ่งเน้นเรื่อง **การควบคุมกันเอง** โดยฝ่ายราชสำนักเดิมมีการประนีประนอมกับผู้ปกครอง และอ้างหลักการทางจริยธรรมในการปฏิบัติวิชาชีพ ทำให้สามารถรอดพ้นการถูกคุกคามจากฝ่ายเผด็จการได้มากกว่า อาทิ วาทกรรมของ น.ม.ส. ที่ย้ำว่า **เมื่อกฎหมายประกันเสรีภาพให้แล้ว นักหนังสือพิมพ์ต้องประกันเสรีภาพของตนเองโดยไม่ละเมิดต่อกฎหมายเช่นเดียวกัน** ขณะที่ กรมหมื่นราธิปฯ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้นำหลักการ **“ความเป็นกลาง”** และ **“ความยุติธรรม”** เข้ามาเป็นปราการเพื่อรักษาเสรีภาพ และสร้างความปลอดภัย คือทำนุบำรุงให้มีการแยกข่าว ออกจากการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งใช้หลักการนำเสนอข่าวอย่าง **ถูกต้อง และ เป็นจริง** เข้ามาช่วยกำกับการทำงาน จนใครก็หาข้ออ้างเข้ามาคุกคามเสรีภาพไม่ได้

ด้านนักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า นั้น แม้ว่าจะยอมรับในหลักการทำงานอย่างมีจริยธรรม แต่ก็ยังคงไม่ยอมประนีประนอมให้กับอำนาจเผด็จการ รวมทั้งยังคงนำเสนอวาทกรรมในด้านของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมากกว่า วาทกรรมเชิงหลักการทางจริยธรรมประเด็นอื่นๆ จนทำให้ฝ่ายปกครองถือเป็นข้ออ้างในการคุกคามเสรีภาพอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า รวมทั้งทำให้นักหนังสือพิมพ์ในกลุ่มนี้หลายท่านต้องประสบเคราะห์กรรม ถูกคุมขัง และลี้ภัยทางการเมืองไปยังประเทศที่ 3

ไม่เฉพาะแต่การปะทะกันทางความคิดระหว่างนักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า และฝ่ายรัฐบาลเผด็จการเท่านั้น บ่อยครั้งที่การปะทะทางความคิดยังลุกลามมายังกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ที่ประนีประนอมให้กับรัฐบาลเพื่อความอยู่รอด ดังที่ กุหลาบ สายประดิษฐ์ แสดงความเห็นว่ นักหนังสือพิมพ์บางกลุ่มที่สนับสนุนการทำงานของรัฐบาลว่า **ถ้านักหนังสือพิมพ์รับผิดชอบมากเกินไป เพราะคิดว่าตนเป็นรัฐบาล ก็จะทำให้การนำเสนอข่าว มีแต่การประนีประนอม (สรุปความจาก - หนังสือพิมพ์, นสพ.ประชามิตร, 1 พ.ค. 2482)** ส่วนเจ้าพระยาศรารักษ์พิพัฒน์นั้น มุ่งแสวงหาทางออกให้พ้นจากการคุกคามของรัฐบาล ด้วยการนำเสนอวาทกรรมเพื่อสนับสนุนให้มีการจัดทำหลักจรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์ขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อที่จะเป็นแนวทางการทำงานให้กับนักหนังสือพิมพ์ได้มากขึ้น

ต่อเนื่องมาถึง หลักการวารสารศาสตร์ของ **นักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย** ที่แบ่งออกเป็นกลุ่มนักวิชาการ และ นักวิชาชีพนั้น เนื่อง มาจากในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมา หรือเริ่มการวารสารศาสตร์ช่วงปลายยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เริ่มมีการเรียนการสอนด้านหนังสือพิมพ์ในระดับมหาวิทยาลัยอย่างแพร่หลาย ทำให้การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไม่ต่างกันมากนัก ประกอบกับมีการกำหนดหลักจรรยาบรรณของสมาคมต่างๆ ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้นักวารสารศาสตร์ล้วนอาศัยหลักการเดียวกันอ้างอิงเกือบทั้งสิ้น

โดยเฉพาะในกลุ่มนักวิชาชีพนั้น ก็ถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดทางความคิดทั้งทางตรง และ ทางอ้อม จากกลุ่มนักวิชาการในระดับมหาวิทยาลัย ทำให้การให้คำนิยามอุดมการณ์มีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมาก เว้นเสียแต่ในเรื่องของการปฏิบัติ และนำมาใช้จริงในการทำงาน ก็อาจจะมีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์บางหัวข้อให้สามารถใช้ได้จริง และเหมาะสมกับสภาพสังคมให้มากขึ้น

ขณะที่ภาพของการเชื่อมโยงทางความคิดนั้น เริ่มมองเห็นได้เลือนราง เนื่องจากการหลอมรวมทางแนวคิดที่เกิดขึ้นมาในสมัยของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่นักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากนักหนังสือพิมพ์ในกลุ่มราชสำนักเดิม

ดังนั้น สิ่งหนึ่งที่สามารถนำมาพิจารณาถึงความเหมือน หรือต่างกันทางอุดมการณ์ของนักวารสารศาสตร์ในแต่ละยุค ก็คือการนำบริบททางสังคมเข้ามาเป็นปัจจัยในการมองภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ในยุคปัจจุบัน สภาพสังคมเริ่มมีความเป็นทุนนิยมมากยิ่งขึ้น รวมถึงธุรกิจหนังสือพิมพ์ ที่ก้าวเข้ามาสู่ทุนนิยมอย่างเต็มตัว ประกอบกับในช่วงเวลาเริ่มต้นยุคนั้น การควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลอำนาจนิยม ยังคงมีมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ พร.42 (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 42) ของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร จนทำให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์แทบจะหยุดชะงักไปอย่างสิ้นเชิง

นี่เองทำให้นักวารสารศาสตร์ช่วงหลังต้องหาทางออกให้กับตนเองภายใต้ระบอบทุนนิยม โดยการทำให้หนังสือพิมพ์ให้เป็นธุรกิจมากขึ้น ชายข่าวที่สนองปณิธานเพื่อความอยู่รอดของตนเองมากขึ้น จากเดิมที่เน้นหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อสังคม และสอดส่องดูแลการทำงานของรัฐบาล นี่เองเป็นจุดเริ่มต้นทำให้การให้คำนิยามเชิงวารสารศาสตร์ของนักหนังสือพิมพ์ของแต่ละกลุ่มเริ่มประนีประนอมกับระบบทุนมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าหนังสือพิมพ์ขาดจรรยาบรรณ และใช้เสรีภาพจนเกินพอดี โดยเฉพาะเมื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้มีการรับประกันโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (2540) อันเป็นผลมาจากการต่อสู้เมื่อคราวพฤษภาทมิฬ (2535)

ส่วนในด้านของตัวอุดมการณ์นั้น **เสรีภาพ** และ **ความรับผิดชอบ** ยังคงถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอในวาทกรรม แต่ทั้งนี้ ก็เป็นวาทกรรมที่ให้ความสำคัญกับขอบเขตของความรับผิดชอบต่อเสรีภาพ ที่ถือได้ว่าเป็นแนวคิดหลักของกลุ่มปัญญาชนหัวผสมผสานในยุคก่อน ที่กลายมาเป็นองค์ความรู้ในยุคใหม่ ขณะที่ประเด็น **ความถูกต้อง-ความจริง** และ **ความเป็นกลาง** ก็ถูกชูขึ้นมาเป็นทางออกของการถูกวิพากษ์วิจารณ์ นอกจากนี้ ก็ยังเกิดการสร้างวาทกรรมในเรื่องของ **ความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์** มากขึ้นกว่าในช่วงอดีตที่ผ่านมาอีกด้วย โดยกลุ่มที่อ้างถึงความน่าเชื่อถือมากที่สุดก็คือกลุ่มนักวิชาการ ที่นักหนังสือพิมพ์จะต้องรู้จักใช้เสรีภาพอยู่ในขอบเขต และมีหลักการจรรยาบรรณ เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ขณะที่กลุ่มนักวิชาชีพนั้น ก็ดูจะให้ความสำคัญกับมุมมองของเสรีภาพน้อยลง โดยนำเสนอหลักการความจริง ความถูกต้อง รวมถึงไม่มีอคติ ที่หลากหลายมุมมองเข้ามาเป็นทางออกในการใช้เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

ที่น่าสนใจก็คือ เสรีภาพถูกมองในประเด็นของการวิพากษ์ ในด้านการละเมิดสิทธิ มากกว่า เสรีภาพในการใช้สิทธิเหมือนอย่างช่วงอดีต โดยเฉพาะการใช้เสรีภาพจนไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือการใช้เสรีภาพที่ละเมิดผู้ด้อยสิทธิในสังคม ขณะที่ **ความเป็นกลาง** ก็กลายเป็นประเด็นแห่งยุค ที่กลุ่มนักวารสารศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเห็นว่านักหนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องเป็นกลาง แต่ต้องช่วยให้คนด้อยโอกาสที่ถูกข่มเหงจากผู้มีอำนาจ และกลุ่มที่เห็นว่านักหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องเป็นกลาง ไม่มีสิทธิเข้าข้างใคร เพราะไม่ใช่ผู้พิพากษาที่จะสามารถตัดสินว่าใครถูกหรือผิด

แต่ทั้งนี้ ทางออกที่คล้ายคลึงกันในระหว่างสองกลุ่ม ก็คือ การแสวงหาความจริงที่หลากหลาย มุมมองให้ได้มากที่สุด โดยนำเสนออย่างไม่มีอคติ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารที่ถูกต้องหลายมุมมอง เพื่อจะได้พิจารณาพิพากษาได้เอง ซึ่งนั่นยังถือเป็นหลักการสำคัญที่สร้างความน่าเชื่อถือให้กลับคืนมาอีกด้วย

โดยผู้วิจัย ได้สรุปรายละเอียด และประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการให้คำนิยามอุดมการณ์ผ่านวาทกรรมหลักต่างๆ ของนักการวารสารศาสตร์ไทย ไว้ในตารางหน้าถัดไป (หน้า 294)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปการให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ของนักวารสารศาสตร์ไทย

กลุ่ม	อุดมการณ์ที่เน้น	วาทกรรม	การเชื่อมโยง (ประเด็นอะไรที่รับ ประเด็นอะไรที่ปรับเปลี่ยน)
สมัย สมบูรณาญา สิทธิราชย์	- เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม	<p>วาทกรรม “ชาตินิยม”</p> <p>โดยแบ่งการตีความหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <u>กลุ่มราชสำนักหัวอนุรักษ์</u> การแสดงความเห็นใดๆ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความ จริง และความถูกต้อง รวมทั้งต้องเป็นประโยชน์ บำรุงชาติ □ <u>กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า</u> การแสดงความเห็น เพื่อเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปก ครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้รอดพ้นจากลัทธิ จักรวรรดินิยม และเพื่อให้ชาติมีความเจริญตามอย่างชาติ ตะวันตก 	<ul style="list-style-type: none"> □ <u>ประเด็นที่รับ</u>(จากหมอบรัดเล) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อ สังคม และประเทศชาติ (ความรับผิดชอบ) □ <u>ประเด็นที่ปรับเปลี่ยน</u> ปรับโดยอ้าง วาทกรรม “ชาตินิยม” แบ่งการตีความ เป็น 2 กลุ่ม - <u>กลุ่มราชสำนักหัวอนุรักษ์</u> เสรีภาพ - ความรับผิดชอบ ที่ต้องประกอบด้วยความถูก ต้อง และความจริง - <u>กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า</u> เสรีภาพ- ความรับผิดชอบ ในการนำเสนอความคิดเห็นโดย ไม่มีอำนาจใดๆ มาคุกคามได้

กลุ่ม	อุดมการณ์ที่เน้น	วาทกรรม	การเชื่อมโยง (ประเด็นอะไรที่รับ ประเด็นอะไรที่ปรับเปลี่ยน)
สมัย เปลี่ยน แปลงการ ปกครอง (2475)	<ul style="list-style-type: none"> - เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม - วิชาชีพนิยม 	<p style="text-align: center;">วาทกรรม “การควบคุมตนเอง”</p> <p>โดยแบ่งการตีความหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <u>กลุ่มราชสำนักหัวผสมผสาน</u> การแสดงความคิดเห็นใดๆ ต้องมีขอบเขตของความ รับผิดชอบ ถ้านักหนังสือพิมพ์ไม่รู้จักขอบเขตของเสรีภาพ ไม่รู้จักควบคุมตนเอง คนอื่นก็อาจจะถือเป็นข้ออ้างในการ ควบคุมเสรีภาพ รวมถึงต้องมีสมบัติผู้ดีในการปฏิบัติวิชาชีพ □ <u>กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า</u> การแสดงความคิดเห็น เพื่อสนับสนุนการปกครอง แบบประชาธิปไตย และ ประโยชน์เพื่อมวลชน เนื่องจากนัก หนังสือพิมพ์เปรียบเป็นตัวแทนของประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> □ <u>ประเด็นที่รับ</u> เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ (ความรับผิดชอบ) □ <u>ประเด็นที่ปรับเปลี่ยน</u> ปรับเปลี่ยนจากการอ้าง วาทกรรม “ชาตินิยม” → มา เป็นการอ้าง วาทกรรม “การควบคุมตนเอง” โดยแบ่งการตีความหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ - <u>กลุ่มราชสำนักหัวผสมผสาน</u> เสรีภาพ จะต้องอยู่ในขอบเขตของความรับผิดชอบ และ ความมีสมบัติผู้ดีในการทำงาน - <u>กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า</u> เสรีภาพ-ความรับผิดชอบ ต้องกระทำไปเพื่อประโยชน์แก่คน ส่วนมาก □ <u>ประเด็นที่มีการเชื่อมโยงภายในกลุ่ม</u> วาทกรรม “ความมีสมบัติผู้ดี” การใช้ภาษาอย่างนัก ประพันธ์ คือ เชื่อมโยงจากกลุ่มราชสำนัก ไปกลุ่มสามัญชน

กลุ่ม	อุดมการณ์ที่เน้น	วาทกรรม	การเชื่อมโยง (ประเด็นอะไรที่รับ ประเด็นอะไรที่ปรับเปลี่ยน)
ร่วมสมัย	<ul style="list-style-type: none"> - เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม - ความถูกต้อง-ความจริง - ความเป็นกลาง-ความยุติธรรม - วิชาชีพนิยม 	<p>วาทกรรม “ความน่าเชื่อถือของนักหนังสือพิมพ์”</p> <p>โดยแบ่งการตีความหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> □ กลุ่มนักวิชาการวารสารศาสตร์ หนังสือพิมพ์จะต้องรู้จักใช้เสรีภาพอยู่ในขอบเขต และมีหลักจรรยาบรรณ โดยเฉพาะความถูกต้อง-ความจริง เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ □ กลุ่มวิชาชีพวารสารศาสตร์ หนังสือพิมพ์จะต้องนำเสนอข่าวอย่างเป็นจริง ไม่มีอคติ มีหลากหลายมุมมอง เพื่อให้การใช้เสรีภาพ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน ตามหลักความรับผิดชอบต่ออย่างแท้จริง และได้รับความเชื่อถือจากประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> □ ประเด็นที่รับ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ (ความรับผิดชอบต่อ) □ ประเด็นที่ปรับเปลี่ยน ปรับจากการอ้าง วาทกรรม “การควบคุมตนเอง” → มาเป็นการอ้าง วาทกรรม “ความน่าเชื่อถือ” <p>โดยแบ่งการตีความหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> □ กลุ่มนักวิชาการวารสารศาสตร์ หนังสือพิมพ์จะต้องรู้จักใช้เสรีภาพอยู่ในขอบเขต และมีหลักจรรยาบรรณ โดยเฉพาะความถูกต้อง-ความจริง เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ □ กลุ่มวิชาชีพวารสารศาสตร์ หนังสือพิมพ์จะต้องนำเสนอข่าวอย่างเป็นจริง ไม่มีอคติ มีหลากหลายมุมมอง เพื่อให้การใช้เสรีภาพ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน ตามหลักความรับผิดชอบต่ออย่างแท้จริง และได้รับความเชื่อถือจากประชาชน

			<p>- ประเด็นที่มีการเชื่อมโยงภายในกลุ่ม</p> <p>การถ่ายทอดความรู้จากกลุ่มนักวิชาการ สู่นักวิชาชีพ ใน สถานะครูผู้ศึกษา ที่ทำให้นักวิชาชีพต้องรับอุดมการณ์ตาม ทัศนะของกลุ่มนักวิชาการไปโดยปริยาย หรืออีกนัยหนึ่งคือ กลุ่มนักวิชาการกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนด นิยามแห่งอุดมการณ์วารสารศาสตร์ในปัจจุบัน</p>
--	--	---	---

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

II การสังเคราะห์:- ปรากฏการณ์การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย (ในมิติของ “อุดมการณ์”)

จากการสังเคราะห์การให้คำนิยาม “อุดมการณ์วารสารศาสตร์ของนักวารสารศาสตร์ไทย” ทำให้พอสรุปได้ว่าอุดมการณ์ในแต่ละประเด็นนั้นๆ มีลักษณะของการยอมรับอุดมการณ์ตะวันตก (Westernized Ideology) และปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ตะวันตก (De-westernized Ideology) ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา และในแต่ละบริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

โดยในที่นี้จะแบ่งออกเป็นกลุ่มอุดมการณ์ที่มักจะมีการกล่าวอ้างถึงประกอบกันไป เป็น 4 ประเด็นหลัก คือ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ - ความรับผิดชอบต่อสังคม, ความถูกต้อง - ความจริง, ความเป็นกลาง - ความยุติธรรม และ วิชาชีพนิยม

□ บันทึกความเข้าใจเบื้องต้น

เนื่องจากแนวคิด “อุดมการณ์วารสารศาสตร์” เพิ่งปรากฏเป็นรูปธรรมเมื่อปรากฏจรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดในวงการวารสารศาสตร์ นั่นก็คือ *Canons of Journalism (1923:-* เขียนโดยคณะกรรมการด้านจริยธรรม (Harry J. Wright, ประธาน) แห่งสมาคมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อเมริกา และรับรองโดย สมาคมฯ) ที่เน้นหลักการทำงานของนักหนังสือพิมพ์เรื่อง ความรับผิดชอบ (Responsibility), เสรีภาพ น.ส.พ. (Freedom of the Press), ความมีอิสระ (Independence), ความซื่อสัตย์-ความจริง-ความถูกต้อง (Sincerity-Truthfulness-Accuracy), ความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Impartiality), การเล่นอย่างยุติธรรม (Fair Play), ไม่อ้างอิงเอาเรื่องคนอื่นมาเป็นของตน (Decency)

ดังนั้น การพูดถึงอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ในช่วงก่อนปี 1923 (2466) ของนักวารสารศาสตร์ไทย (อาจล่าช้ากว่าเดิบบ้าง เนื่องจากการติดต่อระหว่างประเทศตามยุคสมัย:- น.ม.ส.ทรงประกาศรับเมื่อ 26 ส.ค. 1927) จึงไม่ได้มีกฎเกณฑ์วางไว้ตายตัว นอกจากจะนำเอาอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของนักการวารสารศาสตร์ในช่วงเวลานั้น ไปเปรียบเทียบกับอุดมการณ์ฯ ที่นำเสนอแต่เบื้องต้นโดยกลุ่มมิชชันนารีอเมริกัน ที่นำเอาลัทธิวารสารศาสตร์มาสู่กรุงเทพฯ (2387) โดยเฉพาะ อุดมการณ์ของหมอบรัดเล

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

“เสรีภาพหนังสือพิมพ์” เป็นประเด็นที่ถูกนำมาอ้างอิงเป็นหลักการเบื้องต้นของการหนังสือพิมพ์ และเป็นข้อเรียกร้องของนักหนังสือพิมพ์ไทยมาอย่างต่อเนื่องจากอดีต-ปัจจุบัน คือมักจะเรียกร้องถึงเสรีภาพ โดยอ้างหลักการ “ความรับผิดชอบต่อสังคม” หรือประโยชน์ต่อมวลชนประกอบกันไปอยู่เสมอๆ ภายใต้การให้ความหมายที่ต่างกันในแต่ละกลุ่มอุดมการณ์ ซึ่งการให้คำนิยามในแต่ละกลุ่มก็จะปรากฏภาพของการยอมรับอุดมการณ์ตะวันตก (Westernized) และ ปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ตะวันตก (De-westernized) หรือ ตีรองความหมายส่วนเนื้อหาอุดมการณ์ (Negotiated & Re-articulated) เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม และสถานภาพในการช่วงชิงความเป็นเจ้าอุดมการณ์ ของกลุ่มตนเอง

โดยหากพิจารณาในแต่ละกลุ่มอุดมการณ์ ก็จะพบว่า “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” มีรูปแบบการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ตะวันตก (De-westernized) ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา กล่าวคือ ในช่วงต้นของการเผยแพร่ลัทธิวารสารศาสตร์ หรือ **ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์** พบว่า กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า (Progressive Intellectual) ก็จะยอมรับในหลักการเบื้องต้นแห่งเสรีภาพตามหลักการแห่งประชาธิปไตย เหมือนเช่นวารสารศาสตร์ตะวันตก ที่นักหนังสือพิมพ์สามารถแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้อย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ ก็อาจถือได้ว่าเป็นการยอมรับในลักษณะของ “การจำยอม” เนื่องจากนักวารสารศาสตร์ที่เป็นสามัญชนหัวก้าวหน้า ไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า ในการที่จะหยิบยกขึ้นมาเป็นวาทกรรมที่ต่อสู้พื้นที่ทางอุดมการณ์ กับฝ่ายราชสำนักที่ประกอบไปด้วยอำนาจ และการครอบครองความรู้ต่างๆ ไว้

วาทกรรมแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักหนังสือพิมพ์กลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า จึงเป็นการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ความเสมอภาคระหว่างชนชั้น ด้วยการขยายโอกาสทางการศึกษาลงสู่สามัญชน และ สนับสนุนสิทธิสตรี

ซึ่งในประเด็น “สิทธิสตรี” นี้ พบว่ามีการขัดแย้งภายในกลุ่มเดียวกันเอง อาทิ ขณะที่ยกย่องเห็นความสำคัญของสิทธิสตรี ถึงขนาดเขียนบทความเรื่อง “ว่าด้วยผู้หญิงทำงานเท่าแก่ผู้ชาย” ลงตีพิมพ์ในตุลวิภาคพจนกิจ เพื่อสนับสนุนให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้านได้ เพราะต่างก็มีความสามารถเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงควรจะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เรียนหนังสือ และแสวงหาความรู้ได้ แต่ เขียวสุดแสง ศรีบุญเรือง และโค้นันทวิศาล นักวารสารศาสตร์หัวก้าวหน้าในยุคต่อมา กลับไม่เห็นด้วยกับเรื่องนี้

ตรงกันข้ามกับ รัชกาลที่ 6 ซึ่งถือว่าเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมกลับสนับสนุนประเด็นสิทธิสตรี และเขียนบทความสนับสนุนให้สตรีทำงานนอกบ้านได้ และต่อต้านการมีภรรยาบ่อย ตัวอย่างเช่น เขียวสุดแสง ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันนี้ตำแหน่งงานก็แทบจะไม่พออยู่แล้ว ถ้าให้ผู้หญิงมาทำงานราชการ แล้วผู้ชายจะหางานทำได้อย่างไร ส่วน โค้นันทวิศาล ได้แสดงความเห็นลงในคอลัมน์ “ล้อติดโคลน” ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ว่า ผู้ชายมีภรรยาบ่อยถือเป็นสิทธิ์ของผู้ชาย ไม่ถือว่าเป็นเรื่องน่าเสียหายอย่างใด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การให้ความหมายของคำว่าเสรีภาพของนักวารสารศาสตร์สามัญชนหัวก้าวหน้า ในช่วงเวลาที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จะมุ่งเน้นหนักในเรื่องสิทธิในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างที่ใครก็ไม่สามารถจะขัดขวาง หรือควบคุมได้ เนื่องจากพวกเขาถือว่าตัวเองพูด และเขียนในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อมุ่งสร้างความเจริญ และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในชาติ อันถือเป็นความรับผิดชอบที่นักหนังสือพิมพ์พึงยึดถือในการปฏิบัติวิชาชีพ

ขณะที่ฝ่ายปัญญาชนหัวอนุรักษ์นิยม (Conservative Intellectual) ที่มีแกนนำเป็นกลุ่มราชสำนัก (ร.4 และ ร.6) ก็มีการยอมรับในหลักการเบื้องต้นแห่งเสรีภาพ แต่ก็มีกรณีความหมายใหม่ โดยมีมุมมองในด้านเสรีภาพไปในทางการใช้เสรีภาพต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย และจะต้องมีความรับผิดชอบ เพื่อสนับสนุนการปกครองของรัฐบาล รวมทั้งมุ่งเน้นในเรื่องหน้าที่หนังสือพิมพ์ในการบอกข่าวสารที่ถูกต้องกับประชาชน โดยเมื่อสามัญชนหัวก้าวหน้าเริ่มมีที่ท้าวว่าจะอ้างเสรีภาพหนังสือพิมพ์เพื่อต่อต้านตนเอง ในสงครามปากกา โดยการใช้ถ้อยคำที่รุนแรงมากขึ้นทุกที ร.6 ก็ทรงออกพระราชบัญญัติเพื่อควบคุมหนังสือพิมพ์ ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์แรกในการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการในประวัติศาสตร์ไทย และการควบคุมหนังสือพิมพ์นี้เองได้กลายเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้การเรียกร้องเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในยุคต่อมา ไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

โดยในช่วงรอยต่อระหว่างสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ก่อน 2475) และ **หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)** นั้น เสรีภาพหนังสือพิมพ์ก็ยังคงถูกใช้เป็นวาทกรรมหลักในหน้าหนังสือพิมพ์ โดยในช่วงแรกเป็นการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อาทิ บทความเรื่องมนุษยภาพของ กุหลาบ สายประดิษฐ์ จนในที่สุดด้วยแรงกดดันจากหลายๆ ฝ่ายก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าจริงๆ เสรีภาพหนังสือพิมพ์กลับไม่สามารถเบ่งบานได้ในยุคต้นแห่งประชาธิปไตย เนื่องด้วยการปกครองภายใต้ลัทธิอำนาจนิยม ทำให้การควบคุมหนังสือพิมพ์ทั้งทางตรง และทางอ้อมกลับทวีความรุนแรงมากกว่าในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงปรากฏว่า นักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้าหลายท่าน อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์ พระยาศรภักย์พิพัฒน์ ที่เดินทางเรียกร้องเสรีภาพหนังสือพิมพ์ และความเท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดไปจากยุคอดีตกลับต้องเผชิญกับภัยทางการเมือง โดนจับขัง และลี้ภัยไปต่างประเทศ

ส่วนนักหนังสือพิมพ์กลุ่มราชสำนัก ที่ได้ปรับมาเป็นปัญญาชนแบบผสมผสาน (น.ม.ส., กรมหมื่นนราธิปฯ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์) กลับมีเสถียรภาพในการทำงานภายใต้ระบอบอำนาจได้มากกว่า เนื่องจากการ **ปรับเปลี่ยน (De-westernized)** ความหมายในส่วนรายละเอียด (re-articulate) ของ “เสรีภาพหนังสือพิมพ์” โดยสร้างวาทกรรมใหม่ที่ดึงเอาแก่นของความรับผิดชอบมาอยู่เหนือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น อาทิ น.ม.ส.เคยกล่าวไว้ว่า แม้ว่าเสรีภาพจะเป็นสิ่งจำเป็น แต่เมื่อมีกฎหมายมาประกันเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์แล้ว ตัวนักหนังสือพิมพ์ก็ต้องไม่ละเมิดต่อกฎหมายด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ในช่วงที่ลัทธิคอมมิวนิสต์เริ่มเฟื่องฟู หนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้าส่วนมากถูกหมายหัวว่าเป็นฝ่ายซ้าย ทำให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์เริ่มถูกบั่นทอนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม มีการประกาศใช้ คำสั่งคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 (ปร. 42) ด้วยข้ออ้างเพื่อความมั่นคงของชาติ ส่งผลให้ ในช่วงเวลานี้ วาทกรรมในเรื่องเสรีภาพถูกลดบทบาทลงไปอย่างมาก หรือมีการหยุดชะงักลง โดยนักหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการให้ความสำคัญกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ มาเป็นการให้ความสำคัญกับอุดมการณ์อื่นแทน อาทิ ความรับผิดชอบ ความถูกต้อง ความจริง ความเป็นกลาง และ เป็นธรรม

ผ่านมาถึงปัจจุบัน แม้ว่าในที่สุด ปร.42 จะถูกยกเลิกไปอันเนื่องมาจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ก็เป็นเวลาพอดีกับระบบทุนนิยมเสรีกำลังเฟื่องฟูถึงขีดสุด เสรีภาพที่นักหนังสือพิมพ์ยึดถือกลับยิ่งลดบทบาทลง และตัวสื่อมวลชนเริ่มอ้างเสรีภาพกันอย่างฟุ่มเฟือย และผิดต่อหลักจริยธรรมมากขึ้น และมุ่งค้ากำไรมากขึ้น ก็ทำให้วาทกรรมในเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคม” เริ่มก้าวขึ้นมามีบทบาทเหนืออุดมการณ์แห่งเสรีภาพ หรือหากมีการพูดถึงเรื่องเสรีภาพ ก็จะมีการปรับเปลี่ยน มาเป็น เสรีภาพที่ไม่ส่งผลกระทบต่อองค์กรทางธุรกิจ หรือเสรีภาพที่ต้องเดินไปพร้อมๆ กับความรับผิดชอบต่อสังคม และดูเหมือนว่าหลักการของความจริง และความถูกต้อง จะก้าวขึ้นมามีบทบาทนำหน้า “เสรีภาพ” อยู่ด้วยเช่นกัน อย่างเช่นอดีต โดยนักหนังสือพิมพ์จะต้องแสวงหาความจริงอย่างถ่องแท้ก่อนที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดๆ

□ ความถูกต้อง และ ความจริง

แม้ว่าอุดมการณ์ในเรื่อง “ความถูกต้อง” และ “ความจริง” จะเป็นหลักจริยธรรมที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นกรอบการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ของชาติตะวันตก เมื่อราว ค.ศ.1923 หากแท้จริงแล้ว “ความถูกต้อง แม่นยำของข้อมูล รวมถึงการแสวงหาความจริงมานำเสนอต่อผู้อ่าน” ถือได้ว่าเป็นหลักการที่ขาดเสียไม่ได้ในการทำหนังสือพิมพ์เพื่อบอกข่าวมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดสถานการณ์ที่หนังสือพิมพ์แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย (Partisan Newspaper) จนทำให้การเสนอข้อมูลอย่างถูกต้องบกพร่องไป และหนังสือพิมพ์ขาดความน่าเชื่อถือ (Credibility) ก็ทำให้กลุ่มผู้รับผิดชอบต่อออกมาเรียกร้องให้หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับความถูกต้อง และความจริงให้มากขึ้น

ซึ่งสำหรับการวารสารศาสตร์ไทยแล้ว ประเด็นในเรื่องความจริง และความถูกต้อง ในช่วงการหนังสือพิมพ์ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้จะยังไม่ได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาจากตะวันตก แต่ก็ถือว่าเป็นสามัญสำนึกที่แฝงอยู่ในการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ทุกท่าน หากแตกต่างกันไปบ้างในวาทกรรมที่สร้างขึ้นโดยนักวารสารศาสตร์แต่ละคน คือ ในกลุ่มของนักหนังสือพิมพ์สามัญชนหัวก้าวหน้า อาทิ ก.ศ.ร.กุหลาบ เทียนวรรณ รวมถึงหมอบรัดเล หรือในช่วงยุคต้นของการหนังสือพิมพ์สยามนั้น การทำหน้าที่บอกข่าว และความคิดเห็นยังไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด ทำให้ประเด็นในเรื่องของความถูกต้อง และความจริง ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนความชอบธรรมให้กับการแสดงความคิดเห็นเป็นประการหลัก

แต่ทั้งนี้ ความจริง และความถูกต้อง ของนักวารสารศาสตร์ในยุคนี้ ก็เป็นความจริงประเภทที่ได้รับความนิยม หรือจากจดหมายที่มายังหนังสือพิมพ์ (หมอบรัดเล) ตลอดจน เป็นความจริงที่บิดเบือนไปจากความจริง (ก.ศ.ร.กุหลาบ) ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะเกิดขึ้นมาจาก การได้มาของข้อมูลของ ก.ศ.ร.กุหลาบ ที่ไม่ถูกต้อง หรือต้องเลียงในการนำเสนอความจริงเพื่อให้พ้นจากการคุกคามของราชสำนัก ที่มีอำนาจล้นฟ้าในยุคนั้น

ตรงกันข้ามกับ**ปัญญาชนหัวอนุรักษ์** (ร.4 และ ร.6) กลับถือเอาประเด็นเรื่อง “ความถูกต้องและความจริง” มาเป็นหลักการสำคัญเหนือกว่าเสรีภาพหนังสือพิมพ์ เพื่อให้สามารถรักษาสถานภาพของความเป็นเจ้าอุดมการณ์เอาไว้ให้ได้ กล่าวคือ ร.4 ได้นำเอาประเด็นความถูกต้องและความจริง มาคิดงานกับการนำเสนอความคิดเห็นวิพากษ์ วิจรรณมิติๆ ของหมอบรัดเลย์อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ ร.6 แม้จะให้ความสำคัญกับเสรีภาพ แต่ก็มี การปรับเปลี่ยนเนื้อหาอุดมการณ์ให้เหมาะสม (De-westernized) เพื่อสร้างดุลอำนาจให้กับฝ่ายราชสำนัก อาทิ การแสดงความคิดเห็นใดๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง-ความจริง รวมทั้งต้องสืบหาข้อมูลให้ชัดเจนเสียก่อน ไม่ใช่คิดจะหยิบอะไรมาพูดมาวิจารณ์ก็ได้ ส่วนเขียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง และ โคนันทวิศาล ที่เป็นสามัญชนหัวก้าวหน้า นั้นแทบจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับหลักความถูกต้อง-ความจริงมากนัก (เท่าที่สามารถสืบค้นข้อมูลมาได้) โดยการอ้างหลักการ “ความจริง” เป็นเพียงการสร้างภาพชอบธรรมในการเขียนวิพากษ์วิจารณ์เท่านั้นเอง

ในเวลาต่อมา (ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475) ก็ยังคงมีการนำเอาหลักการ “ความจริง และความถูกต้อง” มาเป็นเครื่องมือในการคงสถานภาพความเป็นเจ้าอุดมการณ์ของกลุ่มปัญญาชนหัวอนุรักษ์ ที่ปรับตัวมาเป็นปัญญาชนแบบผสมผสาน (น.ม.ส., กรมหมื่นนราธิปฯ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช) กล่าวคือพวกเขาได้ปรับเปลี่ยนให้อุดมการณ์ความถูกต้องและความจริง มาอยู่เหนืออุดมการณ์เพื่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ขณะที่ปัญญาชนหัวก้าวหน้า อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์ และพระยาศรภักย์พิพัฒน์ กลับให้ความสำคัญในประเด็นเหล่านี้น้อยกว่า รวมทั้งตีความหมายเสียใหม่ในเชิงสนับสนุนการแสดงความคิดเห็น ให้มีหลักการ และมีความน่าเชื่อถืออย่างมากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ของกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้าในยุคก่อน

เมื่อกระแสความรู้ในด้านของจริยธรรมแบบตะวันตก เริ่มเผยแพร่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้การให้คำนิยามในแง่ของความถูกต้องและความจริง เริ่มมีหลักการ และได้รับการนำมาใช้ในการรายงานข่าวมากขึ้น โดยเฉพาะที่คณะของ ศ.สุภา ศิริमानนท์ และ ศ.เสฐียร พันธรังษี ที่เริ่มมีการเปิดหลักสูตรการศึกษาด้านวิชาชีพอวารสารศาสตร์ และมีการนำเอานิยามจากตะวันตกมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสังคมไทย ยิ่งเมื่อสังคมไทยถูกครอบงำด้วยลัทธิอำนาจนิยมของกลุ่มรัฐบาล จนทำให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์หยุดชะงักลงเป็นครั้งคราว การอ้างถึงหลักการความจริง และความถูกต้อง จึงถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นหลักการสำคัญเหนือเสรีภาพ ของทั้งกลุ่มปัญญาชนหัวผสมผสาน และหัวก้าวหน้า โดยเน้นให้นักหนังสือพิมพ์รอดพ้นจากการคุกคามของอำนาจใดๆ ภายใต้วาทกรรม “การควบคุมตนเอง”

ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อนักหนังสือพิมพ์เริ่มสามารถแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้น แต่เสรีภาพกลับถูกใช้ไปในทางที่แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง จึงทำให้ความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์เริ่มเข้าสู่วิกฤติ จนทำให้หลายๆ ฝ่ายเริ่มเรียกร้องให้นักหนังสือพิมพ์รักษามาตรฐานทางจริยธรรมของตัวเองให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะการแสวงหาความถูกต้อง และข้อเท็จจริงในการบอกข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดๆ ก็ตาม โดยวาทกรรมที่ปรากฏขึ้นในช่วงเวลานี้ ล้วนแต่สนับสนุนให้นักหนังสือพิมพ์มีความน่าเชื่อถือ และที่สำคัญหลักการความจริง – ความถูกต้อง ยังคงกลายมาเป็นทางออกในการสร้างความเป็นกลางให้เกิดขึ้นในการทำข่าว

□ ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม

ส่วน “ความเป็นกลาง” และ “ความยุติธรรม” นั้น ก็มีลักษณะการถือกำเนิดขึ้นเช่นเดียวกับ “ความถูกต้อง” และ “ความจริง” กล่าวคือแม้จะเพิ่งมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในช่วงประมาณการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) แต่ก่อนหน้านั้น ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม ก็ถือเป็นมโนสำนึกที่นักหนังสือพิมพ์ที่ดี พึงมี และพึงปฏิบัติมาโดยตลอด

โดยในเริ่มแรกของวารสารศาสตร์ไทย (ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์) ยังไม่ได้มีการพูดถึงเรื่องความเป็นกลาง หรือการรายงานข่าวโดยปราศจากอคติมากเท่าใดนัก ซึ่งอาจเนื่องมาจากการหนังสือพิมพ์ในยุคดังกล่าวไม่สามารถแยกความคิดเห็นออกจากรายงานข่าวได้ แต่ทั้งนี้ ในสมัยของหมอบรัดเลย์ และ ร.4 ก็ถือว่าอุดมการณ์ความยุติธรรมได้ถือกำเนิดขึ้นมาแล้ว เมื่อหมอบรัดเลย์อมลงตีพิมพ์หนังสือหลวงที่ ร.4 เขียนมาแสดงความคิดเห็นตอบโต้ในหนังสือพิมพ์บางกอกกรีคอร์เดอร์อยู่อย่างสม่ำเสมอ

ขณะที่ ก.ศ.ร.กุหลาบ และเทียนวรรณ ซึ่งเป็นปัญญาชนหัวก้าวหน้าหน้านั้น จะเริ่มมีการนำเอาอุดมการณ์ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรมมาอ้างอิงมากขึ้น เฉพาะในการนำเสนอความคิดเห็นใดๆ โดยทั้งสองท่านจะเน้นว่า ได้นำเสนอความคิดเห็นไปตามความจริง เพื่อให้ประชาชนได้พิจารณาเองว่าจะไรถูกหรือผิด และสามารถจะคัดค้านได้หากไม่เห็นด้วยในความเห็นดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ทั้งนั้น ก็ยังถือว่าอุดมการณ์ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม นั้นถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนในการเรียกร้องเสรีภาพของการแสดงความคิดเห็นเสียมากกว่า จะเป็นหลักการรายงานข่าวอย่างเช่นในปัจจุบัน

ทางด้าน ร.6 ที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางการเมือง และการเผยแพร่ลัทธิทางการเมืองนั้น ทศนะเชิงอุดมการณ์ทั้ง 2 ประการ ของพระองค์ท่านจึงเน้นหนักไปในเรื่องของการสร้างความเป็นชาตินิยม และไม่คุกคามต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การละเลยซึ่งอคติ และการมุ่งแสวงหาความรู้ให้ถ่องแท้ก่อนจะวิพากษ์วิจารณ์อะไรออกไป อาทิ การให้ความคิดเห็นใดๆ จะต้องระมัดระวัง และแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ อย่างถี่ถ้วนเสียก่อน รวมทั้งจะต้องเป็นการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการบำรุงชาติบ้านเมือง ไม่ใช่ตำทอใครคนใดคนหนึ่ง และไม่มือคตใดๆ ในการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวอีกด้วย

ขณะที่เชี่ยวชาญสูง ศรีบุญเรือง และโคแนนทิวศาลนั้น ก็จะตีความต่างกันออกไปคือ ขณะที่เชี่ยวชาญสูงจะละเว้นไม่วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องราวที่เขามีส่วนเกี่ยวข้องอาทิ การปฏิบัติของจีน โดยอ้างถึงการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่นแทนกันนั้น โคแนนทิวศาล กลับมองความเป็นกลาง และความยุติธรรม เพื่อสนองสิทธิในการแสดงความคิดเห็น โดยอ้างว่า ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็น เพื่อประชาชนจะได้มีทางเลือกในการวินิจฉัยว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกหรือผิด

อย่างไรก็ดี อุดมการณ์ความเป็นกลาง และความยุติธรรม ในการทำข่าว เริ่มถูกแยกออกจากการแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนมากขึ้น นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กล่าวคือ อุดมการณ์ทั้งสอง จะถูกนำมาอ้างเป็นหลักการสำคัญ เพื่อให้หนังสือพิมพ์มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการตีความหมายก็จะคล้ายคลึงกับหลักการของต่างประเทศ (Westernized) กล่าวคือ การไม่เข้าใครออกใคร ต้องให้ออกาศคนอื่นชี้แจงข้อกล่าวหา รวมถึงไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ไม่มีอคติในการทำข่าว หรือมีผลประโยชน์ใดๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยในกลุ่มของปัญญาชนแบบผสมผสาน (น.ม.ส., กรมหมื่นนราธิป และ คึกฤทธิ์) จะมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาในบางประเด็น (Re-articulated) ที่เน้นว่าหากหนังสือพิมพ์สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงความเป็นกลาง และยุติธรรมอยู่ได้ ก็จะสร้างความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น รวมทั้งรอดพ้นจากการถูกคุกคามจากรัฐบาลเผด็จการ ซึ่งในช่วงเวลานั้นถือว่ามีอำนาจ-อิทธิพลมากมาย

เช่นเดียวกับกลุ่มปัญญาชนหัวก้าวหน้าหลายท่าน (กุหลาบ สายประดิษฐ์, เจ้าพระยาศราภัยพิพัฒน์) ที่ให้ความหมาย (Re-articulated) ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็ยังชูหลักการเสรีภาพมาเป็นวาทกรรมหลักมากกว่า จนทำให้รัฐบาลเผด็จการสามารถมีเหตุผลเข้ามาคุกคามการทำงานได้ไม่ยากนัก ทั้งนี้โดยอ้างถึงประเด็นความมั่นคงของชาติ

อย่างไรก็ดี ในช่วง 30-40 ปี ที่ผ่านมา ประเด็นความเป็นกลาง และความยุติธรรม ถือเป็นวาทกรรมที่เพิ่งมีการพูดถึงอย่างมาก แต่ทั้งนี้ในช่วงแรกๆ การพูดถึงก็จะเป็นในทำนองของการโจมตีว่าหนังสือพิมพ์มีอคติ ไม่มีความเป็นกลาง พาดหัวข่าวโจมตีบุคคลใดๆ หรือทำงานเพื่อตอบสนองบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทำให้หนังสือพิมพ์ขาดความน่าเชื่อถือ หากต่อมาเมื่อสังคมเริ่มมีความรู้สึกว้าเหว่อย่างเสรีภาพกันอย่างมากมาย แต่นำไปใช้ในทางที่ผิด ทั้งสองประเด็นจึงได้รับการกล่าวถึง และมีความพยายามนำมาใช้ในเชิงปฏิบัติให้มากขึ้นกว่าเดิม แต่ก็ยังถือว่าเป็นประเด็นที่ได้รับการถกเถียงอยู่มากที่สุดประเด็นหนึ่ง โดยกลุ่มของนักวารสารศาสตร์ร่วมสมัยนั้น ค่อนข้างจะมีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ทั้งสอง (De-westernized) ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยมากขึ้นกว่าเดิม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่มีนักวารสารศาสตร์หลายท่านแสดงความคิดเห็นว่า หนังสือพิมพ์ควรจะเลือกข้างมวลชน หรือฝ่ายที่ถูกต้องได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นกลางในการทำข่าวนั้น รศ. ดร.บุญรักษ์ รศ. ดร.พีระ และ รศ.มาลี กลับเห็นว่า เป็นการไม่สมควร แต่ตัวนักข่าวเองก็สามารถหาทางออกได้ด้วยการแสวงหาความจริงมานำเสนอให้รอบด้านมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อผู้อ่านจะได้วินิจฉัยว่าควรจะสนับสนุนฝ่ายใด หรือดังที่ เทพชัย หย่อง ให้ความเห็นไว้ว่า *ความเป็นกลางจะเกิดขึ้นได้เมื่อ มีความหลากหลายของความเห็น และข้อมูล*

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น นักวารสารศาสตร์ทุกท่านก็เห็นเหมือนกันว่า การนำเสนอข้อมูลที่หลากหลาย และรอบด้าน เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งปราศจากอคติใดๆ จะช่วยแก้ปัญหานี้ในเรื่อง ความไม่เป็นกลาง และความไม่ยุติธรรมลดลงไปได้ รวมทั้งทำให้หนังสือพิมพ์รอดพ้นจากการถูกฟ้อง หมิ่นประมาทได้อีกด้วย

□ วิชาชีพนิยม

ในยุคแรกของหนังสือพิมพ์สยาม อุดมการณ์ในประเด็นวิชาชีพนิยม หรือการปฏิบัติวิชาชีพ หนังสือพิมพ์นั้นไม่ได้มีการพูดถึงกันมากนัก หากต่อมาเมื่อการทำงานของนักหนังสือพิมพ์เริ่มแสดงความคิดเห็นที่เกินเลย ลงข่าวที่ไม่ถูกต้อง กล่าวหาบุคคลอย่างไม่ตรงความจริงกันเพิ่มขึ้น จึงเริ่มมีการกล่าวถึง หลักการในการทำงานหนังสือพิมพ์กันมากขึ้น เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ เทียนวรรณ ที่เคยปรารภไว้ว่า การทำหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องระมัดระวังถ้อยคำให้มีค่าถูกต้อง รู้จักกาลเทศะ หรือ รู้จักวิธีเขียนวิธีเรียบเรียงข้อความให้อ่านได้ตั้งแต่คนชั้นสูงไปจนถึงไพร่ฟ้าสามัญชน ต้องมีไฟรู้ และต้องรู้ให้จริงในเรื่องต่างๆ มากกว่าบุคคลธรรมดา ฯลฯ (สรุปจาก- ตุลวิภาคพจนกิจ, 23 มีนาคม ร.ศ.122) ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกับ รัชกาลที่ 6 และเขียนสุดเสียง ศรีบุญเรือง ที่ล้วนมองเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์ ต้องมีทักษะความรู้ความชำนาญ ความระมัดระวังในการเขียนความเห็นใดๆ ลงไป ว่าไม่ให้ถูกฟ้องร้อง หรือกระทบกระเทือนผู้หนึ่งผู้ใดโดยไม่เป็นความจริง

และเมื่อหลักการทางจริยธรรมวารสารศาสตร์เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย (ประมาณ 2475) การปฏิบัติวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ไทยก็เริ่มมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น กล่าวคือ นอกจากคุณสมบัติตามมาตรฐานแบบตะวันตก (Westernized) ที่พึงมี ดังที่ น.ม.ส.เห็นว่า นักหนังสือพิมพ์ที่ดียังจะต้องมีความกระตือรือร้น คือ ต้องหัดตนให้ขยับออกหน้าคนอื่นอยู่เสมอ และมี Sense ข่าว คือ เมื่อเห็นอะไร ได้ยินอะไร ต้องเข้าใจเร็ว ต้องเกิดความคิดเร็ว เพื่อจะได้ใช้ข้อความที่เห็นได้ยินนั้น ให้เป็นประโยชน์...รวมทั้ง ต้องมีความสามารถในการนำเอาเรื่องต่างๆ มาเล่าให้คนอื่นเข้าใจ (สรุปจาก, หลักและธรรมเนียมหนังสือข่าว, ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513)

นอกจากนี้ ท่าน น.ม.ส.ยังมีการปรับเปลี่ยน และให้ความหมายใหม่ (Re-articulate) ในประเด็นของ “การมีสมบัติผู้ดี และการใช้ภาษาอย่างนักประพันธ์” อันเป็นผลพวงมาจากการที่นักหนังสือพิมพ์ในยุคก่อนหน้าใช้ภาษาหยาบคาย และไม่มีสมบัติผู้ดีในการทำสงครามปากกากับรัชกาลที่ 6 ซึ่งในท้ายสุดวาทกรรม “สมบัติผู้ดี และการใช้ภาษาอย่างนักประพันธ์” ก็ถูกถ่ายทอดต่อมายัง ศ.สุภา ศิริมานนท์ และ ศ.เสฐียร พันธรั้งฯ จนกลายเป็นหลักการส่วนหนึ่งของวิชาชีพนิยมในปัจจุบัน

ต่อมา เมื่อวิชาซีพหนังสือพิมพ์ถูกบรรจุเป็นหลักสูตรการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ความเป็นวิชาซีพนิยมของนักหนังสือพิมพ์จึงเริ่มเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น โดยนักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ ๆ จะได้รับการฝึกฝนทักษะ และหลักการ ตลอดจนทั้งปรัชญามาจากการศึกษาเล่าเรียน หรือแม้แต่ผู้ที่ไม่ผ่านการศึกษาก็สามารถแสวงหาดำรามาอ่าน และศึกษาเองอย่างไม่ยากนัก ทำให้ลักษณะของวิชาซีพนิยมในช่วงเวลา 30-40 ปี ที่ผ่านมา มีความไม่ต่างกันนัก นอกเสียจากจะมีการตอกย้ำกันมากขึ้นถึงการมีหลักสูตร และจรรยาบรรณในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของการหนังสือพิมพ์ที่แท้ โดยบุคคลนั้น ๆ จะต้องมีความรู้ แล้วยังต้องมีคุณสมบัติในความเป็นผู้เสียสละ มีคุณธรรม มีจริยธรรม รวมทั้งมีอิสระในตัวเองอีกด้วย และที่สุดของ “วิชาซีพนิยม” ก็คือ “ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีศีลธรรม คุณธรรม” (ดร.พีระ จิระโสภณ, สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545)

๐ สรุป

กล่าวโดยสรุปคือ อุดมการณ์ที่ถูกนำมาอ้างอิงในวาทกรรมมากที่สุดในทุกยุคทุกสมัย คือ **เสรีภาพ-ความรับผิดชอบ** โดยมีหลักการต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นอุดมการณ์ที่ถูกนำเสนอรองลงมา ไม่ว่าจะเป็น **ความถูกต้อง-ความจริง, ความเป็นกลาง-ความยุติธรรม และหลักการวิชาซีพนิยม** มาสนับสนุนให้การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตามหลักการแห่งประชาธิปไตย สามารถดำเนินไปได้ตามทิศทางที่ควรจะเป็น โดยไม่ถูกควบคุมจากผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศ หรือ ไม่ได้รับความน่าเชื่อถือในกลุ่มผู้อ่าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

□ การสังเคราะห์:- การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์ ภายใต้บริบทของสังคมไทย

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะได้นำผลการสรุป-สังเคราะห์ในช่วงต้นทั้งหมด มาทำการสังเคราะห์เพิ่มเติม อีกระดับหนึ่งเพื่อค้นหาปรากฏการณ์สืบทอดของอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทยนับจากอดีตจนถึง ปัจจุบันว่า อุดมการณ์ทั้ง 7 ประการ อาทิ เสรีภาพหนังสือพิมพ์, ความรับผิดชอบต่อสังคม, ความถูกต้อง, ความจริง, ความเป็นกลาง, ความยุติธรรม และวิชาชีพนิยม ได้รับการนิยามภายใต้บริบทของสังคมไทยอย่างไร? โดยดูว่าปัจจัย หรือบริบทใดที่ทำให้อุดมการณ์วารสารศาสตร์ถูกรักษาเอาไว้ และอุดมการณ์ใดที่ถูกปรับเปลี่ยนไปบ้าง

ส่วนการอภิปรายผล จะอาศัยกรอบแนวคิด การครอบครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemony Theory) การต่อรองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Counter-hegemony Theory) และ ทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory) รวมถึง อาศัยบริบทความคิดวิไลซ์ในมิติทางวารสารศาสตร์ (ดังอ้างรายละเอียดในบทที่ 4) มาเป็นกรอบในการตอบตามวิจัย และจะนำเสนอโดยแบ่งเป็นกลุ่มอุดมการณ์ที่มักจะมีอาการถึงประกอปกันไป เป็น 4 ประเด็นหลัก คือ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ – ความรับผิดชอบต่อสังคม, ความถูกต้อง – ความจริง, ความเป็นกลาง – ความยุติธรรม และ วิชาชีพนิยม ดังรายละเอียดต่อไปนี้;

จากผลการสังเคราะห์เบื้องต้นพบว่า อุดมการณ์วารสารศาสตร์ทุกหัวข้อ ล้วนมีส่วนที่ถูกรักษาเนื้อหา-ความหมายแห่งอุดมการณ์เอาไว้ เท่าๆ กับที่มีการถูกปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับบริบทของสังคมไทย ซึ่งนอกจากจะมองเห็นปรากฏการณ์ของการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ อันเป็นผลสะท้อนจากการเปลี่ยนแปลงของบริบท และปัจจัยแวดล้อมในช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว ก็ยังทำให้มองเห็นภาพของการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางอุดมการณ์ (War of Position) ของนักการวารสารศาสตร์ในแต่ละกลุ่มความคิดอีกด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม-การเมือง-เศรษฐกิจ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ในแต่ละครั้ง ประกอบกันกับการต่อสู้กันทางความคิดระหว่างกลุ่มต่างๆ อันอาจถือเป็นความยุ่งเหยิง (Chaos) ที่อาจส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยน ตีความหมายของอุดมการณ์เดิมให้มีความหมายใหม่ (Re-articulate) ภายใต้บริบทอย่างใหม่ ซึ่งถือเป็นสภาพระเบียบใหม่ (New Order) ตามแนวคิดไร้ระเบียบ (Chaos Theory) นั่นเอง

□ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

นับจากอดีต จนถึงปัจจุบัน เสรีภาพหนังสือพิมพ์ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม ถูกนำเสนอด้วยวาทกรรม 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ วาทกรรมแบบ “ชาตินิยม”, วาทกรรมแบบ “การควบคุมตนเอง” และ วาทกรรมแบบ “ความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์” โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมีผลต่อเนื่อง และเชื่อมโยงซึ่งกันและกันด้วยบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจน การศึกษา

กล่าวคือ ภายใต้บริบทของ **สังคมสยามต้องเผชิญหน้ากับการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยมจากตะวันตก** (ร.3-ร.6) อุดมการณ์วารสารศาสตร์มีลักษณะการรับ และปรับเปลี่ยนต่างกันไป ในแต่ละกลุ่มอุดมการณ์ โดยนับแต่รัชสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ที่ยังคงปกครองภายในประเทศได้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่อเนื่องมาถึงการเกิดกรณีพิพาทฝรั่งเศส เมื่อ ร.ศ.112 จนไทยต้องสูญเสีย เสียมราช และพระตะบองใน ร.ศ. 115 ตลอดจนตัวอย่างการปฏิบัติโค่นล้มราชวงศ์ เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยในหลายประเทศ อาทิ ตุรกี และญี่ปุ่น ทำให้นักหนังสือพิมพ์หัวอนุรักษ์จากราชสำนัก (ร.4 , ร.5 และ ร.6) และจากกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า (ก.ศ.ร.กุหลาบ, เทียนวรรณ) ต่างก็มีความหวาดระแวงในการเข้ามาของชาวต่างชาติอย่างมาก โดยมีการมีการนำเสนอวาทกรรมที่สนับสนุนความเป็น **ชาตินิยม** หากต่างมุมมองในการหาทางออกจากปัญหาดังกล่าว

กล่าวคือ เมื่อหมอบรัดเลเผยแพร่การวารสารศาสตร์เข้ามาสู่สยาม (2387) นั้น เขาได้นำเอาอุดมการณ์ในเรื่อง **เสรีภาพ** เข้ามาเผยแพร่พร้อมกับความเชื่อในศาสนาคริสต์ และการแสดงความเห็นให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และการคมนาคม ให้เป็นตามแบบชาติตะวันตก โดยอ้างถึง **ความรับผิดชอบ** เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนชาวสยาม ทำให้รัชกาลที่ 4 และกลุ่มอนุรักษ์นิยมจากราชสำนักที่มีความหวาดระแวงต่อการเข้ามาของมิชชันนารีได้หาทางตอบโต้ด้วยการ ไม่ยอมรับอุดมการณ์เสรีภาพ (ไม่พูดถึง) เนื่องจากเป็นหลักการที่อ้างอิงมาจากลัทธิประชาธิปไตย ที่ฝ่ายราชสำนักเองไม่ยอมรับในลัทธิการปกครองนี้มาตั้งแต่แรกสุด แล้วมุ่งนำเสนออุดมการณ์แบบ **ชาตินิยม** ขึ้นมาสร้างกรอบให้กับตนเอง โดยใช้แนวคิด **ความถูกต้อง และ ความจริง** ที่ถือเป็นจุดบกพร่องของหมอบรัดเล มาสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายของตนเอง โดยพระองค์จะทรงเน้นอยู่เสมอว่าหมอบรัดเลเป็นชาวต่างชาติ มักจะไม่เข้าใจประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา หรือหลักภาษา ของสยามอย่างแท้จริง

ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 5 ได้เกิดนักหนังสือพิมพ์ 2 คนแรกของสยาม ได้แก่ ก.ศ.ร.กุหลาบ และเทียนวรรณ ที่ล้วนแล้วแต่ถือเป็นกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า ซึ่งแม้ว่าจะมีความหวาดระแวงกับการเข้ามาของจักรวรรดินิยม แต่เนื่องจากความเป็นสามัญชน ที่ถูกกดขี่ทางชนชั้น ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม จากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังที่ ก.ศ.ร.กุหลาบ ประกาศตัวเองอย่างชัดเจนว่าเป็นเพียงไพร่ฟ้าสามัญชน ด้วยการตั้งชื่อวงศ์ตระกูลว่า R.H.P.L. ของท่านที่หมายถึง “ข้าพเจ้าเป็นตระกูลราชฎรหินเพศไร่ลาวเลวทราม” (สยามประเพณีสุนทรโวาทพิเศษ, 16 กรกฎาคม ร.ศ.118) ทำให้พวกท่านมีนโยบายออกหนังสือพิมพ์เพื่อ *เป็นสรรพตำราความรู้ ความฉลาดทางคติธรรม แลคติโลกย์ สำหรับมนุษย์ บุรุษย์ สตรีล้วนกุลบุตรไปภายภาคหน้า* (สยามประเพณีสุนทรโวาทพิเศษ, หน้าปก) และ เราเห็นว่า *เมื่อบ้านเมืองเต็มได้ด้วยผู้รู้วิชา แลทั้งมีสติปัญญา อยู่มาๆ เช่นนั้นแล้ว ก็ต้องสงสัยเลยว่า (หนังสือพิมพ์) จะดีหรือไม่ดี* (ตุลวิภาคพจนกิจ, 1 ตุลาคม ร.ศ.199) หรือเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่สามัญชนนั่นเอง (ขณะที่ฝ่ายราชสำนักมีนโยบายในการออกหนังสือพิมพ์เพื่อบอกข่าวที่ถูกต้องแก่ประชาชนเท่านั้น)

ดังนั้น พวกท่านทั้งสองจึง ปฏิเสธ หรือต่อต้าน (Resistant) การปกครองในระบบเดิมที่สร้างความแตกต่างทางชนชั้น ขณะที่มองเห็นว่าอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยน่าจะเป็นทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมกับประชาชนชาวสยาม โดยอุดมการณ์เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคม ของสามัญชนหัวก้าวหน้ากลุ่มนี้ แม้จะเป็นการสร้างวาทกรรมที่ซูเปอร์เดิน **ชาตินิยม** แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต่อต้านอุดมการณ์เดิม โดยจำยอมรับ อุดมการณ์ใหม่ในบางส่วน (Incorporation) เข้ามาเป็นทางเลือกของตน และไม่ยอมรับอุดมการณ์ในบางส่วน อาทิ ศาสนาคริสต์ และการล่าอาณานิคม โดยวาทกรรมแห่งเสรีภาพที่เกิดขึ้นจากกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้านี้ จึงเป็นเสรีภาพเพื่อแสดงความคิดเห็นในการเผยแพร่แนวคิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย โดยอ้างถึงหลักของความรับผิดชอบต่อ เพื่อประเทศชาติจะได้รอดพ้นจากการยึดครองจากชาติตะวันตก รวมทั้งชูความสำคัญในด้านพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลา

ภายใต้บริบทเดียวกัน หากแต่สามัญชนเริ่มมีโอกาสทางการศึกษา และมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับทางฝ่ายราชสำนักเริ่มมีการส่งบุตรหลานไปเรียนต่อต่างประเทศกันมากขึ้น ทำให้วาทกรรมแห่งอุดมการณ์วารสารศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ 6 เริ่มมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับของชาติตะวันตกมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ ในส่วนของฝ่ายราชสำนัก ที่ต้องเผชิญกับแรงกดดัน ทางด้านเศรษฐกิจ **สงครามโลกครั้งที่ 1** ตลอดจนจนถึงการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง การเกิดปฏิวัติในจีน ตลอดจน การเผยแพร่แนวคิดการปกครองแบบสาธารณรัฐแบบจีน โดยกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ชาวจีน ทำให้แม้รัชกาลที่ 6 (ปัญญาชนหัวอนุรักษ์) จะยอมรับในอุดมการณ์ของเสรีภาพมากขึ้น แต่ก็ยังคงเน้นในเรื่อง **ชาตินิยม** ที่นักหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อเสนอเรื่องราวต่างๆ เพื่อสนับสนุน และเป็นประโยชน์ต่อรัฐ และประเทศ (บำรุงชาติ) โดยเสรีภาพนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง และความจริงเป็นสำคัญ ไม่ใช่คิดจะด่าว่าใครก็ได้ตามใจชอบ

ขณะที่ นักการวารสารศาสตร์ในสายของสามัญชนหัวก้าวหน้า อาทิ เขียวสุดเส็ง ศรีบุญเรือง และโค่นัน ทวีศานัน เนื่องจากในยุคนี้ความหวาดระแวงต่อการเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยมเริ่มลดน้อยลงไป ขณะที่สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ มีแรงต่อต้านให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศมากขึ้น มีการปลดข้าราชการบางส่วนในช่วงเวลานี้ รวมถึงพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ หรือ โค่นันทวีศานัน ที่เกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก จนแม้เมื่อท่านเริ่มเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์จึงปรากฏให้เห็นภาพการโจมตีการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และการใช้ภาษาที่หยาบคายในการด่าทอกันลงในบทความ ขณะที่กลับไม่สนับสนุนด้านสิทธิสตรีอันเป็นส่วนหนึ่งของระบบประชาธิปไตย

โดยการนำเสนอความคิดเห็นในช่วงเวลานี้ จะไม่ค่อยเน้นหนักในเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ในเชิงชาตินิยมมากนัก หากแต่เน้นถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นใดๆ โดยปราศจากการคุกคาม เพราะทำด้วยความรับผิดชอบต่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบบประชาธิปไตย อันเป็นประโยชน์สูงสุดแก่สามัญชน แต่ทั้งนี้ อุดมการณ์ในเรื่องความจริง และความถูกต้อง ก็ยังคงเป็นประเด็นความบกพร่องอันสำคัญของนักการวารสารศาสตร์สามัญชนหัวก้าวหน้า ใน

ทุกๆสมัย ซึ่งทำให้ฝ่ายรัฐสามารถใช้เป็นข้ออ้างเข้ามาควบคุมเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้อยู่เสมอๆ เริ่มจากการออกพระราชบัญญัติการพิมพ์ 2465 ให้นักหนังสือพิมพ์ขึ้นทะเบียน (Licensing System) ของรัชกาลที่ 6 ซึ่งถือว่าเป็นการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการครั้งแรก

ต่อมา เมื่อฝ่ายสามัญชนได้รับชัยชนะจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย (2475) และเริ่มมีการออกกฎหมายขึ้นมาประกันเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ประกอบกับการรับเอาหลักจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์อเมริกันมาศึกษา ก็ทำให้อุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์เริ่มมีหลักการมากขึ้น แต่ทั้งนี้ ก็ยังสามารถมองเห็นความแตกต่างในการให้คำนิยามเชิงอุดมการณ์ของนักการวารสารศาสตร์ในช่วงเวลานี้ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเมื่อประชาธิปไตยที่ต้องต่อสู้กันอย่างยากลำบากกว่าจะได้มา กลายเป็นเพียงความฝัน เมื่อผู้ปกครองกลับหันไปนิยมในอำนาจ และลัทธิเผด็จการ มาอีกหลายยุคหลายสมัย ทำให้แนวคิดเสรีภาพสุดโต่งแบบตะวันตกจำเป็นต้องซังกะล้างชั่วคราว แล้วเปิดทางให้มีการตีความหมายใหม่ จนทำให้วาทกรรม **การควบคุมตนเอง** ถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงเวลาวิกฤตของการถูกควบคุมเสรีภาพโดยรัฐบาลเผด็จการที่ใช้ประเด็น “ความมั่นคงของชาติ” ขึ้นมาเป็นข้ออ้างในการควบคุมเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

แม้ว่าการปะทะกันทางความคิดของนักการวารสารศาสตร์ด้วยกันเองจะลดน้อยลงไป โดยทั้งสองฝ่ายจะหันไปปะทะ และต่อสู้ช่วงชิงความเป็นเจ้าอุดมการณ์จากกลุ่มรัฐบาลเผด็จการแทน แต่ทั้งนี้ หลักการควบคุมตนเองของนักหนังสือพิมพ์สายราชสำนักเก่า ที่เปลี่ยนแปลงเป็นปัญญาชนหัวผสมผสาน (Organic Intellectual) อาทิ น.ม.ส., กรมหมื่นนราธิปฯ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับวาทกรรมของกลุ่มนักหนังสือพิมพ์สายสามัญชนหัวก้าวหน้าก็ยังคงต่างกันออกไปบ้าง แม้ว่าในช่วงเวลานี้ จะเริ่มมีการให้การศึกษาด้านหนังสือพิมพ์ในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบกับ นักหนังสือพิมพ์สามัญชนจะเป็นลูกศิษย์ในงานของบรรดานักหนังสือพิมพ์สายราชสำนักเก่าก็ตามที่ โดยวาทกรรมเชิงอุดมการณ์ของกลุ่มแรก จะมีความประนีประนอมกับผู้ปกครองมากกว่า คือเน้นว่า เมื่อกฎหมายประกันเสรีภาพให้แล้ว เราก็ต้องใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบไปในทางที่ถูกที่ชอบ โดยที่จะต้องสมบูรณ์ด้วยหลักการของความถูกต้อง ความจริง

ด้านนักหนังสือพิมพ์สายสามัญชน อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์ นั้น แม้ว่าจะเป็นลูกศิษย์ของกลุ่มราชสำนัก แต่มีความแตกต่างกันออกไปบ้าง โดยในส่วนของวาทกรรมการควบคุมตนเอง รวมถึงอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ ก็ยังคงยืนยันในหลักการเสรีภาพเหนือกว่าความรับผิดชอบ และเน้นว่า หากนักหนังสือพิมพ์รับผิดชอบมากเกินไป หรือประนีประนอมมากเกินไป ก็อาจจะทำให้การนำเสนอความเห็นหรือการรายงานข่าว หาสาระไม่ได้ ซึ่งด้วยความรุนแรงในอุดมการณ์เช่นนี้ ทำให้กุหลาบ ต้องถูกคุกคามจากอำนาจรัฐอยู่ตลอดเวลา ส่วน ศ.สุภา ศิริมานนท์ และ ศ.เสฐียร พันธรักษ์ นั้น ก็ให้ความสำคัญกับการใช้เสรีภาพเพื่อประโยชน์ของมวลชน

พอสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญในช่วงเวลาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ส่งผลต่อการรักษาและปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ ก็คือ การถูกคุกคามจากอำนาจรัฐ ทั้งในช่วงเวลาหลังการเปลี่ยนแปลง

การปกครอง, สงครามโลกครั้งที่ 2 และการแพร่กระจายของลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่หนังสือพิมพ์กลายเป็นเป้าหมายในการควบคุม หรือใช้ประโยชน์จากฝ่ายรัฐบาลเผด็จการ จนกระทั่งต้องเกิดเป็นวาทกรรมในการควบคุมกันเอง ที่อ้างถึงเสรีภาพอย่างมีขอบเขต ประกอบกับเป็นช่วงเวลากับการที่เริ่มมีการเรียนการสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ในระดับอุดมศึกษา โดยที่มีอาจารย์เป็นกลุ่มนักการวารสารศาสตร์หัวก้าวหน้า ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากนักหนังสือพิมพ์สายราชสำนักเก่า ทำให้แนวคิดเชิงอุดมการณ์ของทั้งสองฝ่าย เริ่มมีการหลอมรวมเข้าด้วยกัน โดยวาทกรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน ก็คือเรื่องของสมบัติผู้ดี และการใช้เสรีภาพอย่างมีขอบเขต อันส่งผลต่อการกำหนดแนวคิดของนักการวารสารศาสตร์ในช่วงเวลาต่อไป

เมื่อสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงเข้ามาสู่ระบบทุนนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน การนำเสนอแนวอุดมการณ์แห่งหนังสือพิมพ์ก็ดูจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย วิธีการคิดการใช้ชีวิตแบบตะวันตกเริ่มกลายมาเป็นแนวคิดของคนไทย การเรียนการสอนด้านการวารสารศาสตร์ล้วนอ้างอิงจากหลักการของต่างประเทศ โดยกลุ่มนักวิชาการที่ได้รับการศึกษามาจากต่างประเทศ ซึ่งการถ่ายทอดอุดมการณ์ของนักการวารสารศาสตร์ในกลุ่มนี้ ถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากมีบทบาทบาทต่อความเป็นไป หรือทิศทางของนักหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันรวมทั้งอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีลักษณะการถ่ายทอดเป็นไปในรูปแบบของการกำหนดให้นักศึกษาต้องเชื่อฟังตามคำสั่งสอน ก็ยิ่งทำให้หลักการอุดมการณ์แบบตะวันตกลงรากปักฐานลงหนักแน่นในสามัญสำนึกของนักการวารสารศาสตร์ไทยในรุ่นต่อๆ มาอย่างไม่ทันรู้ตัว แต่ทั้งนี้ ในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อยก็จะมี การตีความหมายแตกต่างกันออกไปบ้างตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม หากโดยรวมก็ยังถืออุดมการณ์วารสารศาสตร์ส่วนใหญ่อันเป็นแนวคิดแบบตะวันตก ยังคงถูกรักษาเอาไว้เป็นหลักเบื้องต้น หรือกรอบการปฏิบัติวิชาชีพ อีกนัยหนึ่งก็คือ วาทกรรมด้านอุดมการณ์แบบตะวันตก ได้เบ่งบานกลายเป็นวาทกรรมแห่งอำนาจ ที่ทุกคนต้องยึดถือและปฏิบัติไปตามกรอบดังกล่าวในยุคปัจจุบัน

ในส่วนของนักวิชาชีพนั้น เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา เป็นลูกศิษย์ลูกหาของนักวิชาการเกือบทั้งสิ้น ทำให้การนำเสนอแนวคิดใดๆ แทบจะไม่มีใครมีความแตกต่างกันมากนัก เว้นแต่ในส่วนที่ต้องนำไปใช้จริงในการปฏิบัติงาน ที่มีการนำเสนอแนวคิดต่างๆ ให้มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อาทิ มีการประนีประนอมกับระบบทุนนิยมที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองมากขึ้น มีความพยายามปรับการนำเสนอข่าวเพื่อแสวงหาผลกำไรให้มากขึ้น รวมถึงมีการหาทางออกในช่วงที่เสรีภาพหนังสือพิมพ์ถูกปิดกั้น (ยุคชะงัก) จากปร.42 ของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร จนกลายเป็นว่าการหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลานี้ ถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ หนังสือพิมพ์มวลชน (Popular Newspaper) นำเสนอข่าวที่ตอบสนองปวงชนวิสัย มีการลงข่าวฆาตกรรม ข่าวอบอกใบ้ให้ห่วย ข่าวดารา และภาพสังคมชั้นสูงที่หรูหรา สร้างภาพของวัตถุนิยมให้แก่ผู้บริโภค และหนังสือพิมพ์คุณภาพ (Quality Newspaper) หรือหนังสือพิมพ์ที่จะเน้นหนักการนำเสนอข่าวเชิงธุรกิจ ตอบสนองการเติบโตของลัทธิทุนนิยม ตลาดหุ้น และตลาดที่ดิน ฯลฯ โดยที่หนังสือพิมพ์ทั้งสองประเภท มีหลักการคิดร่วมกันประการหนึ่งคือ ลดการนำเสนอเนื้อหาใน

ประเด็นการเมืองลง หรือหลีกเลี่ยงมานำเสนอในเรื่องของตัวบุคคล มากกว่าการนำเสนอเรื่องนโยบาย อันถือเป็นส่วนที่ประชาชนควรจะรับรู้ ตามสิทธิในระบบประชาธิปไตย

จากการหลีกเลี่ยงการถูกพิจารณาโทษตาม ป.ร.42 นี้เอง ทำให้หนังสือพิมพ์สร้างวัฒนธรรมหนังสือพิมพ์แบบใหม่ ที่กลายเป็นภาพของคนไทยในรุ่นต่อมา นั่นก็คือ ภาพการหลงใหลอยู่กับวัตถุนิยม การเน้นเรื่องของบุคคล มากกว่าสาระประโยชน์ การชื่นชมกับภาพของดารา และสังคมชั้นสูง การซุบซิบนินทาในวงสังคม ความเชื่อในวิถีบริโภคนิยมตะวันตก ที่ถ่ายโอนมาเป็นแบบไทยๆ อาทิ ความเชื่อในเรื่องโชคลาภสักการะ และการรวยลัด โดยหนังสือพิมพ์ถูกโจมตีว่า ไร้สาระ นำเสนอความจริงที่บิดเบือน หรือความจริงเพียงครึ่งเดียว (Half Truth) และไม่เป็นกลางในการนำเสนอข่าว ลงข่าวการทะเลาะกันของนักการเมืองอย่างหาสาระไม่ได้ ไม่ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส มองเห็นแต่การแสวงหาผลกำไรให้มากที่สุด และ ฯลฯ

หากในขณะนั้นหนังสือพิมพ์นำเสนอเรื่องราวความฟุ้งเฟ้อ โลภกียวิสัย สนับสนุนทุนนิยมเสรี เพื่อหลีกเลี่ยง ป.ร.42 นั้น ก็เกิดการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะ ร.ส.ช. เมื่อปี 2534 ในยุคของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งถือเป็นยุคที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างถึงที่สุด มายาภาพแห่งวัตถุนิยม และการมีชีวิตที่สุขสบายขึ้น กำลังเบ่งบานอยู่ในใจของชาวไทย (ผ่านการนำเสนอโดยหนังสือพิมพ์) ทำให้ประชาชนที่ไม่รู้สาเหตุ หรือไม่เข้าใจเหตุผลที่แท้จริงของการเข้ามาปฏิวัติมีความไม่พอใจกับคณะร.ส.ช. อย่างมาก เนื่องจากส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจหยุดชะงักลงทันที ขณะที่หนังสือพิมพ์ก็เริ่มถูกจำกัดเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากกรรโชพื้น ป.ร.42 มาใช้อย่างจริงจังมากขึ้นกว่าเดิม การนำเสนอต้องมุ่งไปในด้านโลกกียวิสัย หรือเศรษฐกิจมากกว่าการเมือง ประชาชนเริ่มถูกปิดหูปิดตา อันเปรียบเป็นภาพย้อนปรากฏการณ์การจำกัดเสรีภาพ และสิทธิในการรับรู้ของประชาชน เหมือนเมื่อครั้งก่อนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 16 ตุลาคม 2519 จนทำให้เกิดแรงต่อต้านมากขึ้นเรื่อย จากทั้งกลุ่มนักวิชาชีพการวารสารศาสตร์ และกลุ่มนักศึกษา และประชาชน จนที่สุดเหตุการณ์ก็ทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อคณะร.ส.ช. ผิดคำสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน ในเรื่องการเปิดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เกิดเหตุการณ์นองเลือด พฤษภาทมิฬ (พ.ศ.2535) จนในที่สุด ฝ่ายประชาชน และหนังสือพิมพ์ประสพชัยชนะ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นใดๆ เริ่มกลับเข้ามาสู่มือของนักการวารสารศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง ขณะที่ ป.ร.42 ก็ถูกยกเลิกอย่างเด็ดขาด

ในด้านของหนังสือพิมพ์ เมื่อป.ร. 42 ถูกยกเลิกไป เสรีภาพก็กลับเข้ามาอย่างเต็มที่ หากแต่นักหนังสือพิมพ์ที่ขาดหายซึ่งเสรีภาพไปนาน ก็กลับใช้เสรีภาพหนังสือพิมพ์ในทางที่ผิด ตอบสนองความฟุ้งเฟ้อทางวัตถุนิยม จนเกิดเป็นเสียงวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อมวลชนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดเหตุการณ์พองสบู่แตกขึ้นในประเทศไทย (2540) ก็ทำให้หนังสือพิมพ์ ที่เริ่มกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ต้องพากันระส่ำระสาย มีการปลดพนักงาน ปิดหนังสือพิมพ์ไปเป็นจำนวนมากมาย หากต่อมาเมื่อสถานการณ์เริ่มดีขึ้น มีการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ และหนังสือพิมพ์เริ่มเติบโตได้อีกหน การนำเสรีภาพที่ กำลังเบ่งบานอย่างสูงสุด กลับต้องหยุดชะงักลงไปอีกครั้ง เมื่อผ่านมาถึงรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชิน

วัตร ที่หาทางเข้ามาควบคุมสื่ออีกครั้ง โดยเมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนไป การใช้กฎหมายควบคุมสื่ออาจก่อให้เกิดปัญหาติดตามมาได้อีกครั้ง การควบคุมสื่อในรูปแบบใหม่จึงถือกำเนิดขึ้น คือการควบคุมโดยใช้สถานภาพเศรษฐกิจแทน มีการตรวจสอบทรัพย์สินของนักหนังสือพิมพ์ เพื่อจำกัดบทบาทในการแสดงความคิดเห็นใดๆ ของนักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า จากค่ายเนชั่น มติชน และ ไทยโพสต์ นอกจากนี้ มีการนำเอาวาทกรรมเพื่อความมั่นคงของชาติ เพื่อประโยชน์ของประชาชนกลับมาเป็นข้ออ้างอีกครั้งหนึ่ง โดยที่ฝ่ายรัฐบาลโจมตีว่าหนังสือพิมพ์ไม่มีความรับผิดชอบ นำเสนอข่าวใดๆ มุ่งโจมตีการทำงานของรัฐบาลโดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาประเทศ ไม่สนใจว่าจะสร้างภาพลักษณ์เสียหายต่อสายตานักลงทุนต่างชาติ จนอาจขัดขวางต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ฯลฯ

ด้วยบริบท และปัจจัยทางแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องดังข้างต้นนี้เอง ที่ทำให้ในช่วงเวลา 20 กว่าปีที่ผ่าน การนำเสนอ หรือวิพากษ์วิจารณ์อุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ จึงออกมาในรูปแบบของ “การสร้างผู้นำเชื่อถือ” โดยที่หนังสือพิมพ์จะต้องมียึดถือหลักการทำงานอย่างเข้มงวด ไม่ว่าจะเป็นความถูกต้อง – ความจริง, ความเป็นกลาง - ความยุติธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน อันถือเป็นหลักการความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ในช่วงเวลาดังกล่าว ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นบทบาทเหนือกว่าเสรีภาพหนังสือพิมพ์ ที่ถูกกล่าวหาว่า ล้วนใช้ไปในทางที่ผิด มุ่งสร้างประโยชน์ให้กับฝ่ายตนเองอย่างเดียว

□ ความถูกต้อง และ ความจริง

ประเด็นความถูกต้อง และ ความจริง เป็นประเด็นที่ถือเป็นอุดมการณ์รองที่มีการอ้างถึงในวาทกรรมเชิงอุดมการณ์อยู่ในทุกยุคทุกสมัย โดยนับเป็นอุดมการณ์ที่ถูกหยิบยกขึ้นมาคัดค้าน กับอุดมการณ์เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมในช่วงเริ่มแรกของวารสารศาสตร์สยาม และเริ่มมีการอ้างถึงกันมากขึ้น เพื่อยืนยันถึงความรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพ กระทั่งต่อมาในปัจจุบัน ความถูกต้อง และความจริง ได้กลายเป็นหลักการสำคัญในการทำงานด้านข่าว ไม่ว่าจะเป็นการรายงานข่าว หรือการแสดงความคิดเห็นใดๆ

โดยในช่วงเวลาเริ่มต้นของวารสารศาสตร์สยามนั้น เนื่องจากอุดมการณ์เสรีภาพเป็นหลักการที่อ้างอิงมาจากลัทธิประชาธิปไตย ที่ฝ่ายราชสำนักเองไม่ยอมรับในลัทธิการปกครองนี้มาตั้งแต่แรกสุด ด้วยความหวาดระแวงในการเข้ามายึดครองดินแดนของชาติตะวันตกเป็นประการสำคัญ ทำให้ฝ่ายราชสำนัก (นำโดยรัชกาลที่ 4) ไม่ยอมรับอุดมการณ์เสรีภาพ (ไม่พูดถึง) หากชูหลักการด้าน ความถูกต้อง และความจริง ขึ้นมาช่วงชิงความเป็นเจ้าแห่งอุดมการณ์วารสารศาสตร์ แทนกลุ่มนักวารสารศาสตร์จากตะวันตก (หมดบริดเล)

ในเวลาต่อมา ความถูกต้อง และความจริง ก็ยังถูกนำมาใช้เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การแสดงความคิดเห็นที่อาจจะเป็นอันตรายต่อระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ของฝ่ายนักหนังสือพิมพ์กลุ่มราชสำนัก อาทิ ก.ศ.ร.กุหลาบ และเทียนวรรณ ก็ถูกโจมตีในประเด็นดังกล่าว โดยทั้งสองท่านถูกกล่าวหาว่าบิดเบือนความจริงจนต้องขึ้นโรงขึ้นศาลอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยรอบด้านหลายประการ

ที่ทำให้การนำเสนอความจริงต้องบิดเบือนไป คือ การที่หนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นยังไม่แยกการแสดงความคิดเห็นออกจากรายงานข่าว ประการหนึ่ง, เนื่องด้วยรูปแบบการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ความรู้ทั้งหมดตกอยู่ในความครอบครองของราชสำนัก ที่ไม่มีใครสามารถเข้าไปค้นคว้าได้หากไม่ได้รับอนุญาต ดังนั้น การแสวงหาความรู้ของสามัญชนจึงเป็นไปได้อย่างยิ่ง ส่งผลให้ การได้มาซึ่งความรู้เป็นไปอย่างที่ไม่ค่อยถูกต้อง (แอบคัดลอกจากหนังสือหลวง) ประกอบกับ ในสมัยนั้นการนำเสนอความเห็นใดๆ เกี่ยวกับราชสำนัก ที่ไม่สามารถพูดความจริงทั้งหมดได้ (เกรงพระราชอาญา) อีกประการหนึ่ง

ในสมัยของรัชกาลที่ 6 ที่แม้ว่าจะเปิดโอกาสให้กับประเด็นเสรีภาพหนังสือพิมพ์อย่างมาก ถึงขนาดที่ยอมให้มีการทำสงครามปากกาทันในยุคนั้น แต่ประเด็น ความถูกต้อง และความจริง ก็ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนอหลักวารสารศาสตร์ ในลักษณะของอุดมการณ์รอง เพื่อตีความหมาย “เสรีภาพและความรับผิดชอบ” ในมุมมองที่ต่างกันไป คือ กลุ่มราชสำนัก มองว่า เสรีภาพจะต้องอยู่บนรากฐานของความถูกต้อง ขณะที่ ฝ่ายสามัญชน (เชียวสุดแสง ศรีบุญเรือง และโค่นันทวิศาล) กลับมองเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยปราศจากอำนาจคุกคาม และผู้ที่จะตัดสินผิดถูกได้ก็คือ ผู้อ่านเท่านั้น ไม่ใช่ นักหนังสือพิมพ์ผู้ที่ทำสงครามปากกาทันด้วยกัน

แม้กระทั่ง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) หลักการความจริง และความถูกต้อง ก็ยังคงกลายเป็นอุดมการณ์ ที่มีการนำเสนอความหมายที่ต่างมุมมองในต่างกลุ่มอุดมการณ์ ในลักษณะเดียวกับนักการวารสารศาสตร์ในยุคก่อน กล่าวคือ ฝ่ายราชสำนักเดิม (น.ม.ส., กรมหมื่นนราธิปฯ, ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช) ได้ยกประเด็นความถูกต้อง และความจริง ขึ้นมาอยู่เหนืออุดมการณ์เสรีภาพอาทิ ให้มีความสำคัญกับการรายงานข่าว มากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์ หรือการแยกข่าวออกจากการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความถูกต้อง และเป็นธรรมต่อแหล่งข่าว รวมทั้งเพื่อแสวงหาความอยู่รอดในยุคที่รัฐบาลเผด็จการเข้าครอบงำ และหาทางเข้ามาควบคุมการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ โดยอ้างเหตุผล “ความมั่นคงของชาติ” เข้ามา

ขณะที่ ฝ่ายสามัญชนหัวก้าวหน้า (กุหลาบ, เจ้าพระยาศรภักย์, ศ.สุภา และ ศ.เสฐียร แม้จะยึดในหลักการดังกล่าว แต่ก็ให้ความสำคัญไม่มากนักเมื่อเทียบกับหลักการแห่งเสรีภาพ และการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน โดยในทัศนะของ ศ.สุภา และ ศ.เสฐียร นั้น นอกจากจะถือว่าเป็นลูกศิษย์ในสายงานของกลุ่มราชสำนักเดิมแล้ว ยังเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่เริ่มมีการศึกษาด้านวารสารศาสตร์เพื่อเป็นวิชาชีพ ทำให้หลักการต่างๆ เริ่มเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น แนวความคิดต่างๆ เริ่มมีการถ่ายโอนแนวคิดระหว่างกลุ่ม และปรับเปลี่ยนอุดมการณ์จากชาติตะวันตก นอกจากนี้ การที่รัฐบาลเริ่มเข้ามาควบคุมเสรีภาพอย่างหนัก จนกระทั่งเสรีภาพต้องชะงักลง วาทกรรมด้านความถูกต้อง และความจริง จึงถูกนำเสนอเพื่อเป็นทางออกให้กับการทำหนังสือพิมพ์ แทนการนำเสนอความคิดเห็นใดๆ

หากแต่ประเด็นหนึ่งที่ทั้งสองฝ่าย (ฝ่ายราชสำนักเดิม และฝ่ายสามัญชนหัวก้าวหน้า) มีความเห็นตรงกันก็คือ การควบคุมกันเอง เพื่อที่ทางรัฐบาลเผด็จการ จะได้ไม่มีข้ออ้างในการเข้ามาควบคุมเสรีภาพ โดยทั้งสองฝ่ายเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์ควรจะต้องรักษาขอบเขตแห่งความรับผิดชอบ โดยนำ

เสนอเนื้อหาที่ตั้งอยู่ในกรอบของความถูกต้อง และความเป็นจริง มีการกำหนดกรอบจรรยาบรรณอย่างชัดเจน เป็นเป็นแนวทางในการทำงานของนักหนังสือพิมพ์

ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในยุคทุนนิยมเสรี และอุดมการณ์วารสารศาสตร์ถูกกำหนดกรอบความคิด โดยกลุ่มนักวิชาการที่ถ่ายทอดลงมาสู่วิชาชีพ ทำให้อุดมการณ์ความถูกต้อง และ ความเป็นจริง ถูกหยิบยกให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นทางออกให้กับปัญหาความบกพร่องทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะเมื่อนักหนังสือพิมพ์ถูกกล่าวหาว่า ใช้เสรีภาพอย่างฟุ่มเฟือย จนไปละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนอยู่หลายต่อหลายครั้ง หรือทำข่าวเพื่อตอบสนองต่อระบบทุนนิยม ทั้งนี้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นต่อวงการหนังสือพิมพ์ โดยหลักการความถูกต้อง และความเป็นจริง นอกจากจะมีความหมายที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากกว่าในอดีต อาทิ ต้องนำเสนอความจริง ไม่บิดเบือน ไม่ใส่สีตีไข่แล้ว ก็ยังต้องเป็นการนำเสนอความจริงอย่างรอบด้าน และหลากหลาย ความจริงจากทุกๆ ฝ่าย เพื่อตอบรับกับหลักการความเป็นกลาง และความยุติธรรม ให้การทำหนังสือพิมพ์บรรลุเป้าหมายสูงสุดทางอุดมการณ์นั่นเอง

๑ ความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม

ความเป็นกลาง และความยุติธรรม ค่อนข้างจะเป็นเรื่องใหม่ที่มีการพูดถึงอย่างมีหลักวิชาในช่วงหลัง เมื่อมีการศึกษาด้านการวารสารศาสตร์ในประเทศไทย แต่ทั้งนี้ ภาพของความเป็นกลาง และความยุติธรรม ก็จะสามารถมองเห็นได้ผ่านการนำเสนอวาทกรรมต่างๆ ของนักวารสารศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลา ในลักษณะของศีลธรรมประจำใจของนักหนังสือพิมพ์ อาทิ ในช่วงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น แม้ยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ แต่ก็สามารถมองเห็นได้ถึงการยึดมั่นในหลักการ “ความยุติธรรม” จากการโต้ตอบทางวาทกรรมของหมอบรัดเล และ รัชกาลที่ 4 ในหนังสือจดหมายเหตุ: The Bangkok Recorder ที่ได้รับการตีพิมพ์อยู่เป็นประจำ ส่วนเทียนวรรณ และ ก.ศ.ร.กุหลาบนั้น แม้จะยืนยันในสิทธิเสรีภาพแห่งการนำเสนอความคิดเห็น แต่ก็ย้ำอยู่เสมอๆ ว่า พวกเขาเสนอความเห็นใดๆ โดยปราศจากอคติ (เป็นกลาง) หากเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ และประชาชน รวมทั้ง เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นคัดค้านได้ตลอดเวลา (ความยุติธรรม)

และเมื่อผ่านมาถึงสมัยรัชกาลที่ 6 จึงเริ่มมีการพูดถึงกันอย่างเป็นทางการวารสารศาสตร์ตะวันตกมากขึ้น โดยเฉพาะการนำเสนอความเห็นอย่างไม่มีอคติ หรือเจาะจงด้านบุคคลใดบุคคลหนึ่ง รวมทั้งต้องเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสนำเสนอความคิดเห็นของตนด้วย ขณะที่ฝ่ายสามัญชนหัวก้าวหน้า อย่าง เซียวฮุดเส็ง ศรีบุญเรือง หรือ โคนันทวิศาล กลับไม่ได้ให้ความสำคัญในความเป็นกลางมากนัก หากชูประเด็นด้านเสรีภาพ และความรับผิดชอบเข้ามาเป็นหลักการสำคัญ

ภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) อุดมการณ์ ความเป็นกลาง และความยุติธรรม จึงมีการนำเสนอในวาทกรรมมากขึ้น แต่ก็เป็นไปในสัดส่วนที่ไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่วารสารศาสตร์จะอ้างหลักการนี้เพื่อยืนยันหลักเสรีภาพ และความรับผิดชอบ เพื่อให้พ้นจากการคุกคามของรัฐ

บาลแฝดัจการเสียมากกว่า โดยในกลุ่มราชสำนักเดิมนั้น จะนำหลักการนี้มาใช้เพื่อทำให้การนำเสนอข่าว และ ความเห็นต่างๆ มีความเป็นรูปธรรม รวมทั้ง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใด รวมถึงตนเอง กล่าวคือ ความเป็นกลาง และความยุติธรรม ก็ต้องมีการแยกข่าว และความเห็นออกจากกัน ซึ่งนอกจาก จะทำให้การรายงานข่าวมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นแล้ว การยึดหลักการดังกล่าว ยังทำให้การทำหนังสือพิมพ์ของฝ่ายราชสำนักเดิมนรอดพ้นจากการคุกคามของรัฐได้มาก

ส่วนกลุ่มสามัญชนหัวก้าวหน้า นั้น ก็ได้รับการถ่ายทอดหลักการความเป็นกลาง และ ความยุติธรรม มากจากกลุ่มราชสำนักเดิม ซึ่งถือเป็นอาจารย์ในการวางรากฐานทางวิชาชีพ แต่ทั้งนี้ กระแสการเชื่อมโยงความคิดแบบสามัญชนที่มุ่งทำให้เพื่อมวลชน มากกว่าความรับผิดชอบต่อสังคม หรือรัฐ ก็ทำให้นักวารสารศาสตร์ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญต่อการเรียกร้องเสรีภาพมากกว่า และกลายเป็นจุดอ่อนอันสำคัญของนักหนังสือพิมพ์ในกลุ่มนี้ ที่ทำให้รัฐบาลเผด็จการมีข้ออ้างเข้ามาควบคุมการใช้เสรีภาพได้ในที่สุด ขณะที่ ศ.สุภา และ ศ.เสฐียร นั้น ก็ยึดถือในหลักการดังกล่าวมากกว่านักวารสารศาสตร์หัวก้าวหน้ารุ่นก่อน เนื่องจากการเข้ามาอย่างเป็นรูปธรรมของการวารสารศาสตร์แบบตะวันตกนั่นเอง

ผ่านมาจนถึงยุคปัจจุบัน ในส่วนของ ความเป็นกลางนั้น ก็ถือว่าเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมา ในวาทกรรมของการสร้างความน่าเชื่อถือมากไม่แพ้กับความจริง และความถูกต้อง หากความเป็นกลาง ดูเหมือนว่าจะมีความเป็นนามธรรม และยากแก่การตีความมากกว่า รวมทั้งเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างแพร่หลาย โดยสามารถแบ่งกลุ่มของนักการวารสารศาสตร์ที่มีความเห็นต่างกันในส่วน of ความเป็นกลางออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นว่าความเป็นกลาง ต้องไม่มีอคติ ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และกลุ่มที่เห็นว่าความเป็นกลาง สามารถเข้าข้างผู้ที่ด้อยโอกาส หรือผู้ที่ถูกต้องได้ แต่ทั้งนี้ ทางออกของทั้งสองกลุ่มก็คือแสดงหาความจริงมาอย่างรอบด้านที่สุด เพื่อประชาชนจะได้มีสิทธิ์ตัดสินใจได้เอง ขณะที่ก็ต้องมีความยุติธรรมโดยเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ถูกกล่าวหาได้ชี้แจง และความยุติธรรมไม่จำเป็นต้องสมมูล และเที่ยงตรงถึงขนาดใช้ไม้บรรทัดมาวัด

□ วิชาชีพนิยม

วิชาชีพนิยม ถือเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ในเชิงวารสารศาสตร์ แต่เมื่อมีการสืบค้นข้อมูล วาทกรรมในประวัติศาสตร์ก็พบว่า มีการอ้างถึงหลักการในการปฏิบัติวิชาชีพอยู่มากมาย โดยเริ่มมองเห็นได้ชัดเจนในวาทกรรมของเทียนวรรณ ที่หยิบยกเอาอุดมการณ์ในประเด็น **วิชาชีพนิยม** มาพูดถึงเป็นครั้งแรก โดยเทียนวรรณ เพื่อบอกเล่าถึงคุณสมบัติของนักหนังสือพิมพ์ที่ดี และต่อมา เมื่อเกิดสงครามปากกา และมีการใช้ภาษาหยาบคายสาดโคลนใส่กัน ก็มีการตอกย้ำในประเด็นวิชาชีพนิยมอยู่บ่อยครั้ง รวมถึงการสร้างวาทกรรมใหม่ขึ้นมาแนะนำ เป็นทางออกสำหรับปัญหา กล่าวคือรัชกาลที่ 6 จะทรงย้ำถึงความสุภาพ ไม่หยาบคาย อันถือเป็นปัญหาสำคัญของนักหนังสือพิมพ์ในช่วงสงครามปากกาอยู่ตลอดเวลา

ซึ่งแนวคิดด้านวิชาชีพนิยมจากกลุ่มราชสำนัก (ร.6) ได้ถ่ายทอดมาถึงนักการวารสารศาสตร์ในยุคต่อๆ มา **หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475)** ประกอบกับการอ้างอิงหลักการทำหนังสือพิมพ์ของ

ท่าน น.ม.ส. ทำให้หลักวิชาซีพนิยมในยุคนี้มีความเป็นรูปธรรม และมีความชัดเจนในเนื้อหามากขึ้น อาทิ ต้องมี Sense ช่าว, ใฝ่รู้ ฯลฯ และที่สำคัญ และได้รับการสืบทอดแนวคิดมาจากสายราชสำนักด้วยเช่นกัน ก็คือ การมี**สมบัติผู้ดี** การ**ใช้ภาษาอย่างนักประพันธ์** ฯลฯ ที่เริ่มต้นเมื่อครั้งเกิดสงครามปากกา (รัชกาลที่ 6) เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างนักหนังสือพิมพ์อาชีพแท้ๆ

ในกลุ่มนักหนังสือพิมพ์สามัญชนหัวก้าวหน้า แนวคิดด้าน “วิชาซีพนิยม” เป็นแนวคิดได้รับการถ่ายทอดแนวคิดโดยตรงมาจากกลุ่มราชสำนักเดิม ทำให้วาทกรรมในเรื่อง สมบัติผู้ดี มีศีลธรรม การใช้ภาษาอย่างนักประพันธ์ จมูกช่าว ฯลฯ กลายมาเป็นวาทกรรมที่ทั้งสองฝ่ายต่างนำมาใช้ร่วมกัน และยึดถือเป็นหลักการจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ประการหนึ่งที่ทั้งสองฝ่ายมองเห็นความสำคัญร่วมกัน ก็คือ มุมมองของการควบคุมตนเอง ได้แก่การกำหนด “จรรยาบรรณ” เพื่อเป็นหลักปฏิบัติของนักหนังสือพิมพ์ เพื่อให้รอดพ้นจากการคุกคามของรัฐบาลเผด็จการนั่นเอง โดยเฉพาะ ศ.สุภา ศิริमानนท์ และ ศ.เสฐียร พันธรักษ์ นั้น นอกจากนี้ จะให้ความสำคัญกับการใช้เสรีภาพเพื่อประโยชน์ของมวลชนในฐานะนักวิชาชีพแล้ว ทั้งสองท่านยังถือได้ว่าเป็นอาจารย์แห่งวงการวารสารศาสตร์ มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ และอุดมการณ์ด้านหนังสือพิมพ์แก่นักศึกษามากมาย รวมทั้ง เริ่มมีการเขียนตำราเกี่ยวกับหลักการหนังสือพิมพ์เป็นคนแรกๆ และเป็นตำราที่คนในรุ่นหลังล้วนแต่ยึดถือ และอ้างอิงมาปฏิบัติวิชาชีพทั้งสิ้น

ต่อเนื่องมาถึง**ยุคทุนนิยมเสรี**ในปัจจุบัน ที่การศึกษาด้านการวารสารศาสตร์ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรระดับมหาวิทยาลัย หลักการ “วิชาซีพนิยม” ของนักหนังสือพิมพ์จึงเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น เนื่องจากได้รับการฝึกหัด และถ่ายทอดอุดมการณ์ดังกล่าวมาโดยตรงจากสถาบันการศึกษา ทำให้แนวคิดในเรื่องนี้ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากกลุ่มนักวิชาการถือเป็นกลุ่มที่กำหนดกรอบของ “วิชาซีพนิยม” ให้กับนักหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันนั่นเอง

□ สรุป

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่บริบททางเศรษฐกิจเข้ามาบีบกระทบเห็นบริบททางการเมือง ทำให้การให้คำนิยาม หรือการให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์วารสารศาสตร์ในประเด็นต่างๆ ถูกปรับเปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งนี้แม้ว่าจะยังมีการพูดถึงอุดมการณ์ต่างๆ ครบทั้ง 7 ประการก็ตาม แต่ก็จะมีการให้น้ำหนักและคุณค่าในแต่ละอุดมการณ์แตกต่างไปจากอดีต โดยประเด็นที่ยังคงมีการหยิบยกมาอ้างถึงในวาทกรรมมากที่สุดก็คือ ประเด็น “**เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคม**” เหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา หากแต่ด้วยบริบททางเศรษฐกิจ และการแสวงหาความอยู่รอด ก็ทำให้อุดมการณ์ดังกล่าวถูกลดบทบาทลงมาก่อนข้างมาก กล่าวคือ มีการประนีประนอมกับระบบทุนมากกว่า กล่าวคือ การใช้เสรีภาพใดๆ ของนักหนังสือพิมพ์ ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดเป็นประเด็นหลัก แทนการยึดอุดมการณ์ความรับผิดชอบต่อสังคม และปณิธานในการทำหนังสือพิมพ์อย่างเช่นแต่เดิม

ในทางตรงกันข้าม อุดมการณ์ในด้าน**ความถูกต้อง-ความจริง และความเป็นกลาง-ความยุติธรรม ตลอดจนวิชาซีพนิยม** (ในรูปของจรรยาบรรณ) กลับถูกหยิบยกมาอ้างถึงเป็นอุดมการณ์หลัก

และให้คุณค่าต่อการทำงานหนังสือพิมพ์มากกว่า โดยเฉพาะในด้าน**ความถูกต้อง** และ**ความจริง**นั้น ดูเหมือนว่าจะก้าวขึ้นมามีบทบาทนำหน้าอุดมการณ์อื่นๆ เพราะถือเป็นทางออกในการแก้ปัญหาความบกพร่องทางจริยธรรมได้ในทุกๆ ประเด็น โดยเฉพาะการแสวงหาความจริงอันหลากหลาย จากหลายๆ แหล่งข้อมูล และเป็นความจริงที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือน เพื่อนำเสนอแก่ผู้อ่านให้ได้มากที่สุด

ขณะที่ในด้าน **ความเป็นกลาง** และ **ความยุติธรรม** แม้ว่าจะได้รับการถกเถียงกันอย่างมากว่า นักข่าวควรเข้าข้างฝ่ายที่ถูกต้องได้หรือไม่ แต่ก็ถือเป็นอุดมการณ์ที่ถูกนำมาอ้างถึงอยู่ตลอดเวลา ไม่แพ้กับ **ความถูกต้อง** และ**ความจริง** หากเนื่องจากความถูกต้อง และความจริง ได้กลายมาเป็นหนทางในการแก้ปัญหาทางอุดมการณ์ จึงมีความเป็นไปได้ที่ในที่สุด **ความเป็นกลาง** และ**ความยุติธรรม** อาจถูกปรับเปลี่ยนความหมายให้ใกล้เคียงกับความถูกต้อง และความจริงมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุด **ความเป็นกลาง** ที่แท้ก็อาจจะเลือนหายไป เป็น**ความเป็นกลาง**ในรูปแบบใหม่ที่เน้นหลักการ**ความถูกต้อง** และ**ความจริง** เช่น เทพชัย หย่อง ให้คำนิยามไว้ว่า

“ข่าวทุกข่าว บทความทุกบทความ มันต้องมีความหลากหลาย ทางด้านความเห็นหรือข้อมูล และความเป็นกลางจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมันมีความหลากหลาย จะเป็นแหล่งเดียวมันย่อมไม่พอแน่ ...”
(สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545)

นอกจากนี้ ในบางกรณี **ความเป็นกลาง** และ**ความยุติธรรม** ก็ยังกลายมาเป็นทางออกของนักหนังสือพิมพ์ เพื่อไม่ให้ถูกฟ้องร้องหมิ่นประมาทได้อีกด้วย และเมื่อประกอบกับหลัก**ความยุติธรรม**แล้ว นอกจากการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสดูชี้แจงแล้ว ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ด้อยโอกาสอยู่บ่อยครั้ง **ความยุติธรรม**จึงก้าวลงสู่ฝั่งของประชาชนผู้ด้อยโอกาสมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือต้องเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้มีสิทธิ์มีเสียงในการแก้ข้อกล่าวหาเพิ่มขึ้นกว่าเดิม หรือมือคดีให้กับกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดๆ ให้น้อยที่สุด หรือไม่มีเลย ขณะที่ **ด้านวิชาชีพนิยม** ก็มีการนำเอากรอบของ “ความน่าเชื่อถือ” มากำหนดบทบาทของจรรยาบรรณ และลักษณะความเป็นนักวิชาชีพมากขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือ นอกจากนักหนังสือพิมพ์จะต้องมีทักษะต่างๆ แล้ว ก็ยังจะต้องมีหลักจริยธรรม และศีลธรรมประกอบพร้อมๆ กันไปอีกด้วย

สรุปโดยรวมก็คือ อุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย ที่รับเอาแนวคิดมาจากตะวันตกนั้น มีการรักษาหลักการเบื้องต้นเอาไว้ ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาความหมายรายละเอียด เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา จนที่สุดก็กลายมาเป็นอุดมการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งคาดว่าเป็นอุดมการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรองประสบการณ์ทั้งร้ายและดีมาหลายหลากรูปแบบ กระทั่งเป็นหลักแห่งอุดมการณ์ที่ดูจะมีลักษณะของความประนีประนอม และ สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมต่างๆ แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับปฏิบัติ และปัจจัยแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้าอีกด้วยว่า จะมีการเปลี่ยนแปลง หรือทำให้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาแห่งอุดมการณ์ไปอีกมากน้อยเพียงไร

หากในวันนี้ เมื่อประชาชนมีความรู้มากขึ้น และหนังสือพิมพ์ ไม่ได้เป็นเพียงสื่อเดียวที่ให้ความรู้กับประชาชน ดังนั้นการทำงานของสื่อจึงต้องมีความรอบคอบมากขึ้น เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในตัวหนังสือพิมพ์ เนื่องจากประชาชนไม่ได้เชื่อหนังสือพิมพ์โดยไม่มีเหตุผลอีกต่อไปแล้ว รวมทั้งมีความน่าจะเป็นว่า อาจจะมีการจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนขึ้นมาเป็นตัวแทนของผู้บริโภคสื่อ เพื่อตรวจสอบการทำงานของสื่อมวลชนให้มากขึ้น เพื่อให้การทำงานดังกล่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง

๑ การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไทย” ที่เน้นการมองปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้กรอบแนวคิด “การรับอุดมการณ์” และ “การเลือกรับอุดมการณ์” อันประกอบด้วยทฤษฎีการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony Theory) ทฤษฎีการต่อรองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Counter-hegemony Theory) ทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory) และแนวคิดในการลดความเป็นตะวันตกในการศึกษาสื่อ (De-westernizing Media Studies) มาเป็นเกณฑ์ในการตอบคำถามนำวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบคำตอบในมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น พอสรุปได้ดังนี้

กล่าวคือ ผู้วิจัยค้นพบว่า การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ทางการวารสารศาสตร์นั้น เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ มาประกอบกัน แต่ทั้งนี้ ในส่วนของหลักอุดมการณ์ที่รับมาจากต่างประเทศนั้น ก็มีการคงสภาพเดิมเอาไว้ (รักษา) อย่างเหนียวแน่น ผ่านการต่อยอดอุดมการณ์แบบตะวันตก มาตั้งแต่การเข้ามาของมิชชันนารี การประกาศรับในหลักจรรยาบรรณของอเมริกันในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้แบบตะวันตก ผ่านระบบการศึกษาด้านวารสารศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา ที่คณาจารย์ส่วนใหญ่ล้วนจบการศึกษาจากต่างประเทศ ขณะเดียวกับที่ลักษณะการถ่ายทอดอยู่ในแบบของการที่นักศึกษาต้องเชื่อตามคำสอน ทำให้ลักษณะเบื้องต้นของอุดมการณ์วารสารศาสตร์สามารถคงอยู่ได้อย่างเหนียวแน่น

ส่วนบริบท หรือปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลานั้น ก็ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนในระดับความหมายปลีกย่อย (Re-articulate) เพื่อสามารถคงไว้ซึ่งหลักอุดมการณ์หลักดั้งเดิม อันถือเป็นวาทกรรมแห่งอำนาจ ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเข้ามาของตะวันตกนั่นเอง โดยในแต่ละช่วงเวลาก็จะเกิดวาทกรรมในแบบต่างๆ ที่จะรักษาอุดมการณ์หลักดังกล่าวไว้ อาทิ วาทกรรมชาตินิยม วาทกรรมการควบคุมกันเอง และวาทกรรมความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชน นั่นเอง ดังที่ สุกัญญา สูดบรรทัด (2544, 12) ชี้ให้เห็นว่า

“.....เมื่ออุดมการณ์ประชาธิปไตย (แบบไทยๆ) ได้รับการยอมรับ มันได้กลายเป็นตัวเข้าไปจัดแจงวิธีการมองโลกให้คนอื่น หรือจงใจให้คนอื่นมองโลกตามวิถีทางของตน มันเป็นตัวควบคุมว่านี่ถูก นั่นผิด และเมื่อถูกแล้ว นี่ก็คือธรรมชาติที่จะต้องดำเนินไปตามวิถีทางของมัน มันจะสร้าง ฐานคติ (Norm) สร้างข่าวสาร สร้างวาทกรรม ที่จะประคับประคองอุดมการณ์นั้น และการที่ใครจะถูกขึ้นต่อต้านเป็นเรื่องยาก เพราะจะถูก

มองว่าไม่ปกติ และฝืนธรรมชาติ เพราะอุดมการณ์ที่เป็นกรอบความคิดหลักนั้น ทำให้คนรู้
สึกว่านี่คือสิ่งที่ต้องดำเนินไป จะเปลี่ยนแปลงผิดไปจากนี้ไม่ได้.....”

สุกัญญา สุตบรรทัด, พัฒนาการการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ และอุดมการณ์ของ
หนังสือพิมพ์ไทย ภายใต้แรงกดดัน ของกลุ่มชนชั้นนำ และกลุ่มผลประโยชน์, วารสาร
นิเทศศาสตร์, ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2544), น. 12

ซึ่งผลของการการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ในยุคทุนนิยม จะสรุปออกมาในรูปแบบใด จะเกิดการ
ควบคุมสื่อมวลชนครั้งใหม่หรือไม่ จะมีเหตุการณ์ประท้วงนองเลือดเกิดขึ้นหรือไม่ ล้วนแต่ขึ้นอยู่กับ
เข้าใจในบทบาทในการปกครองของฝ่ายผู้มีอำนาจ และการเข้าใจในบทบาทในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน
เองทั้งสิ้น ดังที่ รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (2542: 292-4) ได้เสนอความเห็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ
บทบาททางการเมืองของสื่อไว้อย่างน่าสนใจว่า

.....ประเด็นก็คือ ถ้าจะล้วงตำราฝรั่งออกมาวัดหนังสือพิมพ์ไทยอย่างเข้มงวด
เราก็คงจะพบข้อผิดพลาดมากมาย ผมอยากจะทำหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยกำลังหา
บทบาททางการเมืองที่เหมาะสมให้กับตนเอง ในระหว่างที่ยังไม่ลงตัว ก็ทำ ๆ ไปตามความรู้
ลึกต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าไปก่อน

พูดตามจริง การใช้หนังสือพิมพ์เพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ นั้น ฝรั่งก็อยู่ใน
ประวัติศาสตร์การหนังสือพิมพ์เมืองไทยมาตั้งแต่ตอนฝรั่งเอาแท่นพิมพ์เข้ามาเผยแพร่
คริสต์ศาสนา ในสยามในตอนต้น คริสต์ศตวรรษที่ 19 แล้ว ฉะนั้น การใช้หนังสือพิมพ์ต่อสู้
เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองจึงไม่ใช่ของใหม่ที่เดิยวันัก มีหน้าซ้ำ การต่อต้านรัฐบาลใน
เวลานี้ก็สอดคล้องกับความต้องการของ “ตลาดการเมือง” ไม่ใช่หรือ ถ้าจริง อย่างน้อยๆ
นี่ก็เป็นยุทธศาสตร์ทางการตลาดที่ดีในยุคที่หนังสือพิมพ์ ประสบวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ
อย่างทุกวันนี้ ผมเสียใจว่ามันดูโง่งงไปเท่านั้นเอง

พูดตามจริง วิชาการเกี่ยวกับข่าวนั้นมาจากโลกตะวันตก ผมเองก็ไม่คิดว่าใครจะ
คาดหมาย ว่าหนังสือพิมพ์ไทยจะต้องทำตามวิชาการของฝรั่งอย่างเข้มงวด วิชาที่ผสม
ใหม่อื่นๆ ที่มีรากเหง้ามาจากโลกตะวันตกเหมือนกัน พอมาถึงเมืองไทย ก็กลายเป็นอะไร
ไม่รู้ ก็มีมากเป็นพะเรือเกวียน ในบางกรณีก็ฉีกตำราฝรั่งจนขาดสะบั้นไปเลย

ทำไปทำไม เมื่อไม่นับถือใครเป็นครูเสียแล้ว ในบางครั้ง หนังสือพิมพ์ไทยก็เลือก
ทำในสิ่งที่ตนเองสะดวก และสนใจมากที่สุดนั่นแหละ.....

บทบาทใหม่ของหนังสือพิมพ์ในสังคมการเมืองไทย?, สัมภาษณ์โดย ทองเจือ ขาดิทธิเจริญ
“ผู้จัดการรายวัน” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2542: 293-4)

ขณะที่ รศ.ดร.พีระ จิระโสภณ (2545) มองถึงการใช้อุดมการณ์วารสารศาสตร์ของสื่อมวลชนยุคปัจจุบันไว้ว่า ทางรอดของสื่อเองนั้นก็คือต้องปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม และการเมืองให้มากขึ้นนั่นเอง

.....ผมก็ยังมองว่า อุดมการณ์ดั้งเดิม มันยังเหมาะสมอยู่ แต่ว่า การปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคม มันก็อาจจะต้องมีบ้าง เช่นในสังคมสมัยใหม่ ที่เป็นสังคมเทคโนโลยี ลักษณะของการสื่อสารมันก็ต้องคำนึงถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยี แต่มันก็ต้องอยู่ในอุดมการณ์เดิม ไม่ใช่เทคโนโลยีใหม่แล้วจะละเลยอุดมการณ์เก่า เพราะผมคิดว่า อุดมการณ์เดิมในแง่ของการทำหน้าที่บริการทางสังคม บวกกับการแสวงหากำไรอยู่ได้ ซึ่งเป็นอันดับรองนะ อันดับแรกคือการบริการสังคม น่าจะเป็นอุดมการณ์ที่สื่อมวลชนในลักษณะที่มีอิทธิพลสูง ไม่ว่าจะเป็รูปแบบเก่าหรือไม่ น่าจะยังคงยึดอยู่

ที่น่าเป็นห่วงก็คือ สื่อใหม่มันจะหลุดจากความเป็นนักวิชาชีพ เพราะสื่อใหม่ อาทิ Website ต่างๆ เหล่านี้ มันก็ดูเหมือนกับว่า มันไม่ได้อยู่ในแวดวงวิชาชีพเหล่านี้ด้วย ซึ่งอันนี้อันตราย ผมคิดว่าอุดมการณ์วิชาชีพวารสารศาสตร์ในอนาคต ควรจะกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้ครอบคลุมในทุกสื่อใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ มิฉะนั้นสื่อใหม่ๆ เหล่านี้ก็จะหลุดไปจากแวดวงความเป็นวิชาชีพ ซึ่งทำให้เขาไม่มีพันธะกับอุดมการณ์เหล่านั้น ที่ยึดถือกันมาช้านาน ดังนั้น ถ้าถามว่าอุดมการณ์ใหม่ ควรจะเป็นอย่างไร ผมคิดว่า อุดมการณ์เก่ายังใช้ได้อยู่ เพียงแต่ว่า ควรจะมองบทบาทของสื่อใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้มาอยู่ในกรอบของแวดวงวิชาชีพเดียวกัน

สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2545

ส่วน เทพชัย หย่อง (2545) เห็นว่า การที่หนังสือพิมพ์จะพ้นจากวิกฤตได้ด้วยการรู้จักบทบาทหน้าที่ ยึดมั่นในอุดมการณ์ และจริยธรรมของตน และองค์กรแล้ว ซึ่งถือเป็นเรื่องการควบคุมกันเองแล้ว สังคม และการตรวจสอบสื่อ ก็ถือว่าเป็นทางออกที่สื่อสามารถคงอุดมการณ์ โดยเฉพาะเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น โดยไม่ต้องถูกคุกคามได้อีกด้วย

สังคมมีความหลากหลาย สังคมตื่นตัวมากขึ้น มันก็มีบทบาทในการตรวจสอบสื่อมากขึ้น โดยคนอ่านควรจะต้องมีบทบาทมากขึ้นในการตรวจสอบสื่อด้วย ถ้าสื่อทำอะไรไม่ถูกต้อง หรือผิดหลักการ คนอ่านจะต้องมีปฏิกิริยา จะโดยเป็นจดหมาย เป็นแฟกซ์ ทางอีเมล ทางอินเทอร์เน็ต เนี่ยต้องบอกให้สังคมรับรู้ ว่า สื่อทำไม่ถูก เป็นในลักษณะของ Watchdog ขึ้นมา และสิ่งที่อยากจะเห็นก็คือว่า ในวงสังคมของสื่อด้วยกันเอง ควรจะมีการตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อ รับเรื่องร้องเรียน ที่ไม่ใช่เป็นสภากาารหนังสือพิมพ์ อาจจะเป็นองค์กรที่เป็นนักวิชาการ เป็นคนที่เป็นตัวแทนของ NGO ทั้งหลาย เพื่อตรวจสอบสื่อ และก็อาจจะเป็ปากเสียงแทนสังคม เวลาที่สื่อทำอะไรผิด เพราะถ้าเป็นสภากาารหนังสือพิมพ์ คนก็จะมองว่าเป็นสภาของสื่อ เป็นพวกเดียวกันเอง.....

สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545

□ ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาถึง "การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย" โดยคัดเลือกอุดมการณ์วารสารศาสตร์ที่สำคัญๆ เอาไว้ 7 ประการ อันได้แก่ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ ความถูกต้อง ความเป็นกลาง ความจริง ความยุติธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และวิชาชีพนิยมนั้น ผู้วิจัยมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ กล่าวคือ

1. งานวิจัยในเรื่อง "การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ไทย" เป็นการศึกษาในมุมมองของประวัติศาสตร์ และพัฒนาการ ที่อาจจะมีความบกพร่องอยู่บ้าง อาทิการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่อาจจะไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนของประชากรตามยุคสมัยได้อย่างแท้จริง 100%
2. การวิจัยในครั้งนี้ อาจมีข้อบกพร่องในเชิงการเก็บข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลในด้านของประวัติศาสตร์ที่มีไม่ครบ หรือขาดหายไปบ้าง แต่ทั้งนี้ ทั้งนี้ ก็อาจถือเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อให้ประเด็น และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในด้านอุดมการณ์-จริยธรรมวารสารศาสตร์มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
3. ผู้วิจัยไม่อาจวัดพื้นที่เพื่อศึกษาถึงสัดส่วนของเนื้อหาของวาทกรรมได้ว่า มีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร เนื่องจากผู้วิจัยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร/ข้อเขียน/งานวิจัย เท่าที่จะมีอยู่ และสามารถค้นหามาศึกษาได้เท่านั้น
4. การศึกษาอุดมการณ์วารสารศาสตร์ โดยแยกย่อยออกเป็น 7 หัวข้อดังข้างถึงข้างต้น เป็นไปได้ว่านักการวารสารศาสตร์บางคน อาจให้คำนิยามถึงอุดมการณ์บางตัว ในขณะที่ไม่ได้พูดถึงคำนิยามของอุดมการณ์บางตัว เนื่องด้วยปัจจัยทางสังคม และบริบทแวดล้อมทั้งในประเทศ และนอกประเทศที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอาจไม่สามารถระบุถึงการให้คำนิยามอุดมการณ์ผ่านวาทกรรมของแต่นักการวารสารศาสตร์แต่ละบุคคลได้ครบ 7 ประการ

□ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่วางกรอบในการศึกษาไว้ค่อนข้างกว้าง คือ เป็นการจับประเด็นอุดมการณ์วารสารศาสตร์หลัก ที่คัดเลือกมา 7 ประการ ทำให้งานวิจัยที่ออกมาจึงอยู่ในภาพของการมองปรากฏการณ์ในมิติของความกว้าง ซึ่งผู้วิจัยท่านอื่น สามารถจะนำหลักการใดหลักการหนึ่งมาทำการศึกษาอย่างเจาะจง ก็จะยังสามารถมองเห็นภาพปรากฏการณ์ในมิติของความลึกได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม
- 2) เนื่องจากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง หรือการเลือกหลักอุดมการณ์หนังสือพิมพ์มาวิจัย เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มหลักการที่นักการวารสารศาสตร์ให้ความสำคัญ ผู้วิจัยท่านอื่นจึงอาจสามารถใช้หลักการอุดมการณ์ หรือจริยธรรมในข้ออื่นๆ มาเป็นประเด็นในการทำวิจัยก็ได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, พระราชวรวงศ์เธอ, หลักระบวนแห่งหนังสือชาว (ปาฐกถากล่าวที่
สามัคยาจารย์สมาคม เมื่อวันที่ 26 ส.ค.2470, ประชุมปาฐกถา, รวมสาส์น, 2513
- กาญจนา แก้วเทพ, การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory): แนวคิดและตัวอย่างงาน
วิจัย, โครงการวิทยานิพนธ์ สำนักทฤษฎีวิพากษ์, สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.),
คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540
- กำแพง ภิตานนท์, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2545
- กุลลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา), ในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง (11 มิ.ย.2501), สมบัติ จำปาเงิน,
นิพนธ์สาร ศรีบูรพา เล่ม 1, น.109, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุลลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา), เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475, วันนักข่าว, 5 มี.ค.2525: น.57
- กุลลาบ สายประดิษฐ์ (อิสสรชน), คุณค่าแห่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์, สมบัติ จำปาเงิน, นิพนธ์สาร
ศรีบูรพา เล่ม 1, น.102-6, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุลลาบ สายประดิษฐ์ (อิสสรชน), ที่นี่และที่นั่น (ใน น.ส.พ. ประชามิตร 19 พ.ค. 2519), สุภา ศิริमानนท์,
วรรณสาส์นสำนึก: ความสำนึกในอิทธิพลสื่อมวลชนของหนังสือ (เล่ม 1), น. 14-5, อมรินทร์การ
พิมพ์, 2529
- กุลลาบ สายประดิษฐ์ หรือ ศรีบูรพา (ผู้ประพันธ์), สมบัติ จำปาเงิน (ผู้รวบรวม), นิพนธ์สาร “ศรีบูรพา”
เล่ม 2, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุลลาบ สายประดิษฐ์, การสูญเสียอิสรภาพของหนังสือพิมพ์ (16 ม.ค.2489), สมบัติ จำปาเงิน,
นิพนธ์สาร ศรีบูรพา เล่ม 1, น.126, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุลลาบ สายประดิษฐ์, ความเชื่อถือของประชาชน (18 เม.ย.2492), สมบัติ จำปาเงิน, นิพนธ์สาร
ศรีบูรพา เล่ม 1, น.98-99, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุลลาบ สายประดิษฐ์, ความรำลึกในวันชาติ (20 มิ.ย.2500), สมบัติ จำปาเงิน, นิพนธ์สาร ศรีบูรพา
เล่ม 1, น.57, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุลลาบ สายประดิษฐ์, ชูคบเพลิงประชาธิปไตย (3 ธันวาคม 2499), สุภา ศิริमानนท์, วรรณสาส์นสำนึก:
ความสำนึกในอิทธิพลสื่อมวลชนของหนังสือ (เล่ม 1), น. 312-4, อมรินทร์การพิมพ์, 2529

- กุหลาบ สายประดิษฐ์, ประชาธิปไตย (ใน น.ส.พ.สุภาพบุรุษ 28 ก.พ.2482), สุกัญญา ตีระวนิช และ
 นันทริกา คุ่มไฟโรจน์, 35 นักษัตรพิภพ อวสุ, น.20, คณะนิเทศศาสตร์,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528
- กุหลาบ สายประดิษฐ์, เพื่อประชาธิปไตย (13 กรกฎาคม 2500), สุภา ศิริมานนท์, วรรณศาสตร์สำนัก:
ความสำคัญในอิทธิพลสื่อสารของหนังสือ (เล่ม 1), น. 312-4, อมรินทร์การพิมพ์, 2529
- กุหลาบ สายประดิษฐ์, มนุษย์ภาพ -1- (ใน น.ส.พ. ศรีกรุง 10 ม.ค.2474), สมบัติ จำปาเงิน, นิพนธ์สาร
ศรีบูรพา เล่ม 1, น.62, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุหลาบ สายประดิษฐ์, มนุษย์ภาพ -1- (ใน ศรีกรุง 10 ม.ค.2474), สมบัติ จำปาเงิน, นิพนธ์สาร
ศรีบูรพา เล่ม 1, น.62, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุหลาบ สายประดิษฐ์, หนังสือพิมพ์ (ใน น.ส.พ.ประชามิตร 1 พ.ค.2482), สมบัติ จำปาเงิน, นิพนธ์สาร
ศรีบูรพา เล่ม 1, น.228-32, สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2521
- กุหลาบ สายประดิษฐ์, หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยประชาธิปไตย (ใน น.ส.พ.ประชามิตร-สุภาพบุรุษ
 ฉบับวันชาติ, 2484), สมบัติ จำปาเงิน, นิพนธ์สาร ศรีบูรพา เล่ม 1, น.137, สำนักพิมพ์
 ดอกหญ้า, 2521
- เกษม ศิริสัมพันธ์ (ศ.ดร.), สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2545
- เกษม ศิริสัมพันธ์, ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพหนังสือพิมพ์, การสัมมนา และนิทรรศการหนังสือพิมพ์แห่ง
ประเทศไทย, 19-23 กุมภาพันธ์ 2511, ณ โรงแรมแห่งชาติ พระนคร, น.15-19, คณะกรรมการ
 ฝ่ายเลขาธิการสัมมนา จัดพิมพ์, 2511
- เกษม ศิริสัมพันธ์, ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพหนังสือพิมพ์, เอกสารประกอบการสัมมนา และนิทรรศการ
หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย 19-23 ก.พ.2511, น.15-9, คณะกรรมการฝ่ายเลขาธิการสัมมนา,
 2511
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ (แสดงที่สมาคมนักข่าวแห่ง ประเทศ
 ไทย, 16 เม.ย.2500), วันนักข่าว, 5 มี.ค. 2528: น.156-60
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., การหนังสือพิมพ์ (แสดงที่สำนักอบรมครูสามพระยา วันที่ 23 ก.พ. 497),
 ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, ฐานันดรสี่ชีวิตนักหนังสือพิมพ์, น.369-381, บทพิการพิมพ์, 2526
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., คึกฤทธิ์ กับสื่อมวลชน, วันนักข่าว, 5 มีนาคม 2539: น.101-2
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., ทศนะเกี่ยวกับจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์, สื่อมวลชนปริทัศน์, ปีที่ 1 ฉบับ
 ที่ 1 ก.พ. 2528: น.7

- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., พุด กะ คนข่าว, วันนักข่าว, 5 มี.ค. 2533: น.32-3
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., สยามรัฐหน้า ๕ (เล่ม ๖), สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2516
- ชัยวัฒน์ ติระพันธ์, ทฤษฎี ไร้ระเบียบ (Chaos Theory) กับทางแพร่งของสังคมสยาม, มูลนิธิภูมิปัญญา, อัมรินทร์ดิสทริบิวชั่น จำกัด, 2537
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, สารนิพนธ์ของเทียนวรรณ, องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, ชีวิตและงานของเทียนวรรณ และ ก.ศ.ร.กุหลาบ, สำนักพิมพ์ธีรพันธ์, 2522
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, โลกาวัตร กับอนาคตของประเทศไทย, สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2537
- เชษฐา พวงหัตถ์, “ไทยยุควัฒนธรรมทาส, โครงการวิถีทรรศน์, 2541
- ดิศทัต โรจนลักษณ์, “คุณค่าที่ไม่อยู่ในข่าว”, วันนักข่าว, 5 มีนาคม 2538: น.105-6
- เทพชัย หย่อง, สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2545
- เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (ยุค ศรีอาริยะ), มายาโลกาภิวัตน์, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมูลนิธิภูมิปัญญา, โครงการวิถีทรรศน์, 2541
- เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (ยุค ศรีอาริยะ), โลกาภิวัตน์ 2000: Globalization, บริษัทพิมพ์ดี, 2537
- ธวัชฉณ์ ทรัพย์ไพบุลย์ (เขียน), 3 ทศวรรษเนชั่น จากกลิ่นหมึกสู่อัจฉริยะ, เนชั่น มัลติมีเดียกรุ๊ป มหาชน จำกัด, 2544,
- บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา ระหว่างกระจกกับตะเกียง, โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542
- บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา, ฐานันดรที่สี่ จากระบบโลกถึงรัฐไทย, โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2537
- ประยูทธ สิทธิพันธ์, ฐานันดรสี่ – ชีวิตนักหนังสือพิมพ์, บพิธการพิมพ์, 2526
- ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ, มูลนิธิภูมิปัญญา, 2538
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2545
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ (พล.ต.), วิธีให้หนังสือพิมพ์ควบคุมตนเอง (สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์ ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 26 กันยายน 2506), เสถียร และ ม.ร.ว.วิวรรณ เสถียรสุด, ปกิณกะ, น.148-59, 25 สิงหาคม พุทธศักราช 2514
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ (พล.ต.), สิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ (ปาฐกถา ณ สโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ เมื่อวันที่ 2 ส.ค. 2501), ประยูทธิ สิทธิพันธ์, ฐานันดรสี่-ชีวิตนักหนังสือพิมพ์, น.3381-95, บพิธการพิมพ์, 2526

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์ (พล.ต.), สื่อสารมวลชนคืออะไร?, วันนักข่าว, 5 มีนาคม 2507: 31-44

พระยาศรภักย์พิพัฒน์ (เลื่อน ศรภักย์วาณิช), จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์ (บรรยายในที่ประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์เมื่อ 24 ก.ย.2506), อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสง่า วรรณดิษฐ์ ท.ม. ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส, 17 กันยายน 2511

พระยาศรภักย์พิพัฒน์ (เลื่อน ศรภักย์วาณิช), นักหนังสือพิมพ์กับนักการเมือง, วารสาร ส.น.ท., 17 พ.ค.2508: น.3-6

พระยาศรภักย์พิพัฒน์ (เลื่อน ศรภักย์วาณิช), หนังสือพิมพ์, สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2496: น. 9-22

พีระ จิโรโสภณ (รศ.ดร.), สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2545

มนันยา ธนะภูมิ, ก.ศ.ร.กุหลาบ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539

มานิจ สุขสมจิตร (ดร.), สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2545

มาลัย ชูพินิจ, ได้ประธานจากเสด็จในกรม, พระยามานวราชเสวี, ชุมนุมนิพนธ์เพื่อถวายพระเกียรติ แต่ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์ (เล่ม 3), 179-85, องค์การคำของครุสภาศึกษาศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2513

มาลี บุญศิริพันธ์ (รศ.), สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2545

ไมเคิล ไรท์, “ระบบการศึกษา และอำนาจในสังคมไทย สยามในยุคจักรวรรดินิยมสมบูรณแบบ”, ฝรั่งมองไทย (คอลัมน์), มติชนสุดสัปดาห์ ฉ. 1085, วันจันทร์ที่ 4 มิถุนายน 2544

วิลาสณี พิพิธกุล, Hegemony, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา “สัมมนาวิพากษ์สื่อมวลชน”, ภาควิชาวารสารศาสตร์, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543

วิลาสณี พิพิธกุล, การสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง “การสร้างธรรมาภิบาลในสื่อมวลชน”, การประชุมวิชาการและวิชาชีพหนังสือพิมพ์ครั้งที่3 ประจำปี 2543, คณะกรรมการความร่วมมือทางวิชาการและวิชาชีพ (กวช.) สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543

วิลาสณี พิพิธกุล, ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์, สื่อมวลชนปริทัศน์, ปีที่2 ฉบับที่ 7 มีนาคม 2530

สงบ สุริยรินทร์, ชีวิตและงานของ ก.ศ.ร.กุหลาบ, สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 14 ก.พ. 2522

สงบ สุริยรินทร์, เทียนวรรณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สำนักพิมพ์สุริยรินทร์, 252?

- สฐีเยร พันธรั้งซี่, บทบาททางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์, สัมมนาปัญหาการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย 24-26 ก.พ. 2515, น.33-40, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2515
- สฐีเยร พันธรั้งซี่, หลักปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรม และประมวลจรรยาบรรณทนายของนักหนังสือพิมพ์, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมาย และจริยธรรมสื่อสารมวลชน หน่วยที่ 8-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, น.953-970, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532
- สดศรี เผ่าอินจันทร์ (รศ.), สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2545
- สดศรี เผ่าอินจันทร์, เสรีภาพกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์, 2537
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, บนเส้นทางการค้นหาพลังปัญญา และจินตนาการ, สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, 2543
- สเถียร เขยประทับ (แปล), การสื่อสารงานนวัตกรรม, (E.M. Rogers, F.F. Shoemaker, Communication of Innovations: A Cross-Culture Approach), คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525
- สินีร์ สิทธิรักษ์, “คำนำจากบรรณานุกรมร่วม”, วิกฤตสื่อสารมวลชน, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมูลนิธิภูมิปัญญา, 2541
- สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น, สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง, 2539
- สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์, 35 นักหนังสือพิมพ์อาวุโส, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528
- สุกัญญา ตีระวนิช, หนังสือพิมพ์ไทย จากปฏิวัติ 2475 สูปฏิวัติ 2516, ไทยวัฒนาพานิช, 2526
- สุกัญญา สดบรรทัด, การยึดครองสิทธิอำนาจ ระหว่างกลุ่มอนุรักษ์นิยม กับกลุ่มก้าวหน้า โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ก่อนปี 2475 (วิจัย), ทุนงบประมาณแผ่นดิน 2543
- สุกัญญา สดบรรทัด, พัฒนาการการถ่ายทอดข่าวสารความรู้ และอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ไทย ภายใต้แรงกดดันของกลุ่มชนชั้นนำ และกลุ่มผลประโยชน์, วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 3, กรกฎาคม-กันยายน 2544: น.12
- สุกัญญา สดบรรทัด, วิกฤติในวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ไทย (วิจัย), ทุนงบประมาณแผ่นดิน 2542
- สุกัญญา สดบรรทัด, หนังสือพิมพ์: จากยุโรป สูเอเชีย, ภาควิชาการหนังสือพิมพ์, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528
- สุทธิชัย หยุ่น, คนบ้าข่าว, สำนักพิมพ์เนชั่น, 2543

สุทธิชัย หยุ่น, หมาเฝ้าบ้าน, เนชั่นพับลิชชิ่งกรุ๊ป, 2537

สุภา ศิริมานนท์, จริยธรรมของการเสนอข่าว, สื่อมวลชนปริทัศน์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ก.พ.2528: น.20-36

สุภา ศิริมานนท์, จริยธรรมของหนังสือพิมพ์, บริษัทงานดี จำกัด, 2530

สุภา ศิริมานนท์, นักหนังสือพิมพ์, กองทุนสุภา ศิริมานนท์ และสำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2536

สุภา ศิริมานนท์, วรรณศาสตร์สำนัก: ความสำนึกในอิทธิพลสื่อมวลชนของหนังสือ (เล่ม 1), อมรินทร์การพิมพ์, 2529

สุภา ศิริมานนท์, วรรณศาสตร์สำนัก: ความสำนึกในอิทธิพลสื่อมวลชนของหนังสือ เล่ม 1, อมรินทร์การพิมพ์, 2529

สุภา ศิริมานนท์, เสรีภาพในการพูด การเขียน และการโฆษณา กับผลประโยชน์ของชาติ, นิเทศสาร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ต.ค.2520: น.71-81

สุริยา บุญยศิริชัย (บ.ก.), เพลิง ภูผา (เรียบเรียง), ชีวิตชีวิต คึกฤทธิ์ ปราโมช, สามัคคีสาร (ดอกหญ้า),

สุวรรณภา เกரியไกรเพ็ชร, น.ม.ส., มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2527

เสถียร จันทิมาธร, ศรีบูรพา จอมทัพผู้ยิ่งใหญ่แห่งวรรณกรรมไทย, วันนักข่าว, 5 มีนาคม 2525: น.57

เสถียร จันทิมาธร, ศรีบูรพา จอมทัพผู้ยิ่งใหญ่แห่งวรรณกรรมไทย, วันนักข่าว, 5 มีนาคม, 2525

เสาวนีย์ ฉัตรแก้ว, การนำเสนอวัฒนธรรมของชาติตะวันตก ในหนังสือพิมพ์ของมิชชันนารี ระหว่างสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลที่ 5, นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder (ฉบับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเป็นอนุสรณ์วิทยาทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสมหมาย สุนทระกุล เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2537 (หลังงานพระราชทานศพราว 1 ปี), 2387

หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder (ฉบับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเป็นอนุสรณ์วิทยาทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสมหมาย สุนทระกุล เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2537 (หลังงานพระราชทานศพราว 1 ปี), 2408-2409

หนังสือพิมพ์ จีโน-สยามวารศัพท์, 2450-2466

หนังสือพิมพ์ ดุสิตสมิต, 2461-2467

หนังสือพิมพ์ ตลิวภาคพจนกิจ, 2447-2449

หนังสือพิมพ์ ไทย, 2453-2475

หนังสือพิมพ์ ผดุงวิทยา, 2455-2456

หนังสือพิมพ์จดหมายเหตุ สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ, 2440-2447

อุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์, พระยา (ไคนันทวิศาล-นามแฝง), ล้อติดโคลน, หนังสือพิมพ์ กรุงเทพเดลิเมต์,
12 พฤษภาคม –13 มิถุนายน 2458

อุทธรณ์ พลกุล, เสรีภาพหนังสือพิมพ์, วันนักข่าว, 5 มีนาคม 2511:

ภาษาอังกฤษ

1848-1989: Era of Marxist Ideology, Compton's Interactive Encyclopedia, Copyright © 1994,
1995 Compton's NewMedia, Inc. All rights reserved.

Baran, S. J. & Davis, D. K., Mass Communication Theory: Foundations, Ferment, and Future,
WadsWorth, 2000

Boyd-Barrett, O. and Rantanen, T., The Globalization of News, Sage Publication, 1998

Colonialism & Imperialism, Compton's interactive Encyclopedia, Copyright © 1994, 1995
Compton' NewMedia, Inc.

Colonies and Colonialism, Microsoft ® Encarta., Copyright © 1994 Microsoft Corporation.
Copyright (c) 1994 Funk & Wagnall's Corporation.

Curran, J. and Park, M., De-westernizing Media Studies, Routledge; London and New York,
2000

Ferguson, D. L., & Patten, J., Journalism Today!, National Text Book Company: Lincolnword,
Illinois, USA, 1988

Hausman, C., Crisis of Conscience: Perspectives on Journalism Ethics, HarperCollins
Publishers, 1992

Industrial Revolution, Microsoft ® Encarta., Copyright © 1994 Microsoft Corporation. Copyright
(c) 1994 Funk & Wagnall's Corporation.

Latif, A., "The Press in Asia: Taking A Stand", Walking the Tightrope: Press Freedom and
Professional Standards in Asia, Asian Media Information and Communication Center,
1998

- Lull, J., Communication, Culture: A Global Approach, Polity Press, 1995
- Mastanduno, M., Colonies and Colonialism, Microsoft ® Encarta. Copy right © 1994 Microsoft Cooperation. Copyright (C) 1994 Funk & Wagnalls Corporation, 1994)
- Meyers, M., News Coverage of Violence Against Women: Engendering Blame, Sage Publication, 1997
- Newspapers, Compton's Interactive Encyclopedia., Copyright (c) 1994, 1995 Compton's NewMedia, Inc.
- Phillips, D. W., "Journalism", Microsoft ® Encarta copyright © 1994, Microsoft Corporation, Copyright © 1994 Funk & Wagnall's Corporation.
- Phiphitkul, W., The Politics of Representation: Thai Migrant Women's Negotiation of Identity, Ph.D. Thesis in Women's Studies, University of Kent, 2001
- Reeves, G., "Communication and the "Third World"", Routledge, 1993
- Robertson, R., Globalization: Social Theory and Global Culture, Sage Publications, 1992
- Smith, R. F., Groping for Ethics in Journalism (4th edition), Iowa State University Press, 1999
- Sricaratchanya, P., "THAILAND", Walking the Tightrope: Press Freedom and Professional Standard in Asia, Asian Media Information and Communication Centre, 1998
- Story, J., An Introduction to Cultural theory and Popular Culture (2nd edition), London: Prentice Hall: Harvester Wheatsheaf, 1997
- Tackett, T. N., "Enlightenment, Age of," Microsoft ® Encarta. Copyright © 1994 Microsoft Corporation. Copyright (c) 1994 Funk & Wagnall's Corporation.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผ่นลกรหัส (Coding Sheet) การให้คำนิยามอุดมการณ์วารสารศาสตร์

นักวารสารศาสตร์.....ช่วงเวลา.....

หน้าที่ ...../.....

วาทกรรม	วัน/เดือน/ปี	อุดมการณ์วารสารศาสตร์						มุมมองภายใต้บริบทของความศิวิไลซ์						บริบทใน ตปท.			บริบทในไทย			NOTE	
		เสรีภาพ มสค.	ความถูกต้อง	ความเป็นกลาง	ความจริง	ความยุติธรรม	ความรับผิดชอบต่อ Soc.	วิชาชีพนิยม	จักรวรรดินิยม	การปฏิวัติ	ระบบการเมืองโลก	ทันสมัยนิยม	จักรวรรดินิยมใน Asia/SEA	โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม	การฟื้นฟูความเป็นไทย	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม	เศรษฐกิจ		การเมือง

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์ (นักวารสารศาสตร์ร่วมสมัย)

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1.1 ประวัติการศึกษา
- 1.2 ประวัติการทำงาน
- 1.3 ท่านได้รับความรู้ในเชิงวารสารศาสตร์จากใคร ? (โปรดระบุชื่อบุคคล หรือ หน่วยงาน/สถาบัน) กรณีเป็นบุคคล มีสถานภาพเป็นอย่างไร ? (ทั้งในช่วงเวลาการถ่ายทอดความรู้ และปัจจุบัน)
- 1.4 นักหนังสือพิมพ์ในอุดมคติของท่านคือใคร ? เพราะอะไร ?
- 1.5 ท่านมีวิธีการในการถ่ายทอดความรู้ด้านการวารสารศาสตร์ สู่คนรุ่นใหม่อย่างไร ? (โปรดอธิบาย)

2. ข้อมูลองค์กร (*เฉพาะองค์กรหนังสือพิมพ์*)

- 2.1 จรรยาบรรณขององค์กร (ถ้ามีกำหนดไว้)
- 2.2 ประวัติขององค์กรพอสังเขป (ถ้ามีเอกสาร กรุณาแนบมาให้ด้วย)

3. คำถามสัมภาษณ์

- 3.1 ตามความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่า "อุดมการณ์วารสารศาสตร์ (หนังสือพิมพ์)" หมายถึง ?
- 3.2 โปรดให้คำนิยาม (ความหมาย) ตามความคิดเห็นของท่าน ต่อคำสำคัญดังนี้
  - a. เสรีภาพหนังสือพิมพ์ (Freedom of the Press)
  - b. ความถูกต้อง (Accuracy)
  - c. ความเป็นกลาง (Objectivity)
  - d. ความจริง (Truth)
  - e. ความยุติธรรม (Fairness)
  - f. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
  - g. วิชาชีพนิยม (Professionalism)
- 3.4 จากการให้คำนิยาม (ความหมาย) ของคำสำคัญทั้ง 7 ประการ ในหัวข้อที่ 3.3 นั้น กรุณาอธิบายด้วยว่า ท่านใช้เกณฑ์อะไรในการให้คำนิยามดังกล่าว (อาทิ จากตำราเรียน, เอกสาร, การปฏิบัติวิชาชีพ, จากประสบการณ์การทำงาน หรือ อื่นๆ ฯลฯ)

3.5 ท่านคิดว่า "อุดมการณ์หนังสือพิมพ์" ในปัจจุบันเป็นอย่างไร ?

a. เหมาะสมกับสังคมไทยยุคปัจจุบัน (ในภาพรวม) อย่างไร?

(กรุณามองในเชิงเปรียบเทียบระหว่าง อดีต-ปัจจุบัน จากสถานภาพในอดีตของวงการวารสารศาสตร์ที่ท่านทราบ หรือเคยมีประสบการณ์ร่วมสมัย)

b. ถ้ายังไม่เหมาะสม ท่านคิดว่าควรมีการแก้ไข/ปรับปรุง หรือไม่? อย่างไร? เพราะอะไร?

3.6 โปรดแสดงความคิดเห็น ต่อแนวทางแห่งอุดมการณ์หนังสือพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ ที่ควรเป็นไปในอนาคต

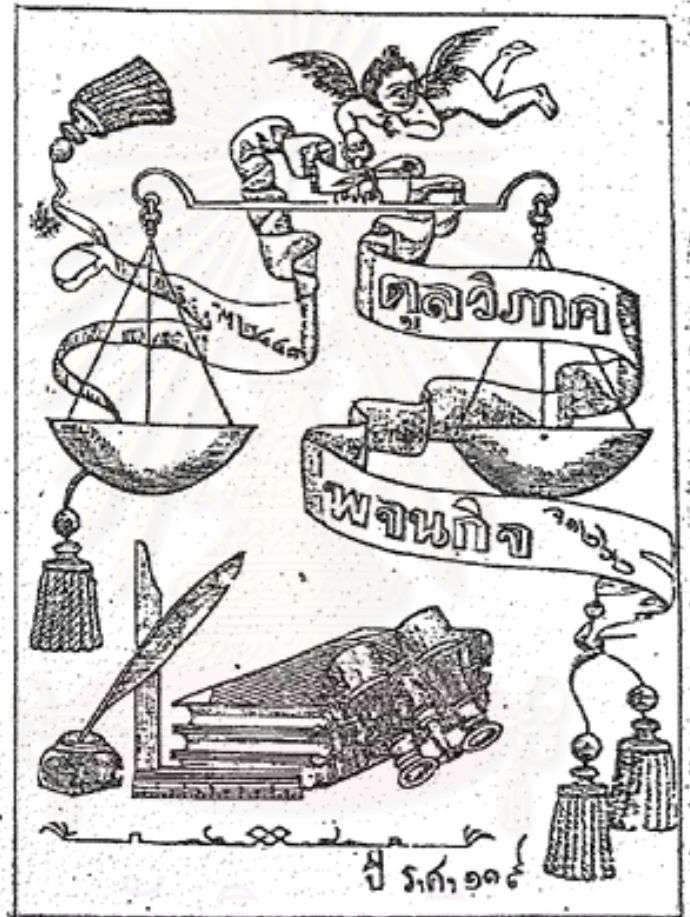
3.7 ความคิดเห็นเพิ่มเติม (ถ้ามี).....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้าปก

“ตุลวิภาคพจนกิจ”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนวลวรรณ ดาระสวัสดิ์ เกิดวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2510 ที่กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2532 แล้วจึงเข้าทำงานในสายหนังสือพิมพ์มาโดยตลอด เริ่มจากหนังสือพิมพ์วิบูลย์กิจ หนังสือพิมพ์คู่แข่งธุรกิจ และหนังสือพิมพ์ข่าวหุ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย